

ACCADEMIA DI MEDICINA DI TORINO

[illegible]

ACTVARII IOANnis filij Zachariæ opera.

DE ACTIONIBVS ET SPIRItus animalis affectibꝰ, eiúſq; nutritione Lib. II.

DE VRINIS LIB. VII.

METHODI MEDENDI Lib. VI.

RERVM ac verborũ memorabilium Index.

Philippus Dominicus Beraud [illegible] et [illegible]

PARISIIS, M.D.LVI.

Apud Guil. Morelium, in Græcis typographum Regium.

ILLVSTRISSIMO DOMINO LODOVICO A FLANdria, domino à præt.&c. ſummo, diui Caroli quinti Rom. imperatoris cubiculario, ac conſiliorum, rationúmque Belgicarum magiſtro, Cor. Henricus Mathiſius medicus S. P.

VT NVLLAM artẽ, nullámque diſciplinam, Lodouice Heros Magnanime, rectè citra methodum tradi poſſe, iampridem apud eruditos omnes cõſtare video: ita ſanè neque medica, ars illa quidem humanis corporibus nimis quàm neceſſaria, ſi recta docendi ratione caruerit, ab vllo vnquã bene tractari poterit. Eſt enim ampliſsima, atque ferè immenſa, vt niſi certa capita, ceu ſcopos quoſdam, in quos curaturus perpetuò collimes, tibi ob oculos ponas, haud facilè voti compos euadas, aut eam ex dignitate pertractes. Quod cùm quidã animaduerterent docti, Iupiter, ac prudentes viri qui publicè eam docendo profitentur, nihil prius nuper habere cœperunt, quàm vt notã ab inſcitia ignauiáque eorũ, qui ſe honeſtiſsimo quæſito nomine vulgo admirabundos venditant, & fucum paſſim faciunt, arti corporis humani, vt Platonis verbo vtar, παιδαγωγικῆ inuſtam, quàm maximè

poſſent, delerent, doceréntque quo pacto μεθοδι-κῶς factitari, & quod deeſt (dies enim diem docet) addi queat. Præclarum mehercle, ac à bonis, miniméque inuidis aut maleuolis, nunquam ſatis commendatum ſtudium. Quo factum eſt, vt noſtra hac tempeſtate, quēadmodum cæteræ facultates, ita & Medica ſuum nitorem habere, ac dignitatem veluti poſtliminio receptam tueri iam cœperit, apud eas quidem certè vrbes, in quibus ciues quid rectum, quid vtile, & quid minus dijudicare valent. Itaque ô térque quatérque beatos nunc artium cādidatos, qui in ea inciderunt tempora, quibus ſi rectè ſe inſtitui patiantur, paucis aliquot annis adipiſci poſſunt, quod maiores noſtri, nóſque ipſi vix tota ætate cōſequi quiuimus. Cæterùm quorſum hæc, Heros illuſtriſsime? non mēdiusfidius, quòd noui aliquid adferre, aut huiuſmodi ignorantē docere, (quàm enim noctuas Athenas eſſet impudens atque ineptum?) cupiā, ſed potius, vt huius noſtri ſeculi hominibus gratuler, quo lucem intueri, atque è barbariei carceribus erumpere, ac liberis in poſterum abire datur. Proinde vt ad inſtitutū redeam, magnæ profectò immortaléſque habendę ſunt gratiæ ijs qui methodum antiquioribus elaboratam artibus reſtituunt, & certā docendi rationem, quę neminē vnquam fruſtrari falleréve ſolet, reuocāt: adhæc auctores longo tēpore probatos, & eiuſmodi inſtituentes, candidè imitādos eſſe ſuadent. Quod hominum genus, vt vnicè ſemper ſum exoſcula-

tus,ita omni ex parte placere nequeũt,qui temerè ſuperiorum ætatum claſsicos ſcriptores (quos vtpote homines, quædã latere, quædã data quoque opera ipſi præterire potuerunt) editis voluminibus, gratis criminantur & laceſſunt. Siquidem ipſi in hoc vnum ſtudere mihi quidẽ videntur,vt alijs,iíſque bonis & bonorũ auctorib⁹ neglectis,ſoli magnifiant,legãtur,& ſoli ſapere credantur. Perſpicaces ſcilicet,& oculati homines, qui nunquam nõ vigilent, cunctáque ſoli diligenter explorent,vt nihil eos fugiat,& nuſquam oculi caligent, cum interim quandoque bonus dormitet Homerus. Eos ſanè magno cum ſupercilio, legiſlatorum more pronũciare audias, Galenum (vt de aliarum artium ſcriptoribus taceam,& me intra mea ſepta contineam) methodum vbique iactantem,ſuorum axiomatum oblitum,ſecum interdum, diſſentire: Paulum, Aëtium, & Alexandrum,triobolares eſſe ſcriptores: Actuarium nihili faciendum, quòd pauca quædam, quæ nullo ſatis tuto ac ſtabili fundamento nitantur,doceat: Arabas denique omnes eſſe medicorum manib⁹ excutiendos. Quos tamen,quãuis mihi minimè vſquequaque probari dixerim, non reprehendo, (non enim quicquam arrogare ſoleo) ſtatuo nihilominus,omnes tot ætatum homines haudquaquam cæcutijſſe, adeóve inſulſos mentéque captos fuiſſe, vt nullius frugi auctores tandiu demirarẽtur,ac plerique recentiores,& ipſi propè melioris notæ,eos magno nec illaudabili conatu, ſibi

inſequendos eſſe ducerent : quin potius cenſeo, nullum eſſe tam triuialem aut gregarium ſcriptorem, qui interdum bene non doceat, cùm olitor ſæpe ſit, quod vulgo dicitur, verba opportuna loquutus. Verùm omiſsis cæteris, de Actuario, cui te, Heros humaniſsime, patronũ eligimus, id nos ſentiendum arbitramur, quod multo antea Ruellium, cæteróſque eius farinæ viros, de medica facultate optimè meritos, ſenſiſſe conijcias: nempe optimam vbique docẽdi rationem ſeruare, atque eiuſmodi eſſe, qui manibus ſtudioſorum verſari, nec id quidem oſcitanter mereatur. Sed ecquid, quæſo, habet cõmentatio de vrinis, quod non inſignem auctorem & medicum generoſum ſapiat? quid liber de medicamẽtorum compoſitione cõtinet, quem, ſi tanquam exemplar hodie receptarij quidam (vt ita loquar) medici, ad hominũ perniciem nati, ſibi imitandũ putarent, aut inde, ceu de narthecio medicamina cuiuis morborum generi accommodata proferrent, an non perbellè cum plurimorum ægrorum ſalute ageretur? vt taceam, quo de ſpiritus animalis functionibus idonea victus formula diſſerit, libellum adeo doctũ, atq; ex intimo philoſophiæ penu deprõptum, vt nihil ferè ſupra doceri queat. Idipſum, ni fallor, de reliqua medendi methodo, quã nunc edimus, (quippe quæ ſcopos, in quos nullius nõ vitij, ſiue id vniuerſum corpus, ſiue priuatim partẽ aliquã, atq; eam vel internam vel externã inſederit, εὐστόχως curationem dirigas, longè omnium apertiſsi-

mos,ac luculentiſsimos proponit)quiuis non ma le ſanus iudicabit,modo noſtrã operam,quam in vertendo inſumpſimus,nõ improbauerit. Quam vt vitarem,aliorum exempla,quibus quàm ſit arduum ex bene Græcis,bene Latina facere docebar, haud difficile inducere animum potuiſſent, niſi id ab amicorum flagitationibus ac quotidianis quibuſdam conuicijs paſſus eſſem extorqueri, quod turpe opinabar, etſi ab occupatiſsimo ac reluctante poſſe negari. Cæterùm,dum operam amicis pluſculum nobis tribuentibus dedi,quàm bene quod poſtulabãt,præſtiterim neſcio: id certè citra arrogantiam quæſiui,vt pro viribus facilia ac ἀναμφίβολα auctoris præcepta facerem: &, quatenus per exemplar, quod vnicum, atque id plurimum deprauatum,licuit habere,valui,bona fide redderẽ. Si effeci quod deſideraui, gaudeo: ſin minus,vt meum conatum in magnis occupationibus vitæque ſtatu haud ſatis tranquillo, cõmendent complectãtúrque ſaltem probi viri, qui labores ob Reipub. literariæ commodum ſuſceptos laudare ſolent,peroptarim. Apud eos quidẽ certè aliquam nos gratiam inituros eſſe ſperabimus, qui ſe ad antiquiorum exemplar cõformare nituntur: atque ſyncerioris veriorísque medicinæ ueſtigijs inſiſtere(neglectis inſanis cauillis & maledictis quorundam, qui ſe Arabum ſectis, nec ijs quidem bene intellectis, totos manciparunt: atque eapropter puriores fontes, vnde poſteri ſua omnia bona hauſerunt, neque guſtare,

neque venerari poſſunt) præclarum exiſtimant. Porrò autem, nónne ſatius eſt, integrum auctorem, quàm eius fragmenta proſtare? ſiquidem Actuarij liber, qui de medicamentorum compoſitione circunfertur, ex duabus huius operis partibus malè cohęrentibus, eſt conſarcinatus: vt ei qui noſtra hæc euoluere non grauabitur, liquidò patebit: nos enim eas in ſua loca reducere, cōtra Græci codicis, quo vſi ſumus, fidem ſtuduimus: auctorem ſuam diſponentem commentationem potius, quàm aut Græci exemplaris ſeriem, aut Ruellij uiri eruditiſsimi editionem inſequuti. Verùm enimuero, quicquid ſit quod præſtitimus: id omne tibi, Heroum decus, nuncupamus, atque ad tuos poſtes appendimus. Quod vt facerem, & operam apud Italos nauatam ad noſtros Belgas trāſmitterem, tibíque potiſsimum, quanquā nullo familiaritatis aut amicitiæ aditu hactenus noto, eam dicarem: non ſolùm præter cæteros Cornelius Barſdorpius, tui quidem, vt non leuia teſtimonia confirmarunt, amantiſsimus: mihi uerò, tum communis artis profeſsione, tum multo maximè morum probitatis, ac doctrinæ, quibus ita excellit, vt Cæſar optimo iudicio, uitam ſalutémque ei credat, nomine obſeruantiſsimus: & Gulielmus Malinęus, uir tibi quidē deditiſsimus, mihi verò dudum patria, & longa amicitia cōiunctiſsimus, ac ſingulari multiplicíque eruditione ita cōmendatus, ut ad penitiores & cubiculares diui Cæſaris lares admitti meruerit, id cogitantē

incitarunt,& currenti quaſi calcar addiderũt: verùm cauſſæ quoque ſunt plurimę quæ vel uolentem & detrectantem cogere potuiſſent. Sed & quorſum hæſitandũ mihi erat, num abs te, quem vnicè noſtrę arti, vtpote medicę facultatis prę-ceptis mirum in modum imbutum, fauere & fouere omnes certatim prędicãt: Actuarius uel nemine, nedum ignoto cõmendante, amicè ſit excipiendus? Nãque vt vino vendibili ſuſpenſa hedera nihil opus eſſe paſsim iactatur: ita nec auctor ſua laude ac gratia ornatiſsimus, apud uirum humaniſsimum, & medicorum filios obnixè colentem, & liberaliter habentem, aliena prędicatione egere uidetur: vt eam quoq; ob rem, ſi quem tibi iam offero atque cõſecro, nullis prę coniis noſtris, de more multorum, locuples atque onuſtus accedat, minus ſim reprehendendus. Deinde, hic noſter Actuarius aliunde quàm abs te, patrocinium ſibi implorare minimè potuit. nam ſi is qui primus opus hoc cõſcripſit, patronum ipſi regiũ cubicularium delegit, an non per Deos immortaleis, incõſulto facerem, ſi dum hoc ipſum è tenebris, vbi iandudũ delituit, in lucẽ eruo, & auctoris conſilium ſemper ſpectare debeo, Cæſario cubiculo familiariſsimum aliis poſthaberem? cum eo ſit tã celebri Mecœnate cæteris charius & cõmẽdatius futurum, quo tu alios omnes eruditione, prudentia, nobilitate, ac imperatoria familiaritate, & gratia multo antecellis. Deniq; ex hoc ipſo, quòd tibi, Heros prudentiſsime, Medicinæ

axiomatum longè peritiſsimo nuncupantur, intelligant ſtudioſi uelim: hoſce libellos, artis peritioribus duntaxat profuturos: imperitis uerò (quod auctor teſtatur) neque conſcriptos eſſe, neque nunc in eorum gratiam à nobis diuulgari. Cæterùm; quod me in primis mouit, & quod etiam atque etiam mihi cogitãdum fuit, videbam hodie ferè eorum qui liberales artes pro virili portione ornant atque exercent, induſtriam ac ſtudia, dum huius atque illius auſpicio ſuas lucubrationes in vulgus edunt, apud patronos nõ aliter quàm ſi in ſcopulum impegiſſent, neglecta ac diffracta iacere. Nec enim inertes & ſtolidos hos (qui, ſi Dijs placet, ſibi iniuriam fieri, quòd eruditi uiri ſuos partus apud illos exponant, ac plurimum propterea de ſua exiſtimatione decedere arbitrantur) aliud quàm ſcopulos atque immania ſaxa rectè appellaueris, ad quę dum temerè, re nõ bene perſpecta, appellunt, ſtudioſorum conatus alliduntur, & miſerabili naufragio confringuntur. Quos infauſtos ſcopulos vt declinarem, iam tum cùm amicorum precibus victus, Actuarium uertere aggrediebar, te unum ceu fidã Cynoſuram intuebar, qua duce, tutum felicémque portum mihi promittebam. Quam cogitationẽ meã, cùm ij quos paulo ante honoris cauſſa nominaui, Barſdorpius, & Malinęus cõprobaſſent, iterum atque iterum gaudebam, quòd neque temerario iudicio falſus fuiſſem, neque reſtaret quippiam, quod ob naufragij metum, ab incepto

curſu reuocare valeret. Iam igitur unum ſupereſt, vt me optatum portum inueniſſe intelligam, & rei medicę ſtudioſos aliqua ex parte iuuiſſe, nec oleum operámque planè luſiſſe cognoſcam. Id enim ſi fiet, & nos maiora atque exoptatiora parabimus, & Actuarius hic recens Latij incola, ſuam ſibi felicitatem ſecum gratulabitur: neque eum, vt iampridem ſub tuo auſpicio ſibi eſt pollicitus, commutatę aut patrię aut veſtis pœnitebit. Vale Heros optime, & qua cęteros ſoles humanitate, Actuarium, & nos in primis amplectere. Piſis.

IN ACTVARIVM AB HENRICO MATHISIO REſtitutum ac Latine redditum,

Carmen Geruaſij Marſtalleri Briſgoi ad lectorem.

Est aliquid veterum, quę deſunt, addere libris,
 Augere & noſtris rura aliena bonis:
Hoc facile eſt: primos ſed rerũ oſtendere fontes,
 Difficile, & ſummæ non niſi mentis opus,
Illos ſi tollas, omnis tibi cura peribit:
 His ſine nil cernes, his ſine nullus eris.
Hi tua ſcripta probant, te nõ cenſore probantur:
 Non falſi falſum corripuiſſe queunt.
His quæ conueniunt rata ſunt: diuerſa notantur
 Errorum punctis: aëre pulſa cadunt,

Hos penes eſt conſtans & vis & regula veri,
Iudicio vnius ſtánsque cadénsque Dei.
Clara theatra diu quibus hæc cenſura reliquit,
Illa caue penitus nil valuiſſe putes.
Lima volat præceps: hodie ſibi quiſque dolandi
Ius capit: hîc noli præterijſſe modum.
Hic aliquid cernens mutandum, protinus omne
Tollit, & auctores interijſſe cupit.
Mitius alter agit, ſolos abradere næuos
Tentat, & inde libros emaculare bonos.
Hunc ſequere, & mediũ ſerua, nõ omnia dãnans,
Nec male propugnãs, quæ male ſcripta vides.
Attamen hîc opus eſt ratione ac tempore: velox
Impetus erroris ſemina fœda iacit.
Omnia decreſcunt: vix nos caput altius effert,
Muſa licet veterum corpora noſtra leuet.
Quæ noua ſunt uſus tibi longi examina firment.
Nec prius his certam tolle vel adde fidem.
Sæpe hodie iuras hæc uera, hæc falſa peritum
Quæ tandem contra ſeſe habuiſſe docent.
Tempore ſi tanto purgata volumina labes
Seruarunt, vitijs nec caruere ſuis, (tas,
Credibile eſt, ſcriptis, quæ noſtra hęc cõdidit æ-
Mendarum plures nunc ſupereſſe notas.
Antiquis igitur noua confer, téque magiſtri
Fallere nullius dulcia verba ſine.
Tutius interea credes, quæ multa probarunt
Secula, quæ ſummis complacuere viris.
Ergo uetuſtatis vigili monumenta labore
Qui reuocat, curæ fert melioris opem.

Hæc ſeruata velim, ſint regula vt apta nouorum,
Quæ genium nimio ſæpe calore fugant.
Illa ſed oppreſsit ſocordia magna prioris
Aetatis: vix nunc eruta priſca valent.
Artificem expoſcunt, qui res & verba reponat
Incudi, hæc eadem qui coquat igne nouo.
Sæpe peregrina ſub veſte latentia, noſtras
In choreas alijs ſunt capienda togis.
At labor eſt maior, chlamydem cōponere tritam
Quàm ſuere ex pannis pallia multa nouis.
Idcirco veterum nobis qui ſcripta recudit,
Plus iuuat, vrgentis plúſque laboris obit.
Præſtitit hæc magna cum laude Mathiſius, ore
Dum Latio has Medicæ protulit artis opes.
Delituêre diu, blattis factę eſca, ſitúque
Corruptæ: faciem non habuere ſuam.
Illas Henricus duplici iam fronte reducit:
Priſcam reſtituens arte ſuénſque nouam.
Argutis ſpectans oculis & lumine vtranque,
Vtraque par, dices, ſeruat in ore decus.
Vtraque Phœbęi te fontis ducet ad vndas,
Corpora ſanantes vnde bibuntur aquæ.
Has ſequere infixis oculis, harúmque parentem
Henricum merita laude animóque cole.

MEDICINÆ CANDI-
datis Nicolaus Stopius Aloſtenſis.

PRæclara cupiens medica præcellere in arte,
Huc properes: voti nam cito cōpos eris.
Alma μάθησις adeſt, hāc ipſe Mathiſiꝰ ornat,
Quam tibi diuino tranſtulit ingenio.
Hac methodo fruere, è tenebris eſt eruta cæcis,
Prætextum ignauis non datur vnde petant.
Nec ſatis ēſt obiter ſemel euoluiſſe libellum
Fructus qui lætos percipere inde velit,
Peruigil in ſtudijs maneat, peramœna requirens
Gaudia, quæ potis eſt lectio multa dare.
Auctori referátque acceptum, gratus haberi
Qui cupit, & tanto munere dignus erit:
Nēpe bonis videat ſi acceptum hunc eſſe laborē,
Non poterit quicquam gratius accidere.
Scripta bonis bona ſunt, ſectentur friuola inepti,
Ad morbos animi pharmaca nulla iuuant.
Naturæ valeat ſi quis depellere morbos,
Hic verè diuos inter habendus erit.
Ecce datur corpus prudenti rite tueri
AEgróque antidotis pellere poſſe mala.
Quum medicos igitur dederit ſors optima tales,
Portitor vmbrarum cymbáque nigra vale.

ACTVARII ZACHARIAE FILII DE ACTIONIBUS & affectibus Spiritus animalis, huiúsque nutritione, ad Ioſephum Racendytam, libri duo,

Iulio Alexandrino Tridentino interprete.

EIVSDEM LIBRI VII. de Vrinis, Ambroſio Leone Nolano interprete: ad Græcorum exemplarium fidem à Iacobo Gopylo recogniti.

* *

ILLVSTRISSIMO DIDACO HVRTADO MENDOzæ oratori Cæſareo,

Iulius Alexandrinus Tridentinus S. D.

QVOD mihi anno ſuperiore hinc diſcedens mandaras, vir illuſtriſsime, vt Actuariũ, cuius mihi exẽplar cõmodaras Græcum, Latinitate donarẽ: tametſi planè ſciebam nõdum me inter doctos tãtum adeptũ eſſe auctoritatis, vt traducere in Latium tuto poſſem peregrinum hominem, tamẽ id ſedulo mihi faciẽdum curabã fretus auctoritate tua, quæ tanta eſt, vt quoniã tu mihi id mandaſſes, ſolum optimo id ego iure facturus viderer. Sed obſtitit incœpto iam tum meo vnus & alter, qui dicerẽt labore me hoc nihil aliud conari, q̃ vt fruſtra negocium mihi cõficiendum aſſumerẽ, in quo iam alij quidã deſudaſſent viri eruditi, ac propterea quaſi actũ agerem. Itaq; ſubſtiti pauliſper, ſtudiúmque meum repreſsi, quo in primis ſtimulabar ad exhibẽdam obſeruãtiæ in te meæ ſignificationem aliquam tali quadã lucubratiuncula, animíque mei propenſionẽ teſtatam ita faciẽdam: donec certis tãdem auctoribus cõperi præter Ambroſiũ Leonem, qui de Vrinis, & item Ruellium, qui de Medicamẽtorum cõpoſitione interpretatus eſt, nuſ-

quam gētium reperiri Actuarij interpretē vllum. Denuò igitur rem aggreſſus, deſumpſi mihi libellum potiſsimū quem verterē, de Spiritu animali, ſiue ꝙ eiuſmodi mihi viſum eſt opuſculum id, in quo vir ille quātum in philoſophia promouiſſet, oſtenderit: ſiue ꝙ maximus inde ad ſtudioſos omnes peruēturus vſus eſſet per te ſtudioſorum iam omniū & literatorū verè fautorem ac patronum præcipuū, ſiue ob vtrūq; potius. Nā & par eſt ſtudioſos omnes multū inde reportaturos eſſe fructus exiſtimemus, vt quib⁹ via in hoc præmuniatur ad facile & ſincere intelligendū, & tibi nō ingratiſsimū futurū hoc quicquid eſt laboris inter tot negotia, ac ingentem rerū molem qua aſsiduè diſtineris, etiā iucūdiſsime perſæpe philoſophanti. Nauaui igitur rei huic operā, ſed pręproperā, atq; haud ſcio an perfunctoriam nimis, vt ex qua quæſitum mihi tantū ſpecimē quoddā ſit operis, deinde totius ad te deſtinati: voluerímq; experiri hoc veluti prægustámento quodā, an reſponſura eſſent, quæ ex auctore eodē paramus. Simul ſub aduentus tui famam mirum quā auctor is ad vos redire ſtatim geſtierit, familiámque tuā ampliſsimā illā atque ornatiſsimā inuiſere, vix vt tātiſper contineri à me domi potuerit, dum eum aliquo modo reconcinnarem in tranſcurſu admotis tātum manibus ſic feſtinanter, non etiam adhibitis. Quod ego minime quidem miratus ſum, ſi homo lautus, & (vt ſcripta eius loquuntur) hominum etiam primatum, ac ſapientiſsimorum con

ſuetudine vſus, curtã domus noſtræ ſuppellectilẽ reformidarit, & priuatos hoſce parietes prætſus, diuerſari apud ipſam rerũ magnificentiã tecũ maluerit, quũ pręſertim hoc nomine cõmendatiorẽ ſe tibi futurum eſſe ſperaret, ꝙ iam Latine quoq; ſciret. Itaq; bene illi precatus, dimiſi Latinum factũ hac meliore certè ſui ex parte: & ne publicũ acciperet, interim monui, niſi amplitudine tua tectus, ac patrocinio vſus, cuius ea iã ſit vbiq; auctoritas, vt ſi quidem ea acceſſerit, nihil illi timendũ ſit à vitilitigatorib⁹. Hãc ergo huic vt pręſtes oro atque obteſtor, vir ampliſsime: debes certe domi tuæ antea quoq; alto, atque educato, & nũc eodẽ, quaſi poſtliminio quodam redeunti. Quòd ſi in tãta rerum adminiſtratione fidei tuæ & diligẽtiæ cõmiſſa, qua continue vrgeris, ac tãta nominis famæque dignitate, ex qua iam rebus ſuis auxilium omnes atque ornamentũ frequentiſsimi petunt: & quũ, vt ille ait, Tot ſuſtineas, & tãta negotia ſolus, tamẽ apertiſsimas ſemper patere eruditis omnib⁹ fores tuas voluiſti, nec ſpõte tantũ veniẽtes admittis, ſed etiã vltro accerſitos, ac vndiq; locorum cõquiſitos, & allectos præmijs domi alis, nullis ſumptib⁹ parcens: nõ opinor, reijcies hũc tam ſe libenter addẽtem famulitio tuo, cuius pars antea fuerat, nec ſedẽ illi inter tot virorũ monumenta negabis, multa quidẽ illa, & pręclara, ſed quorũ tamen non omnino dehoneſtaturus ſodalitium ſit homo, & philoſophus, & medicus, & quidem, vt Homerus ait, πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. Vale.

ACTVARII ZACHARIAE FILII DE ACTIONIbus & affectibus ſpiritus animalis, huiúſque nutritione, ad Ioſephum Racendytam,

LIBER PRIMVS,

Iulio Alexandrino Tridentino interprete.

PROOEMIVM.

QVum aſsidua tua nuper philoſophandi conſuetudine circunfuſas intellectui noſtro tenebras diſcuſſeris, coëgeríſque ad nos ipſos redire, ac perſpicere ſpiritum ineſſe nobis diuinū, atque intellectualem, qui in animali hoc & intelligibili ſpiritu elucens, functiones noſtras perficiat: commentariúmque tibi præterea exhibendum cenſueris de ſpiritu animali noſtro, quo purior is arte adiutus perduret, tum de victus ratione, qualem huic adhibere conueniat: inique ſanè facturus ſim, niſi tuæ in hoc voluntati morem geſſero, librúmque in tui gratiam hunc, quo pro conſilio vtare, exarem: quo ſcire promptius poſsis, quánam victus in hoc ratione vti debeas, corporíque vnà ſanitatem, ac ſpiritui huiuſmodi animali intelligēdi vim ſyncerā illā elargiaris: pro-

pterea quòd præ cæteris curam te in hoc vnum contuliſſe video omnē, mens vt tibi, dum theoremata contemplatur, inſtrumento nimirum vſa idoneo, animę deinceps facultates illuſtret, vnde ſanè beatum te eſſe arbitrêre ſpiritus huiuſce quiete, ac conſtitutione. Atque hoc tibi à me muneris perſolutū iamdiu oportuit pro iis quibus nobis vſui ſis, artis bonis. Conueniens denique eſſe viſum eſt obtemperare iam, optimáque & abſolutiſsima artis theoremata aggredi, tibiq́ue vnà tali tantóque amico, patríque optimo gratificari. Nam quòd medicorū theorematū finis ſit ſpiritus qui in nobis eſt animalis, contemplatio, quo planè ſpiritu rationalis animæ facultates illuſtrantur, itémque initium is & veluti fundamentum ſtatuatur iis hominibus qui in mundo ipſo intelligibili verſantur, tu quidem exactè ſane noſti, nóſq;, vt ſcis, ſatis de his nuper philoſophati ſumus. Quòd verò quibuſdam quaſi ſcalarū gradibus aſsimilentur philoſophicæ ſpeculationes, quæ quidem menti aſcenſum à vilioribus ad digniora pręſtent, interim tamen mutuo inuicem auxilio egeant, hinc facilè colligas. Etenim mens, quæque circa ipſam verſantur animæ actiones, in quęcunque facultates ſuas tranſmiſerint, perſpicua illa, ſuſcipiendíſque formis idonea permanere cupiunt. Hęc porrò nunquā quidem conuenientem ſibi ex arte rationem integram ſeruarint, quę penes tēperamentum qualitatémq; ſpectatur, ac quan

titatẽ: niſi mẽs prius ipſa diligenter perſpiciens, commodum victus rationis medicamẽtorúmque vſum inueniat, in iis quidem, in quibus operæprecium ſit ita fieri: quandoquidem in omnibus id non euenit. Quæ quum ita habeant (id quod longe ſanè ipſe quàm nos, melius dictis cõfirmaris) ſatius fuerit repetito hinc ſermone, declarare prius, quęcunque ſcire eum cõ ueniat, qui forte in librum hunc inciderit, ne falli cõtingat rationum ignorantia, quibus hominis œconomia diſpenſatur. ſiquidem veriſimile eſt, vt ad aliorum quoq; manus perueniat liber is, quibus non eo quo tu in philoſophia habitu prędititis videri, non omnino inepta poſsint etiã hæc quæ ante propoſitã materiã dicenda ſunt. Quum igitur eorum, quæ ſecundum naturam perficiuntur, nullum neque temere, neque vt ſors tulit, fiat, maneátque hoc firmiter maximum, atque inconcuſſum axioma: iniquum ſanè fuerit, eorum quæ fiunt, erroneam ac minime opportunam originem cauſari, eo quòd veras, quibus illa conſtant, rationes ignoremus: quum æquius ſit ab iis quæ comperta habemus, ad incõperta tranſire, horúmque ita vnà inquiſitionem moliri. Hoc enim pacto etiam eorum quæ alioqui nos fugiunt, plurima ſeſe manifeſtarint menti diligenter iſta ac ſollicitè tractãti. Natúra enim hęc, & ſimilitudine, quæ ſecundũ ipſam ſunt, nouit: excellentia autem, quæ poſt ipſam: participatione vero, & alteratione,

& affinitate, quę ſupra ipſam. Porrò ꝙ non omnibus innatum hoc ſit, vt ea intelligant, cauſa in eo fuerit, quòd inde auerſi circa materiam hærentes inhiamus. Itaque ne producto in lōgum ſermone, inſtitutum videar tranſilijſſe, propoſiti noſtri initium à re ipſa ſumemus quę in quęſtione verſatur, ſi paucula prius quædam de anima dixero, ſic nimirum orationis ipſius ratione exigente.

DEMONSTRATIO EX PARTICULARIBUS animalium irrationalium proprietatibus, quòd diuina quædam nobis inſit ſubſtantia, Caput primum.

Hominem ex contrariis conſtare in vnum coeuntibus, anima videlicet & corpore, & tibi ipſi ante alios clarum ex demonſtratiua methodo factum eſt, & multis præterea ex ipſa quam de ſenſu ſumunt, fide: id quod, qui in ſenſum reſpiciat, non ſanè minus ex defunctorum quoque corporibus deprehendat, quæ, quum melius ſemper quiddam recedit, puta anima ipſa, demortua viſantur. Cæterum hoc quum in animantibus quoque reliquis appareat, nondū ſanè diſcrimen inter nos & ratione carentia animalia ſtatuerit, manifeſtū. Ratione verò manifeſtum facile fit, quid inter irrationalem rationalémque animam interſit. Animalium enim vnumquodque ratione carentiū præcipua quædam innata obtinet, quæ ipſum cōſtituant: hiſ-

que ipſis, priuſquam videri poſsit edoctum, nulla præeunte formula vtitur, neque quomodo ad hoc deuenerit intelligere interim valens, neque verò quo pacto ad aliud ſe conferat inſtitutum ſciens, ſed iiſdem ſemper vnumquodque vtitur. Etenim apis eaſdem vbique adhibet extruendis aluearibus figuras: quum tamen interim liceret, diuerſa etiam figurarum ratione, præſtare ſecuritatem: eodémque ſemper artificio vtitur: neque illa vnquam, vt ab opere ſuo ceſſet, perfeceris: neque verò ſi feceris, aliud illam opus aggredi animaduertes. Quin ſi eam animal iam factam à parentibus ſegreges, ídque quum nondum mellis faciundi œconomiam didicerit, vnde id & quomodo conſtet, iámque dimiſſam libere euolare ſinas, eadem hæc, quæ progenitrix, pręſtabit, nec ſanè operis quicquã omittet, propterea quòd nõ antea initiata à parentibus ſit: nec ſi vel plurimum laboret, maius vnquam quicquam quàm reliquæ, præſtiterit. Formicæ tritici, granorúmque reliquorũ aceruis gaudent, quæ æſtatis maximè tempore colligant: hyeme verò nunquam foras prodeunt, nulláque his, vt apibus, florũ cura, aut roris tenuis: quin in eadem ſemper ſibíque propria incumbunt, neque eas in aluearibus hyemare vnquam videas, neque, vt mures ſolent domeſtici, in tectis aut parietum cauernis: ſed vnaquæque ſubterranea ſibi habitacula parat, futurámque cœli temperiem cõſtanter vſque expectat.

Araneus texit retia, vnde illi vict⁹ ſuppetat: quē ſi vel arctiſsimo incluſeris foramini, nunquam tam otioſum reddes, vt non & filamenta producat, & inſidias culicibus tendat ſaltitantibus, aut muſcis, aut inſectorum animalium alicui, quorúmque captura facilis ſit. Aliáque aliis, ſibi autem propriis interim ſtudiis delectantur. ſiquidem leo venatum maximè exit, ac cætera rugitu territat: neque hunc tam vnquam cicurē reddideris, quin dimiſſum idem ſemper factitare videas. Lepores contrà vniuerſam perpetuo vitā formidoloſam ducūt. Canibus autem amor magis quidam in dominos ineſt: aliiſque item alia inſita viſitur quaſi prærogatiua quædā, & (quod in totum dicendum ſit) nullum reperias animalium, quod non aliis conditione quadam præſtet, omnia autem à ſe inuicem exuperantur. Quo ſanè fit, vt non ſolùm hac de cauſa ſemiperfectum dici animalium vnumquodque poſſit reliquorum ſua in ſpecie, verumetiam multo magis, ſi conceſſerimus paruam ea quandam obtinere particulam, ac veluti transfluxum rationalis partis noſtrę, nempe artifice ita opificij ipſius ratione diſpenſante, quo videlicet ex apparente hac ſocietate ad affine ſibi conuertātur animalia rationis expertia, meliori autem & ſuperiori concedant, faciléque in ſeruitutem redigantur. Quemadmodum ſanè & nobis, quibus ipſis intellectualis ſubſtantia concredita eſt, attributum fuit, vt ad mētem nos ipſos tantum

dirigamus, atque extollamus ſanctam illam ſupramentem atque ſubſtantiam. Quòd ſi errore in hoc collabamur, cum nos inde decidimus, tum vero bruta reptiliáque iiſdem à nobis ſpatiis diſtant, id quod manifeſtum maxime fit ex conuerſione iterum ad Deum noſtra. Iam enim effera, venenatáque animalia obtum: enim effera, venenatáque animalia obediunt, trahuntúrque in ſeruitutem, & cicura reddũtur iis qui penes dignitatem intellectualem illam nobis conceſſam ipſi vitam ducunt. Atq; hæc ſatius quidem fuerat ex te perquirere circa intellectus opera maxime verſato, quíque alia huic omnia poſteriora ſemper duxeris. Nobis autem, quoniam perſuaſum eſt hæc ita ſe habere, multum ſane exiſtimandum eſt eſſe inter hominem brutáque animalia interſtitij, ſicuti plane poſterius quoque confirmabimus.

QVOD ANIMALIVM RELIquorum nullum animalis alterius prærogatiuam fert, homo autem cunctorum ſibi vendicat prerogatiuas, harúmque meliorem quàm illa vſum nouit, rationem ad hæc adhibens & intelligentiam, Cap. II.

QVOD ſi quemadmodum innata quadã proprietate alia aliis prudentia præſtant, ita pluribus quoque modis aliis cum genere humano communicarent, non inepte ſane quis affirmaret, hominem eandem cum brutis, aut quod proximum eſt, non diſsimilem certè animam

ſortiri. Nunc tam deteriore animalia rationis expertia quàm rationalia, conditione ſunt, vt animalium irrationalium nullum quamlibet arte quauis aut vi coactum, alterius vnquã opus peragat: ſed ad eũdem ſemper modum prudentiora opus edunt, quod ſibi proprium ſit: quomodo ſanè minus quoque prudentia, ſuum. ac collatione quidem inuicem iſta demonſtrãtur. Cæterùm intra proprios vnumquodq; limites moréſq; perpetuò conſiſtit: homo verò, quippe qui animal ſit rationale, multóque meliore, ac nobiliore opificio conſtet, tãto magis cętera exuperat animalia ratione carẽtia, quanto hęc, (ne quid maius dicam) plantas vincunt. Ac planè quemadmodum in ignobiliſsimo quoque animali inſpicias, licet plantarum œconomiam omnem, nutricationem ſcilicet, & augmentum, & fructificationem, breuiter quodcunque plantarum proprium eſt: contrà autem in his nullius ineſſe videas animalis aut ſenſum, aut motum, nedum mores, & officia: eodẽ modo quantum natura homo cęteris animantibus pręſtet perpendas. Ac primum inter homines alius alio prudentior apparet, & idoneus magis: horũ autem vnuſquiſque artes ſubinde complures mutat, ac mores, modíſque euariat infinitis. neque temerè quicquam inuenias eorum, quibus cætera animantia præſtant aut moribus, aut vitę ratione, quod non in hominibus quoque ſpectetur, ratione ex ſimilibus ſimilia ſemper

inueſtigante: ac tanto magis excellere videntur noſtra, quoties ad vnam quandam cum aliis imitationem ſe conferunt, quanto magis hęc cum cõſideratione fiunt quę ratione nititur. Quòd ſi ſingula quoque horum examinare libet, ſic quoque potiſsimum notes, quantum ab his homines diſtent. Hic enim & brutorum ferociam notes, & timiditatem, ibi vitę communicantiã, ac ſolitudinẽ, ſicuti temperantiam in aliis, aut intemperantiam, ſcientiáſque, ac cœli mutationes, atque artes medicas, breuiter quodcunque in hominum vita ſpectatur vile, aut gratioſum. Adhæc homo, non ſolùm, vt apes, mel recõdit, ſed diuerſos etiam liquores, ſuccóſque ad vſus diſpenſationem reponit, frugúmque formicarum more horrea conſtituit, tum penui immittit quæcunque humanæ vitę prodeſſe ratione ac rerum experientia comperta ſunt. Porrò aucupes piſcatoréſque araneis melius retia contexere nouerunt, ſicuti medici ipſi ſalutaria parare medicamenta, lethaliáque: horúmque ſimul omnium rationem hi reddere poſſunt: at rationis expertia animalia nec ſatis quomodo ijs quibus vtũtur, vtãtur nouere, nec ad alia trãſire valent. Quo ſanè mirari imprimis ſubit, quo nã tandem pacto, aut quibus demum perſuaſi argumentis nonnulli partem animæ noſtrę intellectualem ad irrationalia vſque animalia detruſerunt: quum ne ſpirituum quidem omnium peſſimi ſic ſe propriè habere exiſtimẽtur, vt ad bru

torum ſe conferant corpora, qui nihilominus ad homines quotidie tendunt. Sed ꝙ maximo inter ſe diſcrimine diſcrepent rationalia iuxta ac rationis expertia animalia, fruſtra ſane quis narratione longiore probare cõtendat, quum vel ſenſu perſpicuum id eſſe poſsit.

QVOD ANIMA NOSTRA, DIuinum atque intellectuale ex propriis actionibus colligat, Cap. 3.

QVOD verò brutorum ſpiritus ille cum corporibus vnà abeat, nullatenus perſtans, noſter autem is immortalis, diuinúſque habendus ſit, vel hinc perſpiciamus licet, quoties noſtrum hunc brutorum illi conferentes, conſultantem inuenimus, diiudicantem, ratiocinantem, ſuadentem, diſſuadentem, nunc hoc, nunc illo modo, ac plurima & mirifica ex inſomniis quieſcẽte ſemper corpore explanantem. & quid quęſo attinet de inſomniis mentionem facere? quum iis quoque quibus repurgatus animalis ſpiritus, vitáque omnis ad rerum contemplationem cõuerſa fuerit, omnia in aperto ſint, quæ alioqui natura ſua ſenſui ſe noſtro ſubſtrahere ſolent. Etenim quales tandem humores, aut ſpirituum effluxiones, aut irrationales facultates tam vnquam expedite, nunc quidem exiguo admodũ horæ momẽto orbis vniuerſi peragratione mũdana opera perſpexerint? nũc autẽ relictis poſt ſe his, & ad diuina magis acceſsione rerum etiã

quæ nondum ſunt, euentus pronunciarint? An hæc animaliū rationaliū videlicet prærogatiua eſt? Propterea autem ꝙ non ad hæc cōuerſi viuamus, ambiguitas ſuboritur, num diuinum id nobis, & immortale inſit. Iam primū enim, niſi talem nos quoq; obtineremus ſubſtantiā, nunq̃ quidem ſciremus diuinā in mundo & intelligibilem ſubſtantiam eſſe. Naturæ enim affinitate ſenſibiliū iuxta, & intelligibiliū vnūquodq; cognoſcimus. Atq; hoc quidem pacto, quod in nobis diuinū atq; intellectuale eſt, ex actionibus, quas hoc ipſum edit, deprehenditur. Sed & cōplura alia, & quidē dilucidiora ſemper ad hoc afferre licet argumēta ratiocinātibus, idque ſi rationalem animā dictorū ſemper ſuppoſitum ſtatuamus. Neq; enim propoſitum nobis nunc eſt de hac tractare, ſermonis tamē vicinia quadam in iſta quoque excurrimus. Porrò ex pluribus quoque aliis colligi ſyllogiſmo poteſt, ſimplicem eſſe, per ſéque mobilem rationalem hunc atque intellectualem ſpiritum. Immortalis autem quòd præterea ſit, cum ex iis ipſis quę circa nos verſantur, colligitur: tum ex iis quæ ſenſui patent. Etenim ſi ſecundum Hippocratem quoque ipſum, Si vnū eſſet homo, minimè ſanè doleret: vnde enim pateretur non haberet, ſpiritus intellectualis, & incorporeus quomodo quæſo interitū ſubeat? cui quidē nihil ſit, quod illi paſsionem inferat? Quòd ſi quod rationale nobis ineſt, diuinū, immortaleque eſt, noſtra

autem corpora hæc perpetuo fluxa ſunt atque obſtupida, illud diſquirendum quibuſnam prius corporibus aſſocietur anima, tum per quæ ſuis ipſa facultatibus corpora illuminet. hoc enim perſpecto, facile fuerit, artis quoque ipſius beneficio, quæ prius huic ipſi communicant, meliora reddere. Quemadmodum enim praua victus ratio ſegniores nos, ac mēte retuſa, eodem ſanè modo, quę accommoda ſit, perſpicaciores adque intelligēdum aptiores facit. Hócque ipſum, etiam antequam victus rationis ſcopum aggrediatur, per ſe poteſt vnuſquiſque diſquirens cognoſcere, quoties ſeipſo quis actionibus quibuſlibet obeundis nunc ſegnem magis factum eſſe intelligit, nunc promptum. Cęterum ſimplex eſſe quod diuinū innatum nobis eſt, ac facultatum multarum, terminíſque circunſcriptum propriis, informéque, & incorporeum, ex illius ipſius actionibus diſcere licet. Quòd autem actiones ſuas edat, ſpiritu noſtro veluti inſtrumento quodam vſum, id fortaſſe in narrationis quoque proceſſu manifeſtum fiet.

ANIMAM NVMERO VNAM, ac ſubſtantia ſimplicem, facultate multiplicem videri, Cap. 4.

ANIMA igitur vna quum ſit, ſicuti dictum eſt, ac ſubſtantia ſimplex, ſuis autem ipſa facultatibus multiplex, ac diuerſa, corpori

huic noſtro additur. Quum enim inter huius facultates aliæ diuinę magis & purę ſint, alię ſi cum his conferantur, abiectiores, quæque opus ſuum in corpore demum abſoluant, vt ſeſe ſpiritui huic noſtro addat, aptam eſſe per haſce poſteriores vires, rectè ſanè affirmarimus. Nec iã mihi hoc loco fidem adhibere noli, quum abundè poſsim etiam ex iis quę ad manus habemus, ſenſuique ſeſe offerunt, argumenta colligere. vnum certè atq; alterum allatum exẽplum, minimè quidem contendẽdi cupidis fidem ſatisfecerint, animam ſimplex quiddam ac multarum facultatũ eſſe. Ergo in ſimplicibus medicamentis quibuſdam, quę duabus tribúsve qualitatibus prædita ſunt, nulla harum alij officit, neque ſecundum ſenſum, neque verò ſecundum facultatem, ſed cuiuſcunque tandem harum familiaris fuerit pars affecta, huius ipſa vſum perſentit, proprietate nimirum quadam qualitate illarum actiua efficaciter in contrariis partium affectibus agente. Si quis enim aloen deuorarit, animaduertet is humores ventriculi os infeſtãtes perpurgari, facultate ſcilicet illius abſterſoria: huius itẽ euaporatu, aut illitu diſcutiuntur, quę pupillæ tenebras offundunt: rurſus deforis impoſita, adſtringendi vi robur addiderit ventriculi ori reſoluto, ſicuti ſanè lumbricos quoque interfeceris, ſi vmbilicum, & abdomen inunxeris. Atque hæc ita diiudicantur, dum facultas illius vnaquæque in partiũ contrariis affectibus opus

præſtat. Porrò capparis facultate alia ventriculum confirmare creditur, atq; alia humores hũc ipſum occupantes abſtergere, aliáque item diſſecare, ac viſcera infarctu liberare. multáq; prę terea alia id genus inuenias, quæ cõmixtas multorum vſuum facultates obtineãt. Quòd ſi igitur ſimplicia ita medicamenta facultatibus prędita ſunt, facile (prope dixerim) cõfectibilibus, ac diſſentientibus, diuerſúmque inde in nobis opus in affectibus contrariis edunt: cur non quæſo diuina atque intellectualis ſubſtantia conuenientia ſibi perfecerit, pro facultatibus quas obtinet?

DE PROPRIIS FACVLTAtum animæ actionibus. Cap. 5.

AC mens quidem parum omnino, aut nihil per ſe cum ſpiritu noſtro cõmercij habet. Hæc enim quum intellectualis rationaliſque animæ noſtræ princeps ſit, & in primis ſyncera facultas, maxime excurſu ad ſimilia gaudet, vnde ſibi intelligibilia omnia cõcipiat, quo plane tempore maxime eam auerſam eſſe cõtingit à facultatibus, quæ penes ſenſum ſpectantur: quum ſenſui noſtro, quo vno in primis pecudum more viuim⁹, ſita maxime ex oppoſito ſit illius actio. quæ ſanè, vt nihil interim illi maius concedamus, quàm quòd dignitate, & efficacia excellit quibuſcum commercium init, ſic quoque multo iis quæ ſenſui ſubiecta ſunt, præſtiterit. De-

nique hæc in facultates inferiores, quæque poſt ipſam ſunt, inſtrumenta, quæ quidem perpolita fuerint, & nitida, multa ex iis quæ aſpectu potiora ſunt, tranſmittit, ad ipſum vſque ſenſum. quatenus autem rudia illa eſſe contingit, eatenus cogitationes quoque inde profectæ, rudi ac prorſus erronea forma accipiuntur. Intelligentia autē menti dignitate proxima, per quendam quaſi gradum à mente in facultates quæ deinceps ſunt, effingens ſpectacula traducit, quantitate ac colore carentia. Hæc autem opinio excipiens animę facultas ambigua quędā, quippe quæ ex cogitationibus ſtabilibus, & inſtabilibus imaginationibus formata ſit, imaginationi tradit. Atque hęc mens quædam quum ſit (quemadmodū ſane & dicitur) paſsioni obnoxia, colores, & formas, & figuras, & qualitates, & ſitus, aliáque id genus, vnaqueque affectis rebus addit. Ac plurimis ſanè eorum qui ſe contemplationi totos tradiderant, reſoluta mentę contigiſſe audio indignum quippiam prorſus propoſito ſuo, temporiſq; fruſtra iacturā feciſſe. ſiquidē violenta omnino pars hæc eſt, ac contrà quàm animæ actiones adfecta. Quantum enim difficile factu menti eſt, vt cogitationem in iſta deducat, ſenſuíque ſubiiciat: tantum ſanè haud promptum eſt imaginationi, vt ſe paſsionibus ſubtrahat, quaſcunque ſenſus adfert. Videtur enim imaginatio ſenſuum quædam tanquā quies, ac veluti promptuarium eſſe in vita.

Ac brutis quidem hoc ipſum pro parte eſt omnium principaliſsima: nobis contrà principium hoc eſt à ſenſu, animalium facultatum. Verumenimuero quoniam ſenſum nobis affectum videmus, interdum vnum quẽdam, interdum omnes, pluréſve, nec ſane minus contingit, vt & imaginandi quandoque vis, & ratiocinandi, & memorandi patiatur, age illud quoque inquiramus, quomodo iſta patiatur, quibúſque de cauſis, tum cuiusn victus rationis adminiculo, minime obnoxius quis reddatur huiuſmodi affectibus, vt, quod polliciti ſumus, ad finem ita demũ ſuum deducatur narratio. Ergo animam minime pati poſſe, paſsionum autem noſtrarum participem fieri ob ſpiritum, qui nobis ineſt, animalem, quo illa, quaſi vehiculo quodam vtitur, pérque hunc ipſum ſuas eã perficere actiones, partim iam demonſtratum eſt, partim dicendũ reſtat. Quòd autẽ in mediocribus huius ipſius alterationibus, & tranſmutationibus fiat interdum, vt non ſpernenda quædam ſymptomata corpora inſequantur, hoc quoque in ſermonis progreſſu oſtenderimus.

DE DISPENSATIONE NVTRIMENTI, VBI & DE DIFFERẼTIA ſPIRITUUM, QUI TUM IN VENTRICULO GENERANTUR, TUM IOCINORE, TUM CORDE, TUM CEREBRO, AC QUEMADMODUM HIS IPſIS FACULTATES ANIMALES, TANQUAM VEHICULIS VTANTUR,

Caput 6.

Quumque

QVVMQVE ſpiritus is animalis finis ſit, quemadmodum ſanè non ineptè quis dixerit, œconomiæ quæ nobis ineſt, neque huius vnquam interquieſcat afflatus, & difflatus, operęprecium fuerit conſiderare vndenam generationem ſortiatur: tum quomodo ſyncerus ſeruetur. Et quoniã propoſiti quidem noſtri principium is ſummáque ac veluti caput habetur: non parum autem conferre exiſtimandus ſit de reliquis etiam ſpiritibus tractatus, quum præſertim abſolutior ita narratio alioqui inſtituatur: aperiendum ſanè oratione de humoribus quoque fuerit, qui prima cenſentur elementa in nobis, déque ſpiritibus qui ex his generantur, atque ante omnia de nutrimenti diſtributione, ſpirituumq; qui ex ea prodeunt: ne forte, ſi qua parte manca narratio inueniatur, claudicare ita pollicitationem noſtram contingat. Ergo præmanſo cibo, inque ventriculum ad concoquendum delato, ſiquidem is ſucci boni, faciliſque cõcoctu, miniméque flatuoſus ſit, ac bene ſe ventriculus habeat: nulliſque humoribus infarctus fuerit, tempeſtiua ſanè ita concoctio redditur, nihilque prorſus, aut pauxillulum certè quid ſpiritus ſupra infráve erumpit. Exhalatio autem inde vaporoſa quædam in caput reſiliens, huius ſquallorem madefactu tęmperat, ac meatus deobſtruit adpulſu quodã leni, ſenſuúmque cõtentionem relaxat, & vigiliis ſoporoſam quietẽ cõciliat: atque ita demũ ceſſat,

diſpenſato, vnde emittebatur, alimento per ventrem, ac remiſſo. Quòd ſi probi quidem fuerint cibi, contingat autem ventriculum, aut temperatura aliqua mala, aut humorum quorundam infarctu laborare, & imperfecta euadet concoctio, vaporesque inde reſilientes, aut craſsi caliginoſique erũt, aut fumidi & fuliginoſi, qui poſſint facile omnes temporis mora craſſum turbidúmque reddere ſpiritum qui nobis ineſt. Quòd ſi cibi praui, malique ſucci quum ſint, qualitates præterea alienas referant, concoctúque nonnunquam difficiles fuerint, ſic quoque accident non diſsimilia iis quæ iam memorauimus: ita quum partim qualitate, partim quantitate nocumentum inferant alimẽta, inſtrumenta autem ipſa, aut intemperamento afficiantur, aut tenaci humorũ obſtructione, ex vaporibus inde reſultantibus alterationes gignũtur huiuſmodi in ſpiritu hoc, mediocres quidem, quum aberratum mediocriter fuerit, inſignes autem, quum inſigniter. Verum quũ digeſto in humores elementares ipſos nutrimento, viſcera quęque exceptos ſuccos vi ſua innata exquiſitius cõfectos aſsimilarint, ex alteratis ita cõfectiſq; petunt quidem caput vapores, ſed qui tamen perturbare illud non conſueuerint, niſi valde exuperarint: optimus tamen omniũ ſuccus, qui ipſe ſpirituum noſtrorũ principium eſt ac materia, in iecur tendẽs, viſcerique aſsimilatus, primùm ſpiritum hunc naturalem progenerat, quo pars

etiam animę noſtrę concupiſcibilis declaratur: hoc enim quaſi inſtrumento quodam animalis eius facultas vtitur ad concupiſcendum, citráque rationem appetendum. Hæc autem ita ſe habere argumento id fuerit, quòd affecto hoc viſcere, humoréque eius in corruptelam abeunte, & cibos auerſari, & cũcta faſtidire videmur, à veneríſque vſu alieni, proníque in iram, & amarulentiam ſumus, affectúſque id genus, prout ſpiritus qualitas aliqua exuperarit qui vitiatus in ea fuerit. Nam ob vẽtriculi cõſenſum, redundantes vitiati humores minus omnino noxij ſunt, poſsíſque hos minore negotio ſuperare. ſic autem alimenti defectum ſentit deſtitutũ corpus: propterea quòd viſceri huic functio concredita eſt quæ ſtirpium propria habetur. Huius ipſius ſpiritu animæ facultas moderatrix conuenientia ſuggerit. Porròquòd videatur in ventriculo progigni ſpiritus quidam diuerſus ab aliis, quo particulatim etiam in iis quæ appetimus, ſenſus varios concipimus, quoties nũc huius, nunc illius, interdum etiam praui, ſicuti boni interdũ cibi appetẽtiam retinemus, manifeſtum ſanè fuerit, quum quotidie ita affici videamur, ac nunc quidem ſimilia appetere pro humorum exuberantia, interdum autem exuberantibus contraria, corrigendæ nitentem nimietati. Atque is quidẽ ſpiritus frigidus humidúſque, ſi cum iis conferatur qui deinceps habẽtur eſt, cibariáq; particulatim appe

tendi facultatis vehiculum quoddã. Hanc porrò ipſam excipit iocinoris facultas generalior quæ ſit capáxque magis, ac principium appetitus maioris, & cõcupiſcentiæ. Nec ſanè mirum, ſiquidem vna numero quum ſit anima noſtra, varias interim actiones edat: quum pro apta inſtrumentorum natura multarum hæc eſſe viriũ cenſeatur, corporíque vniuerſo accommoda proprietatibus quibuſdam. Atque de his traditum in hunc modum ſit. neque enim progredi vlterius licet, quodq́ue polliciti ſumus, trãſilire. Spiritus igitur animalis is ſicuti tenuior multo ac purior, calidiorq́ue reperitur eo qui in ventriculo inter alimenti cõcoctionem generatur: ſic ſanè eo qui deinceps eſt, lõge humectior eſt, videtúrque multum infra illius tenuitatem ac calorem ſubſiſtere. Etenim quum poſt diſtributionem in gibbas iecoris partes, ſanguis ſecundum venã diducatur, quàm λαβδοειδῆ appellãt: huius planè ipſius pars inferiora petere videtur, pars recta ad cor tẽdere, quæ per dextrum cordis ventriculum, in ſiniſtrum permeet, exactiúſque inibi cõfecta, per arterias ſuperius inferiúſque tẽdat, ſpiritúmque ita progignat, quem vitalẽ appellant: qui in corpus vniuerſum à corde, nõ ſecus atq; à fonte quodam procedit, quod fabricatum à natura vitæ inſtrumentum fuit. Neque enim par fuerat, vt natura rerũ harum formatrix, inſtrumentum conſtitueret naturale, quo animalia locum ſubinde mutantia aleren-

tur, augerentúrque, niſi vitæ prius inſtituiſſet. Nam ſi ob loci mutationem principali animæ parte eguerunt, quæ dignitate alias antecellat: longe adhuc magis additam hanc oportuit vitalem. Viuentium enim nonnulla loci mutandi facultatem nõ habent: at eorum quæ locum mutant, nullum non vitę quoque factum particeps fuit. Quòd ſi quis materialem prçterea cauſam conſideret, inueniet is vitali longe facilius eſſe quàm naturali, vt in animalis principalíſque ſpiritus ideam tranſeat: ſic, vt vſus ipſius ita cogente neceſsitate, poſt naturalem vitalis exiſtat: poſtremo autem ſic quoque animalis gignatur. Cæterum quemadmodum ſumpto à ventriculo initio ſpiritus tenuior in proceſſu fit, non ita calidior quoque ſemper euadit: ſed ad cor quidem vſque ipſum, ſicuti tenuitas, ita & calor ꝓcedendo ꝓmouet: multum tamen interim humidi demitur ſemper: deinceps autẽ ab hoc caloris quidem multum remittit ſpiritus, tenuitate autem proficit, humiditate iam quoque defectus. Arteriis enim, veníſque ſurſum latis, & in minima vaſa diductis, hinc demum plexus reticularis fit, inferius per tenuem membranam ſic vocatam cerebri corpus ipſum intercipiens. Hinc porrò enutrito cerebro animalis denique ſpiritus generatur in ipſius ſinibus, cui iam animæ noſtræ actiones commiſſæ ſunt, quum inſtrumentum factũ ſit dignitate primũ, ac tenuitate affine. Verũ quum de parte omnium maxi-

me contẽplatiua inſtitutus nobis ſermo ſit, diutius quoque cõtemplemur oportet, ne quid nos temere fugiat, quod dicendum ſit: hoc enim pacto, integram narrationem reddidimus, numeríſque ſuis digeſtam.

DE CEREBRI FORMATIONE, déque animalis ſpiritus diſcrimine, qui in cerebro cernitur, Cap. 7.

SPIRITVS itaque animalis hic, quum in cerebro perficiatur ipſo, non ſanè pauca admiratione inde digna proueniunt, de quibus addubitare libeat. Quandoquidem in viſceribus aliis in quib⁹ vitalis naturaliſque ſpiritus perficitur, in quancunque corporis partem diſtributi hi fuerint, functiones ſemper eaſdem ſpectare licet, aut ſi aberrare paululum contingat, exiguũ id nec ſanè notatu dignum habetur. At hic aliter ſe habet. hîc enim aliæ viſuntur actiones, aliæ ibi, atque alibi aliæ, & , vt ſummatim dicam, vnus idémque viſceris huius ſpiritus, actiones diſpenſat varias, ac multiformes: vt hic iam dubitandum veniat, num ſecundum viſceris partium ipſarum differentias, hic quoque diuerſus factus ſimilis ſibi non perſtet ſpiritus, an vero idem perpetuo quum ſit, alius videatur ſecundum ſubſtantiales viſceris differentias, atq; eneruationes, enatáſque appẽdices. An verum eſſe patet, quòd ſecundo loco diximus? Etenim quum cerebri inſtrumẽtum huiuſmodi lo

co circũſcriptum anguſto, in antica quidẽ parte in duos diuiſum ſit ſinus, retro autem pars huius alia ſpectetur, quam cerebellum vocarunt: ſitque quod in ſinuum medio eſt, perforatum, ne inhiberi ſpiritus poſsit, quocunque tandem hunc impetus egerit, ſubtérque duram membranam ante duos memoratos iam ſinus, vacua caluaria reperiatur anterius; ſic vt hâc quoque animalis ſpiritus effluere queat, minimè profectò ſentiendum aliter eſt, quàm quòd tenuis pellucidúsque quum ſit ſpiritus, is in quaſcunque cerebri partes incubuerit, alteratus transformetur, polyporum more, niſi tamen ridicula ſit comparatio. Porrò quòd viſcus hoc non ſanè exactè admodum ſimilare ſit, vel ratione diſcas, etiam ſi ſenſum hoc penè effugiat: id quod ex iis quoque quæ ab hoc ipſo oriuntur, deprehendamus licet: ſiquidem anterior huius pars molliores propagines habet, ſicuti ſanè poſterior validiores. Nam tametſi iſta ſic exigente rerum vſu ipſo, ita fiant, materialis nihilominus cauſa prius ea ſubeſt. Nerui enim qui retro propagantur, & mouere ſatis poſſunt, & traducere, & circunferre, & quicquid edendum ſit violenti, prę̨ſtare: qui verò ante, ſenſui atque alterationi facti accommodi magis ſunt. Itaque ſiquum ab exortibus ipſis non vſquequaque ſibi ſimile videatur, ſpiritus autem viſceris partes omnes permeet, non inepte ſanè exiſtimabimus, ſpiritũ ipſum, vtpote tenuem traſmuta-

túque facilem, ſecundum diuerſas partium immutationes, hîc quidem alias, alibi vero alias actiones edere. Ac quemadmodum in feneſtris lucem admittentibus, quibus addita ſpecularia vitrea ſint diuerſorum colorum, radios videmus lucem inde per hæc deferentes, colorum qui in vitro floridi viſuntur, qualitatem ſeruare, quum ipſi interim, eiuſdem ſecum ſpeciei, nullóque infecti colore perſtẽt: ad eundem modum hic quoque conſiderandum eſt. Quum enim cerebrum ad inſtrumenta ſenſoria cuncta neruorum propagines ſenſilium tranſmittat, nec ex eodem vniuerſi prodeunt loco, ac ſpecie præterea inuicem diſsident, ſúntque exortus, pro inſtrumentorum, quæ ſuſceptura hos erant, proportione facti, alibi quidem craſsiores, tenuiores alibi: neruis interim inde exorientibus hic denſis magis apparentibus raríſve, ibi autem mollioribus, aut cõtrà durioribus factis, quomodo ſanè alij quoque meatus habentur dilucidiores, alij obſcuriores, prout quiſque ad actionem vnamquanque obeundam proprie ſe magis habere exiſtimatur. Videtur enim ſpiritus is ſecundum diuerſas horum conſtitutiones immutatus, varios quoque apprehendendi modos edere.

DE SPIRITVS ANIMALIS FVNctione in oculis, & reliquis ſenſoriis, Cap. 8.

SIC igitur per tenuem membranam ſubter

anteriores cerebri ſinus exorti nerui, in oculos tendunt, apprehenſíſque ita humoribus tranſlucidis, quòd tunica inde contexatur, quam à retis cuiuſdam ſimilitudine, ἀμφιβληστροειδῆ vocāt, ſenſus inibi alteratio fit per ſpiritum lucidum. nam quòd hæc ſecundùm ſubſtantiam alterentur, non ſanè rectè quis affirmarit. Quod igitur aer patitur à ſole illuminatus, tale quiddā corpora quoque hæc tranſlucida patiuntur à ſpiritu noſtro luminoſo. Itaque actu trāſlucido oculo ſenſibilíque, poſtquam ſpiritus agendi initium ceperit in rem pari natā proprietate, ambientem iam aerem quoque ipſum immutat, ſecundū lucē hanc, quæ foris eſt ad bene longum interuallum, non ſecus atque euenire videmus in aquarum guttis, quæ quū deciderint, percuſſis à ſe aquis per interualla aliquot commotionem præbent quandā. iam enim ſplendidus ab extrinſeco lumine factus, exigua quadam indiget cōmotione, ſic vt hunc ipſum ſpiritus quoque noſter is lucidus ſatis poſſe videatur immutare actu iam trālucidū. imbecillus enim quum ſit, adminiculo eget deforis adueniente. In animantibus tamen nonnullis rationis expertibus vſqueadeo ſpiritus is noſtrū antecellit, vt huius beneficio ad certum vſque ſpatium noctu ferre proſpectum valeāt, vnde ſplendor etiam emicet quidam diligentius inſpicientibus, oculis nimirum ipſis, ac proximo aere ob vehementem ſpiritus impetum illuſtratis, id quod perſæpe in

diuerſis animantibus notauimus. Quum igitur quaſi in corpus vnum quoddam tranſlucidum coaluerint oculus ambiénsq; vnà aer illuminatus, ſenſilis facultas per corpora actu tranſlucida veluti deuecta, primum quidé affinia ſibi ſentit, quod genus ſunt colores: deinde eodem modo magnitudines quoque, eo quòd cum magnitudine vnà colores ſpectentur. atque oculi quidem ipſi quum intentione ſola tranſlucidi fiât, ob ſpiritum in eos decumbentem lucidum, aerémque apprehẽdant extraneũ actu iam tranſlucidum, duóque ita cõmiſceantur lumina, quæ mutuo inter ſe potentiam communicent, iámque velut vnum tranſlucidum, ſenſiléque corpus fiat, ſenſibilia ita vndique manifeſta viſioni euadunt. Nam quòd coni ab oculis procedentes, temporis momento ad cœli vſque ipſius conuexa perueniant, aut quòd ſenſibilium ipſorum ſpecies ad ſenſum vſque accedant, minimé conſentaneum rationi eſt. Verum ſermo de his quem quidem tractare hoc loco non conuenit, finem ita ſortiatur.

QVO PACTO A SENSV IN imaginationem trãſcendunt ſenſibilia, déq; imaginationis actionibus, Cap. 9.

ETENIM quòd ſenſibilis, luminoſúsq; ſpiritus in oculos per neruos quoſdam perforatus à cerebro exortos feratur, ſitque is prima viſus cauſa: & ſpiritus ductus ipſi oſtendunt, quos

ſpectare ex anatome liceat, & clarum alioqui ſit, quum angulum vtrunque comprimimus, tum ſi cui repente interdum percuſsi oculi fuerint, quibus ſplendeſcētia ac veluti ſcintillantia quędam obuerſari videantur: ex eóque prætere a ꝙ oculorū altero occluſo, alterius pupilla dilatetur, quod iis qui ſuffuſione laborant euenire nō ſolet, vt quibus alienū corpus ſpiritui opponatur. Itaque ſi ſpiritus oculis ineſſe demonſtretur luminoſus, aurib⁹ autē aëreus (fuerit enim operæprecium etiam de reliquis ſenſibus pertractare) ſicuti linguæ humectus ſuccoſúsque, guſtus verò auditúsque in medio ſitus odorandi ſpiritus, factus quaſi vaporoſus ſit, ſicuti tangendi, terreus, miremur ſanè quonam pacto vnus idémque ſpiritus quum ſit, diuerſa tamen ſpectentur ſenſibilium ſpirituum diſcrimina, pro ſenſoriorum proportione. An ne hoc quoque ſapientiſsimi opificis noſtri operum nulli ſecundum, ſenſoria inſtrumenta addentis ſenſibilibus quæ his proportione reſpondeant? Vt enim facilius quæ foris ſunt, ſentiremus, ſpiritu nobis opus fuerat, quippe quo nihil in nobis, nec tenuius, nec alteratu facilius ſit: quo verò affinia ſenſibilia propria ſibi redderet, atque apprehenderet, ſenſoria proportione ſenſibilibus quæ reſponderent, inſtituit. Ac in oculis quidem luminoſum hoc eſſe iuſsit. ſic enim futurum merito erat, vt ſenſu colores perciperet, ac magnitudines per luminis extranei medium: in

aereum autem, ſpiritum auditus noſtri ſenſilem transformans immiſit, quemadmodum ſanè in ſucculentiam, cui guſtatilium qualitatum tributa diſtinctio eſt: inter vtrũque vero horum odoratus inſtituit ſenſorium, quo ſentire vapores poſſet: ſicuti ſanè tactus quoque ipſius ſenſorium terreum fecit, vt ſenſu craſsiora corpulentioráque perciperet, quod ſapiens ille Empedocles verſibus his innuit:

„ Tellure aſpicimus tellurẽ, vndíſque videmus
„ Vndas, æthra æthrã ſpectam⁹, & ignib⁹ ignẽ.

Nec ſanè admiratione queq̃ capi velim, quonã pacto vnus idémque ſpiritus ductibus diuerſis prodiẽs, diuerſa quoque ſentiat alteratus. Nam quòd alteratus ſit, ac ſpeciei qualitatem quandam ſortitus ad id in quo ſenſum exerceat, cauſa eſt pars ea, cui immutatus, factus affinis eſt. Alij enim cerebri exortus aliis affines magis mollioréſq; ſunt. Denique deriuatus à cerebro ſpiritus, quum idẽ ſit atque in primo progreſſu erat, videtur tamen alius alio ſyncerior. Cęterum quomodo is inter primum effluxum, facile deinde particulatim qualitatib⁹ immutetur, vel ex plantis ipſis diſcas licet, in quibus, quũ ſuccus idem radicibus excipiatur, diuerſus tamen is colore, ac qualitate ſpectatur, in ramis, foliis, floribus ipſis, fructibúsque, qui deinceps his habentur. Quòd ſi quis longo hęc tempore fieri dicat, illa autem breui, conſideret is, quãtum ſit inter ſpiritum ſuccóſque ipſos interſtitij.

DE ACTIONIBVS MEMO-ratricis partis, Cap. 10.

SENSVM porrò ſenſorij cuiuſque inſtrumenti cōmune eſſe promptuarium, inque hunc ex ſenſoriis cuncta recipi, ſic quoque manifeſtum ſit: licet nihilominus hinc etiam colligere vnum eſſe eundémque ſenſilis facultatis noſtrę ſpiritum, quo planè ſenſilis animæ noſtræ facultas conquieſcat: propter quam participationis rationc ſpiritus is, vt ſenſilis diceretur, ſortitus eſt: vt qui de ſuis theſauris minimè valeat facultatem huiuſmodi proferre, cuncta autem ab anima per hunc in corpus deriuentur. Atque horum quidem quæ extra ſunt, vnaquæque ſenſu ad primum ſenſile traducta, proportione diiudicantur, quomodo ſe habeant penes colorem, quantitatem, ſonitū, vocem, rhythmū, odoratū, guſtatiles qualitates, caliditatem, humiditatem, qualitatésque oppoſitas, duritiem videlicet ac mollitiem, & reliquas quæ ſub ſenſum cadunt: minime autem ad ſenſum tantum hæc progreſſa ſubſiſtunt, aut in imaginationem ſolum vſque tendunt (hoc enim eorum eſt, quæ vitam ducant abſque ratione, vtpote quibus œconomię totius caput videatur eſſe imaginatio) ſed longius etiam procedit homo: quū enim rationem præfectam habeat, hac & ratiocinatur, & comprehenſa interius ſenſibilia explicat. Et quoniam naturæ ſuę proprietate minime aptus

natus eſt ſenſus primus, vt & eorum quæ prius ſenſit, formulas retineat, & alia ſuper hæc ſenſu perficiat (corporea enim quum ſit facultas huiuſmodi, tanti nõ eſt vt in plura diſpeſcere poſſit) ſenſationum formulas excipiens imaginatio, quaſi ab animę rationali parte excitata, inquirit pertractátque nunc quidem ea quorum formulas à ſenſu accepit: rurſus autẽ ea ſimiliter quæ ipſa notauit magis his quàm facultates aliæ, vſa ad quodcunq; opinata fuerit formandum. Tantum enim ineſt erroris ac veſaniæ imaginationi, vt quæcunque naturæ conceſſa non ſunt vt efficiãtur, ipſa ſibi liberè prorſus fingat. Et quidem in turpiſsima nos hæc errata cito coniiceret, niſi ratio quaſi ſpeculatrix quædam, inſanos huiuſce impetus acriter obiurgans velut è ſpecula quadam nimietatem cohiberet. Atque hæc relictis iam rudioribus his & ſenſibilibus coërcita, in alium tranſit rerum apparatum: & implumium adhuc paſſerculorum more alas explicat, impetúque fertur à terra quidem euolandi, aera autem tranſcendendi, ſed erroribus acta fruſtra laborat, ratio tamẽ quorundam, quæ futura huic ex vſu ſint, prius ſimulachra in memoria repoſita collocat. Hæc porrò quaſi promptuarium quoddam intactum, eorum quæ ab imaginatione & ſenſu per rationem ſuſcepit, formulas conſeruans, nunquam quicquam niſi affecta remittit: & nunc quidem quæcunque ab ea exegeris, prompte largitur ſi inquiras, nunc

ipſa non longo poſt tempore ſecum reminiſcẽs explicat, bonos in hoc promos imitata, qui interdum quæ domini petierint, exhibent ad manum, interdum inueſtigantes, ab aliíſque in alia deuenientes, tandẽ quod quærebant, inueniũt, & hæc quidem ita ſe habent.

DE RELIQVIS FACVLTAtis animalis actionibus, Cap. II.

QVONIAM verò lõgius quoque progredi ſermone neceſſe habemus, opus ſanè fuerit, repetitum prius hunc ipſum ita explicaſſe. Mens igitur ac ſenſus quum facultatum animę rationalium termini ſint extremi, facultates quæ in medio ſunt, liberas ſinunt quocunque tandem velint inclinare: vnumquodque autem ſuarum alia partium facit, quum illa vicerit. Neque enim dignitati hîc tantum tribuitur, quantum potentiæ atque impetus vehementiæ, quemadmodum in trutina fit multarum lancium, vt quæ magis degrauat lanx leuiores ſemper attrahat, nullo diſcrimine, factæ'ne ex nobiliori metallo lances ſint, aut ignobiliori. Sicuti igitur ſumpto à ſenſibus initio, imaginatio, velut alarum explicatu, ſeſe ad ſublimia erigit, ſed nõ ſine qualitatibus ſuas ipſa edit actiones, ſic mens quoque quum à ſeipſa ad intelligentiam res tranſmittit, nulla nec magnitudine, nec qualitate, nec ſpecie, eò quòd hæc intelligẽtia explicet, & inueſtigatione excutiat,

hac aliquid irrepit, quod ipſa non ceperat, per quæ intellectum eſt ſimplici ipſam intelligentię notione intellectualia nō attingere. Queadmodum enim ſenſus ſimplici aggreſſu ſenſibilia attingens, horum ſpecies in imaginatione reponit: hęc autem ipſa iis iam quæ ſenſu percepit, pro arbitrio quæ vult, addit, demítque ob potētię exuperantiam, réſque interdum quę nullæ ſunt, ſibiipſa fingit: ad eundem modum intelligentia ex propria mentis illuminatione, cōtraria prorſus, quàm quę imaginationis eſt ad ſenſum ratione, quæ intellecta ſunt, non ſine quaſi quadam ſpecie ſuſcipit, mutuatis autem quaſi ſimulachris quibuſdam ab imaginatione, veluti vmbratili delineatione mentis in ea ſpectacula conſtituit. Ambarum porrò in medio ſuccedere diximus partem animę opinatricē, quę pro arbitrio natura ſua poſſit ad quęcunque velit, annuere, contrariis inter ſe facultatis vtriuſque afflatibus immutata. interdum enim iudiciis ab intelligentia deductis ſubſcribit, rectéque, & ſecundum rationem opinari dicitur, interdum autem in imaginationem, & ſenſum vergēs, horum vnà erroribus traducta rapitur. Cæterum ſermo de his, vt quę tractari hoc loco nō poſtulent, hoc iam fine claudatur, ſatis alioqui rerum affinitate explicatus. Deinceps verò operępretium fuerit de horum ipſorum paſsionibus tradere, hoc enim propoſiti noſtri inſtituto accōmodum maximè fuerit.

DE AFFECTVVM DIFFERENtia, qui in viſu conſiſtunt, ac ſenſoriis reliquis, Cap. 12.

SENSILI itaque animę facultate, animali (ſicuti oſtendimus) ſpiritui adiuncta, ſpiritu autem ipſo per propria ſibi organa ſenſibiles res apprehendente, conſentaneum eſt vt aut organum primum, vnde ſpiritus initio fertur, affectu aliquo laboret, aut immutatus ſpiritus ipſe ſit & ſymmetriam exceſſerit, aut inſtrumentorum aliquod quod à primo principio ducitur, intemperatura aliqua laboret, humorisve alicuius occurſu. Ipſo quinetiam interdum ſenſorio adfecto, nihilo ſecius ſentiendi vis deperditur. Et in oculis quidem (hinc enim ſumamus initium) quum aut temperatura mala aliqua vitiatur cerebrum, ea in parte vnde exorti ex cerebro nerui in oculos deriuãtur, aut humor in eos aliquis defluit, viſu deſtituitur ſic affectus. Oculis autem ipſis patientibus, quoties ob ictum aut tuberculum aliquod noxam contrahunt, ſiquidem intus oculi humores laborent, tunicæve, non ſanè minus fuerit hoc diſcrimen primo illo: quod neceſſario tamen non ſequitur, tunica patiente quam adhæreſcentem vocant, præſertim ſi à pupilla procul cõſtiterit affectus: quum autem ſubſtantia peregrina aliqua tunicam ſubintrat corneam, aut illi quędam quaſi membrana oboritur, Suffuſio affectus prior appellatur,

& curationem admittit tardiorem: alter verò, Vnguis, qui minore negotio ſanatur. Atq; hæc quidem nocumẽtum viſui inferunt, inſtrumenti oblæſione. Nonnulla autem conſenſus lege cõſtant, ſicuti in fuliginoſi excrementi exhalatione ab ore ventriculi. Vidẽtur nõnullis ante oculos occurſare quædam quæ culicẽ, aut capillamenta repręſentẽt, aut muſcas, aut tale aliquid: eo nimirum ꝙ excrementa hęc ſpiritui ſeſe opponant luminoſo: atque hæc quum maiora minoráq; euadant, ac bene valente ventriculo ceſſent, conſortij fieri ratione diiudicamus. Sanè tu quoq; iſta probè noſti, qui quidẽ affectu hoc correptus fueris, viderísque ante oculos talia quædam obuerſari: ac primum quidem verebare, ne ſuffuſio hoc eſſet: ꝓpterea quòd ſymptomatis non diſsimilibus affectus quoque is aduentare ſoleat. Ego autem ſolabar te, partim quòd multum iam abiiſſet temporis, quum breui affectus ille fiat, partim quòd interdum melius, deterius interdũ te haberes. Cæterùm colores ante oculos viſuntur, palleſcentes quidem & ſufflaui in iis qui regio laborant, quales planè affectus ipſe exhibet, vt in quo transfuſa per corneã tunicam bilis ſit: ſubrubri autẽ, in iis qui hypoſphagma ex quocũque tandem ictu patiuntur, ſanguinis nimirum effluxu: ſplendeſcentia autẽ ante oculos apparẽt, quum ſanguis ad nares impetu turget, quod magna ex parte viſitur in ſanguinis è naribus profluuio ſicuti ſanè diuerſæ

etiam colorum ſpecies oculis ſeſe offerunt, quũ ad eos bilis recurrit, quòd hanc ipſam vomitu interdum euacuatum iri ſignificet. Verum tractatus de his ad aliud fortaſſe negotiũ attineat, quum præſertim propoſitum nobis nunc non ſit, de affectibus omnibus tractare.

DE DIGNOTIONE, ET CVRAtione affectuum, qui in reliquis ſenſoriis conſiſtunt, Cap. 13.

NON ſecus atque oculi, auditus quoque afficitur, quum aut cerebri pars ea, neruus've auditorius intemperatura aliqua laborat, aut externa aliqua materia ſpiritus animalis progreſſum impedierit, quæ quidem plurimum conſueuerint auditum ex ſurdare. Solet autẽ auditus perturbari humore etiam aliquo aut pure in meatu conſiſtente auditorio, aut quum foris aliquid influxerit, aut tuberculi additamento. Hæc porrò repurgata, atque educta ſanitatem loco reſtituunt. Nec minus vaporibus interdum flatulentis, ac craſsioribus è ventriculo reliquíſque viſceribus diuerſis de cauſis reſilientibus conſiſtere in auribus tinnitus ſolent: qui ipſi curatione ventriculo in primis reliquíſque viſceribus adhibita tollantur: fit etiam aliquãdo vt ob inſtrumenti ſenſorij exactam vim exiles quidam tinnitus infeſtent aures, non illos quidem vt cauſa procreet notatu digna, ſed ꝙ exquiſita ſentiẽdi vis neglectiſsimum quẽque ſonitum percipiat:

hos porrò medici, quum tolli aliter nō poſsint, dimouent, ſentiendi vi nimia repreſſa medicamentis accommodis, ſicuti fortaſſe poſt dicemus. Odoratus autem inſtrumenti affectus primi numerantur, quicunque ob cerebrum neruóſque ibidem fiūt: eodémque modo in lingua. Peculiares autem ſunt, quū ibi quidem humores infarciuntur graueolentes, ſic vt inde odor quoque huiuſmodi capiatur: hîc autem qualitatibus non diſsimilibus quas lingua ſentiat, obſident linguam humores. Affectus hi aut in ſenſoriis conſiſtere ipſis alicubi ſolēt, aut quum alias ſedes occuparint, conſenſus lege, nō minus his moleſtiæ adferre conſueuerunt. Intemperaturam autem omnem communi ratione, non ſolùm id præſtare, vt corrupte ſentiant ſenſoria, ſed etiam vt nullatenus ſentiāt, præſertim ſi intemperaturæ vis ingruat, quæ ſenſorij proprietati aduerſetur, vel hinc apertū redditur, ſiquidem humiditati magis, quàm ſiccitati obnoxius auditus eſt: contrà ſiccitas maximè infeſtare linguam ſolet, non ſic autem humiditas ali áque aliis magis minúſque qualitatibus vitiantur: in vniuerſum autem omnia omnium exceſſu. Tactus autem affectus (de hoc enim dicendum reſtat) priuatim quidem torpores ſunt, ſentiendíque tum difficultas, tum priuatio, ob quaſdam neruorum intemperaturas, aut humorum defluxus, quòd ſpiritui ita ſenſili viæ intercludantur. Per totum autem pati tactus nō poteſt, niſi

cõmunis quoque vnà ſenſus patiatur. Hoc autẽ ſublato, quisnam tangendi quæſo ſenſus fuerit? Opprimi verò ſenſus communis ſolet, aut propter frigiditatis humiditatíſve exceſſum, aut ob humores non diſsimiles quoſdam illuc cõfluentes, ſic vt ſpiritus iam progreſſum intercipiant. Quòd ſi conſenſus quoque ratione talia quædam accidant, ob exhalationis alienigenæ recurſum, minore hęc negotio tolluntur remediis adhibitis. Nec ſanè mirum hoc videri debet, ſiquidem placidioribus his ac quotidianis vaporibus caput petentibus ſenſúsque contentionem laxantibus, iámque humectam reddentibus ſine ſenſu ac motu iacent animalia, affectu hoc naturali, ſomno ſcilicet correpta. Sed de ſenſoriis inſtrumentis narrationem, vt quam breuiter attingere voluerimus, ſatis ſit ad hunc modum explicaſſe. Deinceps conſentaneum fuerit repetito ſermone, de horum quoque dignotionibus tractare. Et quoniam vel ob ineptam miniméque proportione reſpondentem formationem, & elementarem humorum intemperaturam, vel ob culpatam victus rationem, humorúmque dominium, permulta accidunt circa principalem actionem errata, eorũ qui ob naturalem ita formationem laborant, nõ eſt ſanè artis noſtræ vitia corrigere. qui verò prima elementorum temperatura praua conſtant, horum aliquis aſsiduo longóque remediorum vſu, ægrè reſtitui poſsit. ſæpius autem

artem diligenter tractantibus occurrunt, quæcunque ab intēperatura proueniunt aduentitia, humorúmque exceſſu. De his igitur nos quoq; tractemus oportet, diſputemúsq; quot qualibúſque modis cōſentaneū ſit actiones animales noſtras noxā ſentire. hinc nāque facilior & dignotio continget, & curatio. Sed quoniam hæ cum animali vnà ſpiritu immutari videntur, de hoc dicendum prius. Itaque cerebrum quum in ſuis ipſius ſinibus ſpiritum huiuſmodi progeneret, indéque hunc, veluti è fonte quodam in ſenſoria, reliquumque corpus diſtribuat, ſiquidem inſigniter patiatur, fieri interdum poteſt, vt ſenſoria deperdantur, affectu ſcilicet conſiſtente qua parte neruorum è ſenſoriis propagines incipiunt. Accidit porrò affectus, aut ob humorem aliquem illuc confluentem, aut ſimplicem intemperaturam: nec minus interdum contingit, vt ob primarij partium aliarum affectus conſortium talia fiant. Ac communis quidem ſenſus affectus numerantur, morbi attoniti, comitiales, comata, catalepſes, quæ magis minúſque nos infeſtent. Quòd ſi materiæ alienæ influxu iſta accidant, quæ ſpiritus exitum occupet, ſæuiori hinc morbo remedia quoque adhibenda valentiora, incidendo, attenuando, deobturando, purgando, reuellendo, deriuando, ſicuti ſanè poſtulare videatur affectus humorúmque exceſſus. Et in ſenſu quidem cōmuni hæc cōſiſtunt: inter ſentiendi autem inſtrumen

ta particularia oculus afficitur, quum non pro eo ac conſueuit videt: ſed aut lippitudine, aut obſcuritate, aut perturbatione corripitur, aut quaſi per tenebras viſum profert, aut obuerſari ſibi putat quaſi muſcas quaſdam culices've, aut capillamenta: vel etiam quum patiente cerebro ad oculos vſque affectus tranſeunt, aut quum in his ſolum ſuboritur. Et ſiquidem primo cerebrum patiatur, victus ratio perpendenda eſt, reuocandáque hæc ad melius vniuerſa, priúsque iis adhibenda remedia, quibus videlicet prius affectus inoleuerit, partim cõuenienti victus ratione, partim etiam accommodo medicamentorum vſu. Ac lippitudines, quæ quidem humorum exuperantiam indicant, auertendę deriuandæ'que ſunt medicamentis quæ per nares purgant, Græci ἔῤῥινα vocant, & alioqui exiccandæ victus ratione quæ ex vſu ſit. Obſcuritas autem ab exhalationibus fit craſsioribus ſicuti tenebricoſa, coloréſque varios referentia, ab humoribus vellicantibus. Affectus vero prior victu indiget modice calido, puróque, ac minimè flatuoſo alimento: atque ita ventriculi ori robur indere oportet. Humores autem mordicus vellicantes, medicamentis purgantur conuenientibus, victúque mutationem accipiunt qui ad contemperamentum ducat. Quæ verò ante oculos obuerſantur culicum, aut capillamentorum ſpecie, ſi futuram ſuffuſionem coarguant, prius quàm hæc

conſiſtant, medicamentis diſcutiuntur corpus totum purgantibus maximéque caput. Mitiora habentur quæcunque ex recrementis procreantur fuliginoſis, ſurſum ad viſorios meatus actis. Amolimur autem hæc quoque alimentorum vſu ſucci boni, concoctúque facilium, purgantúrque catapotiis ex aloë, quemadmodum ſanè de medicamentis ad hęc facientibus quum propoſitū omne abſoluerimus, explicabimus. Cruentis autem iam oculis, phlegmonéque tentari cœptis, valdéq; mordacem ſenſum lachrymarū effluuio capientibus, ſanguinis detractione ſubueniendū, agendáque victus ratio per cōtraria humorum exuberantiæ, ſiquidem in his contraria contrariorū remedia ſunt. Peculiares autem auditus affectus ſunt, tinnitus, & ſurditas. Ac ſurditas quidem accidit ob primi ſenſibilis nerui cerebríque inibi ſedis intemperiem aliquam, humorísve alicuius infeſtationem, aut humoris conſiſtentiam in auditorio meatu, aut alienę cuiuſdam ſubſtantiæ infarctum. & primi quidem affectus ægrè admodum remediis tolli poſſe videntur: minore autem negotio ſecundi, nempe diſcuſſo quod infeſtabat. Sonitus autem conſiſtunt quidem etiam propter immodicos infarctus, alienóſque humores, nec ſanè minus, quoties vapores infernè ſurſum verſus attolluntur, qui craſsiores quum ſint ac caliginoſi exitúque impedito, afferunt ſenſorio inſtrumento moleſtiam. Humores porrò flatus hoſce gignen

tes, partim repurgans, partim contẽperans diſcuſſeris, eodémq; modo flatus inibi cõſiſtẽtes. Quòd ſi in ipſo quoque iam auditu obfirmentur, medicamẽtis localibus vtare, præſertim verò infeſtantium humorum diſſectione, attenuatione, & repurgatione. Nec nos ſanè lateat vapores interdum acriores quoſdam circa auditũ ſurſum actos, non quidem ex materia notatú digna, vehementius tamen conſueſſe ægrum infeſtare. quum nanque tenues mordacésque ſatis ſint, ſenſilem neruum vellicatu maximè iritare videntur, quos quũ non ex facili ſit ratione alia ſanaſſe, interdum ſanamus medicamentorum quæ ſenſum obtundant, vſu (Græci ναρκωτικὰ vocant) exactum nimis ſenſum retundentes. Affectus autẽ, quibus nec bene, nec male odora ſentimus, ad facultatem pertinent odorandi. Hæc interdum, vt & ſenſoria reliqua, propter cerebri intemperiem aliquã, ſpiritúsque ſenſorij infarctũ, deperditur: maximè verò, ac tantum non quotidie videmus, vaporum foris aduenietium ſenſum amitti, in diſtillationibus, mucore, & grauedine meatus ipſos percolatorios, quos ex argumento Græci ἠθμοειδεῖς appellant, obturantibus: ſicuti rurſus qui ſic affecti ſunt, poſtquam humores huiuſmodi putruerint, odoris mali ſenſum inſpiratu accipiunt. Nec minus quum humorum corruptela ventriculus laborauit, ſenſus accidit odoris qui piſces, aut cœnum, aut rem referat peregrinam. Illa porrò medicamen

tis diſcutiuntur quæ per nares purgent, odorémque bonum reddant, quemadmodum ſuis fortaſſe locis dicetur. Quæ verò aliunde ſenſum illuc immittunt, ſi perpurgentur, ſenſum quoque vnà ſui auferunt. Lingua autem rarenter admodũ ipſa per ſe ſic afficiatur, vt qualitates extraneas ſentiat, ſemper autẽ humorũ vnà qui ventriculi os occupant, perſentiſcit qualitates, quòd tunica quæ iſtam obueſtit, ad ventriculum vſque deferatur: ſic fit vt amari, ſalſi, acidi, acerbi, dulcíſque præterea ſenſum percipiat: fit aliquando tamen vt qualitatem alienam, prorſusque indicibilem ſentiat pro humorum nimirum qualitate qui ad ventriculi os decubuerint: ſuntque his remedio medicamenta quæ extenuent, diſſecent, abſtergant, repurgent, prout humorum vnuſquiſque indicauerit. ita enim ſurſum quoque ferri exhalationes deſierint, quæ caput infeſtare interdum ſolent. Nonnullis enim totum in conſenſum trahitur, dimidia aliis pars, aliis ſinciput, aut tempora, quæ amoueantur ceſſentque prorſus humorum contemperamento ac repurgatu. omnibus vero alimenta exhibenda ſucci probi. Cæterum torpores, & ſentiendi di ficultates potiſsimum ob refrigerationem accidunt, neruorúmque ſenſilium obſtructos meatus. Amoliemur hæc, refrigerata quidem excalfaciendo, humoréſque extenuando, tum meatus deobturantibus ac rarefacientibus medicamentis la-

xando: hoc enim loco commoda in primis habetur attenuans victus ratio. Et quoniam diſputatum de affectuum dignotione, cùm eorum qui in ſenſu communi, tum verò qui priuatim in inſtrumentis ſenſoriis conſiſtunt, iis quidem qui ſermonis breuitatem admittunt, ſatis eſt. Reſtat deinceps diſſeramus de differentiis partium facultatúmque animæ, quæ ineſſe nobis videntur: tum quomodo non in omnibus eædem apparent, ſed ad ſingulos quoſque propè dixerim homines euariantur: ſic enim melior narrationis digeſtio inſtituetur.

QVOMODO DIVERSA APPETIMUS, TUM QUÎ FIAT VT APUD OMNES ACTIONUM ANIMÆ EARUNDEM VSUS NON IDEM CONSTET,

Caput 14.

IGITVR quemadmodum circumambiẽs nos aër vnus, idémque quum ſit, ſiquidem propria eius notetur qualitas, priuatim tamen differentias multas admittit, frigidior, calidior, humidior, ſiccior, tenebroſus etiam factus, lucidúsque, ac corruptior, aut quicquid tale ſit, atq; ipſe interim quũ iſta patiatur, aër nihilominus vocatur, quę que aëris ſunt facit, poteſtate licet non æqua: ad eundem planè modum de ſanguine quoque noſtro exiſtimandũ, mutationes non diſsimiles ſuſcipiente. Neque enim ſolum quum ſecundum primam naturalémq; formationẽ, frigidior moderato ſanguis, aut calidior,

aut craſsior, aut tenuior fuerit, in talem quoque cõuertere alimenta quæ deforis aduenniunt, deproperat alteratrix aſsimilatrixque facultas, verumetiam cibis gaudere illis potiſſimum ſolemus voluptatémque inde capere, qui accommodi magis videntur ad talem in nobis ſanguinem progignendum, niſi ſi quãdo appetitus nequam aliquis natiuum noſtrum rectúmque rerum congruentium appetitum deuictum obſcuret. Quòd ſi tot ſanguinis differentiæ numerantur, quæ temperamẽti omnes ſymmetriam excedunt, remittuntur autem hæ atque intenduntur ætate, anni tempore, victus ratione, humorúmque redundantia: quúmque hunc immutet locorum etiam diuerſitas, morúmque, aliáque præterea ſexcenta: quamobrem quæſo non, & quidem rectè, contendat aliquis, non ſolùm minimè eundem omnibus ineſſe ſanguinẽ, ſed nec duobus quidem ſubinde hominibus? quandoquidem ne vni quidem eidémque numero homini idem ſemper perſtet, variis admodum de cauſis immutatus. Si itaque hæc ita habent, longéque adhuc plures mutationes atque alterationes in corde ſuſcipit ſanguis, veníſque, & arteriis, inque viſcere ipſo, ad quod vltimo defertur (etenim veriſimile fit, viſcera ipſa non æqua omnia temperie conſtare, ſed intẽperaturæ omnino alicuius exceſſu, aut defectu euariare) nec ſanè minus formationis quoque ratio ad hæc facit, ſatíſque hæc omnia temperamẽtum immu-

tare atque alterare valent, cur non iure affirmet quiſpiam pro huius ipſius immutationis modo temperamētóque, ac qualitate, ſpiritus quoque inde procreatos immutari? quos planè ſpiritus, quaſi inſtrumenta quædam, aut ſi mauis, vehicula facultates animæ, actionésve, veluti conſcendentes, infinitam motum varietatem, variásque cognitionum ſpecies exhibent hominibus: atque vnius eiuſdémque ſpiritus ſufflatio, varijs, ac multiiugis partibus rhythmísque differentibus compoſita, ſecundum harū quoque ſeriem ſuſcipiendíque ſpiritus propenſionem, diuerſos diſcordéſque inter ſe partium quaſi concentus edit. Vbi ſanè opus ſit muſicæ huiuſmodi perito, qui nouerit fidibus, quibus cantum claudicare, aut ſibi inuicem repugnare contingat, tonū proportione reſpondentem inducere: nec ſinat inſtrumento vſqueadeo admirabili præfectam mentem concentibus vti diſſonis, nullóque rhythmo. Quoniā vero cantilenæ aliæ quidem voluptatē alliciunt, aliæ iram bellúmque ſuſcitant, ſuntq́; nihilominus præterea quædam, quæ præſtent vt ad ſeipſam anima noſtra reuertatur, placidámque hanc attentione & manſuetam reddant: par eſt vt hæc ſpiritu qui nobis ineſt, efficiant, qui in iecore, corde, cerebróque, ipſo procreatur. Porrò de eo qui in iecore ac corde generatur, ſpiritu, breuiter tractaſſe ſufficiat, quū tertij in primis nobis vſus conſtet. Cæterum ſermonis conſortio, operæprecium ſit, mentionem

quoque de his facere, quò videlicet alij quoque non ignorẽt iſta, ſi cui huiuſmodi cognitio curæ fuerit, quum ipſa alioqui digna ſatis ſit, quæ per ſe tractetur contemplatio, nec minus interim faciat ad corporeæ ſanitatis dignotiones.

DE ACTIONIBVS NATVralis ſpiritus, Cap. 15.

QVVM igitur ſpirit⁹ huiuſmodi naturalis, primo quidẽ in iecore, deinde in venis quoque omnibus perficiatur, hoc voluptatẽ ſentimus, naturaléſq; nobis appetitus perſequimur, quippe qui inſtrumentum ſit naturalis animę noſtrę facultatis: hoc & nutrimur, ſimiliáque nobis procreamus primo, tametſi reliqui quoque ſpiritus opus ſuum cõmunicent: ſic naturales quoque facultates fiunt. Breuiter quæcunque inuenientur ſecundum ſtirpium entelechiam perfectè cõſummata, eadẽ videre eſt in iecinoris quoque facultate numeris ſuis abſoluta. Et quoniã ſpiritus qui in iecore perficitur, diuerſo, ſicuti dictum eſt, temperamento conſtat ac qualitate, propter cauſas quas iam antea retulimus: veriſimile certè ſit, ſanguinem quoq; noſtrũ vnà ita immutari, aliúmque alio magis appetitu hoc illóue duci, & hunc quidem ex rebus his voluptatẽ capere, illum vero ex alijs, ſicuti ſanè aliũ in quẽcunque tandẽ appetitum alio propẽſum magis eſſe. Hinc porrò etiã quę deforis aduení-

unt, primis elemẽtaribúsq; cauſis, ac materialibus aſsimilatione addita, diuerſas induunt colorum ac ſpecierũ differẽtias. Quòd ſi præterea iecinoris diuerſitatẽ conſideres per tẽperamenta & formationes, venarúmq; latitudinẽ atque anguſtiam, multorum, quę appetentiæ & nutricationi indulget, atq; iis quę ſtirpium peculiaria habẽtur, cauſam in naturalem ſpiritũ hunc reiicias, maxime autem ꝙ naturales in hoc animæ noſtræ facultates hoc ipſo opus exerceant. Et ſiquidẽ is ad temperiei ſymmetriã deducatur, victus ratione, validus eſſe videtur, & qui ſe ſpiritibus aliis opponat, pręſertim ſi hi quoque nõ ſanè recta victus ratione, naturalíq; tẽperamento regantur. Quòd ſi ſpiritus is morbis quibuſdam, victúsq; ac tẽperamenti exceſſu, & qualicũque tandẽ errato nequaꝗ̃ vt decet ac par eſt, generatur: animæ in eo facultas, hoc ipſo quaſi vehiculo ignobili quodã turpique vſa, actiones quoq; per hunc imperfectas ſegnésq; edit. Atq; huius in te vigor, robúrq; flaccuit, qui virtute te exerceas, cibiq; paucitate, ac ratiocinandi vi ſobria, floridũ iecinoris ſpiritum euanidũ reddas vitámq; corpori immerſam ducere minime inſtitueris. Quibus verò ſtudium circa hunc eſt, iis calens humectáque victus ratio conuenit: quando vt in ſtirpibus quoque is florens vigeat, hæ magis quàm cæteræ qualitates in cauſa ſint. Verum de his ſermo ſatis vti diximus, tractatus, conferat ſe iam ad ſpiritum qui deinceps eſt.

DE ACTIONIBVS SPIRItus vitalis, Cap. 16.

VENA itaque caua diducta, inque dextrũ cordis ſinum ingreſſa, ſanguinémque ibi per tenuia quædam foramina eructante, ſiniſter inde hunc ventriculus excipit, tenuiorem quidem iã foraminum percolatu factum, multo tamen magis ob continuam motionem viſceriſque calorem. Semel igitur quum temperamẽtum ſuum egreſſus ſit, ac bene calidus iam factus, tenuiórque, nec vt antea humectus ſit, ſpiritum quoq; qualis prior erat, procreare deſijt. Ac quemadmodum ob cauſas, quas prius recenſuimus, ſanguinis diſcrimina enarrabamus, ſic hîc quoque inſpicere licet vt diuerſo omnes conſtent viſceris huius temperamẽto, ac compoſitione diuerſa, neque eaſdem id expleat ſemper concoctiones, ſed alibi vincat, alibi ſuperetur. Quòd ſi nõ pauciores hîc quoq; differentię viſuntur, q̃ quę in reliquis viſcerib⁹ ſunt, quî fieri quæſo poteſt, vt hinc progenitus ſpiritus vitalis vnus idémque in omnibus reperiatur? quum neque ijſdem vtantur omnes cordis commotionibus, neque ad eundem omnes modum aut iraſcantur, aut timeant, ſed prout qualitatem nactus fuerit ſpiritus is ac propenſionem, in affectus commotus animũ perturbantes, ac rationis expertes, opúſque per animę facultatem peragẽs, cui huius ipſius arbitrium permiſſum ſit? Quemadmodum

igitur

igitur ĩ iecore naturales appetitus ac facultates cõſiſtere diximus, ad eundem hîc quoq; modũ de his intelligẽdum facultatibus, quęcunq; videlicet animalium proprię habentur, ac ratione carent, & in brutis apparent. Spiritu igitur vigente huiuſmodi, nec valente ratione impetum huius reprimere, iræ ac formidines fiunt pręter rationem, animíque perturbationes variæ, ſicuti ſane mœror etiam & triſtitia, & lætitia & alacritas, ídque nulla deforis aducniente re quæ ſic hominem afficere poſsit, ac ſolo demum ſpiritu ipſo ita ad hęc parato. Nec ſane aliquis, dum opificij rationem ignorat, hęc vt incerta reiecerit, ſi prius hoc ipſum perpenderit, quòd ſcilicet animabus noſtris rationalibus multas atque eximias facultates quum indiderit rerum opifex ſummus, harum vnaquęque opus peragere creditur pro inſtrumenti ſui robore ac potentia. Quod ſi quis non inique ſe facere exiſtimat, dum affectibus ſeducitur rationis expertibus, argumẽto, ꝙ naturales hi neceſsitates inſequantur, is inepte ita arbitrari deſinat, ad hũc modum edoctus. Etenim quicunque ſe ad impetus rationis expertes transfert, culpa ſane vacaret, niſi quæ ſuperius prçeſt ratio, ad hęc quidem facienda nos hortaretur, illa contrà dehortaretur. Nunc quum hęc res noſtras pro eo ac decet regere natúra ſoleat, ſiquidẽ huic ipſi principatum permittamus, nihil plane incommodi acciderit: aliis vero dum principatum conce-

dimus, pro turpiſsimo mancipio circunferimus mentem, appetitus irrationalis titillatione decepti. Cæterum conſueuêre diutinæ animi circa vnumquodque tandem appetibile conſuetudines, illuc naturalem omnem neceſsitatem trahere: non diſsimili planè euentu atque ſi quis aluum ſubducentium medicamentorum aut ſudorem elicientium abuſu, hoc ipſum prę̨ſtet vti materia vniuerſa eò confluat, idque etiam ſi medicamentorum aliquando huiuſmodi ſtudiũ poſtea ablegarit: vſque adeo quidem, vt niſi quis contraria adhibeat remedia, non ſit facile ſanitatem recuperaturus. Atque hoc, vt in tranſcurſu dictum, nũc quidem omittatur: fuerit autẽ ſatius, hæc quoque aliquando pertractaſſe atque abſoluiſſe. Neque illud neſciamus oportet, temperamentum ſcilicet hoc quoque loco exhibendum, quod viſceri proportione reſpõdeat, ſiquis huius facultates conſeruatas cupit, ſicuti planè contrariis quoque has ipſas amolimur. Quum enim cæteris calidius ſit viſcus hoc atque etiam ſiccius, talem quoque libenter admiſerit victus inſtitutionem, quemadmodum contrariis flaceſcens languerit, ſpiritúmque vnà ſuum immutatum ſenſerit. Quibus autẽ indiciis natiua cuiuſque temperatura dignoſcatur, etiam aliunde diſcas licet: nam ſiquis hæc quoq; oratione explicet, prolixitatem is operi addiderit. Quoniã verò ſatis de his quoque dictum eſt, diſſerẽdum iam de maximo omnium humani opificij ſco-

po, nẽpe animali & principali ſpiritu, vt in quo ingentia quædam atque mirifica appareant diſpenſationis quæ in homine fit, myſteria.

DE ACTIONIBVS ANIMALIS ſpiritus, déque intelligẽdi in hoc diſcrimine, Caput 17.

QVVM itaque cerebrum ſanguine alatur in venis arteriíſque cõtento, communibúſque huius ac particularibus proprietatibus differẽtias multimodas indat, ſicuti ratione manifeſtas, ita ſubterfugientes ſenſum, par eſt exiſtimemus ſpiritum quoque hinc progenitum infinitas ſecundum ſe differentias proferre in patenti ſanitatis actionúmque campo. Etenim hinc ſciendi diſcrimina emergunt, ingenijq; ſagacitas, & acumen, tum memorandi ac reminiſcendi vis, & imaginationum functiones ſuſcipiendis formulis idoneæ, ac quęcũque operari homines quotidie videntur circa animalem hunc rerum ordinem. Quemadmodũ igitur in ſpiritibus his deforis mundaníſque differentias videre eſt plurimas, ídque quum horum vnica ſit materia (quippe horum alios calidos magis eſſe dicimus, frigidos alios, ſicuti humidiores alios, aut ſicciores, & tenuiores, & craſſiores) tum verò ſingulæ qualitates hæ latè patent, quæ diutius quoque ſi in corporibus noſtris moram trahant, aliquid notatu dignum efficiunt: ad eundem planè modum conſiderare oportet de ſpiritu hoc

animali. Denique ſpiritus is noſter quum mul-
titudine exuperarit, animę edit functiones qua-
leſcunque tandem, perdurãtes magis: quum ve-
ro tenuitate pollet, acutas, tum quę quocunque
impetus nos egerit penetrent: ſicuti idem craſ-
ſior factus, ſegniores retuſioréſque motus ſuos
oſtẽdit. Ac caliditas quidem ſi mediocris adſit,
excitare hunc & veluti ſtimulum huic addere
ſolet: eadem autem intentior fortaſſe præſtite-
rit, vt acrius quidem is commoueatur, loco ta-
men minus cõſiſtere hunc ſinit, facítq; vt huc il
luc fluctuet caloris vehementia. Frigiditas autẽ,
ſiquidem modice hîc exuperet, firmiores ob-
eundis negotiis ac conſtantes facit, nõ perinde
autẽ acutos: intentior autẽ, torpidos, & ad quę-
cũq; animum applicarint munia, obdormiſcen-
tes. Humiditas quæ quidem moderata ſit, faci-
lem formarum ſuſceptionem reddit, ſicuti fluxã
& euaneſcẽtem, intentior. Id quod de vehemẽ-
tiori quoque ſiccitate dicendum ſit: nam tem-
perata ſpiritum ita facile mobilem efficit ac le-
uem. Quæcunque verò in qualitatum tot com
plexu & latitudine viſuntur, longum ſanè fuerit
ſermone recenſere. Ac notas quidem ſingularũ
cerebri qualitatum redundantium poſsis aliun-
de etiã addiſcere: differentias autẽ quæ in intel-
lectu apparent ob dictarũ qualitatum compoſi-
tionem, ex relatis iam coniicias licet, atque ita
conuenienti victus ratione defectum emendes
ac contemperes. Oportet tamẽ vnumquenque

qui circa hæc ſtudioſe verſatur, perpenſa prius naturali cerebri ſymmetria quæ illi inſit, ita demum ad hanc victus rationem adaptare, non ignorantem ſimilibus temperaturas foueri, ſicuti contrariis torqueri. Neque verò illud nos lateat, naturalia cerebri emiſſaria adaperta ſemper ſeruanda eſſe, quando non leuiter ſpiritus progreſſum impediunt, quæ perpurgari operæprecium fuerat: quod non minus pręſtandum in reliquis corporis vniuerſi excretionibus, quũ eæ quoque infeſtare ſpiritum conſueuerint exhalatione. Quibus verò iſta medicamẽtis iuuari ſoleant, in orationis progreſſu dicetur. nunc ad particulares animæ facultates, harúmque affectus reuertamur.

DE SENSVS AFFECTIBVS, Caput 18.

ITAQVE ſede affecta in qua opus peragit communis ſenſus, aut omnino intercipiũtur ſenſoria inſtrumenta, aut erratum in eis contingit, ídque vel propter humores quoſdam illuc confluentes, vel ob transmiſſos vapores. Quam ſanè infeſtantium ita moleſtiam ſi quidem purgatione diſcutere liceat, reſtituitur ſenſus. Porrò ſicuti ſenſus intercipitur humorũ vaporúmque infeſtantium multitudine ac qualitate, ita ſentiendi difficultates accidunt, quum quæ noxam inferunt mediocria fuerint. Cæterum debes ad hunc modum, poſtquam infeſtantem hu

morẽ coniectura cõſecutus fueris ex ſymptomatũ cõcurſu, ac præcedenti victus ratione, & ætate, & anni tempore, & omnino tẽperatura, quæ euaporatu feruntur aut defluxu reprimere, eadémque contrariis ad contemperamentum ducere, ſicuti quoque repurgare, quum id res poſtulare videatur, vti poſtea dicemus. Ac ſenſus quidem is ſi continue afficiatur, non ſanè facile ferre noxam ſolet: vt qui veluti corporea quędam animæ facultas ſit, maximúmque cum corpore commercium obtineat, prorſus vt nec facile affectu correptus reſtituatur, nec ſi reſtituitur, ſæpius id ferre poſsit: eſtq; de hoc antea quoque tractatum. Qui vero deinceps ab hoc ſunt, quippe qui non ſanè multum corporea craſsitie participent, infeſtantia facilius quàm hic, ferunt, ſic vt nec facile ita aboleatur animãs, præſertim quũ quod infeſtat, ſola notetur intẽperie.

DE AFFECTVVM DIGNOTIONE, ac curatione, qui in imaginandi, memorandi, ac ratiocinandi vi conſiſtunt, Cap. 19.

IMAGINATRICIS igitur facultatis affectus, qui quidem iam inualuerit, dominetúrque, fit, quum qui ſic affecti fuerint, quæ ſępenumero viderint, non agnoſcunt: hic ſcilicet affectus iam dominium exercet, víxque his aliquando perſuaſeris, vt conſueta ſibi viſa agnoſcant. primordiales autẽ affectionis occaſiones ſunt, quum facultas huiuſmodi morbo alioqui tẽta-

ta, opus peragit, ægréque poteſt ſenſa informare, ſomniorúmque viſa diſſona apparent ac tumultuaria alienáque, necnon conſuetis diſſentanea. Atque hęc ſpiritu fiunt coinquinato, aut à temperatura aliqua mala, aut humoris alicuius corrupti euaporatione. Humorum porrò exuberantiam etiam aliunde diſcas: victus verò ratio qualis adhiberi debeat, in ſermonis proceſſu tractabitur. Imaginationi opponitur memoria, quæ promptuarium ſit formarum, quas ipſa ab imaginatione ſumpſit. Patitur hęc quoq; aut quum temperatura mala aliqua afficitur, aut humore decumbente. Ac correpta quidem inſigniter parte hac obliuionem incurrimus, quorum antea cognitionem retinebamus, affectúſque huiuſce modicos modica quoque ſequũtur ſymptomata. Quòd ſi quem negociorum vndique moles obruat, deinde non facile is quæ oporteat, memoretur, nimiam animi ſollicitudinem in cauſa eſſe exiſtima: quum nunquam nõ validiori facultatis animalis actioni loco cedat imbecillior, quemadmodũ ſanè in rebus quoq; ſenſibilibus his cõtingere videmus: vbi anteuertens allectamẽtum aliquod, quum ſenſum ad ſe traduxerit, non ſinit vt aliò is feratur: & affecta quidẽ memoria, ſine affectu ſeruari imaginatio poteſt: ſicuti planè oblæſa imaginatione, ſuam ipſius adhuc actionem conſeruarit memorandi vis: quum verò intermedius harum locus affectionẽ ſenſerit, in quo ratiocinatricis facultatis

noſtræ ſedē eſſe autumant, non itidem illę quoque affectus cōſortium euaſerint: etenim ratiocinandi vi alias quæ deinceps ſunt facultates dirigente, ſpeculatoris ducíſque cuiuſdam more, quum illæſa hęc permanet, hac ipſa externíſque aliis cæterarum affectus dignoſcimus: quum vero affecta ea fuerit, memoria vnà atque imaginatio abolentur. vbi enim conſilij totius præſes patiatur, quomodo tandem cenſes affectum iri miniſtros qui illi parent dictóq; audiẽtes ſunt? Quorum ſi vnus aliquis tātum patiatur, par eſt conſilij præſidem incolumem aliorum vti poteſtate poſſe. Atque hæc vti diximus, noxā ex humoribus ſentire conſueuerūt, vaporibúſve qui hinc reſiliunt, quorum planè contemperamento debemus & repurgatione ſecuritatem ita ægrotis præſtare.

DE CAVSIS AFFECTIONVM, quę in parte animæ opinatrice, & intellectiua conſiſtunt, Cap. 20.

DE facultate animæ opinatrice, tum qua intelligimus, eſt quod addubitetur, quonam tandem pacto fiat vt hæ quoque patiantur, quum neque ſedem his propriam ratio vllā deſtinet, neque vero materiæ participatum. etenim imaginatrix vis locum ſortita eſt anteriorem, oppoſitum autem memoratrix, ſicuti ſanè medium vtriuſq; vis animæ ratiocinatrix. opinionis autem & intellectionis ſedem ignoramus.

An'ne manifeſtum illud eſt, animam facultatibus aliis vti opúsque his peragere quum per ſe ipſa ſit, aliis quum corpori communicet? Quum igitur hęc ſenſus imaginationísque actiones relêgit, ſi citra nocumentum omne ſpiritus ſit cui additur, nullum facit timoris in homine indicium: quum verò colore euariare hunc cõtigerit, aut refrigerari, aut ſiccari, aut alio quouis modo immutari, ipſa quidem nondum per ſe patitur, iam antea verò ſenſoriis denũciat, quorum ſibi opinionẽ ceperit, per exempla. Nam ſi qua ipſa forte ſuſcepit, quorum initium è ſenſu ducatur, facit vt ſeſe hæc ipſa pati credat ægrotus. nã ſiccitate quidem redundante, quaſi è teſta factus aliquis ſit, timet rei durioris occurſum, ne collidatur: interdum fit vt aquam quis vitet in humoris iam ignoratione, ob vehementem ſpiritus ſiccitatem, quemadmodum in iis qui aquã fugitant, videre eſt: in humiditatis verò exundatione pontes ac foſſas tranſire timor eſt, quum nihil alioqui ſubſit mali: frigiditatis porro eſt, omnes auerſari, & hominum cõgreſſum vitare, ſicuti caliditatis quæ mordicus vellicet, cũ impetu exilire, nullóq; conſiſtere loco. Quatenus autẽ qualitates hæ ex humoribus cõſtant deterioribus & corruptela maiore infectis, eatenus ſpiritus quoque peius afficitur, ac facultas animæ ſecundum hunc opinatrix, facit vt abſurda magis animo verſemus. Quod ſi quis praue diiudicat, nullatenus is tamen male ſe opinari exiſti-

mat. Etenim opinio ſumptis propoſitionibus falſis quibuſdam ex affectibus qui in corpore coſiſtunt, errorem ita opinanti inducit. Ac vix aliquando tamen errores huiuſmodi dignouerit aliquis ſapientiæ eximiæ beneficio, quemadmodum philoſopho accidit, quem dixiſſe ferunt, Quid commune cani cum balneo? quum ſyllogiſmo hoc ex veriſimilibus colligeret, ac morbum fugaſſet quo aqua metuitur, poſt calidi balnei vſum capiti adhibitum, & reliquo corpori. Tu ipſe quoque noſti, vt nuper ad minimam quanque occaſionem animo conturbabare, triſtíſque ac minime affabilis videbare, contrà atque anteacto tempore fueras: reíque huius cauſam inueſtigabas: inciſa autem ob affectum qui tunc vrgebat, vena, inſpectáque ſanguinis corruptione, iam cauſam tenere te credebas, rémque nobis communicaſti: vbi ſcis nō pauca nos ſuper hac re diſſeruiſſe, opinórq; hoc fuiſſe, quod te in primis mouerit ad me impellēdum, vt tibi commentarium hunc cōſcriberem, ob vulgatum nimirum enuntiatum illud, ꝙ ſcilicet cum corporis vnà temperaturis animi quoque mores immutentur: non ille quidem, vt ſecundum ſui ſubſtantiam alteretur, ſed quòd per huius potius facultates quas in corpus exercet, qualis ſit noſtra humorum conſtitutio dignoſcatur. Quòd ſi quum duo quædam in diuerſa trahant, mens videlicet & temperamentū, quocunque inclinauimus, illuc reliquum quoq; tra-

hitur, non ob id temperamẽti tollitur ratio: par eſt enim vt temporis tractu temperamentum immutetur, habitu meliore coactum, ſicuti rurſus contraria quoque eueniunt, quum in contraria inclinarimus. Porrò conſultius fuerit, narrationem de moribus, quòd cum corporis vnà temperatura immutentur, vt quæ hoc loco minime tractari poſtulet, alij conſiderationi reſeruaſſe: priuatim autem aliquando fortaſſe dicemus de anima, eiúsque moribus, atq; actionibus, & communicatione cum rerum ordine ſenſibili iuxta ac intelligibili. Vti vero nunc ſe res habet, quum alio ſcopum intenderimus, ſanè huic quoque rei ſtylum concedamus. Verumenimuero quum ſermo ad propoſitum iam ſibi finé peruenerit, iuſtáque hunc menſura circunſcripſerimus, & quantum viſum ſatis ſit ad contemplationem, logicámque conſiderationem, diuerſati in hoc ſimus, hoc iam fine concludadatur. Sequenti vero volumine trademus quæcunque ad victus pertinent rationem & medicamentorum vſum, quo ſcilicet his ita præeuntibus deductus, & ſanitatis conſerues integritatem, & animalis ſpiritus dilucidior ſplendidiórque reddatur, poſsíſque, quum repręſentata huiuſce ſimulachra quæ ex mente ducuntur, puriora exceperis, ad nos vſque trãsferre viſiones meliores, vt ſicuti bonorum aliorum, ita cõtemplationis quoq; tuæ participes euadamus, faxítque Deus, vt eius volũtate in melius iſta agãtur.

Nobis autem illud in votis ſit, vt pro deſiderio tuo tandem aliquando otium ad huiuſmodi cõtemplationem conferre valeamus, quando vt nunc quidem res habent, multo magis inclinare in diuerſa videntur animæ facultates. Diuini verò ſpiritus afflatu futurum facile ſpero, vt materialis humíque ſerpens animus noſter tranſformetur, ménsque ad ſublimia ſeſe erigat, téque ipſum ſequatur quaſi manu deducta.

ACTVARII ZACHARIAE FILII DE SPIRITVS animalis nutritione, ad eundem,

LIBER SECVNDVS.

QVEMADMODVM in vitæ noſtrę actionibus, cogitãtes facimus vt mente prius conuenientia ratiocinemur, horúmque rationes ac cauſas ſcrutemur, deinde tranſcriptis ita imaginationi ſimulachris, operi aliquando tandem accingimur (neque enim fieri aliter poteſt vt rite promoueat quod aggreſsi fuerimus) non diſsimili planè ratione hoc quoque loco faciendum nobis eſt. Quũ enim ſermo via ac ratione præſenti materiæ accõmodis inuenerit, quonã medio anima corporibus adaptatur, tum quomodo per hoc actiones nobis ſuas immittat, ac quibus pręterea erratis minimè exquiſitæ functiones reddantur, reliquum ſanè fuerit conſiderare, quænam adhibenda ſit victus ratio: tum quibuſnam medicamẽtis locorum affectus diſcutere poſsimus. hoc enim pacto progrediẽte propoſito, finis ita inſtituto operi imponetur congruus. Et quoniã, ſicuti retro etiã dictum eſt, ſpiritum noſtrũ, pro concoctione humorúmque exceſſu immu-

tari docuimus, diſſerendum quanam ratione & concoctiones debitæ fiant, & humorum exuperãtia corrigatur: ſic enim cum ſpiritus claritate vnà inuehetur vniuerſi quoq; corporis ſanitas.

DE CONCOCTIONIS affectibus, Cap. I.

PORRO concoctionem auferunt tum quæcunque ventriculum quantitate degrauãt, tum ſi qua qualitate redundarint, tum alimenti ipſius proprietas, aut quum ventriculi corpus alieni humores obſederint, aut cõſuetæ exercitationes intermiſſæ, aut interceptæ excretiones fuerint, aut quũ alteratrici facultati tale aliquid ſeſe oppoſuerit. Ac quæ quantitate noxam adferunt, cauſam apertam ſanè obtinent. quippe concoquendi à ſe alimẽti quantitate facile vincitur concoquens calor. Curatur autem ad minoris quantitatis alimentum recurſu, ac modice calidis fomentis, rebúſque defectum virium robur recolligentibus. Quæ verò qualitate nocumentum inferunt, ea ſunt quæ vehementer aut refrigerant, excalfaciúntve, aut alio quouis modo moleſtiam afferunt ventriculo. naturalis enim concoctio, caloris ac humoris mediocritate perficitur. Quòd ſi qualitates hæ aut excedant, aut remittantur, non ab re aberrare hîc quoque concoctionem contingit.

DE DIGNOTIONE HVMORUM in ventriculo redundantium, Cap. 2.

AC naturalis quidem ventriculi temperatura vnaquæque familiari gaudet victus ratione, contrariis autem torquetur. Mala autem temperatura ſi afficiatur ventriculus, ſanitati reſtituitur contrariorũ vſu. Quòd ſi cibi in ventriculo diutius ac ſolito lõgius moram traxerint, húncque degrauẽt, acidíque ructus quidam adſint, aut qui ex quacunque tãdem qualitate alia ſimplicem ciborum qualitatem repræſentent, frigiditatem dominari dicimus. Sed ſi vertigo perturbet, ſputíq; multitudo velut efferueſcat, cum humiditate hanc eſſe definimus. Lingua autem ſi areat, potúſque deſiderium adſit, vnà cum corporis totius ſquallore, ſiccitas ita ſuperauerit: hócque pacto contrarijs intemperaturam amoliemur. Calore autem vigente, fit quandoque vt ſitis vnà inuadat, præſertim ſi affectui ſiccitas addatur: caloris autem ſenſus circa viſceris locum percipitur, ructúſque ſurſum plurimum bene calidi, ac nidorulenti feruntur, corpúſque aridum eſt, ac perfrigerationis deſideriũ adeſt. Ac ſimpliciores quidẽ qualitates ſimplicia quoq; ſequuntur ſymptomata, ſicuti complicatas complicata. Quòd vero ad alimẽta attinet, ita diſtinguendũ, ſi quæ aſſumũtur, frigida vel calida valde fuerint, aut concoctu difficilia, aut quæ ventriculũ male habeant,

non ſanè minus quàm quæ prius retulimus, à conſueta concoctione deiiciunt ventriculum. Concoctioni quidem rebellia ſunt quæcunque neruoſa fibroſa'ue fuerint: intérque piſces, cetacea, prętérque hæc durata, & emaciata, & ſalſamentorum plurima, & olerum quęcunque capitatis radicibus cōſtant, breuiter, quę terrea ſunt ac tangi contumacia. Quòd ſi quando contingat vt probe iſta conficiantur, nō propterea im mutatam horum ita naturam credimus, ſed ob ſuperantem ipſorum qualitatem contemperamentum potius quoddam cum ventriculo factum. Solent autem temperamenti ſymmetriæ melius ſemper reſpondere concoctiones. Quæ vero, vti ventriculo inimica, minime concoqui diximus, de iis, eo quòd ventriculum reſoluant, ita pronūciamus: quod genus ſunt, quæcunque quum pinguia oleoſaque natura ſint, relaxant: quibus ex aduerſo habētur adſtringentia, quæque ventriculi os obfirmant & corroborant. Etenim facile aberrauerit cōcoctio, minime in ſeipſum contracto ventriculo, cōtentúmque alimentum compreſſu fouente. Hæc porro ſicuti diximus, quum ventriculi robur huiuſmodi diſſoluant, faciunt vt is neutiquam concoquere valeat. Aliter autem humores qui ventriculum occuparunt, concoctioni aduerſantur, eo videlicet ꝙ ventriculus nullius rei interpoſitu aſſumpta alimenta minimè attingat. Quāto enim magis huiuſce contactum effugerint aſſumpta, tanto ſanè

to ſanè magis horum quoque concoctionem vitiari par eſt. Quòd ſi inſidentes præterea humores praui valde fuerint, maior quoque videbitur inde cruditas, quæque vna inuadunt ſymptomata. Porrò agnoſces ita affectos ex ventriculi viſcerúmque reliquorum grauitate: nec minus interdum coniecturam facies ex qualitatibus quæ linguæ repræſentantur, cuius generis ſunt acores, acerbitates, ſalſilagines, & amarores, ſaporésq; inæqualiter ingrati, ructúsque nō diſsimiles, qui videlicet piſciū corruptelam referant, cœníque aliquid ac fœtoris: tum abhorrentes qualitatum ſenſus in homine, otíſque ventriculi demorſus, & puncturæ, & grauiuitates, aliáque id genus ſymptomata, quæ humorum ita redundantiam oſtendant. Quæ vero hinc capitis quoque grauitas manifeſtetur, & vertigo, & vigiliæ, & ſomni plus quàm par ſit, ac tinnitus in capite, auribúsque potiſsimū, tum vertigines tenebricoſæ ſomníque turbulenti ac ſoporoſi, inſomniáque abſurda, longū ſanè fuerit ſermone recenſuiſſe: illud tantum affirmamus, redundātes ex his humores ſignificari. Ac vertigines quidem qualitatésque acidæ, & ſitis priuatio, ſomníque ſoporoſi, & capitis grauitas, ac ſonoroſi tinnitus, appetentiæque interdum abhorrētes à ratione, notæ ſunt pituitoſi humoris exuberātis. ſalſus autem ſapor, qui ipſe quoque pituitoſus eſſe cenſetur, affecta qualitate ſua lingua, præſtat vt qui hoc tenentur, ſiti corri-

piantur: qui etiam ex intempeſtiuo potu nō ſanè prioribus noxæ minus cōtrahunt. Acerbi autem cuiuſdam in lingua perceptio, corporíſque vniuerſi ariditas, ſomníq; inquieti, ac inſomnia terrifica, mœrórque, & metus, & triſtitia, ex nulla digna ſatis cauſa, atræ potius bilis notæ ſunt: ſicuti ſanè flauam ſubeſſe indicant morſus vellicatúſque, oríſque ventriculi dolor, & amaritudines, ac tenebroſę vertigines, vigiliæq; ad hęc, & acuti circum caput auréſque ſonitus. Neque id verò ignorādum, coëuntibus ſcilicet his, eorum quoq; vnà coire ſymptomata: licet autem ex ſimplicioribus de compoſitis quoque conijcias. Quòd ſi hi in abſurdas præterea temperaturas ac qualitates & corruptelas ſexcentas degenerent, quot tandem qualéſque cenſes ſymptomatum inde ideas exiſtere poſſe? vſque eo vt ſpiritus quoque animalis ipſe cōfuſior ita perturbetur (miſſos enim facio reliquos nunc ſpiritus, præſertim cum ipſi vnà etiam immutentur) ſolidáque animæ iudicia affectionéſque corruptè denunciet: non diſsimili planè modo atque quempiam auribus affectum, & quęcunque iuſſerit dominus obaudientem, multa fugiunt, aliáque hic pro aliis exequitur, vt qui ſentiendi inſtrumentum male affectum circunferat. Cæterum humores hoſce poſtquam ventriculum ita occupaſſe cognoueris, curabis eo modo quē procedēte narratione trademus: ſin vltra etiam progrediantur ij, & ad viſcera vſque ipſa ten-

dant, inibíq; firmētur, deterior ſanè euadat affectus, prȩſertim ſi craſsiores terreíque magis humores fuerint, qui ſic detinētur. Hinc nāq; incipit affectus ex argumēto hypochondriacus appellatus, auram ſurſum trāſmittere, ac vehementiore grauioréque animū mœrore afficere, obſidente nimirū viſcera grauitate. Hinc porrò ſomni etiā tumultuoſi accidunt, efferáq; inſomnia, ex atra ſcilicet bile veluti meditabūda. Medeberis autem via ac ratione poſterius explicandis.

DE AFFECTIBVS SANGVINIS, Caput 3.

SANGVIS porrò ſiquidem multitudine nocumentum inferat, torpidos & ſomniculoſos facit, cibúmque ac potum auerſantes, & qui ſudorem aliquando præter rationem emittant: atque libenter hi cibos admittunt alimēti pauci. Quibus ſanè ſanguinem detrahere præſtiterit, quo rurſus nutriri corpus incipiat, quando nimietas omnis naturȩ inimicetur. Quòd ſi in corruptelam is abierit, aut cōputruerit, ob calorem aliquem extraneum, vel ſucci praui alimenta, ſiquidem modice id patiatur, mediocres quoque reddit inæqualitates quaſdam. Quam planè ob rem quod praui ineſt euacuare oportet, alimentíſque vires reſumere ſucco bono præditis: ſin in aliam degenerauerit ſpeciem, qualitatémque propriam exceſſerit, affectus illos creat, quibus humorū ex ſanguine immutatorū redundantia

correpti, affici ſolent. Sāguine enim in alienum iam humorem conuerſo, inde quoque exoriens ſpiritus inficitur, atræque ita bilis affectus conſiſtunt, ſicuti in mediocri mutatione leuiores, ita in vehementi deteriores. Sunt porrò hi, metus, animi deſponſio, triſtitia, delirium, grauitas, torpor, reſolutio, animi impetus ſine ratione, quūque repente quis exilit, formido, ſermonum actionúmque inconſtantia, ipſarúmque interdum corporis partium veluti cōuulſio: in ſumma quicquid parti animę noſtrę cognitrici principíque ingratum moleſtúmque, hoc ſeſe pacto inter initia detegit. Ac quæ conſortij quidem lege conſiſtunt, leuiora ſunt, & præeunte fiunt viſcerum grauitate. Quíque linguam diuexant ſapores & qualitates variæ, ne hunc quidem vſqueadeo infeſtare affectus ſolēt, vt qui facile intendantur atque remittantur obuia etiam quauis victus ratione. Quibus verò cerebrum primario affectu patitur, iis aut vniuerſus ſanguis in melācholicū degenerauit, aut in reticulari cerebri plexu qualitate eiuſmodi ſuſcepta, affectus id genus conſiſtunt. hinc enim & cerebrum nutritur, & talem inde quoque ſpiritum gigni veriſimile fit. Quum itaque habitum affectus induerit, difficilime ſanatur: ac ſiquidem melancholicus humor ſanguinis immutatione conſtiterit, genera melancholiæ crearit, multo tamen leuiora, quàm ſi ab exquiſita atra bile orirentur. Quòd ſi melancholicus humor ortum ducat ex

ſlaua bile commutata, furibundæ ita atque immanes deſipientiæ fiunt. fit enim vt quum ſlauæ bilis mordacitas etiámnum ſuperet in melācholico iam creato humore, ſenſumque iritet atq; extimulet, affectus afferat difficiles & qui coërceri non poſsint. Si verò immutatus valde non fuerit ſanguis in atram bilem, conſiſtere ita inſaniæ potius ſolent, fiuntque hoc pacto cum riſu plurimùm deſipiētiæ. Qui ſanè affectus ſanguinis detractione atq; efficaci purgantiū medicamentorum vi, victúsq; ratione accōmoda ſedantur. Poſtquam longo tēporis tractu fructū ex artis adminiculis perceperint, de quibus ſi nunc particulatim diſſerere velimus, longum id ſanè fuerit, ſimulque pollicitationem noſtram tranſgrediatur (neque enim propoſitum nobis nunc eſt, vt de affectibus omnibus tractemus, horūq; curationibus) cui rei ſatis eſſe poſsint ea quoq; quæ diximus. Porrò qui animum relatis adhibuerit, poſsit is ex iam dictis, nondum etiam dictorum coniecturam facere. Deinceps vero addendum narrationi fuerit, de qualitatum diſcrimine, atque alimentorum facultate, ad hæc de exercitationibus reliquáque victus ratione, tum quæcunque medicamentorum rationem obtinent, ſiue ꝙ qualitates noſtras immutent alterent've, ſiue quòd corporis noſtri humores deobſtruant ac repurgent, aut compactos craſſoſque reddant. Exhibita enim in hunc modū oratio fuerit propoſiti ſui finem aſſecuta.

DE DIFFERENTIIS QVALItatum & facultatum quę illis inſunt, Cap. 4.

SED ENIM tractandum prius de qualitatibus quæ in alimentis apparent ac medicamentis, quanam vnaquęq; facultate ſit natura prædita: deinceps verò priuatim de vnoquoq; alimento & medicamento dicendum, ac reliqua victus ratione, prout progredientibus oratio ordinem ipſa digeſſerit. Inter qualitates igitur aliæ ſimplices ineſſe videntur particularibus alimentorum ac medicamentorum facultatibus, aliæ vero cõpoſitæ: atque aliæ quidem intenſę, remiſſæ aliæ: aliæque in idẽ cum qualitate vnà effectrice contemperatæ tendunt, aliæ in oppoſita: ſic diſcuſſis particulatim qualitatibus, multa ſanè harum faſtigia inſpicias. Ergo qualitatum alia dulcis habetur, alia pinguis, alia acida, àlia adſtringens, alia ſalſilaginoſa, deincépsque ab hac, amara, & poſtremo acris: ſúntque hæ quæ generatim ſenſui noſtro repręſentẽtur, qualitates: quòd ſi aliæ quędam extiterint, quæ huiuſmodi eſſe non videantur, cõmuni nihilo minus ratione cum illis eæ continẽtur. Nã aquoſæ dulcedines cõmuni dulciũ ratione cẽſentur. Oleoſę verò qualitates pinguibus adnumerãtur, quẽadmodũ planè adſtringẽte qualitate auſteræ acerbęq; ſpecies cõtinẽtur, maioris minoríſq; ratione diſcrimẽ ſortitæ. Præter enumeratas iam qualitates aquea quoque & frumẽtacea habẽtur, nullam quidem manifeſtam ſenſui qualitatem repręſentãtes, ſed

quæ familiares tamen nobis eſſe videantur magna ex parte, ac in maximo latitudinis cāpo ſpectentur. Vinoſam verò dixerit aliquis qualitatū diuerſimode coëuntium miſturam eſſe, quę differentias admittat innumeras, & modo in hanc, modo in illam qualitatem inclinet. Ac frumentaceam quidē eſſe dicimus, quę in ſeminibus viſitur cerealibus, ac leguminib⁹, aliiſq; id genus: aqueam verò, qualē olera, herbęq; referunt, fructúsque & radices quędā, quæ nihil ſenſum immutet: qualitatē porrò hāc noſtrę quę ſymmetria cōſtat ac temperatura æqua, collatam, frigidam eſſe dicimus, inſigni latitudine ſpectandā. Alia verò ab hac, quam dulciaqueam nomines, tanto magis à frigiditate receſsiſſe videri poteſt ſimplicis aquæ qualitatis, quanto plus eā dulcedinis adeptā cenſueris: hęc verò quoque temperamenti æqualis collatione, frigida quadātenus eſſe cēſetur. Vtręque quidem iuſto humidiores ſunt: at quæ exquiſitè dulcis fuerit, tēperamēto conſtat moderato: quo vero intētior fuerit, ſicuti caliditatē acquirit quandā ſupra moderatam, ita humiditatis nonnihil ex moderato deperdit. Pinguia oleoſáque ipſa quoq; temperata ac naturæ amica quū ſint, facultate prætereа pollent contenta relaxandi remittendíq;: videntur autē aliquatenus dulcibus pręſtare: ſiquidē cōcoctio in his exquiſitior euadat: vtraq; autē inueterata multū quidem adipiſcuntur caloris, & humoris amittunt. Quęq; exacte fuerint dulcia, tēporis

progreſſu amaritudinem contrahunt, in oppoſitam qualitatem degenerantia, quando vt dulcedinis vlterius intentionem ſuſcipiant non habeant: pinguia autē in nidoroſa abeūt & neſcio quomodo recte appellem perceptum ex his ſenſum, quoniam nondum is proprio vocabulo ſignificetur. Non diſsimiliter afficiūtur quæ extrīſecus igni multo elixa fuerint, & quæ cum calore innato diutius moram traxerūt, præſertim ſi in acriorem is vergat. Acida verò qualitas inter frigidas quum partium tenuium ſit, vt incidat quidem ac modice extenuet, habet, non minus autem exiccare conſueuit. Auſtera modice adſtringunt, compingúntque materiam, & incraſſant, ac laxa corroborare ſolent, quum partibus iam cōſtent craſsioribus, refrigeréntque atque exiccent. Horum porrò qualitate intentiore acerba apparent quæ potius craſſiorum partium ſunt, & vehementius exiccant: ſalſa verò quæ dulcibus calidiora ſunt, pinguibúsque non multo ſicciora, tenuium apparent quodamtenus partium, ac attenuātia, humiditatum exuſta plenitudine: adaucta verò amara, quaſi ſalſa euadunt, quæ & ipſa calida ſunt, & ſicca, vincentiaque ſalſa abſtergendi facultate. Sicuti rurſus acria omnium maxime calida iuxta ac ſicca habentur: partium verò tenuium, quæque ſe ad profundum facile intrudant, tum vero incidant, attenuent, deobſtruant, adurant. Verūenimuero cōmunis de qualitatibus ſimplicibus

ſermo ad hunc modum terminetur. Habet autẽ facile qui velit ex ſimplicioribus his etiam compoſita dignoſcere: ſunt enim profectô ſexcenta huiuſmodi quæ contrarias inter ſe ac diſcriminatas qualitates obtineãt: quæ ſi quis accuratius conſiderarit, poſsit is opportuno horum vſu cõtrario etiam modo affectis mederi: id quod perſpiciens ars omnium optima, qualitatum complexus, & temperamenta imitatur artificio, ſecundum ea quæ in herbis, fructibus, reliquíſque ſimplicioribus corporibus apparẽt, quo affectus ſanet varios complicatóſque.

DE FRVMENTACEIS ALImentis, ac leguminibus, horumque differentia, Caput 5.

ATTAMEN frumentacea, tum quę ſimplicis alimenti facultate continentur, minime pro qualitatum modo cõſideranda veniunt, niſi tale quoque aliquid in his appareat: ſed concoctione vnumquodque, & elixatione, & craſsitie, & tenuitate probatur. quibuſdã enim elixationis modus, ac condimenti deeſt, ſic vt ingrata ob id duráque ei qui nutriri debeat, ſeſe offerant, tẽpusque exigant vt conficiantur longius. Ex animalibus alia quum maiore conſtant corporis mole, duriora & terrea magis ſunt, alia non itidem: quin ipſa quoque inuicem boni habitus ætatíſque ratione differunt, victusque ad hæc ratione & exercitationibus. Probãtúrque

omnia hæc temperamenti proprietate, ſic vt nō omnibus eadem cōferre videantur: quin potius alia aliis quadrent magis, temperaturæ & exercitationis proportione reſpondentia, vſq; eo vt niſi quis particulatim horū differentias nouerit, ac tēperaturas quibus aptari poſſunt, fruſtrà ſanè is victus rationem inſtituēdam aggrediatur. Itaq; ne hac quoq; ex parte claudicet ſermo, de his trademus cōgrua. Fortaſſe enim aliis quoq; qui in iſta inciderint, vſui fuerit opus hoc. Illud certè conqueri de nobis non debes, ſi quantum ad præſentem inſtituti noſtri partem pertinet, de carnibus quoque orationis affinitate ducti dicemus: quippe qui diu iam ab huiuſmodi alimētis abſtineas, ob perſonæ quam geris dignitatē. Fortè nanque via hac & ratione aliis quoq; ſuggeres quæ futura illis ex vſu ſint: dum quidem illius ſemper rationem habes vt victus pro vitæ honeſtate animíque virtute inſtituatur, quibuſcum conſuetudo tibi intercedit: minime tamen interim detrectes, quæcunque hominum ſanitatem iuuatura videantur, decernere. Quamobrem hac quoque in parte narrationem hanc noſtram nō intempeſtiuam exiſtimes oportet. Quoniam verò alimenta plurima eſſe, ac varia ſolent, longe verò adhuc plura videntur præparationis diuerſitate, vndenam quæſo initiū magis ſumere expediet? aut vnde melius? melius autem fuerit, ex cōmunibus magis, & quibus omnes, propè dixerim, mortales vtātur. Triticum

igitur (hoc enim maxime humano generi cõmune eſt alimentum) vnum idémque ſpecie quum ſit, facultate nõ idẽ ſemper videtur, quãdo aliud fuluum, denſum've, aut vtrũque videatur: aliud contrà album & exile, aut rugoſum, aut confarctum. vnde nõ ſane paucas differentias colligas. Quod nãque fuluum magis fuerit, calidius eſſe exiſtimatur, ſcilicet illud non neſcire debemus, in iis quę ſpecie eadem cõtinentur, calidiora videri, quæ fulua magis ſint: quod denſum fuerit, elaboratu difficilius eſt, ac multum præſtat alimenti: ſicuti ſane corrugatũ tenuéque, ob facultatis propriæ vitiũ tale euadit. Atq; iis quidem qui ſe exercent, præſtat ſolidioribus veſci, vt qui per habitum vehementius ſemper difflentur, ideóque ſolidius nutrimentum requirant. Quibus vero alia ab exercitata ærumnoſaque vita inſtituta victus ratio eſt, leuius conuenit, quódque nihil in ſui maturatione aberrauerit. quod enim tale fuerit, imbecillum eſt, atque imperfectum. Præſtat autem vt neque extranei odoris alicuius particeps ſit, qualem contingere huic veriſimile eſt ex cellarum repoſitu. Neque vero alieni ſeminis miſtura notetur. Quoniam autem triticum eligendum tibi magis eſt quod leue ſit, æque id in omnibus ſupponendum. iis enim qui magis exercentur, craſſius maioríſque alimenti exhibẽdum: leuius vero minúſque enutriens, iis qui otioſam vitam degunt. Reſtat, vt particulatim quoque quę de hoc tra-

duntur, audias. Virens etiãnum ſi quis modice aſſumat, modicam quoque inde noxam perſentiet. quũ enim humidius adhuc ſit, minime viſceribus adhæreſcit, ſed aluũ ſubit, nullo illato dãno: largiore autem vſu noxium eſt, quippe quod elaborationem poſtulet maiorem. Modice elixo ſi quis vtatur aſsiduè, maximos is incurrerit affectus, vitam quidem nactus minimè ærumnoſam. plurimum enim fit vt quum crudũ inelaboratũq; ſit, viſceribus hæreat: vnde in reliquũ corpus, quaſi inſuauis fons quidam, deriuata humorũ cruditas, nõ mediocriter affectu hoc correptũ infeſtet. Lõge cõmendatius habetur, ſi repurgatum, exactéq; elixũ vſui adhibeatur, quale ferè paratũ ex oleo & adipe comedimus. Moliti verò accuratè tritici pars quædã eſt tenuiſsima, quę farinæ pollẽ dicitur, Gręce παιπάλη: pars alia craſsiſsima, quã furfuraceã nominant: vtriuſque vero in medio farina eſt, quam ſic vocant, & ſimilago, pollenta ipſa ſicuti ſolidior, ita purior. Ac ex puriore quidẽ, & nitidiore farinæ totius parte panis conficitur, quem à ſiligine ſiligineũ vocãt, ex ſimilagine vero ſimilagineus, ſicuti furfuraceus, Gręcis πιτυρίας dictus, detracta puriore parte: συγκομιστὸς autem, i. confuſaneus appellatur, cui demptum furfuraceum tantũmodo fuerit. Omnes porrò aut cum ſale vnà ac fermento pręparantur, aut ſine his, itémque aut in furno clibanóue coquuntur, aut cinere, quorum hos ἰπνίτας, & κριβανίτας appellant, quaſi furnaceos,

dicas,& teſtuaceos: illos autem ἐγκρυφίας, id eſt ſubcineritios, quòd inter coquendum cinere obducantur. Commendatiores ſunt, ſi præparatio ſpectetur, quibus ſal & fermentum additur: ſi coctura, furnacei, ac teſtuacei. quum enim minime cinere vitientur & huiuſmodi ſorditie, multo magis probantur. Sal verò & fermentũ cõducere in primis ſolẽt, eò ꝙ quicquid ineſt recremẽtitij abſumant, ſimúlq; concoctionem quandam addant, quaſiq; cõfectionem elegantiorẽ ſubactis farinis. nam quæ nullo nec ſale, nec fermento parantur, cùm vires requirant, vt cõcoquantur, valẽtiores, corpúsq; vnà quod exercitationi deditum ſit, tibi ea vitãda ſunt, qui omnẽ viuẽdi rationem cõmutaris. Panis igitur omniũ maxime cõmẽdatur ſiligineus, vt qui valentiſsime nutriat: ſecundũ hunc cõfuſaneus habetur: horũ verò in confinio ſimilagineus locatur: omnium deterrimus furfuraceus, qui quidẽ pauciſsimũ alimentum corpori præſtet, ac feſtinanter per aluum deſcendat, faciléque in melancholicum humorem conuertatur. Siligineus vti ex parte conſtat tritici repurgatiore, ſic etiã alimentum elargitur corpori puriſsimum: ſimilagineus, vt qui compactior ſit, etiam ſi ſanguinem is quoque procreet ſyncerum, certè elaborari diutius poſtulat, vt conficiatur: vtriuſque medius, qui confuſaneus dicitur, ad vſus commoditatem, minúsque pręterea noxius, vtpote qui neque concoctu difficilis ſit, vt ſimila-

gineus, neq; verò vt ſiligineus, multũ exhibeat alimẽti, ac meatus obducat. Illud quoque ſciendum, magis minúsq; decoctos panes, ꝑ coctur ę fruſtratione viribus quoque ſuis deſtitui : idem etiam in reliquis eduliis omnibus quæ decoqui poſtulent, ſubintelligẽdum fuerit. Quæ verò ex farina, aqua oleóque ſubacta, in ſartagine decocta parantur, multum quidem alimentũ, ídque ſolidius præſtãt, ventriculum autem requirunt perquam robuſtum, corporibúsq; iſta magis cõueniunt athleticis, ꝙ humorem in aliis facile ꝓgenerent crudiorem. Habes ad hunc modum ſermonem à nobis explicatum de tritico, præparatíſque ex hoc ipſo. A tritico hordeum numeratur: vt enim neſcio quis dixit, Panem poſt eſt bona maza. Min⁹ igitur hoc nutrit, at magis abſtergit, frigidiúſque natura habetur, & quod frumẽtaceis aliis fructibus præſtet: ac præparatus inde cremor, multi ſane vſus cùm ſanis, ſiquidem hi temperamento acriore fuerint, tum vero febricitãtibus, quos quidem refrigeret atque humectet. tu ipſe æſtatis tempore hoc vtare perpurgato, ac ſtudioſè decocto, quomodo pulticulam quoque præparamus. Quòd ſi huic cremorem præterea ex amygdalis adiectum curaueris, edulium ita ſanè paraueris melius, leuéque, ac ſucci probi, tum confici facile, atque attenuandi, abſtergẽdíque vi præditum & modis omnibus vtile. Hordeũ probandum quod albidum ſit ac bene habitũ, nec odore aliquo vitia-

tum. Zeia inter leuia & ipſa edulia eſt, perpurgata, ac pultis in morem decocta: at neque ſanguinem generare cõſueuit bene ſyncerũ, neque ſatis enutrire, ſed nec roboris tãdẽ aliquid corporibus addit. hac tamen aliquãdo quoque vtare, quum edulij vſus venerit leuioris. Milium, quum ſicuti zeia exiguum præſtet alimentum, hoc nomine vincit, ꝙ plus neſcio quid ſtabilitatis exhibet, ac flatulentiam parit, cuius te vſum abdicare velim, niſi quum meliorum penuria vrgeat. Fabæ, vt quæ ſanguinem creent craſſum, flatúmque non diſsimilem, relegantor etiam à te in victus ratione, licet abſtergendi alioqui atque enutriendi præditæ ẽſſe facultate videãtur. Quod ſi harũ quandoque vſus tibi ingruat neceſſarius, præfertur ex his pulmentũ, vt quod & abſtergat magis, & flatulentiæ plurimum inter coquendum remiſerit. Quod ſi ſemina præterea aliqua admiſceas flatum diſcutientia, Græci ἄφυσα appellant, mellíſque aliquid ad hæc, ſic plurimũ ſanè inde noxæ diſcuſſeris. Deteriores his phaſeli ſunt, qui calidi iam deputẽtur, ac terreſtres, cerebríque (vt creditur) ſpiritum conturbent, ſomnúmque inquietum reddãt. Cicer alimentũ præſtat corpori validius quidem, ídque modice purum, alioqui flatuoſum, & quod valentiorem ventriculũ poſtulet. Iuſculũ tamen ex hoc præfertur, quod & abſtergat, & vrinam cieat, quãdoquidẽ qualitate id ſalſilaginoſa quadam participet: quamobrem hoc potius ꝗ̃ illius

ſubſtantia admittenda. Oryza eduliũ eſt modice calidum ac ſiccũ,& alibile, & meatus obducens: tẽporis autẽ interuallo ſumpta,nihil ſanè moleſtiæ corpori attulerit. Inter legumina peſſimũ omniũ eduliũ lẽs habetur, vnde craſſus,terreſtris,& atrabilarius ſanguis gignatur: vẽtrem ſiſtit,bis térue aut pluries etiam feruefacta,abiectóque iure: quando minime ad hunc modum paratam,aluum ſubducere magis affirmant: ſanè ab hac quoque abſtinendum cenſeo, vt nocentiſsima, & agreſtibus accommoda magis. Iã ſermonẽ ad alia reuocemus,qui diu ſatis diuerſatus ſit in narratione frumentaceorum ac leguminum: poſsis autem ex dictis etiam nondũ tractata dignoſcere. In omnibus potiora cẽſentur viridia, vtpote quæ leuem etiamnum humiditatem retineant. poſtquam enim hanc quoque tẽporis tractu amiſerint,craſsiora euadunt,terreáq; magis. Ac quẽadmodum areſcentibus ſuccoſa præferuntur,ſic crudis elixa,& incoctis decocta. Et quoniam tenuioris vitæ tibi ingreſſo inſtitutum, ea edulia curantur quæ è terra prodeunt ſponte ipſa ſua,faciléque parabilia ac ſimplicia ſunt, poſt tractatũ de leguminibus,de oleribus quoque dicamus arboreíſq; fructibus,atque autumnalib⁹: poſt hęc de animalibus quoque,horúmque vſu.

De oleri-

DE OLERIBVS, ET AVTVMnalibus fructibus, horúmque diſcrimine, Caput 6.

IAM illud hoc loco ſcire expedit, olera omnia tenuem aquoſumq́ue ſanguinem progignere ſolere, ſiquidem cum craſsioris eſculenti ſanguine conferatur: aliudq́ue ab alio differre pro qualitate, ſuccíque bonitate, atque excellenti aliqua proprietate. Ac braſsica quidem vt in olerum cenſu tractata, edulium eſt modice calidũ, ſiccum autem magis. feruefacta hæc nec abiecto humore, emollit aluum: eandem adſtringit, quater, aut eo etiam plus proiecto liquore, atque ita deuorata. quod minime mirum videri debet, quum huius ſuccus abſterſoria facultate polleat: ſubſtãtia autẽ eius adſtringens ſit. Atrabilarium humorem hęc plus iuſto parit: quapropter huius quoque vſus, niſi vrgente fame, reijciendus tibi. Beta braſsicam bonitate longe antecellit. neque enim melancholicum humorem procreat, quod braſsica facit, ex humore præterea quem inſitum hæc habet, nitroſo, aluum ſubducit: olus hoc quoque calidum modice habetur. Betæ autem radices ſubrubrę rubræq́ue valentius nutriunt, ſanguinémque gignunt longe quàm folia craſsiorem: illud inſuper obtinẽt, quòd flatum pariunt: quum facile alioqui per aluum deſcendãt: ideóque hæ quoque ad vſum aliquando adhibendæ. Frigidæ humidæque na-

turæ olera ſunt portulaca, & atriplex, temperamento atque anni tempori calidioribus accommoda. ſanguinem gignunt tenuem, aquoſumq́;: corporibus frigidiorib⁹ aduerſantur. Inter edulia frigida intybus quoque cenſetur: facit ad calidas temperaturas. ſanguinem is quoque gignit tenuem, ſed lōgè quàm atriplex faciat, deteriorem: olus ventriculo alioqui aptum, & quod iecur corroboret ob adſtringēdi vim, qua præditum modice eſt. Lactuca frigidior multo humidiorque eſt, ſed quæ tenuem tamen, ac bene nitidum ſanguinem generet ſi probè concoquatur, facilémque ſomnum conciliet, perfrigerato atque humecto cerebro. ſed neque hac tamen abuti conueniet, quòd cerebrum immodice humectum frigidúmque reddat, atque ideo huius ipſius actionum contentionem relaxet. Radicula agreſtis quidem acris, & ob id medicamentoſa eſt, vt quæ humores in ventriculo, viſceribúſque contentos diſſecet atque attenuet. edulium eſt cōcoctioni rebelle ſatis. omnibus modis placidior habetur, cui olitoris cura acceſſerit, ſic vt neque altera illa vti neceſſe iam habeamus: quippe quæ acrium reliquorū more ſanguinem exaſſet, acrémque reddat, niſi quis tamen hac ipſa pro medicamento vtatur. Apium, & fœniculum, & id genus alia, calidæ ſunt & ſiccæ naturæ: vrinam verò cient, & infarctu liberant, alioqui concoqui difficilia: quapropter his quoque vt medicamentis vtendum quum vſus exigit.

Porrum cepis allióque probabilius, ſi decoctum edatur. multum enim ſucci mali, acríſque remittit elixatione: concoqui tamen quadamtenus contumax hoc quoque eſſe cenſetur, ob fibroſum quod illi ineſt. etiam ſi humores in thorace contentos, faciles reiectatu reddat ob innatum lentorem: lotium hoc mediocriter mouet. Cucumeres porrò crudi quid aliud quæſo fuerint, quàm quod eſſe dicũtur? crudum enim hi humorem procreãt, ſuntque bene frigidi iuxta atque humidi, & elaboratu difficiles. Pepones autem, vt qui maturitatem adepti ſint, lõge meliores: ſolent nihilominus hi quoque, quum aut non probè concocti fuerint, aut non facile per aluum deſcenderint, quoſcunque in ventriculo humores nacti ſint, his ſeſe addere, eósq; in corruptelam vnà trahere: quum non magno negotio aluum ſubeant ob detergendi facultaté: plerunque infeſtantium quoque nonnulla ſecum extrahunt: ſanguinem tamen hi quoque tenuẽ, aquoſumque generant, etiam probè concocti. Cucurbita ſi cruda eſtur, in medio eſt peponum ac cucumerum: decocta melior euadit, frigidæ humidæq; temperaturæ alimentũ pręſtat: huiúsque plurimũ vſus vt medicamenti cõſtat: aliàs inutilis, ac minimum aliméti exhibere putatur, humorémque gignere aquoſum, præſertim quum frigidum nacta fuerit ventriculum. Amanitæ, fungi, & tubera, vt quæ frigidæ humidæque naturæ ſint, ſuccúmque generent

craſſum crudúmque , calido ſiccóque tempera-
mento conueniunt. Inter olera omnium maxi-
me commendãtur aſparagi. nam quum ventri-
culo minime graues inter concoquendum ſint,
ac modice calidi, & partibus conſtent tenuibus,
ſanguinem aſsidue gignunt purgatiorem. ijdem
ſi quod aliud vnquã edulium, lotium cient: quã
ſanè ob rem, non verno tantum tempore, quo
in primis vigent, his velim vtare, ſed ad reliquũ
etiam anni tempus conditura repoſitos ſerues,
qui planè & nutriant, & defæcatum ſanguinem
largiantur, nec ſanè minus viſcera quoque infar
ctu liberent, horúmque vnà humores attenuẽt.
Atque de his hactenus, deinceps de fructibus di
cendum. Ceraſa frigida humidáque ſunt, quo-
rum alia dulcia molliáque, dura alia habentur,
& quæ adſtringant magis. deligenda priora il-
la, vt quæ melius concoquantur, faciliúsque al-
uum ſubeant. ſecunda magis faciunt ad ventri-
culum, qui in bilem agitur. quippe quæ nec fa-
cile omnino corrumpantur, & ventriculum ad-
ſtrictoria facultate corroborent: immodico ta-
men horum vſu, niſi vnà in corruptelam ab inſi
tis humoribus trahantur, aquoſus humor pro-
creatur. Ex pomis bonitate cętera vincunt, quę
Regia appellãtur, quæ ipſa quoque frigida ſint,
cordi vero amica cenſentur, ideo quòd vapores
cor impetentes fuliginoſos fumidóſque repel-
lãt, nec ſanè minus ſurſum in caput delatos: de-
nique noxam quoque ex vino in capite contra-

ctam ſedant: neruos quidem tentant, ac memorandi vim retundere creduntur, potiſsimum quæ natura acida fuerint: nempe frigida hæc ſatis ſunt, & ſubſtantiæ tenuitate ſeſe iam ad profundum addunt. probantur ex his magis, quę in hyemem repoſita ſeruātur, dulcia. maturitatem enim temporis mora adepta pleniorē, congruo quoque vſu aptiora redduntur, nec ſanè facile corrumpuntur. Perſica poma atque Armeniaca, frigido ipſa quoque atque humido temperamento conſtant: probè cōcocta tenuem humidúmque ſanguinem generant. ſolent porrò hæc quoque niſi facile aluum ſubierint, in corruptelam abire, & cū humoribus vnà immutari, quoſcunq; tandem offenderint. quamobrem quibus ægre per aluum deſcendant, cōſuluerim ego iis omnino vt ne ea quidem attingant, niſi quis tēperamenti proprietate corpus affirmet libenter alimenta huiuſmodi admittere. His pruna commendantur magis, ſiquidem facile per aluum deijciantur. ſolent enim nonnullis hæc quoque corrumpi, non ſtatim per aluum reiecta. Punica vt inter autumnales fructus alimento leui conſtant, ſanguinémque perpetuo gignūt tenuem, ſuntque ventriculo amica, & quæ mordaces ſuccos aboleant: quàpropter horum quoque opportunus tibi vſus conſtet, quū videlicet in corpore exuperare calor videatur, aut anni tempus tale vrgeat, alioqui ſuperuacaneum fuerit, quæ pro medicamenti ratione ſumuntur, his vt eſcu-

lentis vti, præſertim quum contraria temperamentum ſuggerat, quàm rationis expers appetitus ac conſuetudo poſtulet. Cotonea ex autumnalibus fructibus inter edulia adſtringentia connumerantur, quæque aluum ſupprimant. ſolent hæc nõnullis ante cibum ſumpta, aluum potius coërcere: ſicuti à cibo, emollire: quod minime mirum ſit, quandoquidem ventriculi os adſtringendi facultate cõprimentia, alimoniam vi protrudant, quemadmodum ſanè in vtre quoque, ac veſica idem manibus præſtamus, faciléque cõtenta educimus, præſertim ſi repleta quidem vaſa fuerint, vehementius autem ſuperiores partes comprimamus. Inter hoſce fructus maxime omnium adſtringunt ſorba, corna, & meſpila, quorum vſus maximus ſit vt medicamentorum: & ꝙ ventriculo alioqui vtilia ſint adſtringendi vi. alimẽti autem vice ſumpta, ſanguinem exhibent minime commendandum: tum verò adſtrictæ plus æquo aluo nocumentum, capiti, reliquóque corpori inferunt. Ficus, atque vuæ in ciborũ cenſu autumnales fructus omnes vincunt, vt quæ & ſanguinem progignant cæteris laudatiorem, & corpus alant: etiam ſi flatuoſæ alioqui eſſe cenſeãtur, carnémque corpori ſubminiſtrent flaccidiorem: viſceribus in ſcirrhum duratis, & infarctu laborantibus aduerſæ. præſtant eo nomine ficus, quòd renum arenulas repurgent: vtræque aluum ſubducunt, ſicuti eandem nuclei conſtipant, veteraſcentes mul-

tum humiditatis recrementitiæ amittunt. Iuglandes,i.caſtaneæ, inter arboreos fructus refrigerant & exiccant, ac modice adſtringunt: flatum interim egregie pariunt. ſane exploratum eſt has quoque alere: elixatu flatuoſæ facultatis plurimum remittunt, alioqui in meatibus hæſitantes ægreque concoctibiles. Nuces vulgares ſcilicet hæ, quas Regias vocant, calidæ quidem cenſentur & ſiccæ, ſed caput pertentant, ſi quis aſsidue vtatur:& ventriculo infeſtæ ſunt, ac difficile concoquuntur. cum ficubus vnà commanſæ probantur magis, quòd per aluum citius vnà deijciantur. Nuces quas Ponticas appellãt, hoc eſt auellanæ, quo nomine adſtringunt, poſsint ſanè ventriculo idoneæ cenſeri, ſed quæ nihilo tamen ſecius concoqui contumaces ſint, ob cõfertiorem ſubſtantiam, qua præditæ viſuntur, quódque aluum magis ideo adſtringant. Has amygdalæ bonitate ſuperant, potiſsimum verò expreſſus inde cremor, oleúmque. hoc nanque compertum eſt, fauces, aſperámque arteriam leniri, humoréſque in thorace contentos proiectu faciles reddi. ex earum autem cremore elixato ſorbitiuncula paratur optima, quæ & alat, & diſſecet, & renibus opituletur, & viſcera thoracémque perpurget, non perinde tamen võtriculo accommoda ſit. Amygdalæ ſi integræ deuorentur, concoctu difficiles euadunt: optimum paraueris eduliũ, ſi harũ cremorem ſuccreto, decoctóq; ordeo immiſcueris, aut alicui

tali, amylóq; in primis. hoc enim omnibus præſtat, vt quod leuiſsimum ſit, & concoctu facile, ac boni ſucci, ſanguinémque progignat nitidum & tenuem. Ac ſermoni quidem huiuſmodi ſatis à nobis hactenus producto, qui quidem orationis breuitatem ſectemur, hîc finem faciamus. Deinceps vero de reliquis quoq; alimẽtis tractemus. Quòd ſi narrationis affinitate mentionem quoque de iis fecerimus quorum à te vſus reſpuitur, condonabis nobis hoc, ſi in aliorum quoque gratiam hæc tradantur.

DE ANIMALIBVS TERREſtribus, aquatilibus, volatilibus, horúmque differentijs, Caput 7.

ANIMALIVM, quorum ſpecies multæ habentur, alia terreſtria ſunt, alia quæ volatu fidãt, aquatilia alia. horum ſingula in maiora minoráq; faſtigia pro ſpeciei diuerſitate diducuntur. atque horum rurſus vnumquodque ætatis differentia diſcriminatur, vt alia iuuenilia, ætate alia vigentia, ſenióve cõfecta videantur: præterea cicura alia ac domeſtica ſunt, alia ſilueſtria, itémque alia exercentur magis, alia minus. Quæ itaque terreſtria ac pedeſtria vocantur, (etenim repetendum ab initio fuerit) calida ſemper plus iuſto ſunt, & quæ valenter nutriant, ſanguinémque gignant craſsiuſculum, & athleticis corporibus conueniunt magis. Volatilia atque aerea, leuiora quidem multo ſunt, & quæ non

vſque adeo alant, quadam tenus autem ſicciora, & fibroſiora ſunt, ſanguinémque gignunt tenuiorem, ex his ipſis quæcũque in aquis degunt humectiora habentur, & carnoſiora. Aquatilia communi quidem ratione longe relatis iam humidiora ſunt ac frigidiora, non parum vero inter ſe differunt: quandoquidem aliud ſit piſcium genus, aliud mollium, aliud teſtaceorũ, aliud cruſtatorum. Atque inter piſces alij cetacei ſunt, & pelagij, alij littorales, & ſaxatiles. atque ex his qui corporis conſtant mole maiore, alimentum corporibus præſtant liberalius craſsiúsque, ſicuti minores parcius puriúsque, præſertim ſi ex ſaxatilibus fuerint. Nec ſanè differẽtiarum minus ex eorum quoque paſtu contempleris. quum enim in vniuerſum laudatiores ſemper habeãtur marini iis qui in aquis dulcibus degunt, non ſanè pauciores hinc quoque differentias colligas. nã qui in alto ſemper diuerſantur, feriuntúrque aſsidue fluctibus, & fatigantur melius, & cibis veſcuntur repurgatioribus, prorſuſque inter piſces carnem obtinent nitidam ac ſolidam, quo fit vt aliis magis nutriant ſanguinémque progignant craſſum. Qui verò cibum capiunt in fluminũ oſtijs, locíſque paluſtribus ac limoſis, aut vbi cloacæ deſinũt, guſtatu pingues quidem ſentiuntur, nec ingrati, valde tamen praui ſunt, vt qui ſalubris nihil contineant. Saxatiles, qui in aquis degunt puris, carne meliore quoque prædi ti ſunt, vt & haud grauatè concoquantur, & ſan

guinem generent tenuem purúmque. Mollia omnia, quod ad ſucci bonitatem attinet, piſcibus multis præferuntur. ſanguinem enim gignunt tenuem, & nitidum: neruis tamen multis conſtant, qua gratia & pertinacius cæteris concoquuntur, & frigidiora cenſentur, nempe exanguia. Piſcium, molliúmque in confinio cruſtata conſiſtunt: quum vero facilius quàm mollia conficiantur, ſanguinem præterea gignant puriorem, ac tenuiorem, minor ineſt teſtatis vſus, vt quæ nihil defatigatione exerceantur: quam planè ob rem nonnulli his pectines præferunt, vtpote qui inter reliqua teſtata ſoli diuagentur locúmque mutent. Sanguinem teſtata exhibent tenuem & aquoſum: alioqui confici etiam rebellia, & quæ haud facile aluum ſubeant. Deliguntur à multis piſces, quibus ſquammis, oſsibúsve obducta cutis ſit: quibus ego porrò fidem adhibeo, quòd hoſce diſsimilibus ſiccos magis eſſe exiſtimem. Nam quod inter humida ſiccum reperitur, commoderatum cenſeri omnino debet: ſicuti ſanè etiã quod inter ſicca humidum fuerit, cuiuſmodi ex auibus gallinaceum genus eſt, & phaſianorum, híſque etiam magis anates atque anſeres, quæ'que in aquis degunt omnia. Et quoniam terreſtria ſubſtantia conſtare terrea diximus, multóque ſanguine ac ſucco, corporique alimoniã exhibere non diſsimilem. deligenda ex his, quę teneriore ætate ſunt, minoréque coporis mo-

le, quàm pro ſpeciei differentia, nec quæ exercitatione multa agitentur. nam quæ paulo magis inertia ſunt, humectiora hæc & excrementitia habentur, ſicuti quæ diutius exercentur, ſicciora & leuiora. fugiendus verò in omnibus exceſſus: quin artuum quoque ipſorum alimoniam ſicciorem, minúſque recrementitiam exhibent extimæ partes quàm intimæ, minores quàm maiores, pro naturalis videlicet formationis ratione. Probatur porrò horum vnumquodque etiam à genere carnis. quanto nanque animalium caro ab albedine degenerat, tanto magis ſucci boni vſum deperdit: communi verò omnium ratione ex ijs quæ ſpeciei eiuſdem ſint, quæ tenera adhuc ætate ſunt, alimentum præbent humidius: ætate autem cõſiſtentia, calidius ſicciúſque: vtriſque deteriora, quę iam conſenuere, quòd humorem adaugeant atrabilarium, & excrementitium: ídque quo maiore corporis mole cõſtiterint, fueríntque exercitatiora. Illud quoq; operæprecium ſit non ignoraſſe, agreſtia ſcilicet domeſticis calidiora, ſicciorá que eſſe. quæ tamen ſi congruo omnia vſu exhibeantur, pro conuenienti nimirùm temperamenti ratione nihil incommodare exiſtimentur. Habes iam tractatum de alimentis ſatis tibi explicatum. rerum enim diſtributione hac continentur particulatim differẽtiæ omnes, ſic vt minime neceſſum ſit, particulares tibi horum ſpecies recenſere homini

philoſopho, & qui facile poſsis iſta inueſtigare. Nunc reliquū eſt vt de vino cęteríſque humidis quib⁹ vtimur, diſſeram⁹, ne quid orationi deſit.

DE VINO, AQVA, LACTE, Ouis, melle, ſapa, aceto, vuæ immaturæ ſucco, Punicis malis, & ſale, deque horum differentiis, Caput 8.

ERGO vinum (de hoc enim dicendū prius, propterea quòd plurimus quoq; huius vſus ſit,) hoc quidem craſſum eſt, illud vero tenue, hoc auſterum, illud dulce: atque inter hæc aliud album, aliud fuluum, aliud rubens. horum porrò in confinio ſtaturas differentias ſponte omitto. neque enim neceſſe nūc habemus orationis minutias eiuſmodi perſequi. Item aliud polyphorum eſt, quod multum aquæ vt diluatur admittit, aliud oligophorum, quod minus. Craſſa magis alibilia ſunt, ac craſsiorem ſanguinē gignūt. in cauſa ſunt vt viſcera obſtruantur: contrà ſe habent tenuia, vtpote quæ & vrinam eliciant, & ſanguinem generent tenuem. accommodatiora ventriculo, quæ auſtera ſunt, minus tamen alūt: è diuerſo ſe habent dulcia, ſed & alba minus calida cæteris. Priores enim calefaciendi partes obtinent fulua, ſecundas rubentia, in omnium vltimis locantur aquoſa, quæ pauculum aquæ vt diluantur poſtulant, oligophora vocant. minus hæc caput tentant, atque iis quidem qui ſeſe bene habitos eſſe ſtudēt, vina generoſa ac be-

ne colorata côueniunt magis: tibi vero cui ſimplex tantum ſanitas curæ ſit, ſpiritúſque animalis, videri poſsit ſatis etiam oligophorum factu-rum, quod & album ſit, & tenue, niſi ſi quando frigefactus neceſſariò ad calidiorum vſum confugias. A qua vtendũ quæ nec qualitate aliqua prædita, nec reſes ſit, cuiuſmodi ſtagnantium aquarum eſt, earum præſertim quæ paluſtribus nec ventis peruiis locis reſidẽt. Laudabilior fontanæ aquæ vſus eſt, aut quæ ex puteis aſsidue agitatis hauritur. ſecunda ab his cõmendatio fluuialium, niſi in has quoq; cloacæ deriuent, quæ vrbiũ, aut regionis alioqui alicuius ſordes eluãt. fugiendus in primis earum vſus quæ inſigniter frigidæ fuerint, quæque niuibus eliquatis defluunt, tum quibus veluti præſegmina minutulæ harenulæ quædã innatent, limoſique aliquid ſubſidat, quæque non procul à ſponte naſcentibus calidis fluunt. Inculpatiſsima omniũ aqua quæ cito tum frigeſcit, tum incaleſcit, nec guſtu aut odoratu qualitatem aliquam repræſentet. Lac porrò ipſum, quum ex ſubſtantiis diuerſis confletur, ſeroſa videlicet, butyroſa, & caſeoſa, adhibendum ſemper ad vſus ſerum, vt medicamentum ſolummodo, vtpote quod frigidũ iam ſit, & aluum emolliat, nec quicquam nutriat, & abſtergat. Butyrum quum calidum ſit, ac minime euidenter humidum, ventriculo aduerſatur, probè tamen concoctum ſanguinem gignit: facile in bilem abit, habitudinem nactum calidio-

rem. Caſeoſa pars terreſtris eſt, & quę meatus infarciat, atque ægre conficiatur: pręſertim ſi in viſcera incidat obturata, & alioqui anguſtiora. in totum vero lac alibile eſt, boníque ſucci: caput tentat ijs quidem quibus facile id repletur: quibus caſei modo cogitur, iis viſcera obſtruit. Deligendum lac maxime caprillum, vt quod ouillo tenuius ſit & bubulo. Caſeus verò qui & recens ſit, & ſalis pauxillum admixtum habeat: aliorum vero vſus reſpuendus, propterea quòd & difficile concoquantur, & ventriculo aduerſentur, & obſtruāt, & ſanguinem procreent craſſum. Ouis vtendum gallinarum imprimis domeſticarum, deinde ab his phaſianarum poſtremo anatum, atque anſerum. præcipua oui pars luteum eius eſt: vnde alimentum corpori ſubminiſtretur liberale purúmque: nam alia & concoctu peruicax eſt, & vt elaboretur diutius exigit. Porrò ex iis quę de animantibus diximus, licet de horum quoque ipſorum ouis coniectare. Piſcium oua longe minore tum calfaciendi, tum nutriendi facultate prędita ſunt: quanto nanque auium carnes, piſcium carnibus præſtant, tanto ſanè magis piſcium oua ſuperantur ab ijs quę auiū ſunt. Quę ſale ſiccantur, ægrè conficiuntur, ac ſanguinem corruptela inficiunt. id quod de ſalſamento omni dictum intelligi volo: quandoquidem ſalſamentum omne putreſcentem corruptúmque ſanguinem reddat, quod vitādum prę omnibus

fuerit. Mellis vſus ſenibus conuenit, ac temperamento frigidis, & hyemis tempore: incommodum hoc bilioſis, atque æſtate ſumptum: quum enim calidum id ſit & ſiccum, ac pro guſtatili quam obtinet qualitate, familiare, in iis qui tanto moderato frigidiores ſunt, quanto id calidius, conflato ita exceſſus vtriuſque complexu, moderato temperamento par eſt ſanguinem inde generari. Coëunte vero in idem gemino temperamento, mellis videlicet, eiúsque qui aſſumit, quod in melle ineſt dulce, in bilem vertatur neceſſe eſt, ſcilicet idem hic perpeſſum quod foris ignis potentia plus iuſto decoctū patitur. Sunt qui detracta huic ſpuma, atq; ita retuſa imprimis eius acrimonia, minus id calidum reddant: id ſi tu quoque facias, eduliiſque hoc nōnullis pręterea admiſceas, niſi calor obſtiterit aliquis, qui incōmodum minetur, probatiſsimo ita medicamento vtare, quod pręterquam quòd alat, leniter etiam ventrem purget. Oleum vero quum calidum modice, humidúmque ſit, ob pinguitudinem eſſe infeſtum ventriculo ſolet: quod commune ſit oleoſæ pinguíſque qualitatis vitium. quo fit, vti modice opſoniis additum, non ſanè manifeſtò noxam ſuam detegat: ſupra modum vero ſi adhibeatur, quum natura innatare conſueuerit, facultatem ventriculi contentricem reſtinguit. Quod ex lini ſemine fit, vtpote quod nec calidū adeo glutinoſum've, ac craſſarum partium ſit,

cum minore negocio aluum ſubit, tum ventriculum minus infeſtare creditur. Vtrunque bonitate vincit amygdalinũ, quippe quod & partibus conſtet natura tenuioribus,& minus ventriculo incommodet,tum verò diſlecet,contentósque in thorace humores facile eliciat, ac fauces præterea leuiget. Sapa inter opſoniorũ additamẽta, Græci προσοψήματα vocant, ipſa quoque cenſetur. hæc ſicuti calefaciendi vi inferior melle eſt, ita valentius nutrit, ventrem modice ſubducit, viſcerum obſtructioni minime idonea. Acetu,mniſi quis frigiditate laboret, vtiliter eſculentis inditur. id enim quum frigidũ ſit, ſiccúmque,ac tenuiſsimarum partium, & diſſecantiſsimum, confarctos ventriculo viſceribúſque humores incidit, atque attenuat, & abſtergit: ſique prius craſſarum partium cibus aliquis ingeratur,attenuatur is,& inſigni aceti vi veluti elaboratur. Omphacium,& acidorum punicorum ſuccus,commode vt medicamenta exhibentur,nam aliàs neceſſarius eorum vſus nõ fuerit. ſiquidem omphaciũ tametſi ventriculo cõferat,quatenus tamen partibus cõſtat craſsis frigidúmque eſt,ac ventrem ſupprimit, nõ omnibus ex vſu eſſe videri poſsit. Acidorum porrò punicorum ſuccus quum tenuis ſatis ſit, flauæq; bili repugnet,ſanguiníque imprimis feruido, ac iocinori æſtuanti, non ſanè ventriculo interim cõmodus ſatis habetur. huius abuſus aluũ quoque ſupprimit, ideo ꝙ acidæ qualitati, adſtringentis

gentis nonnihil immixtum obtineat. Sal inter opſoniorum additamenta calida ſiccáque repo nitur, quæque modice appetentiam excitent: facit ad humorum, ſi quid redundant, exuctionē & reſiccationem: conſultius tamen fuerit, frequentiorem huius vſum vitaſſe, quod & ſiccatoria alioqui facultate præditus ſit, & ſitim augeat, & ſanguinem corrumpat: ſiquidem ex hoc ſi condimentum tātum quæratur cibis, gratúsque his inde ſapor concilietur, paululum quid noxæ inferat: at nimius eiuſdem vſus officit.

DE CIBORVM QVANTITATE, Caput 9.

PORRO aſſumendi cibi vniuſcuiuſque modus is eſto, quo nondum ſatietas ceperit. ſic enim exuperans natiuus calor, cibos qui in ventriculo continentur, confecerit. Præſtat autem alimentorum quoque vires obſeruaſſe, vt ſi ex iis fuerint quæ valentius & plus nutriunt, multo ante expletam appetentiam abſiſtamus: ſin eorum quæ parum ac leuiter alunt, liceat plura ingurgitare: ſiquidem hæc diutius concoqui poſtulant, illa facile aluum ſubeunt. De potu coniectura facienda, pro ſumpti alimenti humiditate, ac ſiccitate.

BIS NE EADEM DIE ASSVmendus cibus, nécne, Caput 10.

QVONIAM verò quæris ex me, num ad ſanitatis tutelam ſpiritúſque animalis perſiſtentiam præſtet ſemel quotidie, an bis potius cibum capere: ego ſatius eſſe crediderim, vt diſtributo in tria cibo omni, meridie portionibus duabus veſcaris, reliqua ſub noctem. nam & aſsiduam ita cerebrum humectationem ſentit, & facilior conciliatur ſomnus, & longius ſpiritus perdurat irrigatu iugi fotus, nec facile ita igneſcere continget ob ieiunium, neque refrigerari: ſiquidem vtrunque eueniat temporis ac temperamentorum diuerſitate. Quòd ſi inualuerit conſuetudo, nec velis bis rei eidem vacare, poſsis conſuetudinem ſeruare, quæ naturales facultates in habitum iam induerit, vt citra detrimẽtum aliquod ex tanto temporis interuallo opus peragant: præterea autem, vt non durabilior ita ſpiritus ſit, certè nitidior euadet, quemadmodum ſanè poſterius docebimus in orationis repetitione.

DE SOMNO, EXERCITAtione ac balneo, Caput 11.

SOMNI à cibo corpus vniuerſum humectum reddunt, huiúſque penitiſsimas quaſque partes irrorare creduntur, facultatéſque noſtras exuſcitare, ac ſenſoria innouata redinte-

grare, naturalémque vnà ſpiritum, vitalémque, & animalem, ac veluti denuò corpus totum reficere. Ante cibum exiccandi vim præſtant, corporíſque noſtri madorem omnem depaſcũtur, interius ſe agente calore. Nihil enim aliud eſt ſomnus quàm ſenſuum detẽtio ſuauior quædã, calorísque ad interna reuocatio: ísque ſi alimentum quod ſatis ſit appoſitũ ſibi offenderit, conficit hoc, ínque vniuerſum corpus diſtribuit, idémque præſtat, crudiores aliquos atque inconcoctos humores nactus: ſic porrò fit, vt ad hunc modũ ſomni cibum præcedentes cõmendentur. nullo verò reperto hi alimento familiares naturalésq; humores inuadunt, hósq; ipſos abſumunt: denique opus fuerit, cum qui dormiturus ſit, calori fomenti ſemper aliquid plus minus've addidiſſe, niſi factum ab eo paucis antea horis idem fuerit, id quod inſtitutæ tibi victus rationi commodius ſit, vt confecto iam cibo, vaporoſoque quod ineſt ac flatuoſo diſcuſſo, repurgatiore ita demum digeſtione madeſcat cerebrum: ne quando quum ſiccius hoc eſſe ſenſeris, deceptus vnà cum cibis ſomno te committas. hoc enim pacto humidius ipſum iuſto reddideris. Ac ſomnus quidem, æque ac vigiliæ ipſæ, ſi moderatus ſit probatur, corporíque vniuerſo commodat, pro vniuſcuiuſque habitudine, victúsque ratione adhibitus: ſicuti certum eſt eundem exceſſu aut defectu nocumentum inferre. Inter reliquam vi-

ctus rationem probatur exercitatio quoque, qua & naturalis calor refocilletur, & excrementorum reliquiæ aut per halitum digerantur, aut inferius protrudantur: atque iis quidem qui valentioris alimenti cibum ſumpſerunt, exercitatione vti conuenit vehementiore, ac contentiore deambulatione, venatu, palęſtra, curſu, diſco, pila parua, ſummatim quodcunque tandem exercitationis genus exiſtimetur reſpirationē vehementiorem concitare poſſe, ac calorem adaugere, & tenui quodam ſudore humectam cutim perfundere, his ipſis accommodum: tibi vero qui tenui ita victus ratione vtare, ſatis ſit etiam breuior deambulatio, præſertim ſi ante cibum ineatur: ac mane quidem breuior ea & tardior eſto vergente anni tempore ad calidum: contentior autē & diuturnior hyeme. Illud perpetuo obſeruādum, vt tantiſper ſe quis exerceat, dum nondum laſsitudinem exercitatione contrahat, quam ſi ſuboriri perſentiſcat, deſiſtere conuenit. Exercitatio à cibo aut alimentum præripit, aut huius ipſius per corpus digeſtionem imperfectam reddit, aut calore adaucto venæ arteriæque ad extimam corporis ſuperficiem impetu ante cōcoctionis abſolutæ tempus alimentum arripiunt, crudiorúmque ita humorum in corpore copiam penitius colligunt: quæ ſanè omnia ingentium morborum primordia fiunt. Balneorū verò vſus nulli ſecūdus, quippe quib⁹ ſolidiores corporis partes humeſcāt, ac meatus

referentur: infarctúque hi omni attenuati liberentur. horum certè tibi potiſsimum admittendus vſus, præque alia victus ratione, qui corpus geſtes recrementis vacans ſubaridúmq; ſic à te ieiunij conſuetudine confectum & frugalitate. Nam qui corpore cõſtant carnoſiore, aut collectorũ humorum multum circũferunt, noxã potius cõtraxerint intẽpeſtiuo horum vſu: quibus tamẽ ipſis ſi euacuẽtur prius, iam impertiri hac iuuamentum ſuum queant, vtpote quæ meatus irrigent atque expediant, ſatísque per halitum digerant: in iis vero qui repletione laborant, antequam quod ſatis ſit per halitum digerant, interius conſtitutos humores reſoluunt atque accendunt, & adhuc deliteſcentes conturbant & excalfaciunt. Sponte verò naſcentibus quæ calfaciendi vi prædita ſunt, vt vtare nunq̃ ſanè conſuluerim, vt quę ſiccatoria maxime vi polleant. Quum enim nitrum hæc atque alumen, & atramentum ſutorium referant, humorem exhauriunt potius quàm reponant. Hortandi ſunt vt ad ea ſe conferant, qui malo corporis habitu ac turgidiore tument, quibúsque periculum eſt ne in aquam intercutem incidant, quibus ſiccatoria victus ratio conferat: ſanis verò hominibus iis præcipue, qui paululum modo ſicco calidóque temperamento conſtant, valde damnanda. Verum ſermoni huiuſmodi finem faciamus, ſatis iam explicato iis quidem qui ex paucis doctrinæ multũ colligere valeant.

DE IIS QVI ERRORE ALIquo morbis tentantur, horúmque victus ratione, Caput 12.

QVONIAM verò nõnulli reperiuntur, qui ob neceſsitatem ingruentẽ, aut appetitus intemperantiam, aut temporum mutationem, aut errata aliqua, diuerſiſque de cauſis non diuerſimode prorſus affecti, imprudentes valetudinem ſynceram amittunt, dum diſtillatione aliqua corripiuntur, aut intemperatura, aut cruditate, aut obſtructione, pretérque rationem exinanitione, aut repletione: ſanè his quoque oratione noſtra ſubueniendum, ne recti ignorantia cõtingat hoſce incolumitatem prorſus deperdere, ſeſeque ita negotiis difficilioribus implicare. Eos igitur quos ſimplex intemperies infeſtat, fugere in primis cõuenit primitiuas cauſas, híſq; deinde contrariorũ vſu ſuccurrendum. Ac quum calor ſuperarit, demendũ de vino eduliíſque craſſioribus, quietíque potiſsimũ vacandum ac vitæ parſimoniæ: vincente verò frigiditate, cõtrariis vtendum. Exiccati victus ratione reficiẽdi ſunt humectа: ſicuti è diuerſo humidioribus cõtraria via præſtruenda. Cæterùm de iis quæ pro alimentis cedunt, ſuperius diximus: ſi quis vero etiam medicamenti vſus fuerit, poſterius explicabimus. Temporis verò tractu quum ob errata nõnulla humores aliqui inualuerint, ſic quoq; contraria adhibenda victus ratio affectibus ingruentibus, ſed & nihilo ſecius ea adminiſtran-

da, quæ mox dicentur. Ac bilis quidem ſi exupe
ret flaua, impetúque hæc ſurſum feratur, ten-
tanda vomitio, ſi promptior ea fuerit. eadem ca
tapotiis ex aloë euacuanda, dummodo nulla fe-
bris infeſtet, quum inueteratior ac putrefacta
ventriculum infarcit, imóque huius fundo adhę
reſcit. quòd ſi nimium exæſtuet, iámque febrē
accendat, ac ſolam victus rationem reſpuat: ſa-
tius tunc fuerit refrigerantibus vti, atque hume
ctantibus, cōfectúmque ex violis zulapium, aut
aceto, aut punici mali ſucco, aut roſis, ſaccha-
rúmq; vnà quod vocant, epotaſſe. tenacius verò
inſidentem præſtat purgatoriis medicaminibus
educere. Quum pituita infeſtarit, antidotis v-
tendum calidioribus vomitúque, ſiquidē ſum-
matim hæc innatet, necnon catapotiis quæ di-
centur modice pituitam detrahentibus. Sāgui-
ne vero moleſtiam inferente, quid nam tandem
præferri quæſo poterit ſanguinis miſsioni? Cæ-
terùm bilis redundantis indicia ſunt, capitis in-
terdum dolor, oríſque amaritudo, vertigo, ſitis,
potus deſiderium, cibi verò faſtidium. Cōtraria
ſunt quæ pituitam indicent, adéſtque interdum
capitis etiam grauitas, quemadmodū ſanè ſupe-
rius de his explicatū fuſius à nobis eſt; atq; hæc
ipſe planè per te, etiam ſi nulli tractemus, poſsis
ingenioſis dignotionibus colligere. Laſsitudinis
ſenſus cuiuſdam in corpore, pedibus pręſertim,
ſubortus, ídq; quū nihil ſe defatigauerit corpus,
humorū aliquem turgere indicio eſt: fueríque

tunc operæprecium alimentorum copiæ ſubtrahere, huiúsq; etiam qualitatẽ immutare, ſi opus ſit, purgandúmque vnà corpus, ſuperantis humoris exinanitione. ſi ex cruditate moleſtia ſentiatur, fiátque id ob ciborum quantitatem, minuenda quoque horum quãtitas: ſin idem ob qualitatem eueniat, ad aliud ciborum genus deueniendum: ſicuti ſanè defectas ob frigiditatem vires reſumere calidioribus conuenit. Diſtillationem verò medicamentis quæ per nares materiam eliciunt, Græci ἔῤῥινα vocãt, deriuare: & quæ iam antea decubuerũt, modice calidis educendíque vi præditis medicamentis euocare. Tum verò febri iam correptis minuendus omnibus ſanguis, niſi quid obſtiterit aliud, & tenuis victus ratio iniungenda, ſed ad aliud iam opus hæc pertinent. Cæterum vt ex iis quoque quæ excernuntur, coniicere valeas, de his vti res poſtulare videtur, mentionem faciemus.

DE CONSIDERATIONE EX vrinis, Caput 13.

VRINA in homine tẽperamẽti vndequaq; moderati optima, quæ ſubrufi ſufflauí ve coloris ſit, ſubſidénsque album, lene & æquale appareat, ad háncque veluti amuſsim quandam poſitam directæ probantur vrinæ, quaſcunque in humanæ ſpeciei latitudine ſpectamus. ipſe porrò cum tua ipſius vrina, quum melius te habere cognoueris, ſi reliquas perpenderis, minimum

aberraueris in iudicando. Humorum cruditatem indicant vrinæ ſubſtantia tenues. quandoque verò etiam propter obſtructiones tales apparent, quòd quaſi percolentur. Ita craſſiores, vti naturam humorum iam concoctionem aggreſſam fuiſſe, ſic nondum eos confeciſſe oſtendunt, hóſque ideo etiamnum turgere. Præſtat vt poſtquam redditæ fuerint, perturbentur ſtatim, potius quam aliquandiu fluidæ perſtent. Colores in his qui ad albedinẽ tendunt, innati caloris defectum monſtrant: ideóque humorum imperfectam concoctionem, ac quo magis vrinæ à colorum ſymmetria euariarint, eo ſanè magis à ſanitate diſtant, quę temperamentũ ſequitur proportione reſpõdẽs. Quæcunque colore magis infectæ viſuntur, pro ſuperiorum proportione ad calidius vergunt. Duci ex coloribus quoq; euidens ſatis ſignificatio poteſt, humorum maxime vigentiũ. ſiquidẽ rufæ vrinę ſubrubeæque, & rubeæ, ſanguinei humoris redundantiam indicant. flauę verò eiuſdem modi quoque bilem. ſi ſubſidens præterea coloratum viſatur, quali infectum hoc colore fuerit, talem quoque in venis humorem vigere exiſtimare debemus: aſperius idem ac diſsipatius diſſolutionẽ ex alieno flatu ſignificat. Frigida porrò ea cenſenda ſint, an calida, id vero ex vrinæ totius contemplatione dignoſcitur. Inæqualia ſi fuerint, erratum aliquod in victus ratione admiſſum, aut erraticarum febrium aliqua diſcor-

dem ita inæqualitatem effecerit. Sciendũ prætere a quoſdam, crudis in vrinas decumbentibus humoribus poſtquam reſediſſent hi, inter ſubſidentia eos deputaſſe. verum iſtud intereſt, quòd hi temporis mora concocti, in ſublime ſe attollunt, ac poſtremo euaneſcunt. quæ vero ſecundum naturam medium locum ſuſpenſa occupant, aut ſublimia petunt (nubeculas appellant) notæ ſunt facultatis quæ nondum ſatis humores confecerit. ſubſidentia vero ſecuritatem venarúmq; ſalubritatem pollicētur. Vrinæ ipſæ coloribus deterioribus infectæ, iuxta ac contenta, eum exuperare humorem ſignificāt, cuius colorationem præ ſe tulerint. Diſputatum porrò à nobis diligentius de his eſt priuatim libris ſeptem, vbi vrinarum differentias, dignotiones, cauſas, itémque prænotiones ex his tradidimus. Ipſe vero potes ex iis quæ iam breuiter attigimus, ſanitatis immutationes agnoſcere. Deinceps verò de alui quoque excrementis paucula quædam narranda ſunt, quo abſolutior ita ſermo euadat.

DE DIGNOTIONE EXCREmentorum alui, Caput 14.

OPTIMA ſunt alui excrementa, quę mollia, læuia, ſubrufa, aut ſufflaua ſpectantur: tum quæ proportione reſpondent iis quæ ingeruntur: quatenus autem limites hos exceſſerint, immutatum vnà temperamentum deſignant, aut

corporis vniuerſi, aut ventriculi ipſius, atque inteſtinorum. ac quum frigus quidem inualuerit, ad albidius tendunt excrementa & humidius: ſicuti quum calor vigeat, in ruſum magis flauúmque: eadem ſi copia non reſpondeat, aut exercitatione nimia difflantur, aut in vrinas deriuantur: quorum ſi neutrum acciderit, indicio eſt contineri intus excrementum, quod glande ſuppoſita, aut clyſtere iniecto educere expediat. quòd ſi quæ excernuntur plura appareant quàm pro aſſumpti cibi proportione, aut ceſſatum eſſe à conſuetis exercitationibus indicant, aut diſtributionem in corpus imperfectam reddi, aut humoris alicuius demorſu infeſtari ventriculum atque inteſtina. ac quum conſueti quidem colores apparuerint, non ſanè ingens malum portenditur: maiores morbos coarguunt multicolora, cruenta, ramentoſa, aut ſi cum dolore, aut teneſmo excernantur. verum alterius hæc ſunt operis. Illud in euacuatione omni cōſiderandum, quòd ſi qualia purgari expediat, purgentur, confert, ac bene ferunt, ſin minus, cōtrarium euenit: id quod certum in primis indicium habeatur, tam in euacuationibus quæ ſponte proueniunt, quàm quæ arte fiunt. Reliquum eſt vt de pulſibus pauca quædam tradamus.

DE DIGNOTIONE EX PVLſibus, Caput 15.

ITAQVE adaucto calore, ſic vt immutare cor poſsit, pulſus maiores mediocribus euadunt: qui ſi vlterius intendatur, citatiores fiunt. quòd ſi nec magnitudo poſsit, nec velocitas multitudinem caloris vincere, iam frequentia quoque acceſſerit. Etenim pulſus eleuatione, aut quum arteriæ corpus exterius mouetur (id enim medici διαστολὴν vocant) ambientis aeris aliquid intro rapitur, quo vitalis ſpiritus refrigeretur alatúrque. contrario verò motu, (συστολὴν appellant, id eſt ſubmiſsionem) quicquid ineſt fuliginoſi caloris, vitalíque ſpiritui inutile, excernitur. Ipſe certe, collato eleuationis inter ſe & ſubmiſsionis tẽpore, poſsis ſyllogiſmo colligere, calor ne vincat, an fuliginoſa eiuſmodi fumidáq; recremẽta: vnde ſanè queas, ſiquidem arteriarum motum aſſequare, multa etiam eorũ quæ deliteſcãt, dignoſcere atq; exacte prænoſcere. Sciendum nihilominus nõ eadem proportione qua intendi cœperant, remitti ſolere pulſus, opprimẽte frigore: nam tardiores primo fiunt, deinde rariores, poſtremo inualeſcente iam frigore etiam minores. Inter differentias ſpeciéſque pulſuum omnes, præferuntur qui vehementiores fuerint: ſoli quippe hi digitorum compreſſum repellunt, contráque nituntur & præ omnibus cordis vitaliſque vnà

ſpiritus robur validum in primis eſſe declarant: contrarium languidiores indicant: qui maiores licet ſint, vehementem tamen contactum refugiũt, vitalíſque roboris imbecillitatem notant: ſicuti ſanè inæquales ob degrauantem plenitudinem fiunt, partiúmque principaliũ obſtructiones inſignes. Deterioris notę ſunt deficientes, pręſertim ſi quies motus vnius tempus exceſſerit: iam enim cor à motu ſuo deſiſtere ſignificãt, aut ob redundantem humorum plenitudinem, aut ob paulo poſt futurã internecionem. Duri pulſus ſemper quidem illi pulſuum magnitudinem imminuũt, dum attollitur arteria. fiunt autem vel ob ſiccitatem, vel ob frigiditatem, vel phlegmonen partium potiſsimum neruoſarũ. ſicuti molles ob eiuſdemmodi habitudinem tales euadunt, ſudoríſque interdum aduẽtum, qui ipſi etiam fluctibundè ferantur: verum hęc à nobis iam antea in opere alio tractata ſunt, vbi etiã de morbis particularibus breuiter diſſeruimus. Quum enim cubiculi regij cuſtos ad Hyperboreos Scythas legatus mitteretur, poſtularétque à nobis is, vti commẽtarium ſibi exhiberemus, quo morbos dijudicare ſic ſatis poſſet, horúmque ipſorum notitiam aſſequi, tum cognitis curationem adhibere: nondum planè opus totum abſolueramus, quum perflante noto diſceſsit ille, legationẽ iam qua fungebatur, ingreſſus: nos vero inchoatũ opus ſemiperfectũ reliquimus. Ne igitur illius amicitiam non illibatam ſerua-

remus, gratiámque reponeremus integrã, nondum id cuiquam exhibuimus, quum nec ſuprema alioqui impoſita adhuc illi manus ſit, poſtquam autem redierit ille, fuerítq; à nobis opus abſolutum Deo fauente, ita ſanè & gratiam illi retulerimus, tibíque operis exemplar exhibere non grauabimur. id quod non nihil ad omnem medendi methodum conducere tibi poſſe videbitur. Quod enim huic operi deeſt, traditum ibi explicatius à nobis eſt: poſsis tamen ipſe ex iam dictis & præſentem ſanitatem tueri, & periclitantem iam reuocare. hoc enim loco, eam in primis artis partem tractamus. Reſtat vt de naturalibus excretionibus dicamus & nocumentis, quæ harum ſuppreſsionem inſequuntur.

DE PROFVSIONE, AC SVPPREſSIONE NATVRALIVM, CONſVETARÚMQVE EXCRETIONVM, Caput 16.

SVDORES ſi æſtatis tempore, aut præcedente labore aliquo fiant, nihil ſanè mali, aut incõmodi portenderint, quin non parum quoque ijdem contulerint: nulla verò euidenti cauſa facti, oppletas eſſe venas coarguunt. quamobrem aut ſanguinẽ mittere expediat, aut parcius eſſe. Idem contingit à morbo ſeſe reficientibus ciborum aſſumptione nimia. atque his plurimum ſudores erumpunt, quo tempore alimonia concoquitur: ſicuti ijs qui ex ſangui-

nis redundantia noxam ſentiunt, poſtquam confecta iam ea fuerit. ſubtrahendus nihilominus vtriſque cibus. Nonnullis idem euenit ob nimiam cutis rarefactionem, quibus ſi copioſior is feratur, periculum imminet, animi defectus. Permittendum ſanè his, vt & maiore ciborum copia vtantur, iíſque quæ calefaciendi vi præditæ ſint: tum vero extimam corporis ſuperficiem refrigerent & condenſent. quibus verò ob deſtillationem aliquam pectus, vniuerſuſque thorax grauatur, bene cum his agitur, ſi neque febri corripiantur, neque circa coſtarum aliquam, aut mamillas, aut pectus conſiſtat dolor. ſiquidem hęc cum morbis iam cenſentur ipſis, maioréque egent victus ratione, ac ſermone prolixiore, quàm vt pręſenti inſtituto conueniat. Modice ſi degrauetur thorax humoris illuc delati pondere, ac tuſsis iritet: dulcium, tepidiorúmque vſus cōuenit: quæ'que humores fluxione decumbentes reiectu promptos parare conſueuerint. niſi enim hoc ſibi pacto cōſulat ægrotus, iam & humor qui defluxit loco ſe obfirmarit, & dolorem concitarit, aliúdque deterius quiddam conciliarit. Illud nunquam non prouidendum, vt ex alto decumbentes humores in nares deriuemus. ſic enim thoracem illæſum ſeruaueris, aliò eo quod infeſtabat, delato. Aluum adſtrictam comitantur capitis grauitas, vertigo, oris amaritudo, cibi tum ingratitudo, tum faſtidium. Diſcutitur moleſtia,

ſi clyſteris vſum ſentiat aluus, proſpiciendũ certè, vt ne ea ſupprimatur. Nonnulli repeṙiuntur quibus temporis interuallo quodam longe plura ſolito ſponte deiiciat aluus, ídque ſtatis quibuſdam temporibus, ſimúlque infeſtantium ita multa detrahuntur, ac melius degunt: quidã plurimis variíſque ſupernè redditis, multis ſeſe imminentibus malis liberarũt vomitione: quæ niſi de more procedant, poſtquam iam in conſuetudinem ita verterit natura, multi inde ac difficiles morbi oriri ſolent. Illud omnino præſtandũ vt conſuetis excretionibus ceſſantibus, artis his adminiculo ſubueniamus. Quod idẽ faciendũ in iis quibus ferri per nares aut hæmorrhoidas ſanguis conſueuit. Sic enim coërcito preter rationẽ ſanguine, aut conſuetos meatus adaperire expediet, aut venarũ ſcarificatu redundãtiã eius exinanire: niſi ſi ob exercitationes quandoque multas cõſumpta ſuperfluitate, aut ob cibi ſubtractionem imminuta, nõ admodũ vrgeat eiuſmodi neceſsitas. Sanè quemadmodum quę immodice ac plus quam par eſt, euacuantur, corpus infirmum frigidumque reddunt, naturaléſque facultates retundunt: ad eundem modum ſi quæ purgari oportuerat, ſupprimantur, mentem degrauant, infarciuntque, ac cõturbant, dolorésque alios ex aliis, & morbos coaceruãt, vireſque omnes temporis tractu lãguidiores reddunt. atque de his hactenus. Quoniam verò de victus ratione, priuatímq; de cibis tradidimus,

quos

quos ad vſum admittere, & quos repudiare conueniat, inque his omnibus artis partem quæ ſanitatē tuetur, tibi ita explicuimus, quo præeunte hac & proſpera valetudine frui, & imminentes repellere morbos poſſes. Videtúrque in vniuerſum victus ratio huiuſmodi in ſpiritus omnes æqua omniū diſtributione vſum ſuum diſpenſare. Tibi verò propoſitum id in primis ſit, vt animalis ſpiritus incolumis perſtet atque eluceat . in id iam narrationem omnem conferemus, ac conuenientia trademus, repetito ita ſermone.

QVOMODO SPIRITVS Vnuſquiſque ex propria methodo adaugeatur præſertim verò animalis, Caput 17.

QVVM itaque ſpiritus inter ſe diuerſos quatuor ratione inuenerimus, ac primus quidē ſit, qui ineſſe ventriculo videtur, frigidúsq; is atque humidus appareat (frigidū appello, nō qui refrigerādi facultate polleat, ſed altero qui poſt eum habetur, calidus minus ſit: quomodo ſanè, ſi quem ex his ſiccum pronūciauero, id à me humidiorum collatione dictum intelligi volo: ſiquidem communi omnium ratione ſpiritus naturalis vnuſquiſque, ex quo animātia fouentur, calidus humidúsque natura cenſetur) ergo ſpiritui huic qui in ventriculo conſiſtit, quum appetēdi vis inſideat, quo is ſeipſo purior euaſerit,

ſimile veri ſit, vt ſenſus quoque de ſuo exhibeat potiores: ſicuti quo magis à mediocritate receſſerit, eo infirmiores quoque vires ſuas præſtet: profectò videre eſt facultatem hanc ſiccitate ac calore magis affici, quàm cõtrariis qualitatibus. Quum verò huic ipſi ſuccedat facultas quæ iocinore continetur, quámque naturalem nuncupamus, hæcq; ipſa nitatur facultate qua alimur, augemur, ſimile nobis generamus, & concupiſcimus, calida humidáque natura præditus eſt huius ipſius ſpiritus: ac victus ſanè ratio quæ qualitates has ſpectet, id præſtat, vt iocinoris facultas nouata inſtauretur ac vigeat, quod genus ſomni ſunt prolixiores, ac balnea, animíque tum hilaritas, tum relaxamentum in vita, exercitationes paucíſsimæ, alimentáque, quæ modicè excalfaciendi humectandíque facultate prædita ſint. Quum verò vitalis atque iraſcibilis facultas corde contineatur, ſpiritúque hæc opus ſuum exerceat, qui longe quàm iocinoris calidior ſit, idémque ſiccus, quanto qualitates hæ repertæ intentiores fuerint intra naturales ipſarum limites, tãto ſanè validiores eædem actiones ſuas ediderint: ſic fit vt exercitationis contentione, equitatione, pugna, venationibus excitetur, victúsque ratione quæ ad calidius ſicciúsque declinet. Vtramuis igitur harum facultatum deficientem iam refouere ſtudueris, accommoda victus ratione liberaliter vſus, luculentiorem hanc ipſam præ te tuleris.

Verum enim vero miſſa hæc faciamus, quæ minime tibi curæ eſſe ſcio, niſi quatenus eorum neglectus valetudini tuæ aduerſatur. Nunc de eo dicemus quod tibi ex animo ſit, adijciemúſque ſermoni quod par fuerit. Et quoniam, ſicut dictum prius quoque à nobis fuit, ſpiritus qui cerebro continetur, multò infra vitalis ſpiritus caliditatem ſubſiſtit, iámque hoc ipſo eſſe etiam ſiccior videtur, ſic vt vndique colligenti ſiccior reliquis ſpiritus is ac frigidior appareat, quænam, quæſo, couenientior huic victus ratio deputabitur, quàm quæ modice refrigeret, atque exiccet? ijs certè qui ſimpliciter ita ſpiritus huiuſce incolumitati ſtudent, prior illa ac communis, quam iam abſoluimus, accommoda fuerit victus ratio, vtpote qua cerebri ſpiritus durabilior quidem longe gignatur: minime tamen vſque adeo ſyncerus atq; imperturbatus. Ipſe verò pauculis quibuſdam in victus ratione hac immutatis, ſicuti monebimus, felicius, quod cupis aſſequare æquè ſanè ac muſicis vſu venire videmus, quibus vna, alterà ve fidicula ſi relaxetur, aut intendatur, aliis interim loco ſuo non dimotis, diuerſus omnino quidam à priore concentus reſultet. Ergo quemadmodum animorum exhilarationes & relaxamenta ſomníque, ſpiritum naturalem noſtrum humidiorem reddũt: vitalem vero cordis ſpiritum calidiorem efficiunt iræ ac exercitatio contentior: atque aliter tamen

ſpiritus hi ciborum aſſumptione immutantur, humidiores calidiores've facti: ad eundem planè modum quæ refrigerant atque exiccant, ab extrinſecæ victus rationis formula deſumpta, aliter cerebrum ipſum affecerint, atque aliter vigiliæ, operúmque aſsiduitas, & perſeuerãtes animi circa intelligibilia cogitationes. Hoc enim pacto motu plurimo actus, perſpicacior tenuiór que ac ſplendeſcentior, actionéque cõtinua ſiccior calidiórque euadit, itaque ſemel quum rectà tetenderit, in melius proficit, dominiúmque in reliquos exercet, profectò videas, quicunque ſobrietati ſe addixerunt, operáque eiuſmodi ꝓfitentur, eos alimẽtorum copiam & craſsitiem abdicare, plurimúmque abſtinentiæ confidere, ne horum vſu ſpiritus is craſſeſcat, néve ſi liberaliore ita victu ſpiritus reliqui euicerint, naturalis præſertim, qui facultate vtraque ac qualitate animali repugnet, in ſeruitutẽ ab his tractus redigatur animalis ſpiritus. Quemadmodũ igitur ſobrij aquæ vſu efficiuntur, quòd minor ita per corpus digeſtio fiat, cibi autem paucitas materiam non ſuppeditat naturali ſpiritui quæ ſatis ſit, ac vigiliæ diuturniores iam inde ab initio craſsiores exhalationes cohibent, vnde perpetuò nitidior corporibus euacuatis animalis ſpiritus repręſentetur: ſic eodem aquæ potu craſſior ſpiritus is & tenebricoſus redditur, ob terreum ferè euaporatum. ieiuniis verò inflammatur, fitque in iram propẽſior, vigiliis exicca-

tur, miniméque ſuſcipiendis rerum formis idoneus efficitur, quum familiarem ſibi victus rationem ſpiritus indepti non fuerint. Ne igitur contraria victus ratione diſtraharis, ac deteriorum delectu meliora reiicias, commentariúſque is detrimenti tibi alicuius anſam exhibeat, additis his quoque orationi, abſolutum ita ſermonẽ reddemus. Quum diu iam & abſtinentia à cibo longa, & rerum meliorum contemplatione animalem ſpiritum contabefeceris, non debes iam aut ieiuniis crebris corpus emaciare, aut aquæ potu: ſiquidem in anteacta vita, natiuo tibi cerebri calore aquæ vſu quodammodo contemperato, proſperiore quoq; valetudine es vſus. nũc verò facta ad frigidius inclinatione, reſarciendũ quod deeſt mediocri vini vſu. Cibis verò frigida in primis facultate præditis non ſanè vtendum: ſi quando vero frigiditas amplius etiamdum inualuerit, Andromachi quoque theriacenum inualuerit, Andromachi quoque theriace conuenienter vſui adhibebitur: quippe quæ antidotus ſit extenuandi facultate, medicáque vi prædita qua per halitum digerat, facultatéſque noſtras exuſcitet. Quoniam verò ciborum paucitate ſquallorem corpori contraxiſti, nec facile eſt aliam ingredi victus rationem, quum tibi iam hæc in habitudinem abierit, balneis vti expediet, quibus & corpus vniuerſum madeſcat, & difflentur quæ ad profundum corporis acta purgari poſtulant, & facultates naturales defectæ reuocentur. Cæterùm quemadmodum

animalem hunc ſpiritum ſtatuiſti tibi, quo ſcopum omnem ſtudioſe dirigeres: ſic par ſanè fuerit, vt nec alios contemptui habeas nam & in morbis conſortij legem experiuntur inuicem, & ſanitatem mutuam ſentiunt. Quapropter felicius tibi ceſſerint omnia, ac melius ſtabilietur, ſi quum communis, puríque victus rationem in primis habueris, parua quadam in hunc propenſione ſpiritui etiam huic aliquid condones: pro huius ipſius contemperamenti proprietate, multóque plus iuuamenti, ex melioris victus ratione hac & reperta à nobis methodo ſuſcipiet habitus, quem ex philoſophia ſumpſiſti, tuus, placitorúmque diſquiſitio probatorum, ac ſtudium, quod in veritatem ſemper contuliſti. Cæterùm orationi iam huiuſmodi finem imponamus, quæ explicata ſatis ſit, iis quidem qui ſermonis breuitatem conſectantur: nec ſanè minus qui medicorum theorematum principia nota habeant, fuerìntque philoſophiæ ſacris initiati. A te interim veniam petimus, ô diuini ſacríq; ordinis vir, ſi minus forte ex toto deſyderium tuum expleat commentarius is. Scis enim diſciplinas multifidas huiuſmodi haud facile paucis poſſe verſibus comprehendi, ſic vt ſeruata ad plenum methodo ſua tradantur. Etenim ſi quum veterum illorũ libros lecturi explicamus qui ſapientia cæteros antecellere, nonnulla interdum deeſſe videmus, quæ dixiſſe præſtabat, nihil ſanè mirum, ſi huic quoque operi plu-

rima certè, ne omnia dicam, defuerint eorum quæ tradita oportuit: iis tamen qui mentem certè commotam non habeant, nedum iis qui eodem quo tu in philoſophia habitu præditi ſint: iſta quoque ſatis eſſe videri poſsint, ex iis quæ tradidimus ad ea quorum nullam orationē mētionem fecimus, veluti manu quadam deductis, quod in ſcientiis etiam aliis vſu venire videmus. Vbi qui rem dignoſcere ſciuerint, iactis diſciplinarum principiis, reliqua etiam quæ à principiis habentur, facile comprehendunt. Verùm vrge quæſo propoſitum, & nunc quidem votis nos confirmatos iuua, & ad meliora traducito. Nunc verò colloquiis ſanis mentem noſtram repurgato, conſiliíſque nos grauibus ad ea hortare quæ deceant. Neque enim habeo cui magis quàm tibi obtemperem, qui & velis optima, & philoſopheris, nouerímque te placitis inhærere veris philoſophiæ, noſtríque vnà curam gerere. Quòd ſi ea præbebitur temporum occaſio, vt mutua frui conſuetudine diutius poſsimus, multa à nobis quæſitum iri ſperauerim ad philoſophiam opportuna, & ad rerum cognitionis profectum ſuppeditatura: quod Deus faxit, vt ad hæc aliquando tandem annuere poſsimus, rerúmque ordini intelligibilium inhiare, bonorúmque inde fructum percipere, videréque ea ac pati quæ nunc mens illecebroſi allectamenti ſeductione velut ebria, ſummo quodã attactu, ſic ratione tenus perci-

pit: in te vero mens, vt quæ exquiſitè contempletur, non redit ad blanditias haſce & illecebras. Quòd ſi vnà ita pure nitidéque philoſophemur, dabitur fortaſſe, quorum nunc rationes ignoramus, exquiſitius ea introſpicere. Quod quum tributum nobis à natura ſit, ſic fit vt primas magis cauſas amplexemur: vnde ſi ſemel à contemplationibus illis collapſi decidamus, arduus videatur ad ea regreſſus: longéque à facultate quæ eo retrahat ſummotus. Quòd ſi quando quæ contemplatione aſſecutus es, dignabere nobis quoque impertiri, trãſmiſsis ita in nos pulcherrimis mentis tuæ viſis, cùm hoc te maximè dignum feceris, tum verò mentis cõmunicationem natura ineſſe omnibus oſtenderis. & ſi inde nos ſummoueat rerum meliorum inſcitia, ſimul illud quoque fortè præſtiteris, vt pars animæ intellectualis noſtræ, quæ iam ferè extincta elanguit, reſtituta exuſcitetur, à téque ita perſuaſi ad meliora nitamur.

AMPLISSIMO PROFEſſorum medicinę apud Pariſiorum Lutetiam collegio, Iacobus Gopylus S.

CVM Actuarij libros de Vrinis, ab Ambroſio Leone Nolano in Latinū ſermonem conuerſos, ad tria exemplaria Græca recenſuiſſem, multáque cōperiſſem male è Græcis conuerſa, tantam obſcuritatem afferre, vt à paucis intelligerentur: locos omnes, in quibus interpres auctoris ſenſum non expoſuit, vel exemplaris, quod ſequebatur, vitio falſus eſt, emendaui ſimpliciter, & ſine vlla exornatione, quòd res ad explicandum difficiles ſint, & ὁμοειδεῖς, nec tam αἰθηρογραφεῖσθαι poſſunt, quàm videntur. Id tamē perfeciſſe D. Iacobi Hollerij medici doctiſsimi, qui multis huius auctoris locis magnam lucē attulit, opera mihi videor, vt magno cum fructu hi commentarij legi poſsint, ſine quibus ἡ περὶ διαγνώσεως πραγματεία abſoluta eſſe non poteſt. In quo mihi ipſe non aſſentiar, niſi plane idem probetis. veſtro enim iudicio ſtare volo Valete.

ANNOTATIO CAPITVM EORUM QUÆ IN LIBRO DE DIFFERENTIJS VRINARUM CONTINENTUR.

Quòd cognitio de vrinis, vtilis ſit, Cap. 1.
Quòd nemo antiquorum vſque ad noſtra tēpora, de vrinis exacte tractauerit, Cap. 2.
Quòd tria ſint ſtatuta, & prima principia humani corporis, Cap. 3.
De apparatu ſanguinis atque reliquorum humorum in quo de vrinæ generatione, Cap. 4.
De ſuperfluitatibus, quæ in vnaquaque concoctione ſequeſtrantur, Cap. 5.
Aduerſus eos qui opinantur inutilem eſſe conſiderationem quæ fit ab vrinis, Cap. 6.
Quòd nihilè ſignificantibus paſsiones, ſufficiens ſit ad vniuerſam conſiderationem de paſsionibus, Cap. 7.
De differentijs colorum qui in corpore vrinę videntur, Cap. 8.
De differentijs ſubſtantiarum ipſius vrinæ, Caput 9
Aduerſus eos qui opinati ſunt, cauſſam qua craſſeſcunt vrinæ, eſſe à frigore foris aſsiſtente, Caput 10
De differentijs colorum earum rerum, quæ in vrinis continentur, Cap. 11.
De differentijs ſubſtantiæ contentorum in vrinis, Cap. 12

De differentijs locorum contentorum in vrinis, Caput 13
De læuitate & oppoſitis contentorum in vrinis, Caput 14
De hypoſtaſi orobea, furfurea, laminea, atque ſimilacea, Cap. 15
De differentijs eorum quæ complicantur in contentis vrinarum, Cap. 16
De differentijs eorum quæ natant in ſuperficie vrinæ, Cap. 17
De bullarum differentijs, & de diffinitione coronæ, Cap. 18
De differentijs coronarum corporis vrinæ, quæ ſunt alterius generis, Cap. 19
De variatione colorum & ſubſtantiarum vrinarum, Cap. 20
De varietatibus contentorum & ordine, & inordinatione vniuſcuiuſque eorum, Cap. 21

ERRATA CORRIGE.

Pag.292,verſ. primo,leg. ſplendores
Pag.360,verſ. primo,leg.opus eſſe vt

ACTVARII IOANNIS ZACHARIAE FILII DE differentiis vrinarum, lib. I. ſumma cura & diligentia à Iacobo Gopylo recognitus.

CVM magno olim ſtudio in his verſarer quæ gratiã & delectationem tãtiſper adferunt dum legũtur, dignũ aliquid alacritate atq; egregia illa mea voluntate poſteris relinquere in animo habebã. Verùm cùm aliis diſciplinis eruditus, in rebus tamẽ inanibus operam ponerem, deſerendum hoc ſtudium putaui, in eámque commentationem mihi incumbendum duxi, quæ (ſi qua in me ſcrbendi facultas eſſet) vtilitatem aliquam cæteris adferret. Si quidem qui argumenta hæc inania tractant, magnam dicendi vim qua perſuadeant, cum venuſtate coniunctam adferant oportet, qua nos eatenus indigemus, vt ſermone res ipſas oſtendere poſsimus. Si quis autem optima argumenta tractanda ſuſceperit, etſi elegantis orationis ornatus ei defuerit, perſuaſurũ tamen eis qui vtilitatem audierint, quam ſermone pollicitus fuerit, puto: atque ita eos damnum quod ex incompta oratione erit, toleranter laturos. Quæ cùm conſyderarem, neglecto orationis ornatu, dicẽdi genus quod ſimplex ratio poſtulat, amplexus

ſum. Ita enim ſimplicibus & orationis artificio minimè eruditis vtilitatē me allaturum putaui. Cùm igitur multiplex variúmq; ſit ſcribendi argumentum, aliíque alia dicant & ſuadeant: nullum tamen maiore omniũ approbatione quàm quod de humani corporis natura eſt, tractādum ſuſcepimus. Etenim ſi qui neque de corpore, neque de anima quidquam ſcripſerint, ſic probantur, vt magnam hominum vitæ vtilitatem attuliſſe videantur: multò magis laudandi ſunt qui ea literis mandarunt quibus humani corporis natura comprehenditur. Quare cùm hæc ita ſe habeant, lubentius in his verſabor quæ vtilitatē aliquam allatura ſunt, quàm in his quæ delectationem aliquam tantiſper allatura ſunt dum audiuntur. Varia igitur cùm ſit humani corporis conſyderatio (alia enim de elementis, alia de fœtus formatione, alia de corporum inciſione tractatio eſt) tractationi quę de morbis eſt, cùm & ipſa varia, & multiplex ſit, quatenus ad eorũ cognitionem pertinet, inſiſtam.

QVOD TRACTATIO DE vrinis vtilis ſit, Caput I.

CVM multę res ſunt ex quibus morbos, quibus afficimur cognoſcere poſsimus, tum quę de vrinis tractatio eſt, ad morborum cognitionem multum confert. Quæ vna res me impulit vt hāc tractationē aggrederer, præſertim cùm viderē rem hanc à nullo adhuc tractatã, ſimul &

quàm magno ea vſui eſſe poſsit. Igitur cùm omnis de vrinis diſputatio à nobis in quatuor partes diuiſa ſit, in differentiam, iudicium, cauſſam, & præuidentiam, differentias primùm adiuuante Deo attingam.

QVOD NEMO ANTIquorum nobis cognitorum perfectè hanc rem tractârit, Caput 2.

QVANDOQVIDEM autem viri harum rerum periti, qui nos anteceſſerunt, parum accuratè de his, neſcio quomodo, ſcripſere (Sapientiſsimus enim Hippocrates cùm pauca quædam ſparſim de vrinis dixiſſet, imperfectam tractationem reliquit: Galenus quoque huius rei maximè & ipſe intelligens, hanc medicinæ partem parum accuratè tractaſſe videtur. Eatenus enim hanc attigit, quatenus vtique par erat ipſum perſuadere multitudini vrinarum conſyderationem humanis corporibus vtilem eſſe: quod reliquum eſt, neglexit: quin & magnus Alexander, & Theophilus, ac alij quidam, qui in hanc rem diligentius quàm alij incubuiſſe videntur, hanc tractationem imperfectam reliquerunt, vt qui ab ipſa velut experientia orſi, neque differentias, neque cauſſas, neq; alia quibus tractatio abſoluitur, poſuerint)

Cùm inquam medicam artem tum Hippocratis & Galeni monumentis, tum aliorum virorũ qui poſt hos multa inuenerũt, illuſtriſsimam atque excultiſsimam viderem: eam verò partem quæ de vrinis veluti claudam, & aliquo qui eam attolleret indigẽtem, hunc laborem mihi iniunxi, diſputationémque hanc Dei immortalis verborũ ſuppeditatoris ope fretus, aggreſſus ſum. Si igitur à nobis pro artis dignitate tractata ſit, gratia Deo agatur omnis ſapiẽtiæ nobis auctori. Quòd ſi quod contendebamus conſequuti non ſumus, nemo ob id nos reprehendat: vt qui quod volebamus & contendebamus non obtinuerimus: humanum enim eſt ab eo quod decet aberrare, quin potius iudicio præditus veniam det, & quæ haud rectè dicta ſunt, expungat, in eorúmque locum meliora ſubſtituat. vt enim nemo non laudauerit eorum egregiam voluntatem, qui quomodolibet de Republica benè mereri ſtudent: ita malos bonóque publico inuidenteis habere eos oportet, qui animi alacritatem eorum criminantur qui meliora ſequuntur. atque id quidem me à crimine vindicauerit, quòd amicorũ qui me eò pertraxerunt, precibus paruerim. Cùm autem ars medica quo loco vrinas tractat, mãca ſit, futurúmque ſit vt ob multorum reprehẽſionem omnino negligatur, de vrinis tractationẽ aggredi, maximè rationi cõſentaneum mihi viſum eſt. Sic igitur ſermonem noſtrum auſpicemur.

QVOD TRIA SVNT PRIMA principia ex quibus humanum corpus conſtituitur, Caput 3.

CVM tria ſint quæ vitam humanam conſtiſtituāt, ſcilicet cor, hepar, & cerebrum: córque primas habeat partes, vt quod ſit velut theſaurus naturalis caloris ac vitalis roboris, & affect⁹ ex quacunque cauſſa tum ipſi accidentes, arteriarum perpetuo motu indicet, tum qui in reliquis corporis partibus fiunt, quæ cum eo veluti principe cōmunionem habent: hepar verò ſecundæ dignitatis ſit, ac caloris cordi inſiti magis particeps ſit quàm aliæ corporis partes, ídq; per venam cauam appellatam, quę omnium venarum principium eſt, ſicque ei faciēdi ſanguinis vis ab opifice natura commiſſa: tertium autem cerebrum ſit, ſenſum motúmque ac actionem ἡγεμονικὴν corpori ſuppeditans: communicéntque inter ſe, ac conſortij lege patiātur, cùm vna ſit in omnibus cōfluxio & conſpiratio, nos de vi hepati inſita dicere propoſuimus. ſiquidē hepar vim ſanguinis efficiendi à natura habet: vrina verò ſanguinis colatura eſt. Sed vt ſermo clarior ſit, de ſanguinis apparatu priùs diſputare par eſt, deinde de vrina, vt ſermo ſerie quadam procedat.

DE APPARATV SANGVINIS, & reliquorum humorum, in quo de vrinę ge-

ratione, Caput 4.

CIBO igitur in ventriculo alterato & concocto, cùm meſaraicæ venæ, quæ originẽ ab hepate habent, per ramalem vocatam venam, ventriculum ipſum & inteſtina exſuxerint, & veluti emulſerint quod purius eſt, cibum in chylum mutatum tanquam per colum trahentes, ipſum ad cauam hepatis partem traiiciunt, virtutíque ſanguinis effectrici tradunt. hic igitur, ſi nihil impedimento fuerit, dum in ſanguinem alteratur, quicquid tenue ac acrius in eo fuerit, id omne veſica bilem excipiens, ad gibbum hepatis collocata attrahit, pauco admodum exactam illam ſecretionem ad aliquam vtilitatem effugiente: ſi quid autem terreſtris & melãcholici humoris genitum ſit in ſanguine, idipſum lien qui è regione adiacet, attrahit, naturalibus quibuſdam tractionibus, vnoquoque id quod proprium eſt attrahente: tertium verò, qui ſeroſus humor eſt, relinquitur: veruntamen non etiam in hoc loco humor is vacuatur, ſed ad maiorem vſum ſeruatur à natura: quandoquidem tam ratione quàm ſenſu compertum eſt, ſanguinem craſsiorem eſſe ac ineptum ad penetrandas venas paruas. hunc verò humorẽ ſeroſum & facilè tranſeũtem eſſe: tum ob id natura indiſcretum ipſum ſeruauit, tum etiam quod ipſa erat à cõcauis hepatis partibus ad conuexas chymum traiectura, & venę cauæ cõiunctura, ducente ſeroſo humore. Quæ deinde coniunctos humores parum al-

terauit in venæ cauæ ramo, qui à figura lambda Græcę literæ, lambda vocatur:cõceſsit renibus vt traherent & ſecernerent ſeroſum humorem. Quantum verò ſanguinis reſtitit, id per venam labdeam atque amplam cordis, cæteris quæ deinceps ſunt venis diuiſum diſtribuit. Sãguis verò qui hinc ad profundiora loca concedens, cogitur in alterationem carnis, nõ priorem quam habebat rubedinem ſeruans, ſed à quarta vocata concoctione decidens in diminutam albedinem: quandoquidem eiuſmodi cõcoctio ad valde remiſſam rubedinẽ, qui ſanguinis color eſt, ac in eam quæ carnis eſt trãſmutat. In hac enim & reliquis partibus ſimilaribus finis nutritionis eſt. Et quantum cõgruens atque purum illic eſt ingenitum, id rori perſimile fit indicibili naturę diſpẽſatione. Quoniam verò illic etiam ſuperflua congeri ab exacta illa concoctione neceſſe eſt, hæc ſi ſubtilia & magis aëria ſint, oportet vt ita diſſoluta per occultam ſpirationem abeant, ſenſum ipſum latẽtia. Sed quoniam aliquid nos fugit, id ſermoni adiiciendum eſt.

DE EXCREMENTIS QVAE IN vnaquaq; concoctione excernuntur, Cap. 5.

QVATVOR ſunt (vt arbitror) cõcoctiones generales, quę in diuerſis locis corporis fiũt: prima in ventre: ſecunda in ramali vena meraſaicis ve, & in caua parte hepatis, quẽadmodum tertia in gibba hepatis parte ac venis quæ hinc

proficiſcũtur. Vltima in extremis corporis partibus, & in illis fit appoſitio quædam & compago atque aſsimilatio. Harum cõcoctionum primæ excrementa ſunt quæ vomuntur, atque per vẽtrem deſcendunt: ſecũdæ verò humores ſunt alterius ſpeciei: tertiæ ſunt vrina, & quæ vrinę ſubſiſtentia continentur: in vltima & quarta ſuperfluunt tam ea quæ latenter per ſpirationem abeunt, cùm ſubtilia ſint, quàm quæ craſsiora quum ſint in ſuperficie, velut efflorеſcunt. Cùm igitur omnes cõcoctiones hæ proprium munus obeant, tunc vrinæ cõgruum colorem atque cõſiſtentiam oſtendunt, & contenta proprium locum habentia, & læuia, & æquabilia conſpiciuntur. Vrina enim (inquit Hippocrat.) optima eſt illa, quæ albã & læuem & æquabilem hypoſtaſin habet. item alij quidam perficiendo definitionem dixêre, Vrina optima eſt, quæ ſit hominis ſecundum omnia temperati, ac magnitudine reſpondente ei quod bibitum eſt, colore ſubaureo vel ſubcroceo, hypoſtaſi verò alba, læui & æquabili. Nanque per quaſcunque cõcoctiones contigerit ſanguinem aberrare ab eo quod decet, vrina etiam manifeſtè tranſmutatur: atq; per quas cauſſas tranſmutata ſit, indicat inuenire. ſiquidem humoris qui in venis eſt, per totũ corpus concedentis excremẽta, apparent in matellis. Decẽter hæc certò oſtẽdere poſſunt quomodo peccatũ eſt in cõcoctionibus, veluti clarè res apparet in abſceſsibus. Nanque ſi album &

læua

læue, & parũ vel nihil olens fluxerit pus, neque quicquam diuerſi generis continuerit, demonſtrat bonam vlceris fieri concoctionem. Si verò quicquam horum defecerit, indicat concoctionem peccaſſe, ita vt hinc liceat conjectare, vel malignum redditum eſſe vlcus, vel retardari, vel nigreſcere, vel aliquid maius vel min⁹ pati, ad ꝓportionem peccati quod in cõcoctione fuit: ita in vrinis videre eſt. nanque quantitates vrinarum ſi minus ſeruauerint proportionem, & conſiſtentiæ non ſeruauerint mediocritatem: colores verò ſi ſuſceperint tincturæ intẽtionem vel remiſsionem: contenta autẽ neq; cõſiſtentiam, neq; colorem, neque locum, neque lęuitatem & æquabilitatem ſeruauerint, decenter ſignificauerint effugiſſe naturæ ſtatum, & moderationem ipſam, atque noxam aliquam tum aliquâ factam eſſe in corpore. ſiquidem magnas intemperaturas ſimilarium, & organicarũ partium, & obſtructiones, & intenſos humores, cõcoctionéſque & cruditates, atq; reliquas quaſque nõ contemnendas paſsiones, vrinæ ipſæ demonſtrant illi qui inuentis methodis vſus fuerit.

ADVERSVS EOS QVI OPInantur inutilem eſſe conſiderationem vrinarum, Caput 6.

QVONIAM quidam tractationem de vrinis vt rem inutilem aſpernantur, cõtendúntque obnixè nihil conferre vel ad iudicium, vel

ad prę uidentiam, ouium, vel equorum, vel canũ, vel aliorũ animaliũ vrinis imperitos decipiẽtes, nos aduerſus eos hæc paucula vbi dixerimus, reliqua deinceps explicãda aggrediemur. Cùm igitur vrinã eſſe colaturã ſanguinis dictum ſit à viris harũ rerum peritis, & quæ memorata ſunt animalia ſanguinea natúra ſint, quid miri erit, ſi & vrinæ horum animalium ad vrinas hominũ mutuam quandam rationem habuerint? Ea certè ratione vrinæ hominum & animalium illorum inter ſe differre poterunt, quòd non eandem cõcoctionem in omnibus fieri contingat: ſiquidem neque alimenta, neque exercitia, neque genuinæ vires, & tẽperaturæ, omnibus eædem ſunt. Neque mirari id oportet in iis animalibus quæ ſpecie differunt, cùm vel maximè animalium eorundem ſpecie, atque ſanorũ vrinæ multo differentes inſpiciantur, ob differentias temperaturæ, & alimentorum, & ætatum, & conſuetudinum, & locorum, & eorum omnium quæ aliud alterare ſolent. Nam interdum vrinæ quæ in quibuſdam ſanis cernũtur, in aliis ægrotantibus eædem ſpectantur. Senum quoque vrinę ſi in pueris inſpiciantur, demonſtrant eos minus rectè habere: & quæ puerorũ ſunt, in ſenibus ſi inſpiciantur, oſtendunt in eis ſanitatẽ perturbatam eſſe. Quinetiam in ægrotantibus multas differentias videris, ſecundũ morborum qui cõtingunt differẽtias. Itaque interdũ contingit animalium irrationalium vrinis ſimiles eſſe

vrinas malè ſanorum hominum: quēadmodum ait Hippocr. de conturbatis vrinis hominū, quæ ſimiles ſunt vrinis iumentorū. At verò ipſe aliquando decreui de vrinis quæ videntur in animalibus nobis cōſueſcentibus, tractare, ne à verſutis hominibus nobis imponatur. Sed cùm intempeſtiuū cenſerem cum his ludere, qui ſtulta in naturā loquuntur (otio enim abuti iure is dici poſsit, qui inde artem laudare conetur, præſertim cùm intelligat cōtingere, vt brutorū vrinæ cum hominum vrinis ſpecie in quibuſdam affectibus conueniant) cùm inquam intēpeſtiuum hunc ſermonem ſuperuacaneum eſſe ducerē, & ea quæ ſatis eſſe debent, antè oſtēdiſſem, his qui in re ſeria & graui ludunt, ab eis abſtinui. reliqua nunc oratione perſequi tempeſtiuū fuerit.

QVOD NIHIL E SIGNIFICANtibus paſsiones, ſufficiens ſit ad vniuerſam cōſiderationem de paſsionibus, Cap. 7.

CVPIENTI vel exquiſitè dignoſcere, vel prędicere morbos qui accidunt, nō ſolùm opus eſt cognoſcere vrinarū differētias, vbi etiā ipſæ vrinæ ſolæ ſatis eſſe videntur, ad infeſtātes morbos conſiderandos, verum etiam pulſus ipſos tangere, atq; deiectiones ſpectare, & motionem reſpirationis, & poſiturā faciei, & corporis totius decubitum, atq; linguę prolationē: vt horū vnoquoq; proprium munus ſuppeditante, non etiā exiſtimatis ipſis qua mutuis afficiātur affe-

ctibus, reddi poſsit certum iudicium, & præuidentia certa. Pulſus enim primùm vim caliditatis & frigiditatis indicant: vrinæ verò demonſtrant quantitatem, & qualitatem humorum: deiectiones oſtendunt ventris concoctiones, & cruditates: ſermonis enim pronunciatio teſtatur actionem virtutis rationalis. Qualitates inſuper decubitus totius corporis, ac faciei affectus, alia quędam tibi demōſtrant, veluti ex aliis libris cognoſcere eſt. quandoquidem neque pulſus ipſi, omnes morbos, neque deiectiones, neq; vrinæ, neque alia quæ inuenta ſunt ad faciēdum iudicium de morbis qui nos affligunt, detegunt. ſed horum alia aliis promptiora ad cognoſcendas ægritudines. Et quantum ad vniuerſalé paſſionum cōſiderationem faciendam, contemplatio de vrinis creditur eſſe poſt pulſus: quantum etiam poſt ſpiritus, humorum ſubſtātia per omnia tranſit, tutior tamen & promptior diſciplina de vrinis, quàm quæ de pulſibus eſt, extitit. nam quę de vrinis diſciplina eſt, omnia ſub oculos exponit: illa verò rem omnem tactui committit. & fortè faciliùs eſt viſu quàm tactu iudicare, & prorſus exactam cognitionem capere. quare promptius vrinarum doctrina diiudicabuntur paſsiones. At verò diiudicaturo paſsiones per pulſuum tactꝰ, opus eſt puro intellectu, atque manus optimo ſenſu, & attentione ſumma, vt diligenter mętiri valeat motionū ſpacia, atque quietum & ſpaciorum tempora, & inter-

cedentes ſpiſsitudines, & quæcunque de pulſibus diſciplina pertractat. Quæ quidem etſi exacta ſint, & ſuſcepta ad iudicandas ægritudines, tamē difficilia ad cōprehendēdum ſunt. Verūtamen illum qui vtranque cognitionem de pulſu & vrina calluerit, aut nihil, aut perparum fugerit, quod & ad iudicium & præuidentiam conducit: ſicuti & qui altera deſtitutus, in multos errores incidit, non minus conferente diſciplina de vrina ad indicandas ægritudines, quàm diſciplina de pulſibus. Sed tamen hæc eo pacto iacta ſint. Nūc verò cùm propoſuiſſemus de vrinarum differentiis diſputare, primùm de differentiis colorum facta diſputatione, deinde de reliquis dicemus, veluti quæcūque in vrinis inſpiciuntur. Quot igitur ſpecies colorum in vrinis ſigillatim appareant, non facilè eſt docere, ꝙ plurimi colores ob quaſdam humorum miſtiones atque concoctiones, inſpiciuntur. Licet tamen ex his principales ſpecies ratione definire, vt à quibuſdā definitis ſignis etiam cæteros colores coniectare, qui definiti ratione hactenus non ſunt, defectu nominum propriorum.

DE DIFFERENTIIS COLORUM qui in corpore vrinæ videntur, Caput 8.

VRINARVM aliæ ſunt albæ, aliæ ſpiceę, aliæ aureæ, aliæ croceæ, aliæ rubeæ, aliæ vineæ, aliæ paſſeæ, aliæ venetę, aliæ nigræ. Nec in hiſce

omnes ſpecies colorũ abſolutæ ſunt, ſed etiã in horum mediis, & ſubmediis, tanquam hinc plures eſſent collectę colorum ſpecies. Albarũ verò vrinarũ aliæ ſunt cryſtalleæ, aliæ niueæ, aliæ vt aqua pura: & hæ ipſę ſunt ſummę albedinis. Quoniam verò colorum genera capiunt intenſionem & remiſsionem, quę memorata ſunt, albedinis intenſę habentur. poſt hæc referamus, quot ſint albedinis remiſſæ. nanque à ſumma albedine remiſſus color extitit lacteus, ita vocatus, quòd ſimilis ſit lacti, qui melior eſt aqueo, & cryſtalleo, ſed tanto interuallo à glauco (qui ſecundum lacteum eſt) relinquitur, quãto charopus à glauci albedine diſcedit. Nã glaucus color eſt veluti cornu pellucidum: charopus verò, qui ſimilis eſt pilis ſubalbidis cameli, vel vngui lapillo ſic appellato. At vero poſtq̃ aliquam tincturã vrinæ capiunt, longè à cruditate diſcedẽtes, primùm ſubſpiceæ exiſtũt, deinde ſpiceę, ita vt alię videantur ſimiles bili quæ mediocriter feruerit infuſa humori, aliæ verò ei quæ multũ feruerit. Quòd ſi cupieris aliam cõparationẽ, illa hæc eſt: puta humorẽ corticis, & cici mali punici decocti. Neq; contendã de ſuccis perquã ſimilibus, & de nomine ſpicei coloris, quod ob cõſuetudinem neminẽ fugit. Igitur ſi parum eiuſmodi ſpicei humoris expreſsi iieceris ſucco alicui claro, ſubſpiceum colorẽ: & ſi plus addideris ex eodẽ, effeceris colorẽ ſpiceum, quorũ alter ab altero capit appellationẽ. Porrò cùm cõcoctio proceſſerit, tum tinctura plus colorabit ſpiceũ atq; ſuf

fuluæ, ſiue ſubaureæ dicas, vrinæ (quas mediocres & tēperatas eſſe, inter omnes ratione compertum eſt) gignuntur, quæq; non vſquequaque ſimiles ſunt puro auro. Poſt haſce vrina eſt aurea ſiue fulua vocata, quæ potius obrizo ac puro auro ſimilis eſt. Diſcere poteris id ipſum ſi verſatus fueris in cōclaui, vbi diuitū pecuniæ reponuntur, ſi tibi aurū purum nō fuerit. Subcrocea verò vrina poſt haſce collocatur, quæ colore ſimilis eſt cartamo. Nouerūt quàm plurimi florē herbæ huius vocati cartami, qui colore inferior eſt flore croci. quāobrem hinc oportet ęſtimare colorē ſubcroceū. Quæ vrina verò eſt exactè crocea, hęc nihilo differre videtur à croco Coryceo: cùm omnes croci aliorū locorum differant præſtātia coloris à croco Coryceo. Verūtamen ne nominis peregrinitate fallaris, opinatus crocum Coryceum valde differre colore à reliquis crocis, ego loco huius tibi propono crocum qui ab Atho importatur, cuius colore duce tu ꝓcedas. Verū nec te oportet animū intēdere coloribus qui apparēt in cartamo, & croco: non enim parū aberraueris. ſubrubei enim & rubei illorū colores ſunt, ſed intendas coloribus illorū, cū illorū flores fuerīt ex aqua triti. Sequūtur haſce vrinæ ſubrubeæ atq; rubeæ: quib⁹ ſatis fuerīt ad rei hui⁹ oſtēſionē colores qui apparēt ī cartamo & croco, vt dictū eſt. Id etiā diſcas, ſi ſubrubeū colorē eſſe ſimilē intellexeris Armenio bolo & Lēnio ſigillo. Rubeum verò & puniceum ſimilem

cogitaueris illis pomis, quæ rubeũ colorem præ ſe ferunt, veluti ceraſis, malis, & aliis id genus, quæ læuitate corticis, & maturitate, coloribus differre videntur. Vrina vinea memoratis ſuccedit, quę nomen id accepit à vino quàm rubrũ eſt nigriore, colorémq; hepatis habet. Quamobrem oportet eum qui ſępe viderit hepar animalis irrationalis, ſi non hominis, & ſæpe vinum huius coloris biberit, inde vineum colorem æſtimare. Memini ſæpenumero eiuſmodi vinum in foro vidiſſe à mercatoribus conuectũ, quod adeò erat vineo colore perfuſum, vt cados etiam quibus vectum fuerat, proprio colore infeciſſet. Quinetiam parum eiuſmodi vini plurimę aquæ miſtum, etiam rubicundo colore ſpectatur. Paſſeus verò color eſt, qui ex intenſione vini conſtat, maximè ſimilis paſſo, quod & hepſema dicitur: fit autem (quandoquidem & ſunt qui hoc ignorant) ex muſto decocto vſque ad tertiam partẽ. Addit quoque & orationis claritati ceraſi fructus color qui ad nigredinem inclinat. Iam verò vbi de paſſeo colore nouiſti exactè, nunc reliquos diſce. Venetus vel cæruleus dicas, color omnibus, vt arbitror, notus eſt, qui ex puro albo atq; nigro æqua ratione permixtis, gignitur. Et ſi idipſum etiam ſenſu velis noſſe, ceruſſam, vel albiſsimam calcem, vel aliquid aliud ſimile, atramento, vel pici, vel bitumini, aliíſque ſynceris nigris ſi miſcueris ęquis ponderibus, venetum colorem eo modo

productum videris. Veruntamen de viridi colore vbi primùm hoc modo diſputarimus, & de oleaceo, & liuido, deinde de nigris dicemus. Viridium igitur colorum alius eſt, vt qui in foliis braſsicæ, alius, vt qui in foliis graminis, erugine & ſmaragdo, ita vt ex his ac ceperint appellationem. Diſcere ergo oportet colores hos è rerum illarum coloribus, illos hiſce conferendo. At verò oleacearum hoc modo genere communi appellatarum vrinarum, alia apparentiā habet òlei, alia eſt olei coloris, alia oleacea eſt, quę generi cognominis eſt. De colore verò primę ſpeciei harum trium ambigitur, an aqueus, an oleaceus ſit, ob tenuitaté coloris tingentis humorem. In ſecunda verò ſpecie color olei euidens vrinæ colorem intendens. Oleaceā verò vrinam, quę tertia eſt ſpecies, ratio definiuit, ꝙ colori olei ſimilis ſit: ſed tamē hæ ſpecies non ſunt craſſę ſubſtantiæ, & coloris intenſi, ſed potius ſunt ſubſtantię ſubtilis. Quę verò ſunt intenſi coloris, illæ potius congruunt cum ſpeciebus quæ ſub genere viridium collocantur. Quoniam verò ſufficienter dictum eſt de differentiis viridium & oleacearum vrinarum, conſequens eſt, dicamus de liuidis & nigris vrinis apparentibus. Liuidum igitur coloré eſſe plumbi colorem ſi quis dixerit, magnā claritatem rei attulerit. quare & ex hoc illum coniicere oportet. Veruntamen tantū ad nigrum accedit, quantum à colore veneto recedit. Quamobrem ſi

dupli rationem nigrū ad album in miſtione habebit, hinc exactè cognoſci poſſunt, quæ ſint liuida. atq; ita eiuſmodi liuida ſe habent. Nigros vero colores nemo, vt arbitror, ignorat, qui cũctis euidentes ſunt. Harum igitur rerum ſtudio deditum oportet commemoratos colores apud ſe expendere, eóſque in animi tabellis depingere, vt qui per eos multa diiudicaturus atq; præcogniturus ſit. Cogitare inſuper eum oportet, an colores qui definiti non ſunt propter nominum propriorum paupertatem, ſupra dictos colores remiſſos & dilutos, an intenſos & ſaturos habeãt. Itaque ſi quis deſcriptos à nobis colores rectè nouerit, facile eos qui ab eis deciderunt noſſe poterit. Quare nõ eſt quod diutius tractationi de colorũ differentiis inſiſtamus. Fundantibus enim diſciplinæ partem, ſi explicata ſint ea quæ decẽt artem, hęc ſatis ſunt. Et ſępe ſi quiſquam non omnes colligens dixerit colores qui poſſunt conſtitui, illi tamen qui collecti ſunt, ſatis eſſe poſſunt ad diſciplinã vſuram eis. Eo itaque pacto finem ſortiatur oratio quæ eſt de differentiis colorum vrinarum. Veruntamen hic confert diſputare de differentiis ſubſtantiarum, quæ ſunt corporis vrinæ.

DE DIFFERENTIIS SVBSTANtiarum ipſius vrinæ, Caput 9.

VRINAE in matulis emictæ, omnes ferè ſubtiles apparẽt, cùm calidę adhuc ſunt. Calor

enim naturalis eatenus prȩſtans,non ſinit vt flumen ipſum quod vrinæ corpus eſt, cogatur atque craſſeſcat propter aliquam cauſſam. Verun tamē calore eo abeunte,aliquæ vrinȩ velociter, aliquȩ tarde craſſeſcunt. Quemadmodū aliquæ craſſæ emeiuntur,aliquȩ contrà vt mictæ ſunt, ita manent. Craſſeſcentium verò aliquæ tenuantur,aliquæ indiſcretæ, vt à principio erant, manent. Quinetiam huiuſmodi craſſeſcentiū,aliæ perquam mediocriter craſſeſcunt turbidis ſimiles,aliæ magis craſſeſcunt,aliæ plurimū. Oportet etiam differentias quæ in hiſce ſecundū magis & minus ſunt, intelligere. Quæ verò tenuantur, aliæ quod craſsius continebant, id in fundum matulȩ colligunt, ſed ipſæ etiam craſſæ reſtant,aut turbidæ, aut tēperatæ,& tenues remanent,craſsitudine tota in fundum concedente. Quamobrem oportet diligenter etiā ediſcere differentias harum quæ non parum cōferent diſputationibus quȩ de iudicio & præuidentia habebuntur. Eodem modo oportet diſcere differentias vrinarum tenuium,tanquam non omnes eadem tenuitate conſiſterent, ſed earum alias valde tenues eſſe,nihílque differētes ab aqua tenuiſsima, alias ab huius ſubſtantia diſceſsiſſe: quinetiam alias tenuiores eſſe, alias declinare ad mediocrem conſiſtentiam. Atque ex his ſufficienter dictum eſſe de differentiis ſubſtantiarū exiſtimari poteſt.

ADVERSVS EOS QVI OPInati ſunt cauſſam qua craſſeſcunt vrinę, eſſe à frigore foris aſsiſtente, Caput 10.

SED quoniam non defuerunt imperiti iudicandi de vrinis, qui urinas ipſas non proprietate quadam diſpoſitionum eis cõtingentium, ſed externo frigore accidente craſſeſcere putauerint, ídque fieri credũt maximè vbi viderint mictas vrinas tenues, paulo poſt craſſeſcere, idcirco aduerſus eos cõuertẽda oratio eſt, & quomodo ipſi decipiantur, demonſtrandum. Aiunt ſecedẽte calore ab vrinis, frigidum vincens quod foris eſt, ipſas craſſas facere. At verò id tantum abeſt à veritate, vt ab iis quæ quotidie cernuntur, cognoſcere ſit eorum ignorantiam, videlicet cùm ſemper urinę obiectę externo aëri frigido, non ſemper craſſeſcant. Ad hęc veriſimile eſt aliquãdo vrinas craſſeſcere, cùm ſcilicet ambiens aër fuerit perquam frigidus: at ſi vrinę ſub dio etiam pernoctauerint, fortaſſe gelaſcent potius quàm craſſeſcent. Adde quòd ſi vrinæ ad occurrens frigus ſemper craſſeſcerent, ob caliditatem ambientis aëris tenuari poſſent: ſed tamen videre licet hyeme vrinas tenuiſsimas manere, nec vnquam ab externa frigiditate ſuperari, & æſtate craſsiſsimas, calido nihil diſſoluente. Quid etiam dicent oculati vrinarum ſpectatores, vbi hodie viderint vrinam tenuem, cras autem craſſeſcere, eodem aëre nos ambiente

vtriuſque diei conſtituto? At verò quonam pacto poterunt præuidere, quídnã ſibi velit ea mutatio, & quas ob cauſſas fieri contingat? mihi videntur multum delirare, excidentes à veritate. Quibus autem ſignis in vrinis nouerint multitudinem humorum, aut eorũ craſsitudinem, aut cõcoctionis principiũ non potentes in totũ definire vrinarum craſsitudinem? Præter hæc eorum rationem ſtabilire conati ſunt, matulam in aqua calida ponentes, eámque ad breue aliquod tempus calido occurrentem, oſtendunt tenuem factam, nequeuntes intelligere, quòd calidum artificiale non minus quàm naturale, vrinas diſſoluere poſsit, ſi aliquid craſsitudinis habeant. ſed ne hoc quidem ſatis eſt eis ad defenſionẽ. Quòd ſi duę matulę in eodem aëre poſitæ ſint, altera craſſeſcat, altera ita vt erat appareat, quiſnam huius reddere aliquam rationem poterit, niſi eam quam nos ſuo in loco reddituri ſumus? Siquidem ſi aeris ambientis frigiditatem cauſſam faciant, vereor ne decipi conuincantur, altera matula tenui manente. Verùm cùm magnã eorũ ruditatẽ quod à nobis dictum eſt ſatis redarguat, ad ea quæ cõſequuntur, pergamus. Cùm igitur demõſtratum ſit, quòd vrinarum aliæ craſſę ſint, aliæ tenues, aliæ mediocres, diuiſerimúſque eas vt decebat, nunc operæprecium erit vt de differentiis eorum quæ in vrinis inſiſtunt, diſputemus.

DE DIFFERENTIIS COLO-rum earum rerum quæ in vrinis continentur, Caput II.

VRINARVM quæ ſecundum naturam ſunt, contenta ſi alba, & læuia, & æquabilia fuerint, atque ſubſtantia mediocri, & ad fundũ matulæ conceſſerint, tunc tertia concoctio ſecundum naturam perfecta eſt. Veruntamen ſi contenta ea exceſſerint, vel defecerint ab eiuſmodi indiciis quæ ſecundum naturam ſunt, etiam ſanitas deprauata eſſe demonſtratur. Dicendum ergo primùm de coloribus quos in hiſce eſſe cõtingit: deinde de reliquis congruente oratione tractandum. Igitur cõtentorum alia ſunt colore mediocri, quæ ſecundum naturam ſubalbida eſſe uolunt: alia decidentia ab hac ipſa mediocritate, quorum alia ſunt intenſa albedine, alia verò ſubſpicea atque ſpicea, alia uero procedentia magis colorantur, adeo vt uideãtur bilea, atque orobea, etiam ſubrubea, & rubea, & cruenta, & vmbrida, & veneta, atque nigra. Hi ipſi & huiuſmodi ſunt colores contentorum in vrinis. Sed tamen ex hiſce oportet conſiderare de aliis coloribus qui nunc dicti non ſunt, quemadmodum in capite De differẽtiis colorum corporis urinæ, diſputauimus. Sed de differentiis colorum cõtentorum quàm breuiſsimè fieri potuit ſic dictum eſt, nunc de eorum ſubſtantia dicemus.

DE DIFFERENTIIS SVBSTANtiæ contentorum in urinis, Cap.12.

MEDIOCRITAS ſubſtantiæ contentorum in urinis, qualis ſit, experiētia docuit. Sed ut ratione quoque definita ſit, hoc pacto dicimus de ſubſtātia mediocri cōtentorum. Contenta quæ mediocri ſunt ſubſtantia, craſsiora ſunt ipſo humore toto vrinę: ob hanc etiam rationē manifeſtum uiſui extitit, nec ita habet ut ſic viſio tranſeat per ipſum cōtentū, ut trāſit per humorē vrinæ. At uerò quia de mediocri ſubſtātia humoris vrinarū ſuperius orationē audiuiſti, licet iam tibi (tāq̃ facto principio à certo ſigno) poſſe & tenuia & craſſa contenta cognoſcere, quāuis decentia explicentur à nobis hoc pacto. Tenuium cōtentorū quæ magis cōſentiunt cum colore corporis vrinæ, ea minus apparēt, q̃ quæ magis diſcrepāt à colore corporis vrinæ. quare oportet etiā hoc pacto ratione definire. Nā horū ipſorū quædam parū decidêre à mediocritate, quædā magis, quæ ſanè nō facilè quiſpiā videat: quædā verò plurimū decidūt, q̃ vix etiā ſi radiū ſolis p matulā traieceris, videre poteris. Cōtētorum autē quę verſus craſsitudinē à mediocritate vergūt, quædā paruo craſsiora vidētur, ita vt nō facilè viſus ea penetret, quædā magis vergūt, ita vt viſus ī ipſis terminetur: ratione uerò putatur plus etiā craſsitudinis ineſſe. Quædā etiā plurimum uergunt, ut nihilominus q̃ uiſus, ratio ipſa terminetur. nō enim poſsibile eſt craſsitudinem

maiorem reperire illa quæ in contentis eſt, quæ ſubſtantia ſimilia ſunt puri. Scire autē oportet hæc nos dicere ea ratione qua diceretur de omnibus contentis, ſiue hęc fuerint tertiæ concoctionis, veluti ſuperfluitates, ſiue humorum crudorum ſegmēta, ſiue pus, ſiue internorum vaſorum fruſtula. Iudicia nanque de ipſis, concedēte Deo, ſuis in locis referemus. nunc verò quę deinceps ſequuntur, per ſeriem dicamus.

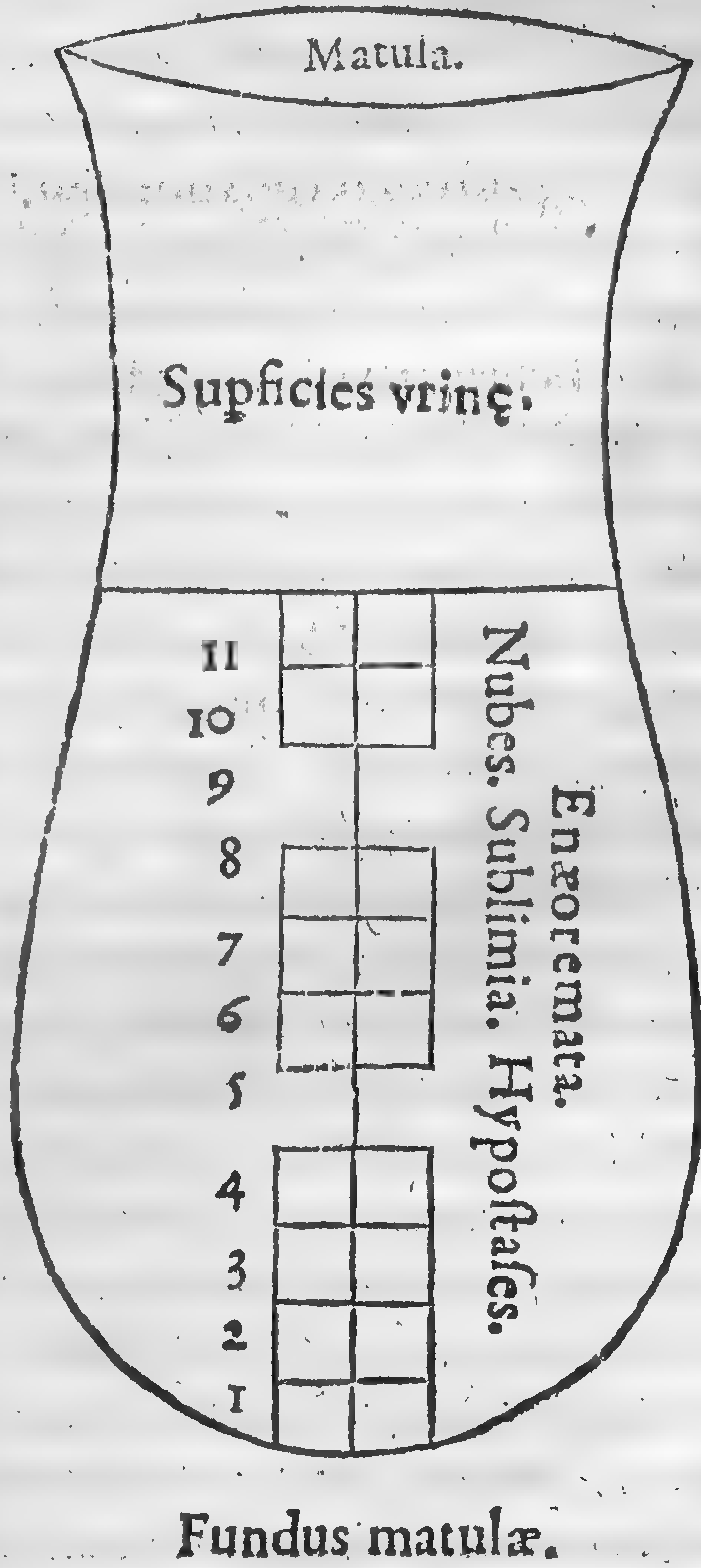
DE DIFFERENTIIS LOCOrum contentorum in vrinis, Cap. 13.

ALTITVDINE igitur corporis vrinæ trifariam diuiſa, vt in fundū & imam regionem matulæ, ſuperficiem ſupremámve regionem, vtrarumque harum extremitatū medium, ea cōtenta quæ in fundum matulæ deſcendunt, hypoſtaſes, hoc eſt, ſubiecta vocauere qui harum rerum periti fuerunt, à verbo ὑφίςαϑαι videlicet, præpoſitione Sub, ſignificante infernam habitudinem: quæ verò conceſſerunt ad medium totius altitudinis, appellauerunt ἐναιωρήματα, hoc eſt, ſublationes, vel dicas ſublimia, arbitror deriuantes ab elatione, tanquam æquo ſpacio ſecederent ab vtriſque extremis. Quæ uerò peruenerunt vſque ad ſuperficiem, vocauere nubes, tanquam à terra ſummè ſecederēt, putantes fundum matulæ proportione reſpōdere ipſi terræ, quoniam ad ipſum fundum grauia deſcendunt. Communi & generali nomine hæc omnia παρυφιςάμενα

ῥυφιςάμϑα, hoc eſt contenta, dicta ſunt, eo quòd in qualibet altitudinis parte corporis vrinæ inſiſtant & contineantur. Atque eo pacto de loco contentorum iam pridem medici diſputarunt, tanquam principia ponerent eorum quę in arte medica ſunt theorematum. Sed tamẽ licet quoque diuidere ſermonem hoc pacto: quæ diuiſio multum conferet & ad iudicia, & prędentias. Igitur hypoſtaſium (uti autem oportet hoc modo poſitis nominibus) aliæ occupauere locum inculpabilem, cum neque totę tangant fundum matulæ, neque abiungãtur ab eo. aliæ verò quæ proprium & inculpabilẽ reliquerunt, quę quoque diuiduntur ratione. Nanque earum aliæ totę hęrent fundo, aliæ minus, ac plus quàm eis cõueniat abiungũtur, veluti ſibi definitum locum defugere conantes. Enæoremata verò quæ exactè medium locum totius conſecuta ſunt, hæc exactam rationem enæorematum adepta ſunt. quæ verò ſiue inferius, ſiue ſuperius quàm medium eſt, manſerint, hæc quoque ſublimia appellata ſunt abuſu nominationis. nam ab vtriſque extremis receſſerunt. Plurimũ verò hæc ita definita tractationi quæ de vrinis eſt, conferre reperiuntur. Quãobrem oportet vt putemus tria eſſe ſublimium loca. Nubium autem aliæ parum ab eo abſunt vt ſuperficiem attingant, aliæ in ipſa ſuperficie natãt. Quoniã verò nubes hę tertio loco indiguerunt (nanque nõ licuerat ſuperius concedere, deficiente humore, & corpore

vrinæ) tanquam neceſsitas cogeret reſpondere è regione fundo matulæ, præ viribus ſibi agnatę ſunt: perinde ac cùm experirentur medium ipſarum, & ſuperficiei locum delere, ita exactè vbi terminauerint humoris altitudinem, hęſere ſuperficiei vrinæ, vt polypi lapidibus exactè (vt aiunt) adhærent. Quoniã igitur demonſtratum eſt, tres locos generaliſsimos contentorum eſſe, quorũ ſingulos in ternosnos diuiſim⁹, accidit vt omnes ſint nouẽ, quos bene cognoſcere diſcentes oportet: nãq; magnopere vtiles ſunt. Veruntamen vt clarius cernere poſsis id quod dictum eſt, omnẽ rationem de locis cõtentorũ per hoc exẽplum ante oculos pono. Intellige altitudinẽ vndecim digitorũ, vel cubitorum, vel paſſuũ, vel cuiuſuis mẽſuræ, & puta eorum quatuor eſſe in loco capiente hypoſtaſes. Vnũ in cõfinio hypoſtaſium & ſublimiũ, ita vt ſit poſt finẽ hypoſtaſium & ante principiũ ſublimium. Similiter alterum in fine enæorematum & principio nubiũ. Itẽ duos alios in loco nubium, & locus mediocris nubiũ ſit vltimus, ac vndecimus digitus: qui verò ſubditus ei eſt, & ueluti ab vltimo deciderit, ſit decimus. At qui plurimũ ſubierit, atq; in fundo vice uerſa ſe habet erga vltimum, is ſit primus. Locorũ verò hypoſtaſium exactè ꝓprios locos habẽtium, tertius digitus ſit. Sed ſupernarum hypoſtaſium locus ſit, quartus digitus. inferius medio ſubſidentium ſit ſecundus. Quinetiã in enæorematibus, qui vſquequaq; medius eſt

is ſit ſeptimus digitus: ſicuti eorum quæ multũ ſe attollunt, ſit octauus. inferiorũ ſit ſextus. Nanque quintum & nonum digitum non occuparunt vnquam contenta. Sunt enim termini potius quàm loca contentorum in vrinis. Vbi ve-

Formula locorum in quibus ſunt contenta vrinatum.

rò oratio de locis contentorum ſufficienter facta eſt, eo pacto maneat: quam vnuſquiſque etiã à formula hîc deſcripta diſcere poterit. nunc reliqua explicemus.

DE LAEVITATE ET OPPOSITIS contentorum in vrinis, Caput 14.

CONTENTA vrinarum quę ſecundum naturam ſe habent, pręter alias proprietates, definitum eſt læuia eſſe. Primùm dicendum eſt, qualia ſint eiuſmodi læuia: deinde quæ ſint hiſce oppoſita. Læuia igitur contenta ſunt quę cõtinua ſibi ſunt & coacta tanquam unum & continuum corpus, cuius partes non videantur eſſe veluti rugis inter ſe coniunctę & conſtrictę, neque à ſe inuicem diuulſæ. hoc modo ſe habet ſecundum naturam læue contentum. Eorum verò quæ non eo modo ſe habent, alia eam continuitatem uſque adeò intenſam habẽt, vt viſcida euaſerint: alia verò continuitatem diuulſam habent, ita ut reddita ſint aſpera. Atq; uiſcidorum contentorum alia modicè ita affecta ſunt, adeò vt commota matula, illa quodam modo diſſoluantur. alia magis affecta, adeò ut valde cõmota matula, ipſa modicè diſſoluãtur. alia inſuper vſque adeo uiſcida & tenacia, vt etiam ſiquid commoueatur, nõ facilè diſſoluantur, cum iam ἰχέκολλα, id eſt inſtar collæ & glutinis tenacia facta ſint. Contra verò, aſperorum contentorum alia ita modicè affecta ſunt, vt uiſus capiat par-

tes eorum iam diſcretas. alia magis affecta, vt viſus etiam magis capiat profunditatem & latitudinem corporis urinæ. alia uerò plurimum, vt uiſus capiat omnem profunditatem & latitudinem atque longitudinem magis capiat, perinde ac eſſet in fruſta inciſa. Hoc itaque pacto ſe habet oratio de læuitate, tenacitate, & aſperitate cõtentorum. Oportet autem ſtudentem hæc diſcere, quoniam operam nauatam in hiſce capiendis, non parum ijs quæ ſequuntur, conferre ſentiet.

DE HYPOSTASI OROBEA, furfurea, laminea, atq; ſimilacea, Cap. 15.

POST hæc decet dicere de hypoſtaſi orobea, furfurea, laminea, ac ſimilacea. Nãque eiuſmodi contenta appellare hypoſtaſes congruit, quæ ſemper fundum matulæ petunt. Siquidem cõtenta innatantia, participantia eiuſmodi ſpecierum, non ab eadem cauſſa ſunt, ita vt ne eaſdem etiã paſsiones ſignificauerint. At uerò vbi prius de illis memoratis tractarimus, deinde de eorum ſimilib⁹ dicemus. Igitur hypoſtaſes orobeæ, etſi ab ipſo nomine euidentes ſint, nos tamẽ etiam declarabimus earum rationem. Nam vnuſquiſque nouit orobum inter legumina eſſe (vt qui in pleriſque locis ſeri conſueuit) rubeum & ipſum forma exiſtentem. Cùm igitur cõtenta vrinarum his ſimilia uideris, tunc oculis ſpectaueris hypoſtaſes orobeas. nunc enim oratio-

ne ſola res tibi depingo. Sed tamen hypoſtaſes hæ nihilominus globoſæ veluti orobi ſunt, ita vt hoc pacto intelligere poteris certò qua ratione ſe habeant. Furfureæ verò hypoſtaſes ſunt quæ videntur ſimiles furfuri bene moliti tritici. Hæ ſanè longitudinem definitã habent, vt verè furfures manifeſto appareant. Quare licet diſcere ab euidentibus ſpeciebus ſic appellatis, ita vt nõ oporteat ſermonem de hac re longius protrahere, vt qui ſufficiat ex ipſo ſic impoſito nomine. Lamineæ uerò hypoſtaſes notæ ſunt rationi: ipſę quidem ſunt ſimiles laminis, ſed non per longitudinem (hac enim potius videntur diſsimiles) ſed ſimiles ſunt ſpecie. Laminas verò nouimus appellatas eſſe, quæ & lõgitudinem & latitudinem habent, non etiam euidentem profunditatem. Eodem modo appellata ſunt quædam inſtrumenta à mulieribus inuenta ad lanificia. Quinetiam lapis quidam eſt eodem nomine vocatus Petalites, hoc eſt lamineus, qui cõciſus eſſe videtur in eiuſmodi laminas. Quamobrem ex hiſce conſiderare oportet de laminea hypoſtaſi. Sed reliquũ iam eſt vt dicamus de hypoſtaſi, quæ accepit nomen à ſimila. Similas omnes nouimus uocatas eſſe quæ ex male molito frumẽto, ordeóue videntur furfures. Quæ nãque furfuribus ſunt pleniora, hæ ſimilę uocantur, non vt furfures, ſed vt triplici ſpaciatæ: & ob haſce vocantur ſimilaceæ hypoſtaſes. Reſtat iam etiam docere de complicatis contentis & di-

uerſarum ſpecierum, quæ diſsimilaria dici poſſint.

DE DIFFERENTIIS EORVM quæ complicantur in contentis vrinarum, Caput 16.

INTERDVM hæc ipſa varia apparent. Nam aliquando veluti ſimilę quædam deſcendunt cum contentis: aliquando veluti furfures & ueluti laminea, atque orobea. Eſt aliquando videre quædam cum contentis, ut capillos longos palmo, ac minus, & magis. quinetiam aliquando uidere eſt ramenta quædam ſubrubea breuiſsima, atq; hæc omnia nunc pauciora, nũc plura ſpectari ſolent. At verò quidnam vnumquodque horum ipſorum ſibi velit, in locis proprijs explicabimus: ſicuti & eorum cauſſas in iis qui de cauſsis libris reddemus.

DE DIFFERENTIIS EORVM quæ innatant in chymate, Caput 17.

NVNC operæprecium eſt vt dicamus de iis quæ innatant in ſuperficie urinæ. Innatant igitur in ſuperficie vrinæ bullæ, quæ etiam lampæ, hoc eſt ſpumæ quæ in ſuperficie vini inſident, appellantur. innatant quoque liquamenta quædam. Veruntamen prius diſputabimus de innatantibus liquamentis, deinde de innatantibus bullis. Apparent itaque in urinis aliquãdo innatantia quædam veluti araneæ, quales ſunt

maximè continuæ, atque velamini ſubtili ſimiles, non quales ſunt illæ quæ non omnino ſunt cõtinuatæ, ſed cùm maiores circuli feruntur circa minores, quos rectæ lineæ & obliquæ ſecant, ortæ à centro, & ad extrema peruenientes. Interdum etiam feruntur in ſuperficie vrinæ puncta olei, nunc pauca, nunc plura, nunc tenuia, nunc craſſa, veluti in pingui iure refrigerato innatare uidentur, quæ res à multis appellata eſt ſpuma. Veruntamen hęc ipſa euidentia erunt alio in loco, ita vt de his plura nunc dicere non oporteat. Quinetiam interdum atque circa coronam feruntur quædã veluti laceramenta veſtis, & veluti pilis cõtexta, quæ à Gręcis ῥάκια & τειχία vocantur: eadẽ ſunt longè minora ijs quę prædicta ſunt atque pleniora. Oportet etiã hęc ipſa prænoſſe diſcentem. nanque paulo inferius in locis opportunis, re ipſa nobis obuiam faciẽte, de eis latius diſputabitur. Nunc verò de bullarum differentiis dicamus, veluti in initio ſtatuimus.

DE BVLLARVM DIFFERENTIIS, & definitione coronæ, Cap. 18.

BVLLARVM aliæ perquã magnæ ſolent eſſe, aliæ perquàm paruæ, aliæ mediocres. Item aliæ per omnẽ ſuperficiem vrinæ eunt, aliæ per ſolam coronam, vel per totam coronam, vel per aliquã eius partem, vel plures partes diſperſas, vel per coronam, & mediam urinæ ſuperficiem,

vel per alteram ſolam medietatem ſuperficiei, aut inordinato ac alio modo & cõplicato, tam per ſuperficiem quàm per coronam innatant. Quinetiam earum quæ per coronam eunt, aliæ ſingulæ, aliæ binę ſunt, aliæ ternæ, aliæ alio maiori numero conſiſtunt: atque aut omnes propè pari magnitudine ſunt, aut minores, quę ad medium concedunt. Eodem modo ſe habent in ipſa altitudine matulæ. Nãque bullæ aut ſingulæ, aut binę, aut ternæ, aut alio modo ſociatæ ſunt. Sed quoniam duo nos latent minus exquiſitè ſermone tractata, ea claritatis cauſa nunc adijciam: vnum igitur eorũ quæ prætermiſimus, eſt de bullis. Siquidem videri poterunt cuiquã, quę dicta ſunt, intelligenda eſſe de innatantibus bullis quæ ſimul fiũt cum urina, quum emeijtur. At idipſum putare non licet: ſed intelligenda ſunt de eis quæ remanent poſtquã quieta fuerit vrina, atque omni ex parte refrigerata. Nam bullæ eiuſmodi quieſcentis & refrigeratæ urinæ nequicquam à continente afficiuntur: atque eo ꝙ nihil afficiuntur ab aëre, indicant generationem eſſe à præſtantiore cauſa. Nam quæ paulo poſtquam intumuerunt, diſſoluuntur, debiliores habent cauſas, ac perquam facile ſolutæ abeunt. Quare cõſiderare oportet de bullis ijs quę multo tempore immorantur, & cauſſas harum & iudicia diſcere oportet. Alterum vero eorum quę nos præteribant, eſt deſcriptio coronæ. Siquidẽ multos turbare poterit, audientes coronã quan

dam in vrinis apparere, minúsque eam comprehendere ob ſcopi ignorantiam. Coronam ergo dicimus lineam adumbratam, quę circuncurrit per ambitum ſuperficiei urinę. Si vtique matulæ fuerint rotundę, etiam circulo circūſcribunt vrinarū ſuperficies. Sed hæ ſuperficies ad extremitates deſcriptę, ſi matulæ rotūdæ fuerint, decenter vocari poſſunt coronæ, ob figuræ ꝓprietatem. Sin fortaſſe matulæ fuerint quadrāgulæ, aut multangulę, tum bullæ quæ per extremitates vrinæ cucurrerint, nō etiam par eſt vt in corona currere dicantur, cùm ablata ſit figura rotunditatis. quanuis vnuſquiſq; dicere poſsit, bullas harum & illarū matularum eaſdē eſſe ratione iudiciorū & cauſſarum. Hoc itaque pacto ſe habent differētiæ bullarū, in quibus exerceri oportet, quòd nō mediocriter collaturæ ſint iis quæ deinceps dicentur. nunc reliqua tranſigamus.

DE DIFFERENTIIS CORONARUM corporis vrinæ, quę ſunt alterius coloris, Caput 19.

MVLTAE coronę alię cōmodiores q̃ quę ſuperius dictæ ſunt, apparent circumeuntes ſuperficiem matulæ: quæ nō innatant in humore vt innatant bullę, ſed potius ſunt circunferentiæ humoris corporiſue vrinæ. Siquidem cum vrinæ humor aliquo quouis tingatur colore, cum coronę circunſiſtunt affectæ diuerſo colore vel albo, vel flammeo, vel bileo, vel uiridi, vel nigro,

vel aliquo alio. At verò hæc ipſa ijs qui attentè ſpectant, facilè apparent. ſed nō aliter q̃ præſentia eſſent malè videntibus, quemadmodū in ſtellis crinitis obſcurè apparentibus accidere ſolet. Nanque crines earum obſcurarum facilius parū vidētibus, quàm viſum intendentibus, apparēt, cùm viſu infixo vel potius à multo colore & luce attracto obſcurentur. Atque hæc de coronis dicta ſint, quæ conferent in locis opportunis, nunc verò dicamus ea quæ ſequuntur. Nanque videbatur mihi nunc complicationes, quas eſſe contingit è coloribus, & ſubſtantia & contentis, huic ſermoni addere: ſed ꝙ pręter quam quòd res multiplex & varia eſſet, difficulter etiam percurri poſſet, atque adeò ſine vlla neceſſitate protēderetur, prætermiſi cùm non admodum neceſſe eſſet, me ſic ſcribentem complicare. Siquidem in præſente diſputatione explicamus vrinarū differentias: tractationes verò quæ ſequuntur, continebunt iudicia, cauſas, atque præuidentias. Qui ergo in his fuerit verſatus, is perquam facilè poterit componere tam cum coloribus ſubſtātias, quàm cum coloribus & ſubſtantiis contenta etiam differentia colore, ſubſtantia, loco, læuitate, æquabilitate, atque differentiis hiſce oppoſitis. Quinetiā idem facilè poterit dijudicare, quænam cōponi poſsint, & quę nō poſsint. itaq; cōſulo his qui rei huius ſtudioſi ſunt, vt in his verſentur, ut quæ nō leue momentū ad perfectā cognitionē collatura ſint. Siquis

enim antè didicerit quas ob cauſas ſint colores, chymata, adhæc conſiſtentiæ, & alia, & nouerit quid vnum quodque ſibi uelit, facilè quidem ea complicauerit. Et vbi promptè complicauerit, ita exactè & iudicia eorum & cauſas reddiderit. Sed hactenus de hiſce ſatis dictum eſt.

DE VARIATIONE COLORVM & ſubſtantiarum vrinarum, Cap. 20.

POST hęc conſiderandum eſt de variatione ſubſtantiarum & colorum qui in urinis apparent, atque præter hæc etiam contentorum: quinetiam de differentiis temporum. Nanque vrinarum colores, aut in eodē, ut ſe habent, manent ſemper, aut tranſmutantur, aut in peiores colores mutantur, aut in meliores. Et alterutro modo mutādo, aut proueniunt ad extremos colores, aut manent alicubi firmati, vel paulo vlterius procedunt. Quoniam verò decēs eſt ut ad magnas alterationes colorum cōmutentur etiā cōtenta, inſpicere oportet quænam fiant in hiſce varietates tā colorum quàm ſubſtantiarum, & læuitatis, atque ſpaciorum loci. Deinde confert etiam conſiderare, an hæ mutationes fiant longiore, an breuiore tempore. non enim parum conducet obſeruare tempora mutationum. Quin & interdum etiam ſubſtātiæ ſolent ſimul mutari, neque ſemper ita afficiūtur, cùm maiore motione in eis quàm in coloribus mutādis opus ſit. in quibus conferens erit non modo

diſcere mutationes, ſed etiã tempora earum diſquirere, ac diligẽter animaduertere, an veloci⁹, an tardius ſuccedant. non minimum enim hæc ad præcognitionem atq; iudicia collatura ſunt. Quin & illud ſcire cõuenit, ꝙ varietatũ aliæ ſint ordinatæ, aliæ ordinẽ nullũ ſeruẽt. Oportet enĩ hæc ſpectare & cõſiderare. In ſequẽtibus enim videbis, vt ex hiſce bene cõſideratis multa adiumenta prouenerint ad iudicandum & præuidẽdum. Animaduertas quoque. nam interdum videris varietates ordinatas peiores eſſe iis quæ ordinem nõ ſeruant, quæ explicabuntur ſuis locis. hic nãque nobis ſolùm propoſitũ eſt de differentiis urinarũ diſputare. Et vt oratio clarior reddatur, hoc pacto per exempla tranſigimus. Colorum variamenta fiunt tum cùm de colore in colorẽ tranſmutatio fiat. Si enim vrina nunc apparuerit alba, craſtina verò aurea, & conſequenti die alia: vel contrà, nunc quidem ſubrubea, craſtina vero aurea, atque poſthac pallida vel alba, atque etiam hoc modo nunc quidẽ ſit ſubrubra, deinde viridis, vel cerulea, vel nigra: vel illo modo nũc quidem ſubrubea, deinde ruffa, & charopa, adhęc lactea, aut aliquo modo aliter, veluti tu complicaueris (cõtingit enim rem nunc hoc, nũc illo modo apparere, vt victa, vel vincens fuerit virtus uitalis. nanque differentiæ cõcoctionum, ſiue praue, ſiue bene fiant, in urinarum mutationibus ſpectãtur) multas quoque videris in conſiſtentiis uarietates, ſi animaduer-

teris ea quæ fiunt. Siquidẽ interdum vrinæ ſemper craſſæ ſunt, nullámque ſequeſtrationem habentes. Interdum verò in eis ſubſidit ad fundum matulæ id quod craſsius eſt, reliqua vrina craſſa etiam remanente: interdum omnis craſſities ad fundum concedit. Videre quoque eſt vt craſſum quaſi recurſu quodam ipſum chyma cõturbat magis aut minus. Eadem quinetiã in tenuibus vrinis fieri contingit, tam ſi multũ, quàm ſi parum tenues fuerint. At verò ſi vel cum prauo, vel cum bono colore fuerint cõſiſtentiæ, ita vt haſce cum coloribus cõponas, plures, vt arbitror, varietates ex eis effeceris. Omnes quoq; varietates, aut cum ordine fiũt, aut abſque ordine. Siquidem ſi vſque ad tempus quoddam, quædã ſubſtantia cum quodam colore ſit complicata, poſthac verò ſiue ſubſtãtia, ſiue color, ſiue vtrũque alteretur: deinde iterũ, vt primò erãt fiant, ídque per plures reditus erit, varietas cenſeretur cum ordine fuiſſe. Contra verò abſque ordine videbitur, cùm ut fortuna dederit, ita mutatio colorum & ſubſtantiarum ſucceſſerit, hoc eſt in inordinatis reditibus & temporibus. Veruntamen (vt apertius res intelligatur) vtimur eiuſmodi exemplo. Si igitur duobus deinceps diebus eædem urinæ apparuerĩt, tertia verò fiat alteratio, quarta & quinta die vrinæ ſimiles fuerint ijs quę in prima & ſecunda, atq; ſexta cõmutatio fiat ſimilis ei quæ in tertia, idq; in pluribus dierũ eiuſmodi reditibus ꝓuenerit, uarietas or-

dinata vocari poteſt. Quòd ſi acciderit, vt duobus deinceps diebus eædẽ apparuerint vrinę, tertia vero die trãſmutentur, quarta alterẽtur, quinta etiã diuerſę à prędictis ſpectẽtur, neq; per aliquos reditus eædem fiant anteactis, ſed exierint vt ſors dederit, & abſq; ſerie, tum varietas eiuſmodi appellari poteſt inordinata. Diſcere in hiſce licet & cauſas, & iudicia, & præuidentiam, tum cùm de his diſputationem fecerimus.

DE VARIETATIBVS CONTENTORUM, & ordine, & inordinatione vniuſcuiuſque eorum, Caput 21.

EAEDEM accidere poſsũt inordinationes & varietates in ipſis cõtentis, quippe quæ interdum cõcedunt ad matulę fundũ, interdum pendentia videntur, atq; aliquando attolli vſque ad ſuperficiem chymatis. Quinetiam interdum læuia ſunt, interdũ diſsipata, vt interdum alba, interdum in alios colores mutata. Et aliquãdo tenuia effecta ex craſsis, aliquãdo craſſa ex tenuibus. Nihilo quoq; minus interdum ex ſuperiore decidunt ad inferna, interdũ ex inferiore ad ſuperna feruntur. Idque cũ diuerſis coloribus, & ſubſtantiis, in quibus multas reperire poteris varietates, ſi rem ipſam expenderis. Nobis enim ſatis ſunt quæ dicta ſunt, etſi indagatio ſubminiſtrare poſsit maiorẽ longitudinẽ orationis de hiſce rebus, quoniã nobis minus facilè eſt recẽſere ſingulas vrinas. Nobis igitur facilè nõ fuit ſingu

las vrinas componere, tum propter ſermonis prolixitatem, tum quia in his verſaturo reliqua ex iam dictis intelligere licet, & oratio iuſtã ꝓlixitatem habere videatur iis qui breuitati ſtudent. Ob hæc finem imponentes eiuſmodi orationi, quæ modum menſurámque decentem na cta eſſe exiſtimetur, ab hiſce ad ea quæ de iudiciis vrinarum habentur, diſputationem transferimus. Congruum enim eſt vt is qui ad artis huius myſteria capeſcenda cõtendit, primùm vrinarum differentias noſcat, vt rectè edoctus ſit quot & qui in vrinis colores appareant, atque cum quibus ſubſtantiis ſoleant inſpectari: deinde iudicia diſcere ſuper prehabitis vrinarum differentiis. Qui enim eo pacto inſtructi fuerint, iis perquam facilè erit dignoſcere, quæ ſint curanda, & de quibus deſperandum ſit. Atq; præter hæc alia diſputatio ſuccedit, quæ de cauſis vrinarum habetur. Eſt inſuper liber de præceptione veluti iudicatione aperiente præuidentias. Nanque qui diligenter iudicauerit vrinas, is infallax preſcius euadet. Quorum vnũquodque, deo concedente, ſuis in locis explicabitur. Nos tamen hoc in loco finem facientes diſputationi de differẽtiis vrinarum, veluti ab alio principio aggreſsi, ſermonem qui poſt hunc eſt, tractemus.

ANNOT-

ANNOTATIO CAPITVM quæ in libro primo de Iudiciis vrinarum habentur.

De differentia matularum, & quæ ex matulis ſit aptiſsima, Cap. 1
De loco congruo ad ſpectandas vrinas, Cap. 2
De tempore proprio ſpectandarum vrinarum, Caput 3.
De iudicio vrinę in omnibus mediocris, Cap. 4
De iudiciis vrinarum ſecundum ſexum & ætatem, Caput 5.
De iudiciis vrinarum, quæ fiunt in ſimplicibus intemperaturis, Cap. 6.
De iudiciis vrinarum ſecundum exercitia & ocia, Caput 7.
De iudiciis vrinarum per anni tempora & regiones, Caput 8.
De iudiciis vrinarum, quæ fiunt à ſomno atque vigiliis, Caput 9.
De vrinis inediæ atque famis, Cap. 10.
De iudiciis à paruitate & magnitudine humoris vrinæ, Caput 11.
De iudiciis albarum vrinarum, Cap. 12.
De iudiciis vrinarum ſubſpicearum & ſpicearum, Caput 13.
De iudiciis aureæ & croceæ vrinæ, Cap. 14.
De iudiciis ſubrubeæ & rubeę vrinæ, Cap. 15
De iudicio vineæ vrinæ, Cap. 16.
De iudicio paſſei coloris vrinæ, Cap. 17.

De iudiciis viridium vrinarum, Cap. 18
De iudiciis vrinarum oleacearum, Cap. 19
De iudiciis venetarum & liuidarum, & nigrarũ vrinarum, Caput 20.

ACTVARII IN LIBRVM PRIMVM DE IVDIcijs vrinarum, Præfatio.

CVM corporis affect⁹, quicunque hi tãdem fuerint, ex vrinarum ſignificatione nemo noſſe poſsit, niſi qui earũ differentias prius ſciuerit, nos ſuperiori libro differentias vrinarum tractauimus, omnémque rationem & methodum huius rei abſoluimus: ſupereſt vt nunc de vrinarum cognitione agamus. quod in arte medica vtiliſsimum eſſe comperitur. Siquidẽ ſi medicus non facilè poterit cõuenietem uictus rationem præſcribere, vel medicari, vel aliam aliquã curationẽ adhibere corporib⁹ quouis morbo laborãtibus, niſi ſtatim iudicauerit quęnam ſit ægritudo quę corpus corripuit, arbitror non parum collaturas huic methodos quæ de cognitione traduntur, arte inuẽtas. Aliæ ergo methodi cognitoriæ aliis morbis magis cõueniunt: cõmunis autẽ & ad omnes ꝓpemodũ pertinet vrinarũ cognitio. Opportune & rectè dicere quiſpiam ea poteſt, quę cõcoctioni & cruditati quę fiũt in primis venis, acci-

dũt, adhęc quæ tertiæ cõcoctioni: prępterea quæ renibus, veſicæ,& vrinæ meatib⁹. Is porrò dicet humorũ ĩcremẽta, atq; imminutiones, atq; obſtructiones prĩcipaliũ meatuũ,& quęcũq; in hiſce fieri cõtingat, de quibus tractãdũ eſt in ſequẽtibus. Sed iã primũ hîc dicẽdum eſt de matula, & loco,& tẽpore, in quibus cõfert conſiderare vrinas. Deinde de propriis rebus ſubdendum.

DE DIFFERENTIA MATVLArum,& quæ ex matulis ſit aptiſsima, Cap. I.

MATVLAE igitur cõparẽtur ex vitro tenui, atq; albo, vt colores exactè appareãt. Nanq; aliquę ſunt, quæ ſubuiridefcunt: quãobrẽ nõ exactè pellucidæ manere queũt. Cãdorẽ enĩ coloris ſequitur pelluciditas. Virideſcẽtes igitur nõ ſolũ coloribus aliquid auferũt, ſed etiã ſubſtãtiã vrinarũ minuũt: quinetiã in eis, neq; cõtenta exactè videntur. priores illæ itaq; pręferẽdæ ſunt. Figuræ verò matularũ differẽtes habẽtur, à quibus etiã accidit quodãmodo iudiciũ lædi. Nãq; in matulis valde patẽtib⁹ vrina, præſertim ſi fuerit quãtitatis mediocris, diſtributa per amplitudinẽ ſolã, parũ ſpacij quod ſecundũ longitudinẽ eſt occupabit, nec licebit cognoſcere, quem locum profunditatis cõtenta occupauerint, cùm pauca admodũ vrina ſit. Aberrare ſimiliter licet in matulis extranearum figurarum, veluti ſunt arctæ, atq; prolixæ, vt quæ nunc ſolẽt effici, veluti ſunt quoque quę infernã partem ſanè quàm latam, planámq; habent: ipſę verò colliguntur, vt à fundo aſſurgant. Quę verò fundum habẽt

non planum, ſed deorſum verſus extumentem, ita vt fundus in conum propè videatur colligi, hæ quidem vbi oportuerit ad mouendas vrinas, cáſque multas capiendas opportunæ cenſentur (nanque vaſa capaciora ad id vtilia eſſent) ſed vt ſeruentur vrinę ut decet, videntur minus quàm cæteræ matulæ conferentes quæ figura ſimiles ſunt vitreis cyathis quibus ad bibēdum vtimur. Quamobrem ſi opus ſit diſcere matularum figuras maximè congruentes, quæ ſimiles ſunt vaſis vitreis ex quibus bibimus, videbuntur vtiliſſimæ. Veruntamen non oportet matulas cingi cingulis vitreis quæ eas obſcurent, neque habere fundum ad multam vrinam cōtinendam, ſed ſint quoad fieri poteſt ſimplices ac læues, atque aliquāto maiores quàm cyathi, quibus ad bibendum vti conſueuimus, vt quantitas vrinarum, quę perfectè ſuſcipienda eſt, contineri poſsit. Et de figura matularum hæc ſatis. vt verò urina inſpicienda ſit, hoc pacto monſtramus.

DE LOCO CONGRVO AD ſpectandas vrinas, Caput 2.

QVONIAM loca vmbroſa non parum de coloribus auferunt, eos in obſcurum trāſmutantia, lucida autem & ſole illuſtrata loca colores multò remiſsiores propter multā perſpicuitatem reddūt, oportet hoc cauere, atq; obſcurationes quas vtraque illa loca inuehunt fugere, auferunt enim colorum eſſentiam, ita vt vrinæ

exactè conſiderari non poſsint: quærendúſque locus medius eſt inter hæc, qui colores nullo pacto lædere poſsit. Si igitur contenta manifeſte transpareant, ſatis nobis fuerit. Quòd ſicubi loca ſint valde obſcura & non lucida, tunc tranſferre vrinas oportet prope ipſum ſolem, vt in loco ſublucido latentia tranſpareant.

DE TEMPORE PROPRIO SPEctandarum vrinarum, Caput 3.

OPERAEPRECIVM maximè videri poterit, ſi tẽpus illud definiatur quo quiſquã, vt maximè decet, vrinas inſpicere valeat. Idcirco ea de re ita dicendum eſt, vt de ea quæ nobis maximè vtilis viſa ſit. Vrinæ igitur in matulis factæ, ſi adhuc ſubcalidæ tactu fuerint, vt ſolũ exhibent colores exactè ſpectari, ita in eis minus exactè ſpectantur contenta, ſubſtantię, atq; etiã bullæ. Nanque bullarum aut omnes, aut aliquæ vnà cum exſpirãte urinæ calore abeunt, aut manent cum refrigerata vrina. contenta verò ſtatim facta urina non facilè apparent. Vbi verò illa refrigerata fuerit, ea hora conſpectantur, ſed tempore quodãmodo menſurato. Nanque principio ſubapparent nubeculæ quæ aut manent, aut pedetentim ad medium matulæ cõcedunt, veluti poſtremò ad fundum deſcendunt. Conſiſtentiæ verò quæ mediocritatem ſeruant, cum coloribus conſpectantur: quæ verò ad craſsitudinem vergunt, hæ poſtquam ſtatuta ſunt cõtenta,

demōſtrātur, tardius etiā, quę ex his rurſus ſubſidēt. tales enim vrinas exquiſitè ſpectare priuſquam refrigeratæ fuerint, nō oportet. Quinetiā non oportet has vrinas commoueri vehementer, priuſquā omnia videris, ne multa in eis trāſponantur. Bullæ nanque & rumpuntur & trāſportantur. contenta quoque concuſſa vi, diffugiūt propria loca, quemadmodum omniū craſſiorum commotione facta confunditur, quæ facta erat veluti ſtabilitas. Et hæc ipſa de tempore quo exactè vrinas ſpectari opus eſt, cognoſcere decet diligentem artis medicæ inueſtigatorem, quæ fortaſſe ſatis dicta eſſe videri poſſunt. Nūc opportunum eſt, vt incipiamus docere diſciplinam de iudiciis urinarum, hinc auſpicio facto.

DE IVDICIO VRINAE SECVN dum omnia mediocris, Cap. 4.

CVM ex quadā veluti amuſsi & regula mediocri, & temperata, & ſecundum naturam vrina liceat affectus cognoſcere, decens eſſe videtur, vt prius de vrina ſecundum naturam, & quę mediocris eſt, diſputetur: deinde de iis quæ aliquo pacto diſsimiles ſunt mediocri. Veruntamē quoniam non omnibus hominibus eædem ſunt corporis temperaturæ, & ætates, neque exercitia eadem, neque cibi ijdem, neque eædē regiones, & anni tempora, neq; cætera alia eadē ſunt quæ ſuapte natura corpus humanum alterare poſſunt; arbitror ſermonem abſoluta methodo

traditum iri, ſi de ſingulis horum diſputem, ídq; paulo inferius poſtulante re ipſa. Nunc verò illud potius opportunum eſt, vt hominē omni ex parte tēperatum primò ſtatuamus: deinde ad eum referamus urinam ſecundum naturam ſe habentem. Cognoſcenti enim vt urina ſecundum naturā ſe habeat in homine omni ex parte temperato, veluti hinc initio capto, licebit cognoſcere omnes caſus & declinationes à temperamento. Quamobrem & iudicia in his perquàm facilè patebunt, veluti tractando apertè demonſtrabitur. Vt enim regula & amuſsis, cum adhibentur, oſtendunt ut ligna curua, & obliqua atque diſtorta ſint, ita ùrina quæ omni ex parte mediocris eſt, demonſtrat eam quæ vel magis, uel minꝰ à mediocritate ipſa declinauerit. Eſto igitur homo exactè ſanus, & vigens ætate, & temperatura corporis mediocris, qui ueſcatur cibis boni nutrimenti, & tēperatis, exerceat ſe neque diminutè, neque præter modum, ſitque in regione & anni tempore temperatis. Et (vt ſummatim loquamur) in omnibus eius rebus ſit mediocritas, medio & diuiſione carens. Huius uiri vrina eſſe uult colore ſubaurea, vel ſubcrocea, ſubſtantia mediocris, atque proportione reſpondens ei quod bibitum eſt, in qua nulla innatet bulla, neque tuberculum aliquod ſubſideat, non inhæreat matulę hypoſtaſis alba, læuis, æquabilis. Omniáque ſint ſibi ſimilia:

neque quicquam cum hiſce complicetur ex eis quæ ſolent inferri ſimilia capillis & ramentis,& eiuſmodi generis. Hæc vrina optima eſt,& ſecundum omnia mediocris atque ſana. Quæ verò aliquo modo ab hac defecerit, hoc ipſo ab optima & pura ſanitate decidiſſe intelligatur. Nec ignoramus ſanitatis ipſius magnam eſſe latitudinem, atque aliqua eorum quæ rectè reiecta ſunt à regula urinarum, in vrinis eorum qui ſimpliciter ſani ſunt, apparere poſſe. Veruntamen ſcire oportet orationem pręſentem nō eſſe de ſanitate quæ latitudinem habere putatur,ſed de ſanitate ea quæ pura & inculpabilis eſt. Hac enim veluti depicta, certiſsimè noueris,quanto quis ab ea receſserit. Cùm itaque demonſtratū ſit, quænam ſit vrina eorum qui tēperati atque omni ex parte mediocres habētur, decens erit, ſi nos veluti à quodam ſigno certiſsimo (quod in omnibus eſt medioctitas)profecti,paſsim diſceſſerimus, vt iudicare per ſigni diſtantias valeamus,quo pacto ægritudines ſeſe habeant, atque dignoſcere decenter,in quibus labor ſuſcipiendus ſit.

DE IVDICIIS VRINARVM ſecundum ſexum & ætatem, Cap. 5.

PRIMVM de vrinis ſecundum ætatem & ſexum,& naturales quaſdam intemperaturas,& exercitia,& anni tempora,& regiones,& cibos dicemus. Deinde de vrinis ægritudinum gene-

ralium quæ vnicuique accidere ſolent, diſputabimus, ſi prius definiuerimus, quid velint & ſignificent colores, cōſiſtentiæ, contenta, & quæ in eis ſpectantur. Temperati igitur viri & florentis ætatis vrina eſt ſubaurea & ſubflaua, & hypoſtaſin & conſiſtentiam mediocrem habet. Senum verò ſubtilis & alba, atque paucam hypoſtaſin habens, quæ ad cruditatem inclinat. Paruorum verò puerorum urinæ vt parum recedunt à ſubaureis, & ſubflauis, ita ſubſtātia parum ſuperant iuuenum vrinas, & hypoſtaſin cumulatam congregatámque continent. Et quo pueri fiunt natu maiores, eo colores urinarum eorum erunt intenſiores, hypoſtaſis verò quantitas videbitur minor. Cùm verò pueri advigorem iuuentæ vadūt, tum colores vrinarum ceſſant procedere pluſquam ad ſubaureum, hypoſtaſis uerò in medioctri quantitate apparet. At verò quantum ætas à floreſcente declinat, tantū etiam urinę ab eiuſmodi colore recedunt, verſus album euntes, atque hypoſtaſis eo minor & obſcurior apparet. Atque ætatū tales vrinæ, vt vno uerbo dicam, apparent. Mulierum vero vigentis iuuentæ, atque temperatarum urinę non multum recedunt à colore ſubaureo, & ſubflauo, cùm declinent uerſus album quarū ſubſtantię ſunt ſubtenues: uerum hypoſtaſin congregatam magis uidentur habere, quàm uirorum vrinæ. Differentias itaque ipſarum, in iis quę de ætatum differentiis, certo diſcere eſt, per ea quæ

proximè dicta ſunt.

DE IVDICIIS VRINARVM, quæ fiunt in ſimplicibus intẽperaturis, Ca. 6.

AD HAEC operæpreciũ eſt docere, quæ accidãt ob naturales & vt ſunt morbi intemperaturas. Nãque cùm ſint duæ paſsiuę qualitates, item aliæ duæ actiuę, humiditas & ſiccitas, cùm ſint paſsiuæ, ſi exceſſerint ſolæ, parum: caliditas & frigiditas multum alterare poſſunt. At verò vt humiditas excedens obtundit urinæ naturalem colorem, ita quantitatem auget. exaſperabitur & hui⁹ ſuperficies: hypoſtaſis uerò arctior & crudior apparebit. Siccitas uerò minuit vrinæ humorẽ, atque contenta. Et colores mediocres pelluciditatem quandam maiorem & ſplẽdorem habent: hypoſtaſis verò quanquam cætera mediocris eſt, tamen neſcio quomodo conſiſtentia craſsiore eſt. Caliditas verò paulo excedens modum, urinam ſubauream, atq; ſubflauã reddit. ſed aucta vbi fuerit, eam efficit auream, atque flauam, & urinæ ſubſtantia cõſtat, vt mediocris, & ſplendor mediocris in ea eſt. Hypoſtaſis etiam mediocris eſt habita comparatione ad quantitatem urinæ, ueruntamen recedit ab albedine conſueta. Frigiditas quinetiã facit urinas vergere ad album colorem, atque recedere à mediocri conſiſtentia, ſed aucta frigiditate aut vrina tenuior, aut craſſa redditur. Si uel ſubtilis fuerit, vel non pura, hypoſtaſis erit aut obſcura

& pauca: aut multa, ſed uaria & incocta. Atque hæ ſunt vrinarum ideæ ſecundum ſimplices intemperaturas. Tu uerò ea quæ tradidimus ſequens, ab hiſce facilè intellexeris, quæ urinæ ex complicatis intemperaturis fiunt & apparent.

DE IVDICIIS VRINARVM ſecundum exercitia, & ocia, Caput 7.

QVALIS nã vrina profluat ab iis qui multa exercitia, atque ſuprà quàm uires ferant, ſe exercent: item qualis ab iis qui in ocio degunt, & ſedentariam vitam ducunt, nunc tempus eſt referre. Siquidẽ qui plus quàm par eſt, laborant ac ſe exercent, iis vrina ſubflaua, atque etiam ad flauum colorem accedens apparet. Hypoſtaſis quoque his parua atq; tenuis ſubſidet, cuius quoque colorem contingit alterari. Quinetiam in vrina eiuſmodi hominum interdum innatare apparet liquamen quoddam, præſertim cùm homo uehementer ſe fatigauerit, etſi aliquando aliqua alia cauſſa conſentiat: ſed tamen vbi id viſum fuerit ſuſpicandum eſt, cauſam aliquam ægritudinis adeſſe. Sed nobis non eſt propoſitum de hiſce vrinis nunc diſſerere. Eorum verò qui in ocio & quiete uitam agũt, vrinæ ad albedinem vergere ſpectantur, in quibus hypoſtaſis & maior & craſsior & aſperior ſubſidet. Atque de his ſufficienter ſic dictum fuerit.

DE IVDICIIS VRINARVM per anni tempora,& regiones, Cap.8.

DE vrinis quæ per mutationes ſecundũ anni tempora & regiones apparent in hominibus, ſic conuenit dicere. Vere igitur, quantum tempus proceſſerit uerſus calidum, tantum colores urinarum à ſubſpiceo, ac ſpiceo recedẽtes, procedunt uerſus colorem ſubaureum & ſubcroceum. Quinetiam abeunte inæqualitate ſubſtãtiarum, accedit ad id quod eſt ſecundum naturã ipſa & æqualitas commenſuratio. Hypoſtaſis quoque temporis huius ex craſsiore incipit mutari in tenuem, atque procedit verſus tenuitatis mediocritatem. Ad hæc quantitas humoris maior tũc apparet, quàm quę ex proportione ſunt. Veruntamen cùm æſtas incipit, atque frigus exactum eſt, vrinę apparent ſubaureę, atque ſubflauę: conſiſtentia uerò, mediocris. Hypoſtaſis verò tenuior mediocri apparere incipit, ſed alba, & læuis, & æquabilis. Procedente autem æſtate, ac ad ſummũ accedente, quantitas humoris minor ex proportione ſpectatur: at hypoſtaſis à naturali albedine recedens, uerſus ſuſpiceum colorem concedit, éſtque multo minor ac tenuior. Sed tenuitas in vrina fulget cum ſplẽdore quodam, & ipſa quoque inclinat erga croceum atque aureum. At verò vbi autumnus acceſsit, tùm colores reuertuntur ad mediocritatem, ſed ſplendor & tenuitas adhuc remanent. Hypo-

ſtaſis obſcura eſt adhuc & parua, ſed alba, læuis & æquabilis. Procedēte verò autumno, ad mediocritatem, ſecūdū omnia redit urina. Cùm vero ſol fuerit circa ſolſtitium hyemale, tūc quantitas urinæ ex proportione redditur. Color vero uergit uerſus album, & hypoſtaſis maior eſt, cætera autem mediocris. Procedente uerò hyeme, cōſiſtentia vrinæ uaria ſpectatur, color etiā albus: quantitas uero humoris maior ex proportione rei ebibitæ. at vero contenta huius & maiora ſunt, & incocta. Vbi uero æquinoctium vernale adeſt, tum hæc diſſeparantur, atque coguntur redire ad mediocritatem. Atque hinc diſcere licet quales urinæ per anni tēpora appareant. Vrinæ autem ſecundum regiones, proportione reſpondent iis quæ fiunt ſecundum anni tempora. Atque oportet virum prudentem, dum ſimilia comparat, ex iis quę dicta ſunt circa anni tēpora coniectare: & quæ fiunt in locis diuerſis, illa proportione reddere ipſis anni temporibus. Cibi quinetiam & ratio viuendi calidior, vel frigidior, uel ſiccior, vel humidior producit tales vrinas, quales gignunt memoratæ intemperaturę. Et cibi cōcoctu faciles, boníque ſucci, tales vrinas pariunt, quales generantur in temperatis, vt concoctu difficiles, & mali ſucci alimenta gignunt urinas colore varias, & tenues, & quarum contenta ſunt prorſus extranea. Sed minora & diuerſæ ſubſtantiæ contenta apparent in vrinis cōcoctu difficilium ciborum: maiora ve-

rò ac in totum ſibi diſsimilia in vrinis alimentorum mali ſucci. Et hoc pacto poteris ex hiſce iudicare de vrinis quæ apparent per ætates, & ſexus, & intemperaturas, & regiones, & tempora anni, atque viuendi rationem.

DE IVDICIIS VRINARVM, quæ fiunt à ſomno, atq; vigiliis, Cap. 9.

EORVM qui dormiuerunt per paſsiones, non per naturam, urina ad album colorem vergit, cuius conſiſtentia eſt ſubtenuis & craſſa: cõtenta uerò plura apparent, ſed cruda. Qui verò ſecundum naturã ſomnolenti ſunt & dormierunt, vrina min⁹ alba eſt: quippe quę ſpicea ſpectatur, cuius conſiſtentia uergit ad mediocritatem: quinetiam contenta ſunt maiora, atque bene concocta. Eorum uerò qui vigilarunt nõ ſecundum naturam, vrina minimo mutatur. Sed qui uigilarunt ob aliquem affectum à quacunq; cauſſa ſit, circa principium etiam minimo mutatur in ſubſtantia, & colore, & contentis: procedente verò tempore diſsipantur, atque deficiũt cõtenta. Vrinæ quoque humor tenuis fit, atque paulatim concedens ad tenuiorem: color verò aut ad album, & aqueum vergit, aut ad aureum, & croceum, & oleaceum, & nigrum, ſecundum cauſſæ mutantis proprietatem. Ad hæc eorum qui multum comederunt, neque concoxerunt comeſa, vrina eſt ſubtilis, & alba, & interdũ abſque hypoſtaſi. Diurnantium verò cum crudita-

te comeſorum vrina eſt varia in conſiſtentia, & in contentis.

DE VRINIS INEDIAE ATque famis, Caput 10.

IEIVNANTIVM vrina flammea, atq; crocea, & tenuis apparet, atque minorē hypoſtaſin cōtinet. Qui fame verò premuntur, horum vrina eſt tenuis, & alba, & hypoſtaſi priuata, & cum quodam ſplendore occurrit. Ac de hiſce hoc pacto ſe habeat oratio. poſt hæc fas eſſe videtur, vt de quantitate humoris vrinæ, atque colore ſigillatim dicamus, & de ſubſtantia, & contentis, & iis quæ in ſuperficie vrinæ innatant: vt vnoquoq; explicato, & quos affectus præſertim vnumquodque eorum conſequatur, iudicia certa ab iis fiant, qui hiſce rebus operam nauant.

DE IVDICIIS A PARVITATE, & magnitudine humoris vrinæ, Caput 11.

PRIMVM diſputādum de paruitate, & magnitudine humoris vrinæ: deinde de affectibus qui hiſce accidūt. Siquidem eorum qui perfectè ſani ſunt, vrinæ quātitas proportionem quandā ſeruat eorum quæ bibita ſunt. Nanq; alterationem aliquam factam eſſe in iis quæ intrinſecus ſunt, ſignificat vrina maior, aut minor, ſiue lōgè

ſuperarit proportionem ebibiti, ſiue longè receſſerit ab ea. Decens eſt de modo quantitatis humoris diſputare. Nanque urina ſi maior uiſa ſit exiiſſe in ſanis corporibus, ſignificat multum bibitum eſſe, præſertim ſi vinum fuerit exile, cuius urinæ color ad album tranſmutatur, atque conſiſtentia ad tenue: contenta vero tenuia & varia non etiam læuia. Nam inſiſtentibus quoque crudis humoribus, vbi cocti fuerint, perualida manente natura, copioſa & ſubtenuis excernitur urina, atque prædictis minus alba, ſed in hac meliora apparent contenta. Multa quinetiam urina ſpectatur in iis qui pauca excernunt ob naturalem quendam vẽtris affectum, quæ colore mediocri eſt, atque maiorẽ & craſsiorem hypoſtaſin continet. Item multa vrina ſolet mingi ob medicinas urinatorias, quę colorem naturalem melius quàm prædicta ſeruabit. Hypoſtaſis uero eſt ſubtilior (ita vt obſcuretur,) ſed ſplendor quidam in humore eius fulgebit. Atque hæc dicta ſint de his qui mediocriter ſani ſunt: in ægrotãtibus uero hoc pacto vrina habet. Multa vrina prouenit in paſsione quę ab accidente ſitibunda, à celeritate euacuationis diabetes, & fluxus vrinæ appellata eſt. Eadẽ alba eſt, & tenuis, ac hypoſtaſi priuata. Illud autem ſcire oportet, interdum in ægritudinum terminationibus multitudinem profluere vrinæ albioris & tenuioris, atque mediocrem habentis hypoſtaſin, præſertim cũ pręceſſerit vrina craſſior, &

ſior,& globulentior. Et qui hydrope morbo capti ſunt, iis vrina maior quàm mediocris fieri ſolet, atque aquea quæ crudam & inæqualem hypoſtaſin habet. Quòd ſi vrina multa exierit, ac flammea, & ſubcrocea, vel ſimili aliquo colore tincta, hanc damnare oportet, pręſertim ſi cum non bonis contentis profluxerit: ſin verò fuerit vineo, vel paſſeo colore, atque ſic multa proceſſerit, pręſertim nulla concoctione præeunte: peior adhuc eſt, & mortificationem quandã & colliquationem oſtendit uniuerſæ corporis ſtructurę. Atque hęc dicta ſint de vrinis quantitatis mediocritatem ſuperãtibus. Vrina verò proportione minor quàm mediocris effluens, per horum contraria prouenit. Nanque diæta ſiccior paucam urinam facit, ſed ſubcroceam: atque minorem hypoſtaſin, & craſsiorem quodammodo mediocri cõtinentem. Itẽ glutinoſa & obſtruentia, tam alimenta quàm pharmaca, gignũt paucam urinam: ſed hypoſtaſin etiam paucam, & tenuem. Quinetiã quum multa fit uentris euacuatio, tum minor proportione exit vrina, atq; ad tenuitatem inclinat, & hypoſtaſin perobſcuram, & tenuem, & nõ læuem continet. Aliquando etiam ob craſsitiem vel multitudinẽ crudorum humorum, pauca, tenuis, alba, ſine hypoſtaſi, & aliquando craſſa, quæ crudiores habeat hypoſtaſes & non læues. Ad hæc pauca urina producitur ob febris vehementiam, & color ſignificat tibi febris quantitatem. Parua quoque vrina

deſcendere videtur ob aliquem vaſorum vrinalium affectum, ueluti ſunt locorum horum dolores, atque ipſa in ipſis urinis contenta, de quibus inferius latius diſputabitur. Nunc verò de vnoquoque colorum decentia referemus. Iudicia itaq; de coloribus, cùm multiplicia ſint, quippe ꝙ nõ omnes colores propriis nominibus definiti ſint, ſed ſolùm generaliores: medij uero & ſubmedij colores, & ſimpliciter ſpeciales, ſint propriarum appellationũ expertes, difficile eſſe videtur ſingulos enunciare, & uix ratione comprehendi poteſt. Veruntamen qui ingenio pollens ac natura diligẽs fuerit, nec paruam harum rerum habuerit peritiam, is perquã facilè ex iis quæ dicta ſunt, poterit cætera nõ dicta cõplere.

DE IVDICIIS ALBARVM VRInarum, Caput 12.

ALBI vrinarum colores (incipiendũ enim eſt ab albis. albũ enim eſt corporum ſimpliciũ, quod eo demõſtratur, ꝙ nullo colore alio infecti ſint) diuiduntur in plures ſpecies per differẽtiam magis & minus: ſed quę & quot ſint, in iis quæ de differẽtiis vrinarum, apertè dictum eſt. Quamobrem non opus eſt producere orationem ſuper eis quæ illic ſufficienter habita ſunt. Sed addamus nunc oportet, quid ſignificent colores albi cùm apparent. Demõſtratum iam eſt quæ ſit vrina omni ex parte mediocris ſecundum colorem, & conſiſtentiam, & contenta, &

quemadmodum ſolertem medicum à ſigno aliquo certo incipientem, receſſu ab his, morbos æſtimare oportet. Cõcoctione igitur humorum corporis rectè facta, color decẽs ſplendet in humore urinæ: imperfecta verò coctione ſpiceus, & albus color, & qui inter hoſce ſubmedij ſunt, apparent. Veruntamen definiendo modos, quibus vrinam albam apparere contingat, clarius reddemus vnicuique id quod decet. Alba igitur vrina in iis qui ſani ſunt, ſemel apparens, ſignificat multã vini potionem, præſertim vini exilis: & iudicij huius fidẽ faciet ipſa vrinę magnitudo. Quòd ſi quantitate ſit mediocris, & hypoſtaſin proportionalem cõtineat, indicat frigidã quandam intemperaturam hepatis. Et ſi hypoſtaſis ſit multum obſcura & occulta, ipſa verò vrina multum alba, demonſtrat ſenectutem vel ſecundum naturã, vel ex morbo. Quinetiã alba vrina in hydropicis prouenit, quæ videtur continere hypoſtaſin diuerſam atque crudã. Nihilo quoq; minus in iis qui patiũtur obſtructionem aliquã in viſceribus internis atq; renibus, exit urina alba atq; tenuis. Quę in febribus acutis vrina alba exit, eiuſmodi apparet, vt humor qui ipſam tingebat aliò tranſmiſsus ſit. Eadẽ verò mediocris, vel copioſior q̃ par eſt, interdum habet contenta diſperſa, & tenuia, interdum veluti ſemen humanum, atque refugiens fundũ matulæ, interdum prorſus deficiunt contenta. Nihilominus etiã cùm humor tingens vehemẽter inclinat in

ventrem, vrinæ albę ab abſentia humoris tingentis fiunt: quòd diſcere licet ab iis quæ egeruntur. Quemadmodum etiam contrà interdũ accidit, nimirũ tinctas urinas apparere ex egeſtionibus albis. Sępenumero enim humores vbi impetum eiuſmodi aliquem fecerint, inclinationem capere conſueuerunt. Et ſi licet omnia vno uerbo cõplecti, hoc pacto dicendũ eſt: Vrinæ albæ fiunt aut à craſsitudine & multitudine crudorũ humorũ, aut ab obſtructione meatuũ, aut à potus magnitudine, aut ab incoctione, aut etiam ab auerſione humoris tingentis, atque à frigiditate naturali, & quæ à morbo eſt: & hæ quidem valde albæ ſunt, atque cum tenui conſiſtentia exeunt. Quæ verò cum ægritudine fiũt, minus albæ prędictis ſunt, ſed indicant multum humorem crudum vigere in corporibus. Atq; albus urinæ color hæc ſignificat: quo verò intenſior eſt, eò peior exiſtimandus eſt ratione habita ad ſanitatem.

DE IVDICIIS VRINARVM ſubſpicearum, & ſpicearum, Cap. 13.

VRINA quæ ſubſpicea, & ſpicea apparet, indicat minorem incoctionem, quàm quæ ſuperius memoratę ſunt, veluti naturam aggredi cõcoctionem ſignificans. Sed tamen ipſa videtur cruda, comparatione habita ad mediocrem vrinam: tantúmque diſtat hæc à ſanis, quo plus albedinis habet. Alba enim præterquam quòd à

mediocri conſiſtentia recedit, colorem conuenientem etiã non habet. illa verò parum diſtat, parúmque deficit in colore, & conſiſtentia: vt cùm hæc poſt albam apparet, ſignificat concoctionem excitari: ſed oſtendit innatam caliditatem à mediocritate magis recedere verſus minus. Quibus ita ſe habentibus, non facilè ſubſtiterit aliquod cõcoctum ex cõtentis. Cùm enim vrinæ ſubſtantia incocta fuerit, incocta eſſe contenta oportet: & ſpicea vrina hoc pacto manca eſt in colore mediocri, & ſecundum naturam. Cùm verò urina magis tingitur, capítque ſubſtantiam mediocrem, tunc apparet ſubaurea, & ſubcrocea: qui colores ſunt perfectæ concoctionis, ſignificantes toti corpori ſanitatem certam ineſſe. Verum nihil forte oberit, ſi dixerimus vtroſq; cõſentire cum mediocribus vrinis ac naturalibus. Siquidem iis qui placida ſint natura, potius apparet urina ſubaurea: qui verò multam bilem gignunt, iis apparet ſubcrocea: quemadmodum in melancholicis & phlegmaticis videtur mediocris urina inclinare verſus album. Sed de coloribus mediocribus nunc mihi non eſt tranſigendum: quippe quòd prius diſputatum eſt in capite de canone vrinarum, non ſolùm de mediocri, & ſecundum naturã colore, ſed etiam de ſubſtantia & cõtentis mediocribus. Quare reliquũ eſt dicere de coloribus, qui poſt hoſce ſtatuti ſunt, recedúntq; à mediocritate, qua aliquã affectionẽ corporis ſignificãt.

DE IVDICIIS AVREAE, ET croceæ vrinæ, Caput 14.

AVREA & crocea vltra prędictas apparẽs vrina, intenſionem quandam præter naturam caliditatis oſtendit. ea verò ſi ſubtenuis, aut mediocri craſsior eſt, hypoſtaſi caret, aut perpauca, & obſcura cõtẽta habere videtur. Quinetiã aurea ſignificat intenſionem caliditatis potius per materiæ quantitatẽ, quàm per defectum materiæ. Crocea uerò, contrario modo ſe habet. nanque aurea apparet ob multorum ciborũ, & medicinarũ acutarum ſumptionẽ, obq́ue ebullitionem ſanguinis ab ira. Item ob intemperaturam quandã vergentem ad calidum in viſceribus: accidit quoque ob affectum quendam ſimilem. Crocea uerò apparet ob mœrorem, ob curam, ob vigilias, ob ſolis æſtum, ob laborem, atque ob alia, quæ vt rubeam & tenuẽ bilem aggerunt in corpore, ita naturalis humiditatis defectum quendam efficiunt.

DE IVDICIIS SVBRVBEAE, ac rubeæ vrinæ, Caput 15.

POST haſce inſpicitur urina ſubrubea, ſed craſſa frequentius, interdum etiam tenuis apparens. Sed rubea potius oſtendit tincturam bilis rubeæ. nam comperta eſt ratione & experientia eiuſmodi bilis ſpecies: de qua dicetur pro-

prio in loco. Quinetiam ſerea ſanguinis ſuperfluitas, quæ magis apparet in febribus vehementibus, quæque ob humoris affinitatem in debilibus hominibus (niſi aliqua impediens cauſa reddita ſit) etiam apparet, in qua vehementior quoque febris ſolet accendi. Eiuſmodi rubrum ratione cognitum eſt, & ab eiſdem memoratis, bili rubea, & ſero ſanguinis, nos docuit, vt ipſum ſit in ſubrubeo humore, accepitque vtraque illa tantum intenſa eſſe, quanto rubor extitit manifeſtior. Illius quoque meminiſſe opus eſt. nanque vena ſciſſa aliqua ex iis quæ circa vaſa vrinæ, vel ulterius ſunt, ſanguinéque miſto cum vrinis, eiuſmodi ſpectatur vrina. Sed coniudicandum id eſt tum à locali dolore, tum ab antecedente cauſa: & procedente ſic tempore vulnus ſaniem facit, vnde ſanie iam cum vrina currente certius fit iudicium, atque fides ſuper urina cum ſanie. Similiter accidit, vt uaſa colantia ſeream ſanguinis ſuperfluitatem, cum paſſa fuerint maiorē raritatē ob aliquā cauſam, nec hactenus ſciſſa ſint: tunc ſecernitur ſanguis, qui cum urina miſcetur. Quinetiā hoc pacto cognita uenit laxitas quędā renum. Nanque hanc ſequitur maior urinę excretio, atque in homine apparet maior debilitas: quæ eo certius laxitatem eam indicāt, quo minus habeātur ſigna venę diſciſſę. Ad hęc ſubrubeus & rubeus color mediocre malū ſignificant, etſi ab eiuſmodi rubeo humore geniti ſint (ſiquidē is humor pecu-

liaris magis extitit ipſi homini) idē quoque non valde prauus extitiſſe probatur nobis arguentibus id à proprietate colorum.

DE IVDICIO VINEI COLOris vrinæ, Caput 16.

TANTVM in peius inclinat vineus color, quantum diſceſsit à ſubrubeo rubeus. Significat enim bonum humorem aſſari, atque mutari vel in flauam, vel in nigram bilem, quarū vtraq; peiores paſsiones cæteris gignit. Quòd ſi cū eo colore vrinę aliquid bonæ hypoſtaſis appareat, tunc malum hoc mediocre erit, & ſpes eſt naturam breui victuram: ſin verò mala fuerint contenta, aut nihil omnino contentorum apparuerit, vrináque videatur ut nubes craſſa pauco lumine ſolis ſuffuſa, hoc eſt miſta ex tenebricoſo, & lumine pauco, omnino prauus eſt color, ac multo virtutis robore indiget ad recuperationē faciendam. Ad hæc, interdum in ſanis hominibus, qui multa elaborarunt, aut longum iter fecerunt, eiuſmodi urina vinea ſpectatur: ſed tum etiam aliqua bona ſigna cum ea concurrunt.

DE IVDICIO PASSEI COloris vrinæ, Caput 17.

PASSEVS color qualis aſpectu ſit antea docuimus in iis quæ de differentiis vrinarum. quidnam autem ſibi uelit, nunc opportunū eſt docere. Eiuſmodi igitur urinam dicimus oſten-

dere, multum recedere à mediocritate, multóque virtutis robore ad optimā mutationem indigere. Quinetiam quemadmodum uineus color ſignificabat humorem̄ ſanguineum aſſari, ita nunc paſſeus indicat bileum aduri. Quamobrē eiuſmodi vrina permanēs, veriſimiliter inſuper oſtendit morbum arquatum adeſſe. Quòd ſi in alio appareat, ſiue ſignificet hunc incompotem viuendi eſſe morbo dominante, ſiue uictoriam naturæ redeuntis, videlicet cum ſignis concoctionis, diſcere eſt diligentius in eis quę de prę uidentia, quæ poſt libros de cauſis urinarum, fa uente deo, ſcribemus.

DE IVDICIO VIRIDIVM vrinarum, Caput 18.

VIRIDIS vrinæ color tā malus eſt quàm tempore longo, fortunáque ſecunda, atque virtutis robore indiget, vt ad bonum reducatur; quinetiam promptus eſt ad inferēdum malum ægrotanti. Eſt enim deceptor, pręſertim ſi excitatus fuerit, ac multum deſtiterit à colore ſano. Nanque oſtendit humorem bileum tantum præſtitiſſe humoribus cæteris, quātum is color à cęterorum coloribus in malignitate diſſenſit. Quod ſi eiuſmodi humor magis aſſatus fuerit, niger color generabitur. Sed quídnam ſibi uelit is niger color, paulo inferius aperietur, vbi de nigro colore diſſeremus. Nunc vero reliquos colores attingamus. veruntamen quia ſimilitudo

quædam eſt inter colorem oleaceum, atque viridem, par eſt, vt hoc in loco de urina oleacea diſputetur.

DE IVDICIO VRINARVM oleacearum, Caput 19.

VRINAE oleaceæ in tres ſpecies diuiduntur, quarum vnaquæque proprium inuenit nomen. Nāque alia appellata eſt oleapparens, alia oleicolora, tertia verò generis appellatione facta differentia, dicta eſt oleacea. Sed harum ſpecierum quælibet, quáſnam etiā differentias euidentes habeat, dictum eſt in tractatione de vrinarum differentiis. iudicia uerò apponere nūc opportunum eſt. Quàm autem urinæ eiuſmodi præter naturam caliditatis ſigna ſint, ipſi colores fidem faciunt. Intenſiones uerò malorum huiuſmodi colorum, oſtendunt tibi differentias caliditatis præter naturam, atque inde ſpecies ratione diſcernere, & iudicia uolentibus reddere oportet. Ergo pingui liquefacto, cum ipſum incenderit adulterina caliditas, non modo in principio & augmento, verumetiam in vigore morbi, urinæ eiuſmodi aſpiciuntur. ſiquidem in principio oleicolora preſentantur. Nondum enim exactè eo colore tinctæ ſunt vrinæ, ubi etiam paucum pinguis liquefactum ſit. At in augmento ſpectatur oleapparens, cum liquefactio iam maius ſpacium habuerit. Sed vbi exactè pingue colliquatum ſit, tum vrinæ co-

lorem oleaceum præ ſe ferunt. Hoc enim indicatur paſsio eſſe in ſummo, ob in totum colliquefactionem factam eſſe pinguis. Sed illud meminiſſe oportet, nempe quòd memoratę vrinę interdum ſignum ſunt liquefacti pinguis vniuerſi corporis, interdum renum ipſorum ſolorum. Atqui idipſum ratione diſtinguēdum eſt, atque iudicium in ipſis exquiſitum reddendum, ne quiſquam aberret, deceptus à paſsionibus ſimiliter ſignificatis. Ergo ſi paulatim eiuſmodi color proceſſerit, ita vt multo tempore confirmentur eiuſmodi oleacei colores, ſignum eſt febris per totum corpus diffuſæ: ſin vero breui atque cumulatim ijdem appareāt, paſsio renum ſolorum demōſtratur adeſſe. Quibus inſuper fidem faciet vehementia caliditatis præſentis. Nā hoc modo caliditas in renibus ſolis excitatur: illo uerò in toto corpore ardere ſentitur. Atque hoc pacto vnuſquiſque ſecutus memorata præcepta vrinas oleaceas iudicare poterit. Sed iam par eſt diſputare de reliquis coloribus.

DE IVDICIIS VENETARVM, & liuidarū, atque nigrarū vrinarum, Ca. 20.

VRINARVM veneta, & liuida, atq; nigra eodē colore tingūtur, quæ intēſione, remiſsioneq; tingētis humoris nactæ ſunt diuerſos colores, atq; nomina diuerſa: ita vt ob idipſum ſignificare reperiantur diuerſas quaſdā ægritudines. Veruntamē veneta eo citerior eſt liuida in ma-

lignitate, quo nigra liuida eadē extitit vberior. Niger color autem non ſiuit colorem eſſe peiorem ipſo, adeo vt ianua Ditis hoc colore etiam ſignificetur. Præterea ſunt colores, quib⁹ nouiſſimè hi qui dicti ſunt, poſſunt accidere, de quibus paulo inferius dicetur. Venetus color, uel tincturam mediocrem melancholici humoris ſuſcipiens, vel frigus vehementius, vel mortificationem quandam nactus ſic apparet. Liuidus vero color, eodē modo generatus in urina ſpectatur, interdum vero indicat plagas, atque verbera incuſſa homini. At vero ueneta vrina, quæ ſubtenuis apparet, generatur per ſuperficiē fuſi melancholici humoris. Quę vero uerſus craſsitudinem vergit, hęc fit ob multam frigiditatem. At quæ per mortificationē virtutis ueneta eſt, hęc non habuit priùs aliquam concoctionis ſignificationem, ſed à prauis coloribus ad peiores tranſmutata eſt. Eiſdem rationibus iudicaueris liuidam vrinam ſignificantem ſimilia dictis.
Quæ vero liuida apparet ob plagas, & verbera, eam uibices ac notæ corporis tibi ſignificabunt, aliáque ſigna quæ comperire poteris. Quinetiā urina ſummè nigra, interdum ſignum eſt caliditatis ad extremum profectæ, præſertim vbi uiridis vrina præceſſerit, aut aliqua ei proxima, interdum ſignificat extremam frigiditatem. Et cognoueris hæc ita ſe habere hac ratione: nimirū quum liuida & ueneta has pręceſſerunt. Quoniam vero qualitas quæcūque ea ſit, quæ ad ex-

tremum peruenit, ſolet diſſoluere ſubiectũ, non potens tolerare immodeſtiam qualitatis: ſiquidem ſubiectum à mediocritate conſiſtit, quod diſcere eſt tum ex aliis, tum præſertim ex actione corruptionum, quæ ſingulis diebus fieri ſpectantur. Veruntamen ne omni ex parte videamur demonſtrare urinarum colores nigros prauos eſſe, idipſum ratione definiendũ eſt. Quandoquidem compertum eſt nigras urinas homini ſalutares eſſe in morbis præcedentibus quæ originem ab humore nigro traxerunt: tam enim ſpecies melancholiarum, quàm quartana febris intermittens, urina nigra apparente, celerrimè ſoluuntur. Neque quoque nouum fuerit, ſi melancholico & ſplenetico uiro poſt datum pharmacum abſterſiuum & diureticum, eiuſmodi nigra urina exierit, præſertim ſi alia etiã cauſa adiuuans adeſſe uiſa fuerit. Veruntamen quem aliquando caſum eiuſmodi ipſe vidi in ſeruo meo, nõ pigebit ipſum enarrare: qui fortaſſe quoque aliquo pacto conferet diſputationi præhabitę, atq; res auditu non ingrata eſt. Acceſsi ad quendam curatione indigentẽ, ſecutúſque me eſt ſeruus meus, ea pharmaca deferens, quæ collatura exiſtimaueram ęgroto. atq; inibi manu capiens pharmacũ (erat enim trochiſcus amarus) miſcui cum eo tantum oxymellis, quantum ſatis eſſe putaui, atque infudi de feruente aqua, vt liquidius & facilius ad bibendum eſſet pharmacum, idque ægroto præbui. ille vero calicẽ labris ad-

mouens,poſtquam ſenſit medicamenti inſuauitaté,atque adeo amarus ipſe factus,& cętera ſuperbus & moroſus, quiq́; ad medicamēta capienda non facile medico obſequeretur,volui etiam ipſe ludere,atq; redarguere abominationē medicinæ,quæ ingenita ei erat ab animæ mollitie. Itaque vbi dixiſſem moleſti nihil tolerare debere virum quenquam,niſi ad vtilitatem comparandam,dedi ſeruo pharmacum ad bibendum, dixíque id non mediocriter collaturū eſſe corpori. Seruus acceptum calicem,manúque labiis appoſitum,euacuatum oſtendit,vbi ſanè quàm libenter ebibiſſet medicamētū. quo facto illinc diſceſsimus. Ipſe profectus ſum quo decreuerā: ſeruum verò miſi ad amicum quendam ob rem aliquam neceſſariam, iuſsíque vt celerrimè reuerteretur. Erat iter eo (vt arbitror) triginta ſtadiorum. obedientem reperi,atque celeriter reuerſum. Sed vbi ad meiendum coactus eſſet, ei viſum eſt nigrum meiere: mihíque retulit idipſum malum,atque cauſam neſciens,magnopere cōtriſtatus eſt. Iuſsi itaque vt poſtera die in matula oſtēderet vrinam. Sic itaque egit,etiā euentum diſcere expectans, verebatúrque ne fortè ignorata cauſa,repente moreretur. Ego quoque inſpecta urina nigra, primo miratus ſum, oblitus pharmaci quod nuper dederā, neque quartanam in eo affuiſſe cōſiderans,neq, melancholiam: ſolummodo tamen videbam tēperaturam eius vergentem ad quendā purum humorem ni

grum. Sed hāc ſolam non credidi fuiſſe cauſam facti, nulla altera reddita cauſa. Poſt quā vero recordatus fui medicinam quam exhibuerā, intellexi rem, atq; riſi: iuſsiq; puerum confidere, ita vt ei nihil mali expectandum eſſet. Vrina autem plurimū tincta erat nigrore: quoniam, vt puto, nō ſæpius vſus fuerat ea medicina. Poſtera verò die vrina apparuit veneta: & die quæ hāc ſequuta eſt, mutata eſt ita vrina, vt ad eā quę ſecundū naturā eſt, cōceſsiſſe ſpectaretur. Fortaſſe à principio non fuiſſet tincta urina tam facilè ab ebibito pharmaco, niſi etiā labor maximopere adiuuiſſet, ꝗ ita facile medicamētum diſtributum fuiſſet, & vigentem materiam atque abundantē attraxiſſet. Horum ergo vniuſcuiuſque meminiſſe oportet, atq; accidentia conſiderare, ſiue à pharmacis oriantur, præſertim quæ humores eiuſmodi cōmouent, ſiue à cibis & potibus ſimili colore affectis. Veruntamē hæc ipſa in corporibus ſanis cōtingentia, aut parū, aut nihil mali ſignificāt. in ægrotantibus verò longo tempore maximè ab humoribus melancholicis ſalutaria & ægritudines ſoluētia exiſtunt. Sed in iis qui febribus acutis laborant, ſemper praua ſunt, atque ferè mortis nuncia. Cum itaque demonſtratum ſit, quænā ſit vrina omni ex parte optima, & quę hanc ipſam maxime ſequatur: atque poſt hæc quidnam ſibi velit vnuſquiſque è coloribus vrinarum: reliquum eſſe videtur vt de conſiſtentia vrinarū, déque contentis diſputetur, definiendo

ratione vniuſcuiuſque iudicia, & quid eorum vnūquodque velit explicare. Sed tamen vbi decentem modum diſputandi fecimus, neque par eſt diſputationem ipſam differre, ne vertiginem legētibus afferamus, ſic eam hic ſiſtemus, vt quæ ſufficienter omnium ſupradictarum urinarum cognitiones & iudicia tradiderit. Sed ad aliam, quæ ſequitur, diſputationem tranſeamus, re ipſa nos eo pacto vocante. Donum quinetiam dei putari poterit, ſi id cui magno ſtudio incumbimus, perfecerimus. Nanque & nobis qui nihil ab eo quod rectum eſt aberrauimus, nihil erit quod vitio verti poſsit: hi verò qui hanc diſciplinam amplexati fuerint, ſine errore de his vniuerſalibus iudicabunt, tanquam pugno concluſas cauſſas tenentes. Neque arbitror quicquam melius contingere poſſe, quàm ſuper male affecto corpore verum iudicium, quod decet omni ope experiri, vt diligenter exerceamus.

ANNOT-

ANNOTATIO CAPITVM quæ in libro ſecundo de iudicijs vrinarum continentur.

De iudicio ſubſtantiarum vrinæ, Caput 1.
De iudiciis ſuper quantitate cōtentorum, Ca. 2.
De iudicio ſuper ſubſtantia contentorū. Cap. 3.
De iudiciis ſuper albis contentis, Cap. 4.
De iudiciis ſubſpiceorum & ſpiceorum contentorum, Caput 5.
De iudicio contentorum bilioſorum, Cap. 6.
De iudiciis contentorum venetorum, liuidorū, & nigrorum, Caput 7.
De iudicio cōtentorum ſubrubeorum, Cap. 8.
De iudicio contentorum cruentorum, Cap. 9.
De iudiciis orobeæ, furfureæ, lamineæ, ſimilaceæ hypoſtaſis, Cap. 10.
De iudiciis contentorum mediocriter miſtorum, Caput 11.
De iudiciis ſuper contentorum læuitate, & contrariis eius, Cap. 12.
De iudiciis ſecundum loca cōtentorum in vrinis, Cap. 13.
De iudiciis bullarum vrinæ, Cap. 14.
De iudiciis coronarum diuerſorum colorum, Caput 15.
De iudiciis eorum quæ innatant in vrinæ humore, Cap. 16.
De iudicio vrinarum ab odore malo, Cap. 17.
De iudiciis vrinarū hypoſtaſi priuatarū, Cap. 18

Quòd fieri non poſsit, vt particularia cõcipiantur tanquam in infinitum exeuntia, Cap. 19.
Quòd non facilè febres ephemeræ ab hiſce iudicentur, Caput 20.
De iudicijs tertianæ puræ, & non puræ febris, Caput 21.
De iudicijs quartanæ puræ, & non puræ febris, Caput 22.
De iudicijs febrium amphemerinarũ, Cap. 23.
De iudicijs vrinarum in febribus continuis à putredine, Cap. 24.
De iudicijs vrinarũ, quæ fiunt ob aliquod membrorum principalium affectum, Cap. 25.
Quòd volentem exactè de vrinis conſiderare, oporteat præter alia etiam probe callere diſciplinam de pulſibus, Cap. 26.

ACTVARII DE IVDICIIS VRINARVM, LIBER ſecundus. Præfatio.

DISCIPLINA atque ratio morbos cognoſcendi, & arti medicæ maximè vtilis, ab his olim magno ſtudio culta eſt, qui in eas res diuerſis in locis inuentas incubuerũt: verùm quum ad id abſoluẽdũ tractatione vrinarum indigerent, neq; quiſ-

quam tamen eam aggrederetur, iam ipſi eam at tigimus, ita tamen vt ſuperiore illo nō abſolue- rimus, ob id altero hoc ipſo libro indigemus, vt omnis recta ratio quæ de iudicijs eſt, reddatur. Si igitur videamur ſuper hiſce diſputationē pro- trahere, id non incongruū videri poterit ijs qui promptiores ſunt ad accuſandum, præſertim ſi res neceſſarias & ſufficientes demonſtrauerit oratio. Quandoquidem & qui diſcunt, ij faci- lius hinc nouerint, ſermone ad hāc methodum ſufficiente, explicato, eos qui curare morbos aggrediuntur, confidenter eos curare aggredi debere quos cognouerint victum iri: eos verò non attingendos quos natura ſuperiores fore viderint. Si quis igitur velit in ſingulis diſputa- tionibus docere quemadmodum polleat in ar- te medica iudicatio, hic videbitur feciſſe qui- dem commodum indoctis, qui ſemel indocti eſſe cōuicti ſunt, doctis verò recordationis nō inutilis munus etiā paraſſe. At verò laboris ple num hæc iterum dicere ratus, non inutile verò in memoriam reuocaſſe, quanti ſit momenti ip- ſa exquiſita cognitio, & quantum polleat in ar- te iudicatio, non minus virtutis auxilium ver- bis, quàm magnæ promptitudini ſtudentium affert. Sed hæc ipſa relinquamus, cùm de eis o- rationem protrahere nō multum opportunum habeatur. Nos verò vbi in ſuperiore libro dixi- mus de vrina, quæ omni ex parte ſecundum naturam eſt, & de quantitate humoris eius, at-

que de coloribus, reliquum eſſe videtur docere in hoc libro de conſiſtentia ipſius humoris, atque de contentis, déque iis quæ in contentis videntur. Quinetiam de bullis, & aliis quæ in ſuperficie vrinæ innatant: demúmque ſi quid aliud circa vrinam exquiratur.

DE IVDICIO SVBSTANTIArum vrinæ, Caput I.

CVM præceſſerit quæ in venis fit decens concoctio, tum mediocris apparet vrinæ conſiſtentia, quantúmque illa receſſerit ab eo quod decet, tãtum quoque ſubſtantia decidere à mediocritate ſpectatur. Nam cum cruditas præfuerit in uenis, tum conſiſtentiæ diuerſę producuntur. At verò quia quæ adeſt cruditas, fit aut ob debilitatem naturalis caloris malè affecti ab aliqua intemperatura, aut ob aliquem humoris exceſſum obtrũdentẽ caliditatem naturalem, quæ conſiſtentiæ ob primam cruditatem pręſentantur, hæ ſanè quàm tenues apparent. in quo ſi diligenter animaduerteris, multas inſpexeris differentias ſecundum gradum non exquiſitę concoctionis. Quæ verò fiunt ob aliquorum humorũ exceſſum conſiſtentiæ, craſsiores apparent, ita vt proportione reſpondeant erroribus factis in coctione. Quinetiam eaſdem conſiſtentias efficere comperiuntur meatuum obſtructiones, atque eorundem deoppilationes. Nam in illis ueluti arctata materia continentur craſſę partes.

quamobrem apparent tenues vrinæ. in reſeratis obſtructionibus uerò craſſæ ſpectantur vrinæ: veluti natura expellente per meatuum amplitudinem, non ſolùm concoctas ſuperfluitates, uerumetiã eas quæ non bene cõcoctæ ſunt. Neque ſuperuacaneum videri poterit, ſi hæc diſtinctius referantur. Siquidem quæ urina ab inedia profluit, tenuis, hæc ipſa ſubcrocea ſpectatur, atque aut minima, aut nulla cõtenta habet. Quemadmodum ob diuturnam magnámque euacuationem, vel uentris, vel ſanguinis, uel etiã vrinæ, ueluti in diabete, vrinam tenuem eſt uidere, atq; albam, ac probè abſque hypoſtaſi. Similis etiam urina ſpectatur in appellata ſenectute ab ægritudine, & in ſenectute per naturã accedente. Vrina uerò craſſa, aut abundantiam humoris ſignificat, aut corporis ſuperficiei denſationem ob frigus factam, aut concoctionis principium: veluti in quibuſdam ægritudinibus fieri ſolet, uidelicet cùm in eis urina tenuis præceſſiſſet: verùm aliæ colore definiũtur, aliæ facili mutatione, aliæ contentorum craſſitudine. Contingit autem cõcurrentibus uel duabus, vel tribus, uel pluribus cauſsis naturam oſtẽdere urinas cõplicatas: de quarum compoſitione nunc nobis propoſitum non eſt diſputare, ſed de ſimplicibus. illud enim plurimum orationem protraheret, atque ad inquirendum perdifficile eſſe videtur. Hoc verò nihilo minus eſt promptum q̃ facile, atque ſtudentibus non paucas occaſiones

præbens, vt poſsint iudicare rectè de vrinis quę complicatę appareant. atque ita ſatis tradidiſſe ea quæ ad vrinarum conſiſtentiæ cognitionem pertinent, videmur, quum quæ præcipua ſint dixerimus, vt qui perſpicaci ingenio & intelligentes fuerint, ex his reliqua æſtimare poſsint, ſi modò à nobis aliqua prętermiſſa ſint. Nanque protrahere orationem, tanquã magna reprehenſione dignum ſentiens, fugiendum eſſe decreui.

DE IVDICIIS SVPER QVANtitate contentorum, Caput 2.

NVNC decens eſt conſiderare contentorũ tractationẽ aggredi. Atque primò dicẽdum de eorum varietate in quantitate eorum. Deinde de colore, & ſubſtantia, atque de læuitate, & æqualitate, atque ſi quid aliud in eis appareat. Cõtenta igitur in vrinis aut maiora eſſe contingit, aut minora, aut vſquequaque mediocri quantitate Cùm itaque mediocria extiterint, decẽter quædam afferri poteſt iudicatio. Sin verò fuerint quantitate maiore quàm par eſt, mediocria verò ſecundum alia, tum ſigna erunt hominem multo cibo vti. Cùm multi cibi capti facilè concoquantur à robuſta caliditate naturali, & vita in otio ſine exercitatione tranſigitur: hæc ſimpliciter ſignificant hominem vti cibis qui pinguefacere ſolent. Eſt interdum nõ parua quædam cohibitio difflationis, quæ in vni-

uerſo corpore fit, atque reuerſio reliquorum naturalium excrementorum, non tranſitio facilis, atque tam magna proijciuntur contenta vt à contrario minora prouenire cõtingit, quẽadmodum à mediocritate mediocria contenta fieri ſolent. Tenuia verò contenta, ſiue maiora quã deceat, ſiue minora, ſiue etiam mediocri quãtitate fuerint: ſic intelligere oportet, quòd aliquando humoris crudi ſanè quàm ſubtiliati ſignum ſint, quod hinc cognoſces. Nanque ſi modicè commoueris matulam, ipſa cõtenta facilè attolluntur, atque læuitas diſsimilis redditur.

DE IVDICIO SVPER SVBſtantia contentorum, Caput 3.

INTERDVM debilitata ob frigiditatem tertia concoctio vſque adeò eſt, vt contenta nõ valeant perduci ad mediocrem ſubſtantiam, adquam multo difficilius, quàm res priores, quarum ipſa contenta ſunt ſuperfluitates, producuntur. Differunt autem hæc à rebus prioribus, quòd contenta non cito promoueantur ad mediocritatem, tempore & virtutis robore indigentia. Diuerſa quinetiam quantitas, quæ in ipſis contentis eſt, præſentat menſuras humorum, qui intrinſecus tractantur. Craſſa itaq; apparentia contenta, ſi non malè olent, & perlæuia fuerint, non etiam ſanies erunt, ſed erunt humorum crudorũ quorũdam in venis manentiũ amputatio, ita vt ratione habita quantitatis &

craſsitudinis, humorem vigentem teſtentur. Eſt quoque uidere aliquando cōtenta multùm excedere mediocritatem, cùm in morborum criſibus natura excernit ſuperfluitates quæ ſunt in venis, ita ut confertim & abundè euacuetur materia, ita ut timorem nō paruum incutiāt ignorantibus facti huius cauſam. ſed tamen hac ratione diſtingui poſſunt: nempe ſi mala nō ſint, malúmque colorem non habeant, & poſt vigorem morbi appareant. Nanque eiuſmodi cōtenta in principio, aut augmento febris apparentia, vt ſuſpecta habere oportet, prçſertim ſi cum malis coloribus producātur. Sed hoc reponendum eſt in libris de præuidētiis. in illis enim de hoc ipſo plenius, annuente Deo, diſputabimus. At verò addendum eſt orationi illi quod de genere humorum crudorum habetur: differt tamē à prædictis, quòd uiſcidum ſit & mucoſum id de quo agitur. Quinetiā interdum accidit, vt eiuſmodi mucoſa detenta in uaſis vrinarijs, homini dolorem non paruum afferant: ea autem puri ſimilia dixeris: ſed differunt ab eo, quòd nec male oleant, & quòd multum ſint viſcida. Pus uerò quandam quoque uiſcoſitatem habens, diſtat à viſcoſitate quę in humore crudo memorato ineſt. Cognoſcitur etiam pus, eo quòd præceſsit in loco dolor: quódque cōtigit ſanguinem mingi: atque pus poſitum ſuper carbonibus, grauiter olet. Sic itaque quæ iudicia ſint ferēda ſuper contentis maioribus, aut minoribus temperato,

ſiue craſsitudinem, ſiue tenuitatem habeant, ſiue mediocritatē aliquam ſeruent, ab hiſce quæ dicta ſunt, diſcere oportet virum prudentem ac ratione diſquirentem. Sed poſthac diſputādum eſt de coloribus qui in contentis apparere ſolēt. Colores uerò qui contenta decent, nemo dixerit eſſe vehemēter albos, aut ſubſpiceos: ſiquidē ab vtriſque horum recedentes, mediocritatem quæ inter hoſce eſt, nanciſcuntur.

DE IVDICIIS SVPER ALbis contentis, Caput 4.

CVM cōtenta fuerint vehemēter alba, tum aut humoris alicuius phlegmatici ramenta ſunt, aut pus ſumme concoctum, quod ab aliquo interno membro affecto ſecretum eſt. Et diſtinxeris hæc ſignis ijs quibus prędiximus ſaniem atque humores diſtingui. Nanque dicta dicere, vt ſuperuacaneum putantes, refugimus, neque minus ut abſurdum reprehendimus, cum quiſpiam vult dicere decentia, illa prætermittit.

DE IVDICIIS SVBSPICEOrum & ſpiceorum contentorum, Cap. 5.

AD hæc cōtenta ſubſpicea, atque ſpicea minus bona quoq; ſunt: vt quæ exciderint à colore qui ſecundū naturam eſt. Veruntamen quiſpiam tolerare poterit hæc tanquam mediocria, videlicet à mediocri bile colorata, quæ in profundo corporis merſa eſt.

DE IVDICIO CONTENTORUM bilioſorum, Caput 6.

BILIOSA contenta etiam mala habentur: quippe quæ exauctam eſſe bilem rubeam in concoctione tertia ſignificant. Quemadmodum etiam peiora ſunt contenta nigricantia, ſuperata iam virtute à turma prauorum humorum. Niſi enim virtus optimè, vt arbitror, ſe haberet, non etiam colores eiuſmodi extraneos ſuſciperet obſeſſa à corrupta materia.

DE IVDICIIS CONTENTORUM venetorum, liuidorum, & nigrorum, Caput 7.

HISCE prædictis peiora videntur eſſe contēta, quę vel veneta, vel liuida, vel nigra apparuerint. Tāto enim cēſentur ſuperaſſe naturę vim, quanto deteriora fuerint. Veruntamen quiſquā poterit cōtenta ſimilia facere rebus ciuilib⁹ hoc pacto. Ponat vrbem eſſe naturalē habitationem diffuſam per totum corpus. Item ponat vrbanū exercitum omnes actiones virtutis. Itē leges & ordinem ponat eſſe concoctiones, quæ ſecundū rationē fiunt. Quoniam verò vrbis quoq; pars eſt definita in mœnia externa atq; anteportalia: pars in mœnia interna atq; propugnacula: tertia verò ac vltima veluti in ipſam arcē: oportet volentē diſcere ea quæ ſecundum naturā fiunt, comparare ipſam cum hac imagine. Igitur mediocres ĩcoctiones dicere poterit quiſquā eſſe

legum tranſgreſsiones. Nã ſi modicę fuerint, parum lęditur ipſa cõmunitas: ſi verò ꝓceſſerint, tum infertur ſeditio. Quòd ſi etiã magis auctæ fuerint, tũ ciuitas omnino euertetur. Hîc in extremis & diuturnis cruditatibus interdũ ob longum tẽpus ſubeunt periculũ laborãtes. Quæcũque verò ob imbecillitatẽ cuſtodum ab hoſtibus in vrbẽ inferuntur, hęc oſtendũt praui humores collecti in corpore, atq; in ꝓfunditatẽ iam recepti. Nam cùm ſuperauerint, atq; ſuper arce fortiores erunt, quid aliud potius q̃ euerſionẽ euenire vrbi putauerit quiſquã, omni iam corruẽte virtute? Secũdũ hæc igitur quiſquã poſuerit cõtenta nigra, ſigna eſſe hoſtium incũbentium muris, atq; in loca vrbis eo fortiora profectorum, quo magis verſus fundum matulæ cõtenta conceſſerint. Hoc itaque pacto ex hac imagine conſideraueris ea quæ in natura noſtra contingunt. Sed inſtitutus ſermo repetendus eſt, atque de reliquis cõtentorum coloribus ita dicendũ eſt.

DE IVDICIO CONTENTOrum ſubrubeorum, Caput 8.

CONTENTA ſubrubea atq; rubea cruditatem quandam in tertia concoctione ob rubeæ bilis exceſſum demonſtrant. Putantur tamẽ mediocria, & fortaſſe ſine periculo eſſe. Nã alia memorata contenta, non minus quantitate quàm qualitate nocentia ſunt: hæc verò ſola quantitate ſolent virtutem ipſam offendere.

quibus ſublatis virtus perquam facilè ad ſeipſam reuertitur.

DE IVDICIO CONTENTOrum cruentorum, Caput 9.

PRAETER hæc apparent contenta veluti cruore ſuffuſa, quæ peiora vſquequaque ſunt rubeis cõtentis: ſed meliora quàm liuida, atque nigra. Nanque ſignificant non elaboratum omnino eſſe ſanguineum humorẽ. Quòd ſi ob multitudinem virtute infirma id fiat, tolerabile fortaſſe hoc videbitur, & homo id ferre poterit. indiget tamen tempore non paruo ad recuperandam ſanitatem. Quòd ſi per virtutis ipſius debilitatem per ſe accidẽtem id apparuerit, tum hoc eſt malum extremum accuſans uirtutem defatigari in ſua actione, atque diſſoluere eos humores qui conſueuere maximè vtiles eſſe animali. Quæ diſtinctè noſſe poteris, ſi conſideraueris præcedentes concoctiones, atque habitum, & ætatem ægrotantis, & anni tempus, & regionẽ, & victum, & præſentem rerum abundantiam. Hæc enim conſueuerunt nihilominus aliis cõferre ad faciẽda iudicia, ita vt par ſit volentem certa ferre iudicia, eniti meditari hæc ipſa.

DE IVDICIIS OROBEAE, FVRfureæ, lamineę, ſimilaceę hypoſtaſis, Cap. 10

NVNC verò decens eſt diſputare de orobea, & furfurea, & laminea, atque ſimilacea hy-

poſtaſi, quidnam vnaquæque earum ſignificet. Nam quales ſpecie ſint, in ijs quæ de differentiis vrinarum, dictum eſt. Nunc iudicia de eis appo nemus, vbi hoc pacto nos ante diſputationẽ direxerimus. Orobea igitur hypoſtaſis in vrinis tum apparet, vbi pingui iam conſumpto, caro inceperit conſumi. Neque ignorare oportet, ꝙ interdum hanc paſsionem ſolorum renum indicat orobea hypoſtaſis: quod diſtinguendum eſt, ne parum expertis imponatur. Ergo in ijs qui toto corpore febriunt, ſignificat orobea hypoſtaſis totius corporis liquefactionem: qui verò non febre affliguntur, renes ſoli hanc affectionem patiuntur. Definitur inſuper id à concoctione. nanque cruditas totius corporis cõſumptionem eſſe, concoctio verò ſimul conſpecta, renum ſolorum ſignificat. Altera praua hypoſtaſis eſt furfurea, ſic vocata, quę peior eſt prędicta, non tamen tam mala quàm laminea. apparet hæc, cùm febris in profundis vaſis infixa eſt. Illius meminiſſe oportet. nanque interdum eſt ſignum ſolius veſicæ patiẽtis. ſed diſtinguitur hoc etiam concoctione & cruditate ac febre, & febris abſentia: veluti de orobea iamdudum dictũ eſt. Lamineam vero hypoſtaſin tum gigni intelligendum eſt, cùm febris procedens partes corporis ſolidas attigerit. Sed quæ dicta ſunt de furfurea hypoſtaſi, ea intelligenda ſunt hoc in loco. Aut enim totius corporis paſsio exiſtimatur, ſi & febris & cruditas aderit, aut ſolius

veſicæ, tum cùm in homine non eſt febris & in vrina demõſtratur decoctio. Peſsima eſt ſimilacea, tantũ has prauitate ſuperans, quantum ipſa mortificationi propinqua eſt. Nanq; febris prȩueniens etiam vſque ad cõciſionem partium amplarum, ſimilaceam eiuſmodi hypoſtaſin reddidit. Veruntamen hîc eſt diſtinguenda ſimilacea hypoſtaſis ab aſſato ſanguine. Nãque ſi contenta fuerint alba, tum ſignũ eſt ſimilaceã eſſe. Sin vero ſint rubea, ſignũ eſt ſanguinis aſſati. Oportet autem prudẽtem circa hæc ipſa timendo diligenter cõſiderare quæ dicta ſunt: atq; eo pacto & dicere, & facere id quod cõuenit. Item & bis, & ter, ac ſȩpius (ſi dederit occaſio) idẽ diſcutere, ſi quo pacto prim⁹ ingreſſus id min⁹ cõceſſerit, præcogitare quod infallibile eſt. Nã ſi quis primo impetu atque ingreſſu iudicare & facere ſtudẽs, à veritate aberrarit, riſus eũ cõſequetur, ægrotaréque fortaſſe iudicabitur & ignorãtiæ cõdemnabitur. Qui vero bene meditatus, atque diligentius res expenderit, hunc ſequitur gloria dicendi veritatẽ, ita vt ei ægroti pareant. Quȩ etſi curſim, ſufficiẽter tamen dicta eſſe arbitramur.

DE IVDICIIS CONTENTORUM mediocriter miſtorum, Caput II.

NON latere nos oportet, interdum humores quoſdam ad ipſum matulæ fundum decumbentes iam ſubtiliatos & diſiunctos à craſſo ſpi-

ritu,aſſatos verò atque cõſiſtentes oſtendere ſimilitudinem quandam dictarum hypoſtaſium. Sed haſce dignoſcere facilè poteris, partim eo quòd præceſsit multa craſsitudo hypoſtaſium, partim eo quòd hæ ſtatim tempore cõmotæ attolluntur atque volant,& diſsipantur. Prædictę verò prauæ hypoſtaſes ſemper acquirũt multitudinem & craſsitudinẽ,atque plurimũ ſeruant matulæ fundum,nullo pacto diſsidentes. Sed de prędictis ſatis eſt hoc pacto dictum. Cõſequens autem eſt dicere de hypoſtaſi bona commiſta cum prauis quibuſdã, ac incoctis fruſtis humorum quorũcunque. Siquidẽ interdũ accidit,vt ramenta quædam conſpiciantur cum cõtentis, quæ aut verſus colorẽ aureum vergunt,aut verſus album, aut propinquum. Quæ ſi multa fuerint,ſemicoctã materiam eſſe indicant, illum verò humorem in profunditate corporis abundare,atque concremari, cuius ramenta ſimul cum cõtentis natantia,ſi parua ſint,modeſtiorẽ eiuſmodi humoris malitiã demonſtrant, atq; hæc à malis cibis produci. Sed tamen è regione ſibi reſpondent res, ratione magnitudinis, hoc modo. Nanque quò maiora fuerint ramenta,eò minorem eſſe cremationem humorum in venis oſtendũt: quò minora,caliditatem maiorem. Ob quã cauſam autẽ id fieri neceſſe ſit, nos inferius aperiemus. Nam in pręſenti propoſuimus ſolũmodo de iudiciis dicere. Interdum quinetiã in cõtentis veluti capilli ſubalbi palmo longi,& mi

nores & maiores inſpiciuntur, qui cũ videntur indicant renum quandam paſsionem. Cùm cõſpectantur in contentis plura, ac diuerſi generis corpora, fuerı́ntque à qualibet cauſa diſperſa in ſinum ipſum vrinæ, tum certum eſt, dolores in corpore diſperſos corripere hominem, quemadmodum nos aliquando vidimus illa in muliere quadam, quæ ſpontanea laſsitudine vlceroſa ægrotabat: atque in altera quæ diutius ægrotauerat partium compoſitione. Sed prioris vrina plura & aſperiora eiuſmodi corpuſcula iniecta in contentis continebat, atque probè ſimilia furfuri pererrantia in toto humore vrinæ, qui humor quoque aureus erat: alterius vero vrina erat ſubtenuis atque alba, ita vt parum recederet tam ſubſtantia quàm colore ab ea quæ ſecundum naturã eſt. Corpuſcula verò iniecta contẽtis videbantur minora, & tenuiora prædictis. Quarum etiam illa quę patiebatur ſpontaneam laſsitudinem, regimine viuendi à nobis inſtituto curata eſt. Altera perſuaſa eſt à me, iuſſum pharmacum bibere profuturum eius paſsioni. veruntamen metu retardata accipere diſtulit. nondum enim nomen pharmaci audierat, neq; biberat. erat enim mulier cætera moribus agreſtibus educata. Ipſe vero eam reliuquens diſceſſi, & quidnã ei euenerit, ignoro. Veruntamẽ hęc ipſa relata ſunt nobis, non vt ſermo hiſtorijs decentior ſit, ſed vt vos animaduertatis quantum conferre conſueuit diligens vrinatum conſideratio.

ratio. Illud interim conſulere vellem vobis, qui tam delicate operam datis diſciplinæ de vrinis & ante ipſam incumbitis cognoſcendis rebus, quas quotidie fieri in ægrotantibus contingit, vt hæc quæ diximus, conſideretis, non parum medicæ arti cōferre potentia. Sed quaſnam ob cauſas illa fiant, docebimus, Deo fauente, in ijs libris qui de cauſis vrinarum inſcribũtur. Et hæc ſatis ſint de contentis quæ apparent eſſe complicata.

DE IVDICIIS SVPER CONtentorum læuitate, & contrariis eius, Cap. 12.

DE contentorum læuitate iam par eſt docere. Contenta igitur ſi omnia continua & læuia māſerint, ſignificant noui nihil in homine productum eſſe. Sin verò fuerint aſpera atque veluti diſperſa, nō parua quædam perturbatiò ſignificatur generata eſſe in ꝓfunditate corporis ab aliquo adulterino (hoc eſt, ex calido & humido compoſito) & violento ſpiritu, qui dimouendo ita materiam diſſeparauit ſua ipſius vehemētia, vt hinc acciderit quod iam dictum eſt. Quòd ſi cōtingat aliquod valde crudũ eſſe complicatũ cum contentis, indicat id pulſum eſſe violentia ſpiritus ad terminos corporis, atq; ob anguſtiā locorum, in quibus eſt inculcata ea craſſa materia, eſſe non paruum doloris ſenſum. Atque vt diſsimiliaria complicantur cum contentis ſubſiſtentibus, ita quoque doloris ſenſus extiterit. Et

quo magis rurſus materia diſtributa eſt in ſinũ humoris vrinę, eo in pluribus corporis partibus noueris doloris ſenſum adeſſe. Diſces autem horum affectuũ cauſſas diligẽtius in libris de cauſſis vrinarũ. Quinetiam vt cõtenta eo pacto aſperata, atque inter ſe diſtãtia ſunt, ita quoq; in eis diuerſa iudicia habueris. Quemadmodũ ſi hæſerint ſibi atque cõſtricta ſint, indicant craſsitudinem materiæ impenetrabilem, teſtãte id qualitate viſcoſitatis. ita vt in quo loco humoris vrinæ hæc diutius manſerint, oſtendãt in illo corporis loco paſsionem diuturnam eſſe, eo magis ſi hæc multum viſcida fuerint, ab ipſa materia habuerint id ꝙ difficulter mutari poſsint. Sed de læuitate, & contrariis eius, ratio ab intelligente poterit iudicari.

DE IVDICIIS SECVNDVM loca contentorum in vrinis, Cap. 13.

NVNC dicemus de locis contentorum, definiendo quæcunque ab eis cognoſcere licet homini ſcientiæ vrinarum initiato. Cùm igitur cõtentorum ea quæ ad fundum matulæ concedũt, appellata ſint hypoſtaſes: ea verò quæ vſque ad matulæ medium eleuãtur, vocata ſint ſublimia, nubes verò dicãtur, quæ ad ipſam vrinæ ſuperficiem perueniunt: in iis quæ de vrinarum differentiis ſcripta ſunt, exactius de hiſce dictum eſt. Quamobrem nõ opus eſt vt orationẽ illam etiã in hiſce protendamus: ſed nunc decet aperire

quæcunque in vnoquoque vrinarum loco refe-runtur. Igitur hypoſtaſis quæ ad fundum ſedere videtur, ſi fuerit bona & moderata, nihil noui ſignificat. Sin verò fuerit cruda atq; diuerſa ſpecie, ſignificat prauitatem naturę. Diuerſa verò partium poſitione, oſtẽdit ſegnitiem ipſius minus aſſurgẽtis aduerſus rebellionem humorum nocentiũ, ita vt opus ſit hîc & tempore & robore. Animaduertendum quoq; eſt ne hypoſtaſis hæreat, inhærens fundo matulæ. Item eſt hypoſtaſis tenuis. Hęc enim eſt quæ in libro de differẽtiis vrinarum dicta eſt obtinuiſſe tertiũ locum hypoſtaſium, quæ nõ mediocrem læſionẽ adeſſe capiti ſignificat, habens rationem nubium inter hypoſtaſes. Quæ verò ſublimes ſunt, loci quidem differentia malæ ſunt, cætera verò bonæ ſunt, & ſubſidẽtibus moderatiores: atque his ſola loci differẽtia, vt bonæ ſint, deeſſe videtur, vt quæ à ſpiritu quodam adulterino lęuiores redditæ ſint. Ex his verò quæ nubium rationẽ obtinent quæ bonæ ſunt, omnino quatenus nubes ſunt, non parũ receſſerunt verſus diſtantiã à loco, qui ſecundum naturam: quamobrem multo quoque indigẽt tempore. quæ verò prauæ ſunt, eo moderatiores videntur reliquis, quo abſceſſerunt à loco, qui ſecũdum naturam eſt, quíque debetur hypoſtaſibus ſecũdum naturam. Cõmuni nanque ratione hac ipſa hæc intelligere oportet. Itaque bona cõtenta oportet à ſuperioribus locis verſus inferiores deſcẽdendo accedere, ab

inferioribus verò reuerti, contrarium eſt. Praua verò melius eſt à fundo abſiſtāt quàm ad ipſum concedant. Et hoc pacto contenta quę inuehuntur in vrinā, ſecundū diuerſa loca humoris vrinæ iudicari poterunt. Quinetiam plurimum cōfert diligenter conſiderare contentorum differentias. Nanque vbi cōtenta quæ ſecundum naturam ſe habent, fuerint ad ſuperficiem vrinæ à multo ſpiritu euecta, cognoſcere poteris in capite prauam ac nō paruam affectionem adeſſe. Quemadmodū quoque in ſublimibus affectionem noueris adeſſe per partes corporis eandem proportionē habentes, ita vt quod eſt in vrinis vniuerſum interuallū, corporis interuallo proportione reſpondeat. Adulterina verò & pręter naturalia contenta ſi conceſſerint verſus fundū, peiora demonſtrant accidentia. Quamobrem diligenter cognoſcere differentias confert. Interdum enim humores concocti, & ad vrinę ſuperficiem concedentes, inexpertis medicis apparentiam bonorum contentorum attulerunt: qui ſuper concoctis illiuſmodi cōtentis fundantes vaticinia ſua, plurimum à propoſito aberrare comperti ſunt. Veruntamē hoc potius ad munus præuidēdi attinet. Idcirco par eſt vt id illuc differamus, atque veluti ab alio capite incipientes dicamus.

DE IVDICIIS BVLLARVM vrinæ, Caput 14.

CVM in vrinis conſpiciantur ſæpenumero innatare bullæ quædam quæ differunt colore, magnitudine, ac numero, veluti quoque in eis quæ dicta ſunt de differentiis vrinarum, de hiſce diligentius explicatum eſt: nunc nobis demonſtranda ſunt iudicia, quæ ſuper hiſce habere opinamur, vt veluti per concordiā procedētis orationis, ſubiunctio quædam conſonans redderetur. Siquidē bullæ ipſę cum differentiis quibuſdam colorum conſueuerunt comparere. Nanque & cū ſubalbis, & ſpiceis, & aureis, & ſubrubeis maximè cōſpectæ ſunt coloribus. Nō enim cū nimium albis vnquam, neq; cū rubeis coloribus alterius complicari poſſunt, cùm ſpiritus hi gigni nō poſsint vbi eſt vincentium qualitatum exuperantia. Bullæ enim ſigna ſunt ſpiritus adulterini, quemadmodum in iis quæ de cauſis vrinarū, diligentius declarabimus. Oportet hæc ipſa cognoſcere quæ non parū conferentia ſunt habendis iudiciis ſuper bullis. Bullæ igitur quæ in corona ſola, integra ſerie circunſiſtunt, ſi contigerit vt colore humoris vrinæ tinctæ ſint, ſignificāt tibi maiorem capiti affectionem adeſſe atque dolorem nō mediocrem. quæ verò ſparſim in corona manent, hæ à debiliore cauſſa generantur, atque ſimiliter ſignificant debiliorem dolorem. Veruntamen hæ eò maiores dolores capiti adeſſe oſtendunt, quò intenſius cum aureo colore inſpiciuntur. Nanque nunciant magnam nocentis ſpiritus ſæuitiam. Bullæ verò al-

bæ, vel vicinæ albis, conſiſtentes in coronæ ambitu, paruũ aut nullũ dolorem adeſſe capiti demonſtrant, atq; eo magis cùm colore albo fuerint. Quòd ſi tum fuerit vrina tenuis, habuerítq; contenta non omnino concocta, indicant caloris naturalis imbecillitatem. Sin verò craſſa fuerit vrina, tum ſpiritus germanus prorſus eſt humoris eius vrinæ. In vrina verò tenui & abſque hypoſtaſi, potius indicant renum obſtructioné. Itaque ſuper bullis quæ in corona ſola manent, eiuſmodi iudicia quiſquã habere poterit. At verò quia interdũ bullæ circa mediam ſuperficiem vrinę colliguntur, præter coronam, operæprecium eſt etiã de illis ſic iudicium facere. Siquidẽ quæ in corona circumeunt, ſignificant dolorificam quandã affectionem in capite adeſſe. Nunc concedentes ad ipſum medium, oſtendunt remiſsionem quandam affectionis dolorificę, tanquam cauſa doloris retrocedat. Quinetiam alię bullæ inæqualiter diffuſę per vrinæ ſuperficiem nihil tale ſignificant, ſed ſolùm arguunt multam naturæ debilitatem, maximè quo minor fuerit obſtructio, & crudorum humorum plenitudo. Quæ verò alia rectè dici poſſunt, illa tibi abſoluet oratio, quæ de cauſsis. Quas ob cauſſas autẽ ipſę bullæ conſiſtant, atque cur non cum omnibus coloribus appareãt, in iis quę de cauſsis vrinarum, explicabimus. Veruntamen illud hoc in loco ſubiungendũ eſt: nimirum quòd ſæpenumero apparentes, antea tamen non viſæ bullæ

ſatis fuerunt ad oſtendendum ſignum bonum concoctionis: natura itaque concoctionem aggrediente, quinetiam in iis qui ſeminis fluxu laborant, bullæ frequentiores in vrinis apparent per coronam. Interdum etiam quædam corpora quàm paruiſsima cum bullis inferuntur, quæ vt capilli craſſa ſunt, nõ etiam in longum protracta, ſed vſque adeo, vt quiſquam arbitretur in dictis bullis eſſe diametrum, & paulo minora & maiora, ſiue ipſius ſeminis quis dicat eſſe veluti ſegmenta, aut etiam renum colliquamenta. Sed oratio ſuper hiſce ſatis habita, hoc in loco gradum ſiſtat.

DE IVDICIIS CORONARVM diuerſorum colorum,
Caput 15.

QVONIAM meminimus orationis de corona, etiam hæc veluti adinuẽta illi adiungenda eſſe putamus. Siquidem perſæpe colores apparent in corona matulæ, declinantes à toto colore, qui in humore vrinæ eſt. Nam aliquando tranſmutãtur ad benignos, etiam ſi cæteri boni nõ ſint, hæc amplecti vt bona ſigna oportet. aliquando vero mutantur in peiores, q̃ ſint humoris colores, quos auerſari oportet, prçſertim ſi eõceſſerit in multo peiores. Nã in aureis vrinis, & rubeis, & vineis, & aliis id genus, ſi alba fuerit corona, aut albę ſimilis, ſignificat bonũ in vrinis eſſe, tãquã natura inceperit dominari. Sed ſi vi-

ridis & cærulea & deterior corona fuerit, contrarium, & malum adeſſe coniectare oportet, nempe quòd praui humores dominari nitãtur. Hoc itaque pacto licebit à coloribus coronæ manifeſtè indicantibus cognoſcere, quæ ſint tã medicis quàm ægrotantibus conuenientia, vt hi rectè curentur, illorum verò certa iudicia fiant.

DE IVDICIIS EORVM, QVAE innatant in vrinæ humore. Cap. 16.

QVONIAM aliqua diuerſæ ſubſtantię innatant vrinis quæ ſimilia ſunt araneis, atque punctis velut ex oleo iniectis, etiam hæc par eſt ſigna eſſe putare alicuius colliquationis, aut renum ſolorum, aut totius corporis. Veruntamẽ ſi parumper apparuerint, & ſe item reſoluerint, nihil graue adeſſe ſignificant. Quòd ſi perſeuerauerint, tanquam principium colliquationis oſtenderint, exhorrere oportet.

DE IVDICIO VRINARVM ab odore malo, Cap. 17.

AT quia etiam ab odore malo vrinarum eſt coniectare putredinem aliquam interioris mẽbri tam maiorem quàm minorem, operæpreciũ eſt de his iudicium facere. Igitur ſi puris quicquam in vrinis affuerit, euidens eſt cauſa. Quòd ſi id non aderit, ac mediocria videantur concoctionis ſigna, alicuius particulæ mortificatio ſignificatur. Quemadmodum ſi praua in vrinis

fuerint ſigna, mortificatio perueniſſe in toto corpore exiſtimatur, atque hoc pacto ex odore ratiocinari licet. Quoniam igitur de omnibus quæ communiter in vrinis continentur dictum eſt, atque in his declarata pro viribus ſunt iudicia, decens eſſe videtur etiam iudicia declarare vrinarum hypoſtaſi priuatarum, quæ maximè vtilia ſunt diſciplinæ de vrinis.

DE IVDICIIS VRINARVM hypoſtaſi priuatarum, Cap.18.

VRINARVM hypoſtaſi priuatarum alię perquã tenues apparent, aliæ nõ vehemẽter tenues: quædam autem mediocritatem ſuperãtes, mediocribus ſpiſsiores videntur: nõ tamẽ craſſæ appellãdę ſunt hæ, quę mediæ ſunt inter mediocres & mediocriter craſſas. Quoniam autẽ omnes nõ iiſdẽ coloribus colorantur: aliæ enim ſunt vehemẽter, aliæ mediocriter albæ, aliæ ſpiceæ, & aliæ croceæ, atque aliæ aliter: (nõ enim opus eſt omnia explanare, quæ aliis in locis ſæpe dicta ſunt) ob id oportet volentẽ de hiſce dicere, hinc incipere. Igitur cùm tenuiſsima vrina atque vehementer alba, & hypoſtaſi priuata prouenerit, aut non cõtemnendam obſtructionem vaſorum aut immoderatam frigiditatem, atque cruditatẽ demonſtrat. Quòd ſi vrina fuerit mediocris, etiam hæc erunt mediocria. Sed tamẽ licet ſpicea & ſubſpicea minorem obſtructionem ſignificent, nõ tamen etiam minorem

cruditatem. Nanque non præeunte concoctione, non etiam contenta poterunt eſſe cocta, quę ſunt excrementa factæ concoctionis. Vrina vero aurea & crocea oſtendunt minorem oſtructionem, ſed cruditatem continent, tanquã naturalem caliditatem expugnaſſet adulterina caliditas. Quinetiã eiuſmodi vrinæ hypoſtaſi priuatæ prouenire poſſunt ob ingentes dolores, ac immenſa exercitia, atque nihilominus ob materię defectum. Quæ vero urinæ vlterioribus coloribus quàm qui dicti ſunt, tinguntur, vt rubea, & paſſea, & alio quouis modo, hæ per ipſos colores oſtendunt dominantium humorum qualitatem atque proprietatem. Atque dictum eſt de colorum proprietate libro ſuperiore. quatenus vero hæ vrinæ ſunt hypoſtaſi priuatę, non euidenter poſſunt oſtendere obſtructionem, vt euidentiſsimè indicẽt aliquam putredinem atque cruditatem in genere venarum. Interdum etiam inflammatio aliqua magna in membris principalibus conſiſtens, eiuſmodi vrinas proiecit, idque non immerito, eo quod illuc cõtracta eſt materia ab adulterina caliditate attrahente illam tanquam cucurbitula. Sed hoc ſpectat ad libros de cauſsis vrinarũ. Qua pro re par eſt potius, vt eouſque ſeruetur ad dicẽdum. Nunc vero quæ deinceps ſunt ſequendo dicamus. Siquidem vrinę abſq; hypoſtaſi ſemper, vt nouimus, prauæ fuere, eo quòd lõgè ab eo recedunt, quod ſecundum naturam eſt. Sed tantum inter

ſe differunt in prauitate, quantum etiam colores inter ſe differentes fuerint. Quòd ſi colores & ſubſtantiæ parum abfuerint à mediocritate, contenta verò non appareant in eis, reprobandæ ſunt, tanquam ſegnitiem naturæ quandam arguentes, etſi veluti oſtenſuræ ſint hypoſtaſin paulo poſt aduenire. Nanque cum virtus parum ex aliquo ſuorum operum exciderit, etiam facilis reparatio ſequetur. Quinetiam apparere poſſunt abſque hypoſtaſi, & ob dolorem ingẽtem, & ob longas vigilias. Vtrauis enim harum affectionum facit eo, vt eouſque virtutem diſſoluat, vt vrinis auferantur contenta. Nam etiam earundem vtrauis vbi magna fuerit, vt dictum eſt, & à quauis cauſſa genita, ſi diu manſerit, per ſe poterit virtutem extinguere, quare & ſigna concoctionis auferre. Nam etſi horum ipſorum alterum alterius eſſe ſymptoma contingit, nõ tamen cauſſa defectus contentorum eſt horum accidentium cauſſa, ſed defectus contentorum adeſt propter ipſa accidentia. igitur etiam illud oporret inueniendo ſubiungere. At quaſnam ob cauſſas hæc fiant, abſoluet diſputatio de cauſsis vrinarum: ita vt tum redditis cauſsis non poſsint latere iudicia vrinarum hypoſtaſi priuatarum. Quinetiam homini volenti iudicare, opus eſt quadam propria inclinatione ad ſolertiã, ſagacitatem, & cõiecturã infallibilem. Siquidem neq; vrinarũ ſubſtãtiæ, neque

colores,neque cõtenta,neque ea quę circa hæc ſunt,terminari poſſunt definita aliqua quãtitate. Materiæ enim ſemper motæ & diffluẽtis nemo vnquam poſuerit mẽſuram ſtabilem atque certam. Hoc enim fieri contingit ſolummodo in iis ſubſtantiis quæ ante oculos eodem modo manent. Sed naturæ opera in motis corporibus definitionib⁹ & notis veluti exprimũtur. Opus itaque eſt re quadam ſtabili ac ſimul cum tranſmutationibus vadẽte, cui quiſpiam innixus, ſenſibus certò diſcernere menſuras alterationum atque motionum poſsit. Mentis itaque puræ munus eſt inuenire, vt decet, tam menſuram tranſmutationum in ijs rebusquæ non ſemper eodem modo ſe habent, quàm differentias ipſis adiicere,& rationes illarum inſuper diiudicare. Quamobrem ſiquis fortaſsis nactus fuerit eiuſmodi quãdam vrbanitatẽ naturæ, is ſanè quàm facilè,& per hæc poterit & promptè ea quæ relicta ſunt,inueniendo adiungere,quę vniuerſalibus determinationibus comprehenſa ſunt:relicta verò particularibus ſcripturis. Veruntamen etſi hæc ipſa nihil pertinent ad propoſitum ſcopum de iudiciis, non idcirco omnino ſunt à ſermone diſſona. Nos vero poſtquã addiderimus etiam diſputationi de vrinis, quę cõtingere poſſunt quibuſdam ægritudinibus, finem faciemus diſputationis de vrinarum iudiciis. (nam hoc ſolum deeſt ad perficiẽdum tractatũ de iudiciis.) prę ſertim cùm ſermonis prolixitatẽ, vt rem ca-

lumniæ maximè opportunam, fugiamus. Vrinę autem ſupra dictę non parua cauſſa fuerint his quæ complicate expenduntur. Verũtamen anté hęc ſcire oportet, nos de ſimplicibus coloribus diſputationem facere: (nam in hiſce ſolummodo nominibus abundamus propriis atq; notis) demonſtrantes qui humores cum quibus coloribus ſimul appareant. nõ facilè autẽ fuit enumerare compoſitos humores in coloribus apparẽtes, propterea ꝙ propriis nominibus carebamus: quin & id non admodum ad comprehendendũ facile fuerit vobis qui harum rerum ſtudioſi eſtis, pręſertim quum hæc coloribus quarundam ſpecierum aſsimilentur, & explanatione non ſatis exacta exprimãtur. Adde infinitam & cognitu difficilem miſtionem eſſe è diuerſis humorum quãtitatibus. Quamobrem cum demonſtrata ſint genera colorum, & vt vnuſquiſque habeat hæc definitionibus quibuſdam, atq; ſimilitudinibus rerum notarum comparata, decens eſt vt prudens etiã coniectet colores ipſos à diuerſis humoribus coeuntibus, atque diſquirat, quoad fieri poterit, quæ eſſe poſsint miſtiones in ipſis coloribus.

QVOD FIERI NON POSSIT, vt particularia concipiantur tanquam in infinitum exeuntia, Caput 19.

PVTAMVS tempus nullum ſatis eſſe ad exactè capiendas deſcribendáſque complica-

tiones rerũ variarũ, quæ ſingulis diebus in vrinis inſpiciũtur. Si quis enim colores prædictos ac eorũ intẽtiones, & remiſsiones, atq; ea quę ex eorũ inter ſe mixtione æqualiter, vel inæqualiter fiunt, ſi inquam vel ratione, vel proportione & ſimilitudine, vel quocunque alio modo cõtingat. Quinetiam congregationes conſiſtentiarum, quas contingit vrinarum eſſe cum vnaquaque prædictarum miſtionum, quæ ferè infinitæ ſunt, inſuper & cõcurſus vtrarunque prædictarum, quæ ſigillatim fiunt cum contentis quæ apparere contingit in illis, ſi quiſquam cõpoſuerit, is vt arbitror, cumulos rerum quamplurimarum, atque prope infinitos effecerit. In quo prætermitto dicere, ſi quiſquam etiam eniteretur proferre complicamenta, quæ fieri contingit in differentiis ætatum, & temperaturarũ, & generũ, cum fiũt per vnum, & duo, & tria ex eis, & aliquo alio modo, quinetiam annorũ, & ciborum, & exercitiorum, & anni temporum, & regionũ, & ſomnorum, & vigiliarum & qualiumcunque imbecillitatum. Nanque fortaſſe vniuſcuiuſque intellect⁹ in vertiginem incidet, qui horum particularia in vnũ miſcuerit. Neque, vt arbitror, is ſatis temporis habebit ad cõplendam deliberationem, atque plura effugient ipſum indigentem tempore, ita vt etiam ipſum infinitum manere oporteat infinitum. Veruntamẽ quomodo erga hęc ipſa extitit pręſumptio virtutis rationalis, quæ ſcitè prius fecit cõtem-

plationem, atque vniuerſalibus conceptionibus colligens quæcunque ad illam attinerẽt, exactã methodum in omnibus ipſi arti peperit, vnde tam differentias quàm præuidentias quæ in ipſa ſunt, diligenter explicauit. Quamobrem etiam ab hiſce coniectare licet ea quæ nondũ dicendo in lucẽ deducta ſunt. Re itaque ita ſe habẽte, cõſideranda etiam hoc in loco ſunt illa quæ diſputationi propoſitæ deerãt, vt finem propoſiti vbi indepta ſint, nos tractatum de cauſsis vrinarũ (Deo concedente) aggrediamur.

QVOD NON FACILE FEbres ephemeræ ab hiſce iudicentur, Caput 20.

FEBRIVM ephemerarum, quæ ab ira, & triſtitia, & labore, & vigiliis & curis, & æſtu, & frigore, & inedia, & cruditate generãtur, atque reliquarum quæ ſecundum ſpeciem reperiuntur, paruam quandam differentiam in vrinis videre poterit quiſquam, ſi modo alius morbus non inciderit, aut alicuius humoris putredo ſimul fuerit. Siquidem alterato ſolo ſpiritu, eiuſmodi febrium ephemerarum ſpecies producuntur. Vrinas verò demonſtratum eſt, potiùs indicia facere accidentium circa humores in venis manentes. Veriſimile eſt non inſigniter in his febribus vrinas alterari, niſi in colore. Is enim facilè afficitur, neque in hoc magna fit alteratio priuſquam ſentiantur, atque al-

terentur humores in venis à qualicunque velis febrium ephemerarum. At hæ priuſquam alterent, ſoluuntur, maximè ſi nactę fuerint conuenientem diætam. Quòd verò in colore vrinæ alteratę remanſerunt, id minimũ eſt, atque ſubſtantiam ferè mediocrem ſeruauere: contenta quoque habentia decentem proportionem. Atque de febribus ephemeris hęc opinamur. Febres verò in putredine humorum accenſas diſcere eſt mox in ſequente oratione. Veruntamen quod earum aliæ ſint deficientes, aliæ continuæ: prius de intermittentibus, deinde de continuis dicemus.

DE IVDICIIS TERTIANAE purę, & non puræ febris, Caput 21.

TERTIANAE puræ febris cùm ſit, vrinę ſpectãtur aureæ & crocee, ac conſiſtentiam mediocri craſsiorem habentes. Atque primis diebus eius nullum ſignum concoctionis ſubſiſtendo continetur. Tempore verò procedente ſigna concoctionis apparent, atque alia ad mediocritatem ipſam concedere ſecundum rationem. Tertianæ verò impurę vrinarũ color multo differens ſpectatur, vergens ad id quod bilioſius eſt. Cõſiſtentia etiam craſsior, quàm exacta eſt, videtur: atque in eius vrinis plura ſigna cruditatis circa contenta cernuntur. Hoc itaque pacto & purę, & impurę tertianę vrinarum ſpecies oſtendere ſe ſolent.

De iudiciis

DE IVDICIIS QVARTANAE puræ,& non puræ febris, Cap.22.

QVARTANAE(quæ à liene trahit originem) vrina tenuis eſt atque alba, & hypoſtaſi priuata ſpectatur in principio. Tempore verò procedente,prçſertim diebus remiſsionis,apparet in ea hypoſtaſis cumulata,etſi vrinam ipſam interdum turbidam apparere contingit. Ea verò die quæ afflictionem habet, etiã tenuis & alba vrina inſpicitur,hypoſtaſis verò quodammodo obſcura,ſi quidem cõcoctionẽ morbus accipiat. Cùm verò purè ad cõcoctionem peruenerint materiæ morbi,etiã vrinæ puriores ſpectantur, cõcedentes ad id quod ſecundum naturam eſt atque pleraque accidentia ſuapte natura diſſoluuntur. Quinetiam interdum in vrinis apparente nigro humore: illa quę laborem afferebãt, deſinẽdo minuuntur. Quartanæ verò profectæ ab hepate inflammato, aut caliditate alia quodammodo affecto,vrina perrubea eſt,ita vt ſandaracham referat.atque craſsior mediocri apparet,hypoſtaſin vt quantitate moderatam,ita diſſimilem continens.Interdum tamẽ vrina in totum craſſa ſpectatur atque rubea, ita vt humorum implicatio atque dominium extiterit. Vrinæ itaque quartanarum eiuſmodi apparere conſueuerunt.

DE IVDICIIS FEBRIVM quotidianarum, Caput 23.

QVOTIDIANA febris cùm adeſt, vrina tenuis eſt, & alba, ac veluti aquea, & hypoſtaſi priuata in principio: quēadmodum in quartana dictum eſt. Sed cùm proceſſerit, fit craſſa, atque hypoſtaſin cumulatam & craſſam oſtendit, quæ eſt ſoboles quædam cruditatis humorum. Quinetiam tēpore progrediente, concoctionis quoque ſigna obſcurè apparent, cum etiam paſſio fuerit profecta ad infebricitationem. Nanque febriū eiuſmodi intermittentium tunc coniectamus ſolutionem breui futuram eſſe, cùm ſigna cōcoctionis alicuius apparuerint. Verūtamen quotidianis celeritate præſtitit tertiana febris deficiens. Tota enim huius potētia nō excedere poteſt vnam atq; alteram hebdomada, niſi tertiana non pura eſſet. Et quantum concoctio protenditur, tantum ſignificat ſolutionem non adhuc adeſſe.

DE IVDICIIS VRINARVM in febribus continuis à putredine, Cap. 24.

CONTINVARVM febrium à putredine primùm vrinę colores alterantur vergendo verſus aureum, & rubeū, & vineum, & paſſeū, atque ſimiles, vt humorum qualitas & quātitas fuerit. Vrinę quoque huius cōſiſtentia inæqualis eſt, & potius inclinat verſus craſsiorem, interdum etiam erga tenuiſsimam. Cúmque colores apparent vel albi, vel diuerſi: cōtenta in principio non apparent concocta, ſed vel inæqua-

lia vel diuerſa. Procedente verò ægritudine, ſiquidem facilia omnia ſunt, & concoctionis apparent ſigna. Non ignorare id etiã oportet: nanque interdum poſt febris vigorem, cõtenta cumulata & craſſa ſubſidere ſpectãtur, cùm putredo quæ in venis erat, illuc impetum ceperit, atque ea quidem recipere oportet, vt quę ſalutem in propinquo eſſe ſignificent, ſed ea auerſari cõuenit, ſi in principiis appareant: opus eſt enim tunc tempore, & virtutis robore ad concoquendum. Mala cenſetur vrina eorum, niſi procedente ægritudine contenta appareant, & reliqua apparentia meliora fuerint. Fortaſsis enim eo modo creſcente ægritudine, ac in vrinis malis ſignis apparentibus, mors præripuerit ægrum in ipſo augmento. Veruntamen hoc ſpectãs ad partem præuidendi, oportet vt eò vſque differatur. Reliquum eſt, vt de vrinis modis diuerſis alteratis diſputetur.

DE IVDICIIS VRINARVM quæ fiunt ob aliquod membrorum principalium affectum, Cap. 25.

CVM igitur inflãmatio & eryſipelas & alius quiſpiam ſimilis affectus calidus fuerit in aliqua principum partiũ, vrinæ inſigniter alterãtur, & tãtũ inter ſe diſtãt, quãtũ mẽbra inter ſe differũt & dignitate & vicinitate primi calidi. Hepate

igitur & pulmone patientibus aliquem eiuſmodi æſtum ab aliquo humore, vrina ſpectatur perquàm rubea, atque ſanguinea, & vinea ſecundum quātitatem & qualitatem caliditatis. AEgri verò cùm eiuſmodi affectus patiuntur in cerebro, aut membrana ſuccingēte, aut in ventre, tum eorum vrinæ minus alterātur. Patientium verò memoratas affectiones in liene, vrinæ color prauus apparet à nigredine humoris qui in eo abundat, ſi modò humor hic capiat impetum exeūdi per vrinas: ſed horum febris minor eſt, quàm quæuis patientium in prædictis membris. Vterus verò & renes, & veſica, & colon, & podex patientia vrinā alterant, ſed minus quàm cùm cerebrum & membrana ſuccingēs eiſdem capiantur paſsionibus. Veruntamē in omnibus hiſce contenta tam ſignificant naturæ potentiā, atque imbecillitatem, quàm manifeſtiora loca affecta: quorum aliqua dicta ſunt, aliqua quoque dicentur. Membrotū verò quę extrinſecus ſunt & longè diſtantia à caloris fonte, eiuſmodi affectus patientium vrina mediocriter, ac nō etiam manifeſtè alteratur, & cōcoctionis ſigna potius oſtendit, cùm nulla febris putrida ab illis membris accendatur, cuius febris ſigna paulo ſuperius reddidimus. Cōtrà verò quæcunque membra acceperunt principium morbi ab aliquo influente frigido humore, ſiue cerebrum ſit, ſiue hepar, ſiue pulmo, ſiue membrana ſuccingens, ſiue venter, ſiue particula alia, horum membro-

rum illa quę lõgius à fonte caloris ſepoſita ſunt, magis alterantur, atque frigiditatis & cruditatis humoris vrinas oſtẽdunt. Minus rurſus quæ abundarunt caliditate ob venarum amplitudinem, atque caloris propinquitatẽ, vel enim omnino nõ recipiunt: aut ſi ſuſceperint, modeſtam tranſmutationem factam oſtendunt in vrinis. Prauiorem nempe vrinam illa membra patientia oſtẽdunt, quæ vel loco, vel naturali quadam temperatura longè à caloris fonte ſepoſita eſſe contigit. Veruntamen de hiſce cõuenientius in libris de vrinarũ præuidentia, definietur. Quoniam verò temperaturam ſimplicium in auctarum ſpecies vrinæ didiciſti, ſciuiſti quoque adinuenire humorum exuperantiũ ſpecies in vrinis, facilè adinuenire poteris vrinas in ægritudinibus hominem corripientibus, vt de his rectum iudiciũ facias. Non enim nobis licet enunciare ſingula quæ in particularibus ægritudinibus videntur, tum ꝙ orationis longitudinem fugimus, tum ſufficientem methodum præcepta adiudicandum tradiderimus. Quamobrem facilè quoq; videbitur viro ſtudioſo qui multum illum ſermonem collegerit, & qui ante legerit libros de differẽtiis & cauſsis morborum, de ſingulis vrinis apparentibus iudicare. Siquidem ſi quiſquam diligenter hæc viderit, nouerítque à quibus humoribus vnuſquiſque morbus non contemnendus generetur, atque in promptu habuerit ea quæ hîc tradita ſunt præcepta, is per

quàm facilè ratiocinans adinuenire poteſt, quæ in quibus ægritudinibus vrinę apparere debeat. Nanque alia diſcet facillimè, veluti quæcunque in genere venarum conſiſtunt. Quæ verò vltra venas fuerint, ea etſi fortaſſe difficilius cõprehenderit, non tamen quæ habiliora fuerint, fugient virum exactè conſiderantem. Quæcunque enim ſpiritu ſolo alterato, aut neruoſo genere patiente fiunt, hæc non facilè eſt comprehendere per conſiderationem vrinarum, niſi venarum genus ſuſcipiat ſenſum mẽbri, quod prædicatur ſubijſſe paſsiones: hinc enim paſsiones fiunt manifeſtè in vrinis.

QVOD VOLENTEM EXACTE de vrinis conſiderare, oporteat præter alia etiam probe callere diſciplinam de pulſibus, Caput 26.

TVTIVS fortaſſe de vrinis cognoſcere videtur is qui peritus eſt diſcernendi pulſuum motiones. Arteriæ nanque (vt nouimus) neruoſam tunicam habent, atque ſpiritum implentem eas cõtinent. Quamobrem ipſæ primùm cognitionem præbent ſcientibus tangendo pulſum, alterationem aliquam factam eſſe in ſpiritu, atque neruoſo genere. Vrinæ verò illa melius oſtendunt, quæ in humoribus & cõcoctionibus ſunt, & contingunt. Quòd ſi vera fateri decet, ſtudenti rectè iudicare, opus eſt vtraque prædicta cognitione. Quemadmodum enim ruentem do-

num renouare feſtinanti opus eſt vtraque manu: nanque duarum altera deficiente nō tutum erit diſponere ea quæ oportet: ita quoque medicam artem indipiſci volenti vtraque diſciplina præter alias opus eſt. Veruntamen de vrinarum iudiciis diſputatio ita explicata, bona quidem eſt exercētibus, vtilis verò ægrotis corporibus, qua veritatem attigerit, & diligenti ſtudio comparanda ab his qui mentem habent, iudicatur. Nobis autem, vbi reddidimus orationi decentē modum, par eſt hoc in loco ſiſtere curſum eius, ne garrulitatis accuſemur, & vt morſus quos quiſquam accuſando cogitauerit orationi noſtræ infigere, illud nunc audiens compeſcat. At verò cùm alia quæ putantur manifeſta ex dictis eſſe, relinquantur: alia etiā dicētur in libris præuidentiarum, eo ꝙ illic magis congruere exiſtimantur. Partes enim huius diſciplinæ inter ſe cōmunicant. Quāobrem non mirandū eſt, ſi aliquid videatur relictū eſſe quod potius cōuenire cum illis nobis viſum eſt. Ad hęc etſi aliquid in diſputatione prætermiſſum eſſe videatur, veniā det quiſquis affectū humanū criminando obiectat: qui accidere ſolet pleriſq;, qui ſingulis diebus literis incūbunt. Atq; hæc hoc pacto ſe habeant. Par eſſe quoque videtur, vt cauſſas eorū quæ dicta ſunt, in libros qui hoſce ſequūtur, referamus. Quæ fortaſſe etſi parū conferre ipſi arti videātur, tamē tutā cognitionē eſſe de iudiciis in prædictis inſtitutionibus conſtruere poterunt.

Redditis enim cauſsis credere quiſquam magis ducetur iis quæ dicta ſunt. Atq; oratio de iudiciis vrinarum vbi iam ſufficienter habita ſit, relinquatur, atque ſequatur ea quæ de cauſsis, ita poſtuláte nexu totius compoſitionis. Deus verò largiatur, vt illa tractando definiamus, quæ veritatis fidem facere valeant.

ANNOTATIO CAPITVM eorum quæ libro primo de cauſsis vrinarum continentur.

De cauſſa permanſionis animalium, Cap. 1
De cauſſa generationis contentorum in vrinis, Caput 2.
De cauſsis cruditatũ, quę ſolent accidere, Ca. 3.
De cauſsis quantitatis urinę, Cap. 4.
De cauſsis urinarum albarum, Cap. 5.
Aduerſus eos qui vrinas vſquequaque à ſanguine colorari defendunt, Cap. 6.
De cauſsis ſubſpiceorum & ſpiceorum contentorum, Cap. 7.
De cauſſa aurearũ & croccarũ vrinarum, Ca. 8.
De cauſſa ſubrubearũ ac rubearũ vrinarũ, Ca. 9
De cauſſa urinę vineæ, Cap. 10.
De cauſſa urinarum paſſearum, Cap. 11.
De cauſsis urinarum viridium, Cap. 12.
De cauſsis urinarũ venetarũ & liuidarũ, Ca. 13.
De cauſſa ſubſtantiarum urinarum, Cap. 14.
De cauſſa contentorum alborum, Cap. 15.
De cauſſa ſubſpiceorum, & ſpiceorum, ac bilio-

ſorum contentorum in vrinis, Cap.16.
De cauſſa contentorum ſubrubeorũ, & rubeorum, atque cruentorum, Cap.17.
De cauſſa contẽtorum fuſcorum, & liuidorum, atque nigrorum. Cap.18.
De cauſſa quantitatis ac ſubſtantiæ contentorum. Cap. 19
De cauſsis hypoſtaſεων orobearum, furfurearũ, laminearum, & ſimilacearum, Cap.20.
De cauſſa contentorum miſtorum vel diſsimilarium, Cap. 21.

ACTVARII DE CAVSSIS VRINARVM, LIBER primus: Præfatio.

QVI inſtituit ſcribere de aliqua queſtione, huic non ſolùm par eſt res neceſſarias literis tradere, verũ etiam omnia quæ inſtitutioni vtilia eſſe credũtur. Hoc enim pacto omnia complectens oratio perfecta exiſtimatur. Eã ob rem & diſputatio de cauſſis urinarum ſubnectenda nunc eſt. Quãdoquidem qui in medica arte multa experiendo ſunt exercitati, ac nulla ratione utuntur, iis ſatis eſſe poterit ſola tractatio de iudiciis: qui uerò amãt elegantiorem artem philoſophia reddere, nihil-

que ſine cauſſa ſcire volunt, iis neceſſarium eſt, vt apparetur tractatio de cauſsis vrinarum. Nãque qui exactè ſciuerit ſcrutari cauſſas affectuũ, is facilius iudicata comprehẽderit, atq; quæ relicta ſunt, ſubiungere valuerit. Contrà verò qui ignorauerit diſputationem de cauſsis, nõ etiam certò cognouerit iudicia quæ fiunt de vrinis. Quãobrẽ fas eſſe videtur, vt tractatio de cauſsis vrinarũ ſubiũgatur, vt omni ex parte & exactè, & perfectè ſe habens oratio videatur ſufficiens omnibus iis qui rebus hiſce operã nauãt. Quãobrem cùm propoſitum ſit dicere de cauſsis vrinarum quomodocunque apparentium, operæprecium erit collocare in ipſo ingreſſu diſputationis orationem de cauſsis concoctionis, veluti ſuapte natura id poſtulent.

DE CAVSSIS PERMANSIOnis animalinm,
Caput I.

HVMANA natura dum enititur ſeruare hominis manentiã, per eas quæ in ſpeciebus rerum fiunt ſucceſsiones, quæ agũtur per mutuas generationes, eſſetque opus manentia quoque particularium, ne ſimul interiret quod generaretur, adinuenit nutrimẽtorum inſtitutionem, atq; hiſce ſtabiliuit vitam particulariũ, prius ædificatis nutritionis vaſis pluribus atq; variis, quibus indidit potentiam vitalem. Humida igitur & ſicca atque ſpiritus cùm diuidant ſubſtãtiam

ipſam corporis, atq; in ipſis fundata ſit vita: tractatio de nutritione quæ per ſpiritũ fit, ad alias diſputationes pertinebit. Ea verò quæ ſuper ſicco & humido nutrimento eſt, par eſt, vt iam aperiatur, quæ magnopere collatura eſt diſciplinæ de vrinis.

DE CAVSSA GENERATIOnis contentorum in vrinis, Caput 2.

CIBVM primum præmãſum, atque præparatum ita vt promptus ſit ad cõcoctionem recipiendam, ipſum atque potum vẽter excipit, qui corrugatus alterat hæc genuino calore, modò nihil impedimenti interceſſerit. Vbi verò nutrimẽtum hoc ſuccificauit, id quod tenuius ac purius in eo fuerit, per uenas ab hepate ortas exugitur, & velut exuccatur ad meliorem hac ipſa quandam tranſmutationem. Nanque primã reuera tranſmutationem nutrimentum vbi in ventre ſuſceperit, ultra hanc alteram capit in venis mediis, & hepate, quæ melior eſt priore, ſed minor tertia, quæ poſt ipſam eſt. Veruntamen vbi in ventre ſufficienter, ut dictum eſt, nutrimentum concoctum eſt, & quod inutile eſt per inteſtina ſecretũ fuerit, quod autẽ utile eſt diſtributum fuerit, id virtus quæ in hepate & uenis eſt excipiens, ipſa per ſe ſi ſana fuerit, alterat atque tranſmutat in rubedinẽ ſanguinis, atq; illic in canis locis fit ſanguinis diſcretio, neq; permittitur

longius temerè procedere, ne minus purum nutrimẽtum traditum corpori, carnem malã produceret, illic in gibbo hepatis appoſuit veſiculam bilicipem: atque effecit, vt quod eſſet ſubtilius atque acrius ſanguine, id ad eam ueſiculam per pertinentem meatum concederet: quãtum verò eſſet terreſtre & craſſum, id lien ad ſe attraheret. Atq; eo pacto diſcreto humore terreſtri ac flaua bile, relictũ ſeroſum humorem nõ etiã hactenus permiſſum eſt ſeparari, cùm eo modo manere viſum ſit etiam renibus adiacentibus. Veruntamen per venæ truncum, pérque cauitatem hepatis traiectus ſeroſus ille humor etiã uſque ad gibbum, atque prẹſentatus uenẹ, quẹ Caua nuncupatur, ídq; ut ſanguis traijceretur. anguſtia enim meatuũ magna ineſt in medio hepate per ſciſſuram uenẹ Cauæ, cuius ſciſſuræ figura uocata eſt lãbdea à Grẹca litera (hoc eſt, bicruris) ſeparatus ad renes illinc latus. Veruntamen quantum ſanguinis remanſit, id profectum ad cor nactúmque alterationem meliorẽ quàm habebat, inde procedens, per uenas diſtribuitur corporis ſingulis partibus, veluti irrorans corporis ariditatem. Ergo primẹ concoctionis, quæ in ventre fit, excrementa ſunt tam quæ expuũtur, quàm quæ per inteſtina eijciuntur. Cõcoctionis uerò quæ in cauis hepatis fit, ſuperfluitates demonſtrãtur, tam utraque bilis, quàm vrina. Remanet igitur dicendum de tertia concoctione, quæ in uenarum genere perficitur.

Nanq; hac facta demonſtratione, habebitur ſufficiens apparatus ad ea quę diceńda ſunt de cauſſis eorum, quæ in urinis inſpiciũtur. Tertię igitur concoctionis propria ratione excrementa ſunt tam contenta, quæ in vrinis apparent, quibus ſunt tenuiores ſudores, & quæ per cutim inſenſibiliter tranſpirant. Ergo quod peccatum fuerit in huiuſmodi tertia concoctione, id omne demonſtrabunt ipſa contenta. Atque qui ſciuerit ob quam cauſſam hæc ipſa tranſmutentur, is demonſtrauerit iudicia veluti certiſsima eſſe. Veruntamen de iudiciis dictum eſt, decens eſt, vt nunc de cauſsis dicamus, ita vniuerſo ſermone procedente. Cùm igitur de cauſsis contenti ante diſputatũ ſit, reliqua attingamus ſerie quadam decenti procedentes. Igitur ut accidere ſolet in abſceſsibus, atque quibuſuis vlceribus, ita res habet in vrinis. Nam ſi uirtus naturalis concoctrix vicerit: perparũ, aut nihil malè olet pus, atque album, & læue, & ſimilare omni ex parte eſſe contingit. Si verò non vicerit naturali virtute, contraria hiſce ſpectantur: aſperum, diſsimilare, & coloribus differés, grauiter etiã olens, atque prorſus à ſanis diuerſum. Simile quiddam ſpectare licet in contentis. Nãque quod in venis alteratum non eſt in ſanguinem, id in ſpeciem ſimilem puri tranſmutatur, vincente cõcoctrice virtute. Quantum verò hæc ipſa nõ vincens aberrauerit, tantùm etiam cõtenta ſpectantur mutari in ſpecies malas. Atq; hæc vt dictum

eſt, ſe habent: in ſequentibus verò oratio repetenda eſt.

DE CAVSSIS CRVDITATVM, quæ ſolent accidere, Cap. 3.

CRVDITATES in ventre contingere ſolent ob quandam intemperaturam accidentem ei. Fieri etiam interdum poſſunt ob aliquā paſsionem inſtrumenti, veluti ob craſsitudinē, vel multitudinem, uel tenacitatem, uel aliquam qualitatem alienam ipſorum humorum, aut ob aliquā cibi proprietatē. Sed cruditates in hepate fiunt tam ob has ipſas cauſſas, q̃ ob debilitatem virtutis cōcoctricis. Per eaſdem ac ſimiles cauſſas quoque actio tertiæ cōcoctionis aberrare reperitur. Atq; hæ cauſſæ ſunt (ut omnia vno uerbo complectar) per quas vnaquæque concoctio à ſuo opere aberrarit. Illud uerò par eſt nō ignorare. Nanque ſiue colores exceſſerint mediocritatem, ſiue receſſerint ab ea, crudos habēdos eſſe generali nomine cruditatis, dicere oportet. Quonam modo vtrique dicti ſint crudi, nō huius diſputationis eſt docere, ſiue obſcura fuerit propter aliquam frigiditatem genuina caliditas, ſiue abundarit ob aliquam adulterinam caliditatem. Flatuum enim & aquæ inter cutem arthritidíſque & ſimilium à cruditate factorum affectuum propter frigiditatem aliquam uel adulterinam quādam caliditatem, vincētem naturalem, atque ſuauem, vt vrinæ rectè crudę dici

poſſunt, vt quæ mediocritatem non retineant. Cùm citra & vltra mediocrem, & ſecundum naturam, vrinam non eſt reperire meliorem urina mediocri, & quæ ſecundum naturam. quæ verò vel exceſſerint, uel receſſerint à mediocritate, appellandæ ſunt crudæ. Tu verò uel aliud nomen indideris, vt rem definias: non enim ego differentiam fecerim inter nomina, modò non aberraris à ſcopo. Hoc itaque pacto ſatis haberi poteſt ex ijs quæ dicta ſunt, cognitio de cruditate & cauſsis, vnde proficiſcatur, præſertim ſi ſecundum naturam concoctio fiat à mediocritate caliditatis & frigiditatis, atque ſecundum naturam ſe habentium. At verò poſthac primo dicendum eſt de quantitate urinæ, quam ob cauſſam plus minúsve quàm mediocris procurrat. Deinde de aliis deinceps, ueluti expoſita ſunt in iis quæ de differentiis, & iudiciis.

DE CAVSSIS QVANTITATIS URINÆ, Caput 4.

VRINA tum profluit multa, cùm homo uſus fuerit cibis multis præſertim humidis, atq; potu largiore, maximè ſi uinum aquoſum eſſe contigiſſet. Demonſtratum autem eſt aliis in locis, ut cibi boni, ſed humidiores, maximè omniũ & nutriunt, & diffluũt. Vinũ uerò potius quàm cætera nutrit, atq; citius diſpergitur. Quãobrẽ par eſt, vt uinũ abunde bibitum, etiam abunde mingatur, quemadmodum ad idipſum aqueum

vinum maximè habile reperitur. Similiter ſe habent ea quę cùm tenuia ſunt, facilè minguntur. Cauſſas uerò horum reddendi nunc tempus nō eſt: partim quia ab aliis de hiſce ſatis diſputatum eſſe nouerim ſuis in locis, partim quia præſens tractatio idipſum minus poſtulat. Ergo decēs eſt, vt urinæ appareāt maiores, & tenuiores, atque decoloratiores. Nanque quantū hoc ipſum prouenit potius ob rationem quātitatis: albedo verò & tenuitas à cruditatis imbecillitate proficiſcitur, quę non eo peruenire potuit, vt uinceret quātitatem, quod mediocre eſt, exuperantē. Nanque ſi pręſtitiſſet, genuiſſet illi & colorem, & ſubſtantiam mediocrem, atque aliqua cōtenta decētia indidiſſet. Quòd ſi vrina maior, quàm quod bibitum eſt, ꝓfluxerit tum cùm crudi humores concocti fuerint, ob hanc ipſam cauſſam eueniſſe probatur. Nanque cōcoctionem ſequitur nutritio, & ante hanc diſtributio. decet autem vt concoctæ materiæ ſuperfluitates humidę excernantur. optimo iure itaque in humoribus crudis iam concoctis urina multa apparet. Quinetiam vbi humores crudi cōcoctíque nutrire & humectare corpus poſſunt, non opus eſt bibitione, aut pauca, quæ conſuetudine potius fieri ſolet, quę quoque per vim quandā fit. Cùm verò huiuſmodi excrementa indigeāt excerni, his ſeruiunt renes & vaſa diuretica: quod videre eſt in iis quę quotidie in hominibus ægrotis, atque parū ſanis corporibus fiūt. Sed tamen ab

hiſce

hiſce multis vrinis differunt vrinæ multæ, quæ apparent ratione criſis in febrientibus: qua non ſolùm excrementa per renes excernuntur, quæ fiunt crudis humoribus concoctis, verumetiam per eoſdem excernitur omnis differētia humorum morbos efficientiū. Ad hæc diuretica pharmaca efficiunt vt multa urina profluat, partim naturali partiū ſubtilitate, partim caliditate. omnia enim ferè diuretica ſunt huiuſmodi naturæ. Verùm caliditate facilius mouent vrinæ multitudinem: partium verò ſubtilitate procedentia humoris cruditatem ſcindunt ac diuidūt, atque proprietate pharmacorum efficiunt, vt per urinam potius excernantur. In paſsione quoq; quę Diabetes appellatur, intēperatura quædā inauctæ caliditatis circa renes cauſſa eſt. Hæc enim ita affecta, renes attractabūdos ſeroſæ ſubſtātiæ effecit: hi verò ab hepate, venarúmque omni genere æqua tractione cito attrahunt, legem naturæ membris nullam ſeruātes. At verò quoniam ob hanc rationem accidit egeſtas, atque naturalis humiditas defertur à tanto humiditatum raptu, ſitis non mediocris homini ſuboritur. Nec minores ſunt potus quàm ſitis, & vrinarū excretiones, renibus ſecundum proportionem attrahentibus ad ſe humiditates. Quamobrem multæ fuerūt urinæ, neque hiſce minores potus. vbi verò nulla fuerit mora, & tēperatura bona, neq; inibi adeſſe poterit cōcoctio. Pręter hæc quibus natura uenter ſiccus eſt, ab ijs uentris ſiccitas ef-

fecit vrinas multas profluere. Excrementa enim quæ excerni volunt, vbi uenter multitudinem euacuare non poterit præ morbo, qui natura ei acciderat, ad vias urinę facto momento ferũtur. Illud quoque addendum eſt, quod maximè fieri ſolet tam in colliquatione totius corporis habitudinis, quàm in mortificatione cõtentricis virtutis. Quandoquidem vbi defatigata natura eſt ob peſsimum aliquem morbum, virtus humorum contentrix tanquam abiiceret illos diſſoluit. Ipſi quidem excernuntur feſtinantes ad exitum. Sed quomodo momentũ exeundi capiant, non licet ſimiliter cognoſcere. Nãque interdum per ſudorem abundãtem viſi ſunt profluere, interdum per ventrem, interdum per urinã multam, de qua nunc habetur oratio. Sed rationes quibus multæ vrinę, quomodocũque exeant, hę ſunt, reddita cauſſa ſufficiẽte vnicuique earum. Poſthac dicẽdum eſt de pauca vrina, quámnam ob cauſſam parua profluat. Dictũ eſt in iis quæ de iudiciis urinarum, quot modis pauca ueniat vrina: dicetur etiam hîc memoriæ reficiendę cauſſa, vt ſingulis proprias cauſſas reddamus. Vrina igitur pauca mingitur à ſiccitate ciborũ, paucitate potus, item ab exercitio uehementi, atque à cæteris quæ corpus deſiccare conſueuerunt. Scimus autem, vt cibis ſiccioribus excretio quæ per uentrem fit, potius apta ſit: tum verò caliditas roborata conſumens humiditatẽ corporis deſiccat. Par eſt in ijs vt pauca vrina

ſpectetur, cùm non ſatis humiditatis ad irrigandum vniuerſum corpus, & attenuantia illa veluti minuant ipſius quantitatem. Pauca quinetiã ſpectatur urina ob pharmaca & cibos glutinoſos obſtruentes meatus. Hoc enim caſu neque diſtributio fit nutrimẽtorum, neque quæ diſtributa ſunt, facilè ſecerni poſſunt. Quare accidit vt non ratione defectus, ſed ob quandam obſtructionem, urinæ paucę appareãt. Simile accidit ob humorum craſsitudinem, atque tenacitatẽ: qui nihilominus q̃ glutinoſi cibi, & medicamẽta cohibent exitus opportunos, ita vt intrinſecus accidit humiditatem abundare: foras verò profluere minorẽ quàm deceat. Quòd ſi pauca urina appareat ob multam euacuationem ventris, manifeſtas cauſſas oſtendet Nõ etiam mancas, cùm iam ſubductio uẽtris multa fieri videatur, & multitudo ſuperfluitatis cœpiſſe momentum fluendi per illas partes. Etenim naturæ opus eſt euacuare totam ſuperfluitatem per conſuetos meatus. Sin fortè alter altero meatus euacuando exceſſerit, per alterum minor quantitas euacuatur. Adde, paucam etiam vrinam profluere ob vehementiam febris, & ſi æger biberit plus quàm conſuetum eſt, & nihil abſurdum eſt, febrem uehemẽtem humiditatem omnem ſuperfluam conſumere, quandiu ſi diuturnior fuerit, adipem & ſolida ipſa interdum attingit. Vrina itẽ pauca apparet, vel ob renum ſolorum, aut reliquorum uaſorum vrinatoriorum

affectum, vel ob facultatis expultricis totius imbecillitatem, cuius cauſſa euidens eſt, nempe vel aliqua intēperies, vel affectus aliquis inſtrumentalis. Sed qui librum de cauſsis morborum legerit, is illic edoctus cognouerit hæc exactius. Hoc itaque pacto de urinarum quātitatis cauſſis, diſputatio ſatis cùm ſit, hîc ſiſtatur. Reliquū eſſe uidetur referre cauſſas colorum, atque poſt haſce conſiſtentiarum, deinde contentorum: vt omnium reddita ratione, & horum explicatis cauſsis, facilè unuſquiſque credere poſsit memoratis iudiciis, atque promptiſsimè & dicere & efficere ea quæ decet in eiuſmodi rebus. Qui enim rationem eorum quę fiunt ignorauerit, hūc puto nō facilè poſſe credere iudicijs: neq; ſi crediderit, poſſe reſiſtere, vbi commotus à rationibus diuerſis fuerit. Hoc itaque pacto cauſſę quę uiſæ ſunt genuinę, putantur & prędicantur eſſe ſcientiæ de urinis. Similiter aggredi diſputationem de cauſsis colorum operæprecium eſt.

DE CAVSSIS VRINARVM albarum, Cap. 5.

VBI de albarum vrinarū cauſsis primò dixerimus, quemadmodum in ijs quæ de differentiis & iudiciis urinarum diſputauimus, ita quoque de cauſsis aliorum colorum tractabimus, ordine illorum hîc quoque ſeruato. Igitur (ſicuti ratione demonſtratum eſt) cùm exacta & mediocris in hepatis ſima parte facta fuerit concoctio

atque diſcretio, ita vt terreſtris humor perfectè diſtributus ſit lieni, quod humor is non facilè habeat reſtaurationem, ſeroſus verò humor ſequatur vnà cum ſanguine ob utilitatē quam illic diximus: bilis uerò rubeæ pars maxima, atque propemodum tota collecta appareat in veſicula fellis: nanque eius pars quædam cum ſanguine remanet, tum vt ipſum ſubtilem efficiat, ac facilē ad diſtributionem faciendam, tum etiam vt adiuuet ſerum ad facilem diductionem ſanguinis. Nanque mordaci qualitate qua pollet, irritando vim excretricē ſimul cum urina exit, cùm apparuerit inutilis tertiæ concoctioni. Mixta autē colorem mediocrem dat chymati, vt ſenſus & ratio nouit. Nempe cōlores urinarum eouſq; participant ſanguinis apparentiam, quouſque ſplēdor humorem radians pulchrè facit. Id autē eſſe ſanguinis munus creditur iis qui rectè iudicare nouerunt. Atq; hęc ſint dicta de tēperata urina. Quoniam autem veriſimile eſt huiuſmodi flauam bilem abundare & deficere, atque aquoſiorem & coloratam eſſe, tales erunt urinarum colores, ſecundum eorum differētias, quales cauſſæ fuerint. In albis igitur colorib9, maximè cryſtallo & aquæ ſimilibus, aliquis ſummam cruditatem ex frigiditate naturæ ortam, aut maximā obſtructionem uaſorum præſertim vrinas ſecernentium, aut bilis tingētis ad alias partes, traductionem agnoſcere aliquis poſsit. Vrinam verò quæ albedinē remiſſam oſtendit, pręſertim quæ

vergit ad glaucum, & charopum colorem, non facilè dixerit propter flauæ bilis ad alias partes traductionem, ſed potius ob debilitatem virtutis alterantis, & concoquentis humores fieri, nemo prudentium inficias ire poterit.

ADVERSVS EOS, QVI VRInas vſquequaque à ſanguine colorari defendunt, Caput 6.

QVONIAM quidam ſunt qui arbitrantur vrinas à ſanguine colorari, aduerſus eos pauca quædam ſcribere decreuimus, vt eorum errorẽ tollamus. Scimus igitur ſano manente corpore, præſertim ſi humores in mediocritate conſiſtant, naturam nunquam excernere aliquem ex humoribus, qui alere corpus conſueuerunt, cùm eiuſmodi nutrimenti ſemper indiga ſit. Quinetiam ſi natura tot machinetur pro nutritione animalis, atque ſemper deſit à completa, non parum abſurdum eſſe videtur, ſanguinem vnà cum vrinis excerni. Adde, ſanguine rubeo cum urina ſubalbida confluente, oportere vrinam apparere ſubrubeam ſecundum naturam. At hoc à ſanitate tantum recedit quantum rubeum appareat. Quinetiam quidnam prohiberet ſanguine ſemper abundante, vt non etiã ſemper vrinæ eiuſmodi ſpectarentur, quales ſecundum naturam eſſe, ratione demonſtratum eſt? Præter hęc non etiam id conſentit cum eiuſmodi viris. Nanque rebus augentibus bilem in cor-

pore, vrinæ multæ bilioſę generantur: oportebat enĩ magis colorari à ſanguine aucto. At hoc lõgè aliter ſucceſsit, quàm uiri illi opinati ſunt. Quinetiam qui eiuſmodi multũ bilioſas vrinas emingũt, etiã multam bilem & euomere & egerere ſolent. Atque qui animaduertere uoluerit, is perſuadebitur eſſe alias vrinas mediocres, ac hiſce vicinas, quæ à rubea bili, nõ à ſanguine colorantur. An autem aliqua vrina vel à ſanguine, vel à bili nigra coloretur, paulò inferius demõſtrabitur. Vbi ergo iã nouiſti, quis humor maximè urinas coloret, didiciſtíque propter quàm cauſſam colorem eis nõ imponat, eas vtique albas relinquens: perquàm facilè hinc cognoueris in cæteris urinis colorationes, cõprehenſa methodo de coloribus. In quo cùm contingat te dubitare (id autem quod manifeſtum atque explicitũ eſt omnibus in locis, tutius eſt ad capeſſendam diſciplinam) non etiam nos ſiuerimus te vexari ab aliqua occaſione, vnumquenque è coloribus, qui iampridem aliis in locis demonſtrati ſunt, oſtendendo, quam ob cauſſam eo pacto urinas colorent. Accidere enim poteſt, vt ſi non didiceris, multa ignores. Igitur ultra vrinas albas apparẽt ſubſpiceæ, atque ſpiceæ: quæ iam vim ſenſerunt uirtutis alteratricis, & concoctricis. Quandoquidem (vt ſæpe dictum eſt) vbi bilioſus humor nõ adeptus ſit concoctionem decentem, tum urinas albas apparere, atque principium colorationis eſſe ſubpallidũ & pallidum:

decenter quiſquam in hiſce poterit exiſtimare concoctionis principium ſumpſiſſe cibum qui ad nutriendum aſſumptus eſt, atq; colorem inſitum iam excitari apparere, mediocritérq; materię dominari, ita ut ſi non in totum, mediocriter ſaltem natura attigerit concoctionem. Nanque ubi bilis flaua ſufficienter concocta eſt, ipſa à ſui nominis proprietate indicium facit cuiuſnam coloris ſit. Veruntamen ſi intentionem ſuſceperit, tum apparebit rubea, & violacea, & cærulea, & braſsicea, & ſubnigra, ita vt iamiam ad nigram bilem tranſitura videatur. Quemadmodum contrà quum abeſt à colore, qui ſecũdum naturam apparet, color ſubcroceus ſuccedit, atque ſubaureus, & ſpiceus, & ſubſpiceus, atq; qui hoc deterior eſt. Cùm igitur hæc ita habeãt, par eſt vt hoc pacto introducatur oratio. Vbi mediocris, atque vt decet, concoctio fit, tum flaua, atque rufa bilis generatur, & urinę apparẽt ſubflauæ atque ſubrufę, colore bilis remiſſo ob miſtionẽ ſeroſæ humiditatis, cuius color albus eſt. Quamobrem ſi dictum fuerit colores eiuſmodi eſſe urinarum mediocrium, qui miſtiones ſunt è flauo atque albo colore, non erit oratio ab eo quod decet, aberrans.

DE CAVSSIS SVBPALLIDOrum & pallidorum contentorum, Caput 7.

CONTENTA ſubpallida (nam hoc pa-

ecto de eis quoque dicendum eſt) deteriorem indicabunt tincturam, quæ fieri ſolet à bili, quę cõ coctione diminuta eſt. In quo ſi quiſquam conſiderans eiuſmodi ſubpallidos colores, perparũ à veritate aberraturum illum putamus, ſi eiſdẽ rationibus in cæteris coloribus vtatur. Nanque pallidos colores in urinis apparentes, dicere poterit eſſe immiſtiones ſubflaui atq; albi coloris, qui ſeroſæ ſubſtantiæ eſt: veluti ſubpallidus color generatur è miſtione pallidi, atque ſero ipſarum urinarũ, ídque cùm in cõcoctione quodãmodo fuerit peccatũ, & de pallido colore urinarũ eiuſmodi ratio reddi poteſt. Nunc verò de reliquis colorib⁹ dicam⁹, vt uniuſcuiuſq; cauſſæ reddantur. Verũtamen, vt noſti, dictum eſt quæ ſint vrinæ mediocres, & quam ob cauſſam ſint ſubrufæ, & ſubflauæ: poſthac de vrinis rufis atque flauis apparentibus referamus.

DE CAVSSA RVFARVM ET flauarum vrinarum, Caput 8.

TALES colores urinarum faciunt vnumquẽque exiſtimare humorem ipſum bilioſum, aut quantitate, aut qualitate intenſum, proceſſiſſe eò, vt & coloratior atq; acrior eſſet. Siquidẽ cùm vltra flauum & rufum bilis color proceſſerit, urinę manifeſto apparent ratione miſtionis colorum diuerſorum.

DE CAVSSA SVBRVBEARVM ac rubearum vrinarum, Cap. 9.

VRINA ſubrubea & rubea producitur aut à miſtione rubeę bilis, aut à ſanguinis ſanie, quę impetu quodam eo fertur. Bilem autē rubeam interdum apparere, ex medicis audire licet. Ego verò ſępenumero vidi bilem eiuſmodi, veluti in quodam, pauliſper antequā febriret. Tum enim venter egeſsit ſubrubea excrementa, & urina ſimilem colorem referebat. At verò non oportet orationem producere in ijs rebus quæ euidentes ſunt. Illud potius referre conuenit, quæ urina appareat vbi exauctus fuerit ſanguis ſanioſus. Vbi igitur abundauerit ſanguis, non etiam facilè ab eius naturali ſpiritu uentilatur. Nam cùm arctata ſint veluti eius vaſa à multitudine, tum ſanies quædam ingeneratur in ipſo ſanguine. Quemadmodum in corporibus, quæ nullo modo uentilantur, atque humiditatem quandam participantia iam in putredinem vergunt, pus quoddam generatur, quod à grammaticis appellatur εὖρος, hoc eſt, putreſcentium corporum pus: vulgo uerò dicitur ὀμίχλη, hoc eſt, caligo. Hæc ipſa ſunt ſigna mutationis, quæ ab aliqua cauſſa inducta eſt, ſed ſignificantia id quod nōdum putrefactionē accepit. Ergo in ſubrubeis vrinis apparet ſanguini acceſsiſſe ſaniem quandam, qualis eſt ὀμίχλη, quæ ſingulis diebus ſpectatur in corporibus humidioribus, ſed excernitur à uirtute excretrice eam appellāre. Sanies enim ea, quum rubeo colore ſit (eſt enim veluti ſanguis corruptus) fueritq; vnita cum ſeroſo hu

more,illius coloré alterando mutat in ſuum. Veruntamen abeſſe à perfecta rubedine ſpectatur: aqueſcit enim ita vt eadem ſubſtãtia eſſe uideatur,qua eſt humor ipſe ſeroſus. Quinetiã nec latere illud oportet. Nã & ſi quadã ex parte ſeroſus humor tingat urinam,id tamẽ obfuſcatur in miſtione,tam ab excedentis ſaniei ſubſtantia q̃ à colore: atque hoc pacto ſubrubeæ urinę cauſſę reddi poſſunt. Rubea verò urina gignitur, aut ob nimiã multitudinem bilis rubeæ,aut ob saniẽ multã ſanguinis,quæ impetu fertur cum vrinis. Hęc enim multitudine excedẽtia parũ apparere ſinunt miſtionem ſeroſi coloris. Quinetiã cùm exactè rubea ſit vrina,& coccinea, demonſtrat ſanguinẽ ab aliqua parte profluxiſſe: aut cùm rupta eſt aliqua earum uęnarũ quæ ad uaſa urinaria ſunt, aut cùm trãſcolantibus urinam renum vaſis hiatus quidam & nimia raritas eſt. Quare accidit vt ab hiſce non parum ſubſtãtiæ ſanguinis ipſius profluat,afficiátq; ſuopte colore vrinas. Sed ſermo ſuper ſanguine miſto aliis in locis clarior habebitur,qui in hoc loco ſuperuacaneus eſt. Nanq; de urinis,non de mictu ſanguinis diſputare nunc propoſitum eſt nobis, cuius oratio dimittatur. Poſthac uerò dicendum de colore vineo uocato,atque de alijs qui deinceps ſequuntur.

DE CAVSSA VRINAE vineæ, Caput 10.

QVINAM ſit color vineus appellatus, in iis quę de differentijs urinarum, explicauimus: quídq; ſignificet, docuimus, ubi de iudicijs actũ eſt. Nunc verò ſubiungenda eſt oratio de cauſſis, ob quas hic color produci ſoleat in urinis. Igitur in ijs qui multũ cucurrerunt atq; laborarunt accidit, vt urina eiuſmodi coloris appareat ob ſanguinis aſſationem. Nāque ubi aſsiduus, & vehemens motus ſanguinem calefecerit, atque plus iuſto inflammauerit, reſudaréque in vrinariis meatibus effecerit, tum collectione vtrorũque color vineus productus apparet. Neq; cuiquam id mirum ſit, vbi etiam globuli ſanguinis in cutim per ſudorē diſtributi, cùm & à labore & ſolis æſtu interdum homo corripiatur. Ego quinimò in quodā iuuene id ipſum memini me vidiſſe. Nanque ipſe amicíque complures ſub Canis ortum ab urbe profecti, uenimus ad nundinas quaſdam oraturi ſanctum qui illic maximopere à cunctis venerabatur, atque illic diſtenti ſumus ſpectando multa ob ornatum uiſu digna. Neq; tertia diei hora elapſa erat tum cùm eò perueneramus. Atque poſt vota facta deo, pauliſper etiam immorati ſumus. iámque meridies aderat cum redire cogitauimus. Ergo ſole aduſti, ad crepuſculum domũ peruenimus, maximo per eam diem labore tolerato. Nam partim quia nemo noſtrum cōſueuerat fatigari longa via & æſtu, partim etiam ꝙ vnuſquiſque erat molli corpore, vehemens æſtus nos corripuit.

Verūtamen ipſo ſtatim tempore nocumento il-lo ſolutus ſum: vnus verò ex eis qui nobiſcū venerant, qui etiam molliori conſtabat corpore, quódque ex facili afficiebatur, erátque ipſe quoque homo liber, vt præ ſe ferebat, nocumentum ob viam & æſtum ſuſcepit. Nā poſtera dies demonſtrauit vt ipſe ab itinere eo offenſus eſſet: venter enim eum ſtimulauit. Quare acceſsit ad chytropodam, atque ſubnigrum humorem excreuit. Quem ubi aſpexit, iuſsit abſportari, ac veniēs ad me, paſsionem enarrauit, rogauítque quídnam ſibi vellet eiuſmodi excrementorum mutatio. Igitur ipſum cùm nouiſſem cōſuetum eſſe ſecare venam, atque multo iam exacto tem pore non uſum eſſe eo more, item eſſe calidum hominem, atque ad patiendum habilem, addens quoq; heſternum iter, tum certo cognoui eum ſudauiſſe, atque ſanguine per ſuperficies internas venarum aſſato, ac deinde attracto ad ventrem, directóque ac egerendum, ac tandem excreto per ſedem apparuiſſe eiuſmodi excremen torum genus. Quamobrem hinc ratiocinatus de vineis urinis, ſubiunxi etiā hoc in loco, vt generentur ab eiſdem cauſsis, in quo oportet ſtudioſum fidem adhibere rationi. Et hæ ipſæ in ſanis corporibus & dicuntur & apparent. In ijs verò qui à febribus vehemētibus corripiuntur, vrina demonſtrat ſaniem ſanguine abundare, atque putreſcere quoque & vri: & hac ratione mutari in ſpeciē bilis flauæ, atq; diffugiſſe ideas

exactas colorum vtriuſque humoris uſqueadeò vt nihil proprij remanſerit: vineum uerò colorem, ita vocatum, produxiſſe colorem ſanguinis tranſmutati in bilem Atque ratio de colore vineo hoc pacto redditur.

DE CAVSSA VRINARVM paſſearum, Cap. 11.

PASSEVS quoque color longius à mediocritate manet, atque maiorem alterationem adeptus eſt. Siquidem à bili flaua mediocri ratione generata, mediocris urina proficiſcitur. Quantum verò illa ab eo quod decens eſt, exceſſerit, tantum quoque vrina mutari demonſtratur. Flaua bilis nimirum eiuſmodi exaſſata, atq; veluti uiolacea effecta, adeo vt paruo quodam momento indigeat ad trãſeundum ad ideã humoris melancholici, vbi penetrauerit venarum ſubſtantiam, paſſeum colorem in vrinis oſtendit.

DE CAVSSIS VRINARVM viridium, Caput 12.

VRINARVM viridiũ ita vocatarũ quęcunque ob liquefactionem pinguis generãtur, hæ clariores, atque ad oleaceum colorẽ vergentes producũtur. Fiunt autẽ eiuſmodi vrinæ à miſtione pĩguis colliquati, quod in oleaceũ colorẽ mutatũ eſt à circũueniente febre. Quæ verò ad nigredinẽ magis inclinant, hæ adumbrata uiriditate fulgent, ſed multitudinem violaceæ, atque cæruleæ ſic appellatæ bilis oſtendunt. Hæ

enim quæ multum virides ſunt, parua quadam mutatione indigent, vt ad nigrę bilis ſpeciem tranſeant. Ab hiſce nanque nigri colores generantur. Atque viridis color, vt dictum eſt, fit ob exceſſum prauiſsimæ bilis exauctæ quantitate & qualitate, atque ad aliud bilis genus iam adductæ.

DE CAVSSIS VRINARVM VENETARUM & liuidarum, Cap. 13.

VRINA veneta atque liuida, item etiam nigra, & à frigiditate & ab humore nigro generantur, differentiáq; qua mutuò differunt, oſtendunt quãtitatem & qualitatem humorum eiuſmodi vrinas tingentium. Similitudine verò ſpeciei arguunt vnitatem illorum. Vnius enim ſpeciei caloris communicant. Neque paruam differentiam inter ſe habent in intenſione & remiſsione coloris. Quinetiam neque ſemper ab eiſdem cauſsis omnes productæ ſunt, ſed veluti diuerſo modó. Quandoquidem veneta ob caliditatem non fit eiuſmodi, neque liuida quoque, ſed interdum ob frigiditatem, interdum ob nigrum humorem. Sed liuida ſuperauit venetam, qua fit ob plagas, interdum & lora incuſſa homini. Niger verò vrinæ color, & ob frigiditatem valde exauctam, & exceſſum caliditatis, & ob influxum humoris nigri, atque ob extremam mortificationem. Quæ, ni fallor, etſi in iis quæ de iudiciis tranſacta

ſunt, nunc tamē ſubiunxerimus cauſſas, quæ eis cōgruere exiſtimantur. Igitur liuida quę ob pla gas fit, oſtēdit magnam ſanguinis mortificationem factam eſſe. Plagis enim diſtrahentibus, atque mortificātibus ſanguinē, ſanguis verò mortificatus ſubnigreſcere conſueuit, qui ſero tandem à virtute excretrice per vētrem pulſus, ſimul & per vrinaria vaſa oſtēdit huiuſmodi vrinas, atque etiam excremēta. Interdum verò impetum exeundi capiens per alterum meatuum, alterū prætermiſit. Quod hac ratione capitur: Nanque quæ vrina nequiuit demonſtrare, hæc venter excernens oſtendit: veluti contrà, quæ venter non potuit excernere, hæc ipſa demonſtrarunt vrinę. Vt ipſe interdum ſpectaui vrinā albam atque tenuem, excremēta verò perquam bilioſa vidi. Quemadmodum aliâs alba excernente ventre, non paucam bilem adeſſe corpori vrina ſignificauit. Verūtamen cùm hoc ipſum munus ſit iudiciarię facultatis, in illa relinquantur explicanda. Nunc verò quæ deinceps ſunt ſequendo dicamus. Veneta igitur & liuida & nigra, denunciant bilem nigram à qua tinguntur, teſtantúrque frigiditatem non aliter quàm caliditatem, pręſertim in vrinis nigris. Frigiditate autem ſolere nigreſcere humores, quemadmodum immodica caliditate, diſcere eſt ex his. Frigiditas enim contrahendo ſpiſſat corpus, veluti aſsiduè videre licet in nubibus. Hæ enim quantum ſpiſsitudinis admiſerint, eo nigriores ſpectantur

ctantur pellucentia abeunte ob ſpiſsitudinem. Quinetiã nihilo ſecius ob mortificationẽ profectã è frigiditate, ſolet nigreſcere vrina. Is enim color proprius eſt mortuis corporibus. Quoniã vita opponi dicitur morti, omnino etiam propria viuentium, opponentur mortuorum propriis. Atqui ſi ſubalbida, atq; ſubrufa ſanis reddãtur, quænam reddi poſsint magis propria iam mortificatis quàm nigra, quæ ſortita ſunt colorem hunc omnium extremum? Caliditas quinetiam ſolet nigrefacere urinam exaſſando, & adurendo materiam contentam in venis. Quẽadmodum etiam in carbonibus extinctis apparet. Hi enim ab ignis caliditate nigrefiunt, ſuſcipiẽtes illam in humiditate, quæ in eis ineſt. Singulis etiam dieb⁹ ſpectare potes homines quorum extremę partes liuidæ atque nigræ effectæ ſunt ab exceſſu frigiditatis. Quin & vlcera quędam praua, etiã Anthraces appellata, quæ vergunt ad nigrum colorem ob immodeſtiam caliditatis. Ego nimirum memini vidiſſe urinam nigrã, cùm frequens eſſem in loco vbi medici verſantur. Venit quidã matulam ferens, in qua urina veneta & ſubtenuis ſpectabatur. Veruntamẽ is vbi urinam feciſſet, nequiuit venire erectus, ſed venit valde incuruatus: nã ſenſerat circa renes uehementes dolores. Retulit quoq; priuſquam inciſa ei fuiſſet uena, mediocriter doluiſſe ex renibus, atque ſatis ſanguinis fluxiſſe. Poſtea verò dolores uehementer exauctos, ita vt praue

affecerint hominem. Erat autem tum hybernũ tempus, atq; fortuna quadam plus quàm decebat frigidum. Igitur hæc videns & audiens, conſideraui immodicam quandam frigiditatem in cauſſa eſſe, dixíque opus eſſe, vt calidioribus vteretur. Vos autem decet eiuſmodi res contemplari, atque diſcere eniti, quòd frigiditatis exceſſus ſæpenumero vrinas eiuſmodi repræſentet. Sed oratio de cauſsis colorum, tum quia ſatis, vt arbitror, tractata eſt, hîc finiatur: tum etiam quia aliæ quęſtiones in hiſce quæ de cauſſis vrinarum diſputantur, pertractandæ, orationem ad ſe trahunt. Redditio igitur cauſſarum in ijs quæ particularia ſunt, longa, vt arbitror, oratione indigebit: neque eam valde certam adipiſcetur, ob id quòd particularia nulla menſura, numeróque nullo definita eſſe compertum eſt. Quinetiam iis qui vniuerſalibus quibuſdam definitionibus, quoad fieri poteſt, determinauerunt generalia, atque reddidere illorum cauſſas, ſuperuacaneum eſſe uidetur, ſi iterum interrogauerint particularia, quæ in vniuerſalibus definitionibus cõprehendũtur. Præter hæc conuenit vt facta diſputatione de conſiſtentia vrinarum reddantur cauſſæ, quæ illarum eſſe exiſtimãtur. Cùm igitur duæ ſint qualitates actiuæ & effectiuæ, duæ item paſsiuæ, ac harum quęlibet ſit aut dominans, aut victa, omnis concoctio, & cruditas gignitur, in quibus ſpecies conſiſtentiarum conſiſtunt. Concoctio

enim (vt ait Philoſophus) eſt perfectio à calido naturali & genuino facta, ex paſsiuis oppoſitis. Hæc autem ſunt propria in vnaquaque materia. Cùm enim ipſa concocta fuerit, tum perfecta eſt, & extitit, atque principium perfectionis à caliditate naturali iactum eſt. Quanuis etiam ab aliquo externo auxilium ad perficiendum præſtetur. Finis verò ad propriam aliquam, atque definitam ſpeciem tranſigitur. Cruditas autem accidit ob horum ipſorum cõtraria, ſcilicet quia materia non regitur à calore naturali, aut ob eius prauitatẽ, aut exceſſum, aut ob aliquam intemperaturam, quæ occupauit naturalem caliditatem. Atque (vt de hac re ſummatim dicam) concoctio eſt à caliditate naturali cuiuſuis materiæ in ſpeciem definitam, propriam concoquenti mutatio. Nanque cùm materia fuerit mediocris, cíque naturalis caliditas fuerit dominata, tum concoctio fit ſecundum ipſius rationem. Atque excrementorum excretiones capiunt ſubſtantiam ſecũdum proportionem expetitam.

DE CAVSSA CONSISTENtiarum, Caput 14.

VRINAE cõſiſtẽtia mediocris apparẽs, etiã cõcoctionẽ exactè factã oſtendit. Atq; quãtũ illa à mediocritate diſtiterit, tãtũ quoq; cõcoctionẽ à perfectione aberrauiſſe, atq; quouis modo

excidiſſe demonſtrat. Quoniam verò vrinæ tenues atque craſſę, & quæcunque mediocrē ſubſtantiam effugiſſe uidētur, vt diuerſam aliquam ſubſtantiam adeptę ſunt, ita arguunt naturæ ipſius incoctionem: decens eſſe probatur vt cauſſę earum reddantur, vt cōgruere putantur. Igitur quia naturalis calor dominādo cibo & potui atque humoribus internis, ſuapte natura concoctiones vt decet effecit. Sin verò acciderit aberrare aliquo pacto, cruditas in hiſce aderit, vt iam dictum eſt. Atque tenues urinæ apparentes demōſtrant caliditatem naturalem excidiſſe ab eo quod conuenit: aut quia ſuperata eſt ab aliqua potente frigiditate, aut quia extranea & corruptrix caliditas aliqua occaſione præcedens, occupat caliditatem naturalem, ita vt hæc obſcuretur, atque ab actione propria prohibeatur. Id autem ita ſe habere videre licet in cibis qui elixantur. Nanque minus elixantur ab igne illa quæ contigit elixari ſub ſole uehementer radiante, quàm quæ in vmbroſo & ſole minus illuſtrato loco. Veluti quoque quę contigit ſub aëre maximè frigido elixari, minus elixantur, quàm quæ in aëre tepido elixantur. Illic enim ſolis calor calorem ignis attrahens, hîc verò uehementis frigoris vis caliditati ignis repugnans, efficiunt vt minus in ijs coquenda elixentur, quàm quæ non in eiuſmodi locis elixantur, tanquam nihil impedimento eſſe cōtingat. Quamobrem hinc accidit vt obſonia minus co

cta ſint. Quinetiam quæ ſub diuo æſtuante aut frigido elixantur, ea incocta ſunt eo tẽpore, quo cocta ſunt ea, quæ in vmbroſa & calidiore domo elixantur. Idem etiam diſcere licet in lucernis. Nanque vbi lucernæ minori maiorẽ admoueris, tum minor ab exceſſu maioris lãgueſcet, ſi nõ etiam extinguatur. Atq; hîc ſola quãtitate variata lumina idipſum patiuntur, illic verò etiã differentia qualitatis, quæ in eodem eſt genere. Quamobrem oportet virum prudentem intelligere compoſitionem ex vtriſque differentiis, idque quærere pari ratione iis quę fiunt in erroribus concoctionis. Nam quantum concoctrix & alteratrix vis ab aliqua qualitatum actiuarum prædictarum paſſa fuerit, tantum conſiſtentiæ mediocritatem effugerint verſus tenuiorem cõſiſtentiam. Idque maximè accidere videtur, vbi intẽperaturæ ſimplices fuerint intenſiores. Vbi verò uis concoctrix non per ſe patiatur, aut ab aliqua intemperatura, ſed ab aliquo exceſſu materiæ, tunc potius urinæ craſsiores apparebunt. Decet quinetiam, vt ſi tractu tẽporis naturalis calor langueſcat, aut contra materia ipſa excreſcat, vrinæ diuerſæ & craſſę ſpectentur. Et cùm natura concoquere aggrediatur materiã, quam nõdum omnem perdomuerit, urinam de tenui in craſſam mutari oſtendit. Quin cùm vel à frigiditate dominãte, vel ab externa caliditate impeditã, minus aſſequatur vt faciat officium ſuũ, quatenus ipſa ſuperare non potens aggreditur

concoctionem, vrina tenuis profluit, atque naturalis caliditatis magna debilitas adeſſe demonſtratur. Adhæc, cũ natura cœperit materiæ dominari, ipſam habilem ad terminandũ efficiens, quatenus minuit illius malitiam, ac materiæ reliquũ excitatur atq; craſſeſcit, mediocre quoddã capiens momentum eundi ad bonum, tum cõcoctionis principium indicatur. Nanque cùm à principio urinæ apparuerint tenues, ídque non ob aliquam nudam intemperaturam, nunquam ad mediocritatẽ fieri poterit mutatio, ſi prius in eis nõ ingenita fuerit craſsitudo. Illæ enim vrinę, veluti & experientia & ratio demonſtrauit, arguunt magnam virtutis debilitatem, atque eò potius quò cum coloribus peioribus inſpectantur. Craſſæ uerò indicant pugnam quãdam naturæ, atque certamen ueluti nitentis, vt dominetur materiæ. atque iamiam fortè dominantis, ſi non apparuerint in vrinis ſubſtantiæ uehementer craſſæ. Hîc enim par eſt, à materia tanta ſubactam naturam ſuccubuiſſe. At verò quod poſſunt quidam opponendo dicere: nanque ſi tenuia extremæ cruditatis ſunt, mediocria uerò optimæ concoctionis, oportebat ſubtenuia, ſed non craſſa apparere ſigna naturæ incumbentis concoctioni. Quibus reſpondendum eſt ut decet, atque explicandæ ſunt quæ exiſtimantur eſſe ipſarum urinę ſubſtantiarum. Igitur cùm hominũ qui à morbis correpti ſunt, alij ob intemperaturã ſimplicem aliquã auctam

patiuntur, alij ob abundantiam alicuius materię qui ob intemperaturam ægrotant, vt dictũ iam eſt, ab ijs potius tenues urinæ profluũt. Qui verò ob aliquam materiam plus iuſto auctam dolent, ab ijs in initijs ægritudinum frequentius vrinę tenues minguntur, quæ procedẽte tempore craſſeſcũt. Interdum etiam ab initio vniuſcuiuſque craſſæ inſpiciuntur. De quarum vnaquaque referendum eſt quod decet. Igitur eorum qui ob nudam quamcunque intemperaturam ægrotant, urinæ perquàm tenues apparent, minus verò tenues ſpectantur pugnante etiam natura: ſicuti mediocres proueniunt, cùm dominata fuerit. Nanque horum ipſorum primum accidit ob extremam naturæ ſolutionem nequeuntis aſſurgere eò, vt officium ſuum efficeret, ita vt urinæ materia prorſus inelaborata relinquatur. Alterum verò ob paruam ipſius reſtaurationem, quia iam aggreditur. Tertium quoque ob dominatum nullo aliunde impediẽte. Teſtabuntur hanc rationem etiam colorum mutationes. Atque ob eiuſmodi cauſſas apparẽt vrinę tenues, & ſubtenues eorum, qui ab aliqua nuda intemperatura correpti fuerint. In eis verò qui minus ſanè habent ob aliquos humores qui exceſſerunt, etiam diutius vrinæ apparent, nondum aggrediente natura, perinde ac ſi adhuc eſſet morbus crudus. Atq; quãtũ vrina fuerit tenuis, tãtũ cruditas adeſſe exiſtimatur. Cùm igitur tanta fuerit materiæ cruditas, nihil ea

ratione paratur ad excretionem, virtute retentrice, materiam ipſam quoque cōtinente, atque virtute naturali pro uiribus nitente concoctionem imponere. Ergo cùm hoc ita habeat, atque neque natura queat cōcoquere materiam, neque cibus ac potus foris ſuppeditati, menſuris concoctionis expenduntur, naturali virtute intenta ad maiora: fit vt ob hoc tenuis urina, nō craſſà ob illud appareat. Veruntamen ubi natura uincit materiam, tum cruda concoquuntur: præſertim ſi per uentrem ac urinā ſecedere debeant, tum urinæ demonſtrantur habere craſsitudinem non mediocrem. Conuulſa nanque materia ſuperflua, ad exitum dominânte quodammodo concoctrice virtute, etiam vrinæ demonſtrantur craſſæ. Quare plerique ab hoc ſigno coniectantes excrementorum impetum eundi deorſum, auſi ſunt prędicere futuras eſſe uentris excretiones nō paucas. Sed cùm id ipſum ſit pars facultatis prognoſticæ, par eſt vt ſeruetur quouſque illuc vērum ſit. Nos verò ab iis quæ ſunt nobis euidētia, ſubiunxerimus etiā hoc ad propoſitæ rei confirmationem. Nanque conſueuere in ſuperficie huius corporis tumores quidam varii generari. Quorum alij nōnunquam quicquam puris, aut puri ſimilem humiditatem continent, ita vt quoties ipſos diſcideris, carnem inueneris extraneā. Alij verò attrahentes ad ſe cunctam materiam, tractu temporis concoquunt, atque alterāt in puris ſpeciem.

Deinde ſiue caſu, ſiue arte ſuperfluitatem puris euacuauerint, ad id quod ſecundum naturam eſt, reuertuntur. Sed tum tumores hoſce ſi in initio diſcideris, quoniam morbus adhuc crudus eſt, nihil humiditatis hauſeris, pręter ſanguinem natura congruentem membris. Sed ſi in initio concoctionis eos ſecueris, inſpexeris pus ſubcruentum. At ſi in ipſa vehementia ſeruaueris tumorem integrum, ac deinde iam protracta concoctione diuiſeris, aſpexeris pus ſyncerum atque concoctum fluere. Hæc ſunt conferenda à te cum vrinis, ô vir optime. Nam in illis crudo etiam manēte morbo, nihil in vrinis, cæteríſque excretionibus emittitur, ſed paruum quoddam eijcitur, morbo incipiente inualeſcere. Cùm verò vehementia iam affuerit, cōcoctio tum perfecta materiæ gignitur, ac vrinæ craſsitudinem capiunt, materia deorſum verſus deſcendente. Vrinæ enim craſſæ ſemper fuere ſigna humorum quorumcunque aliquo pacto implētium ventrem, & inteſtina, atque hepatis partes cauas. Verūtamen quando hæc ſignificēt ventris excretionem, & quando non ſignificēt, explicabitur in ijs quę de præuidētia. Et vt omnia vno verbo dicam, ſic habeto. Vrinæ tenuiſſimæ extremam quandam debilitatem naturæ, atque cruditatem arguunt, ob defectum caloris natiui. Craſſæ verò factæ, atque eiuſmodi manentes vel etiam conſtitutæ, oſtendunt primò calorem genuinum concoctioni incumbere,

deinde dominari quodammodo. ueruntamen nondum eò perueniſſe vt integrè concoxerit, ſiue à quantitate vel qualitate humorum, ſiue à propria laxitate langueſcentem & obſcuratum. At verò quoniam dictum eſt vrinas tenues apparere ob obſtructionem, referendæ etiam in iis quæ tenuitatis cauſſæ exiſtimãtur. Ergo cùm vel circa renes, atque reliqua uaſa urinaria, vel circa aliquas particulas potentes coërcere, vt vrinæ mediocres exeant, obſtructio aliqua non parua gignitur ab aliqua affectione, tum urina per anguſtias, veluti per defæcatorium colata perquàm tenuis exit. Neque mirum uideri poterit, quod ſpectare eſt in iis quę ſingulis diebus factitãtur. Quidam enim cùm uinum limoſum & craſſum ſentiunt, illud defæcatorio ſæpenumero colant, atque decenter attenuant colaturis auferendo craſsitudinem, ita vt pellucidiſsimum vinum efficiant. Simile fieri in urinis colligere oportet. Quamobrem vbi acciderit, vt ob aliquam obſtructionem urina tenuis appareat, tum quis cauſſari potius debuerit meatus obſtructos eſſe, quàm virtutis concoctricis debilitatem. Sed de concoctione & incoctione atque materiæ cruditate, ſufficiens iam facta diſputatio hoc pacto maneat. Atque ab hiſce diſcat vnuſquiſque hiſce ſtudiis incumbens, quòd vrinarum ſubſtantiarum aliæ ſequuntur concoctiones humorum, aliæ incoctiones, aliæ quoque cruditates. Mox verò par eſt diſputare de

DE CAVSSA CONTENTO-rum alborum, Caput 15.

QVEMADMODVM concoctionis & incoctionis quæ in ventre, & cauis hepatis, atque uicinis inſignibúsque vaſis fit, conſiſtentiæ urinarum potiſsimum ſigna extitere: ita quoque concoctionis, quæ in genere uenarum perficitur, putare oportet contenta ſigna eſſe. Quamobrem dicendum eſt primò de hiſce, atque de coloribus, qui vnà cum contentis apparent, atque quæ cauſſa exiſtimetur eorum eſſe. Deinde de ſubſtantiis contentorum, atq; locali tranſmutatione, déque reliquis quæcunque in eis ſuſpiciuntur. Contenta igitur mediocriter alba & læuia & æquabilia teſtãtur ſanam virtutem eſſe in tertia concoctione. Nãque ſicuti in ſanguine perfectè concocto colamentum apparet ſubrufum, atque ſubflauum, cui opus fuit *h*umore colorante, ita oportet conſiderare quoque in ipſa concoctione, quę in genere venarum agitur. Siquidem ſanguis nondum perfectus generatur cibo ſuccificato in ventre, diſtributo, atque in hepatis concauitatibus alterato. Sed vbi idem purè alteratus ac perfectus fuerit in genere ve-

narum. Atque ratione compertum eſt, hic atque in concoctione quæ in venis, excrementũ ac inutilem ſubſtantiam vrinam eſſe: illic verò & in concoctione quæ in vẽtre & inteſtinis, ſuperfluitatem eſſe excrementa, ac vtraque ſigna eſſe. Quin & vt pus à mediocri cõcoctione hoc conſequitur vt exquiſitè album ſit, ita ratione compertum eſt, ſanguinem ad album colorem vergi, cũ de colore ſuo tranſmutatur legib⁹ naturæ alteratus atque tranſuerſus. Fidem etiam faciunt humores, tum lac, tum ſemen: quippe quę de ſanguine mutantur in album colorem. Ergo & cõtenta in vrinis ſimilem rationem ſeruantia, ſigna ſunt ſanæ concoctionis. Demonſtratum enim eſt, hęc ipſa excrementa eſſe ſanguinis exactè concocti in venis. Quod enim non mutatum eſt in meliorem mutationem atque alterationem, id in hanc ſpeciem, vt mutatum ſit, mutatur à virtute naturali vincente. Ob hæc igitur contenta, alba rectè eſſe videntur & appellantur. Veruntamen non intenſam habẽt albedinem, eò quòd neque modo puris mutantur. Si enim ſubſtãtiam puris ſuſcepiſſent, etiam eiuſmodi ratio redderetur colori ſecundum naturam. Quæ verò intenduntur in albedinem, hæc potius ſoboles humorum pituitoſorum eſſe probantur, aut ſanguinis imperfecti mutati in ſimilitudinem puris à potentia virtutis alteratricis.

DE CAVSSIS SVBPALLIDOrum & pallidorum ac bilioſorum contentorum in vrinis. Cap. 16.

IN quibuſcunque vrinarum contentis ſubpallidus & pallidus atq; bilioſus color apparuerit, in ijs ob eiuſmodi cauſſam inſpectari oportet. Quando aliquis eiuſmodi humor abundauerit, aut cum ſanguis ipſe corrũpitur in bilioſam & alienam qualitatem: aut cùm multa ſit ciborum ſumptio, maximè qualitatem eam gignẽtium: aut cùm eiuſmodi humores intrinſecus excreuerint: aut cùm alia quęuis ſimilis affectio & victus ratio habita fuerit, quæ efficere ſoleat paria prædictis: non autem facile potuerit natura expellere omnem ſpeciẽ humorum eiuſmodi: aut tempore lõgo laborans, aut à multitudine victa: ſit vt eiuſmodi humor bilioſus in tertia concoctione redundet. Idémque miſtus ſanguini, atque redundans in genere venarum, atque quoad fieri potuit, inde abiectus per contenta in vrinis, præſtantem in venis humorum qualitatem oſtendit. Nanque à rebus excretis expenduntur quæ præſumpta ſunt. Itaque naturæ inſpectorem oportet per omnes colores, conſiſtentias, & contenta diſcurrentem, & ſigillatim expendentem quæ in his ſunt, ac analogias & proportiones exponentem ſic pronunciare. atque ita quiſpiam faciens, parum ab eo, quod rectum eſt, aberrarit.

DE CAVSSIS CONTENTOrum ſubrubeorum & rubeorum atque cruentorum. Cap. 17.

DE ſubrubeis rubeíſque, atque cruentis contẽtis ea referre ſatis fuerit, quæ cùm definita non ſint, ab ipſo ſenſu diſcere licet. Nanque vbi humor ſanguineus fuerit promotus ad concoctionem meliorem, quod tanquam non aſſumendũ viſum eſſet, nõ adeptum fuerit permutationem ſecundum naturam quòd vinci non poſsit, aut ob multitudinem excedentem mediocritatem, aut quia virtus contẽtrix quę illic eſt, debilitata eſt vſque adeò, vt etiam optimos humores abire ſinat, tum contenta eiuſmodi producuntur. Quandoquidem ſi virtus illic ſuperior fuerit, perquàm facilè omnia alterarentur, atque mutarentur. Sicuti contrà ſi quicquam illa paſſa fuerit, etiam cõtenta ſpectantur auerſa ab eo quod ſanum eſt.

DE CAVSSIS CONTENTOrum fuſcorum & liuidorum atque nigrorum. Cap. 18.

FVSCA in vrinis contenta, & liuida, & nigra inſpectãtur, aut ob mortificationem vitalis virtutis (nam in hanc ſpeciem mutatur mortificatus humor) aut ob humorem nigrum, qui illuc ab aliquo loco cucurrit, vel illic genitus eſt,

deinde vt in vrinis ſubſideret, profluxit: aut ob ſanguinem mutatum mortificatúmque, atque cum vrinis commixtum. Quandoquidem vbi cum ſanguine ſimul diſtribuitur humor is melancholicus, eò quòd excretrix virtus debilis eſt, etiam vſque ad tertiam concoctionem ibit. Inde verò expulſus à reſidua etiam animali virtute, idem miſtus cum contentis, ipſa colorat: ita vt ſi mediocris fuerit, reddet fuſcos atque liuidos colores: nigros verò efficiet, ſi qualitate & multitudine exceſſerit. Atque hoc pacto melancholicus humor redundat, & pro eiuſmodi cauſſa extraductus apparet. Quinetiam accidit, vt interdum contenta videantur nigra, cùm ſanguis exiſtit melancholicus, aut eò quòd à cibo eiuſmodi ſuccum gignente ſit, aut quòd bilis, aut ſanguis in huiuſmodi humorem tempore mutatus ſit, aut ob aliam quãcũque cauſſam. Nanque ratione & vſu idipſum comprehenſum eſt. Aſſumitur enim à natura omnis ſanguis, qui purus eſt in tertia concoctione: qui verò mutatus fuerit in bilem nigrã, hîc ſeparatur à virtute excretrice. Sed tamen id orationi huic addatur. Nam vbi ſanguis mortificatus, atque verſus fuerit in colorem nigrum, aut ob tormenta, & ſcuticas homini incuſſas, aut ob virtutis remiſsionem, ac mortificationem, tum hunc ipſum natura tanquam ſuperfluum illinc deriuat, atq; tum vrina eiuſmodi excretis contentis abundat. At oratio

de cauſis colorum, quos in contentis eſſe contingit, hoc pacto finiatur, dictis à nobis quæ ſint neceſſaria. De quantitate verò contentorum docere iam par eſſe uidetur. deinde de cæteris iis quæ ſuper ipſis quæruntur.

DE CAVSSIS QVANTITAtis ac ſubſtantiæ contentorum. Cap. 19.

MVLTA contenta urinatum, vt multum nutrimẽtum corpori diſtribui, ita robur quoddam alteratrici virtuti adeſſe ſignificant. Cùm enim materia deerit, ac naturæ robur affuerit, non tum efficit abundantẽ nutritionem. Quòd ſi ſemper materiam agglutinarit, atque aſsimilarit, ſemper quoque eiuſmodi cõſumptionem ſequetur excrementorum multitudo non parua. Nõ enim par eſſe compertum eſt, vt in quacunque diſtributione nutrimenti, quæ corpori fit non etiam excrementum aliquod ſeparetur. Quamobrem cum multum alimẽti natura elaborarit, multa quoq; excrementa adeſſe neceſſe eſt. In quo nec illud ignorare oportet. Nanque alteratrice concoctricéque virtute ipſa ab alia quauis cauſſa obſcurata, plurima excrementa feruntur. Veruntamen hęc ad craſsitudinem vergunt, dum concoctionem exactam effugiunt. De quibus paulo inferius, vbi de contentorum conſiſtentia tractabimus. Nunc verò de paucitate contentorum dicendum eſt. Atque ha[...] pauca contenta explicatum eſt quòd ob inediã

& exer-

& exercitia, atque obſtructiones, & concoctiones tardas generantur. Ergo virtute nutritiua potẽte, & materia abundante, huius meliora aſſumuntur, peiora verò expelluntur, quę excrementa ſunt, etſi hæc etiam aſſumãtur. Quando verò conueniens & pura nutritio ex toto defecerit, etiam contenta in vrinis ratione eadẽ quãtitate minuũtur. In ijs verò qui multum ſeſe exercent, etſi nutrimentum multum adſit, contenta tamen minora in vrinis apparent, eò ꝙ in eiuſmodi corporibus excrementa conficiuntur & tenuantur, atque per occultas trãſpirationes abeunt, ita vt paucum quiddam relinquatur arctatum in exitu, atque cum vrina deſcendens. neque mirum eſſe poterit, ſi cõtenta pauca ſpectentur, meatibus obſtructis, atque craſſo per anguſtias, quas fecit ſola ſubtilia tranſire ſinente: atque hoc in loco oratio de quantitate contentorum ſiſtat curſum. Poſthac dicendum eſt de conſiſtentia, hoc eſt quam ob cauſſam tenuia vel craſſa contenta ſpectentur. Hoc enim pacto reddita vbi fuerit ratio, ſeruatus erit ordo vt propoſitum erat. Igitur contenta tenuia, cùm pura fuerint, ac non facilè aſſurgentia, cùm matula commota ſit, ſignificat magnam quandam debilitatem naturæ in tertia cõcoctione adeſſe. Si enim hæc firma eſſet, fortaſſe gigneret in ea concoctione mediocrem ſubſtantiam. At vero nunc quemadmodum circa primam & ſecundã concoctionem peccari contingit (illic enim te-

nuia & ſubhumida fiunt excrementa: hîc verò a'bę atque aqueæ vrinę)ita in tertia concoctio-ne peccari ſolet. Contenta enim tenuia ac indefinita, minúsque domita à calore genuino manent. Quinetiam quæ apparent tenuia ob crudum humorem tenuatum, veluti in iis quæ de iudiciis vrinarum ſcripta ſunt ſuperius, diximꝰ, ea ab roborata iam genuina caliditate fiunt, attenuante ac diſsipante omnem craſsitudinem materiæ, quæ venis inhæſit ob humorum cruditatem. Similia hiſce ſingulis diebus in his quæ in aëre fiunt demonſtrantur. Quãdoquidem in illis ſolis calore eminente, omnis craſsitudo corporis nubium attenuatur, atque in aerem conuerſa diſsipatur, vt eodem calore ſuperato coguntur nubes, atque craſſeſcunt. Adhæc ob multam conſtrictionem nigreſcunt, ita vt horridum etiam inſultum terrenis minitentur. Hoc item exemplum ſatis eſſe poterit in craſsis contentis vrinarum oſtendendis. Nanque genuino calore debilitato, non etiam facilè hinc humores & domari, & attenuari poſſunt. Nanque caloris ipſius in humoribus proprium eſt, tenues & veluti indefinitos humores cogere, & definitos reddere concoctione: crudos verò & craſſos attenuare & concoquere. Atque craſsitudinem accidit in contentis inſpectari. Quæcunque enim eorum quæ ad nutriendum aſſumuntur, non euicta concoctione ob aliquam impedientem cauſſam, eadem aut tenuia apparẽ

aut craſsitudinem habentia ſunt, vtraque diffugientia mediocritatem concoctionis. Quæ verò contenta videntur craſsitudinem habere natura, ratione criſis excrementa expellente, id ob virtutis excretricis robur potius fit, quæ mala & inutilia expellit, cùm præſertim illuc impetu ferãtur. Quinetiã cõtenta quæ videntur eſſe craſſa ob eiectionem puris, oratio quæ de iudiciis acta eſt, docuit. Cauſſam verò reddet oratio de concoctione. Quandoquidem quæ exactè concocta eſſe apparent, ea mediocrem ſecundum genus conſiſtentiam capiunt: quæ verò aberrauerint ab exacta concoctione, illa demonſtrantur aut tenuiora, aut craſsiora. Hinc etiam cenſendum de pus efficientibus. Nanque pus mediocre eſſe videtur, quod genitum eſt cõcoctione vincente, idémque craſsius quibuſuis contentis ſpectatur, tenuius verò ſanguine ſpiſſo. Sed de pure rationem aliis in locis diſcere poteris. Quare hîc relinquatur, vbi non adeò opportunum eſt vt tractetur. Nos verò cùm de ſubſtantia contentorum, quæ in vrinis apparent, diſputarimus, decet vt etiã de hypoſtaſi orobea, furfurea, laminea, atque ſimilacea doceamus.

DE CAVSSIS HYPOSTASIVM orobearum, furfurearum, laminearum, & ſimilacearum, Cap. 20.

QVA ſpecie ſint eiuſmodi hypoſtaſes, dictũ eſt in tractatu de differentiis vrinarum, & quid

ſibi velint, in iis quæ de iudiciis ſcriptum eſt. Nunc vero ipſarum cauſſas explicemus, atque orationẽ abſoluamus. Igitur cùm febris ad carnem vſque proceſſerit, ita vt eam & iungat, & liquefaciat iam anteà cōſumpto pingui, tum in fundo matulæ ſubſidet quantum de ſubſtantia carnis depaſtum eſt. Nō enim in eo fundo ſublimatur, neque errat eiuſmodi combuſtum ita facilè, quemadmodum fieri ſolet in contentis quę ſpecie ſimilia ſunt huic, ſed ſemper fundō hęret, naturali quadam grauitate iacens. Atque quòd hoc pacto febris peruenit ad partẽ corporis informem atque craſſam, etiam hypoſtaſin eiuſmodi reddidit. Quinetiam in hypoſtaſi furfurea quædam figura ſeruatur contentis, à qua etiam nomen deductum eſt. Nanque poſtquam vis febris attigit duras corporis partes, eiuſmodi furfures apparent, ueluti fruſtula quædã abſtracta à corpore præ duricie renitente. Siquidẽ eorum quæ ab igne ſoluuntur, alia liquefaciendo ſoluuntur, alia frangendo & ſcindendo, veluti ea quæ obtinuerunt ſubſtantiam duram ac rigidam. Atque quò corpora duriora fuerint, eò fruſta maiora euadunt. quippe ꝙ ignis impetui primo reſiſtunt, deinde cedentia uincuntur magis, quàm quæ humidam ſubſtantiam ſortita ſunt. Quemadmodum ſingulis diebus uidere licet in ſingulis rigidis atque lapidibus. Diſſultant enim non parua fruſta ab hiſce cùm aduruntur: quæ vero ſoluuntur liquefactione, hæc

comparantur ſeuo,& cerę,atq; ſimilibus. Quã-
obrem & adeps & caro hiſce ſimilis eſt. Ob hãc
rationẽ quò febris magis attigerit ſolidiora cor-
pora,eo maiora & euidentiora fruſtula abſciſſa
videbuntur. Idem etiam diſcere licet ab hypo-
ſtaſi laminea & ſimilacea,quę ſunt fruſtula par-
tium ſolidarum à febre hectica inceſarum. At-
qui quemadmodum à mediocri,& naturali ca-
lore fingitur atq; perficitur vnaquæque harum,
ita ab extraneo calore,ac immodica febre diſsi-
patur diſſoluitúrque, & conſumptionis corpo-
rum febris eſt cauſſa penetrans vſque ad profun
ditatẽ,ſed ꝙ appareant fruſtulorũ ſpecies quędã
diuerſæ, à liquefacta materia ſuborta eſt diffe-
rentia. Quamobrem habes etiam rationem hy-
poſtaſis furfureæ, & lamineæ, atque ſimilacę
ſufficientem iis qui ſufficienti pollent ingenio.
Verũtamen non ignorare oportet interdum hu
morum crudorum ſpiſſatorum effigiem quan-
dam apparere,vergẽtem ad ſpecies ſimiles præ-
dictarum hypoſtaſium. Quemadmodum acci-
dere ſolet in iis quæ coquũtur in ſartagine. Hęc
enim dum aſſantur arctantur, atque quò magis
vſtulantur,eò peiora rediguntur. Similia his cõ-
ſiderare oportet, & hoc pacto ſe habere in vri-
nis,atque cõiectandum,quo minora fuerint fru
ſtula,eo imminentiorem febrem eſſe. Quinctiã
interdum in contentis vrinarum eorum, quos
abſque febre cõtingit eſſe,eiuſmodi ſoboles ma-
le elaborati alicuius humoris apparent,quæ tra-

ctu temporis declinant atque diſſoluũtur, ac veluti capilli interdum in vrinis ſpectantur. Quorum iudicia ſuo in loco declarauimus.

DE CAVSSIS CONTENTOrum miſtorum, vel diſsimilarium.

Cap. 21.

NVNC verò par eſt vt cauſſas cõtentorum diſsimilarium ſubiungamus, fortaſſe nõ inutiles iis qui hiſce ſtudiis operam nauãt. Siquidem vbi humores aliqui relinquantur per aliquos meatus, neque fuerint diſſoluti aut attenuati, neque quoque citò per vrinas expulſi, ſed tractu temporis in meatibus moram fecerint, ſpiſsitudinẽ, oſsiſque naturam ſuſceperint, ab aliqua caliditate in eiuſmodi ſpecies trãſmutantur, ita vt neque oſſa perfecte ſint, neque humores exacte cõſiſtãt, ſed potius ſunt humores ad oſsis naturam vergẽtes. Reliqua igitur quæ ſimilia ſunt ramentis atque furfuribus, & quodcunque aliud dicere volueris ſimilitudinem faciens, poſſent conſiſtere etiam per reliquas corporis partes. Quæ verò ſimilia ſunt capillis, in iis vaſis quæ à renibus ad veſicam deſcendunt, generantur. Atq; quãta eſt longitudo vaſorum internorũ, tanta generatur humoris ſpiſsitudo & aſſatio, atq; illa veluti capilli ſimiliter extẽdũtur. Proinde cũ ſæpi⁹ hęc ſpectauerim ĩ aliquorũ vrinis, nequicq̃ aberraui

à iudicio & præuidentia, dicens illos malè habere ex renibus. Et illi veluti conuicti confeſsi ſint paſsionem, atque confidentes, curationem mihi crediderunt. Sed tamē hoc ſpectat ad aliā diſputationis partem. Nos verò quoniam propoſuimus reddere cauſſas vniuſcuiuſq; eorum quæ apparēt in vrinis, ſic hactenus fecimus. Nā in vnoquoque colorum cauſſas aſsignauimus, & quæ ſunt in conſiſtentia: item quæ in contētorum coloribus, & quantitate, & cōſiſtentiis. Verùm quòd oratio videtur habuiſſe modum decentem, hoc in loco eam terminemus, ne videamur legentibus præter modū protuliſſe ſermonem. Quandoquidem paucis verbis ſi quis velit ſententias multas claudere, id tam breuitatis, quàm ſtudij frugalis munus eſſe probabitur. Volentis verò dicta repetere atque egredi uſque ad contrapoſitiones & inanes contentiones, fortaſſe hominis ingenioſi putabitur. ſed minus congruerit viris ſtudioſis, atque paucis ſenſus multos componere nitētibus. Sed de his hoc in loco ſatis, de quibus aliàs plura. Nobis verò quantum relictum eſt, in altero libro etiā oratione non ſuperante modum ſcripſimus. Quòd ſi tandem quicquam videatur prætermiſſum eſſe, idipſum ego puto præceptis vniuerſalibus contineri. Sin verò, quod contingere ſolet hominib9, aliquis quicquā adinuenerit, ne quiſquam accuſet paſsionem humanam, ſed potius illius inuentum addatur hiſce dictis, vt

plenior ſit eiuſmodi inſtitutio. Nanque hoc pacto tractatio per gradus multos vbi acceperit incrementum, tendet eò vt perfecta conſiſtat, atque ſtudioſis aderit non ignobilis inſtitutio.

ANNOTATIO CAPITVM EORUM quæ libro ſecundo de cauſsis vrinarum continentur.

De cauſsis contentorum læuium & aſperorum, atque glutinoſorum, Caput 1.
De cauſſa generationis ſpirituum extraneorum, Caput 2.
De cauſſa generationis bullarum apparentium in vrinis, Cap. 3.
De cauſſa diuerſorum locorum quos occupant contenta, Cap. 4.
De cauſsis diuerſorum colorum ipſarum coronarum in ſuperficie urinæ manentium, Ca. 5.
De cauſsis priuationis contentorum in vrinis, Caput 6.
De cauſsis vrinarum per genera & ætates, Caput 7.
De cauſsis vrinarum quæ à ſimplicibus intemperaturis profluunt, Cap. 8.
De cauſsis vrinarum eorũ qui ſe plus iuſto exercent atque ſegniter viuunt, Cap. 9.
De cauſsis vrinarum variatarum ab anni temporibus & à regionibus, Cap. 10.
De cauſsis vrinarum profectarum à nutrimen-

tis bonis & malis, Cap.11.
De cauſsis vrinarum ſomnolentorum & inſomnium, Caput 12.
De cauſsis vrinarum profluẽtium ab iis qui vel ob ſatietatem vel famẽ non coxerunt, Ca.13.
De cauſsis vrinarũ p genera ægritudinũ, Ca.14.
De cauſsis vrinarum profluentium in vtriſque tertianis, Caput 15.
De cauſsis vrinarum quartanarum, Cap.16.
De cauſsis vrinarum in febribus amphemerinis profluentium, Cap.17.
De cauſsis vrinarum profluentium in cõtinuis febribus, Caput 18.
De cauſsis vrinarum profluentium in calida affectione membrorum principalium affectorum, Caput 19.
De cauſsis vrinarum, cùm principalia membra affecta ſint affectione frigida, Cap.20.

ACTVARII DE CAVSSIS VRINARVM, LIBER ſecundus. Præfatio.

QVOD accidere ſolet rerum ſpectãdarum amantibus, vbi aliquam perpulchram domũ intrauerint (non enim neceſſarias partes ſolũmodo diſquirere volunt, fundamenta, fornices, columnas ſuffunda-

tas, atque tectum, & alia eiuſmodi, verumetiam ſi quid domo adiectum ſit pulchritudinis excellentis varietate figurarum & picturarum præſtantia, atque pellucedine incruſtationis) id quoque mihi accidet, non ſolùm inſudanti iis rebus quæ arti neceſſariæ ſunt, ſed etiam circa eas exercẽti, quæ pulchritudinẽ dictis nihilominus, quòd tutum fundamentum præſtare poſſent. Proinde volumine altero opus fuit, quo tota mens de cauſsis vrinarũ explicaretur, idq́; vt oratio quę habita eſt ſuper vnoquoque iudicio, decentem cauſſam accepiſſe videretur. veruntamen cõtemplatio de vrinarũ cauſsis, à veteribus philoſophis perculta eſt, nõ aliter quàm ſi in philoſophia res vna eſſet ad tractandũ propoſita. Nũc verò neſcio quibuſnã è medicis nobis æqualibus placere videatur, cùm antiquã illam philoſophię venerationẽ perdiderint, vixq́; ijs quæ de differentiis vrinarum atque iudicijs ſcripta ſunt, incumbant. Quamobrẽ tempore nõ paruo diſtuli proferre cauſſas à me inuẽtas ſuper vrinis, quæq́ue diu prætermiſſæ manſere negligentia eorum qui artem medicã exercuerunt. Verùm vbi ad me redij, cenſens ſi imperfectam diſputationẽ reliquiſſem, ſegnitiæ cuiuſdam exiſtimari: ſin verò ſcripſiſſem quæ decet, ſtudij cuiuſdam non ignobilis opus extare: aggreſſus ſum diſputationem de cauſsis, putans noſtram hanc præceptionem plurimum eſſe collaturam, iis præſertim qui philoſophiæ ſtu-

diis delectantur. Ergo per hæc rectè exiſtimatum eſt, ſi diſputatio de cauſsis vrinarum ſubiungeretur, cuius partem explicauimus, parſque ad tractandum nobis relicta eſt. Opus autem eſſe videtur omni, quæ alterius eſt, cauſſa: atq; in reliquis differentiis vrinarum, ſuas cauſſas reddere, ſimul vt nobis oratio procedat facilior, ſimul vt iis qui aliorum diſputationē taxare nituntur, præcludatur ingreſſus accuſationis. Quia igitur etſi colorum & ſubſtantiarum cauſſas iam reddiderimus, atque præter haſce etiam eas quæ ſunt contentorum, nō tamē explicatæ ſunt cauſſæ omnium eorum, quæ ſuper hiſce anteà dicta erant. Sunt enim reliqua quæcunque ſpectant ad læuitatem, & inæqualitatem, ac loci poſitionem ipſorum contentorum: item quæ ad bullas attinent, atque ſi quod aliud natet in vrinarū ſuperficie. Decebit nunc me prætactas ſuper hiſce cauſſas reddere: deinde dicere de ſequentibus, veluti ratio procedens inſtruxerit.

DE CAVSSIS CONTENTOrum læuium & aſperorum atque glutinoſorum, Cap. I.

QVONIAM in contentis quę mediocria ſunt, in aliis etiam læuitas præſens demonſtrat concoctionem ſecundum naturam, eadem ſi quo pacto immutata fuerit, oſtendet concoctionis defectum. Quòd ſi non læuitas fuerit, ſed quā aſperitatē nomine oppoſito ap-

pellauerimns,ea ſignificabit defectum quēdam concoctionis naturalis diſsimilari,quadam ſubſtantia intercidente contentorum continuitatem,tanquam huius contraria. Glutinoſum verò quiſquam hoc dixerit modo, ſubſtantiā percraſſam atque tenacem: ob quam etiam contenta cùm denſari contigerit,mutuo coëunt. Eiuſmodi enim humorū corruptio mutuò glutinat partes ueluti diſtantes, non aliter quàm ſuccus quidam aut coagulū. Et ab eiuſmodi idea quiſquam poterit ratiocinari ſuper glutinoſis contentis. Nunc verò dicendum eſt de aſpero, & quodnam ſit illud quod eius continuitatem diuidat. Siquidem fortaſſe hinc alia ratio apparuerit non ignobilis. Nanque in concoctionibus perfectis nihil eſt nō domitum. Humores enim domiti, atque ſufficienter concocti eſſe demonſtrantur ab iis quæ excernuntur. Spiritus verò diuerſi & extranei,ne principium quidem conſiſtentiæ capiunt,emoti à calore naturali. Manifeſtum eſſe videtur, vt concoctione deficiente in aliquo horum, tam humores incocti producuntur, quàm ſpiritus propriam ſubſtātiam accepiſſe ſpectantur. Sed de cruditate & incoctione humorū ratio tractata eſt in libro ſuperiore. At verò hoc in loco conuenire videtur, reddere rationem de ſpiritu extraneo dominãte, vt in omni tractatione abſolutus ſermo in hoc etiam à nemine reprehendi poſsit. Igitur quod fieri ſolet in conſpectu noſtro, atque eui-

denter in elementis (nanque aëris tranquillitas generari tam in frigore vehementi, quàm in ardente calore ſpectatur) id etiam fit in corporibus noſtris. Nanq; maximis frigoribus vbi correpta fuerint, & calor omnino debilitatꝰ fuerit, tum denſitas quædam à frigiditate contrahitur. Neque tum quoque ſpiritus excitantur, qui vt excitentur, modica caliditate indigent. veluti contrà magno æſtu, atque aliis vrentibus febribus, cõbuſta tota ſpirituum materia. Quinetiã in remiſſa caliditate tanquam pugnante natura, atque nitente frigidos humores diſſoluere atq; concoquere, ſpiritus complures ingenerantur, quantitate & conſiſtentia differentes. Nanque aliqui eorum pauca egent mutatione & concoctione, alij vero ferê omnem concoctionem effugientes etiam vincere videntur. Quod etiam diſcere eſt in alterationibus conſtitutionis aëris, quas circa nos ſingulis diebꝰ fieri cernimus. Frigore enim valido antecedente, atque pluuiis & niuibus vſquequaque præſtantibus, ſpiritus nullos apparere neceſſe eſt. Nec unde ergo extante principio motionis ſpirituum, etiam denſitas quædam corripit materiam ſpiritus progignentem. Veruntamen vbi naturalis calor illuxerit, atque cœperit præſtare materiæ, tum denſitatis ſoliditas ſoluitur. Atque ſpiritus capere ſubſtantiam ſolent, vt quantitas ſubiectæ materiæ, atque ſinus patitur. Deinde per omne diſcurrunt. Quinetiã cùm fuerint modici, à ca-

liditate multum præſtante concocti quieſcunt. Et ſi fuerint multi, atque ſupra quàm ſit calidi-tatis potentia, parum, vti decet, expelluntur: ſed in ſe contracti atq; conſtricti ab ignis qualitate aliena, afferunt alium humiditatis globũ, qui maiore apparatu ad diſſoluẽdum eget. Atque eo pacto à ſingulis mutationibus gignuntur differentes conſtitutiones aëris. Quamobrem quã rationẽ hoc ipſum ambiens omne, atque ſolaris caliditas erga elementa nos continentia, habet, eandem caliditas genuina cordis erga ſubſtantias humorum diuerſorum, qui in nobis ſunt, obtinere defenditur.

DE CAVSSA GENERATIONIS ſpirituum extraneorum, Cap. 2.

VERVM quum ex concoctione ſecundum naturam atque conueniente, genuini ac naturales, ex deficiẽte verò extranei atque triſtifici ſpiritus generantur: continuitatem contentorum ſoluentes: hi ipſi extranei atque corrumpentes eſſe certè exiſtimantur. Atque hac ratione ſolutio continuitatis cõtentorum rectè arguere poteſt concoctionis imperfectionem aliquam. Sed tamen eò maior euaſerit ſolutio, quò ſpiritus euaſerit præſtantior. Quemadmodum igitur in nubibus diſciſsis, ſpiritus motionem ſignificamus, ita in cõtentis laceratis, ſpiritum extraneum diſcindentem arguimus.

DE CAVSSA GENERATIONIS bullarum apparentium in vrinis, Cap. 3.

CVM tam diſſoluta & ſublimata contenta, quàm quædã in vrinis innatantes bullæ fiant ob extraneum ſpiritum, conuenire videtur vt ſuper hiſce cauſſę referãtur. Illius igitur meminiſſe oportet, ſpirituum nõ ſemper eandem eſſe quantitatem neque qualitatem eandem. Nanq; alij ſunt multi, alij pauci, vt alij tenuiores, alij craſsiores, atque alij calidi, alij frigidi, quos etiã coniungere par eſt. Quorum coniunctorũ, alij erũt multi & craſsi & frigidi: alij multi & craſsi & calidi: vt alij pauci & craſsi & frigidi: alij pauci & craſsi & calidi. Quinetiam ſi diuiſionem facere velis, diuiſeris multos atque paucos, menſura & limite ipſi impoſito, tam craſſos quàm tenues, atque poſt hoſce ſubiunxeris calidos atque frigidos, quàm plurimas differentias coniunctionum adinueneris: vt ab hac ratione ductus, cognoſcere poteris cauſſas tam cõtentorum proprium locũ minus ſeruantium, quàm differentiarum, quæ ſunt in ipſis bullis. Ergo ſpiritus craſsiores potius in bullis apparent incluſi, tenuiores verò magis diſperſis contentis congruunt. Quemadmodum eorum quantitates quadrant magis cum quantitate bullarũ, atque cum receſſu, quæ faciunt contenta recedendo à fundo: atque etiã cum ipſorum contentorum diſsipationibus,

cùm magis diſperguntur. Qualitates vero ipſorum ſpirituum argui poſſunt à qualitatibus quæ in coloribus arguuntur. Veruntamen repetenda ſunt *hæc*, vt quoad fieri poteſt clarior euadat oratio hoc pacto.

DE CAVSSA DIVERSORVM locorum quos occupant contenta. Cap. 4

NVTRIMENTORVM corpus intrantium, quædam concoctione prima domita ſunt, atque ſi quid ſpiritus ipſis affuerit, id alteratum à naturali caliditate diſsipatur. Alia verò ſunt quibus etiam ſecũda cõcoctione opus eſt, vt & domentur, & ſpiritum diſsipent. Inſuper alia quædã ſunt quæ magis inſitum ſpiritum cõtinentia, tertia quoque concoctione indigent. veluti ſunt illa quæ humorem prorſus crudum ac propè corruptiuum gignunt. Hoc itaque pacto conſiderare oportet ſuper humoribus, qui & in ventre, & in venis, atque in locis vlterioribus habentur. Quamobrem vbi circa primam concoctionem genitus ſit ſpiritus, is quęrit exitum, & errabundus vnà cum vrinis excernitur. Si fuerit tenuis & quantitate mediocri, ſubſtãtia ipſius producta à minimo principio, bullas quaſdam inflat ſuper vrinæ ſuperficie, atque ſimul ob refrigerationem vrinæ diſsipatus, bullas diſrumpit. Quòd ſi ſpiritus craſsior & maior cum urina excernatur, atque humiditatem moueat & conuertat dum ad id aptus ſit, tum bullæ

bullæ generantur in matula, quę non ſtatim diſſoluuntur, ꝙ ſpiritus craſsitudine ſua vt nō euaporatur, ita conſtringitur: atque eiuſmodi bullæ potius ſigna ſunt ſpirituum generatorum in ventre. At verò ſpiritus qui in ſecunda concoctione apparent ſuperare concoctionem, contenta à fundo attollunt aliqua ratione, quemadmodum diſsipant ea quæ ad profunditatem corporis cōceſſerunt ſecundum exuperantiæ rationem. Atque eiuſmodi ſpiritus frequentiſsimè in morbis calidis apparere ſolent, atque idcirco potius per profunda tranſeunt. quinetiam in crudis & incoctis humoribus, ſi contenta apparuerint concocta, multis ſpiritibus generatis attollūtur, multo calore diſſoluente multam materiam compactam, quæ generare potuit multos ſpiritus. Sed vbi naturalis & concoctrix caliditas perſtiterit, illa verò cruda & incocta materia domita fuerit, tum contenta incipiunt deſcendere ſpiritibus diminutis, atque demum euaporatis ſubſidere ad matulæ fundum. Illud quinetiam non erit auditu dictúve mirabile, vt à locis contentorum in vrinis ſignificentur quodammodo corporis affecta loca. Siquidem facta proportione altitudinis totius vrinæ, cum altitudine humani corporis, tum partes vrinæ, ad quas contenta conceſſerint, proprium locum effugiētia, ſignificant loca corporis ipſis reſpondentia, morbo affecta eſſe, idque merito. Spiritus enim is extraneus atq; corruptiuus, quò fuerit præſtātior & fortior, eò

longius materiam expellit verſus ſublimes partes matulę, à fundo incipiens, cùm oporteat materiam deſcendere atq; excerni, ſi à nullo ſpiritu pulſa eſſet. Quemadmodũ in diſſolutionibus cõtentorum ſecundum latitudinem urinæ, videmus dolores errare ſecundum latitudinem corporis, ueluti dictum eſt in ijs quæ de iudiciis vrinarum tractata ſunt. Spiritu enim materiã expellente, præſertim ſi ipſa aſpera fuerit & incocta, & vbi mota fuerit & errauerit in totum corpus, grauitas ob multitudinẽ inducitur carnibus: dolor uerò fit à motione ſpiritus, atque à qualitate aliena materiæ inductæ. Sicuti in bullis quæ ſignificant dolores capitis, aut renum, & præter defluxum in pulmonem. Etſi alio in loco de ſubſtantia ſpiritus dictum ſit, quænam poſitio ipſorum contentorum pepererit iudicia: præſens uerò oratio cauſſas aſsignabit. Igitur vnumquodque prædictorum ab aliquo quod diſsimile eſt naturali ſpiritu generari, res ipſæ, vt puto, demonſtrabunt, cùm diebus ſingulis aliqua motione pręter naturales ſpiritus generentur, ſiue cùm ferueant ſubiectæ materiæ, ſiue alio modo moueãtur. Cui orationi fidem faciũt, tam aquæ feruentes, atque idcirco bullas facientes, quàm frigidæ aliũde motæ. Bullæ ergo ueluti corona circumeũtes urinæ ſuperficiem, ſi fuerint paruæ, atq; inter ſe compactę à ſpiritu craſſiore, ac non facile difflabili generantur. Quatenus ergo bullæ cõceſſerunt vſque ad urinę ſu-

perficiem, ſimili ratione demonſtrant ſpiritus in corpore aſcendiſſe vſq; ad caput. Quatenus verò in eis adeſt craſsitudo & glutinum, vt nō ſinat bullas maiores fieri & ſublimiores, indicant ſpiritum etiam eſſe materialem, neque facile diſflabilem. Bullę enim quanto magis ſublimantur, ac intendūtur in ſuperficiem, eo potius ſpiritus digeſtus abſceſsiſſe à materia ſignificatur. Et dolores obſcurari dicimus, eo potius quo magis frigiditas aderit in ſpiritu. Non enim facile frigidi ſpiritus cōſueuerunt mouere dolores. Veruntámen defluente materia quæ ſpiritus excitauit, ꝙ iam concocta ſit, bullæ collectę innatant circa mediam ſuperficiem urinæ, atque etiam corona bullarum innatat, neque quicquam doloris etiā ſignificans, cùm iam materia euaporata deſcenderit. Etſi maximè reditus fiat ad pulmonis loca, tunc materia deſcendens conuoluta cum ſpiritu qui in pulmone eſt, magis etiam inflatur. Quatenus verò expellitur, ſuperante iam natura, excernitur: demonſtratur uerò à bullis, quæ circa mediū innatant. Quinetiam eadē motione circa renes & veſicā facta, cōtingente ab aliqua locorū anguſtia, ſpiritus ingenerantur, & bullæ excitantur. Non minore quoque motione circa vaſa ſeminaria facta, generantur ſpiritus, atque tranſmittuntur ad vaſa urinaria. Atque miſti cū urina, ſpectātur in illa emicta excitaſſe bullas denſiſsimas. Quinetiā interdū apparent hoc pacto, atque veluti capilli, aut ueluti ſeminis ipſius

ſplendidiores, aut veluti renum calefactorũ colliquamina. Adhęc quo bullæ fuerint minores & denſiores atque circa ſolam coronam circuncurrerint, plures & potẽtiores & craſsiores ſpiritus demonſtrantur, tanquam adhuc hærerent materiæ. quo verò magis cõtrariȩ his quȩ dictȩ ſunt, producuntur, eo ſpirituum imbecillitas, atq; digeſtio promptius iudicantur. hoc itaque pacto diſputatio ſuper ſpiritu habita finiatur. Nanque vir ſtudio incumbens vt decet, cõſiderando poterit ab hiſce dictis reliqua & adinuenire, & orationi adiungere.

DE CAVSSIS DIVERSORVM colorum ipſarum coronarum in ſuperficie vrinæ manentium, Cap. 5.

POST hȩc dicẽdum eſt de coloribus diuerſis, qui in corona ipſa ſpectantur. Igitur cùm totius humoris vrinæ, qui è ſubſtantijs diuerſarum ſpecierum cõpoſitus eſt, partes craſsiores cõcedere verſus fundũ velint, neceſſe eſt vt partes tenuiores innatent. Aliis autẽ in locis demonſtratum eſt, tenuiora eſſe paſsibiliora, & vt ab aliqua cauſſa facilius alterantur, ita promptius manifeſta fieri. Quamobrem ſi humores nocentes fuerint, pari virtute, & pari menſura vrinas tinxerint, nulla corona euidens ſpectari poterit. Sed tamen ſi virtus vincens, aut victa manſerit etiam coronæ colores hoc vel illo modo apparere neceſſe eſt, cùm videlicet vrinæ commode poſsint

coronam præſentare.

DE CAVSSIS PRIVATIONIS contentorum in vrinis, Caput 6.

QVONIAM vrinarum aliquæ non habentes contenta oſtendunt magnum defectum concoctionis,& inſignes harum cauſſæ ſunt: operæprecium eſt etiam ſuper hiſce cauſſas reddere, non parum conferentes volentibus rectè iudicare. Vrinæ igitur quę abſque contentis apparent ob extremã incoctionem, hoc eſt ꝙ materia incocta eſt, abſque cõtentis producuntur. Cõteſtantur idem tam colores quàm vrinarum conſiſtentiæ. Quandoquidem demonſtratum eſt,contenta eſſe excrementa quædam tertię cõcoctionis. Si hæc minus inſpiciantur, oſtendent concoctionẽ illam defeciſſe. Nanque vbi fit concoctio, etiã excretio alicuius ſuperfluitatis agitur. Non enim contingit facta concoctione excrementum excerni. ſed vbi concoctio minus conata fuerit, non etiam in ipſa concoctione ſuperfluitas ſpectatur. Obſtructio quinetiam exiſtimãda,colans exactè vrinam,decẽs eſt vt detineat cõtenta,quæ craſsiora eſſe humiditate vrinę cõtingit,habita proportione ipſa, cùm humiditas tũ tenuior quàm par eſt proueniat. Quinetiam in inediis atque ciborum defectibus,cùm natura deſtituta ſit humore alituro,deficiũt vrinæ contenta. Siquidem nutritione non præcedente, nõ etiam in illis excrementum ſpecta-

ri poteſt. Proinde in inſignibus euacuationibus ventris diutinísq;,urinæ hypoſtaſi priuatæ cernuntur: aut q̃ cõtenta impetũ exeundi illac ceperint, aut q̃ ob euacuationẽ imbecillitas quædam accidat uirtuti concoctrici: inſuper & ob multã materiæ corruptionem à qua nihil ſumere naturã ueriſimile eſt. Nanque ubi materia habilis eſt, etiã inibi nutritio fit, atque præter hæc excrementi alicuius ſequeſtratio, vt dictum eſt. Vbi autem egeſtas ſit ac materia deerit, aut quia non adeſt, aut quia & ſi adſit, prorſus corrupta aut alterata eſt, neq; nutriri animal, neq; ſuperflui quicquã, quod à nutritione reiectũ eſt, excerni poteſt. Quinetiã nihilominus urinæ abſq; contentis apparent ob collectionẽ totius materiæ factam, aut ab inflammatione, aut aliqua alia affectione. Nam ob multã caliditatem attrahuntur excremẽta, tanquam humoribus melioribus deficerent. Nanque vbi cõtigerit immenſam caliditatẽ abũdare, eo plures humores attrahũtur, atq; excremẽta etiã contrahuntur. Quod diſcere licet ab iis cucurbitis, quæ ſingulis diebus à medicis vſurpari ſolent. Nãque hæ cum mediocri quadam flamma hærentes alicuiꝰ parti corporis, ad ſe attrahunt tam uicinas, quàm remotas materias, cùm aliqua ſint quę ſortita ſunt quoddam munus ita attrahendo, vt ingenerata caliditas attrahit. Si igitur cucurbita hærens tot poteſt mouere, multo plura arbitror poſſe inflammationẽ, atq; eryſipelas, aut aliquã ſimilem affę

ſtionem, ad ſe, vt decet attrahere. Alio quoque caſu vrinæ apparent abſque cõtentis, vt natura expellente aliquò excremẽta, ob imbecillitatem ingenitam membri à cõgerie multitudinis. Extitit enim etiam hoc ipſum ratione quadã membri debilitati, vt ad ipſum omne inutile expelleretur. Nam vbi infirmum membrum nequiuit manu tenere præmanentem virtutem excretricem, illato materiæ cumulo grauatum, nõ ſolùm non repellit materiam influentium, ſed etiam ſuperinfluẽtium ſuſcipit, ob defatigatam (vt videtur) virtutem expultricem. Sed oratio de vrinis hypoſtaſi priuatis ſufficiẽter, vt arbitror, tractata nunc finiatur. oportet enim ſeruare ne diſputationes protrahantur. Veruntamen nos, tanquam alio initio inciperemus, dicamus quas ob cauſſas profluãt urinæ varię diuerſis ætatibus & temporibus, & regionibus & diætis, atque moribus quibuſdam diuerſis: etſi de hiſce in ijs quæ de iudiciis ſcripta ſunt, diſputatum ſit. Nanque hoc modo vbi tractatum fuerit, diſputationem de cauſsis urinarum, optatum finem adeptam eſſe arbitramur: atq; vt & poſitiones in priorib⁹ libris factæ, hoc pacto redditis cauſsis certam fidem ceperint. Et ne captioſa oratio aliqua, & captu difficilis videatur, ſubiungemus etiam capita illa quæ definita ſunt in iis quæ de iudiciis, vt ſuper illis cauſſas explicantes, mutuam fidem inter illa ſtudentibus faceremus.

DE CAVSSIS VRINARVM per genera & ætates, Caput 7.

VIRORVM temperatorum vrinæ ſunt ſubrufæ, atque ſubflauæ, atque mediocres in cōſiſtentia & contentis. Cuius rei reddita eſt cauſſa ſigillatim libro ſuperiore à me definito. Verūtamen licebit mihi repetēti hac in parte orationem illam breuibus, aliqua dicere. Nanque vbi demonſtratum eſt in mediocribus cōcoctionibus ſanguinis etiam bilem reddi mediocri colore, ſiue flaua, ſiue rufa ſit, decens eſt vt ab eo illinc diſtributo humore flauo, atque miſtione facta cum ſerea humiditate vrinæ ſubrufæ & ſubflauæ producantur, atque cōgruentes conſiſtentię, in concoctionibus perfectis: quarum alba & læuia & æquabilia, atque ad fundum concedentia ſunt contenta, etiā alterationem conuenientem in tertia concoctione arguentia. Virorum autem florenti ætate, atque tēperatorum vrinæ quales ſint, iam antea dictum eſt. Atq; ſuper eis redditæ ſunt cauſſę, quarum nunc etiam meminimus, vt locus poſtulat. Cōueniens eſſet etiam reliqua quæ in ijs quæ de iudiciis dicta ſunt, repetere, vt redditarū cauſſarum à nobis perfecta ꝓcedat oratio. Igitur ſenum vrinæ ad album vergentes apparent, ſubtenues, atq; effugientes mediocritatem ſubſtantiæ, quarum contenta pauca, & veluti cruda ſunt. Puerorum verò valde iuuenum vrinæ, colore parum inferiores ſunt ſub-

flauis & ſubrufis, ſed prope ſuperant ſubſtãtiam vrinarum virorum ætate florenti, ac contenta plura poſsident. Hic ſermo, vt arbitror in iis quę de iudiciis, factus eſt, cauſſas vero hiſce rationibus diſcere oportet. Ergo cùm ſenum ætas quantum proceſſerit, tantũ verſus frigidum declinat, par eſt vt vrinæ & albæ, & tenues reddãtur, tum genuina caliditate marceſcente, tum cõcoctione diminuta, obſcuratáque ab eminẽtia frigiditatis. Proinde decẽs eſt nutritione diminuta, vt contenta minora ſpectẽtur, proportione reſpondentia aſſumptioni nutritiuarum humiditatum: quoniam ſenes impotentiores reperiuntur, tum quia diſtributio perdita, tum quia cõcoctio multum debilitata eſt, eorum vrinarum cõtenta & minora, & veluti incocta inſpiciũtur. Puerorum vero cùm naturalis & genuinus calor extiterit multus, atque vnà cum multa humiditate naturali, vrinarum colores fuere remiſsiores, quàm quę in iuuenibus proueniunt, multa humiditate madeſcentes. Quatenus verò abundat genuina caliditas, meliorem conſiſtentiam accidit profluere, quàm quæ in florẽte ætate generatur. Caliditas enim genuina maior, meliores cõcoctiones efficit. Caliditas enim iuuenum florẽtis ætatis etiam maior cùm ſit qualitate, quàm quantitate (iam enim verſus acutũ conceſsit) etiam colores quos diximus pręſentauit. Puerorum verò caliditas potius quãtitate pręſtans, circa ſubſtantiam humorum producendam excelluit. In

quo minimè mirum ſit, ſi horum multa contenta ſpectētur in urinis, ſi multa humorum elaboratio facta ſit. Adde, pueros multum comedere ſolere. quamobrem accidit hinc multa excrementa generari. Non pauca etiam eſſe contingit ob nutricis facultatis actionem, quæ neceſsitate membrorũ requirentium fit. Nãque calori opus eſt materia, tum ad nutriẽdũ, tum etiam ad mẽbrorum incrementum. Et idcirco plura contenta ſpectantur in pueris, quàm ſenibus & iuuenibus. Sed diſputatio ſuper ætatibus iam ſufficienter explicata hîc finiatur, atque de reliquis poſthac dicamus. Mulierum igitur iuuenum urinæ, etſi in omnibus mediocres, mancæ tamen ſunt colore ſubrufo atque ſubflauo. Quinetiã pellucidiore quodammodo ſubſtãtia ſpectantur: plura quoque cõtenta quàm vrinæ uirorum habẽt. Huiuſcemodi iudiciis urinæ mulierũ probãtur. ſed cauſſæ ſi ſubiũctę fuerint, firmauerĩt iudicia. Genus itaque muliebre domeſticum eſt, ac paucis exercitiis vtens, atque remiſſam habens naturalem caliditatem, habita cõparatione ad caliditatem maſculorum, efficit cõcoctiones debiles. poſsidet autẽ naturalem ignem languidũ. Hæc ipſa ſubalbidas urinas pariunt, atque ſubtenues, non perfectam concoctionẽ, & æqualem ei quę in maribus fit capiẽtes. plura verò cõtenta duabus de cauſsis, vt arbitror, obtinentes. Nanque tum exceſſu naturalis humiditatis, tum abũdantia excrementorum, quæ oriuntur à debili con-

coctione, plura quoque contenta in vrinis apparerē neceſſe eſt. Quamobrem ab hiſce quiſquā ſi conſiderauerit orationem quæ de iudiciis habita eſt, ſumme ueram eſſe ſuſceperit.

DE CAVSSIS VRINARVM, quæ à ſimplicibus intēperaturis ꝓfluūt, Ca. 8.

DE vrinarum mutationibus, quæ proueniūt à ſimplicibus intemperaturis intenſis, hoc pacto dicendum eſſe cōuenit. Nanque caliditas parum excedens mediocritatem, ſubrufas & ſubflauas etiam gignit urinas: ſed plus exaucta, rufas & flauas. Quæ mediocritatem ſubſtantiarum tranſgrediuntur, & ſplendor quidam ipſis adeſt: contenta verò mediocria, ſed albedinem, quam ſecundum naturam ipſis ineſſe diximus, diffugientia. Contraria hiſce producit frigiditas. Nanque quantum frigiditas intenditur, tantundem albeſcunt urinæ, atq; à mediocri ſubſtantia recedūt quodāmodo. Quinetiā aſperiorem ſuperficiem & cōtenta minora, & cruda cōceperunt. Interdum verò uniuerſæ craſſeſcunt atque cōturbantur. Humiditas quinetiam obtundit naturalem vrinarum colorē in aqueum vergētem, atque in ſuperficie earū adeſt aſperitas: cōtenta & plura, & crudiora ſpectantur. Atque hoc pacto in ſubſtantia ſe habere vrinas oportet. Siccitas quinimo diminuit vrinis tam humorū, quàm contentorum quantitatē: pellucidum affert & ſplendorem, atque color hiſce adeſt, qualis eſt naturalis,

& ſubſtantia mediocris, modò defectus nutritiuæ humiditatis non affuerit. Acriores fiunt vrinę exaucta caliditatis qualitate. Vrinę eiuſmodi ſe habent, quæ ab intemperaturis producuntur. At verô nunc ſubdamus cauſſas iudicijs fidem facientes, hoc pacto. Igitur caliditate intenſa, vt dictum eſt, mutantur vrinarũ colores. Ergo decens eſt, vt etiam in ijs qui capiuntur ab intemperatura calida: ſiquidem, ſi modeſta fuerit caliditas, vrinæ ſpectantur ſubrufæ ac ſubflauæ. Eadem verò exaucta, rufæ ac flauæ profluũt. Nam vbi ingenerata caliditas effecit bilem acriorem, atque humiditas ablata eandem purificando minuit, tales colores in vrinis apparere neceſſe eſt. Dictum quinetiam eſt, caliditatis pręſtãtia fieri mediocres concoctiones, vt inde urinarum conſiſtentiæ moderatę appareant: par eſt vt eadem abundante, nondum tamen diſſoluente corporis valetudinem, vrinæ habeant cõſiſtentiam ſupra mediocritatem. Neque mirum cuiquam ſit, ſi vrinæ ſuperficies ſplẽdeſcat ob intenſam qualitatem humoris colorantis. Nanque exaucta acrimonia, & humiditatẽ aſperantem conſumente, ſplendor conſpectatur. Pręter hæc contenta cæteris in rebus mediocria cùm ſint, non ab re fuerit, ſi ea ob intemperaturam à caliditate adauctam, perdiderint aliquid albedinis, cùm tinctura quędam ab exuperantia bilis diſtributa, coloret ipſa contenta. In his autem qui à frigida intemperatura corripiuntur, quò magis verſus fri-

gidius proceſſerit, eò albiores colores pręſentantur in vrinis. Cùm enim demonſtratum ſit ꝙ bilis flaua mediocres urinas colorans, fit à mediocritate & exquiſita concoctione, optimo iure, ſi non exquiſita fuerit concoctio, ob aliquem frigidum affectum, bilis flaua proprium & genuinũ colorem non habebit, ſed recipiet vel pallidum vel ſubpallidum pro modo erroris qui in concoctione fuerit. Quamobrem congruere videtur, vt ob miſtionem ſeroſæ humiditatis, appareant diuerſi colores vergentes ad album, ratione receſſus à perfecta cõcoctione. Proinde vrinę humor concedit verſus tenuiorem conſiſtentiam, cùm nõ facilè à genuina caliditate dometur atque concoquatur. Quin ob eandem rationem vrinę ſuperficies aſpera ſpectatur, ꝙ humor qui ſplendorẽ eum prębebat, dum coqueretur, concoctione fruſtratus ſit. Minora tamen & cruda contenta harum vrinarum ſunt. Nanque diminuto calore, etiam diſtributio minor erit: minora verò decet eſſe etiã ea quæ à minore humorũ aſſumptione proficiſcuntur. Item in concoctionibus quæ ob imbecillitatẽ caloris, prauæ ac debiles euaſerunt, & cõtenta crudiora ſpectantur. Neque mirum ſi conturbentur & craſſeſcant: vbi cruditas vincit ob imbecillitatem coquentis & alterantis caliditatis. Nam vbi caliditas naturalis præſtiterit materiæ, tum ea quæ tenuia ſunt, craſſeſcunt concocta. Quæ verò alia ratione craſſa erant, hęc tenuantur atq; diſſeparãtur.

quas ambas conſiſtentiæ ſpecies per diuerſas cauſſas potuit introducere intemperatura frigiditatis. tenuia enim potius per puram ipſius intemperaturam: craſſa verò per cruditatem quæ humoribus acceſsit. Humiditas quinimo argui poterit à quantitate excrementorum: cõfirmauerit etiam obſcuritas diſtributi coloris. Nam cùm concoctio euadit imperfecta ob humiditatis exceſſum, & mediocris conſiſtentia nõ eſt, tum ſubtenues ſpectãtur, & colores deſtituuntur, eo quòd miſtio fuit cum multo ſeroſo humore. Neque quoque mirum ſit, ſi multa & cruda ſpectentur cõtenta. Nanque ab humorum humiditate facilis producitur diſtributio. quare par eſt vt multa elaboratio adſit. Accidit autem cùm humidum quod diſtribuitur multum ſit, non perfectam humorũ elaborationem fieri. Proinde fit vt contenta tum multa, tum cruda præſententur. At verò in ſicca intemperatura quæ corpori accidit, vrinarũ humiditates paucæ profluũt, ob paucitatem humiditatis: colores verò ſunt, quales qui ſecundum naturam in iuuenibus, & exercitatis hominibus apparẽt. Quòd ſi illa intenderetur, etiam hęc ipſa increſcerent: & conſiſtentiæ redduntur ſimiles ſanis & mediocribus, interdũ tamen intenduntur. Colores verò eiuſmodi manent: humore colorante nihil patiente: etſi ille increuerit, colores quoque increſcere videbuntur. Veruntamen quemadmodum in humiditatis ex-

ceſsibus non facilè præſtat concoctrix facultas, ſic nunc in ſiccis intemperaturis facillimè præſtans, non modo efficit mediocrem conſiſtentiam, ſed etiam interdum quandam craſsitudinem infert. Splendor verò quidam, & leuitas illuſtrant ſuperficiem vrinæ ob vigorem colorantis humoris. Cõtenta quinetiam pauca ſunt, cùm pauca ſit quæ diſtribuitur humiditas. Eadẽ ſunt mediocri ſubſtãtia, atque exactè concocta, ꝙ facilè domita ſunt à caliditate concoquente: atque oratio de cauſsis vrinarũ in iis urinis quæ ab intemperaturis ſimplicibus profluunt, hoc pacto tractata ſit. Id autem nos latere nõ debet, hæc dicta eſſe de qualitate vna hominis intẽperati, cæteris (quoad fieri poteſt) mediocribus manentibus. Cùm autem diſputatio definiuit cauſſas intemperaturarum ſimplicium, licebit viro ingenioſo adinuenire ex hiſce qualitates complicatas ac intenſas. Ad hæc in ijs quæ de iudiciis dictum eſt, eorum qui mediocriter ſe exercent, mediocres urinas profluere: veluti quoque in iuuenibus, & exercentibus ſe, dictum eſt. Eorum vero qui vltra quàm par eſt, laborarint, ſéq; exercuerint, vrinas etiam erga rufum flauúmque colorem vergere, atque earum contenta pauca eſſe & tenuia, etiam in colore alterata: quinetiam interdum colliquamina quædam in hiſce innatant. Segnem vero ac ſedentariam vitam traducentium, & vrinæ ad album vergunt, & contenta plura & cruda ſpectantur. Igitur vri-

narum eorum qui modeſte ſe exercẽt, cauſſæ in ſuperioribus explicatę ſunt, vbi diſputatum eſt de homine vſquequaque mediocri & inaffecto. Sed nũc ſubdere reſtat cauſſas vrinarum eorum qui immodicè ſe exercent. deinde ſimiliter eas, quę vrinarum ſunt illorum qui in ſegnitie atque ocio vitam terunt.

DE CAVSSIS VRINARVM EOrum qui ſe plus iuſto exercent ac ſegniter viuunt, Cap. 9.

CVM maior quàm par eſt ſit calidi motio accẽſa ab exercitiis externis plus iuſto exauctis, tum bilioſus humor augetur, combuſtus ab accedente caliditate. Quinetiam per eiuſmodi accẽſionem vrinarũ colores ad rufum & flauũ attollũtur. Diminuta ergo ſeroſa humiditate quę tẽperabat, atque bilioſi humoris adaucta qualitate, neceſſe eſt contenta & pauca & tenuia ſpectari. Cùm autem membra ab exceſſu caliditatis attenuentur, & digerãtur difflata vel ſudore, vel inſenſili tranſpiratione: rarefacta ob exercitia pelle, decens eſt vt exauctis eiuſmodi exercitiis, aliqua colliquamina in vrinis appareant innatãtia, ꝓfecta vel à renibus, vel fortaſſe ab aliis quibuſdam partibus corporis, tum multa cum motu caliditate aliquo pingui colliquefacto. In ijs verò qui ocioſam & inertem vitam viuunt, vrinæ recedunt à mediocritate coloris, vergentes ad album, ob paucitatem calidi motionem habentis, ac in

ac in ſeipſum inclinātis, atque vacatione motionis marceſcentis. Siquidem veluti in rogis euenire ſolet, vbi ligna ſufficienter congeſta fuerint, ſi quiſquam extrinſecus motus factus ſit, facilius accēditur atque comburitur materia: & ſi quicquam proiectum in rogum fuerit, ſtatim ab igne deuoratur. Vbi verò nulla foris adhibita fuerit motio, tum magna difficultate diſtributa materia vritur, atq; metus oritur nō paruus ne ignis extinguatur à multa diuerſaque ſuperimpoſita materia. Non aliter accidere ſolet ocioſis & exercitatis hominibus. Eam ob rem ad album inclinat color vrinarum illorū qui ſegnem & quietam vitam ducunt. Cōtenta uerò earum & multa, & crudiora ſpectantur. Nanque quieta vita facilè diſtributio fieri poteſt atque alteratio, ſed concoctionē facit caliditatis præſtantia. At quia demonſtratum eſt, ꝙ caliditas non mota tractu tēporis marceſcere ſoleat, decēter in viris ocioſioribus accidit, plura ſpectari contenta, atq; crudiora fruſtrata perfecta cōcoctione. Atque hac in parte terminetur oratio de cauſsis urinarum ſe exercentium atque ocioſorum. Poſthac verò tranſeundum eſt ad cauſſas aſsignandas vrinarum à temporibus anni atque regionibus alteratarum.

DE CAVSSIS VRINARVM VAriatarum ab anni temporibus, & à regionibus, Cap. 10.

INEVNTE vere vrinarum colores albi ſunt & ſubflaui, etſi interdum craſſeſcant. Quantitas verò humoris earum maior profluit habita ratione ad comeſa. Contenta quoque & plura, & craſsiora ſpectãtur. ſed procedente tempore verſus calidum, colores aſcendunt ad mediocritatem: eodem modo contenta. Aeſtate verò ineunte, urinæ ſubflauę & ſubrufæ, contenta verò tenuiora exeũt. Sed æſtate vigente vrinarũ fluores pauciores ſunt habita ratione ad comeſa, ſed vergentes ad flauũ atque rufum. Quarum conſiſtentię ſunt pauco recedentes à temperato, etſi quidam ſplendor in eis refulſerit. Contenta quoque & tenuia, & minora, atque colorata ſupra albedinem ſunt. Declinante verò æſtate, atque autumno ineunte, remittuntur colores tam fluoris quàm contentorum, ſed tenuia etiam manent. Procedente verò ad frigidius, etiam colores mediocres redduntur. In hyemali autem ſolſtitio vrinę ſunt quãtitate mediocres, ſed ſubalbidæ, contenta plura, conſiſtentiæ verò mediocres. Vigẽte uerò hyeme color urinæ albus eſt, conſiſtentiæ uerò inæquales. Nam interdũ craſſæ, interdum tenues ſpectantur. Quãtitas fluoris maior quàm mediocris: contenta verò & plura, & cruda frequentius inſpiciuntur, quæ differentiis temporum anni alteratæ eiuſmodi vrinæ (vt paucis omnia dicam) videntur. Reliquum eſt cauſſas harum repertas docere. Nam hoc pacto facta diſputatione, facilius erit red-

dere cauſſas ſuper regionibus, quæ ratione reſpondent ipſis anni temporibus. Sed repetenda ſunt prædicta, ac ſuper vnoquoque eorum reddenda eſt cauſſa. Ineunte igitur vere, atque ſole verſus nos reuertente, tum cùm Vergiliæ intempeſta nocte ſpectantur, vrinarum colores etiam ſunt albi & ſubpallidi, & conſiſtentiæ inæquales, ſed quantitate maiores, contentáque & maiora, & cruda. Quandoquidem frigoris adhuc dominantis ambitu vincitur naturalis calor: quare defectus concoctionis accidunt tam in colore, quàm in conſiſtentia. Quia verò alimenta plura ſunt, multorum verò comeſorum plura ſunt excrementa atque contenta vrinarum, ex hiſce etiam plura & cruda ſpectari neceſſe eſt, non vt par eſt domitis humoribus. Adhæc maiores vrinæ profluunt ab humiditate humorum in corpore per totam hyemem collecta. Hyeme enim vbi multi cibi aſſumpti fuerint, atque longiores trahentur ſomni, aderítque aeris qualitas frigida & humida, decens eſt, humorum crudorum nõ paruam congeriem cumulari. Quinetiam hyeme etiam manente, ſpiſſatur eiuſmodi materia, ac paulo fortè plures quàm mediocritas poſtulat, profluunt. Sed vbi ver illuxerit & cõſtitutio humida fuerit, iámque humores melius cõcocti ac ſoluti, tum vrinæ maiores, quàm aſſumpta comeſa deceat, minguntur. At verò

tempore procedēte, túmque cùm Suculę orientales apparuerint, & colores & conſiſtentiæ, nō modò contenta ad mediocritatem concedunt. Siquidem dum aër nos ambiens extiterit temperatus, omnia quoque quæ propter hanc præcedentem cōſtitutionem alterata erant, ad mediocritatem reducuntur. Quādo verò aëris nos ambientis temperatura non admodum frigida fuerit, vt genuinā caliditatem lædere poſsit, nec adeo calida, vt digerere valeat caliditatem quæ in nobis eſt, tum naturales vires actiones noſtras excitant ad mediocritatem, & id quod ſecundū naturam eſt, modò nihil extrinſecus impedimēto adſtiterit. At verò cùm orientalis Orion exoriri cœperit, iámque æſtiuū ſolſtitium aderit, tum vrinæ apparent ſubflauæ atque ſubrufæ, & cōtenta mediocribus tenuiora, ídque decenter. Calore enim libere in toto corpore diffuſo atq; dominante pręſenti materiæ, cōcoctionéque facta vt decet, etiam urinæ profluere probantur mediocrem colorem habētes, ſed tenuiores: nec aliter ſe habent contenta in eis: horū plures partes tenuantur atque digeruntur ab aëris caliditate. Vigente verò æſtu, túmque cùm Procyon oriētalis exoritur, vrinæ quātitate minores profluunt, habita ratione ad ea quæ diſtributa ſunt. Quinetiam attolluntur ad colorem flauum & rufum, & earum cōſiſtentiæ ſunt tenuiores temperatis: item contenta & pauca, & tenuia, atque quodammodo coloratam albedinem oſtenden-

tia. Siquidem aëris calore qui nos ambit, vigente atque attrahente ad ſe noſtrum hunc naturalem ignem, eundémque in qualitate intendẽte, maiores fiunt ac frequẽtiores bibitiones: minores verò excretiones quàm bibita poſtulãt, partim diſſoluta materia in ſudores, partim digeſta per occultas euaporationes. quinetiam adaucta bili ab aëre æſtuante, etiã colores memorati ſpectantur. At calore naturali digeſto, cõcoctiones ſecũdum naturam diminutę proueniunt. Idcirco urinarum conſiſtentia tenuior gignitur, contenta quoque colorãtur ab abundantia bilis, ſed minora & tenuiora ſpectantur, ꝗ digeratur & tenuetur materia, atque concoctiones debiliores fiant. Plura itaque ex his quæ dicta ſunt, accidunt ob calorem naturalem extrinſecus expugnatum. Ineunte autem autumno, cúmque Arcturus exoritur, remittũtur colores tam chymatis ipſius quàm contentorum in eo, concedendo ad mediocritatem, ſed remanent tenuia & pellucida, & pauca. Siquidem calore vehementer diminuto, etiam colores qui ob illum vehementer excreuerant, incipiunt ſubduci, quouſq; deſinere videatur caliditas. Quinetiã ob aëris præſtantem ſiccitatem, & minora & pellucida, tam chyma quàm contenta in eo ſpectantur. Procedente verò tempore, atque tum cùm Vergiliæ orientales occidunt, tam colores quàm contenta mediocria ſunt: ꝗ concoctiones meliores fiant, vbi nimia difflatio acta ſit caliditatis aëris compreſ-

ſę. Nanque frigidis ventis ſuperflantibus, caliditas naturalis reſumit vires, atque temperamentum omnibus cōcoctionibus affert. Cùm autem hybernum ſolſtitium aderit, Capráque orientalis occidat, tum colores à mediocritate recedūt, atque conſiſtentiæ tenuantur: cōtenta verò multiplicantur, fortaſſe etiam mediocria ſeruantur. Quādoquidem aëre fridiore redacto, vnà quoque alteratur quodāmodo interna caliditas, atque increſcit humor pituitoſus, ita vt oporteat humorem colorantem qui in nobis eſt, debilitatum obſcurari. Quia verò ciborum ſumptiones ampliores fiunt, & cōcoctiones ſunt validiores, eo ꝙ tum calor roboratur, ac ſomni longiores accedunt adiuuantes ipſas concoctiones, fit vt contenta plura ſpectentur. Vigente vero hyeme, atq; tum cùm Fauonius ſpirare incœperit, vrinarū humor maior eſt, habita ratione ad comeſorum quātitatem, atq; albæ inſpiciuntur, & inclinant ad conſiſtentiarum intēperaturas: contēta vero in hiſce plura exiſtunt, atque crudiora ſunt. Quandoquidem frigore aëris eouſque exaucto, vt etiam noceat genuinæ caliditati, bilioſoque tum prorſus tabeſcēte humore, albas profluere vrinas compertum eſt, ſed differentes cōſiſtentijs. Nam aut erunt tenues, eo ꝙ non adeptę ſint perfectā concoctionem, quod accidit ob præſtantiam frigiditatis aëris: aut craſſę & conturbatę ob humorē, qui crudus vocatur, per proprium tēpus uigentē. Quoniā autem genui-

na caliditas non poteſt domare, & concoquere multa comeſa,& frigus proprietatē habet cogere materias,ob id contenta plura apparent profecta à multa elaboratione nutritionis. Cruda vero & craſsiora interdum uidentur,aut præ frigiditate tabefaciente genuinum calorē,aut præ materia in diſtributionē ſumpta longè maiore, q̃ virtus ualeat per caliditatē perficere. Hæ igitur ſunt cauſſæ vrinarū mutatarum per ſingula tēpora anni,quæ reddi poſſunt ab iis qui ſtudijs harum rerum delectantur. Ac vnuſquiſque ab hiſce ſumpto principio conſiderationis,poterit quoq; reddere cauſſas quæſitas ſuper regionib⁹. Cauſſæ vero urinarum in ratione victus commutata rationem habebūt ſimilem illis quæ explicatę ſunt de intemperaturis.

DE CAVSSIS VRINARVM PROfectarum à nutrimētis bonis & malis, Cap. II.

NON mirum cuiquam eſſe debebit ſi è nutrimentis boni ſucci,& ad coquendum facilibus faciles cōcoctiones urinarum appareant, atque ſyncera contenta. Siquidem cùm calor naturalis facilè alteret quæ ad coquendū facilia ſunt, & expeditè nutritio fiat in boni ſucci alimentis,promptiſsimè omnia perficiūtur,atque omnia quæ in vrinis videntur,hęc mediocria inſpiciuntur, quēadmodum cōtrariū accidit in cibis mali ſucci, & ad coquēdū difficilibus, ægrè concoctiones fiunt, corrupta autem & varia cōten-

ta ſpectantur, virtute concoctrice non ſuſcipiente humores ad alendũ ineptos, ſed illos reſpuente, ſiquãdo fortaſſe exhiberẽtur. Fiunt enim incoctiones præter cætera, quia cibi ad coquendũ inepti ſunt: aut enim virtus cõcoctrix lædi ſolet à qualitate ciborũ, aut ab eorũ quantitate exuperante. Nanque multa, ac virtutẽ exuperantia nõ facilè domari poſſunt à naturali caliditate. Quæ verò praua ſunt qualitate, ea non aliqua ratione admittuntur, virtute tractrice familiaria nutrimenta ſolummodo attrahente. Et ſi qua fortuna illa fuerint admiſſa, eadem ab expultrice virtute excernuntur. Admitti autem illa poſſunt ob virtutis aliquam læſionem ab aliqua illatã affectione. Atque de hiſce hactenus.

DE CAVSSIS VRINARVM ſomnolentorum, & inſomnium, Cap. 12.

SOMNOLENTORVM vrinæ enarratæ ſunt, quæ colorem ad album uergentem habent, ſed conſiſtentia ſunt vel mediocriter tenui vel craſſa: contentis autẽ pluribus atque crudis abundant. Inſomnium hominum verò præſertim male ſanorũ vrinę dictę ſunt eiuſmodi: nanque ſunt tenues, & verſicolores, interdum albæ apparentes, interdum rufæ, & flauę, ac oleaceæ, & nigræ, ſed in contentis ſunt magis alienæ. Nãque aut ipſa contenta deficiunt, aut pręſentia ſi fuerint illa ſublimia ſunt & aſpera, & coloribus malis ſpectãtur, quæ dicta ſunt in iis quæ de iu-

dicijs ſcripta ſunt. Nunc verò cauſſę hoc ordine ſubiungendę. Siquidẽ nouimus ſomnum ſecundum naturam, & hominis ſani, fieri ob humiditatem ſuauem, atque mediocrem caliditatem naturalem, hominis verò aliter affecti ſomnum accidere ob humiditatem multam, præſertim pituitoſam, atque ob cibos, & medicamina frigida. Sed vigilias nouim⁹ euenire maxima ex parte ob ſiccitatem, interdum etiam ob caliditates multas. Cùm igitur hoc vel illo modo affectis hominibus, & ſomni, & vigiliæ fiant, decẽte ratione etiam vrinę eiuſmodi profluunt. Demonſtratum enim eſt, vt ad album vergentes vrinæ, concoctionẽ defeciſſe demõſtrent, ac nihilominus hiſce incoctionem demonſtrant conſiſtentiæ vrinarum, declinantes à mediocritate, atque præter hæc etiam contenta cruda atque multa. Igitur vbi eiuſmobi cruditates fuerint mediocres, ſenſibilem læſionem non afferunt patientibus, ſed faciunt vt dormire ament. Nanque ſuccis crudis paulatim calefactis atque ſolutis, multi vapores humidi aſſurgunt, cerebrum verò ex illis multa nutritione fruitur. Quoniam verò non facilè hiſce humores deficiunt, non etiã vapores ab illis orti defecerint. Quamobrem accidit eo pacto abũde madere cerebrum, atq; ſomnos plurimos gignere. Arbitramur enim ſomnum generari, vbi nutrimentum bonum diſtributum in cerebro concoquitur, dúmque ipſum concoquitur, & ſenſus animales intus colligun-

tur, virtute maiore coërcente minorũ actiones. Poſtquam verò contigerit vt aſſumptum nutrimentum concoctũ ſit, ſoluuntur eo nexu ſenſus, atque hoc pacto animalibus vigiliæ repetũtur. Sed tractatio de ſomno ab aliis ſufficienter explicata, nunc relinquatur à nobis, atque procedendum in incœpto. Ergo ſomnolentorũ vrinę ob eiuſmodi cauſſas fiunt: inſomnium verò contrariæ, ob contrarias cauſſas, vt arbitror. quandoquidem quæ deſiccare conſueuere, hęc ſuapte natura vigilias introducũt. Quamobrem flaua bilis eo modo attenuata, & in cerebrum diſtributa, non ſolùm nõ ingerit ei nutrimentum madefaciens; verumetiam aufert id quod adeſt, ita vt inde homo vigilet. Nanque eiuſmodi colores potius eſſe proprios flauæ bilis demõſtratum eſt. At vero ꝙ contenta ſint ſigna cõcoctionis dictũ eſt. Concoctio vero non tam facilè fit, ſi aut aliqua intẽperatura exceſſerit, aut vſquequaque euigilauerit homo. Decens eſt vt cõtentorum ſpectetur inæqualitas, atq; cõfuſio maxima. Vrinę vero albiſsimæ atq; tenuiſsimę profluũt, aut ob bilis aſcenſum ad ipſum cerebrum, & ita manẽtes ſignificãt uigilias à bile eſſe in cerebro, aut ob inſanię ſpeciem: nanq; maxima ex parte urinę eiuſmodi inſanientium ſunt. Quinetiã urinæ oleaceæ atq; nigræ frequentius mortem minãtes, nihil mirum fortaſſe ſi inſomniem afferant & inſaniam. Has cauſſas ſuper hiſce habere poteris, etiam aliis in locis dictas, ita vt fu-

giēdum ſit dicta repetere adeo importune: procedendum vero poſthac vt reliqua explicentur.

DE CAVSSIS VRINARVM profluentium, ab ijs qui vel ob ſatietatem vel famem non concoxerunt, Cap. 13.

EORVM qui multum comederunt & nō cōcoxerunt, urinæ albæ, tenues, ac hypoſtaſi priuatæ ſpectantur: atque perſeuerantium in cruditate urinæ fiunt, ſubſtātia & contentis extraneæ. Contrà vero eorum qui inedia laborarunt, primùm flauę, & rufæ, & tenues, & priuatæ cōtentis vrinæ ſpectantur. Fame vero preſſorum albæ, tenuéſque, ac hypoſtaſi priuatæ proueniunt, atque ad prauos quoſdam colores tranſmutātur. Sed ſuper hiſce (quoad fieri poteſt) reddendæ ſunt cauſſę indigentibus & eas requirentibus, quæ non cōtemnendæ uideri poterunt diligentibus rationum exquiſitoribus. Igitur cùm cōcoctio fieri ſoleat vbi cibi fuerint domiti, cruditas vero ubi cibi multum exceſſerint menſuram, quemadmodum vbi cruda minus exceſſerint mediocritatem: decens eſt vt hac ratione dum homo ſe multis cibis onerauerit, error à perfecta concoctione contingat. Nāque aut nihil, aut parū natura videtur elaborauiſſe cibos: cùm neque colorem, neq; ſubſtantiam mediocrem effecerit, atque abſtulerit contenta, tanto receſſu à cōcoctione. Veruntamen in quibus minus iuſto deciderit, tractu tēporis vero one-

rata inducitur, vt ſuſtineat errores, eiuſmodi virtus ſemiperfectas actiones producit. Similiter dicendum de impranſis. Quādoquidem ſemper naturali calori comeſis opus eſt, vt & ſeipſum cōfirmet, & partes corporis nutriantur, ubi ſufficiens collecta materia fuerit, tum quæ decet fieri, fiunt. Vbi verò illa defecerit, tum in ſeipſum conuertitur, ac ſi quam eſſe humiditatem contigerit, illam abſumit: qua ablata ipſe acrior redditur, & flaua bilis proficit qualitate eius calida & ſicca inaucta. Proinde vrinę proueniunt ſecundum illam calidi affectionem, minora verò cōtenta ſpectantur, vbi deerint homini alimēta: quæ cùm concocta ſunt & nutriunt, mittūt hæc ſigna nutritionis. Veruntamen poſtquam calor, quoad fieri poteſt, ſurrexerit, atque intrinſecus indiguerit nutrimento, ſtatim ipſe contabeſcit. Ipſo verò calore tabeſcente, etiam corporis habitudo ſtatim parata eſt concedere verſus frigidum, & album, & prauum. Deinde etiam ad pelius vergentes colores, & coloribus mutuo ſe habentes ſubſtantias reddit. At verò de huiuſmodi rebus cùm ſatis dictum ſit, vt arbitror, diſputatio terminetur. neque vos latere velim, qui ita mediocrem menſuram multæ diſputationi habendæ ſuper hiſce rebus feci, vt etiam opus eſſet ſuper reliquis aliam tractationem facere, atque illos implicari circa infinita, qui dū via breuiore quod ſtudent aſſequi, capere cupiant, in aliquas alias diſputationes ſecedentes, ſeipſos in longas

tractationes intrudunt. Quamobrem decere videtur vt ab hiſce tanquam ab alio initio aggreſsi referamus cauſſas inuentas ſuper reliquis quæſtionibus. Nanque hoc pacto à nobis facilius, & diſtincte explicabitur propoſitū, atque ſtudioſis promptius licebit verbis paucis præcepta multa diſcere.

DE CAVSSIS VRINARVM per genera ægritudinum, Cap. 14.

DICENDVM eſt hac in parte de vrinis apparētibus in ſingulis ægritudinum generibus, atque earū cauſſæ reddendæ. Siquidem hoc pacto decētem per ſingula capita compoſitionem ſuſcipiet diſputatio, atque finis decens toti orationi ſtatuetur. Igitur dictum eſt in tractatibus de iudiciis vrinarum, in febribus ephemeris puris, nulla cauſſa alia præſente, videre quiſquā poterit vrinas non inſigniter mutatas. Nanque ſi quo modo contingeret mutari, perparum atque occultè mutarentur. Febribus enim ephemeris generatis ob alterationem ſolius ſpiritus ad calidius intenſi, par eſt, vt ne in vrinis etiam manifeſta ſpectetur alteratio. A paruis enim occaſionibus, parua momēta, à magnis magna proueniūt. Quum itaque vrina demonſtret humorum alterationem, ephemeræ verò febres oriātur è mutationibus ſpiritus, vt dictum eſt, ad calidius intenſi: decēs eſt, vt aut nullo pacto, aut perparum alterentur ephemerarum vrinæ. Nanque priuſ-

quàm humorum materia ſentiat alteratione̜ naturali ſpiritui accedẽtem, illi ſoluuntur, vbi ſortiti ſint rationem victus conuenientem. Sed tamen in febribus ephemeris, cùm parua quędam mutatio fiat, etiã paruæ ſpectantur in vrinis mutationes. Quòd ſi qua fortè aderit in corpore materia corrupta, vſqueadeo vt parua mutatione indigeat ad inflammandum, facilè inflammatur & comburitur, atque excitabit febres putridas. Vrinæ verò apparebunt, quales in putredine humorum prouenire febres ſolent, de quibus mox dicemus. Febrium ergo in putridis humoribus factarum, quę fuerint intermittentes, hæ vrinas alias: quæ verò fuerint continuæ, hæ vrinas alteras eijciunt, & ſecundum differentiã putrefactorum humorum, atque continuitatem, & intermiſsionem in eis. Dicendũ itaque prius nobis eſt de febribus quæ deficiunt, earum cauſſas reddentibus. Deinde de reliquis, veluti ratio ꝓcedens monſtrauerit.

DE CAVSSIS VRINARVM profluentium in vtriſque tertianis, Cap. 15.

PVRARVM tertianarũ vrinæ verſus flauum & rufum (vt dictum eſt) colorem attolluntur: ſubſtantia uerò earum oſtenditur mediocritate craſsior. Ac in primis diebus nihil contenti eijcitur. tempore procedente tam cõtenta ſpectantur, quàm colores ad mediocritatem, & ad id quod ſecundum naturam, concedunt, atque

ægritudinis ſolutio breui aduentura ſperatur ab ipſis concoctionibus præmonſtrata. Eiuſmodi ſunt iudicia tertianarũ putridarum deficiẽtiũ ab vrinis facta. Nũc par eſt vt ſubdamus earũ cauſſas. Igitur bilis flaua vbi exaucta ſit per aliquam cauſſam illius generatricẽ, & extra venas aberrauerit, tum febres vocatę tertianę, generãtur, atq; deficientes fiunt, quippe quũ in venis bilis multa nõ ſit. Venæ autẽ ipſæ etſi participes fiãt eiuſmodi humoris, tum ob vicinitatem, tum ob humoris ipſius abundantiã, non ita tamen vt cum eo etiam ſanguinis dulcedo miſceatur: hac enim ratione cõtinuæ febres hæ eſſent. Quoniã igitur extra vaſa ſepoſitus eſt, eiuſmodi bilioſus humor putrefactus eſt quodãmodo: idcirco demõſtrabit tam putredinem quàm intermiſsiones, quas paſsim facit. Colorãtur autem vrinæ ratione bilis iniectæ. Verũtamen ꝙ bilioſum hunc humorem nõ bene corruptum eſſe in febribus tertianis demonſtratum eſt, idcirco colores, quales diximus, inſpiciuntur: atq; à multitudine & moderata bilis craſsitudine, quæ per vrinam ſeparantur, euenit vt vrinę ſubſtãtia craſsior quàm mediocris eſt, ſpectetur. Abſunt autem contenta in primis diebus ratione cruditatis, atque cuiuſdã obſtructionis. nanque quòd nondum natura potuit domare materiam, neque cõcoctionibus vſquequaque incubuit: quamobrem neque cõtenta ſpectãtur, quæ ſigna ſunt cõcoctionis. At vero vbi natura ſe collegerit, atq; roborata fuerit,

expulſæque ſint ſuperfluitates, retentis ijs quæ vtilia ſunt, rectéque & cum ordine tractata ſint ea quæ ad humorem affluentem ſpectant: tum concoctionis apparent ſigna, hoc eſt contenta. Quinetiam ad mediocritatem tam colores quàm ſubſtantiæ concedunt. Sed oratio de vrinis profluentibus in tertianis puris, hæc ipſa eſt breuibus explicata. Notharum verò tertianarum vrinæ aureum colorem excedunt, ita vt ad vineum etiam colorem attollantur: ſubſtantia verò ſunt craſsiore, quàm quæ in tertiana pura ſpectatur. Cõtenta verò harũ vrinarũ vel pauca & praua ſunt, vel nullo modo apparent. Rectè igitur quiſpiam dixerit impuram tertianam magnitudine & qualitate bilis ſuperaſſe tertianam puram, ita vt longiore tempore ad concoquendum opus ſit. Siquidem eiuſmodi vrinę, vt etiã ſuperius dictũ eſt in ijs quæ de iudicijs & cauſſis colorum ſcripta ſunt, proueniunt à maiore & deteriore bili. Neque mirum ſit ſi maiore tépore ad concoquendum opus ſit. nanque multa vbi fuerit materia putrefacta, maiore tépore ad concoquendũ potente virtute indigens eſt. Sed tamen fortaſſe de hac re in diſputationibus de præuidentijs memoratum fuerit. Nunc verò ad aliud caput tranſeat oratio, quæ perquam ſatis in hiſce immorata eſt.

DE CAVSSIS VRINARVM quartanarum, Caput 16.

QVARTANARVM quę potius originem à liene traxerũt, primis diebus vrinę ſunt albæ, atque ſubſtãtia tenui. Tempore verò procedente, prę ſertim diebus quietis, ſpectantur cõtenta earum cumulata atque cruda, ac interdum totum ipſum chyma turbidum apparet. Diebus verò afflictionem habentibus, adhuc etiam tenues ſe oſtendunt, & contenta mediocria atque tenuia, cùm erga ſolutionẽ paſsio vergat. Interdum etiam nigræ vrinæ ſpectantur, quæ indicãt ſolutionem paſsionis quæ corpus occuparat. Febres præterea quæ quarta quaque die paroxyſmum habent, euidentiam habent memoratæ febris quartanæ, ſed multo citius deficiunt, eo ꝙ potius generantur à calida hepatis intemperatura. Harum vrinæ ſubrubeæ atque rubeæ, taléſq; qualis ſandaracha, ſpectantur. Quarũ conſiſtentia primùm tenuis eſt, interdũ etiam craſſeſcũt: contenta verò non abſque flauo colore oſtenduntur. Sed tamen aliquando accidit, vt earum vrinarum cõtenta aliena videantur, ſicuti etiam colores ipſius chymatis. Demonſtratum eſt autem alijs in locis, ꝙ quartana febris deficiens à victu frigido & ſicco, qui humorem melancholicum peperit, generatur. Ergo quotieſcunque eiuſmodi humor exauctus fuerit, atq; circa lienem firmatus, tum quarto quoque die paroxyſmum habet, ac vrinas albas & tenues eijcit. Nãque eiuſmodi humor cùm craſſus ſit, atq; idcirco obſtruens: item cùm frigidus ſit, hac ratione

calorem genuinum lædens, prauę concoctiones fiunt, ac tenues & albæ vrinę ſpectantur: ſed nihilo minus ob importunitatē frigiditatis humoris, quàm ob coopertúram quæ fit in meatibus. Nanque humor exauctus obſtruens præ craſsitudine, ſed præterea ratione puræ frigiditatis cum ſit tenuis, tenuiores vrinas pgredi efficit. Quinetiam tempore procedente humoris tēpore tenuati, materia facilis ad tranſeundum redditur vaſis urinariis, & hypoſtaſis cumulata ſpectatur, aut per totum cōturbantur urinæ. Veruntamen vrinę craſſæ & contenta earum apparent ob tenuatos humores, albidi verò colores vidētur ob humoris frigiditatem, quæ concoctionem veluti cogens non ſinit mediocrem conſiſtentiam vrinis largiri. Neque mirum eſſe debet, ſi diffluentibus nigris vrinis ſolutionem quartanæ coniectemus. Humor enim melācholicus veluti principium atque radix extitit ipſius quartanæ: qui dum excernitur, oſtendit hominem ægritudine liberari. Neque vſquam uiſum eſt, ſi cuius ſtirpis radix fuerit abſciſſa, vel ſupra terram eradicata māſerit, non etiā ea quę poſt ipſam radicem veluti poſt principiū orta ſunt, mortua cùm ſint, corrumpantur atque tabeſcant. Quartana verò quę recta ratione vocatur notha, eo ꝙ hepar male affectum ſit, illiuſmodi urinas transfundit. Quandoquidem ipſum uiſcus calidum eſt, vel aliter nimium concalfactum per defluxum quēdam calidioris materię, ſimul calefacit omne ve-

narum genus, ſanguis verò feruet: ſed bilis præmiſſa afficit ita corpus, vt contingat ob hæc vt vrinæ mutentur in eiuſmodi coloris ſpeciem. Quinetiam interdum accidit, vt earum contenta extranea uideātur ob obſtructiones, & intempeſtiuas diætas, aut ob humorem qui tingit concarceratum, aut tranſmiſſum ad alias corporis partes. Præter hæc ſi pulſum tangere oporteat, minus exactè ab eo conieceris hanc deficientem febrem eſſe, ita vt continuam potius eſſe quiſquam dixerit quarto quoque die affligentẽ. Quoniam verò, etſi rationibus credendum ſit, interdum opus eſt vt acquieſcamus nominum cõſuetudini potentiori, ſimpliciter hāc quoque quartanam appellemus, cùm hoc ipſum videatur uirorum compluribus.

DE CAVSSIS VRINARVM in febribus quotidianis profluentiū, Ca. 17.

QVOTIDIANAE febris vrinæ albæ, & tenues, atque aquoſę ſunt primùm: tempore verò procedēte craſſeſcunt, & cumulatas hypoſtaſes oſtēdunt, humore iam cõcocto. Atque huiuſmodi febris, vt dictum eſt, producitur à frigidis & humidis cibis, atque uictu gignēte humores illis ſimiles. Quamobrem ob hęc omnia crudum hoc pacto, & pituitoſum exauctū humorẽ, dicere poſsimus lædere genuinam caliditatẽ exceſſu frigiditatis, atq; claudere meatus: quare tenues & albę & ſine hypoſtaſi vrinæ ſpectantur.

Contrà verò, vt dictum eſt, naturali calore dominante,& alteratio,& concoctio,atque nutritio fit. Sed hoc decidente à proprio munere,etiam urinæ aberrare ab eo quod par eſt,ſpectantur. Veruntamen confirmata genuina caliditate attenuatur quod multum erat craſſum,atque ſequeſtrantur excrementa cruditatis. Sed oratio de febribus intermittẽtibus,cùm reddiderit ſufficientes rationes vt cauſſę caperentur,hoc in loco terminetur. Poſthac verò referamus cauſſas vrinarum febrium coniunctarum & continuarum,atque earum quę generantur ab aliqua immenſa caliditate, deinde earum quę fiunt ab aliqua frigiditate, vt ſuper hiſce capiens cauſſam oratio poſsit eo pacto terminari.

DE CAVSSIS VRINARVM profluentium in continuis febribus, Caput 18.

FEBRIVM continentium atque cõtinuarum urinæ verſus deteriora concedunt, contenta quoq; praua ſpectantur,atque uaria pro qualitate humorũ excedentium. Nanque febres putridæ aut à pura bili putrefacta generantur, aut à ſanguine, aut à pituita, aut à bili nigra, aut ab omnibus miſtis,veluti fiunt à duobus aut tribus humoribus differentibus complicatis. Sed tamen febrium ortarum è ſimplicibus humoribus facilè quiſquam & iudicia & cauſſas concipere poterit,atque illas reddere. Complicatarum

verò difficilis eſt exacta cognitio: & illa mutua complicatio proprio nomine vacauit. Poſthac memorauerimus ſimplices febres tanquã captu faciles: de quibus ſuperius in tractatibus de iudiciis eas declarãdo diximus. Complicationes verò, eo q̧ nominum propriorum appellatione vacauere, ſinamus, vt qui hiſce ſtudijs indulgent, opinãdo diſcant. Igitur febrium à corrupto ſanguine orientium urinę ſubrubeæ, & rubeæ, atq; vineæ profluunt, paulòque poſt craſſeſcũt, & ſimiliter contenta proueniunt, veruntamen cùm in hiſce febribus ſanguinis incrementum adeſſe videatur in uenis: vbi uerò incremẽtum mediocritatem & quod decet exceſſerit, aliqua etiam corruptio ſequatur, par eſt, eo q̧ ob multitudinem domari non poſsit ſanguineus humor huiuſmodi: cuius quantum inutile atque ſuperfluũ eſt, in urinis ſequeſtratur, atque eiuſmodi colores præſentat. Quinetiam eiuſmodi urinæ conſueuerunt citius quàm cæteræ craſſeſcere, ob ꝓprietatem humoris pręſentis. Siquidem humor hiſce pauco quodam momento indiget, vt conſequatur concoctionem. Quòd autem uirtus cõcoctrix ſuperatur à multitudine, arguunt cõtenta quæ non ſuſceperunt colorem ſecundum naturam. Bili verò præſente, atque putrente in genere uenarum, urinæ flauæ & rubeæ interdum apparent: frequentius uero ſpectantur paſſeę, & virides, & nigræ. Atque in hiſce ſi cõtenta affuerint, apparent bilioſa, & ualde praua. Siquidem

vbi eiuſmodi humor pręſtiterit, etiam vicinitate corruperit ſanguinem, atque multitudine & qualitate detruſerit uirtutem, inditúſque humoribus nutrientibus, oſtendit contenta difficilia, atque praua chymata. In febre uerò continua ob putrefactam pituitam, vrinæ apparent ſubalbidę atq; craſſæ, veluti glaucę & charopæ. Nanque colore arguunt qualitatē humoris tingentis, & contenta earum ſunt crudiora ob humoris malā ad coquendum habilitatem, aut ipſo ob multitudinem præſtante genuinæ virtuti, aut ipſa virtute per ſe patiente, & quæ à paucis humoribus facilè defatigatur. Melācholicus verò humor ſiquādo putruerit, ac diſcurrerit corpus, febrem effęcerit, quæ dęgeneris eſt ob exauctum humorē in humore pituitoſo. Huius urinę fortaſſe albæ & tenues primùm profluunt. Sed cùm ipſe humor vnà deſcēdit, ueluti ad exitum veniret, tum urinæ apparent uenetę atq; nigræ. Quarum priores illo modo apparēt ob operturam quam facit humor, ac ob eius momentum ſurſum uerſus: poſteriores uerò ob reſeratam obſtructionem meatuum, atque momentum humoris deorſum uerſus: & hæc raro apparent. Scire autem oportet, nobis propoſitum eſſe diſputare de ijs quæ plurimùm apparent, non de ijs quæ raro contingunt.

DE CAVSSIS VRINARVM PROfluentium in calida affectione membrorum principalium affectorum, Cap. 19.

DE vrinis profluẽtibus ab ijs qui inflammationẽ & eryſipelas in principalibus partibus internis patiũtur, dictum eſt abundè in ijs quæ de iudiciis urinarũ: nunc verò reddendæ ſunt cauſſę. Siquidem hæc quo fuerint viciniora fonti caliditatis, eo magis ob vicinitatem, & ob principatum, vrinæ tinguntur, eo ꝙ principales partes maximè patiuntur. Sed tamen primùm tenues ſpectantur, atque abſque cõtentis: niſi quòd aliquando propter collectã materiam ab attrahente caliditate præter naturam, concoquantur, & ꝙ natura ſemper uertatur circa ea quæ vrgent. Neque par eſt vt ipſa obliuiſcatur prauorum gubernatorum, cùm ipſa facilè ſentiat alienum dolorẽ, & ob eũ patiatur, ídque fit quia materia excedit, aut quia uirtus ipſa ante certamẽ laborat. Vbi uerò concocta fuerit inflãmatio, urinę craſſeſcunt, atque remittuntur de intenſo colore, & cumulatas atque corruptas hypoſtaſes habent, cùm illinc ſecreta ſint excrementa. Sed interdũ accidit, vt etiam pus mictum ſubſideat, quod de affecto membro profluxit.

DE CAVSSIS VRINARVM, cùm principalia membra affecta ſint affectione frigida, Caput 20.

CVM principalia membra ſint affecta frigiditate, tum urinæ ſpectantur albæ & tenues, vt dictum eſt, atque frequentius abſque contentis: interdum verò etiam craſſæ cum con-

tentis crudis & pituitoſis. Et cum albedinis latitudo multa eſſe cõtempletur ſecundum menſuram frigiditatis, etiam urinæ albæ tranſmittuntur. Nanque ubi corporis pars affecta ſit pauca aut multa frigiditate, ſecundum frigiditatis quãtitatem urinæ proueniunt. Nam cùm frigiditas exceſſerit, ac peruenerit vſq; ad cor, quatit vehementer cordis ipſius robur, atque calorem debiliorem efficit. Et quantũ ipſe languerit, hoc erit imbecillior eius actio propria; debiliores uero cõcoctiones fiunt. Cõcoctione vero debili, vrinæ eiuſmodi profluunt. Atque hæc in ijs quæ de iudiciis urinarum ſcripſimus, dicta ſunt: quáobrem non opus eſt orationem producere. Quoniam vero tota oratio de cauſsis hoc modo ſuffi cienter habita eſt, etiã deſinat ad vlteriora procedere, etſi multa alia inducãt, vt adderetur oratio. Quamobrem niſi lex aliqua breuitatis nos cogeret, adiungeremus orationi priori opus aliud de cauſsis iudiciorum, oſtẽdentes magnum illud quod in contemplatiua arte eſt. Sed tamen integram præſcriptionem in omnibus habuerit diſputatio, ſi poſt tractatus de cauſsis, ſubdiderimus eos qui de prçuidentiis docent, quíque utiles arti ſunt, & veluti uaticinatores motionũ naturç eos reddunt, qui enixè hiſce rebus operam nauant. Sed ſi, vt fert animus, pars huius diſputationis ſucceſſerit, donum Dei ſolius exiſtimandum ſit, gloriam calumniæ non patentẽ pariens ijs qui illo impartiti fuerint: ægrotantibus vero

vtilitatem nō paruam. Quamobrem diſputatio de cauſsis vrinarum finem capiat, atque iam incipiamus tractare de præuidentiis vrinarum.

CAPITVM ANNOTATIO EOrum quæ libro primo de præuidentiis ex vrinis continentur.

Quòd poſt pulſus, vrinæ aptantur ad præuidendum, Caput primum.
De præuidentia ex urinis albis, Cap. 2.
De præuidentia ex vrinis ſubſpiceis atque ſpiceis, Cap. 3.
De præuidentia ex urinis ſubaureis & ſubcroceis, Caput 4.
De præuidētia ab vrinis aureis & croceis, Ca. 5.
De præuidentia ex urinis ſubrubeis & rubeis, Caput 6.
De præuidentia ab urinis vineis, Cap. 7.
De præuidentia è paſſeis urinis. Caput 8.
De præuidentia ex urinis uiridibus, Cap. 9.
De præuidentia ex urinis uenetis, & liuidis, & nigris, Caput 10.
De prẹuidentia è ſubſtātia fluoréve urinarum, Caput 11.
Quòd quanto magis urina coloratur, eo plus præſentis tenuitatis ſummoueatur imaginatione, Caput 12.
Quòd quanto magis craſſeſcunt urinæ, eo plus coloris ſummoueant, qui inerat priuſquam il-

læ craſſeſcerent, Caput 13.
De præuidentia ex craſſa vrinarum ſubſtantia, Caput 14.
De præuidentia ex contentis diſsimilaribus, Caput 15.
De præuidentia ex bullis, Caput 16.
De præuidentia ex coloribus diuerſis ipſius coronæ, & malè olente urina, & colliquaminibus, Caput 17.

ACTVARII DE PRAEVIDENTIIS EX VRINIS, Liber primus. Præfatio.

VIDETVR quibuſdam, qui prompti ſunt ad criminandam præuidentiam, nō fieri poſſe quenquam præſcire quæ euentura ſunt in ijs rebus quæ ſeſe ſecūdum naturam ſequuntur. Siquidem ad hoc dicēdum nihil aliud eos compulit, quàm ignoratio eorum quæ ſecundum naturam fiunt, & ſtudium bonis diſciplinis obtrectādi. Quamobrem timorem etiā nō paruum afferebat ijs qui recta ratione ſciendi preſcientiam haberent, cōtumacia eorum qui promptiores ſunt ad carpendas præuidentias. Quandoquidem figuras quaſdam aſtrorum at-

que vires diſquirentes, item cōgreſſus, & in domo dominos, atque alia quęcunque in aſtris adeſſe dicuntur atque ſcribuntur, horúmque alterationes quaſdam circa elementa futuras pręuidentes contemplatione ſcientiæ, vitant promptitudinem multorum ad criminandū, putántque melius eſſe vt taceant. Sunt enim qui eiuſmodi ſtudia præſtigijs atq; cōſuetudinibus dæmoniorum magis tribuunt: vnde ignorantiā naturalium alterationū, quam habent, conuincūt. Quinetiam qui ſomniſpiciis, atque quibuſdam principiis ſimilibus iis quæ ſecundum naturam ſunt, præuident quę futura ſint eorū quæ ad nos ſpectant, ij latere ſtudent, eo ꝙ id hominū multitudinem lateat. Veruntamen hoc pacto in ambiguo eſt, res pulchras tractu temporis tabeſcendo deleri. Sed eiuſmodi viri nimirū admirationi eſſent potius ſapientibus, quàm ab eis taxarentur ꝙ rerū quæ ſecundum naturā fiunt, ſpectatores eſſe probātur. Sed de hiſce oratio ad alios magis ſpectat, quib⁹ opus optabile eſt, perſequi hæc ipſa. Nobis verò medicam artē perſequentibus, atque ſtudentibus per ipſam capere præuidentias circa humana corpora, munus hoc ipſum potius, quàm illorum alicui cōgruit. Quæcunq; igitur præſcire fas eſt arti medicæ incumbentibus, vt perfectam præuidentiam faciant, hæc libri omnes præcedentes docent. Oportet enim præuidere ſtudētē, vt ſciat tum humores elementares, tum naturales ſpiritus, temperaturáſq;, &

alterationes, & mutationes vniuſcuiuſque, & principatus membrorum, & eorum primas rationes. Item quæ mēbra ſimul patiantur, & quæ contraria paſsione laborent, & quæcunque alia inuenta ſunt & tradita ijs qui volunt diſcere naturales corporis motiones. Nanque qui in hiſce prius fuerit meditatus, is & facilius iudicauerit, & prōptius præuiderit ſequendo naturales motiones humorum.

QVOD POST PVLSVS, VRINÆ aptantur ad præuidendum, Caput I.

FACVLTATES multæ ab ijs qui ſapiētia excelluerunt inuentæ ſunt, tam ad pręuidendum quàm ad iudicandum mutationes quæ in corporibus humanis fiūt, quarum principatum habuiſſe videtur de pulſibus diſciplina. Ab ea enim in illis qui poſsident ipſam exacte, plures præuidentię ſuboriuntur. Nanque cùm ſpiritus primus ſenſit, & alteratus eſt mutationibus corporis: ſpiritus vero potius quàm ſanguinis conceptacula ſint arteriæ: decens eſt vt præuidētiæ à pulſib⁹ factæ ſint firmiores. Quia vero humores poſt ſpiritus ſunt ſecūdi, hi cùm alterati fuerint, exhibent in urinis ſignum ſignificantes per eas puriorem ipſorum alterationē. Vrina enim humorū coloratura extitit. Alteratis itaque urinis ob humorum aliquas mutationes, facultas ſufficiens præuidendi facta eſt rationi. At vero quia, vt dictum etiam ſuperius eſt, pręuidentia

communicat cum iudicijs, ſi cuiuſquam eorum quæ illic enarrata ſunt, hoc in loco meminerimus, vt exactior euadat diſputatio, nemo quæſo nos accuſet garrulitatis, ſicubi id acciderit: imo totum præferat ſuperfluo. Quādoquidem eiuſdem diſputationis repetitio afferre poteſt, vt arbitror, aliquid ſic perfectum, vt in eo nullus error ſit. Si quis vero diffugerit vti oratione antea dicta, ne ſermo ſermonem communem efficiat, is multa perdere poterit, quæ eſſent referēda. Sed hoc potius ptopoſitæ orationi errorem non paruum pariet. Illud vero quiſquam probauerit magis eſſe munus recordationis, & cōgruitatis dicendorum, quàm alicuius inopportunitatis: veluti arbitrantur ij qui ad maledicendum ſunt promptiores. Nos vero quemadmodum in aliis factitauimus, prius exponendo colores & ſubſtantias, deinde contenta, & quæ ſuper hiſce ſpectantur: ita nunc agamus, capitum ordinem eundem meliorem eſſe quàm eorum perturbationem exiſtimantes. Sed tamen cum vnoquoque eorum quæ dicenda ſunt, commiſcetur obliquitas, nihilominus ob ipſius quàm illorum referendam præuidentiam. Et ita faciamus, hinc fauente Deo initium auſpicantes.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS ALBIS, Caput 2.

QVONIAM demonſtratū eſt, vrinas albas in complures ſpecies diuiſas eſſe, veluti in li-

bris de differẽtijs vrinarum dictum eſt, opus eſſet vt de hiſce conſiderantes diuidant eas, atque ſuper eis pro viribus præuidentiam faciant. Vrinæ igitur albæ colore, cryſtalleæ verò, & aqueæ ſpecie ſemper tenues ſi mãſerint, illa ſignificant quæ in libris de iudiciis dicta ſunt. Nunc oportet hæc ſubdere: nãque cùm vrinę rufæ, aut rubeæ, aut vineæ, aut aliquo colore tinctæ præceſſerint in febre vehemẽte, ſi in eiuſmodi albos colores mutatæ erint vrinę, atque adhuc febris manſerit vehemẽtior, neque aliquod inſigne ſignum criſis aderit, decenter noſſe poteris futuram eſſe phrenitin: atque eo peiorem, quo præmonſtrati colores fuerint peiores. Nec omnino mentitus fueris, ſi rurſus tinctis vrinis pronunciaueris phrenitin ſolutam eſſe. Siquidẽ vrinę illæ demõſtrant bilẽ quæ chyma tingit, attolli ad caput, ad quæ perſeuerans additionẽ afferre poterit paſsioni mortem. Vrinæ verò ſi iterũ coloratæ fuerint, arguunt ſolui paſsionem membri promouẽtis primum ſenſum cõuerſa rurſus bile verſus ĩfernas partes corporis. Vrinæ verò eiuſmodi cum craſſa ſubſtantia, cúmque globulentis contentis, ſi præceſſerint in debilibus febribus, multitudinem verò atque colorem album mutauerint poſt morbi vigorem, præuidetur, quòd nondum febris ſoluta ſit. Nãque natura cùm vicerit materiam, concoxerítque, ac aſſumpſerit quantum vtile ineſſe videatur, ſuperfluum & inutile per vrinas expellit, cum exiſtimetur non

opus eſſe vt id retineatur. In paſsione quinetiam diabete, ſi neq; coloratū vrinæ corpus, neq; conſtans & minutū ſit: oſtendit fluorē vrinæ in matula ad malum procedere. Nāq; natura antea fatigata timorē non paruū affert, ne æger vitæ damnum patiatur. Nec ignorare oportet eiuſmodi vrinarum colores in ſenibus, ſignificare modica quædā mala: iuuenibus verò & vigentibus deteriora, eo magis ſi cōtenta nulla ſpectētur, etſi quę ſpectentur ſint praua, minúsq; cōuenientia. Nāque in ſumma cruditate & frigiditate, atq; lōga quadā debilitate, atq; præter hæc in immodicis obſtructionib⁹ apparere ſolēt. Et cū vrinę redierint ad medioctitatē, parū affligūtur corpora, & quæ antea lędebātur, faciliúsq; virtus reuocatur reſumēs proprias vires. Quòd ſi in eiſdē ſpeciebus māſerint, inferēt capitis difficiles pulſus, & obtenebrationes, & vertigines, & morbum comitialem, ciborū faſtidia, & prauorū eduliorum interdum cupiditatem & caninos appetitus, artuum dolores aderint, & neruorum motiones difficiles, renum & capitis diuerſę paſsiones, & inteſtini coli triſtes ſenſus, & tabida ex ægritudine ſenectus. Talia præuideris, vbi tenueris differentias vrinarū albarū, quæ dictæ ſunt in ijs quæ de iudiciis ſcripta ſunt, & prælegeris librum Galeni de accidētibus. Nāque memoratarū paſsionum aliæ ſequuntur incoctionē continuam potius, aliæ frigiditatem ingenitā ab aliqua cauſſa, aliæ obſtructionē, aut humorū tranſpoſitionem.

Veruntamē præter hæc oportet eum qui ſtudet vera ſuffragia ferre præuidendi, cōſiderare ætates, & temperaturas, & conſuetudines, & ſexus, & tempora anni, & interdum victus anteactos. Nanque hæc ipſa dimetienti, atque mente cogitanti vrinam ſecūdum naturā, atque eam quam in matula cernit, comparanti, facilè apparuerit quantum vrina præſens ab ea quæ ſecundum naturam eſt, aberrauerit. Atque prōpta præuidentia ſuper vrina præſente reddita erit, modo prǫconſiderata fuerit ægri partium facilitas ſentiendi & patiendi. Res enim hæ maximè cōferre ſolent ad prǫdicenda futura: cùm nō omnes in eiſdem paſsionibus eodem modo ſentiāt. Quamobrem in eiuſmodi intenſis albis, eiuſmodi quiſquam præuidētias reddere poterit, ſi bene iudicare didicerit. In ijs autem vrinis quæ remiſsè ſunt albæ, vt lactea, glauca & charopa, atque id genus cæteris, has quas dicam ſignificationes prǫuiderit. Nam in initijs & incrementis febriū eiuſmodi colores vrinarum ſunt mali, præſertim quo vehementiores ſunt febres. Apparet enim in hiſce multitudo materiæ putrefactæ augeri: in febrium vero declinatione apparentes ſignificant ſalutem, eo potius ſi multitudo vrinarū exierit. Illud enim arguit aut multitudinem cruditatis humorum cumulari, aut tingentē humorem vergere ad alias corporis partes. Hoc vero arguit declinationem febris, præſertim cùm vrinǫ quæ præceſſerūt, fuerint magis rufæ. Excre-

tio

tio verò excrementorum cõfirmetur ab expultrice virtute. Hæc igitur conſiderans ob ea quæ in principio apparẽt, præuideris ægritudinis malignitatem, atque tempore multo ad concoquendum indigere eiuſmodi cruditatẽ dixeris. Quia verò in eiuſmodi urinis magnitudo febris nondũ manifeſta eſſe ſtatuitur, alioqui ſiue maligna febris quidem exiſtimata eſſet, opus eſt vt tangens pulſum cõſideret & magnitudinem febriũ, & virtutis firmitatem. Conteſtantia etiam fuerint excrementa, & faciei colores, atque alia accidentia, quæ referuntur & apparent. Vbi igitur ab aliis ſignis magnitudinem febris didiceris, cognoueríſque naturalis uirtutis firmitatem, atq; conſideraueris menſuram cruditatis, oportet vt hac in parte teipſum diligentiorem oſtendas, ita vt ſingulis conſideratè & exactè menſuram ſtatuas. atque ſi plura ſigna cruditatis aderint, multíſque diebus ea augeri uideantur, febríſque magnitudo conſtiterit: contrà uero firmitas virtutis minor, atque debilis comprehendatur, par eſt vt natura hoc caſu fatigata ſuccumbat, atque ſolutionem malorum mortem eſſe præuideas, eáque die qua coniectaueris uirtutẽ feſſam defecturam. Quòd ſi illa etiam ſe habuerint, vt dictũ eſt, uirtutis vero firmitas præſtiterit, ſpes eſt ægrotantem tractu temporis ſuperfuturum cauſſis affictantibus, ſi tuta viuendi ratione uſus fuerit. Multa uerò accidentia praua interueniunt. Quòd ſi illa fuerint minora, corporis uerò na-

turalis firmitas melior, ſuperſtes erit homo, praua autem accidentia modiocriter adſunt. Ergo in febrientibus hominibus, & eiuſmodi urinas mingentibus, ſitis minor erit, quàm quæ ratione febris expectatur: & urinæ maiores, & ventris ſiccitas, capitis grauitas, & dolores alieni, & vertigines, & ventris dolores. Interdum patientis huius uenter excernit billioſa. At verò à tempore mutationum urinarũ proſpexeris febris ſolutionem, quemadmodũ à cõcoctionibus qualitates criſium. Veruntamen in urinis remiſſè albis, quæ à febrientibus profluunt, eiuſmodi præuidentia reddi poteſt. In hominibus autem ſanis ſi eiuſmodi urinæ apparuerint, mediocrem à frigiditate offenſam arguunt. Sed prædicere in hiſce quoque oportet, quáſnam paſſiones & accidentia ob modeſtiores frigiditates aduenisſe opinatus ſis. Prætereà illud quoque præſcire fas eſt. Nanque accidentia quæ modò orationi ſubiunximus, non vt ex neceſsitate ſequentia eſſe dicimus, neque rarò apparere, neque omnia, neque plura, neque minora, ſed vt contingentia cum eiuſmodi ægritudinibus ſemper apparere, aut omnia, aut plura, aut minora, & vt fert paſsionum magnitudo & tolerantia, & ſentiendi facilitas hominis patientis. Oportet autem prorſus vt is qui eiuſmodi res conſiderauerit, & ſolers, & peritus, & doctus ſit.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis ſubſpiceis atque ſpiceis, Caput 3.

SVBPALLIDA & pallida vrina ĩ febrib⁹ nõ ſpectatur. Et ſi cõtigerit vt cũ hiſce urinis adſint febres, hæ imbecilles ac facilè ſolubiles ephemerę quędam eſſe poſſunt. Sed ſi ardentiores febres præceſſerint, vrinæque eiuſmodi poſt apparuerint, ſignificant febrem ſolui, atque corporis habitudinem iam cõcedere ad frigidiorem qualitatẽ, quæ alteratione orta, à decente diæta corrigitur atque confirmatur. Hinc ſequuntur vrinæ quæ mediocres apparent, de quibus mox par eſt dicere.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis ſubaureis & ſubcroceis, Cap. 4.

VRINIS ſubrufis & ſubflauis neſcio an quicquam magis ſanitatem poſsit ſignificare in iuuenibus atque adoleſcentibus corporibus. Veruntamen in ſenibus atque mulieribus, quorum ob frigidam quandã intemperaturã, quæ eis natura accidit, vrinæ ſunt ſubpallidæ, atq; in ijs quorũ urinæ ad albiores vergẽtes apparent ob quandã rationẽ, ueluti de hiſce abunde in locis aliis diximus, ſi memoratę vrinæ profluxerint, ſignificãt eorũ habitudinẽ verſam eſſe ad qualitatẽ acriorẽ, ídq; ob aſsiduas quaſdã comeſſatiões rerũ acriũ, aut ob exercitia modũ excedentia. Siquidẽ diætæ caliditatẽ quandã inferẽtes, in cauſsa fuere, vt

in ijs hominibus vrinæ eiuſmodi generẽtur. Sed cùm hæc mediocria ſint, mediocres quoque offenſas pariunt, quæ facilius etiã corrigi poſsunt.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis aureis & croceis, Caput 5.

RVFAE flauæque vrinę ob maiores occaſiones apparent in ſenibus & mulieribus, atque cæteris id genus: ob minores verò ſpectantur in iuuenibus ætate florenti. Quamobrem eiuſmodi urinę apparent in ijs qui longè recedunt ab illis qui ſecundum naturam & temperaturam has vrinas faciunt, arguunt cauſſas præcedentes maiores fuiſſe, atq; eos febre correptos eſſe, bili iam flaua per totum corpus diffuſa. Ergo quot cauſſas caloris ab opportuna coniectura indeptus fueris, prænũciaueris illas effeciſſe augmentum in bili, preſertim ſi præſciueris diætã, & omnem meientis educationem. Contulerint etiã rationi tuæ accidentia, quę oriũtur à bili diſperſa corpori. Quandoquidem uertigines ſolent apparere bili affectis, & dolores capitis, ac amaror oris, ciborúmque faſtidiũ atque ſitis non parua. Quinetiam iuuenes florentis ætatis, atque calidioris temperaturę vrinas eiuſmodi meientes, dixeris decẽter etiam ipſos, ob ſimiles diætas & exercitia nimia, perueniſſe ad eiuſmodi meiendarũ vrinarum conditionem. Quinetiã ſi minores quàm quæ dictę ſunt, fuerint occaſiones earum vrinarum, proferre poteris etiã imbecilliora acciden-

tia, atque illos longiore tempore indigere ad ſoluendam paſsionem: minore verò hos qui ſecundum naturam in urinis memoratos colores adiectos habẽt. Sed hîc quoque de ſubrubeis & rubeis coloribus urinarum dicere conuenit.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis ſubrubeis & rubeis, Caput 6.

TAM in adoleſcentibus quàm iuuenibus florentis ætatis, ſi apparuerint eiuſmodi urinę, proprietate humoris tingentis arguunt nō nimium auctam læſionem eſſe. In ſenibus verò, atque ijs qui iampridem naturalem caliditatem minuerunt, cùm apparuerint, peſsimæ ſunt, atq; quàm plurimo tempore indigere ægrum ſignificāt ad reuertẽdum ad naturalẽ cōditionem. In quo nō paruus metus eſt, ne præafflictata uitali virtute ſolutio paſsionis ſit mors. In adoleſcẽtibus verò & iuuenibus ætate uigentibus eiuſmodi vrinarū colores ſi apparuerint, oſtendūt ſanguineum humorem exauctum eſſe, veluti in iis quæ de iudiciis vrinarum prędiximus. Tu uerò poteris præuidentiam certam facere hac ratione, vt ſi æger vſus fuerit diæta, quæ generare potuerit huiuſmodi humorem, aut conſueta ſanguinis natura, vel arte uacuatio cohibita ſit. Senibus autem rarò vrinæ ita tinctæ apparẽt, quibus naturalis virtus etiam valida eſt, atque exercitia & diæta cōueniens. Verūtamen hiſce opus eſt tempore longiore ad recuperandam ſanitatem. Quinetiam

accidens, quod non frequẽtiſsimè eis euenit, aut mortem aut longam ægritudinem parit. Nãque in his debilis eſt virtus contentrix & expultrix, vſqueadeo vt etiam nequeat familiarem humorem continere, ſed potius ita languet, vt ipſum dimittat. Siquidem colores hi ratione augmenti eiuſmodi humoris valde breues ſunt & obſcuri in ſenibus, etſi ratione magnitudinis febris colores huiuſmodi appareant tantum, quantum febris magnitudo præſtiterit. Nanque ratione receſſus à colore naturali, magnitudo febris comprehenditur: ratione uerò caſus extranei ab ætate, malignitas febris arguitur: ratione quoque debilitatis naturalis uirtutis periculum ſpectatur. Quoniam verò ab incremento bilis rubeæ interdum eiuſmodi urinę apparent, decenter cõſideraueris hanc exauctam eſſe per ea quæ ipſam bilem gignunt. Quæ iuuenibus vigentibus maximè inſpicitur, ſed deteriora efficit accidentia, quàm quæ ab incremento ſanguinis oriuntur, atque eo deteriora, quo acrior & leuior humor hîc extiterit. Sed modeſtior quàm bilis flaua ſtatuitur. Illic enim ſitis perquàm modeſta eſt, atq; ſomni nõ multũ perturbati: hîc verò contrà, atque eo plus quo bilioſus humor vergẽs ad ſiccitatem cum acrimonia ſuperauit ſanguineum humorẽ. Quinetiã coctione & cruditate fiunt quędã criſes: tarditate verò & craſsitudine motionũ & mutationũ, tẽpus longitudinis inuenitur. Nãq; veloci motione ægri-

tudinis cũ firmitate genuinæ virtutis, faciles mutationes ad melius fiunt, & celeres ſolutiones ægritudinum ſequuntur: pigris verò ægritudinis motionibus etiã tẽpus maius extenditur. Oportet autem in omnibus uirtutis firmitatẽ adeſſe, ne virtute pręfatigata ad peius uergat ægritudo. Quãuis igitur poſt principij latitudinem, atque poſt augmẽtum, ad prauum & bilioſius colores concedant, oportet tamen cauere, atque metuere ne prorſus naturalis calor ſuffocetur ab aliena hac ipſa, & corruptrice caliditate. Quòd ſi contrà colores ad id quod ſecundum naturam reuertantur, etiam concoctiones in urinis appareant, fas eſt nos approbare naturæ operam, atque ægrotos confidere oportet.

DE PRAEVIDENTIA EX VINEIS VRINIS, Caput 7.

VINEI vrinarũ colores peiores eſſe videntur ſubrubeis atq; rubeis. Sãguine uerò bileſcente potius oriri ſolent eiuſmodi colores. Nanque cùm ſanguis ab aliqua cauſſa alteratur ad mediocrẽ ſpeciem bilis, tum eiuſmodi colores ſpectantur. Quãobrem minimè mirũ ſit, ſi quãdo bili eo pacto excedẽte, ſitis nõ modica exoriatur, ſomni pturbati, ſiccitas oris, febris acumina, deliria, tuſsis cũ dolore hepatis: quę mutationib⁹ colorũ iudicãtur ſi praua ſint, an etiã ſalutaria. Per ſingulas verò concoctiones iudicamus celeritatẽ ſolutionis. Sed de hiſce aliâs erit exactior diſputatio.

nunc dicamus de paſſeo ita vocato colore.

DE PRAEVIDENTIA EX PASſeis vrinis, Caput 8.

VRINAE paſſeæ cum multitudine & craſſitudine corruptionéque in hepate cumulatæ bilis ſpectantur, à qua arquatos maximè fieri nouimus. Quãobrẽ nõ aberraueris, eiuſmodi vrinis ſpectatis, ſi pronũciaueris auruginem aduenturam homini. Veruntamen cùm nondum inflammata eſt materia (quoniam inflãmationem præuenit materiæ excretio) paruæ quædam & immanifeſtæ febres ſuboriuntur, atque ſitis perquam modica, quibus accidentibus plerique decipiuntur. Atq; cùm plenioribus ſeſe cibis aluiſſent, combuſſerunt materiæ magnam partem, ac excitarunt febrem vehementiſsimam, item corporis iactatus, & vigilias, & ſitim immenſam induxerunt. Ipſe uero in quodã familiari aliquando ſimilia accidẽtia vidi, quæ nũc opportunè referã. Erat hyẽs cũ uiſus eſt à me familiaris meus: qui cũ magna iniuria affectus eſſet à quodã, ſurrexerat diluculo, atque circa regiam frequentabat, quærens ſolutionem iniuriarũ inuenire. Atque hoc pacto agens, multos dies inedia preſſus eſt. & ſi quando eum oporteret coactum ſumere cibũ, comedebat frequentius acria, & ſale macerata. Suſtinuit autem corpus eiuſmodi ciborũ oblationes ſufficienter ob aëris cõditionem, ſed vt decebat eum cauſſam agere aduerſus hoſtes,

ita ſecum angebatur, tanquam vereretur ne magno damno afficeretur. Quibus ex cauſsis cœpit male dormire. Item ei corpus erat ſiccum, ac parum ſolebat dormire. In more quoq; erat vti prauis alimentis, vt licebat unicuique conijcere. Erat enim homo parcus, ita vt timeret ne conſumeret paruam veſtem atque pecuniolam. Hæc itaque omnia humorem illum bilioſum accumulauere, atque per vrinam euacuabatur. Quia verò forte quadã euenit vt ipſe urinam ſpectauerit exeuntem cum colore non naturali, atque paruam quãdam malam affectionem ſentiebat, rem omnem mihi narrauit, petiítque facti cauſſam. Ego uero arbitratus ſum eiuſmodi vrinam non ex tempore ab eo profluxiſſe, uidens ipſum adhuc ſanum eſſe: vrinam uero illam videram in ægritudinibus peſsimis apparuiſſe: ille dixit ſe in matula urinam poſtea oſtenſurũ. Ego uero diſceſsi: at ipſe iterũ ad conſueta tractanda redijt, in quibus toto die ſine cibo uerſatus eſt, cùm uerò de nocte redijſſet, paucúmque cibũ ſumpſiſſet, iacuit. Poſtera ſummo mane detulit mihi matulam cum vrina paſſea, & qualis eſt arquatorũ: ipſe putabat etiam febre carere. Prædixi niſi caueret, caſurũ eſſe in auruginem. Ipſe primo die cauens quietus manſit, pedetentim increſcente paſsione. Poſtera eum uidi, neque quicquam mali patientem. Non enim ſitis aliqua exiſtimanda ſuborta ei erat, neque febris ſenſibilis, neque aliquod ſignum apparebat ex ijs quæ in ægrotan-

tibus videntur. Atque nos reliquit, dicens nihil nos ſcire: atq; cibum craſsiorem ſumpſit, & vinũ infirmum bibit, & nõdum nox erat cùm humor ille cõmotus eſt & percaluit, atque conturbatio non parua hominem corripuit, nóſq; tum intelligens rectè iudicaſſe, accerſiuit, atque ſalutẽ nobis credidit. Ego verò illum verbis, vt viſum eſt, caſtigaui, vt medicis iubentibus fidem haberet. Atque cùm intelligerem humorem eiuſmodi biliosũm non adeo inflammatum eſſe, iuſsi vt caueret à cibis craſsioribus atque vino, vteretúrque uictu tenuiore: monuíque ipſum ſanum fore ſi præſcriptum victũ ſeruaret. Iam cutis corporis atque oculorum albũ arquatum ſpectabatur, & homine à morbo liberato, victúque nõ admodũ tenui vſo, prędixi humorem vacuatũ iri ſine dolore, præſertim ſi neque cibi, neque ambiens aër ad illius incenſionem hominem iritent. Nanque cùm eiuſmodi bilis ſit craſſa, vix quidem accenditur: ſed vbi accenſa fuerit, nõ facilè poteſt extingui. Sed de hiſce ſatis, deinceps ad alia eundum, ac de coloribus oleaceis diſputandum.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis viridibus, Caput 9.

VIRIDIVM colorum omnis varietas veluti in duobus generibus ſpectatur, altero oleaceorum, altero viridiũ, eodẽ nomine cum genere uocatorũ, veluti in iis quę de differẽtiis urinarum dictũ eſt. Oleaceæ autẽ quæ ob colliquatio-

nem pinguis generantur, hecticā febrem adeſſe arguunt: veluti in iis quæ de iudicijs vrinarū explicatum eſt. Quæ verò ob malignitatem ægritudinis virides apparent, hæ nō in minore prauitate quàm quę oleaceæ ſunt, cōſtituuntur. Sed cōfert hac in parte animaduertere. nāq; ſi memorati colores oleacei paulatim retrocedētes ad naturales vergant, prædicendum tum eſt ſolutionē fieri accidentiū corpus ambientiū. Quòd ſi etiā febre valetudinē lędēte peiores vrinę profluere videantur, decet prędicere periculum imminēs, atque cautè conuerſari cum ægro periclitanti, idque ne occaſionem reprehendendi des ijs qui ad maledicendum ſunt promptiores, ac ſi negligenter ad curandam ægritudinem ingreſſus eſſes. Nam cùm malum proceſſerit, etiam contenta peiora ſpectantur, quemadmodum paulo inferius dicetur, vbi diſputarimus de præuidentia ex contentis. Quinetiam eo tutiorem feceris prænunciationem, quo magis intellexeris per omnes concoctiones errores naturæ. Duorum porro colorum viridium, quos ratio nouit, neſcio vter peior ſit: cúmq; vterque alterū ſuperare cōtendat, neſcio utrum promptius ægrotātem tollat. Quantū ergo bilis ſuperans alios humores vicerit, demonſtrant vrinarum colores. Videre autē poteris, atq; prædicere, vbi didiceris accidentia. Nanque inſania & aſsidua & intermittens corripit ægrotātes, uomitus item atque excretio bilis interdū purę, eruginoſę atque

aduſtæ, ſitis aſsidua, & æſtus, lingua aduſta, atq; hypochondria ſubcontracta. Hęc atq; alia id genus ſunt accidētia viridis bilis. Sed ſi virtus robuſta fuerit, & colores remittantur, atq; mutentur ad bonos, ſpes eſt hominem ſuper futurū eſſe, atque confidendum eſt. Sin verò nihil ex hiſce adſerit, & vrina eiuſmodi perſeuerauerit, metus nō paruus eſt, ne ob ſpaſmum à ſiccitate & æſtu accidentem ægroto, ſomnus quidam ex quo excitari nō poſsit, hominem capiat. Eo igitur pacto per ſingulas mutationes, & cōcoctiones, & cruditates, prænūciationes ducere oportet eum qui exquiſitè rem conſiderat.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis venetis, liuidis, & nigris, Cap. 10.

VENETAE vrinarum, & liuidæ atque nigræ, quæ vltra prędictas ſunt, frequentius ab humore melancholico colorantur. Nihilo tamen minus ob alias etiā cauſſas eiuſmodi vrinæ ſpectantur, quemadmodum etiam in ijs quæ de iudiciis vrinarum, dictum eſt. Nunc ſubiungamus quod cōferat ad præuidentiam, quod relictū eſt in diſputatione de iudiciis. Igitur quæcunq; vrinæ eiuſmodi ſpectantur, vel albis, vel aliis ſimilibus coloribus præcedentibus, præſertim ſi vel melancholia, uel febris quartana præceſſerit, atque præter hæc lien fuerit tumefactus, plenus humore huiuſmodi, hæ ipſæ euacuatæ teſtantur ſolutionem memoratatum paſsionum: quare

oportet cõfidenter prænunciare. Nanque ſi paſſiones hæ ſoleant ob humorem melancholicum excreſcere, prorſus diſſolui eas neceſſe eſt, euacuato humore augente. Quamobrem paulatim procedentes ad id quod ſecundum naturam eſt, tolluntur. Quinetiam cùm vrinæ uirides ac liuidæ præceſſerint, decens eſt tanquam delaſſatam medelam cedere. Ad extremã enim prauitatem tum euectę ſunt paſsiones, ſi earum aliæ à caliditate, aliæ item æqua ratione à frigiditate generentur. Hæ enim qualitates cùm ad ſummũ terminum excreuerint, ſoluere conſueuerunt compaginem corporis, virtute naturali minus ſuſtinente incommoderationem. Adhęc in febribus mediocrib⁹ ſi fortè eiuſmodi vrinæ apparuerint diebus nõ criticis, fuerítque valida uirtus, mortem minantur. Neque idcirco vincentur ægri, ſi duo bona cũ vno ſigno prauo pugnarint. Quòd ſi febris fuerit acuta, tum mors expectanda eſt, maximè ſi iudiciaria dies fuerit indicans. Sed de iudiciariis diebus alijs in locis dictũ eſt à ſapiẽte Galeno. Licet tamẽ nobis hoc pacto inter diſputandum de eis dicere, quantum videtur cõuenire diſciplinę de vrinis. Nãque nitentibus ex quiſitoria diſcere, ars tradita à Galeno conferet. quoniam vero de pręuidentiis in coloribus vrinarum contemplatis, à nobis dictum eſt, par eſſe videtur vt hac in parte oratio de eis terminetur. Poſthac verò aggrediamur diſputationẽ de ſubſtantiis vrinarum, veluti etiam in aliis libris in-

ſtruximus. Deinde de contentis, atque cæteris quæ in hiſce ſpectantur.

DE PRAEVIDENTIA E CONſiſtentia vrinarum, Cap. II.

CVM in vrinis cōſiſtentię tam multę, & variæ conſiderentur: quarum plures vt quæ intermedię ſunt, nominibus propriis vacarūt: de quibus diligentius in iis quę de differentiis vrinarū ſcripta ſunt, determinatum eſt, nunc cōueniens eſt vt etiam ſuper eis prępuidentiam aperiamus: quę nihilominus quàm quę dicta ſunt, cōferens erit tractationi de vrinis. Quæcūque igitur vrinarum conſiſtentiæ mediocriter concretę ſunt, faciléque ſolui poſſunt concedentes ad mediocritatem: etiam modo quodam uirtutem confirmari ſignificant hac ratione. Quantum uerò ſeceſſerint verſus immodeſtiam declinātes à mediocritate, tantum deiectam eſſe uirtutem oſtendunt, atque humorum in corpore manentium ſubſtantiā tam quātitate, quàm qualitate diſtare ab eo quod ſecundum naturam eſt. Veruntamē immorandum eſt hac in parte, atque declarandæ ſunt ſingulæ quæ ſpectantur vrinarum conſiſtentiæ. Tenues ergo ſubſtantiæ quam ob cauſſam appareant, & quid ſibi velint, in libris ſuperioribus explicatum eſt: nunc reliqua ſubiungētur. Nanque tenues conſiſtentiæ quæ in eodem manentes perſeuerant, arguunt paſsionum quæ

corpus occupant, accidentia tum manere, tum etiam fortaſſe increſcere, tanquam nondum erigente ſe natura ad occurrendum humoribus affligentibus. Siquidem conuenit vt accidentia increſcant paſsione quæ corripuit, inſtante, atque naturali virtute paulatim ceſſante. quandoquidem in primis diebus ſi valida firmitate reſiſtere ipſa virtus videatur, aut parum ſe erigere, quantum tunc par eſt, reliquo tempore inferior reddita cedit. Quamobrem colores in vrinis tenuibus peiores apparebunt, atque manifeſtiores erunt cruditates. Hæc tu igitur vbi conſideraueris, prænunciaueris aut naturam multo tempore indigere ad ſanandum, modo tum etiam virtus firma ſit, aut ipſa nequeunte tãto tempore pugnam tolerare vt victrix euadat, ægrum ſubire vitæ damnum. Quòd ſi immodicæ tenuitates remiſsionem fecerint, atque accidentia diminuantur, virtúſque tanquam re firmata procedendo concoctionem inducet. Quamobrem hęc intelligens, decet vt ægrotis ſalutem pręnuncies. Neque ignorare oportet colores commiſtos, quòd tenuitatis præſentis aliquid phantaſiæ aufertur, quatenus colores mixti fuerint cum conſiſtentia, quemadmodum multus color aufert craſsitudinem. Veruntamen decens eſt vt poſthac de hiſce diſputetur, præſertim ſi hæc quoque conferant ad capeſcendam diſciplinam. Quare vt par eſt, deinceps conſiderandum eſt.

QVOD QVANTO MAGIS vrina coloratur, eo plus præſentis tenuitatis ſummouetur imaginatione, Cap.12.

TANTVM ſummouent tenues ſubſtantias vrinarum imaginatione cæteri colores, quantum ipſi ab albo receſſerint: quum dictum ſit id tenue eſſe in vrinis, quod eſt maximè pellucidum: color autē albus maximè aëreę ſubſtantię particeps eſſe voluit. Decenter itaque vtriſque coëuntibus in corpore tranſlucidiſsimo matulæ, facilius viſus per omnia trāſit, nihil reſiſtēte corpore tranſlucido. Nanque viſus tum eſt actu viſus, cùm firmatur ſuper corpore tranſlucidum terminante. Nanque in tenuibus, & aëreis neutiquam firmatur, cùm vndequaque tenuia ſunt, & tranſlucida. Conueniens eſt etiā in vrinis, ſimili ratione habita, vt tenues cum albo colore, potius quàm cū alio colore penetret viſus: veluti viſus magis impeditur in corpore minus pellucido, vt difficilius pertranſit, quemadmodū facilius pertrāſit in albis: ita vt ex hiſce liceat inferre, illis minus tenuia eſſe hæc, in quibus tēpore maiore viſus per colores immoratur. Quinetiam tantum inter ſe colores differre ſummouenda tenuitate per phantaſiam, quantum cæteri colores recedunt ab albo. Atque compertum iam eſſe videtur idipſum vrinis ijs quæ cùm conſiſtentia ſint tenues, colore vero nigræ, difficilius ſpectantur in matulis. Quandoquidem hæ

nigræ

nigræ ferè tota perſpicuitate priuatæ ſunt: tum contrarietate quam habent cum maximè albis, & perſpicuis, tum participatione potiore naturę terreſtris: atque decens eſſe vt quæ à perſpicuitate verſus oppoſitas deciderint, hæ decidant mẽſura ſimili qua nigra paſsim recedunt ab albis.

QVOD QVANTO MAGIS craſſeſcunt vrinæ, eo plus coloris ſummoueãt, qui inerat priuſquam illæ craſſeſcerẽt, Cap. 13.

AT verò ſuper ijs quæ craſsitudine ſummouent colores, eiuſmodi ratio haberi poterit. Siquidem corpora perſpicua eiuſdem ſubſtantię, quo magis ad tenuitatem acceſſerint, eo trãſlucidiora efficiuntur. Nanque quę tranſlucidiora ſunt, hęc puriores & proprios colores pręſentant: viſuſque eo facilius tranſit per tenuiora, quo facilius ſuſtinet colores qui in ipſo recepti ſunt. Decens itaque eſt vt colores ſummoueantur, tum ab ingenita craſsitudine, tum etiã ꝙ viſus in ſuperficie rerum craſſarum requieſcens non pertranſit. Ad hæc quum læuitas multa differat ab aſperitate ſuſcipiendo viſum, craſſa verò magis ſimilia ſint aſperis corporibus, decẽs eſt vt craſsitudo auferat colorem is ijs: quemadmodum mare uento criſpatum ratione aſperitatis aufert colorem qui aderat. Quinetiam idem diſcere eſt in lapidibus adeptis ſuperficiem quandam. Nanque vbi arte & complanati & læuigati fuerint, eorum colores euidentiores ſpectãtur,

quàm qui adhuc aſperi manent. Sed de hiſce ſatis hactenus dictum eſſe arbitror. Poſthac explicanda ratio eſt ſuper ijs quæ putantur in vrinarum craſſa ſubſtantia, ubi de tenuibus ſufficienter tractatum ſit.

DE PRAEVIDENTIA EX craſſa vrinarum ſubſtãtia, Cap. 14.

CRASSAE vrinæ ſi in febre ſpectãtur, vbi tenues & tranſlucidæ præfuerant, procedente ægritudine, demonſtrandũ prædicendúmq; eſt, ꝙ ſtatim declinatio futura ſit. Nanque hoc caſu videtur natura ſuperaſſe materiã, atque tum incipere illam concoquere, ita vt excretiones uentris fieri potuerĩt, coacta & cõcocta materia: cóq; melius & tutius, quo citius vel plus craſsitudinis inerit, vel uniuerſæ materiæ excretio fiat. Cõuenit itaque vt poſthac paulatim ablata craſsitudine tanquam concocta, & minuta materia quæ affligebat, accidentia diſſoluantur, naturalibus excretionibus exauctis, atque vrinæ ad propriũ colorem reuertantur. Quòd ſi vnà cum acceſſione febris urinæ craſſę ſpectentur, quæ neque proceſſu temporis deſinant craſſeſcere, neque ſi deſiuerint, attenuentur, ſed ſemper aut craſſitudini addant, aut ſi non addiderint, non etiam tenuentur, neque ad meliores colores mutentur: diſcere licet tum adeſſe virtutis infirmitatem, atque coniectare multitudinem non paruam humorum, ita vt metus non paruus ſit, ne

fatigata iam natura ſuarum actionum obliuiſcatur. Quo quid eſſe poteſt peius corpori eius actione conſtante? Veluti non iam pridem in adoleſcente vidimus? Is enim corporis firmitate & magnitudine præſtabat, ſed plurimis atque uariis vtebatur ſine vlla uiuẽdi ratione eſcis. Quinetiam adoleſcens interdum corripiebatur à febre continua, atque incidendo in uentris fluxus, liberabatur. ſed tandẽ captus à febre accenſa à magna putredine, me vocauit, mihíque curã eius credidit. Erat dies tertia qua ad eũ accerſitus ſum, veni, & æger nõ mediocriter ſe habebat. tetigi pulſum, nouíque nõ paruam febrem à putredine humorum genitam eſſe. Deinde matulã vidi multam craſsitudinem continentem, vſque adeo vt maiorem non potuiſſet habere, cuius color erat uarius & alienus. Nõ enim videbatur albus, neque rubeus, neque niger, neque rufus: atque omnibus his coloribus ita apparentibus, nihil tamen exactè ſecretum, & definitum proprio loco erat, neq; ualde miſta, ſed mediocri miſtura erant. Hanc itaque alienã ſpeciem intuitus vehementer admiratus ſum, atque uiſus ſum intelligere magnam humorum corruptionem, niſi verius quidam intuitus eam urinam ad homine obortã dixiſſet eſſe humorũ reſolutionẽ quandã in elementa. Quinetiam pręter hæc aderant excretiones uẽtris immodicæ grauitérque olentes humorum corruptorum, qui iam ceperãt impetum fluendi per infernas partes, atque quędã diſ-

ſolutio totius corporis eius aderat ob vehementiam febris,& magnitudinem euacuationis uirtute deiecta. Nanque bilis pura,& veluti aquea profluebat multa,& aſsidua ſurrectione excedẽs mediocritatẽ. Ea itaque die hoc pacto male ſe habuit: poſtea uerò etiam vrinæ excretionem continuit: tum quia totus impetus materiæ in ventrem cõceſſerat, tum quia febris uehemẽtia exiccatus fuerat muſculus circa veſicæ colum, qui cõtinet ne urina intempeſtiuè efflueret. At verò vſqueadeo remiſſa eſt uirtus eius concoctrix à magno momento materiæ fluentis deorſum, vt iam mortificata videretur. Quinetiam è naribus aliqua fruſta ſanguinis mortificati effluxere, atque per fauces expulſa ſunt. Quod ubi medicus quidam ex ijs qui frequentabãt, vidit, uenam incidit cùm nihil opus eſſet, arbitratus ſanguinem expelli debere ob multitudinem. Quoniam verò quarta dies iam erat ab ea qua urinam continuit, veſica verò extumuit à multa collecta vrina, nec viam ad exitum habente,& dies iam ſexta erat, atq; ſpaſmus immodicus corripuit ægrotum: atq; eo modo facilius proſtrata reliqua virtute, ſuccubuit ęger accidentibus. Et hoc iam relatum nobis eſt, quod non ualde decere uidebatur, craſsitudine urinarum orationem attrahente. Quoniam autem decens eſt vt aliqui noſſe cupiant hanc alteram hiſtoriam, eam ſubiunxeris prædictis ob vrinas ſimiles enarrãdam. Nanque vbi ea non à propoſito diſcrepet, ſi nõ etiam re-

ferretur, poſſet ſtudiis hiſce incumbentem mediocri afficere triſtitia. Venit igitur quidam à pagis ad nos matulam ferens, urinam ſanè quàm craſſam, atque varia continentem, ac probè qualis ea quæ iuuenis paulò antè dicti fuerat. Solum enim ab illa diſcrepabat, ꝙ non videbatur rufa, & ſi liceat exemplo rationem oſtendere, nebulis ſimilis erat, quæ nō vſquequaque auerſæ ſoli, neque illuſtratæ, craſſæque ſuapte natura manētes verſicolores ſpectantur. Is ergo qui matulam habebat, aquā intercutem patiebatur, atque tumidus erat, retulitque iampridem ſe grauiter ęgrotaſſe, atque ægritudine ſolutum incidiſſe in eam paſsionem. Mihi viſum eſt, hominem, cùm debilis eſſet concoctrix uirtus, victu abuſum eſſe: ita vt eam ob rem inciderit in eam ægritudinē, multitudine crudorum humorum in corpore cumulata. Atque tum abijt edoctus quo victus modo vti deberet. Neque deinde audiui quid actum ſit ab eo, vt qui ad me poſtea nō redierit. Quinetiam tu qui his rebus incumbis, intelligens vehementer craſſas urinas adeo prauas eſſe, etiā haſce, vt par eſt, prænunciationes ſuper eis facito, ſpectans naturalem uirtutem, atque mutationes ſubſtantiarum & colorū urinæ. Et ſi fuerint tenuatæ, & meliores colores ſuſcipientes, expectādam eſſe affligentium remiſsionem, ac declarandum illa abitura. Sin uerò ad contraria conceſſerint, dicendum mala ſucceſsura eſſe, atque auertenda eſſe: ea enim tum arguunt magnam vir-

tutis debilitatem,tum magnam repletionem ma lorum humorum. Sed de ſubſtantijs urinarum oratio hîc terminetur, vbi de eis ſufficienter dictum ſit, præſertim cùm prudentibus mediocria, verbo duntaxat veritatẽ attingentia, multa porrigãt momenta ad ægritudinũ præuidentiã. poſthac verò decẽs eſſe videtur vt de cõtentis dicam⁹, ſic præſtituto ordine orationis poſtulãte.

DE PRAEVIDENTIA EX CONtentis diſsimilaribus, Caput 15.

QVOD contenta quæ ſunt alba, læuia, atque æquabilia per omne tempus apparentia, tutam conditionem, atque ſanitatem ſignificent, Hippocrates primus docuit, tum experientia etiam cum ratione edocuit. Quantúmque hæc minuuntur, tantum eſt imminuta ſanitas, pro modo receſſus ab eo quod ſecundum naturam eſt. Quinetiam cætera ſecundum naturam & ornatum habentibus contentis, proprium verô locum non habentibus, quantum à fundo matulæ diſtulerint ſurſum uerſus concedentia, eo plus eſſe ſpiritus attollentis ac leuem reddentis ſubſtantiam, oſtendunt: arguúntque illa loca corporis male ſana eſſe, ad quæ contenta contigit concedere, habita ratione humani locorum corporis, & matulæ. Atque in eodem loco perſeuerantia maius nocumentum cum debilitate virtutis ſignificant: quæ ſi in eo loco pauco tempore mãſerint, modicum momẽtum oſtendunt. Tale au-

tem ipſe quoque memini me vidiſſe in quadam muliere, quæ à quodam Syro pharmacum purgatorium datum bibit. Quoniam illud fuit acrius, intra paucum tempus purgauit quæ oportebat, ſed acrimonia procedens etiam inteſtina tetigit. Ergo ſanguinolenta excrementa ferebantur, ac dolores & in ſuperiore uentre, & inteſtinis ſequebantur. Id vbi uidit medicus, atque alij qui ægrotanti præſto erant, ſiſtere conati ſunt ſanguinolenta illa, & multum ſiſtentibus vſi ſunt. Mulier verò ita affecta tunc uiſa eſt ſana eſſe. ſed tamen paucos poſt dies, circa hypochondria ſenſit pondus atque dolorem. Atque præter hęc, faſtidium cibi mediocre, ac ſitis aderant, urina interdum turbulenta & craſſa erat, & externo igne cõtenta extenuata habebãt medium locum humoris. Interdum non etiam erat vrina craſſa & turbida, atque nihilominus cõtenta in eius medio loco ſpectabãtur. Ego igitur hęc videns, cõſiderabam à pharmaco iampridem ei dato non mediocrem materiam attractã fuiſſe à ꝓfundiorib⁹ partibus corporis, atque illic cõceptam eſſe ob abuſum medicaminum adſtringentium: atq; cibos aſſumptos, cũ eiuſmodi adſtringentium generibus induxiſſe obſtructionẽ arbitratus ſum: atque dicẽs eam oportere vti clyſteribus & glãdibus, videbã me rectè cõſideraſſe, & ita fieri vt ægrota liberaretur quodãmodo à ſuis doloribus. Verũtamen cùm hęc ipſa remedia nõ poſſent vſquequaq; illã ſanare, idcirco ſubdidi,

nius eſſe vt maiore purgatione, quàm quæ ex clyſtere eſt vteretur. Neutiquam perſuaſi (nõ enim parum metuebat ab eis quæ pridem acciderant, uidebámque ipſam non defecturam, quòd multum experta eſſet) neque mihi ea proponenti aſſentire uoluit, à memorato timore adhuc diſtenta. Vbi uerò pauco poſt tempore lapſa eſſet in peiora, accerſiuit virum quẽdam inter doctos artis medicæ celebrem, qui precibus eius parens profectus eſt, arbitratúsque eſt ægrotantem incidiſſe in paſsionem hypochondriacã: quæ paſsio non adhuc erat, vt mihi uiſum eſt, veriſimile tamen erat futurã, ſed ille paulo poſt purgatiuum medicamen bibere perſuaſit, dixítque non alio modo illam liberari poſſe à paſsionibus eam occupantibus, niſi crediderit documento eorũ qui rectè iudicare ægritudines ſciũt. Quia vero paruum mométum interdum maxima poteſt (nam nos quoque laudauimus uiri illius ſententiã) perſuaſa eſt ægrotãs, atque pharmacum mediocriter purgans ebibit, ſtatímque liberata fuit. Hoc pacto cõtentorum conuerſatio facta à fundo matulæ ad alia loca, oſtendit proportione quadam partes malè ſanas corporis. Nanque excrementa ſani corporis natura deorſum feruntur vt expellantur, ſi fortè ad loca contraria expellantur, illic aggerari conſueuere, atque tractu temporis patientem affligere. Quinetiam quæ ſublimantur aduſq; medium urinæ humorem, potius materiam tetigiſſe hypochondria, & viſcera, at-

que etiam pectus arguunt. At verò quæ vt nubes innatant, demonſtrant materiam paſsionem eſſe in capite. Præter hæc addam alteram hiſtoriam, vt magis quæ dicta ſunt, clarè ſpectentur. Quidam familiaris meus iacebat febriēs, ac urinarū contenta prorſus ſublimata primo ſpectabantur, ac deinde nubila erant: æger verò cœpit delirare, atque abſque ſenſu iacens naturales neceſsitates impleuit. Vndecima die cōtenta in ſuperficie vrinæ innatauerunt alba, & ſubtenacia, atq; qualia dicta ſunt in libro de differentiis urinarum, qua contraria ſunt aſperis: uidebantur enim craſsiora eis quæ ſecundum naturam ſunt, atq; veluti diceres, ſpermatica. Die ſequenti hāc, atque altera, vt arbitror, nihil contentorum in vrinis uiſum eſt. Paulo poſt remiſſa eſt hominis inſania, omniáque cœperunt melius habere, quę paſſus fuerat: nondum exactè ad priſtinam valetudinem reuerſus erat, quum parotides vtrinque ſubortæ ſunt. quæ ubi maturatæ, & apertæ fuerunt, curatæ ſunt. Videbantur igitur illa contenta ſemper ſubnubilantia, ſignificare inclinationē materiæ ad illa loca. Hęc ergo decet uos, qui hiſce rebus ſtudetis, diſcere, atq; proferre vultis decentia. Atque hæc contenta alba, & non permixta corpori diuerſi generis ſolo loco differentia, eiuſmodi partes langueſcere ſignificare ſolēt. Quòd ſi aliqua diuerſi generis corpora cum eis immiſta fuerint, ſignificant à colore humorem: ſi uerò eiuſmodi contenta omnino fuerint diui-

ſa, atque occupauerint chymatis latitudinem, etiam proportione in ægro paſsionum ſenſus excitãtur ad eiuſmodi partes, expulſa materia à notho ſpiritu. De quibus rebus dictũ eſt in ijs quæ de iudicijs urinarum. Prauo colore quinetiã contenta eo peiores affectus corporis enũciant, quo magis cõceſſerint ad fundũ matulæ: veluti cõcedunt eo cõtenta ſecundum naturã. Enęoremata enim nigra, ſi deſcenderint ad fundum, arguunt ægritudinẽ perueniſſe ad ſupremã prauitatem. Eadẽ quo magis ſubnubilãtur, eo potius ægrum habere ſupereſſe poſſe oſtendunt, confirmata naturali virtute. Siquidem illa demonſtrant naturam veluti victam cedere, hæc verò quodammodo repugnando propellere: quòd contentis his accidens, modo contrario ſe habet contentis ſecundum naturam: contenta uerò biliofa, & ſanguinea, & rubea vt rationem mediam tenent inter ſana & ea quæ maximè praua ſunt, ita mediocritatem obtinuerũt in criſi. hęc enim indigent longiore tempore ad concoquendum. Quamobrem oportet vt conſideretur virtus ægri, atque ad eam ratione habita proferatur pręuidentia. Sed de contentis cumulatis, & plus matulæ poſſidentibus, atque craſsitudine differẽtibus à mediocritate, hoc pacto licet diligenter diſcere. In initijs atque augmentis ægritudinum apparentia, pręſertim ſi febris fuerit non contemnenda, arguunt humorum copiam quæ indiget ad concoquendum firmitate virtutis, & tẽpore, & for-

tuna bona, vt arbitror. Quamobrem coniecturam feceris ab hiſce, anguſtias meatuum eſſe circa pectus, veluti à multitudine humorum ſeptũ tranſuerſum arctaretur. In uigore verò ſummo febris atque declinatione, contenta illa ſalutaria & bona ſunt, cum febris impetum ceperit in ea. Diſputatio autem de hypoſtaſi orobea, & furfurea, & laminea, & ſimilacea ſuperius, atque quãtum expediebat in ijs quæ de iudiciis vrinarum tractata eſt: hac verò in parte illud eſt ſubdendum de ipſis. Nanque ſi eiuſmodi contenta plura fluxerint, atque in peiora proceſſerint, fas eſt pronunciare mala eſſe, atque naturam laſſatam deficere, quòd illa corporis habitum & compagem corrumpant. Contrà verò ſi pauca apparuerint, atque ad minus mala aſsiduè vergant, pronunciandum ſalutem ægri aduentare, atque ſperandum eſſe. Habes iam, vt arbitror, diſputationem ſuper cõtentis ſatis explicatam, ijs qui breuitatẽ orationis amant, ijsque qui quãplurima mediocri oratione diſcere cupiunt. Poſthac ad reliqua tranſeamus. Quum igitur notum ſit, ratio quæ ſuper bullis eſt, quantum conferat ad iudicandas vrinas, veluti de hiſce illic diximus: nunc quoque ſubiungamus quantum ſatis eſſe videatur ad prępuidendum.

DE PRAEVIDENTIA EX bullis, Caput 16.

BVLLAE apparere in vrinis ſanorum innatãtes, præſertim ſi maiores, & diffuſæ abſque ordine inſpiciantur. In ijs verò qui febre laborant quæ nondum antea uiſæ erant, ſolutionem propè febris ſignificant. Nanque vbi apparuerint, ſatis ſunt vt perſuadeãt febris præteriiſſe vigorem, atque declinare: ſuntque ueluti obſcura quædam ſigna concoctionis, atque tum exiſtimãtur nuncia contentorum concoctorum. Interdum pro bullis non apparentibus ſufficiunt craſſæ ſpumulę, veluti in vino apparere ſolent innatantes. At uerò ſi bullæ vnà cum febre apparuerint atq; proceſſerint, dolores nõ modicos capitis arguũt. ſed etiã periculoſos, maximè ſi cum tenui ſubſtãtia urinę veluti corona innatauerint: cum craſſa ſubſtantia verò tanquam cum modeſtiore, bullę quoque moderatiores apparent, & moderatiora ſignificãt. Quod uerò illic dictum eſt ſignum eſſe fluxionis in pulmonem, quum in præcedente capitis dolore uiſum ſit, hoc pacto ſe habet. Nam poſtquam æſtas acceſſerit (tunc enim potius quàm aliâs accidere ſolet vt homo efficiatur calidior, ſitis eum capit, atque plura quàm par eſt, pocula ebibuntur) tunc inquam caput deſiccatum attraxit humiditatem multam, atq; repletum eſt ea, paulóque poſt dolorem illum, atque pondus mediocre paſſum eſt. Attracta humiditate plus quã deceat, vt dictum eſt, eo quòd capitis ſubſtãtia effecta eſt calida, nequit tantam humiditatem concoquere, caput ipſum non do-

minans humiditati, à qua dolores generãtur. Veruntamen vbi caput grauatum eſt, tum humiditatis pars aſſumitur, pars ſoluitur, eáque delata deorſum, & ſubtilitare ſua deſluẽs in pulmonem excitauit tuſſes, atque paruum quoddam in ventrem ſuffluens, tantundem conturbauit. Atque in ſanis & ægris eiuſmodi apparentes urinæ, ſimilia ſignificare poſſunt. Veruntamen in ægris, vel multæ potionis alicuius oblatio, vel ſiccitas orta à dolore, atq; aliæ cæteræ cauſſę differẽtes ſunt munere hoc ipſo faciendæ præuidentiæ. Bullæ quinetiam quæ dolorem capitis ſignificabant, ſi breui diſſoluantur, ſignificant dolores quoque diminui. Quæ uerò vſquequaque ſunt & maiores, atque abſque ordine diffuſæ per matulam, arguunt dolores qui præceſſerunt, diſſolui. Quia verò bullarum ſignificantium dolorem capitis, aliæ ſunt per totam coronam, quæ etiam ſignificant totius capitis dolorem, aliæ per dimidiã coronam, quæ medietatis capitis dolorem arguũt, atque reliquæ proportione, reliquum idipſum diſcendum eſt ex hiſce quæ dicta ſunt.

DE PRAEVIDENTIA EX COloribus diuerſis ipſius coronæ, & male olente vrina, & colliquaminibus, Cap. 17.

SVPER coloribus diuerſis, qui in corona ſpectantur, hoc pacto opinari oportet. Nanque colores coronæ, ſi peiores fuerĩt, quàm qui ſunt reliquæ ſubſtantiæ vrinæ, referre oportet males

eſſe, atque eo magis, quo peiores apparuerint. Quòd ſi meliores fuerint, fas eſt proferre illos eſſe in principio dominij naturæ. Illinc enim veluti à principio natura inciperet vel ſuperare, vel ſuperari, licet per iudicia è coloribus coronę habita vt decet, ſcire ſalutem & mortem. Veruntamen ipſę coronę, cùm non multum cōcolores ſunt reliquo vrinę fluori, neque apparent, tum à colore totius eſt ratiocinādum. Quādo verò colore differunt coronę, tum ſunt manifeſtę ſapiētibus. Inde verò cōiectandę ſunt motiones corporis. Atque de coloribus coronæ dictum eſt ſuperius etiam in ijs quę de iudiciis. Quamobrem etiam id quod nunc dictum eſt, ſi additum ſit illi, fortaſſe ſatis eſſe videbitur ijs qui ex breuibus ratiocinando capiunt plura. At verò nunc recordati ſi quid prętermiſſum fuerit, clauſerimus hac in parte librum primum de prędiuidētia. Igitur vrina male olens cum prauo chymate, & cōtentis profluens, arguit omnem corporis habitudinem mortificatā eſſe, ita vt opinandū ſit mortem vicinā eſſe. Alio modo ſi ſe vrina habuerit, pronunciandum cōferre, maximè ſi pus ſubſiderit. Ille enim malus odor ſignificat plagam alicuius internæ partis corporis. Et ſi procedēte tempore minor fuerit odor & pus, fortaſſe naturam præſtare cōiectare poteris: ſi verò cōtraria fuerint, pronunciandum mortem futuram. Quinetiam ſi colliquamina cōtinua innatantia, & veluti aranea apparuerint, malum eſt, atque profe-

rendum eſt, vel renes læſos eſſe vel corpus non ali, colliquatione præſente. Atque hæc in parte hac finiantur. Quoniam verò decentem menſuram fecimus huic libro, hoc in loco diſputationē terminamus, vbi percurrimus quę in coloribus, & ſubſtantiis, & contentis, & quæ in hiſce ſpectātur, & in coronis, & bullis, & odoribus, atque colliquaminibus innatantibus ad præuidentiam conferre ſolent. Quæcunque vero reliqua ſunt, liber ſequens cōtinebit. Nāque fortè in illo omne munus diſciplinæ huius terminarimus. Illic etiam referenda ſunt, & quæ decentia, & quæ relicta ſunt: quanuis accidat nos, cùm homines ſimus, etiam aberrare, etſi in aliis multas cauſſas inuenerimus. Ignoſcat nobis prudentior, minimè ſpectando id quod ſummum eſt in arte, ſed potius addat quodcunque contemplatus pręter hæc adinuenerit in ægris & ſanis, tractationis vtilitatem ſpectans.

ANNOTATIO CAPITVM EOrum quæ libro ſecundo continentur.

De præuidentia ex vrinis hypoſtaſi priuatis, Caput 1.

De pręuidentia ex vrinis febrium deficientium, Caput 2.

De præuidentia ex vrinis cōtinuarum febrium, Caput 3.

De præuidentia ex vrinis profluęntibus in vnaquaque cordis affectione, Caput 4.

De præuidētia ex vrinis facta alteratione in pulmone, Caput 5.
De præuidentia ex vrinis ab hepatis affectibus, Caput 6.
De præuidentia ex vrinis ab affectibus cerebri, Caput 7.
De præuidentia ex vrinis ab affectibus ventris, Caput 8.
De præuidentia ex vrinis profluentibus à coſtarum paſsione vera & non vera, Cap. 9.
De præuidentia ex vrinis ab affectis renibus & veſica, Caput 10.
De præuidentia ex vrinis ab affectis colo & inteſtinis, Caput 11.
De præuidentia ex vrinis ab affectis vtero & podice, Caput 12.
De præuidentia ex vrinis ab affectibus extremitatum membrorum, Caput 13.
De præuidentia ex vrinis ſuper ægritudine, an velocius, an tardius ſoluatur, Cap. 14.
Breuis repetitio capitum totius diſputationis, Caput 15.
Quonam pacto ad eiuſmodi diſciplinæ genus promotus ſit auctor, Caput 16.

Actuarij

ACTVARII DE PRAEVIDENTIIS EX VRINIS, LIber ſecundus. Præfatio.

EXERCITATIOnem ſtudiúmque præuidentiæ olim Hippocrates vir ſapiẽtiſsimus adeo magna cura amplexus eſt, vt etiam prognoſtica ſcripta reliquerit. Atq; poſt Hippocratem, tractata eſt ars à Galeno Pergameno vſqueadeo, vt ſi quiſquam alius ſecutus eos fuerit (etſi aliquid ipſi etiã prætermiſerint) is multum huic rei prouiderit. Nanque abſque ratione ſi quiſquam curationem aliquã fecerit, id fortunæ potius quàm artis opus eſſe probatur. Sed ſi quis ratione ægritudinibus curandis operã dederit, prædixerítque tam præſentia quàm quæ antea euenerunt, atque ea etiã quæ ventura ſunt, cenſebitur id eſſe artis munus omni veneratione colendum. Quinetiam non paruam perſuadendi gratiã atque auctoritatem exercẽtibus affert ipſa præuidendi facultas. Aegroti enim audientes ab his ea quæ patiũtur, antequam ipſi reuelarint, prõptiſsimè ſalutem eorum his medicis credunt. Atque medici eiuſmodi cum tuto fundamento, atque percurrente ratione & dicũt & tractant ea quę oportet. Quinetiam fama bona per ora multorũ vagatur præ-

uidentiæ in ægrotis, quæ ijs qui exercuerunt ſe, præbet vt digni fide habeantur. Cùm igitur multa ſint è quibus quiſquam exercendo parat prę uidentiam, nihilominus quàm alia extitit prę uidētia ex vrinis. Nō enim in hac qui ſe exercuit, vt arbitror, etiam tātillo aberrauerit à præuidentia quę agenda ſit ſuper omnibus paſsionibus humano corpori accidentibus. Igitur vbi in libro ſuperiore pertractauimus omnia quę videbantur conſentanea eſſe ſuper coloribus, & ſubſtantijs, & contentis, atque aliis quibuſdam, nūc prōptè reliqua diſputādo ſubiunxerimus. Quoniā verò vrinæ hypoſtaſi priuatæ plurimùm cōferre poſſunt ad præuidentiam faciendam, de eis primū dicemus, deinde de cæteris tractabimus, veluti ſunt ea quæ in differentiis febrium dici ſolent, atque in membris internis affectis. Atque præter hæc etiam quæcūque diebus decretoriis, & non decretorijs vrinæ poſsint oſtendere.

DE PRAEVIDENTIA EX VRINIS hypoſtaſi priuatis, Caput I.

ETSI inter vrinas illæ quæ hypoſtaſi carent ſint malæ, vt par eſt, non paruam tamen differentiam ſortitæ ſunt. Siquidē in acutis febribus circa initia & augmenta ſi non apparuerint contenta, ſignificatur non parua virtutis debilitas. Nanque ad tantam imbecillitatē ipſa peruenit, vt ob vehementiam cauſſarum affligentium, neceſſariarum actionū oblita ſit. In quo quid aliud quiſ-

quam dicere poterit, quàm ęgritudinem nõ peruenturam aduſque ſummum vigorem, defatigata natura? Atque hiſce in febribus multæ vigiliæ fiũt, immodicę tumultuationes, ſemiinſanię, anxietudines, atque hiſce peiora, ægritudine minante mortẽ. Quòd ſi febres mediocres fuerint, atque in initijs, & augmentis eiuſmodi vrinæ apparuerint, euenit vt ſimilia accidentia ſpectentur, ſed eo moderatiora, quo & virtus ſit firmior, & febres mitiores extiterint. Siquidem par eſt vt aliquando virtus ſe reuocet, vbi non adeo oppugnata fuerit à cauſsis ægritudinẽ inferentibus, atque concoctionibus indulgeat, atque contenta præſentet, quæ alicuius concoctionis ſigna ſunt. Accidit quinimò interdum cùm vrinæ tenues, ac hypoſtaſi priuatæ ſint, febríſque fuerit mitior, ſi aliæ quædam concauſſæ aderint, vt abſceſſus generetur in aliqua parte corporis, in qua ſe febris cumulatè collegerit. Cõcauſſæ uerò eſſe poſſunt hyberna aëris qualitas, iniudicabilis cõditio, & motio erratica & incerta ægritudinis, atque ægri virtus mediocriter debilis. In initiis itaque & augmentis ægritudinũ ſi vrinæ hypoſtaſi priuatę apparuerĩt, hæc ipſa prędicere poteris. In declinatione verò ægritudinis ſi eiuſmodi vrinæ ſpectatæ fuerint, nõ multũ dãnare eas oportet. Nãq; id quod ſtudebamus ſummo ſtudio factũ eſt, ſcilicet naturã ſupereſſe debilitati. In vigore verò & declinatione ægritudinis ſi illę vrinæ apparuerint, videri

poterit id non eſſe alienum, ſi natura veluti iam ſuperaſſet, prius reuocat ſe, deinde agit quæ ſua ſunt, nutritiones parans corpori, oſtendénsque in vrinis contenta. Siquidem eo tempore quo ſe colligit atque refocillat, parua quędam attrahit, ne deficiens ualeat munera prædicta præſtare. Atque vbi collecta fuerit, attrahit maiorem materiam nutrituram, atque tum manifeſta cõtenta exponit. Res, vt arbitror, ſimilis illi eſt quæ iis viris accidit, qui cùm feris magnis certauerunt. hi nempe vt vincerent, magnos labores ſubiuere. Vbi verò uicerũt, primùm cunctis poſthabitis reuocant vires quæ laborauerunt, ac deinde ſua ſtudia perſequuntur. Quinetiam interdum, veluti paulo ante dictum eſt, bullæ vbi apparuerint, ſatis ſunt pro contentis quæ nondum prius apparuerũt. Atque ob cruditates & obſtructiones accidere ſolet, vt urinæ ſine hypoſtaſi profluant in corporibus ſanis. Veruntamen ſi paruo tempore hæ inſpiciantur, poterit reſiſtere homo ſanus. Sed ſi malum id protraxerit tempus, perquam facilè ab ægritudine corripi poteſt. Tu vero promptè præuidere poteris, vbi ſciuiſti quænam ægritudines in quibus affectionibus maximè prouenire ſoleant, nihilominus contemplatis & ætate, & diæta, & aëris qualitate, atque cæteris quæ in urinis inſunt, quemadmodum ſuperius diximus, quà ad præuidentiam earum ægritudinum intendantur. Sed ratio quæ ſuper urinis hypoſtaſi carẽtibus, quàm fieri poſsit breuis,

eiuſmodi reddi poteſt. Poſthac decens eſt vt de præuidentiis, quæ à prænotis urinis in diuerſis febrium generibus proficiſcuntur, dicamus.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis febrium deficientium, Cap. 2.

FEBRIVM intermittentium, tertianæ inquam, quartanæ, & quotidianæ, quæ ab obſtructione & cruditate, atq; etiã multitudine humorum ipſas accendentium generantur, initiis frequentiſsimè vrinæ abſque hypoſtaſi proueniũt, quemadmodum etiam ſuperius dictum à nobis eſt. Ab hiſce itaque ſumpta coniectura præuidere poteris longitudinis tẽpus. Siquidem vbi nõdum genuina caliditas concoxit aliquam materiam, & paroxyſmi & febres in iis fiunt, tãquam pugnaret adhuc natura vt concoquat humores affligẽtes, & eos excernat. Ergo par eſt vt quantiſper urinæ non participes cõcoctionis fuerint, tãtiſper paroxyſmi corripiãt ægrum, atque eum affligant. Sed vbi cõcoctionis etiam paruum ſignum dignoſcitur, ſpes eſt hominem ſuperfuturum ægritudini, atque virtutẽ vſquequaque ſuperaturã ægritudinis cauſſas. Nanque etſi in ſingulis paroxyſmis virtus tam paruum quiddã alteret & concoquat vt non ſentiatur, nõ idcirco exiſtimanda eſt ſuperauiſſe morbum, cuius multa materia, & cruda, & inhærens eſſe probatur. Vbi verò eo virtus peruenerit vt uicerit affligẽtem humorem tum contenta quæ cõcoctionis

ſunt ſigna, in vrinis manifeſta ſpectantur, atque teſtantur naturam concoxiſſe, atque expuliſſe omne excrementum, quod non hactenus expellere quiuerat. Veruntamen inter febres intermittētes hoc excellit tertiana febris, quòd nubes ſola in vrinis huius inſpecta, ſatis fuit ad ſignificandam ſolutionem ægritudinis. Humoris enim tenuis ac qui facilè digeratur, faciles ſunt concoctiones, & obſtructionū apertiones. Et vbi facilè natura incūbit, inibi accidentia facillimè diſſoluuntur. Quāobrem oportet te prudētē ob hæc ipſa, ex temporibus cruditatis coniectare tarditatem remiſsionis, atque ab initio concoctionis præuidere celeritatem crisis & iudicij. Sed de eiuſmodi diebus etſi diſputatum ſit à Galeno in ijs quæ de criſi tractauit, fortaſſe tamē etiā nobis hac in parte licuerit dicere mediocriter de eis, quantum videatur cōuenire tractationi de vrinis. Poſthac igitur vbi primò determinarimus de vrinis quæ apparent in febribus continuis, quātum ratione noſtra exiſtimatur ſufficere ad faciendam præuidentiam, deinde de reliquis dicemus.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis continuarum febrium, Cap. 3.

FEBRES continuæ ab humorum putrefactione genitæ, quæ qualéſque ſint, vel ſimplices, vel complicatæ, ſignificāt ab inductis coloribus. Quantitatem verò putrefactionis, atque quali-

tatem humorum arguunt tum ſubſtantię vrinarum, tum contenta, de quibus diligentius diſputatum eſt. Nunc illa ſubdenda ſunt quæ videantur ſufficere ad præuidentiam faciendam, ita vt hinc inchoādum ſit. Dum igitur facilè coquuntur vrinæ, atque paruo tempore, ad id quod ſecundum naturam eſt, feſtinant, exiſtimamus celerem motionem eſſe, atque firmam virtutē. Sin verò vrinæ non citius, ſed tempore potius longo concoquantur, ſi malę fuerint, & diſtantes à mediocritate, oſtēdunt celerem motionē ægritudinis, ſed virtutis infirmitatem non paruam. Quamobrem hîc ſuboritur metus magnus, ne prius quam hę perueniant ad concoctionem, virtus defatigetur. Quòd ſi mediocriter malę ſint vrinę, tempore verò tendant ad mediocritatem, arguunt intelligi debere virtutem nō firmam eſſe, atque oſtendunt ægritudinis motionem pedetentim fieri. Sin verò vrinę celerrimè alterētur, nec multū deſtiterint à mediocritate, ſignificāt virtutis firmitatē, non tamē ægritudinis malitiā. Sed tamen oratio ſuper ægritudinis qualitate & affectione hinc videri poterit. Nam oportet vrinarum mutationes diligenter obſeruare, atque intelligere à quibus ad quas trāſmutētur, atq; an in vrinis ignauia, & malitia ægritudinis appareat. Nanque ſi cōtrà ſe habuerint, illa ſubdola & praua eſſe ſignificātur. Quinetiam pręter hęc par eſt conſiderare tempus mutationū, atque ex hiſce cōiectare poteris futuras

criſes, ſiue tardiores, ſiue celeriores extiterint, de quibus paulo inferius diſputabitur. Nũc verò tanquam alio initio incœpto dicamus de accidentibus vnicuique principalium membrorum. Quando igitur vel aliqua inſignis intemperatura corripuerit aliquod è membris principalibus, aut humor defluxerit ad aliquod eorum nõ mediocriter affligens, ob hoc ipſum alterantur vrinæ, ac eo magis quo maiores venas & arterias habet membrum quod paſſum eſt, quoniã eiuſmodi venoſa uaſa facilius ſenſerũt alterationem in corde factam. Nõ enim quolibet ex membris principibus male affecto ipſum manet immutabile, ſed cùm ad aliqua membra peruenerit alteratio, ipſum etiam mutatur vel calidius, vel frigidius redditũ. Deinde tractu temporis eo pacto cæteris membris affectis, euidentiores tam pulſus quàm urinæ apparent, ſuntque imagines illius affectionis quę intrinſecus eſt. Sed oratio de pulſibus pulcherrimè & ſubtiliſsimè à Galeno viro ſapiẽtiſsimo tractata eſt, vnde volẽtibus diſcere licet. Nunc verò nos ſubiũgamus quæcunque vtilia diſciplinæ fore putamus.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis profluentibus in vnaquaque cordis affectione, Caput 4.

CVM demonſtratum ſit cor eſſe ob caliditatem intemperatum, tum urinæ alterantur, atque acriores & tenuiores reddũtur. Atque cùm

iam ignis ipſum depaſcitur, tũ mediocres in initio ſpectãtur colliquationes: paſsione verò procedente, etiam urinæ apparent oleapparẽtes, & oleicoloræ atque oleaceæ. Quòd ſi eiuſmodi alienus ignis depaſcens adipem, attigerit carnem atque ſolida membra, tum illæ hypoſtaſes inſpectabũtur, quas in hecticis & tabidis febribus cõſiſtere diximus. Nam ratione compertum eſt illas eſſe orobeas, furfureas, lamineas, & ſimilaceas. Frigidam autem intemperaturã ſi cor patiatur, mediocriter alterantur urinæ inclinantes ad albiores, atque contenta eis aderunt cruda, & quãtitate mediocria: nanque colores alterantur mediocriter, ſi nondum compatiatur hepar. Cõtenta verò mediocria & cruda erunt, cùm iam calor naturalis (qui alterare & coquere creditur) langueſcat à frigiditate quæ acceſsit. Iámque ſi intẽdatur ipſa frigiditas in corde, etiam langueſcet naturalis & genuina caliditas. Albæ præterea urinæ & tenues erunt, atque hypoſtaſi priuatæ. Sed ea mala qualitas ſi valde exceſſerit, tũ contenta earum reddentur liuida & nigra. Atque fortaſſe vrinæ omni ex partę nigræ ſpectabuntur, cùm aut melancholicus humor illuc ꝓfundatur ob extremã debilitatem genuinę virtutis, aut frigiditas induxerit tum mortificationẽ, tum nigrores, qui ſunt mortificationis colores. nanque contingit etiam alterutrum eorum fieri. Hoc enim eueniet ob extremã infirmitatem virtutis excretricis, cùm illuc confluxerit nigra

bilis, túmque homini accidũt timores, & triſtitię, & oris ſonitus immodici. Illud verò eueniet, cùm frigiditas multum fuerit exaucta, tum efficit vrinas nigras, pręſertim cùm auerſus fuerit color vrinam illuſtrans. quod diſcere licet in nubibus quę quotidie apparent. Hę enim cùm rarefactę mediocriter fuerint, tum illuſtratę ꝓprios colores oſtendunt, quę nimis ſpiſſatę & craſſeſcentes nigricare ſpectantur. Nam vrinę prius fiunt vmbrilucę, exaucta deinde aſperitate procedente tempore nigreſcunt. Atque hoc pacto affecto corde, eiuſmodi vrinę proueniunt.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis facta alteratione in pulmone, Caput 5.

QVONIAM pulmo poſt cor prõptius alteratur, etiã vrinas afficit, quacunque intemperatura ipſe fuerit affectus, de hac re prius diſputarimus, deinde de reliquis. Si igitur affectus ſit pulmo calida intemperatura, vrinę mutabuntur ab iis quę ſecũdum naturã, ad rufum vergẽtes. Et ſi creuerit caliditas, etiã in vrinis colores excreſcere videbuntur, atque fieri rubeæ ac vineæ. Cuius etiam rei argumenta ſunt ab ijs quæ extrinſecus, veluti eſt mala ſpiratio, & ſitis, & linguæ ſiccitas, & nigritia. Frigiditate verò ſi affectus ſit pulmo, reſpirationes primò erũt tardiores, poſterius etiam pauciores: & abſque ſiti ægroti erunt, ac aërem quem inſpirant, frigidum

ſentiunt, atque paruas tuſſes excitant. Eorum vrinæ uergunt ad albũ, non tamen vehementer. Nanque pulmo membrum calidum eſt. Et cùm parum alterauerit urinas ad album, tum arguit magnam in eo factam eſſe refrigerationem.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis ab hepatis affectibus, Caput 6.

SI hepar à calida intẽperatura fuerit affectũ, producet vrinas rufas & ſubrubeas. Sed intemperatura eiuſmodi exaucta, vrinæ apparebunt valde vineæ & paſſeæ: atque tuſſes magis moleſtabunt, atque ſites, ſi gibbæ partes hepatis inflãmatione laborauerint. Quemadmodum vomitus potius excitabuntur, ſi ſimæ eius partes male fuerint affectæ. intemperatura verò mediocriter frigida ſi hepar laborauerit, urinæ profluent pallidæ & ſubpallidæ. Exaucta verò ſi frigiditas fuerit, vrinæ apparebunt albæ. Sed interdum in eis ſpectare eſt craſsitudinem cum albedine.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis ab affectibus cerebri, Cap. 7.

CEREBRO mediocriter affecto, vrinæ proueniunt rufæ, atque ad ſubflauas inclinantes, maiore verò caliditate producta, ita vt inflãmationem adeſſe exiſtimetur, vrinæ ſpectantur vineæ atque ſubſanguineæ. Contrariæ hiſce prouenerint, ſi frigiditate affectum fuerit.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis ab affectibus ventris, Caput 8.

VENTRIS & ſtomachi, qui ob calidã intemperaturam ceciderunt, mutationes per vrinas minus oſtenduntur. Nanque frigida intemperatura cùm correpti ſint, tum vrinæ ita albæ gignuntur, ut eſt frigiditatis menſura. Calidiore verò intẽperatura affecti, rufas & flauas vrinas ꝓfundũt, in quibus adeſſe ſolẽt ſtomachi dolores, quæ καρδιαλγίαι appellantur à Græcis. Item ſitis & bilis interdũ tenuis atque croceæ, vomitus, & ſatietas, & oris amaror, atque capitis dolores quidam modici. Quemadmodum in affectione mediocriter frigida laborantes ſunt appetentes, atque ſiti carentes: ſed frigida affectione exaucta, redduntur vertiginoſi, atque ſe regere nequeunt, veluti animo linquũtur, atque tremorem cordis ſentiunt, cibum potúmque faſtidientes. Hæc igitur ipſa potius in intemperaturis puris dicta ſunt. Quòd ſi materia quoq; aliqua coiuerit cum omnibus hiſce dictis, has vrinas reddet. Nanque cùm urinæ exiuerint, craſſeſcent, atque contenta in eis cumulatiora ſpectantur, & ægritudines in affectibus eiuſmodi diuturniores fiunt, cùm humorum concoctionibus diſſoluatur ægritudo. Sed hæc quidem concoctiones & incoctiones, atque mutationes vrinarum manifeſtare poſſunt, nos verò ad cætera tranſeamus.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis profluentibus à coſtarum paſsione vera & non vera. Caput 9.

PLEVRITIDIS vrinę in initijs ſubrubeæ ſunt, deinde procedentes rubeſcunt, atque vineæ fiunt, & craſſeſcunt, atque mutationibus oſtendunt quæ ſint euentura. Humore verò frigido ſeptum tranſuerſum moleſtante, atque per quam modicum dolorem mouente, minimámque ſpirandi facultatẽ, eo quia pectus aggrauatum eſt ab eo, vrinæ albæ, & tenues, item cõturbatæ & craſſæ proueniunt. Splen porrò à quacunque intemperatura corripiatur, etiam in ea vrinarum colores oſtendũt. atque facilius à frigidis corripitur homo, atque hi oſtendunt: tardius verò à calidis, ac non etiam multum hi oſtendunt.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis ab affectis renibus & veſica. Cap. 10.

RENIBVS & veſica affectis, ſimiles vrinæ prouenient. Dictum eſt etiam de hiſce in ijs quę de iudicijs vrinarum, diligentius, atque de cæteris quæ eis accidere conſueuerunt, ab illis dictis diſcere oportet. Quoniam verò ea membra fuerunt vrinarum vaſa, facilius cùm quicquam ipſis acciderit, demonſtrauerint, in promptu habẽtes modum demõſtrationis. Nam cætera membra ſolummodo, cùm vehementer propria affectio-

ne alterauerint vrinas, nullum aliud ſignũ euidens oſtẽdunt. Quamobrem cùm aliqua debilis paſsio ipſis aduenerit, non etiam prompte in vrinis illa ſpectatur. Hæc verò quoniam cæteris fuerunt poſteriora, ſerum collectum recipiunt, atq; paſsiones proprias, etiam ſi mediocres fuerint: interdum demonſtrant, id tanquam mercedem, ipſa potius quàm cætera membra recipientes, pro miniſterio quod naturæ præſtant.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis ab affectis colo & inteſtinis, Cap. 11.

COLO atque inteſtinis inflammatione laborãtibus non etiã vrinæ colorabuntur ſecundũ illa quę magis naturalem calorẽ habẽt. Sed frigida intẽperatura cùm eiuſmodi partes corripiantur, & eiuſmodi humor influxerit in ipſas, tum vrinæ ſpectabuntur albę, & aqueæ. Atque ſi qua fuerit obſtructio in colo, tum vrinæ erunt hypoſtaſi priuatæ. in ĩteſtinis verò ſi acciderit obſtructio, vrinæ erunt craſſæ frequentius atque lacti ſimiles. atque paſsione procedente, excretiones erunt plures atque crudiores. At nũc reliquum eſt vt de vtero dicatur.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis ab affectis vtero & podice, Caput 12.

VTERVS, qui vt membrum eſt principale, ita maximè alterat totũ corpus, qua corripitur

ab aliqua intemperatura. Ergo vrinæ eo modo accidit, vt ſint ſimiles tractu temporis ijs quæ ab intēperaturis aliorum membrorū nō adeo principalium eueniunt. Sed vbi in hiſce mēbris genitum ſit pus ab aliqua cauſſa, quod ſit ſane quàm mediocre, id nō erit euidens in vrinis. Sed ſi fuerit excedens, tum colligetur in veſica pus, atque apparebit hærens fundo matulæ, quod manifeſtum erit & à ſpecie, & ab odore. Atq; priuſquā loquatur ægra, tu dixeris eam affectionē: dijudicaueris verò, vt nō ſit veſicę pus, commouendo facilè vrinam, atque intelligendo nunquam indoluiſſe veſicam. Quinetiam cùm mēſes abſque ratione retineantur, vno iam menſe præterito, apparent vnà cum contentis ramenta rubea innatare. Atque procedente retentione, etiam ramenta eiuſmodi plura ſpectantur, atque vrinæ color ad ſubrubeū, atque etiam ad rubeum tendit. Veruntamē vt orationi gratia aliqua afferatur, atque fides dictis nō parua fiat, hanc ſubiunxero hiſtoriā, quæ incūbētibus hiſce ſtudiis erit perquā vtilis. Mulier quædā diues, atque mollis, tres aut quatuor filios pepererat, quorū tres ferè infantes mortui erant, ſolùm vnum audiebat mater. Atque quodā tempore præterito, ipſaq; ambigente dum videret ſpem omnem ſuam in ſolo vno filio, qui repēte tolli poſſet, fluctuare. Verebatur enī ne ſi puer moreretur, cogeretur alienis bona ſua tradere. Nāq;, vt dictū eſt, vbi amiſerat alios, quęrebat modū quo alterū filium pareret,

atque ſpem ſeruaret. Ergo, vt mos eſt mulierib⁹, deſiderium aperuit, atque ſolutionem quęrebat. Quidam dixere hanc ſolutionem, ſi menſium aliqua fieret natura vel arte retentio (nanque ipſi menſes plus iuſto profluebāt) conciperet. quod perſuaſa, rei operam dedit, ac vehemēter retenti ſunt menſes, vnde conceptus ſpes magna eam tenuit. At verò ſecundus menſis erat, muliérque modicè conturbabatur. Nanque cumulato ſanguine menſtruo per vterum, neque locus exeundi habebatur: accidentia, vt videbatur, poterant eſſe ſigna cōceptus. Nanque in initijs conceptuū ſimilia accidere ſolent. At tertius aderat menſis, & paſsiones proceſſerant. vbi verò etiam quartus aduenit mēſis, túmque cum grauidis mulieribus, ſi quid præfuiſſet moleſtiæ, illud ſedatur: ipſi verò magis venter intumuit, atque accidentia peiora ſentiebantur. Igitur circa quintū menſem audiui vt mulier correpta eſſet ab ea paſsione. erat enim mihi vna ex maximè familiarib⁹. Quamobrem ad eam acceſsi, atque intrans vidi ipſam ſupinam iacentem in lecto, & ſalute acta rogaui, vt haberet, ac tetigi pulſum. Illa verò ſubtili ac pertenui voce reſpondit. Pulſus erant pertenues atq; diuerſi, atque virtus genuina ꝓpè victa. Cutis veluti cortex mali granati, & color eius vergebat ad icterum, & omnia quæ circa faciem ſunt, multum attenuata, atque manus & humeros ſatis hærentes pectori habebat. Sed venter magnopere extuberabat. Quoniam verò oportebat

oportebat etiam vrinam ſpectare, ea quidẽ erat tenuis, atq; mihi viſa eſt mediocriter ſubſanguinea. Contenta verò in ea ſubſidebant ad matulæ fundũ valde rubentia, atque veluti ſimilacea. Atque tunc mihi nõ poterat facilè cognoſci paſſio, quæ non multũ trita eſt breuiarijs libris medicorum, eo præſertim ꝙ nemo ex ijs medicis qui illuc frequentabant, paſsionem intelligeret, ſed putarent omnes aquã intercutem eſſe. Quoniam verò paulo poſt legi de paſsionibus mulierum, doctúſque ſum quàm graue eſſet retinere menſtruum ſanguinem, audiuerámque mulieri hunc retentũ eſſe, deinde hac ratione ſuper eius vrina ratiocinatus ſum, illam recta ratione illiuſmodi profluxiſſe. Nam partim ob manifeſtiſsimam collectionẽ ſanguinis in vtero, tumore effecto eiuſmodi, partim ob vicinitatem veſicæ ſanguine cõmiſſo cum vrina, factum erat vt vrinæ colorarentur, ſed ob aſſationem ſanguinis apparuerint contenta ſimilacea atque rubea. Hoc pacto ab immodica mẽſtruorum retentione, præſertim ſi natura antea multa profluxiſſent, vrina alteratur, atque tractu temporis cõmutatur. Cæterum vt omnem hiſtoriã finiamus, reliqua ſubiungamus. ſextus menſis aderat, cùm in ilibus exterioribus factus eſt abſceſſus, atque mollitus eſt tempore procedẽte. Vbi verò ſeptimus menſis aduenerat, prorſus mollitum eſt medicorum emplaſtris, atque deinde apertum eſt, ac reliquo tempore defluxit ab eo ſanguineum pus: ſed vẽ-

ter abinde euacuabatur, quãobrem magna ſpes ſalutis & viro eius oborta eſt, & medicis illuc frequentantibus : quod non ita ſucceſsit, ſed paulo poſt euacuatio ſimul omnium ſpem perdidit. Nã, vt arbitror, quatuor dies poſt tumoris aperturam, venter euacuatus eſt re omni affligente, atque commiſſus eſt, mulier verò veluti inanimis redacta, abſque reluctatione aliqua vitam efflauit. Hæc eſt hiſtoria, & ita ſe habuit. Tu verò diligenter hinc audiuiſti, vt ratione uicinitatis participatus ſit color vrinis ob ſanguinẽ collectum in vtero, vtq; mediocri collecto ſanguine, contenta ſola perparum alterentur. ſin verò collectus exceſſerit, etiã alteratio erit maior. ſin autem vſqueadeo excreuerit, vt etiam uẽter extumeſcat, etiam colores mutantur vrinæ, atque primo in ſubrubeum tranſeunt, deinde in rubeũ atque ſubſanguineũ. contrà verò tum aſperiora ſpectãtur. Similia hiſce accidunt, cùm podex inflãmatione diutius intumuerit, atque hęmorrhois abſque ratione retenta ſit, maximè ſi pridẽ multo tempore ſanguinem profundere ſoleret, fuerítque homo multi ſanguinis, atq; per alium locum euacuauerit ſanguinem ſuperingenitum. Nanque tantum hæmorrhoidis retentio diſtat à retẽtionibus quæ in vtero, quantũ ea quę ſecundum paſsionẽ ſunt, ab ijs quæ ſecundum naturã habentur, ceciderunt. illa enim tractu temporis cõfirmata, nititur reuerti ad naturã. Excretionis verò ab vtero factæ ſecundum naturã retentio,

maiorem alteratione͂ in corpore & vrinis efficere poteſt. Quamobre͂ quales vrinas rete͂tio menſtruorum vnius aut duoru͂ menſium effecerit, tales quoq; hæmorrhois rete͂ta, reddet per multo plura te͂pora. Eadem ratione ſiquid aliud fuerit prȩter naturam in vtero, hoc infuſum in vrinis ſignificationem quandam paſsionis parat ijs qui hiſce rebus diligenter operam naua͂t. Sed de hiſce ſatis: poſthac dicendum eſt de reliquis, ſiqua modo aliquo relicta ſint.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis ab affectibus extremitatum membroru͂, Caput 13.

CVM manus ac pedes affecti fuerint, vel ab intemperatura multu͂ frigida, vel frigido humore, aut ab intemperatura calida, vel materia calida quȩ defluxit, ſi cȩteru͂ corpus ſimul etia͂ ægrotauerit, tum in vrinis affectiones eæde͂ efficie͂tes euidenter apparebu͂t. Qua͂obrem quantu͂ qualitas & quantitas humorum ægrorum inte͂datur, tantum etia͂ vrinæ tranſmutatæ diſtabunt ab eis quȩ ſecu͂dum natura͂. Quòd ſi cæterum corpus per ſe ſanum fuerit, atque cauſſa aliqua affligens influxerit ad extremas corporis partes, ita vt hæ malè habea͂t, non etia͂ mediocriter alteratȩ apparebunt vrinæ. Sin verò illa cauſſa abunda͂tius fluxerit, etia͂ vrinæ tum mediocriter ſpectabuntur alteratȩ, cùm vix paſsio aduſq; cor peruenire videatur. Quinetia͂ differe͂tiæ coloru͂ & co͂tentoru͂

arguunt qualitatem & quantitatem humorum, & concoctio & cruditas tam morem ægritudinis, quàm virtutis firmitatem oſtendunt, veluti ſpaciũ tẽporis demonſtrant celeres & tardę vrinarum mutationes. Operæcium eſt pręter ea id etiam non ignorare, vt non paruas differentias habeant inter ſe corporis partes. Nanq; alio mo do alterabit calefactus pes, & alio veſica calefacta. itẽ alio modo vterus, alio renes, & alio lien, alio tunica ſuccingens. quemadmodum illo mo do caput, hoc modo hepar, aut pulmo. Nanque hæc magis participarunt colorem, aut naturali proprietate, & in propriis conceptaculis: aut vicinitate primi calidi, aut ſenſus magnitudine. Oportet enim ſcientem proprietates, & uires vniuſcuiuſque membri, etiam ſingulorum menſuram propriam habere, tam cùm mediocris ca liditas exaucta fuerit, quàm cùm ob exceſſum corruperit ſubiectum. Veluti contra cùm qualitas fuerit modicè & immodicè infrigidans. Nãque membra calidiora facilè à cauſsis calidis alterantur & conuincuntur, difficilius verò à frigidis mouentur: quemadmodum frigida membra tardius à calidis, celerius à frigidis afficiuntur. Siquidem eorũ quæ ſunt viciniora qualitati naturali tẽperatura & proprietate, vnumquodque facilius alteratur. Veruntamen vt manifeſtius rẽ capias, hinc ueluti exemplo diſcere licet. Hepate mediocriter caliditate affecto, accidit vt vrinę rufæ atque flauæ proueniãt. Sed ſi eiuſmodi vri-

næ in colo ægro fuerint apparentes, maiores dolores ineſſe arguent, atque vnuſquiſque arbitrari poterit, membrum prorſus inflammatione laborare. Quòd ſi pes aut manus patiatur, atque vrinas eiuſmodi profuderit, dixeris ægrotantem diſrumpi dolore atque uri. Nam quātum diſtiterint membra à primo calido, eo maiore etiam caliditate alterantur. eadem ratione res ſe habet in frigiditate. Nāque hepate correpto ab intemperatura aliqua frigida, vrinæ ſubalbidæ ſpectantur. altero aliquo membro remotiore refrigerato, non ita facilè etiam vrinæ mutantur. Ergo etiam principalia mēbra ſi ab aliqua fuerint paſſione correpta, facilius urinas alterabūt, ratione principatus: remotiora verò, vel ſi peiori morbo affecta fuerint, mediocriter urinā alterabūt, atque tarde. Quamobrem hinc ratiocinandum eſt, eo peiores affectiones eſſe in eiſdem urinis, quo membra affecta vnde profluunt, magis diſti terint poſitione, & proprietate à principio. Atque oportet virum prudētem eo pacto animaduertendo in urinis diſquirere proprietates mem brorum, atque affectiones eorum per ea quæ in vrinis ſpectātur, ratione cognoſcere atque prædicere. Poteſt nimirum plurimum cōferre huic propoſito diligens inſpectio differentiarum partium neruoſarū & uenoſarum. Præter hæc quæcunque propria quatuor temporibus anni, & ætatibus, & tēperaturis, & cōſtitutionibus morborū apparuerint, hæc mitiora exiſtimare opor-

tet, quàm quæ aliena eſſe cõtingit. Item quæcunque facilius concoquuntur & trãſmutantur, hęc demõſtrant naturam firmam eſſe, atque humores concoqui & alterari celerrimé. Quæ verò vel tẽporis tractu mutantur, vel mutata in peiora proceſſerint, illa reprobare oportet, atq; putare animal paruo momẽto indigere ad interitũ incurrendum. Veruntamen vt hiſtoriam hac in parte referam diſputationi conuenientem, ad alia conuertar. Senex quidam familiaris meus in febrem incidit, atque male habebat. quod vbi audiui (vndecima tum erat dies) ad eum viſendũ iui. erat vicinus atque vir probus. Inueni illum ſupinũ iacentem, atque ſubtuſsientem, ſputáque craſſa cum ſonitu excreantem: ſordéſque illi circa oculos non parua hærebat. Sed ſputa non nimium mala erant, niſi ꝗ procedentia etiã in ventrem deſcendebãt, cúmque emolliuerant plus q̃ par erat. Pulſus eius erant hominis vehementer febrientis: cætera verò erant obſcuri. Vrinę ſubrubeæ, atque deinde rubeæ apparuerunt. Sextadecima parũ mutatę ſunt vrinę circa moderatiꝰ. Iterũ effectæ ſunt craſſę, & rubeæ, & ſubſanguineæ circa cõtenta. Vẽter etſi multa excreuiſſet, nihil tamẽ adiuuit. Adhæc per ventrem vnà cũ excrementis mediocris quãtitas ſanguinis euacuata eſt, ita vt ob hæc viſus ſit homo emori. Et ego nõ amplius acceſsi, neceſsitate quadã ad alia me cogẽte, ſed audiui tribus poſt diebus hominẽ mortuum eſſe. Videbatur igitur ille maiorem fe

brem,quàm quæ ſenem deceat,habuiſſe,ídq; hyberno tempore. Nam cùm eiuſmodi res accidit, conſueuit nō mediocriter conquatere virtutem naturalem,ita vt tractu temporis cadat. Quinetiā ab aſsidua ſiti febris vehemētia arguebatur. Tuſsis non parum hominem moleſtabat . quòd verò non videbatur natura facilè uincere materiam,demonſtrabant per tot dies cruditates urinarum. Nāque opus erat multo longiore tempore,ſi ſigna ſalutis præceſsiſſent, vt hinc profecta ad ea quæ ſecundū naturam conceſsiſſent. Hoc enim quod ſecundum naturam habet, tantùm temporis longitudinem requirebat. Quāobrem procedente tempore,peiores ſubſtantiæ,& contenta urinarum ſpectabantur. Quid igitur quiſquam aliud ab hiſce putauerit, quàm futurā eſſe mortem,paſsim cadēte virtute? Hoc pacto oportet virum mente præſtantem uaticinando præuidere futura,atque mutationes vrinarū ad bonum,hilariter accipere atque prænunciare. Cōtrà verò execrari momenta ad malum inclinantia . Quinetiam mutationes longiore tempore factas arguere ægritudinis tempus multum protrahi,& quę matutino potius fiunt mutationes, has oſtendere breuiori tempore ægritudinem terminatum iri. Ergo ſi prima die urinę cōcoctę apparuerint,tertia vel quarta ægritudinē ſolutū iri proferas . quòd ſi ſecunda vel tertia concoctæ fuerint, ægritudinis ſolutionē peruenire vſque ad ſeptimā. Quòd ſi quarta dies etiā incoctā

vrinam oſtenderit, non etiam ſi quicquam fiat, ipſa hebdomada criſin morbo poſuerit. Nãque criſes quæ in hebdomada fiũt, quarta potius antea aperit atque oſtẽdit, præmittens parua quædam concoctionis ſigna. Quemadmodum contrà in malum mutata, ſi valde praua ſigna præmiſerit, mortem in ipſa hebdomada inferet. Sicuti quoq; vndecimæ octaua eſt index, & vndecima decimæquartæ, atq; alia alîus, veluti in libris de criſi ſapiens Galenus tractauit. Atque temporũ productiones hac ratione conſiderando adinueneris, cùm in ternarium & quaternarium omne tempus ægritudinis dimenſus fueris. Secundum quam rationem etiam principium ſecundum latitudinem dictum dimetimur.

DE PRAEVIDENTIA EX VRInis ſuper ægritudine, an velocius, an tardius ſoluatur, Cap. 14.

IN morbis acutè motis, euenit interdum vt aliquid anticipet, contrà verò vt aliquid minuatur in ijs quæ mouentur tardius, ſiue euaſuri, ſiue morituri ſint homines in ægritudinibus ipſis. Siquidem, vt exemplo utamur, ſi quarta die appareat concoctionis exactæ ſignum in morbo peracutè moto, iam nondum plena ea quæ incœpit hebdomada, ſequetur criſis, ſi contigerit, materia ob celeritatem præſultante. Sin uerò ægritudo moueatur ſegnius, tum vix etiam perfecta hebdomada criſis reddetur, uſqueadeo vt opus

ſit etiam media octaua ad criſin faciendã. Contrà uerò, ſigno nobili prauo, die indice inſpecto, in ægritudine acutè mota, ſexta die præripietur homo. quemadmodum octaua, ſi ægritudo ſegnius moueatur. Sed de criſi diſputatio, & dierum productionis numerus ab hiſce poterit cõprehendi. Licet tamen exactius ſcire ſtudenti, ac exercere, qui legerit librum illum qui de criſi à Galeno cõpoſitus eſt. Pręter hæc illud non ignorare oportet. nanque tẽpore uehementiæ ægritudinis, urina quam fecerit ægrotans, multo peior apparet, quàm quæ fiunt horis remiſsionis, ídque optimo iure. Nanque tum urina ea apparet, cum caliditas quę concoquit, incumbit aliis. Nam etſi in ijs appareat aliquid incoctũ, hoc tamen eſt ſignum inclinationis caliditatis naturalis ad alia. Cùm enim erga maiora atque affligentia uehementer uires omnes colligendo intẽdat & habeat natura, tum neque facile nutrit, neque alterat, neque concoquit, ſed interpoſita inter duo mala eſt, tanquam utrunque eorum ſubitura. putatur enim neutram actionem perfectam exequi. Nanque ſi cùm ob unam operam fuerit afflictata, neutiquam facile conuenientia expedire quiuerit: longe maiores errores commiſerit, vbi diſtẽta multis actionibus, agere quicquã fuerit aggreſſa. Quando autem humores vicerit ita vt concoctionem in ipſis fecerit, tum meliores colores & ſubſtantias urinarum oſtendet, q̃ quas in paroxyſmis apparere cõtigit. tunc etiam

proiiciuntur contenta ſecundum rationem concoctionis. Quòd ſi natura aggrediens, & iritata nihil eorũ quæ debet perfecerit, & urinę ſimiles in paroxyſmis, & in remiſsionibus videantur, ſignificatur natura nõdum materiã vincere. atq; hac ratione oportet conſiderare ea quæ ſimul quoque feruntur. Nãque ſi motiones morbi fuerint celeres, natura uerò cõcoctioné nullã oſtenderit, atq; hoc pacto procedatur, metus nõ paruus adeſſe debet, ne defatigata virtus propriam actionem amittat. quo quid poteſt eſſe deterius, cùm mors his inhæreat? Quamobrem prænunciandum id eſt cõſideranti diligenter ſimul omnia quæ ad ægrum pertinẽt. Si verò ægritudinis motiones fuerint tardiores, modeſtiores quodãmodo ferentur paroxyſmi, confidendum eſſe nunciaueris, acſi tractu temporis ægritudinem ſolutum iri cenſeas, modo virtus ſit firma. Nanque etſi lateat naturã in initijs colluctatã eſſe, appareátque non hactenus materiam vincere, etiã cruditates non contemnendæ ſpectantur. Sed iam incœpto tempore uidetur concoquere, atque paſsim materię pręſtare, etiam æger facilius paroxyſmos tolerat, atque concoctionis ſigna cernuntur. Sed tractatio de præuidentia ex urinis, vt arbitror, adepto hac in parte fine, in eadẽ etiam omnem diſputationem de urinis concludit. Nõ enim amplius ſermonem extendere, neque circa eadem eodem modo conuolui atque verſari operæprecium eſſe probatur.

BREVIS REPETITIO CAPITum totius diſputationis, Caput 15.

CVM hactenus tractatū de differentiis vrinarum, atque de iudicijs exegerimus, ac præter hoſce alios de cauſsis vrinarum, ueluti nunc demum eos qui de præuidentijs, viſum nobis eſt nihil relictum eſſe, quod referre oporteat. Nam in vnaquaque diſputationis parte tractata ſunt, quæcunque ſpectant ad colores, & cōſiſtentias, & quantitates chymatis, & contenta, & quæ in contentis eſſe dicuntur & apparent, qua mutantur ſecundum colorem, & ſubſtantiam, & quantitatem, & læuitatem, & aſperitatem, & poſitionem in ſpacio ipſo chymatis, & quæcunque ſuper bullis dicta ſunt, & odore, & colliquamine innatante. Quinetiam ſubiunctæ ſunt diſputationibus prædictis, quæcunque membrorū ſympathię & primarij affectus ſunt: & intēperaturę, & actiones, & cruditates, & genera, & ſpecies febrium, & longitudines, & breuitates ægritudinum, & quæ ſpectant ad mortem & vitam. Quorum alia euidenter ſunt expoſita, alia prætermiſſa, quòd dum hæc ſunt comprehenſa, ex illis inuenta diſcuntur. Præter hæc & quæcūq; licet ſcire illi qui librum hunc exercuerit. Iam iuſtum eſt, vt etiam viſum eſt, vt hac in parte omnem orationē ſuper hiſce terminemus, petentes id ab his qui ſcripta hæc lecturi ſunt, ne prompti ſint in maledicēdo, nóſq; ab omni culpa vīdicēt.

Quòd ſi reminiſceremur eorum quę in initio facultatis huius dicta ſunt, ſubdendum etiam hoc ipſum orationis curriculo eſſe uidetur.

QVONAM PACTO AD EIVSmodi diſciplinę genus promotus ſit auctor, Caput 15.

IAMPRIDEM philoſophiæ parti naturali operam dederam, eámque pro uiribus eram adeptus, cùm etiã cupiditas quædam me ſubiuit medicæ artis capeſſendæ. Aggreſſus itaque ſum contemplatiuam eius partem, atque in ea omnẽ operam, vt par erat, contriui. Quinetiã animaduertens hinc medicæ artis partem curatoriam, quę hominibus amica eſt, hinc partem quę cum philoſophia conſentit, exhorruiſſem illa inſudatione quę curandis ægris corporibus aſsidua delegatur, niſi ſuccurriſſet magna ratione peruęſtigandas eſſe ęgrorum paſsiones, ita vt in illa exercitatione videbatur mihi abſtinendum eſſe à valida quadam motione in ijs rebus quarũ antea nullam vlla ratione contemplatus eſſem. Itaque uehementer hiſce ſtudijs inhęſi, atque ꝓ viribus incubui, multis rationibus adhibitis, vt ſignificationibus paſsiones comprehenderem. Putabã enim curationem in qua nulla eſſet adhibita cõtemplatio, tutam nullo pacto fore: eam verò in qua certa ratio dominaretur, cùm tutã, tum faciliorem exiſtere. Veruntamen cùm tra-

ctu temporis eo pacto procederem, etiã aliquid ſubiungere ipſi arti meditatus ſum, vt id in arte ipſa eſſet cauſſa cognitionis, & ſi cernerem omnia rationũ conamina medicam artem adiuuantia, plena eſſe ingenij & diſciplinæ, maximè illa quæ glorioſus ſapientia & arte Galenus introduxit. Dum ſcientiã de vrinis quærerem, vt meipſum exercerem, reperi pauca quædam de ipſis neſcio quo pacto ſparſim ſcripta ab ijs qui artis eiuſmodi fuerunt exploratores. Ipſe uerò inſpectis ſingularibus urinis tam in hominibus ſanis, quàm ægris, perpauca principia collegi: atque illa animaduertendo, & ratione indagando, breui cò perueni, vt vniuſcuiuſque cauſſas indagatas reddidiſſem, vſqueadeo vt poſſem ab urinarum ſignificatione abſolutè dijudicare. At verò ubi tractu temporis animaduerti illas inuentiones ſanè quàm ueras eſſe, cognoui cauſſas certas illorum effectuum adinueniſſe, & reliquorum, tãquam à quibuſdã optime habitis principiis, profectus ſum ad iudicia & præuidentias ferendas. In quo non parum contulit ſociata diſciplina de pulſibus atque reliquiæ quędã, quæ ſcriptis traditæ ſunt ab antiquis viris. Vnde uiſus ſum aliquid arti medicæ ſubiunxiſſe, vt dictũ eſt. Nanque hac ipſa parte maximè mancam eſſe medicam artem inueniens, ſummo ſtudio eam perficere aggreſſus ſum, ac inceptũ, cõcedẽte Deo, ad finem perduxi. Et ſi noſtra hęc diſputatio videatur aliquo modo conferre ſanis & ægris ho-

minibus,tanquam veritatis ſequax, Deo omniũ bonorum largitori gratiæ ſummæ habẽdæ ſunt. Nos verò nefas eſt, vt quiſquam accuſet nomine ignorantiæ. Quòd ſi etiam quicquam errarimus (nam errare perquam facilè contingit) ipſe idem inuentor noſtrũ errorem deleat, atq; oſtendat & veritatem demõſtret, quandoquidẽ vehementer amarem, ſi dum circa res graues tractando viſus ſim aberraſſe, fortaſſe quoque gratias actas feremus, ſi (dum res maximas primus prænouerim ac tractarim) diſputatio aliquo in loco claudicãs, vt videretur dare maledicis anſam me carpẽdi, caſtigaretur, ac reciperet rectitudinem conuenientem ad cognitionem capeſſendã. Ad hæc tractatio de omnibus ſigillatim non ſolùm nobis exiſtimata eſt difficilis, verumetiam aliis quibuſuis viſa eſt nõ facilis. Neque eo ꝙ vnum totum quod artis eſt, collegimus, illud vtile nobis eſt (pluribus enim indigemus, vt totũ hoc ipſum tractemus, pręſertim quę nos auditores etiã cupimus, vt cõſequamur, ídq; reſpuentes prorſus ipſum totum artis) ſed quoniã quæ vniuerſalia ſunt, paucis verbis & rationibus cõtinẽtur, atque faciliora ſunt ad capiendum, promptioráque ad pronunciandũ, vtilia ſunt. Cúmque oporteat diuidendo explorare, vſque ad quædã liberè ꝓcedere poteſt oratio. Nam vbi ad maximè ꝓpria, particulariáq; peruentũ fuerit, tum ad vlteriora prohibetur progreſsio. Particularia enim diſtributa ſunt infinitudinis natura, & ratio defi

ceret, ſi hinc ad vlteriora procedere aggrederetur, veluti cōpertum eſt. Quamobrem quæcunque referri poterāt per eiuſmodi vniuerſalia ſuper humore vrinæ, & cōtentis, ac cęteris, nos diximus, inq; cūctis, vt arbitramur, veritatē oſtendere magnopere enixi. In quo ſi quicq̃ dignarū rationum videatur apertè prętermiſſum, hoc ipſum potentia quadam in dictis, vt puto, cōtinetur. Quoniā verò tractatio hæc noſtra expoſita eſt viris prudentibus, fortaſſe etiā ipſi exercendo ab hiſce ſingularia facillimè cognouerīt, & quęcunque cōplicari poſſunt, & nō poſſunt. Quinetiam facilimè ex hiſce tanquā manuducti, prōptiores fieri poterunt reddendo in complicatis tam iudicia, quàm præuidentias. Nanque nobis viſum eſt negotium potius ſuperfluum iterū eandem rationem repetentibus, dum complicaremus quæ complicari poſſent, atque ſuper hiſce rationes redderemus. Illud autem intelligendum eſt, eiuſmodi noſtram præſentem diſputationē veluti primitias quaſdam eſſe in arte. exercentibus verò ipſam licebit ab eius auxilio plurimum adiuuari. Sed conſpectanti artis medicæ partem hominibus amicam, atque deſideranti introducere ea quæ videntur hominibus collatura, licebit frui bonis ex arte, atq; introducere, ſi quid aliud videatur deficere. Maximè autem conferentia ſunt, quæ ad prędidentiam faciunt, & curā accidētium corpori humano ægro. Illorum autē qui verum omniū ſcientiarū ſibiiſis pa-

rare nitūntur, moleſtéque ferunt ſicubi quicquam quiſquam vitæ humanæ vtilitatis attulerit, altiſsimos linguę ſtupores fugiendos eſſe. In quo potius adinueniendum eſſet medicamen affectum qualitate contraria eiuſmodi morbis, vt rectè caueremus ne linguę aliorum in periculo eſſent ſubeundi ægritudines tam prauas. Veruntamē fortaſſe pręſentaneum atque pertinaciſsimum medicamen videri poterit aduerſus hunc morbum hoc ipſum, in Deo ingenua confidentia, erga homines, cum quibus conſuetudinem habemus, cōſtantiæ mediocritas, atq; verborum, rationúmque noſtrarum exacta quædā conſideratio.

EORVM QVÆ DVOBVS LIBRIS DE SPIRITVS animalis nutritione comprehenduntur Index.

ACerba qualitas 72
acida qualitas ibi.
acria ibidem
actiones acutas vel ſegnes quando edit ſpiritus animalis 52
quãdo firmiores ibi.
actiones partis memoratricis 29
Actuarij libri ſeptẽ de vrinis 106
Adhæreſcẽs tunica 33
adſtringentia 64
Affectus oculorum 33
affectuum differẽtia in ſenſorijs ibidem
affectuum dignotio & curatio in ſenſorijs ſiſtentium 35
Agreſtia animalia domeſticis calidiora 91
Albedo in carne commendatur ibidem
alimẽta frumẽtacea 73
ex animalibus ibid.
alimẽtorum vires obſeruandæ 97
alimentum è piſcibus quale 89
aloes facultates 13
alui adſtrictæ ſymptomata 111
alui excrementorũ dignotio, color 106
Amanitæ 83
ἀμφιβληστροειδὴς tunica 25
amygdalarum cremor & oleum 87
Anates 90
Andromachi theriaces vſus 117
anima quid 13
anima an patiatur & quatenus 16
anima noſtra quomodo colligit intellectuale & diuinũ 10
anima numero vna, ſubſtantia ſimplex, facultate multiplex 12
anima quatenus varijs

facultatibus vtitur 57
animæ immortalitas 10
animæ rationalis facultates illuſtrantur ſpiritus animalis cõtemplatione 1
animalia irrationalia nõnulla, particulã rationalis partis noſtrę videntur obtinere 8
animalis ſpiritus actiones 22, 51
animalis ſpiritus generatio 21
animalium irrationaliũ proprietas 8
animi mores tẽperaturam corporis ſequũtur 58
anſeres 90
Apum munus 5
ἄφυσα 79
apium 82
appetit⁹ irrationalis 50
Aqua 93
optima quæ ibidem
aquatilium qualitas 89
aquea qualitas 71
Arane⁹ cur retia texat 5
armeniaca 85
Aſparagi 84
atriplex 82
auditus quomodo afficiatur 35
auditus vitiati remedia 41
auellanæ 87
auſtera qualitas 72

B

BAlneorũ vſus 100
obeſioribus an cõueniat 101
Beta 81
eiuſdem radices ibi.
Bilem atram gignẽs 68
bilis exuperantis indicia 103
Braſsica 81
Butyrum 93

C

CAni cum balneo quid commune prouerb. 58
capparis facultas 14
caſtanea 87
cauſſæ primariæ à quibus fugiendę 102
Ceraſa 83
cerebellum 23
cerebri actiones 24

cerebri affectus 68
cerebri affectus ac eorundem cauſſæ 38
cerebri formatio & inſtrumentum 22
cerebrum quonam ſanguine alatur 51
Ciborum quantitas 93
cibus quoties aſſumendus eadem die 98
cicer ac eiuſdem iuſculum 79
Coloresquales apparét regio laborãtibus 34
communis ſenſus affectus 38
concoctio bona quando & quæ 17
cõcoctio naturalis quę 62
concoctionem impedientia 62
rebellia 64
concoctionis aberrantis cauſſa ibidem
concupiſcibilis animæ pars vnde 19
cõſenſus lege quænam conſtant 34
conſuetudinis diutinæ vis 50
cõtẽplatio ſpiritus animalis, theorematum medicorum finis 1
cor cæteris viſceribus calidius 50
corna 86
coronea ibidem
κριβανίτης 77
ad Cruditatem 104
cruſtata genera piſciũ 96
Cucumeres 83
cucurbita ibidem
D
διαστολή 108
differentiarum in ſanguine cauſſæ 44
ad Diſtillationem 104
diuinum & intellectuale quomodo colligit anima noſtra 10
Dulcia 71
dulciaquea qualitas ib.
E
ἐγκρυφίας 77
ἔρρινα 39
erronea & vaga imaginatio 30
Euacuationis conſide-

ratio 107
exercitatio 98,99
exercitatiõis mod⁹ 100
exterior ſenſus à quo dependet 27
externorum ſpirituum differentia 51

F

FAba 79
ad Febricitantes 104
Ficus 87
Fœniculum 82
formicarum induſtria 5
formidinum cauſſæ 49
Frigiditas ĩ vẽtriculo 63
frumẽtacea alimẽta 73
frumẽtacea qualitas 71
Fungus 83
furfuraceus panis 77

G

GALLINACEA 90

H

HOmini proprium quid 6
homini coagmẽtatio 4
homo differt à brutis 8
hordeum 78
Humanus intellectus 9
humores 17
humor infeſtans 54
humor redundans in ventriculo 63
Hypochondriacus affectus 67
hypoſphagmate laborantes 34

I

IEcinoris diuerſitas vnde 47
Imaginatio 15,16,26,30,31
Imaginatio vaga & erronea 30
imaginatrix vis vbi 57
imaginatrix facultas 54
immortalis anima 9,10
Inſomnia effera 67
intellectus humani mira vis 9
intelligendi diſcrimen in animali ſpiritu 51
intybus 82
ἰπνίτης 76
Irarum cauſſæ 49
irrationalium animalium proprietas 4
ἠθμοειδὴς 41
Iuglandes caſtaneæ 87

L

LAc 94
λαϐδοειδὴς vena 20
lactuca 82
laſsitudinis indicia 103
Lens 90
Linguę affectus 42
lippitudinis remedia 39

M

MArini piſces 89
Mel 94
mel deſpumatum 95
melãcholic⁹ humor 68
memoratrix vis vbi 56
memoratricis partis actiones 29
memoria quomodo lædatur 55
mens animæ rationalis princeps 14
mentis, & actionum animæ munus 2
mentis & imaginationis collatio 31
meſpila 86 Milium 79
Molliagenera piſciũ 90

N

ναρκωτικά 41
natura temere nihil agit 3
naturã ducem ſequi 49
naturalem ſpiritum humidiora reddẽtia 115
naturalium profuſio ac ſuppreſsio 110
Nubeculæ vrinarum quid denotent 106
nuces regiæ 87
nutrimẽti diſpẽſatio 16

O

OBliuio 55
Oculi affectus 39
ad Oculos cruentos remedia 40
Odoratus affectus cur fiant 36, 41
Olera & autumnales fructus 81
oleoſa qualitas 71
oleum 95, 96
oligophorũ vinum 92
Omphacium 96
Opinatrix aīæ pars 33
opinatrix anima 56
Oriza 90

P

παιπάλη 32
Pectines piſces 90
Pepones 83 perſica 85
phaſel⁹ 79 phaſiani 90

piſces marini 89
è Piſcibus alimentum quale 89
oua 94
pituitę indicia 103
πιτυείας 76
Pollen ibidem
polyphorum vinū 92
poma regia 84
ponticę nuces 87
porrum 83
portulaca 82
Prandendum largius q̃ cœnandum 98
προσφήματα 96
pruna 85
Pulſuum conſideratio 108,109
punica 85
punicorum acidorum ſuccus 96

Q

QValitate nocentia quæ 62
qualitatum differentię & earundem in alimentis partitio 70

R

RAdicula 82
ratio emendatrix imaginationis 30
ratiocinatricis facultatis ſedes 55,56
rationi obtemperandū 49
Redundantiā aſpernatur natura 67
regia poma 84
regię nuces 87
relaxantia 64

S

SAl 97
ſalſa qualitas 72
ſalſamara ibidem
ſalſamenta mali ſucci ſunt 94
ſanguinis affectus 67
ſanguinis conſideratio ac mutatio 43
ſanguinis delatio per nares aut hęmorrhoidas 112
ſanguinis immutatio 46
ſapa 96
ſapor, acerbus, ſalſus 65,66
ſaxatiles piſces 89
Sciēdi intelligendíque diſcrimina vnde 51

Sẽſibilia quo pacto trã ſcendunt à ſenſu in imaginationem 26
ſenſilis facultatis vnus idémque ſpiritus 29
in Senſorijs affectuum dignotio 35
ſenſus cõmunis à quibus opprimitur 37
ſenſus exterior à quo dependet 27
ſenſus primus an memoriam retineat 29
ſenſus quomodo intercipiatur 53
ſentiendi difficultas vnde 54
ſerum 93
Siccitas in nonnullis quid ſufficiat 57
ſiccitas linguę aduerſatur 36
ſiligineus panis 76
ſimilago ibidem
Sobrietas ab aquę vſu 116
ſomni tumultuoſi 67
ſomnus 99
ſonitus ac tinnitus cauſſa 40
ſorba 86
Spiritus animalis functio in cerebro 22
oculo 24
ſpiritus ex humoribus procreati 17
ſpiritus naturalis actiones & ſedes 46
ſpiritus naturalis, vitalis 114
ſpiritus qua ratione dicatur frigidus 113
ſpiritus, qui in cerebro eſt, qualitas 115
ſpiritus ratione membrorum diuerſus 27
ſpiritus ſanguiníſq; cõparatio ad muſicen 45
ſpirituum externorum differentia 51
ſpirituũ in diuerſis mẽbris generatorũ differentia 16, 17
Sudores quatenus boni vel mali 110
ſudoris promanãtis varię cauſſæ ibidem
ſuffuſio 33
ſurditatis cauſſa 40

συγκομιστός 76
συστολή 108

T

TActus affectus 36
Temperatura gaudet ſimili 63
temperaturæ fouentur ſimilibus 53,63
terreſtrium animalium qualitas 88
ad Thoracem grauatū 111
Tinnitus in auribus vnde 35
Torpores vnde proueniant 42
Tritici facultas varia 74
Tubera 83
tunica adhæreſcens 33

V

VAga imaginatio & erronea 30
Vehiculum animæ 20
venæ cruditatem indicantes quæ 105
Victus ratio 12,52,102,103
vinoſa qualitas 71
vinum 92
viridium commendatio in frumentaceis 90
viſus cauſſa prima quæ 27
vitalem ſpiritum calidiorē reddentia quæ 115,116
vitalis ſpiritus actiones 48
varietas ibidem
viſus prima cauſſa 27
vitalis ſpiritus quomodo procreetur 20
vitiatæ concoctionis cauſſa 65
vitiati humores 19
Vnguis oculi 33
Volatilium qualitas 88
oua 94
Vrinę cōſideratio 104, 105, & inde
vrinarum colores 105

Z

ZEIA 90

FINIS.

ACTVARII ZACHARIAE MEDICVS, SIVE METHODI MEDENDI, Liber primus,

Cor. Henrico Mathiſio Brugenſi Med. interprete.

Præfatio.

QVONIAM ad Hyperboreos Scythas, ita diuino, ſapiente, ac optimo Imperatore iubẽte, legatus pro gente noſtra profecturus, noſtrã tibi operam deeſſe minimè debere arbitrabaris, ſed aliquid noſtrę quoq; artis cõgredi, quo ſi quid fortè è re nata valetudini infeſtum occurreret, ex exiguo libello, qđ ex vſu eſſet ſumere, ſuccurreréque ei poſſes: arduum ſanè, artem maximam ac præſtantiſsimã adeò facilè breuibúsque verſibus veluti ex tempore perſcribere, videbatur: non ſecus quàm ſi quis omnem omniũ hominum vitã victúsve rationem paucis admodũ verbis apud ignotos explicare conaretur. Quapropter mihi eiuſmodi tractatione multo maximè ſuperſedendum eſſe iudicabam, ne, dum artem ampliſsimam, in anguſtum libellum cõtrahere cõcluderéque nitor, iniuriam ei non leuem facerem. Atq; idcirco, vt tu quoq; amicorum optime meminiſti, cõmentationem hanc, etſi ſæpenumero rogatus, reieci,

ab eáque penitus abſtinuiſſem, niſi vetus hominum idémque ſcitum adeo dictum in mentem veniens, aliud perſuaſiſſet, nẽpe amicitiæ neceſſario concedendum eſſe, atq; etiãſi artis interim dignitas eleuetur, interpellationib⁹ id largiendũ potiſsimum, ſi commodi nõnihil interpellantes inde ſenſuros eſſe iudices. Opus igitur aggrediẽdum, ac ceu pignoris loco, tibi tranſmittendum eſſe cẽſui, vt ſi, quod votis omnibus eſt expetendum, te nobis æquè ac diſcedens rectè ualens reſtitues, vnus id cõmentarius ſit ſynceræ amicitiæ noſtræ monumentum: ſin aduerſi quippiam, vt ſunt humana, continget, ex his noſtris præceptis opem tibi petere, ac propulſare id queas. Verùm quid in hoc tam vario multiplicíque argumẽto, quod rectum ſit adferas? eſt enim ſummè potius verendum, ne dum ea quæ neceſſaria ſunt, explicare contendo, & quædam prout compendij ratio cogit, prætereo, in dubias te perplexáſq; ambages conijciam : aut dum alia obſcurè, nec ſatis apertè trado, eiuſdẽ mali auctor fiam. Quas ob res rurſus pedem referre ac ſilere ſatius eſſe ducebam, prorſúsque quieuiſſem, niſi occurrens quædam cogitatiuncula ad ſcribẽdum nec iam amplius in tractatione cunctandum incitaſſet. nam ex multa noſtra conſuetudine, nõ illiberaliter mihi artis theoremata viſus es percepiſſe: ad hæc meminiſti q̃ ſæpe fuerim vt artis ſacris initiareris adhortatus, adeo ingenuè eam es amplexus: demum eorũ quæ in arte præclara ſunt, de

quibus ſæpe inter nos egimus, nõ es vſquequaq; oblitus: hæc inquam omnia in mentẽ reuocata, animũ deſpondere non permiſerunt, neq; ægrè ferre ſi quid ex artis dignitate nõ pertractetur. conieci enim in mente tua longè antea eius pręcepta repoſita eſſe, vt ex non exiguo inde principio, & quæ explicanda ſunt aſſequi poſsis. Quare hoc iam nodo diſſoluto, reliquũ eſt, vt ad noſtrum inſtitutum Deo auſpice accedamus.

QVAE MEDICO SINT PRAEnoſcenda ad medicinam factitandam, Caput I.

CVM is qui morbos ad perniciem & mortem ducentes, ab ijs qui in ſalutem ſanitatémque finiunt, diſtinguere cupit, quænam ſint ſalutaria, quæque minus ſigna, item quæ ſit animalis ſecundum naturam facultas, ac demum coctionis indicia, nouiſſe debeat: (his enim vt decet cognitis, qui ijs ſtudioſius inuigilauerit, & conſulere & rectè agere poterit) æquum erit, vt vnumquodque horum explicemus, deinde quæ patentibus iam vitijs, medicamenta & epithemata admoliri, & qui victus accommodari oporteat, doceamus. ita nanque progrediente oratione, inſtitutum noſtrum ad propoſitum vmbilicum perducetur. Qui igitur ea in omnibus hominum corporibus dignoſcere velit, naturales eorum functiones ſanæ'ne ſint an non, perſpectas habere debet: nanque eas intui-

tus, ſi quãdo in ſtatum pręter naturam labantur, quãtum à ſano abſunt, inuenire poterit. Verùm quia fieri nequit, vt eæ ſigillatim enarrẽtur, quẽpiam, quem ceu normam ſpectare, & ad quem reliquorum omnium ſanitates expendere ac dirigere oporteat, neceſſe erit proponere. Erit autem norma ea ipſa, quæ in functionibus noſtris cùm ſecundum naturam habemus, relucet. Functiones porrò, tum ob aliam atque aliam facultatem, tum ob errorem, quinetiam ob hunc illúmve partium ſimilarium & officialium ſitum tẽperiémque, quales nam ſint apparent. eſt quippe latus ſanitatis cãpus, quę ſigillatim ad vniuſcuiuſque conſtitutionem expenditur. Verùm cùm non pauca ſint priuata temperamenta, vnúmque optimum & commoderatum eſſe exiſtimetur: anteà particulatim eſt de ijs agendum, vt ita functiones, quæ ſecundum naturam ſunt, & quæ minime, tradamus.

DE TEMPERAMENTORVM Vniuerſim ac ſigillatim in corporibus differentia, Caput 2.

ITAQVE cùm alia primo ac ſummo loco calida, frigida, ſicca, & humentia eſſe dicãtur, quippe quæ qualitatis, ob quam eiuſmodi apparent, ſummũ nacta ſint abſceſſum: alia uerò ſecundario ac remiſſe, vt quæ primorum ſimpliciúmque corporum participatione talia ſint: illa elemẽta atque horum principia iure optimo

nuncupari queant,& de ijs agendi hîc nõ eſt admodum accõmodatus locus. Verùm quia de primis elementis inſtituta eſt tractatio,& compoſita ſunt reliqua corpora,tam animata,quàm animæ expertia,ea aut utriſque qualitatibus intenduntur, aut rurſus eaſdem retuſas obtinent, vel tertio alteram, quæcunque tandem illa ſit,intenſam natura poſsident,& altera à ſummo interdũ ordine abſcedit. Quoniam ergo fieri non poterat,vt quæ ex illis cõſtantur,æquis menſuris temperarentur,(eſſent enim quę ex ſimilibus æqualibúſque coagmentantur,forma moribúsque ſimilia) quæ ex primis hoc quod ſint ſorte adepta ſunt, in ſexcẽtas formarum ac temperaturarum differentias perquam ſapienter fuerũt diſtracta: adeo vt vix duo,aut animalia,aut plantę,aliúdve compoſitum quoduis, eiuſdem eſſe naturæ aut qualitatis cõſpiciatur: quin ſemper temperatura cõpoſitióque diuerſa formã euariet,aut formarũ diuerſitas ſimilem temperaturam ac cõpoſitionẽ aſsiduè veluti in ſua uota pelliciat pertrahátque. Quapropter cùm hæc ita ſe habeant,atque quæ ex primis illis elementis ſunt coacta,tum tẽperamento,tum primorum corporũ additamento inter ſe mutuo diſsidentia,in ſexcẽtas formas diſſecta fuerint, age aliquid etiam particulatim de temperamẽtis diſſeramus, prout ex ijs à quibus ſenſim promouemur ac quaſi ducti progredimur,& diſtãtioribus,de eo quod maximè ſpectandum eſt,cõpertum habemus. Primo itaque

ſummóque abſceſſu calidum ignem eſſe cenſemus: ꝙ nihil eorum quæ ſenſui noſtro ſubijciuntur, æquè ac ille abſumentem igneámque vim obtineat. Porrò quę in corporibus his apud nos compoſitis, plus illius participare conſpicimus, quanuis ſi cum primis cōferantur, ſecundam caloris claſſem teneant: tamen ea quoad ſenſum noſtrum, quem nimirum iam exoluunt, ſummo primóque ordine calida nuncupamus, eiuſmodi eſt in plantis allium, ſinapi, euphorbium, pyrethrum, ac ſi quod aliud qualitatis ſenſum labefactat: in animalibus verò quæ ignea ſunt, & validiores cibos conficiunt, atque animoſa indomitáque ſunt, puta leo, pardalis, & volucriū pleræque. Primum verò frigidum in elementis eſt aqua, in plantis papauer, & lactucæ, & cicuta, in animalibus piſces, & in eo genere magis quæ mollia quǽque ſunt teſtacea ac cruſtacea. Sic aquam quoque primò humidam putamus, etſi alij aliter ſentiāt. Atriplicem item, & lactucam, & cucumerem, ſecundo ordine, & primorum participatione, humidas in plantis: atque in animalibus, piſces cōplures, cochleas, & quæ vocantur terrę inteſtina, iudicamus. Siccū deniq; primò, merito quiſpiā ignē eſſe aſſeret: & in plātis piper, cicutā, ac ſi quę valide exiccare exiſtimantur: in animalibus autē, canes, lepores, quǽque inſecta ſunt, atq; hęc ſi inter ſe aut cum cōmoderato ſuo cōparātur, calida vel frigida, aut humida vel ſicca appellātur, ſed illic intenſe, hîc verò remiſſe. At

verò omnia ex quatuor natura cōſtāt. alia enim eſt inſectorū ſiccitas, ſi cum terrę inteſtinis cōferatur, alia canis aut equi. ſic alia eſt piſciū humiditas, ſi cum accipitrū vulturúmque humiditate cōparetur. Cæterū quāuis cuncta ſe mutuo participēt, vtpote ex qualitatibus cōmunibus cōpacta, attamē propriis quodq; tēperaturę terminis prępfinitur, atq; alia quidē, ſi cum alijs cōferātur, talia aut talia eſſe cenſentur. verùm omnia in id quod prę cūctis cōmoderatum eſt reſpiciunt. nā cuncta aut participatione eorū quę participāt, aut cōparatione cū ijs ad quæ expēduntur, talia nuncupātur, & participatione primas perſonas ſpectantia: collatione verò eas quæ primas inſequuntur, in tēperamēti ratione aut deficere aut excellere vidētur. Porrò omniū maximè cōmoderatū exquirētibus eſt homo, qui inter diuerſarum ſpecierum cōpoſita, temperamenti cōmoderati quaſi regula quædā cēſetur. Atqui homo hic, quod quidē ad tēperamentū pertinet, multifariam quoq; ſecatur, & quo ad cognitionē vari⁹ eſt, vtpote qui ad alterutrū oppoſitorum poſituum ac temperamentorum latus leui momento propendeat nutétque.

DE HOMINIS TEMPERAmento, Caput 3.

ITAQVE qualis eſt inter animalia homo, talē mihi inter homines eū qui eſt tēperamento cōmoderatus, animo concipe. nā quēadmodū in animalibus eiuſdē generis, ob ętatē, tēperamētū,

viuendi rationē, & exercitia, aliud alio calidius & frigidius, ſiccius & humidius eſſe aſſerimus, etſi intra ſuos terminos temperiem contempleris, ita alius ab alio dum frigidior, calidior, humidior, ſiccior nuncupatur, temperamento diſsidet, non ſecus quàm ſi cum eo qui eſt vndiquaq; commoderatus, comparatus candidior, aut nigrior, vel carnoſior, graciliórve, aut maior & minor eſſe uidetur. Et quanuis ratione potius ac mente q̃ ſenſu hominem omni ex parte cōmoderatū cōplectamur, attamē nos in eū quaſi collimātes, cæteros tales aut tales eſſe aſſeueramus. Proinde homine planè commoderato ceu norma conſtituto, eos qui ab hoc commoderato temperamento, ad alterutrū latus declinant, intemperatos, qualitatésque quas habent, intēperies appellamus. Cùm ergo una temperata eſſe cōſideretur, media videlicet, & quæ in neutram partem propendet, qui ab hac cōmoderatione receſſerunt, calidiores, aut frigidiores, humidiores, uel ſicciores nuncupantur. Latum nihilominus ſatis eſt eius ſpatiū. nam in calidioribus temperato, aut humidioribus, & his oppoſitis, alius alium natura exuperat: aut vna ſola qualitate cō moderatum excellens, in reliqua ac quæ in eadē ſerie aduerſatur, cōmoderatus: aut utriſq; à cōmoderatione dilapſus, adeo vt quatuor ſint ſimplices intemperies, frigiditas, caliditas, ſiccitas, & humiditas: & quatuor complicatę, caliditas cū ſiccitate, aut humiditate, & frigiditas cū earū

vtraque,ac præter has nona,quę commoderata & temperata, Græcis σύμμετρος καὶ εὔκρατος nominatur. Prout itaque homo ob cauſſas quæ materiam formámque in prima coagmentatione ſuppeditant, temperaturam coaleſcit: ita ſanè pro ætatis victúsque commutatione, eam tum incremento, tum decremẽto permutat atque euariat, & interdum ad cõtrariam detorquet. Porrò neque hoc latêre debet, ꝙ homo aut æquali atque in omnibus membris ſimili temperie cõſtat, aut alia ſui parte temperatus, & alia intemperatus eſt, & alia cõtrariam obtinet temperiem, prout hæc illam exuperat. Siquidem alius frigidum fortè nact⁹ caput, reliquo toto corpore calidus eſt, alij cerebrum humet, & ventre, exempli gratia, ſiccesſit: ſic hac parte frigidus, alia calidus erit. Atq; ſingula ſuis functionibus pro receſſus modo ſecernuntur. Patefaciunt autem ſe exuperantiæ cùm morbo corripiuntur, ꝙ ab contrarijs opem, & à ſimilibus noxam ſentiãt. ſic quoque quæ ab ortus primordio cum formatione connatæ ſunt intemperies, ſimilibus augentur, & cõtrariis emendãtur. Atque quod ad temperamentorum tractationem pertinet, quòd huius documenti principia antea didiceris, hæc ſatis ſit nouiſſe.

DE HOMINIS FVNCTIONIbus, quæ ſecundum naturam ſint, & quæ ſecus, Caput 4.

PORRO' iã tẽpus eſt, ex quibus tẽperamẽtis quę functiones prodeãt expẽdere. Siquidem aliæ aliis ſunt magis aptæ,& naturalibus quibuſdam temperamentis familiares magis. Quare ſi iam quaſi in tabella, cõmoderati hominis naturales actiones depingantur, licebit inde eorum quoque qui intemperati ſunt aut toto corpore, aut aliqua eius parte, functiones intẽperiei proportione reſpõdentes coniectare. nõ enim cõmentationis breuitas, vt omnes ſigillatim excutiamus, patitur, Proinde mente mihi cõcipe hominem temperie victúque moderatũ, moderatè temperatã regionem incolentẽ, ætate florentem: huic ſi nihil externũ infeſtat, appetentiæ, & naturales omnes actiones probæ erunt, ſomni, & inter dormiendũ decubitus boni, concoctiones item, & quę eas inſequuntur excretiones rectè fient, quinetiam ſynceræ erunt ſenſuum inſtrumentorum functiones, & præ cæteris, quæ magis generis locũ tenent, principes, & denique voluntariæ, quæque ab electione pendẽt motiones integræ erũt. Qui diſsimiles huic nacti ſunt tẽperies, ſimiles quoque habent affectus, ac tanto deteriores, quãto ab hoc, corporum, ætatum, locorũ, & victuum ac anni temporũ temperies magis diſtant. Atque appetentiæ abſurdę, prauæque naturalium facultatũ functiones, tumultuoſi, nec ſibi cõſtantes, neque ſtabiles ſomni, cubãdi rationes inſuetæ, coctionũ errata, varii excretorum colores & cõſiſtentiæ, ſpiritus anima-

lis nō ſatis firmæ actiones: hæc omnia aut impactam alicui membro intemperiem, vt ob eam talis ſit affectus, taliſque actio, aut breui impendere corpori noxam denunciant, pro ratione nimirū detrimenti functionis totū gubernantis naturæ. His, veluti antea docuimus, tēperamenta, anni tēpora, regiones, ætates, victus ratio, & quę extrinſecus occurſant, quibus ſigillatim recēſendis nunc nō eſt locus, & opitulātur, & aduerſantur. Illud tantùm in pręſentia ſcire licet, ꝙ quicquid vnicuique ſecundum naturā euenit, in illo etiam delinquet. Cæterùm primū dicendum videtur, quibus indicijs affligentes morbi diſcernātur, deinde ipſi quoq, morbi explicādi, ac quę viuendi formula ac diæta ipſis accōmodata ſit. nam ſi hac ſerie connectatur tractatio, quídnam ſit ipſorū quodque melius ſecuriúſque diſcemus.

DE PRAECIPVIS HOMINIS functionibus, Caput 5.

CVM tres ſint in corpore magni momenti facultates, nempe vitalis, & calor inſitus, ad hæc princeps ſentiénſque & mouens, & demum nutriens, alterans, & augens: ſingulæ ſuam adeptæ ſunt ſedem. harum prima, cor arteriámque obtinet, per quæ tanquam canales quoſdam, innatus vitaliſque calor in vniuerſum animalis corpus deducitur: altera ab hac tenet cerebrum, ſpinalem medullā, neruóſque qui inde exoriuntur, ac per quos principes actiones, ſenſúſque omnis

ac motio volũtaria obitur. Tertia atque harum vltima ineſt iecinori ac venis, per quas ſanguificatio ac nutritio perficitur.

DE NATVRALIBVS FACVLtatibus, Caput 6.

ATQVE hæ ĩ vniuerſum,& reliquę partes inſtrumentales ac diſsimilares,præterea ſimilares quoque,naturalibus facultatibus gubernãtur,attractrice inquam,retentrice,alteratrice,& excretrice. vnumquodque enim ſimplex primũque membrum, ab eo quod diſtributum eſt alimento,ſibi familiare attrahens,retinet primùm, deinde alterat,quódq; ex eiuſmodi nutrimento ſibi accõmodatum eſt ac idoneũ apponit: quod verò alienũ eſt ueluti repudiatũ excernit,atq; ita quod appoſitũ fuit antea iam agglutinatur,ac ꝓgreſſu tẽporis aſsimilatur , ceditque in membri proprium tum augmentũ,tum nutrimentũ. Verùm cùm tot ſint nos gubernantes facultates, quot putas ab ijs cõmitti errores prout ipſarum quæque delinquit? cùm modo perperã ſuo fungitur officio,ingruente intemperie quapiã; modo ob qualitatem humorum auctam,aut immoderatam quantitatem defatigetur: vel cùm prima ipſarum facultas,è qua hæ pendent, ob vitiũ aliquod naturale, caſúmve qui uitari nequit, agere iam deſiſtat . Atque hæc, vt diximus, ſunt omnibus membris uitia functionéſque communes, ſolùm patientium locorum præſtantia ac

nobilitate inter ſe diſtinctæ.

DE VNIVSCVIVSQVE PARtis inſtrumentalis peculiaribus affectibus, Caput 7.

PECVLIARIA vniuſcuiuſque ſunt, cordis primùm, frigora & calores, quę primariò vitio illi cōtingunt, tum qui ob aliorum membrorum antea laborantium affectum quempiam, habitus affectionésque accedunt, cuiuſmodi ſunt animi deiectiones, motus ratione carentes, palpitationes, ſyncopę, & quodcunque primum eò refertur. Cerebri verò & ſpinalis medullæ, & neruorum qui inde progignuntur vitia ſunt, nihil aut ægrè ſentire, delirium, morbus comitialis, melancholia, phrenitis, lethargus, vigilia, detentio, ſopor (illa Græcis κατάληψις, hîc κῶμα nūcupatur,) nihil aut difficulter moueri, cōuulſio, tumor, neruorum diſtentio, eorundémque reſolutio, ac ſiquid eſt eiuſmodi. Iecinoris porrò & venarum quæ ex eo exoriuntur, ſunt coctionis & ſanguificationis quę tum in ipſo, tum venoſo genere obeuntur, fruſtratæ actiones, quæ varia morborum genera procreant, ſic cibi qui prima ſua coctione fruſtrantur, varijque qui circa illos committuntur errores, morborum ſpecies inferunt, qui facilè numerari nequeunt. Horum autem quiſque ſuis ſignis deprehenditur.

QVOMODO VNVSQVISQVE membrorum officialium affectus diſcernatur, Caput 8.

VITIA quæ in cerebro, ſpinali medulla, neruíſq; inde propagatis inſident, cõmercia actionéſq; tum ſenſuum, tum motuũ patefaciunt: ſic cordis affectus, vitalib⁹ facultatibus quas ζωώδεις appellãt, ac pulſuum differẽtijs diſtinguuntur. Iecur irẽ venoſúmq; genus infeſtantia, ea quæ per vrinas deferuntur denunciãt. Quę vero vomitu aut aluo ducuntur, ea quæ & os ventriculi, & ipſum adeo ventriculũ ac inteſtina adhęrentia male habent, indicare ſolent. Eodẽpacto quæ thoracem affligunt, ijs quæ tuſsi redduntur, necnon reſpirationis generibus innoteſcũt. Veruntamẽ ſcire licet vnumquodque membrum quocunq; tandem vitio inficiatur, & potiſsimum ſi inſignis fuerit affectio, ſedésque laborans princeps, vnà ſecum quodq; aut loco aut præſtãtia proximum alterans, & commutans in perniciem rapit. nam cum cõſpirabilia cuncta ſint & cõpatientia, à ſe mutuo afficiuntur & mutãtur. Verùm cum ſingula ſibi propriis, vt diximus, patefiant indiciis, & alia præterea ſint, quæ vbi increuerunt vitia, atteſtentur: vbi primùm de peculiaribus cuiuſque notis egerimus, de affectu quoque quem cõſenſus excitat, vt nequa in noſtra hac cõmentatione confuſio oboriatur, pertractabimus.

DE PVLSVVM EXAMINE EOrúmque agnitione, Caput 9.

QVARE cùm omnium præſtãtiſsima, maximéq; ad vitam tuendã neceſſaria ſit quę è corde promanat facultas, nõ iniuria de ea primùm diſſerendũ nobis eſſe videtur, quo vitalis roboris modos, qui plurimũ tum ad dignotionẽ, tum ad inhærentiũ vitiorũ pręnotionem cõferent, ſcire poſsimus. Dehinc de reliquis quoque agemus. Itaq; cùm pulſus motio primũ cordis affectus, deinde eum qui à partib⁹ hinc inde collocatis ad ipſum pertingũt, ꝓdat, antea in hoc ſtudẽdũ eſt, vt pulſuum mot⁹ atq; ita poſt hos eorũ diſcrimina agnoſcere diſcamus. Cùm ergo nihil aliud ſit pulſus natura, niſi arterię dilatatio cõtractióque, & quæ intercedit quies media: cúmq; dilatatio, ita διαστολὴν vocamus, ſit motus ab internis foras, quo externus aër attrahatur, & inſitũ calorẽ nutriat refrigerétq;: cõtractio verò, quę συστολὴ nũcupatur, mot⁹ ab externis intro, vt fuliginoſa, quæq; ſupuacanea ſunt vitalis ſpiritus excremẽta ꝓpellãtur: diligẽter hæ motiões tibi ſunt inſpectãdæ, & earũ velocitates, item interuallorũ diſcrimina, ipſorúmque tempora, præterea pulſationum vehementiæ, & arteriæ cõſiſtentia, inſuper quies quæ inter cõtractionis terminum & dilatationis principium interuenit, ac ipſius tẽpora, quãtúmq; hæc inter ſe mutuo diſtant, inuenienda. hinc nanque omnia haud difficulter patebunt. Quòd ſi nihil externum aut internum moleſtiam facit, nec quicquam nota dignæ alterationis pulſui adferre poteſt, commoderatum

cum in magnitudine & vehementia, vt non facilè tactui cedat, nec durus ſit, atque in ſubſequentibus motibus æqualem reperies.

Si aliquid fuerit quod infeſtat, ipſe quoq; e veſtigio immutabitur. Aucto nãque calore, niſi arteriæ durities renitatur, primùm pulſus in magnitudinem excreſcit: deinde ſi nec in ea quidẽ vſus acquieuerit, additur magnitudini celeritas. ꝙ ſi ob caloris abundantiam, etiamnum prętereà aliud deſiderauerit, prædictis accedit, potiſsimum ſiqua adfuerit arteriæ durities, ob quam magnitudo vſui non ſatisfaciat. Quòd ſi frigus increuerit, cõtrà efficit: ac primùm rarus eſſe incipit, deinde tardus, ac poſtremò fit paruus. Porrò ſiccitas aut humiditas ſi moram traxerint, illa duram, hæc humidam madidámque arteriæ tunicam efficit, verùm actionis qualitatibus complicatæ, conſimiles quoque pulſus facient.

Quòd ſi ſubſequentes pulſus, æquabili motu, cieantur, nihil prӕterea noui denunciatur: ſin aliter motus paulo plus minúsve temporis intermiſerit, vt ceſſationis tempus duobus inſequentibus motibus ſit æquale, nunquã quenquam ſeruatum iri conſpicies, præcipuè ſi æger ætate vigeat. Senes nanque interdum fortaſsis euadant, ꝙ innatus eorũ calor ob paucitatem omnia languidiuſcule ſua munia pręſtet. Quòd ſi inter ſubſequentes æqualéſque motiones nonnulli interciderint, multo ſunt mitiores, quod ad malitiam ſpectat, atque intermittentibus meliores habendi ſunt.

di ſunt. Nam etſi aliquem vſus defectum ſuppleri denotent, nihilominus facultatis robur præ ſe ferunt. Porrò quo pulſus ablatio, (ἀσφυξίαν Grꝫci nuncupant) intermittētibus eſt deterior, eo his inferiores, ſi malitiā conſideres, ſunt intercidentes. Denique qui ex multis pulſuum generibus variam inæqualitatem efficiunt pro ipſorū exceſſu, ita à commoderato abſceſsiſſe connotant. Verùm ne nimiū obſcura noſtra reddatur oratio, vbi vnūquēque pulſum finierimus, tibi cordis facultatem quænam inde colligitur, caloris item incrementum ac decrementū, & ſi qua in præcipuis partibus obſtructio inflammatióque viget, & ꝙ humorum coctiones ac multitudo præpollere exiſtimantur, demōſtrabimus. Proinde cùm nihil aliud ſit pulſus, velut dictum fuit, quàm arteriarum motus, is quo ab internis foras cietur, dilatatio, & quo ab externis intro fertur, contractio nuncupatur. Vſus autem dilatationis eſt, vt ad caloris portionem externus aër ob eius contemperationem attrahatur: cōtractionis verò, vt fuliginoſa fumidáque excrementa protrudantur. Si vſus plurimum vrget, magnus primum, deinde velox quoque pulſus efficitur, & magnitudo quidem dilatationis, in tres pulſuum dimenſiones, nempe longitudinem, altitudinem & latitudinē excreſcit: celeritas verò vbi adeſt, dilatatio ab externis intro, & cōtractio ab internis extra exiguo tēporis interuallo remeant. Cō trà accidit, vbi paruus eſt & tardus. Nam parui-

tas appellatur, vbi à commoderato tribus dimenſionibus recedit: & tarditas, quando poſt lōgum tēporis ſpatium arteriæ motus reſtituitur. Durum porrò eum qui inter pulſandum, tactum veluti cōprimit, nuncupamus: & mollē, qui ceu humidus & leuis tactui occurrit. Vehemens autem eſt, qui cum placido tactu, iniectis digitis obnititur: contrà languidus dicitur, qui tangentibus digitis facilè cedit. Sic quoque dēſum eum qui frequentibus motibus: & rarū, qui longo poſt tēpore cietur, vocamus. Cæterùm eum qui duobus aut tribus pluribúsve pulſuum ſpeciebus cōſtat, inæqualē nominamus. eiuſmodi porrò inæqualitas interdum in vno pulſu, & aliquādo in pluribus cōſiſtit. In vno pulſu inæqualitas nūcupatur, quādo quatuor immiſsis digitis pulſum apprehēdimus, & vnoquoq; digito variè eū moueri perſentimus. Interdum pulſum alio motu cieri duo digiti, alio reliqui duo ſentiunt: & rurſus alius vno, atq; alius reliquis tribus ſentitur. Adhæc aliàs in ſimplici impręmeditatáque digitorū impoſitione, arteria his tardius, illis velocius, & illis denſius, his rarius moueri ſentias. Sic nonnullis magis, aliis minus dilatari, vt aliquibus hæc, verbi gratia, pàrs durior, & quibuſdam alia mollior perſentitur. Atq; hæc in vna totius arteriæ corporis dilatatione, aut cum ordine, aut citra ordinem fieri videntur. Nam ſi inſequentes motiones eodem modo cientur, ordo appellari poterit: ſin alio atque alio modo feruntur, inordi-

natio & ἀταξία appellabitur. Porrò quemadmodum hæc in vnico pulſu fit inæqualitas, ita & in accumulata inæqualitate, quam συστηματικὴν appellant, fieri differentia conſpicitur. nam nonnunquam maior aut minor apparet, aliquando velocius aut tardius ferri, aut aliter cieri videtur, prout in ſpeciebus pulſuum, ordinem quendam ſeruauerit, aut citra ordinem moueatur. Vehemens pulſus, roboris caloris innati vitalíſq; facultatis inſeparabile eſt indicium. ſecundus poſt hũc velox eſt, at magnus non perpetuo. Qui his ſunt cõtrarij, languorẽ imbecillitatémque vitalis firmitudinis cõnotant. Itaque hinc intelligas, ſi inæquales ſunt pulſus, quid portendant. nam vbi magni aut vehemẽtes aut veloces præualuerint, facultatem vitalem etiamnum ualidam eſſe: ſin contrà tardi, parui, & languidi, exolutam dicito, atque ita cõiectare licebit, quíſnam morbi euentus ſit expectandus. Porrò quòd prẹſtantiorum partium obſtructiones faciant pulſus inæquales, excretiones illarum quẹ eiuſmodi reſtituunt, (ſi quidem facultas ſuperior euaſerit,) ſatis declarant. At verò ordo inordinationi præſtat, potiſsimum ſi meliores pulſus ſunt ſuperiores: ſin ſuccumbunt, inordinatio quàm ordo potior eſt. Nam ordo naturæ in illo pulſus genere moram quandam ac durationem ſignificat, eo quòd humor peccans in parte, quæcũq; tandẽ illa ſit, impactus fixúſq; hæreat: at inordinatio infeſtãtium humorũ errorẽ, facultatíſq; pugnã indicat. atque

idcirco prȩſtat facultatem non admittere pulſus deteriores. ſi nāq; admiſiſſe videbitur, neceſſe eſt ægrum perire. Cæterū duri pulſus, cùm corporis arteriæ ſint peculiares, interdū ſiccitatē externā, aliquando internā comitantur, velut in hecticis ac maraſmaticis febrib⁹, & potiſsimū neruoſarum partium inflammationibus ac febribus ſqualidis, & vehementibus naturæ pugnis vſuuenit. Et quemadmodum dilatationis celeritas ac magnitudo vſum arguit, ita idē in cōtractione eſt inſpectandum. nam ſi hæc in magnitudinē ac celeritatem increuerit, ſuum vſum denuntiat, nempe putrium humorum copiam, atque ex eis fuliginoſorum excrementorum collectionem. Diſcernes autem, an alia aliqua ſit in dilatatione magnitudinis celeritatíſque cauſſa, necne, ſi motus atque in motibus dilatationis tempora, cum temporibus quæ in contractionis quietibus apparent, comparaueris. Hinc ergo occaſiones, humorum coctiones & cruditates, quæque ex his iudicia ſint expectanda ſcire poteris. Atq; in acceſsionū ſignificationibus, quas ἐπισημασίας Græci nuncupant, cōtractiones in magnitudinem ac celeritatem potius quàm dilatationes excreſcūt: ꝙ quæ in contractionibus agit facultas expultrix vrgeat, quo nimirum id quod fuliginoſum inutiléque in imo corpore fouetur, protrudat propellátque: qua de re minores quoq; tardioréſque pulſus hîc in dilatationibus reperiuntur, quòd nondum vſus accelerare cogatur. Verùm

vbi fumidum fuliginoſúmque excremẽtum diſflatum fuerit,& inſitus ac naturalis calor eſt ſucceñſus, vrgẽte iam vſu, dilatatio ſucciſa ac quaſi mutilata contractionis celeritate, magnitudinem velocitatémque aſciſcit. Quinetiam iudicia quæ eo tempore ſuccedere ſolent, ſecuriora ſunt: attamen ſi quę tunc fieri incipiunt,& contractio plus temporis quàm dilatatio occupare videtur, imperfecta eſſe, ac vt plurimum in morbis recidiuas minari ſolent: quòd ſemicocta quædam materia etiamnum intus ſuccendatur.

Quòd ſi quãdo vndoſum, & vermiculantem, & formicantem,& conuulſorium, & vibratum, & bis pulſantem,& capriſſantem pulſum nominare audiueris, horum quoque cauſſas ac dignotiones hinc perdiſce. Vndoſus ergo ab humida mollíque arteria oritur, vnà cum facultate mediocriter fatiſcente: reperitur autem in humidis pituitoſisq; affectib⁹, puta lethargo, febrib⁹ quotidianis, intercutis aquæ ea ſpecie quã ἀνὰ σάρκα appellant, maximè ſi ea ab inflãmatione, aut viſceris alicuius ſcirrho ortum nõ duxerit. Quòd ſi maiorem firmitudinem, & præterea altitudinem arteriæ habuerint, iamiam adfore ſudores prænuntiant: ídque præcipuè, ſi coctionis notas præiuiſſe conſpexeris. Porrò dictus eſt vndoſus, & Gręcis κυματώδης, ꝙ quaſdã vndarum circumſcriptiones in contractionibus efficiat. ſic & vermiculans, ſiue σκωληκίζων vocatur, propterea ꝙ contractiones veluti vndoſas breuiores molia-

tur, motúmq; vermiculi cuiuſdã imitetur: hic ex arteriæ mollitie, facultatíſq; ſatis inſigni imbecillitate ꝓgignitur. Accidit autẽ in copioſis euacuationibus, ſanguinis aluíq; ꝓfluuijs, choleris, hæmorrhoidibus, fluxu muliebri nominato, prauis ſudorib9, quin & ijs quib9 ob nimiũ humorẽ pulmo cõputruit, niſi adſit inflãmatio quæ arteriam induret. Appellãt autẽ formicãtem, ꝙ eũ ex animalis paruitate dẽſitatéq;, ac quæ adeſſe videtur celeritate, talẽ conijciãt. Cæterùm quo vndoſo vermiculans, eo eſt vermiculante formicãs deterior, vt qui extremã vitalis roboris infirmitatem cõnotet. Cõuulſiuus verò ſiue σπασμώδης qui vocatur pulſus, intenſis ſenſimq; motis fidibus ſimilis eſt, ꝙ arteriæ ad ſuos fines quaſi cõuellantur. Euenit in vitijs neruos diſtẽdẽtibus, neruearũq; partiũ inflãmationib9. eſt hicquoq; durus, ac ob duritiẽ haudquaq̃ magnus, verùm celer & denſus, præcipuè quantũ vſus poſtulat. Porrò vibratus vel κλονώδης, quẽ etiã turbulentũ quidã nominant, fieri ſolet, quãdo valida eſt facultas & vſus vrget. cæterũ non cedit ob duritiẽ arteria, atque vs9 aut caloris abũdãtiã ſequitur, vel quod ſpirit9 animalis abſumitur, augetur. Nõ parẽt facile inſtrumeta, vbi obſtructiones, & cõpreſsiones, aut durities præceſſerunt: atque durities fit cum inſtrumenta inflãmantur, uel indurantur, hoc eſt ſcirrho infeſtãtur, aut intenduntur. Bis autẽ pulſans, quem δίκροτον appellant, cũ impetu quodam concitatur, breuiúſq; mouetur, deinde ſubſtitit,

atq; ita demum reliquum motionis abſoluit. ita enim in vna dilatatione pulſari debet tactus, vt vibratus nihil eo amplius habeat, niſi ꝙ palpitẽt mẽbra, & vndique cõcutiantur. Veruntamẽ capriſſans, etſi cũ bis feriente hoc habeat cõmune, ꝙ bis pulſet, attamẽ haudquaq̃ ab eadẽ efficitur cauſſa, ꝙ in eo neq; ſit inſtrumentorum durities, neq; intemperies aliqua fatiget: verùm fit, cùm facultas, quod quidẽ in ſe eſt, ſuũ tuetur robur, ſed arteria ob copiã, aut cõpreſsionẽ, aut inſtrumentorũ obſtructionem à motu inhibetur. tunc enim quies dilatationem intercipit. quare vires ſuas colligẽs, ſecundũ ictũ multo efficit vehementiorẽ, ſeu ſaltus caprarũ imitata, quæ ſimul atq; à motu quieuiſſe vidẽtur, denuò lõge vehemẽtiori ſaltu q̃ antea ſubſiliũt. Cæterũ decurtati, μειούρους Græci vocant, qui uel ex ipſo nomine cognoſci poſsũt, quo ꝓpius ad ſuũ terminũ accedũt, minores viſuntur: ꝙ videlicet facultas arterias æquali robore dilatare amplius nequeat, vt inde vires facultatis aut intẽperie quapiã, aut infeſtãtium humorũ multitudine obrutas eſſe dꝑrehẽdas. Porrò id perpetuo meminiſſe oportet, pulſum ſemꝑ vehementẽ eſſe, cũ robur uitale validũ eſt: lãguor cõtrà, facultatis imbecillitatem arguit. nam quæ extrinſecus facultatem grauant intercipiũtque, ea tum in ſingulis pulſibus, tum in inæqualitatibus vocatis accumulatis, quo minus vehemens pulſus ſe ꝓdat, nõ ita multũ interpellare poſſunt, etſi in omnibꝰ motibus eũdẽ tenere tenorẽ haud-

quãquam videatur, niſi ſiquãdo facultas ob multitudinem, craſsitiem, inſignémve obſtructionem, affectum excipiens imbecilla iam euaſerit, totúmque pulſum in lãguorem commutauerit. Tunc enim, ceu fatiſcente facultate, nihil aliud quàm mors eſt expectanda. Siquidem pulſus vehementia, validæ facultatis ſignum eſt inſeparabile. Atque languor ſemper malus eſt, vt contrà vehementia nunquam non bona: languorem excipit tarditas, & hanc paruitas, quibus poſtrema ſuccedit raritas: hæ ſi plurimum increſcunt, minus bonæ ſunt. Minus quoque quàm vehementia cõmendantur, vbi incrementum ceperint, primũ celeritas, deinde magnitudo, niſi cum morboſo humore coniuncta fuerit. Cęterum ne quo in dignotione pulſuúmque examine, ob ætates, temperamenta, cõſuetudinem aliquam, aliáque quæ ſecũdum naturam occurrere poſſunt, impingas, ex his etiã ea quæ in pulſuum cõſideratione vſui fore puto, tibi annectam. Scire licet mares fœminis multo maiorem & vehementiorem, nonnihílque tardiorem, ac ſatis rarum pulſum obtinere, ſi victus ratio vnicuique ſexui accommodata ac opportuna ſeruetur. nam cum viri magis ſe exerceant, ſintque præterea natura calidiores, atq; idcirco robuſtiores, æquũ eſt, vt ob vſum pulſus in magnitudinem, & ob robur in vehemẽtiam excreſcant. Fœminis verò cum frigidiores ſint, & domi alioqui deſideãt, vſum par eſt exolutum eſſe,

& roboris tenorem laxatum eſſe, vt ob id à vehementia & magnitudine dilabãtur. Verum quoniam pluſquam vſus poſtulat, magnitudini eorũ deeſſe videtur, celeritas dẽſitáſque ſubſtituitur.

Porrò eorum qui natura ſunt calidiores, maiores, velociores, multóque dẽſiores pulſus eſſe reperies, non tamen longè vehementiores nam ſi illa augerentur, vſum quempiam ac vrgentem vehementiam haberent, neque veriſimile eſſet adeo increuiſſe, vt vnà cum calore facultas quoque adaucta non eſſet, ſed ex humoribus temperamentíſque commoderatis cõſtaret. Cæterum gracilibus lõgè maior, & tardior multo, ſed paulo vehementior eſt pulſus. Nam cum carnis moles arteriam nõ obſepiat, ipſa in magnitudinem ſe attollit, manifeſtiórque tactui occurrit. cúmque vſus hic acquieſcat, aliquid de eius denſitate aufertur: verùm eo pulſus videtur eſſe vehementior, quo arteria tactui magis nuda obijcitur.

Ita pueri & adoleſcentis pulſus celerrimus eſt, ſenis verò eo tardior, reliquæ ætates mediæ intercedunt. Verùm ſenex à puero in raritate magis quàm celeritate diſsidet. Quod verò ad vehementiam ac magnitudinem attinet, maximus eſt præ cæteris ætatibus florentium pulſus, quo ſenum lãguidior eſt, & puerorum, medium inter eos locum obtinet. Cęterùm quoniã cauſſæ ob quas pulſus alteratur, explicatæ ſunt, noſtiq; quid de hominum ætatibus ſit iudicãdum, æquum eſt vt hinc coniecturam faciens, cauſſas

quoque ipſorum inuenias. Porrò quod ad anni tempora ſpectat, vere pulſus maximi ſunt & vehemẽtiſsimi, ſed celeritate ac denſitate moderati. tales ſunt & autumno medio. Vbi iam appetit æſtas, lãguidi, & celeres, & denſi euadunt. at autũno progrediente, omnia, magnitudo, vehemẽtia, celeritas, denſitas imminuũtur, adeo vt hyeme accedente, in paruitatem, lãguorem, tarditatem, & raritatem ſint cõmutati. Verùm quoniã quo pacto anni quoque tempora temperamentorum mutationibus nos alterẽt nouiſti, te pulſuum etiã cauſſas pro earum ratione inueſtigare decet, cùm antea quid pulſus mutare poſsit, ſatis explicauerimus. Quare inde ſumpta occaſione, ipſe tuã mentem non ingrato exercitio excolas.

Sunt & ſomni, ſiquid aliud, ſecundum naturã, cõmutántque etiam hi pulſus, atque initio quidem, minores, languidiores, & rariores fiunt, quandoquidem, calor intro abſcedit, & facultas grauatur, natiuúsque calor ciborum copia marceſcere uidetur: verũ temporis progreſſu tarditatem raritatémque intẽdunt, potiſsimum cùm cibus confectus eſt: & poſtremo maiores vehementioréſque euadunt. nam ꝙ iam animal ſit nutritum, & calor cibum elaborarit, vires quidem facultas ſumpſit, & calor vtcunque auctus eſt: ſed quòd uſus non ita multum premat, quódque etiámnum contractio ad interiora magis feſtinet, quo ex confecto alimento ſuperflua propellat, tarditas raritáſque dilatationis increuiſſe vi-

detur: attamen tēporis ſpatio, ſomni ad languorem pulſus iterum cōuertunt, ídque nō iniuria. nam quoniā diuturnius ad interna caloris profugium, cordis robur ſuffocare conſueuit, non eſt à ratione alienum, vt cum quiſpiam ſomnum protraxerit, diutiúſque quàm decebat dormierit, cordis quoque vis exoluatur. Verum eorum qui expergiſcūtur à ſomno, ſtatim magni, vehementes, celeres, denſi, & cum robore quodā cōiuncti ſunt pulſus: at paulo poſt commoderati euadunt. nam in repentinis mutationibus æquū eſt ita vſuuenire, vt cùm multus intus calor ſit accenſus, multúſque dum cibus, ſpiritúſque vaſa permeat, vapor collectus, quos in violentis ac cōfertis motibus facilè explodi non ignoramus, cúmque his omnibus de cauſsis calor augeatur, & facultas confirmetur, eiuſmodi dum excitamur & expergiſcimur pulſus fiunt, taléſque nōnihil perdurant, ac poſtea ad commoderationem quandā, & ſtatum natiuum redeunt. Exercitia quandiu moderata ſunt, magnos, vehemētes, celeres, & dēſos pulſus excitāt: at ſi modū excesserint, vt multa ſint ſupráq; laborātis uires, puos, lāguidos, celeres, & ſūme dēſos efficiūt. Siquidē ob illa ꝙ ſpirit⁹ abſumit̃, ac calor increſcit, magni ſunt & celeres, habētq;, ꝙ facultas excitetur, cū vehemētia denſitatē: hęc verò, ob plurimā caloris diſsipationē facultatíſq; exſolutionē, pulſus paruos lāguidóſq; ꝓcreāt. Porrò balnea calida ſi fuerint cōmoderata, magnos, celeres, dēſos,

& paulo vehementiores: ſinautem immoderata, paruos, languidos, ac nonnihil ueloces denſósq; gignunt. at ſi hîc nõ quieuerint, exigui, languidi, tardi & rari fiunt. Frigida verò extẽplo exiguos, languidiores, tardos & raros: verùm poſt ea ſtuporem frigúsque inferentia, paruos, exiguos, & tardos: at excalfacta ac roborantia, magnos, vehementes, ſed celeritate vehementiáque cõmòderatos generant. Cæterùm cibi multi, adeò vt facultati oneri ſint, inæquales inordinatóſq; pulſus: cõmoderati, magnos, vehementes, veloces, & denſos, pauciores quàm vt ſint nutriendo ſatis, cõmoderatis ſimiles pulſus progignunt: verùm breuior eſt mutatio, ac minori tẽpore perficitur. Vinum verò quod ad alia pertinet, non ſecus quàm cibi pulſus immutat: verùm hoc differt, ꝙ eueſtigio nutriat, ipſumq́ue ante nutricatione quàm cibi defungatur: adhæc celeritatem magnitudinémque potius, quàm vehementiam & denſitatem adauget. nam propemodum quo cibus moderatus pulſibus vehemẽtiores ac perdurantiores vires præbet, eo vinum in magnitudinem magis illos attollit. In voluptate magnꝰ eſt, rarus, tardúsque pulſus, non tamen excellit vehemẽtia. Calor enim in vniuerſum corpus diffunditur, motúsque eius foras præualet, quemadmodum mœrentibus intro mœroris porrò paruus, tardus, rarúsque eſt pulſus. Quod ſi motus eſt recens veheménsque, velox eſt, inordinatus, inæqualísque: ſin vetuſtus eſt, erit qualis

in mœrore. Dolor vehemens in partibus prę-
cipuis ſi incipit, maiorem, vehementiorem, ue-
lociorem, denſiorémque pulſum efficit: auctus
verò ita vt robori vitali incōmodet, minorem,
lãguidiorem, celerem ac denſum excitat. Quòd
ſi facultatem labefactet, in languorem, paruita-
tem, celeritatíſque falſam quādā ſpeciem, atque
immodicam denſitatem cōmutatur. Porrò om-
ni inflammationi communis eſt veluti ſerrinus,
vt alia arteriæ pars dilatari, alia verò minimè vi-
deatur, ꝙ videlicet arteria durior eſſe appareat:
habet hinc etiam vibrati quippiam, & velox den
ſúſque eſt, non tamen ſemper magnus. Cùm in-
cipit, maior eſt naturali, & vehementior, & ve-
locior, ac denſior: at vbi iam increuit, omnia
quoque hæc adaugentur, & durior palàm, ac vi-
bratus magis eſt. Vbi verò viget, durior quidem
& vibratior eſt, non tamen denſior & velox.
Quòd ſi diutius perdurauerit, ac iam plurimum
indurauerit, vt ſcirrhum referat, præter prædi-
ctos, gracilitas denſitáſque accedit. Talíſque pul
ſus eſt, cum inflammatio totum animal prehen-
dit, ob magnitudinem, partíſque quam obſidet
præſtantiam. Cæterum prædictorum quiſque
intenditur remittitúrque iuxta inflammationis
magnitudinem, atque ipſius inflammatæ partis
naturam. nanque partes magis nerueæ, duriores
minoréſque, ac ſerrinos potius excitant pulſus,
contrà q̃ venoſæ arterioſæque, in quibus tamen
maior eſt, qui eſt in arterioſo magis genere, fa-

ciléque inæqualis, & inordinatus efficitur. Itaq; iam liquido conſtare poteſt, quiſnam ſit pulſus, cum iecur, aut lien, vel renes, & veſica aut colū, & ventriculus inflāmatione laborat: item quis ſit pleuriticorum aut peripneumonicorum, & omnium in vniuerſum partium inflāmatarum, quas febris comitatur. Quinetiam partes magis ſenſatæ, pulſus ob dolorem cōmutant: quæ verò minus habent ſenſus, pro ſolius affectus ratione pulſum variant. Cæterùm quoniā iam methodum de pulſibus quàm breuiſsimè fieri potuit explicauimus, (poteris enim quæ deſunt, quæ tua eſt ingenij perſpicacitas, pro eo quem in hac ſpeculatione paraſti, habitu, ex iam dictis contueri ac ſubſtituere) opportunū erit, vt tractationem de vrinis, quæ non leuem adferet vtilitatem, aggrediamur.

DE IIS QVAE AB VRINIS ſignificantur, Caput 10.

QVONIAM demonſtratum fuit iecur eſſe ſanguificationis inſtrumentum, ex quo ceu fonte venoſum genus, non ſecus quàm canales quidam, per totum animal ſanguinem partitur, defértque, adhæc cum vrina ſit ſanguinis colamen, iure optimo illius coctiones & cruditates, defectum & exceſſum, intemperies, & humorū exuberantias, putredines & corruptiones, ac quicquid in iecinore venoſóque genere ſuboriri poteſt, inde deprehendas. ſic & illa quæ ali-

quid cum eo commune habent, ex illa innoteſcunt. nam quemadmodum arteriarum motus, cordis affectus primò, deinde aliorum membrorum, à quibus etiã cor afficitur, indicant (haudquaquam enim arteriæ mutarentur, niſi cor antea fuiſſet immutatum) ita vrinæ quoque, iecinoris, venarúmque affectus, ac eorũ coctiones primùm ſignificant: verùm ob communionem ac conſenſum, plurima aliarum partium inſtrumentalium vitia aperiunt, priuatim tamen iecinoris affectus indicant, de quo primo loco diſſerendum eſt.

DE IECINORIS AFFECTIBVS, Caput II.

PRIMA, alijsque communia vitia iecinoris ſunt, intemperies ab irruentibus humoribus, meatuum obſtructio, inflatio, inflammatio, & cum inflãmatione perquã noxius ſcirrhus. peculiaria verò ſunt, arquatus, & ſiquid aliud circa veſicam felleam infeſtat, quemadmodum fluxus hepaticus, quam ἡπατῖτιν, & vulgo δυσεντερίαν ἡπατικὴν, vocant. adhæc diabetes, qui εἰς οὖρα διάῤῥοια quoque, quaſi dicas profluuium per vrinas, nuncupatur, quanuis hoc vitium renibus cum iecinore commune ſit. Iecinoris item refrigeratio imbecilliorem ſanguificationem efficit, vnde habitus turgidi, prauíq;, nempe καχεκτικοὶ, oriũtur. Præterea calor immodicus febres gignit, bilémque eius exurit. quæ ſi ſurſum deorſúmve

fertur, facilius æger liberatur, neque vllum in poſterum impendet periculum: ſin in venas profluat, atque ad cutem vſque diffundatur, arquatus iam hoc vitium, & Græcis ἴκτερος nuncupatur. dijudicatur autem ac diſcernitur, ex coctione præeunte. nanque ſi præceſſerit coctio, vt plurimum ratione iudicij ea eueniũt: ſin minus, aut humor ſua copia opprimens grauánſq; præpollet, aut bilis effuſio imbecillitatem facultatis retentricis denunciat. Quare ſi quidem adhuc facultas naturalis fuerit valida, ſpes eſt ægrum ab affectu iri liberatum: ſin autem hæc quoque fuerit imbecillis, quidnam aliud quàm deterrima quæque expectare oportet? Attamen nonnullis, ſiquando eiuſmodi humor, ab eo ſpectãtem victus rationem, nimium increuerit, citra manifeſtam febrim arquatus oboritur. Verum eum opportuna victus ratio facilè ac citra periculum emendat. Verum enimuero ſi iecur inflãmatio exercuerit, & vitium cõuexam eius parté occupauerit, ſiccas ferè excitat tuſsiculas, calórq; copioſior, ac interdum dolor perſentitur: at ſi ſimã eius portionem inflãmatio prehẽderit, vomitus potius cietur, quo pituitę quippiã cum bile primum, deinde notatu etiam digna educitur. Sũt hi multo minus quàm illi ſiticuloſi. Verum ſi inflammatio in ſcirrhum degenerauerit, exigua ſalutis ſpes eſt, etſi ſtatim mors nõ ſuccedat. ſiquidem vbi iam iecur ſcirrhum contraxit, vt valetudinem recipiat, longe omnium naturę difficillimum

mum eſt. Cæterùm vt à parte adeo præſtanti cũ laborat, ꝓba fiat ſanguificatio, fieri nequit: quare relinquitur, vt cum aqueus imperfectúſque ſanguis gignatur, ab eiuſmodi etiã diſtributo corpus nutriatur: quo fit vt aquæ intercutis id genus, quod ἀνὰ σάρκα nominant, excitetur, in quo ſanguis hic prauus aqueúſque diducitur quidem in corpus, at nõ agglutinatur. Quare ab eiuſmodi cauſſa ineuitabilem aquam intercutem potius procreari arbitrandum eſt. Fiunt præterea nõ ignobiles iecinoris obſtructiones ab humoribus eo confluentibus, meatúſque ob præcedentem ſiccitatem conniuent. vnde primùm cibus parcius quàm par eſt impertitur: verùm poſtea magnæ obſtructiones in ſcirrhoſum affectũ viſcus conijciunt. Porrò ſimilibus vitijs lien quoque implicatur, ſed minus quàm ſuperiora onerant offendúntque laborantem, faciliúſque qui in eiuſmodi inciderint affectus, euadunt. Cæterùm ſi eius noxæ plurimum creuerint, tunc iecur quod è regione illi opponitur, fit damni particeps, temporíſque ſpatio ad ipſum etiam iecur periculũ peruenit. Porrò qualẽ in hepate creari arquatum diximus, talis etiam affecto liene oboritur, vbi eius humor in totum corpus diffunditur, verũ nigriore colore inficitur, carétq; hic affectus proprio nomine. Qui hoc arquato corripiũtur, nõnulli in ſubpallidum, alij in viridem, quidam in liuidum aut nigriuſculum colorẽ mutantur, pro humoris peccantis natura aut condi-

tione, & quiuis alij ab arquatis eſſe videntur. Ac ſi variis lienoſis mētem adhibueris, rem ita ſe habere, vt narratur, comperies. Verùm de his hactenus. quare ad id quod antea inſtitueramus, reuertamur.

DE ALIMENTI DISPENSAtione in iecinore, & vrina cõmoderata, Ca. 12

CVM iam iecur per venas quæ ad uentrē inteſtináq; exporrigũtur, quicquid in iis ſucci, boníque eſt attraxit, & veluti exſuxit. altera rurſus in eius cauis fit ſecretio, ac id quod leuius eſt & ceu florē, veſica quæ iecinoris gibbæ parti adhæret (quã felleam, ſiue, vt Gręci dicũt, χοληδόχον, nominant) attrahit: quod verò fæculentum magis eſt, & ægrè exitum inuenire poteſt, lien ad ſe allicit colligítque. Reliquum demum, quod purũ iam eſt, & ad nutrimētum idoneum, etiamnum cum ſeroſo hoc humore coniunctum, per caua iecinoris ad eius gibba defertur, ſeróq; hoc vtitur, vt ceu viam ſibi ſternat, quandoquidem ſanguis quòd ſic ſatis craſſus ſtagnánſque ſit, alia ratione per anguſtos víxque permeabiles meatus ac venas penetrare poſſe minimè videtur. Verùm vbi iam ad gibba peruenit, cauámque venã nactus, in ea quæ à Λ literę ſimilitudine λαμβδοειδὴς dicta eſt, quæque haud ita procul abeſt, fuerit diductus, & renes ſerum ad ſe traxerint: alia eius portio deorſum, vt inferiores partes alat, alia ad cor diffunditur, indéq; veluti ex altero

fonte ad reliquas corporis tum partes tum membra emanat. Non eſt igitur à ratione alienum, quod ex humore qui cum ſanguine diutius eſt conuerſatus ac cõmoratus, plurima reſciſcere liceat, nõ ſecus quàm ſi ex loco qui nobis cordi eſt, nũcius minimè mendax emitteretur. Quòd ſi etiam alter qui diutius quàm ille fuerit cunctatus, aduenia, poſt ipſam ſcilicet inſequẽtẽ ſanguinis mutationem, quã ſubſidẽtiã, Græci ὑπόστασιν, in vrinis appellare cõſueuimus, pauca admodum eorũ quæ ad cõcoctiones pertinent, illũ quidẽ qui diligentius noſtra hæc ſcripta euoluerit, latere poterũt. Quare à cõmoderata vrina, ceu regula quapiam noſtri inſtituti curſum tenentes, ita ad eam quæ à cõmoderata longius abeſt, & naturalis eſt, progrediamur. Vrina igitur in homine vndiquaq; cõmoderato præſtãtiſsima, eſt ſubflaua, aut ſubrufa, conſiſtentia cõmoderata, quę potus quantitati proportione reſpondet, cuíque ſubſidentia alba, lęuis, & æqualis eſt. hæc nobis contẽplationis de vrinis norma proponatur. Cęterùm quoniam hæc definitio, de quantitate, colore, cõſiſtentia, & contentis agit, de horum vnoquoque latius etiam diſſerendum eſt, ac primùm de coloribus.

DE COLORIBVS IN VRINIS, ac dignotione quæ inde habetur, Cap. 13.

CVM vrinæ ob humores, humorúmque cõplicationes, & differentes concoctiones, multis variiſq; coloribus inficiãtur, vnũ perpetuò eſt

memoria tenendum, quòd quæ propius ad natu ralem acceſſerint, illę quoq; ſecuriores ſint, quip pe quæ ſalubres, nō ſolùm colores, verùm etiam cōſiſtentiam, & cōtenta moderata comitantur. Nā ſi alioqui multū ab ijs deſciuerint, ſolis fides coloribus nō eſt adhibenda. Quæ à cōmoderato ad retuſum remiſſumque colorē abeunt, eæ pallidæ aut ſubpallidæ erunt, charopæque & candidæ, ceu aqueæ ac lacteæ. Atq; hæ pro maioris mi noríſque ratione, errorem in coctione denotāt. nam pallidę à cōcoctione minus abeſſe indicāt. ſubpallidæ magis, & poſt eas charopę. at candidæ & velut aqueæ, naturā humorum cōcoctioni manus propemodùm non eſſe admolitam ſignificant. fiunt autem hæ, cum frigus, aut ob tempe ramētum, aut victum, uel ætatem, frigidúmve morbum præualuerit. Nonnunquam tamen in phrenitide pernicioſa, & morbo peſtifero, ac nō contemnendis obſtructionibus, vrinæ quibuſdā cādidæ apparent. atque in alijs inficiens humor veluti ſuprà natare, aliæ ceu percolatæ viſuntur, quas à crudioribus humoribus putribus ac nondum ſecretis cōflari cenſemus. Quæ diligentius animaduertēda ſunt, ne perinde tibi ac vulgo im ponant, anſamque errandi præbeant. Porrò vrinę quę à commoderato ad candorem recedunt, eiuſmodi ſunt, taléſque habent cauſſas: quę verò pluſculum tinguntur, primùm rufæ erunt & flauæ, deinde ſubrubræ & rubræ, poſtea vinoſæ & cæruleæ, adhæc virides & liuidæ, atque ita demū

nigræ. Et ruffæ flauæque euadũt, ob mediocrem aliquã febrem, qualis eſt diaria, ob laſsitudinem, vigiliam, victum calidiorem, & quodcunque animo concipere potes, quod calorem mediocriter augere valet: ſubrubræ verò & rubræ, quidnam aliud, quàm aut calorem iam eſſe, aut paulo poſt fore, ob ſanguinis nondum probè confecti multitudinem indicauerint? hinc ſane ſynochas febres occaſiones ſibi arripere aſſerunt. Atqui vinoſæ, cæruleę, & virides, ſanguinem iam ad aliud prauitatis humorum genus degeneraſſe cõmonſtrant: quinetiã bilioſos putres humores vigere, qui multiformes ſunt, pallidi, flaui, glaſtei, præterea quidam & æruginoſi, porracei, rubri ac nigri. Cęterùm nigri colores cęteris ſunt deteriores, frigúſque ingens, ſi liuidæ præceſſerunt vrinæ, ſignificant. nigreſcunt nihilominus etiã vrinæ ob maximum calorem, cum humores ſuperaſſantur. verùm hæ ab illis diſcernuntur, ꝙ has vinoſæ, cæruleæ, & virides præire ſolent. Quare cum ad ſummũ ferè prauitatis peruenerunt, plerunque mortem portendunt. ſiquidem eos ſolos qui diuturnis quartanis aut melancholia correpti eſſent, in quibus nimirum noxius humor, iudicij ratione excerneretur, cum eiuſmodi vrinis ſeruatos eſſe memini, & uirides, prauę cuiuſdam corruptæque bilis exaſſationem innuunt. Denique quæ oleagino colore inficiuntur, oleíq; ſpeciem præ ſe ferunt, oleoſæque ſunt, vt plurimum in hecticarum febrium principijs, cum iam pin-

guedo colliqueſcit, exiſtere ſolent. E quibus quæ olei colorem imaginémque referunt, pinguedinis iam incipientis liquari, notæ ſunt: oleoſæ verò, eam liquatam eſſe indicant. Atque hæc de coloribus dixiſſe, prout breuibus perſtringi potuerunt, ſufficiat: ſequitur vt de fuſionis conſiſtentia agamus.

DE DIGNOTIONE EX VRInarum conſiſtentiis, Caput 14.

QVEMADMODVM antea in alijs medium quoddã inter extrema collocauimus, ita hîc quoq; moderata cõſiſtẽtia ꝓponenda eſt. nãq; admodũ tenues fugiendæ ſunt, vt quę ſummã cruditatẽ cõnotẽt, & valde craſſas, æquè malas arbitrari oportet. nam illæ naturam ob qualitatem aliquam ſimplicem pluſculum auctam, aut humorum quorundam quantitatem, concoctionem nõ eſſe aggreſſam indicant: hæ verò idipſum ob quantitatẽ potius quàm qualitatẽ euenire nunciãt, atque idcirco ſplendent illæ, & perquam pellucent: at hæ perturbatæ ſunt turbidæque. Cæterũ qui cum cõſiſtentiis conſpiciuntur colores, humores & malitiam ipſorum quanta ſit edocebunt. nam minus malæ ſunt tenues cõſiſtentiæ, ſi colores propiꝰ ad ſubrufum, & ſubflauum acceſſerint, ſic ex craſſioribus meliores illæ quæ tenuibus ſuccedũt, atque ex his quæ cito ſequeſtrãtur ſubſidéntque præferendæ ſunt. nam quæ ab initio craſſæ ſunt, nec ſegregantur,

peiores cenſentur, vtpote quæ plenitudinem, facultatíſque concoctricis imbecillitatem arguãt. Et plurimum tenues conſiſtentiæ, conſentientibus interim coloribus immodicam frigiditatem ſiccitatéq́; , & magnas obſtructiones, aut viſcerũ ex intemperie quapiam debilitatem, vt plurimũ ſignificant. Indicant nihilo ſecius & calorem cũ ſiccitate, ſi ei colores vnà cum conſiſtentijs permixti, atteſtẽtur: atque idcirco vigiliæ potius & tenebricoſæ vertigines, quos σκοτοδίνους vocant, ciborum faſtidia, & ſites, ac eiuſmodi quidã caſus inſequuntur. Porrò crudę, turbulẽtę, craſſęq́ue vrinæ, humores, quos colores oſtentant, vigere ſignificãt, atque vt plurimum hîc ægros, ſiti minimè infeſtari cernas. Verùm ꝙ plurimi vapores ob multitudinem ab humoribus attollantur, capitis grauitates doloréſque comitãtur, Quinetiam hi non ſecus quàm illi cibos faſtidiunt, etſi nõ ijſdem de cauſsis. nam cum illic ſiccitas dominetur, opus eſt vt ipſa perinde ac cibus ſiccus humectetur: at hîc poteſt humoribus qui præſentes & ad manũ ſunt, perfrui. Cæterùm de fuſionis cõſiſtentia breuitati ſtudentibus hactenus ſatis ſit: reliquum eſt, vt iam de cõtentis dicamus.

DE DIGNOTIONE EX CONtentis vrinarum, Caput 15.

QVONIAM candidum, lęue, æqualéque ſedimẽtum ſanum, ac ſecundum naturã eſſe aſſeruimus: non iniuria quæ talia non ſunt, pro

bonis minimè ſunt habenda: atque eo ad deterius prolapſa, quo magis ab eo quod ſecundum naturã cõmoderatúmque eſt, receſſerunt, quod in colore, conſiſtentia, ſitu, æqualitate & læuitate conſiſtere ſolet. Verùm de ſubſidentium coloribus tractatio idem nos docebit quod etiam in fuſionibus demonſtrari aſſeuerabamus. ac tanto hos deteriores eſſe putato, quã ij qui in fuſionib⁹ viſuntur, quanto colores qui ſunt in ſedimentis ſecundum naturã, candidi magis conſpiciuntur. Cæterùm haud decet penitus ignorare, crudos quoſdam lentóſque, & qui ægrè incidi poſſunt humores interdum in vrinis ſubſidere, & falſam quandam probi ſedimenti imaginem præbere. Verùm hi & alia ratione dijudicantur, & maximè quòd paulatim concoquantur & diſſoluantur. At verò pallida ac rufa ſedimina, bilioſum quempiã humorem ſanguini admiſtum eſſe indicant: ſubrubra vero ac rubra, necnõ liuida nigráque, quales etiam fuſionum proponebam colores, humorem ſanguineum vigere inſinuant. Verum enimuero quæ eruum referũt, ὀροβοειδεῖς Græcis appellatę, ſubſidentiæ, & furfureæ, & lamineę, ac ſimilaceę, carnium ſolidarúmque partium colliquationem oſtendunt. quòd ſi vniuerſum corpus febres obſederint, totum corpus liquari ſignificant: verùm ſi febris aliqua hectica defuerit, ſolos renes, ac veſicam malè affici commonſtrant. atque cum hi affectus incipiunt, ſubſidentiæ erui ſimiles apparent, vbi iam increue

runt, ſurfureæ: quòd ſi in deterius prolabantur, ac iam ſolida attingant, lamineæ ſimilaceęque fiunt, quæ nimirum maiora craſsioráque fruſta habent. hæ ſanè peſsima ſemper ægrotãtibus minitantur. Itaque in vniuerſum ſcire licet, craſſas ſubſidentias facultatem concoctricem nondum præpollere portẽdere, ſiue hoc ob propriã ipſorum imbecillitatem, ſiue craſsitiem, humorúmve multitudinem eueniat: tenues verò dominantis iam facultatis notas eſſe. Sed nec illud latere decet, quòd iam matulæ fundus, propria ſit ſedimenti naturalis ſedes, ſi ad loca media ſupernáque magis abeat, ſublimamẽta quædã, quæ ἐναιωρήματα vocant, ac nubeculas, quas νεφέλας appellant, efficit, ſpiritu aliquo calidiori ea propellente, ac ſurſum protrudente. Proinde nõ ab re quiſpiam exiſtimauerit, caput aggrauari, & feriri: quòd ſpiritus id veluti commiſceat, & humores qui viſcera exagitant, pro poſituræ ſubſidentiæ portione ſurſum impellat. Verùm vbi cauſſę infeſtantes fuerint diſsipatę, ipſæ quoque ad ſua ſecundũ naturã loca reuertuntur. Cęterùm quę ex crudis alieníſque humoribus conflatur ſubſidẽtia, (appelletur enim hæc quoque cõmuni nomine ſubſidentia, vt Gręcis ὑπόστασις) naturalib⁹, aut ijs quæ his propinquæ ſunt, ſubſidentiis loco opponitur. Siquidem cum fundũ perinde ac priores & quę ſecundum naturam ſe habent, occupat, magnam concoctricis alteratricíſque facultatis debilitatem denunciat. Quòd ſi media

ſublimioráque matulæ petit, naturam cõcoctioni manum admolitam eſſe cẽſere oportet: eóque magis, quo ceu nebula ſublimior fertur. ſiquidẽ paulo poſt, ſi animum aduerteris, albũ tenuéque ſedimentum in fundo cõſidere cõſpicies. Itaque ex omnibus modos cõcoctionúmq; diſcrimina, quæ in coloribus fuſionis videlicet, quæ in conſiſtentijs, quinetiam quæ in ipſis ſedimentis conſpiciuntur, ratiocinatione colligere decet. Quare ſi teipſum gnauiter exercueris, vt ex eiuſmodi coctionum humorúmque differentias inuenias, plurimũ tibi ea methodus prodeſſe poterit, quo ex ſingulorum horum decremẽtis incrementíſque, cõcoctricis facultatis actione accuratè perſpecta, de præſentibus ac futuris iudicium minimè temerarium feras. Cęterùm tractatio de vrinis hactenus ſufficiat. nam ſi maiorem ac diligentius examinatam cognitionem deſideras, poteris opus noſtrum quod priuatim in ſeptẽ libros diſtinximus, euoluere, omnémque de vrinis cõtemplationem perdiſcere, nõ parum ad ægritudinum notitiam inde vtilitatis reportaturus. illic nãque vrinarum differẽtias ac dignotiones ſigillatim exquiſite explicatas cõſpicies, cauſſáſq; & prænotiones additas reperies. nam hîc, vt compendij ratio poſtulat, ſuccisa tractatione, principia tantum ac argumenti capita proponuntur: quòd vel hæc prudentiſsimo viro & tibi adſimili ſatis eſſe perſuadeamus. Verùm quandoquidem ad ipſum cerebrum delati ſumus, age de

eius functionibus, ac affectionibus quæ neceſſaria ſunt tradamus: quo vbique oratio noſtra abſoluta integráque ſit ac ſecura, quãuis alioqui cõpendium diſtinctæ tractationi noceat.

DE CEREBRI DORSIQVE medullæ affectibus, Caput 16.

CEREBRVM itaque cùm origo fónſque ſit ſenſus ac motus, neruorum proceſſus motionéſque non paucas progignit, & nunc oculis, nunc faciei vniuerſæ ac linguæ motum aut ſenſum præbere videtur. Verùm quia fieri non poterat, vt nerui adeo affectibus expoſiti, & quàm longiſsimè progreſſuri, citra tutum aliquem comitatum, à cerebro dimitterentur, motum ſenſúmque tradituri: dorſi medullam, eiuſdem qua cerebrum naturæ, produxit, quæ colli, ſpinæ, ac reliquorum perreptans vertebras, ſtatis quibuſdam interuallis, neruorum emittit coniugationes quaſdam, quæ ſenſum motúmque membris ſubiectis miniſtrant. Quare cùm ſingulis membris, qui motum & ſenſum tribuant, dati ſint nerui, (per eos nanque ſpiritus animalis, qui ortum initiúmque à cerebro ducit, tranſmittitur) ſi nihil ijs obſtiterit, membra ſuis ſecundum naturam motibus ſenſibúſque rite ac probe funguntur. Verum ſi quid aut ab intemperie qualibet, aut mutilatione diſſectionéve, vel infarctis humoribus nerui ſenſerint vitij, membra quæ ſubſequuntur, motu ſenſuq; aut

eorum altero(quidã enim nerui ſenſum, alij motum ſuppeditant)ſtatim priuantur. Quinetiam eorũ de cauſſa, membra conuulſionibus tremoribúſque tentantur, quippe nerui ob plenitudinem, ictum, & ſiccitatem, in ſua principia cõtrahuntur, tamen ſi ob ſiccitatem aut ictum cõuelluntur, grauiori malo implicãtur: tremunt verò membra, quoties nerui hoc quod nacti ſunt, ob facultatis imbecillitatem, aut ꝙ ſpiritus paucior affluat, vel neruus ipſe affectus ſit, vt facultatem à cerebro eo proficiſcentem, integrè deferre nequeat, cõtinere nõ poſſunt. Quapropter ſi quando manus, aut cruris, vel cuiuſpiam ex minoribus partibus ſenſum motúmve oblæſum eſſe conſpexeris, eos neruos qui patientibus partibꝰ ſenſum motúmq; ſubminiſtrabant, offenſos eſſe arbitrator: ſic ſiquæ cõuelluntur, aut tremunt, id facultati partim victæ, partim vincenti alternis vicibus tribuito, quòd nimirum grauia ratione naturali deorſum abeãt, ſed iis facultas attollens renitatur, atque ita cum æquis ferè viribus & oppugnantia & reluctantia decertant, tremor vitium oboritur. Cæterùm ſcire licet, quòd cuiuſmodi vitia affectis neruis oboriri ſolent, eadem ferè dorſalis medulla parit: quippe quæ alterum ſit poſt cerebrum neruorum principium. nanque ijs conuulſis diſtenſiones, qui τ[illegible]οι appellantur, oboriuntur. Et ſi in neutram partem cõuulſio magis propendet, ſed erecti, ac ſtatuarum inſtar nuſquam inflectũtur ægri, id vitij genus pe-

culiari nomine τέτανος, & nobis neruorum diſten ſio nuncupatur. At ſi in pectus magis conuellun tur, ἐμπροσθότονος: quēadmodum ſi in dorſum & ſcapulas cōuulſio inclinat, ὀπισθότονος affectus denominari ſolet. Atque eorum omnium cauſſæ, dorſi medullæ ictus, & refrigerationes, ac eiuſmodi quidam humores confluentes cenſentur. Adhæc qui eo vitio correpti ſunt eandem perpetuo figuram conuulſi retinent, & os aperire, aut aliqua ratione moueri nequeunt. quare hęc omnia, nō immerito ad neruorum vitia referas. Quòd ſi cerebrum primaria affectione laborauerit, & vitium totum corpus obſederit, hæc atque huiuſmodi alia argumenta ac indicia propo nentur. Quinetiam ob conſortium cerebrum af fici deprehenditur, ſi nimirū æger, quę qui men te ſibi conſtant, non loquitur, aut lingua præpeditur, vel reliqua ſenſus inſtrumenta flacceſcūt, ſed melius quoque, ſi delirat & furit, ſi vix & tar dè ad interrogata reſpondet, ſi veternus prehen dit, & oculi cōniuent, ſi in ſomnis plus quàm par eſt vigilat, ſi repente perinde ac ſi formidoloſi quippiam inuaderet, cōtrahitur, ſi denique nullius meminit, ſed præter rem abſurda loquitur. hæc nanque atque id genus alia vbi ſuperuenerint, cerebrum malè affici ſignificant. Et quāuis eorum quædam ſuæ cōſtitutionis initium aliunde habeant, attamen hęc tanquam ob cōſenſum laborante cerebro, ſe produnt. Porrò frigidi humidíve ſucci, aut eiuſmodi quędā intemperies,

vel vtrunque ſtultitiam, μώρωσιν Græci nominãt, carum, lethargum, ſoporem, ac ſomnum pigrum excitare ſolent. Quod ſi prætereaij humores cõ putruerint, illis languida quædam febris coniungitur. Verùm vigilia immoderata, & phrenitis, à calore vel ſiccitate, aut etiam earum qualitatum vtraque, vel nuda quapiam intemperie, aut ſuccis eiuſmodi vaporibúsve, ortum ducunt. nam quædam partis humorem abſumunt, atque idcirco ijs quos cõmemorauimus, ſpiritus ad motum aptior eſt, quædam contra irrigant humectántque, quare eum ad motum ſegniorem reddunt. Porrò furor, qui μανία dicitur, ac melancholia, ferè ſemper citra febrim oboriri ſolẽt: & ſanguis aſſatus, primus eſt ipſorum fomes: poſt hæc verò, bilis atra. Quòd ſi hæc atra bilis è flaua fuerit cõflata, ferinum formidoloſúmque furorem efficit, qui laborãtem vel à carnibus propriis minimè abſtinere compellit. At morbus comitialis, quem humor pituitoſus, qui qua ſpiritus egreditur, infarcitur ac decumbit, aut melancholicus procreat, totius corporis cõuulſionem infert, aut in acceſsione ſenſu priuat, verũ ſimul atque ſymptomata conquierunt, nihil noxij aut moleſti ægris inde obtigiſſe exiſtimatur. Oritur hic, cùm cerebrum primũ afficitur, nempe vbi inſueti quidã humores, craſsioréſque vapores, qui ſpiritus exitum obſepiunt, obſtántque quo minus facultas ſenſum miniſtrans, foras prodeat, híncque ex humorum ſpiritúſque cer-

tamine ac lucta conuulſiones inſequuntur, & ſpuma quæ nihil aliud eſt quàm ſpiritus humorúmque miſcella, ore profunditur: quòd videlicet obſtructio præcipuas partes fatiget. Fit nihilo ſecius & alter comitialis morbus, commercij lege, quem praui à ventriculo corruptíque humores & vapores exhalantes progignunt. Eſt præterea aliud quoque ſacri morbi genus, quod à membri alicuius aura, quæ perinde ac venenatorum virus, frigida corruptáque ad caput vbi iam antea pernicioſus ſuccus collectus eſt, aſcendit, committitur. Cæterùm adeo hoc à ſuperioribus differt, vt noxij illius halitus, qui motu ſuo ſurſum cietur, ſenſum quendam percipiāt ægri: quod nimirum vitium cerebrum primaria affectione ante huiuſmodi ſenſum occupauerit. Qui verò ob ventriculi conſortium id morbi genus pati conſueuerunt, veluti in meditullio conſiſtunt: quòd neque penitus ſenſu destituantur, neque vt hi poſtremi affectus motum adeo prompte perſentiant. Atque hæ ſunt morbi ſacri comitialíſque ſpecies. At verò θεαστικῶν, quaſi numine obſeſſos & diuinaculos dixeris, affectus, melancholicę eſſe ſpecies cenſeri poteſt. Hi nanque à maiori aliqua vi afflari videntur, & modo non futura prędicere, ceu nituntur vates quidam. Alij ea quæ nihil formidoloſi oſtentant, expaueſcunt, & temerè conuelluntur: animū item deſpōdent, ac hominū cōmercia fugitāt, ęgritudo vero aut in riſum, aut in

feritatem deſinit. horum affectuum ille μανία, & furor nobis, hic μελαγχολία nũcupatur. Eius quoque generis fuerit, quę λυκανθρωπία, ceu homines lupinã quandã naturã induerint, appellatur. qui hac detinentur, nocte intẽpeſta hac illácq; circũ curſitant, atq; in monumẽtis ſolitudinibuſq; oberrant luporum in morẽ: verum interdiu reuertuntur, & ad ſeſe redeunt, ac domi reſident. His pedes cruráque cruenta ſunt, quòd in lapides & ſpinas impingant: oculi linguáque ſqualent, ſiti enecantur, & debiliter intuentur. Nolim dicere quid aliis vſuueniat, quorum hi mortem perpetuo expaueſcunt, illi contra expetunt. ſic nonnulli vulgi cœtus deuitant, & quantum poſſunt ſilentium ſibi maximũ indicunt: quidam rurſus, niſi cum alijs conuerſentur ac exhilarentur, tumultuantur, & admirabundi obſtupent. Atque horum omnium cauſſa eſt, infeſtantis humoris tum quantitas, tum qualitas: adhæc locus, quem dum propius accedit, animę ibidem actionem proritat atque excitat. Porrò qui incubo noſtris, & ἐφιάλτης Gręcis dicitur, vitium quod in ſomnis prehendit, ſua quidem natura non admodum prauum eſt, verùm magna quędã mala portendit. Siquidem morbi comitialis, melãcholięque ſpecies, morbum item attonitum, atque ea non procul abeſſe, ſi frequens incubus inuadit ſignificat. Vocatur autem Gręcis ἐφιάλτης, quòd quiſpiam ægros inſultare videatur, vt nobis ab incubando incubo: nam qui eiuſmodi

eiuſmodi malo corripiuntur,ceu quendã incum bentem ac ſtrangulantem perſentiunt,neq; mẽbrum vllum ſuum dimouere queunt.Fugere verò eum, ſi digiti velut in aceruum cõtrahantur, aſſerunt.Hic continuas cruditates inſequitur,& corruptorum vitioſorúmque humorum, qui in ventriculo coguntur,fit comes.Quare etiã huic inter cætera,ne cruditates faciat, proſpiciendũ. Atque vitium quod à tenebris Græci σκοτωματικὸν,noſtri vertiginem nominant,& ipſum caput tẽtat,nec vortices rotáſve ægros intueri permittit,quippe ꝙ uiſus vnà commoueatur,oculíſque tenebrę idcirco offundantur. Quinetiam ſi ipſi vehemẽtius cõmouentur, eadem perpetiuntur. Mali cauſſa ſunt vapores vel humores qui exhalantes, anteriores cerebri uentriculos petunt,& ſpiritum qui inde prorumpit,interturbant ac cõcutiunt.Cæterùm ꝙ pro quatuor humorum diuerſitate, diuerſi quoque animales affectus procreentur,vel ex ijs humoribus qui ſigillatim redundant & præpollent , liquido conſtat . Nam quemadmodum ſanguis ob quandam ſui mutationem ac ſitum quem in cerebro nactus fuerit, peculiari ratione furorem cõſtituit, & atra bilis melancholias,ac flaua phrenitin creat: ita coma ſiue ſoporem,& ſtultitiã:lethargum item , ac ſenſus difficultatem, quædam pituitoſæ ſubſtantiæ collectio,& regurgitatio progignit.Attamen humores vt plurimum inter ſe permiſcentur, ſuóſque in miſtionibus exceſſus per ſymptomata ꝓ-

DD

pria produnt. Verùm eapropter ignorandū non eſt, quinam humores cæteris præpollent, vbi ſemel eorum ꝓprietatem, ac ſua cuiuſq; indicia & notas perſpexeris. Quin & id nouiſſe decet, memoriam aboleri, vbi poſtremus cerebri ventriculus eſt affectus, ídque ſiue intemperies quædam, ſiue humor eò confluens, eius actionem labefactauerit. Imaginatio verò deperit, ſi qui in anterioribꝰ eſt vētriculus patiatur: vt ſi medius cerebri ſinus offenditur, ratiocinatio potius collabat. Atqui huius offenſam, illę vt plurimū inſequuntur: ſed ſi alter illorum afficitur, vt ratiocinatio quoq; noxam ſentiat nō eſt neceſſe. Inſuper nec illud latere debet, ꝙ cum præcipuę principéſque partes patiuntur, illæ etiam quæ inde pęndent, præcipuè ſi loci vicinia adſit, conſentiunt, non tamen neceſſum eſt, vt ſi ignobiliores noxā ſentiant, ea nobiliores quoq; pertentet. nāque cum illic mediocre vitiū infeſtat, id ea quæ loci vicinitate cōiuncta ſunt, etiam inficit: at hîc opus eſt vt in affectis partibus, multū noxę increſcat, quo principaliores à vicinis ſuis vitientur. Cæterùm de cerebri & dorſi medullæ vitiis tractationi finis imponatur, vt prorſum progrediamur.

DE PVLMONIS THORACISque affectibus, Caput 17.

AT verò quoniam poſt prima principia, alia rurſus exiſtunt, quæ ſi dignitatem ſpectes, cedere, attamen nihilo quàm illa minus vitā tueri ſo-

lent, pulmo inquam & thorax, adhæc venter, & quę infra ventrem ſunt, vt de iis quoque quãtum res exigit, pertractemus æquum eſt. Itaq; thorax quæ inter guttur ac ſeptum trãſuerſum, pectus, dorſum, ac vtrinque latera intercedunt, complectitur: & à neruis qui per collũ demittuntur, ſuũ obtinet motum, quo & pulmo & ſuccingens tunica, necnon intercoſtales muſculi, & quicquid intra eius terminos cõcluditur, vnà cientur. Aër porro in inſpirationibus per fauces aſperámque arteriam, refrigeraturus ac nutriturus ſuſcitatúrúſque cordis ignem, ingreditur: in expirationibus verò, quicquid fuliginoſum fumidúmque indidem reperitur, excernitur. Qua de re cùm thorax bene valet, vndiquaque cõmoderata eſt reſpiratio: etſi effatu dignã ſentit alteratione͂, ipſa quoque quàm ociſsimè cõmutatur. atque ſi calor increuerit, maximę celerrimæque fiunt reſpirationes: ſin frigus copioſum præceſſerit, cõtrà ſe habent. ſic vbi pars quæpiam vehemẽtius indoluerit, par eſt vt reſpirationes paruæ denſǽque fiant: magnæ verò & raræ, cùm interdum delirium vrget. atque hæ alterationes communi ſanè ratione, cùm vniuerſum corpus afficitur, eueniunt. Cæterùm cum thorax multis varijſq; affectibus corripiatur, tum alia ratione, tum maximè reſpirationibus, ídq; certius, eius vitia deprehẽduntur. Atq; reſpiratio abolita aut deprauata (quod in morbo attonito, & ſemiperculſis, hoc eſt ἡμιπληξίαις, atque vteri præfocatio-

nibus vſuuenire ſolet) primorum neruorũ,quę motum thoraci largiuntur, ſunt vitia: reſpirationis uero difficultatem partes quæ circa thoracẽ male afficiũtur, pariunt. Nam cum humor quiſpiam, qui ſpiritus uias obſepiat, influit, eius difficultatem infert: aut quando pars aliqua thoracis inflammatione tentatur, aut indureſcit, & ſcirrhum contrahit, tunc continuæ denſæque reſpirationes efficiuntur, quales in membranę thoracem interſepientis, & ſepti tranſuerſi, ac ſuccingentis coſtas membranæ inflammationibus, & ſcirrhis, ac reliquis doloribus quacũque tandem de cauſſa excitatis, fieri videmus. nam cum ſatis dilatari ob impediens vitium, nequeat, vſúſque vrgeat, id quod deeſt, continuis & paruis dilatationibus ſuppletur. Eiuſmodi in paruis quoque euenire diximus, vbi frequentia, ſiquando uſus inſtat, adaugetur. Cęterùm quibus pulmo per ſe offendi ſolet, ſunt venarum ſuarũ ruptiones, arteriarum ſuppurationes & tabes: quæ ꝙ humor indidem collectus exitum vi quærat, tuſſes ſtimulantes inuehunt: ſed ꝙ ſpiritus iter interdum ab eo infarciatur, ſpiritus quædam difficultas ſuccedit. Atque cum ita propria noxa moleſtat, quòd perpetuo motu agitetur, perquàm exigua ſpes eſt ſalutis. Siquidem omni cum ulcere inflãmationi quãcunque tandem partem obſederit, motus aduerſatur: ſed & alioqui pars hæc ſua natura ægrè expurgari poteſt: quo fit vt prius quàm id quod noxium eſt educatur, ſerpens vlcus cohæ-

rentes partes erodat abſumátque: ꝙ copioſiori morboſóque calori ſit peculiare, vt adiacentia quæque putrilagine uitiet. At ſi aliunde cõfluens humor ſpiritus vias obſederit, ſpiritus quidẽ difficultas eũ comitatur, qui obſtructionis magnitudini pro portione reſpondeat: verùm nõ ſemper inde pulmonis eſſentia offendi conſueuit. Quare ſi à capite fluxio duxerit originem, & cumulata pituitoſaq; fuerit, eas quæ peculiari quodam nomine nuncupantur, δυσπνοίας, id eſt reſpirationis difficultates efficit: quæ ſi intendantur, in ὀρθόπνοιαν migrat vitium, quod quia non niſi recta ceruice ſpiritus trahi poteſt, à figura ſibi nomen inuenit: atque hîc ſpiritus difficultas ſatis inſignis eſt, quòd lenta quædam pituita in pulmonis uaſa confertim irruat. Sed æquè quoque difficilis trahitur ſpiritus, ſi calidiores fluxiones à capite deferãtur, velut in pulmonis inflammatione, quam περιπνευμονίαν, & noſtri quidam pulmoniam nominant, vſuuenire conſueuit, vbi nonnunquam in gutture, & gurgulione ac glandulis linguæ adhęrentibus; αἰντιάδας Grę-ci appellant, primum humor firmatur, & nõnunquam affectus anginoſos excitat, licet poſtea in pulmonem decumbat. Atque hi perraro euadũt, ꝙ morbi acumen, concoctionis tempus anteuerrat. Cęterùm æquè atque hęc praua malignáque eſt altera pulmoniæ ſpecies, quando intercoſtalibus muſculis, & tranſuerſo ſepto, ac ſuccingente membrana inflammatione abſceſsúque obſeſ-

ſis, derepente totus fluxus in pulmonem ingruit. nāque pulmo, debilitata iam facultate, veluti nouo facto principio, noxā excipiens, non amplius id quod infeſtat propulſare poteſt: ſi quidē iam antea æger ob expuitionem eſt defatigatus: quocirca etiā paucos, in grauibus adeo affectibus necem effugere cōſpicies. Porrò quoniā & inflammationes, & ſcirrhi, & dolores quiuis partiū ad thoracem ſpectantium ob antecedentes aliquas cauſſas excitati, eum quātum vſus poſtulat, dilatari nō patiuntur, reliquum eſt vt quod opus eſt denſitate ſufficiatur, atque idcirco homo difficilem ſpiritum ducere videtur. nāque tum doloris ſenſus, tum ſi quis tumor & ſcirrhus fuerit impedimēto, obſtat quo minus thorax amplius attollatur. Qua de re eiuſmodi omnes magis minúſque difficulter reſpirare, pro mouentium muſculorum uicinitate, ac offenſę magnitudine cōperies, niſi locus affectus lōgius abſit, & maioribus quidē inſpirationibus indicetur: verùm alioqui hominem nō fatiget. Atqui omniū difficulter ſpirantium, ſiue ob paruas cōtinuáſq; quaſdā inſpirationes, ſiue ob maximas: adhæc dolorē & vim ſentientium, vt amplius externum aërem facilè admittere nequeant (ſiquidem cōmuni nomine hæc omnia iam ſunt difficilis reſpirationis genera nuncupanda) vnicum ſanè maximum eſt remedium, nempe vt à continentibus fouentibúſque cauſsis promptè liberentur: alioqui vt ab impendenti vllus periculo elabatur fieri haud

poteſt. natura enim in ſpiritus difficultate tempus trahi non concedit: quod cordis gratia, pulmone, ſi quo alio, opus habeat maximè. Siquidem quod cordi proximus ſit, ſuos leui momento affectus cum eo communicat. Abſoluitur porrò æger euadítque, ſi inflammationes ilico cõcoquantur, & humores facile tuſsi educantur, qui & ipſi ſuo colore ac conſiſtentia naturæ, in ſanitatem nutũ & propenſionem denunciant. Neque hæc omnino negligere oportet, quòd ad vitiorum thoracem obſidentium dignotionem, plurimum cõferant. Atque ab ijs qui priuatim difficulter ſpirãtes, quique ἀναφορικοὶ, Græcis, hoc eſt, ægrè extuſsientes nominantur, ſpumoſa, & humecta, & lenta, ac demum craſſa expuuntur: quæ ſanè celerem ſolutionem, pro tuſsis expuitioníſque facilitate, promittunt. Quòd ſi tarde ac non niſi poſt continuas tuſſes ægrè educantur, aut craſſitiem, vel lentorem, aut copiam cruditatémve humoris, aut naturæ infirmitatem ſignificãt, ídque omni quod tuſsi effertur cõmune eſſe putato. Nec te lateat velim, eos ſolos dyſpnoicos anaphoricóſque ſuperſtites euadere, quos aluus mollior, aut vrinæ cumulata excretio à morbo vindicauit: cùm nimirum humor repente eò procumbit. Porrò cùm in pleuritide, pulmonia, tabe, & reliquarum thoracis partium abſceſsibus, ſordes tuſsi facilè redditur, ſalutare fere ſecurúmq; eſt. at ſi in uſqueadeo potentibus affectibus aluus turbatur, vt plurimum periculo res va-

care non ſolet. nam quia ex continua alui excretione facultas lãguida exoluitur, humor tardius & vix tuſsi trahitur. prius enim quàm ſupernè exeat, in pulmonis caua delabitur, neque quòd præ imbecillitate æger ſuccũbat, tuſsi amplius educi poteſt, vt iam periculum immineat, ne inſpirationis viȩ inde occludantur, ac cordis ignis ſuffocetur, quippe ſputa non facilè ſuccedunt, nec etiãnum ſunt concocta. Sputa in pleuritide ac peripneumonia, quȩ ex coctione conſiſtentiam quãdam acquiſiuerunt, ea ſubalbida & ſubcruẽta eſſe videntur. At porracea, nigra, & lẽta, his ſunt contraria, & ſi difficulter redduntur, ac ſero tandem in morbo exiſtunt cum virium robore, longitudinem, ſed cum imbecillitate, vt plurimum mortem denotãt. Verùm deterius eſt tuſsim non accedere, aut ægrum nihil effatu dignum expuere. hæc nanque omnia, morbi malignitatis, facultatíſque infirmitatis ſunt indicia. Cæterùm iis qui ſanguinem ſolùm tuſsi educũt, nulla adeſt ſpiritus difficultas, niſi quando in ipſius vias ſanguis confluxerit, ídque uena arteriáve quapiam, quacunque tandem de cauſſa rupta. hæ nãque propter caſum, aut ictum, vel violentam validámq; vocem, ſiue eroſionẽ ac oſculorum apertionem, cruorem fundunt. Atque reliquorum quidem manifeſtæ ſunt cauſſȩ. verùm eroſio ob acrem erodentémque eò cõfluentem humorem, qui in teneris particulis commoratus ſuam malitiam cum vicinis cõmunicat, euenit.

oſcula autem venarum, atteriarúmve ob retentricis facultatis imbecillitatem, vt uerisſimile eſt, aperiuntur: ſed & ob tenues, acréſque fluxiones ſtimulantes, & demum ob copiam vim facientẽ, reſerantur. Et quæ tenuia, flaua, & ſpumea ſunt, arteriam potius: quæ verò purpurea, & craſsiuſcula, venam ruptam eſſe connotant. Adhæc ſanguinis quantitas, vaſis magnitudinem denũtiat. Atque quæ colorata admodũ perſpicuáq; ſunt, ſublimiores thoracis locos: quæ verò nigricant, & liuida ſunt, ab imo trahi ſignificant. Sic quæ à pulmone reddũtur, ſpumea ferè apparent, at quę aliæ partes reijciunt, non item. Porrò omnibus quę è thorace educuntur, commune eſt, ꝙ tuſsi redduntur: quemadmodum vomitus ſymptoma eſt eorum quę per gulam ducuntur. Locum autem affectum dignoſces, aut ex thoracis grauitate, aut dolore qui in maioribus reſpirationibus in patiente loco perſentitur. at propriũ maximè in nondum ruptis abſceſsibus eſt, quòd in illud latus, cui abſceſſus inſidet, æger facilius decumbat, quàm in aduerſum & oppoſitum, propterea quòd in oppoſitũ cubanti quiddam veluti pendeat & grauet, ac reſpirationem confundat. Hi porrò diſrupti aut ſurſum vel deorſum prorumpunt, ídque aut cum tunicis eos ambientibus, (quod ſanè etiam ſecurius eſt, nõ enim illic denuò ijdem conſiſtunt) aut ſimul atque humor eductus eſt, poſtremæ membranæ quoque diſſolutę prodeunt. nam non exiguus eſt metus,

ſi non egrediuntur, ne abſceſſus iterum cõfletur, veluti liquore aliquo reliquo, qui paulo poſt futuri abſceſſus ſit cauſſa. Humor autem qui diffractis ijs emanat principio leuis eſſe, & cũ cruore in coctione conſiſtentiã, atq; vt plurimum eandem ſpeciem habere, nec grauiter olere, facileq; educi, & æger melius morbum tolerare debet. nam qui eiuſmodi non eſt, & longitudinem, & malignitatem morbi ſignificat.

AFFECTVVM QVI VENtrem tentant dignotio, Cap. 18.

VBI de ſpiritus inſtrumentis quæ conſentanea ſunt explicauimus, nunc ad ea quæ alimentum excipiunt, eſt tranſeundũ, ac quomodo & à quibus cauſsis afficiũtur, quídque quæ inde vel per aluum ſubeunt, vel per vomitũ reddũtur, indicant, exponendum. ita enim progrediente ſermone, ſi cibus uentriculum nõ aggrauauerit, nec qualitate momorderit, alterauerítq;, atque ſi ipſa ventriculi ac vẽtris ſubſtãtia & facultas bene valuerit, leuiter cõcoctio fertur; nec vlli vel exigui, & doloris expertes fiunt ructus, atque inteſtina poſt uentriculi concoctionem alimentum excipientia, nihílq; inde oneris ſentientia (vbi quicquid ibi humidi eſt ſibi aſſumpſerunt) interuallo quod ſatis eſt interiecto, ſuperuacaneũ leui negocio citráque dolorem explodunt, læue, molle, & ſatis pallidum, vel ſaltem ſubflauum, niſi ab alimenti tinctura, alio colore inficiatur. At-

tamen quæ euacuantur, cum cibo cõuenientiam quandam in qualitate ac quantitate ſeruare debent, quippe ſi aſſumpta quantitate aut qualitate à commoderato receſſerint, aut intemperies aliqua tẽtauerit, vel humor quiſpiam alienus infarctus, alimenti inſtrumẽta labefactauerit ac vitiauerit, multi varijq́ue affectus exoriuntur. Et cibus potúſque ſui copia onerantes, aut vomitus, aut alui profluuij cauſſa eſſe aſſolẽt, vel ſi vomitu lotióve non redduntur, tardam coctionem ac cruditatem procreãt. Quòd ſi in qualitate multum à commoderato abſceſſerint, ſi quidem quę excedit calor fuerit, morſus ſtomachum inteſtináque pungens, dolor capitis, & ructus nidoroſus inſuauíſque oboritur: ſin frigus vincit, flatus excitatur, & ructus eſt acidus, aut alius qui cibi qualitatem indicet, & circa vmbilicum inteſtina torquentur, ςρόφον Græci nominãt, & fluctuatio vexat. Atq; hæc vomitu, aut fæcũ deiectione, & pauco ſimul ac puro cibo ſedantur. porrò intẽperies ſimili cibo nõ iniuria iritatur, vt cõtrario leuatur. Nec quicquam fortaſsis à ratione alienum accidit, ſi quæ ſimilia ſunt, ſe mutuo augere queunt, & ex quàm maximè contrariis commoderatum conficitur & temperatur: quando ſenſus, qui ratione potior eſt, nos doceat. ꝙ ſi quis calida ſiccáque qualitate alteretur, calidis ſiccíſque maximè afficitur, & humida ac frigida poſtulat, quæ intemperiem vtpote contraria compeſcere poſſunt. Atq; huiuſmodi excedẽs quæ-

piam qualitas gignit. Quòd ſi qua fuerit humórum ibi corruptela, quid non mali moleſtare æquum eſt? quippe ſi frigidi, lenti, crudíque inhæſerint ventriculo, tarda difficilíſque coctio, vertigo itidem, acidus ructus, & abſurda appetentia inſequitur. Hi vt plurimum non ſitiunt, niſi nitroſus ſalſusque humor infeſtarit: tunc enim ſiti ſatis moleſta enecantur. ſi verò bilioſus putríſque eſt humor qui offendit, ecquod nō inſuauitatis genus, vt par eſt, ægri experiuntur? nōnulli enim amororem incuſant, aliis iniucunditatis quippiam, quod verbis explicare nō valent: quibuſdam fœtida piſcoſáque qualitas, & aliis alia perſentitur, atque omnes moroſos reddere, ægróſque turbare ſolent, adeo ob humorum putredinem corruptelámque ſibiipſi diſplicent. Nec mirum, ſi quibus ingrati putréſque eiuſmodi ſucci vētriculo ac eius ori inſident, cibum reſpuant, & potum magis expetant: quippe inſuauium humorum illuuies, neruorum è cerebro ad famem proliciendam ad os ventriculi pertingentium ſenſum obtundit, ſiccitáſque ipſorum eius os premit, & ad vitij ſenſum excitat. Qui ijs affectibus corripiūtur, abſtergentibus incidentibuſque medicamentis, vomitibus, & accommodatis purgationibus in priſtinā valetudinem reſtituuntur. Verùm quoniam veriſimile eſt nōnullos aſſiduis vomitibus, ventris profluuiis, choleris, teneſmis, dyſenteriis, lienteriis, torminibus, vētris fluctuationibus, coli doloribus, ac id genus reli-

quis corripi, age de his quoque aliquid, quod præſens locus exigit, atque ita iis quę per aluum ſecedunt, diſſeramus.

DE DIGNOTIONE EORVM quę vomitu reiectantur, Cap. 19.

ATQVI hoc ſemper in omnib⁹ antea nouiſſe decet, conſuetudini primum eſſe animum adhibendum, deinde de iis quæ excernuntur ꝓnunciandum. ſiquidem nõnullis qui naturæ quibuſdam excretionibus ſunt aſſueti, ea quę vomitu eijciuntur, quæve aluus reddat, longe deterrima eſſe videntur, atque vſqueadeo praua, vt ſi id ignoraueris, multũ ab eo quod verum eſt aberres: ſin cognoueris, rectius diiudices diſcernáſque. Proinde ſi cibus potúſque commoderatus aſſumitur, & vomitus illum inſequitur, ventriculus aut propter inſolentem frigidi intus vel foris infeſtantis occurſum, refrixiſſe, aut ab acri mordacíq; ei impacta bile incaluiſſe, aut iritatus eſſe creditur. Atque ea vel vnà cum eſculẽtis euometur tota, vel quod reliquum eſt, exiguum ſuæ qualitatis ſenſum præbebit, vt æger amaritudinem quandã ſentiat. Quòd ſi ob frigus vomitus ſuperuenerit, cibus vel ſolus, vel cũ exigua pituita expelletur, neq; alia vlla effatu digna noxa inſequetur: niſi, ſi cũ ventre inteſtiníſq; offenſa cõmunicatur, alui fluxus, qui ſola vtiq; copia moleſtus eſſe poteſt, ꝓruperit. Ac de eo fortaſsis poſt loquemur, nũc de iis quæ vomitu eij-

ciuntur, deinceps agamus. Qui igitur nulla vini inferente externa cauſſa euomunt, aut humores quoſpiam qualitatis expertes, pituitoſos, aut acidos, vel dulces, aut ſalſos expellunt, eóſq; vel cũ amara qualitate permiſtos, ſiue ſui copia grauantes, atq; idcirco vomitu reiectos: ſiue quòd bilis quædã deliteſcẽs eos ſtimulet, quæ & ipſa interdum vnà poſtremo loco redditur. quare percontari quoque oportet, nũ amaritudinem vllam in ijs quæ vomitu reddiderint, perſenſerint. Et qui ſolam bilem educunt, pallidã, aut flauam, au porraceam, vel æruginoſam eijciunt, eámque vel puram & ſyncerã, aut inter ſe mutuò, aut cum pituita commiſtam: atque aut craſſam & grumoſam, vel tenuẽ & leuẽ: & aut leuis tolerantia, cũ antea grauiter æger ferret, ſuccedit: aut ægrius tolerat, & animi deiectio deliquiúmque comitantur. Leuius quidem fert, ſi conuenientia educta fuerint: contrà verò, ſi quacũque tandem ex occaſione infra modũ ſubſtiterint, velut ſuis locis aperiemus. Bilis porrò color quo longius ab ea quæ ſecundum naturam eſt, pallida inquam ac flaua, receſſerit, eo deterior eſt, ac ſæpenumero inde grauius ferre ſolet. Ex ea autẽ quæ euomitur, optima eſt quæ pituitę permiſcetur, poſt hanc quæ liquidior eſt, grumoſa minimum, confert. Omnes vtique ſi coctio præceſſerit, & naturæ robur non defuerit, quanuis inter ſe prauitate diſtent, attamen ad finem bonum contendunt. Quòd ſi coctionis notæ antea nõ apparue-

rint, his contraria ſunt expectanda, potiſsimum ſi vitalis vis non reſponderit, quod reliquis quoque excretionibus commune habēdum eſt. Neque eas quantitate metiri oportet, ſed ſi qualia & quomodo purgari decet, purgentur. inde enim longè certior dignotio petetur. Porrò de atra bile quę euomitur, nihil habeo quod aſſeram, quippe quæ ſemper peſsima vomentibus portendat. diſcernetur autem ea, ſi in cinerem proiecta ebullierit, perinde ac in acri aceto euenire ſolet: & ſi ægrum interrogabis, is ſe acrem admodum & acerbum humorem qui expellitur ſentire affirmabit. Quod idcirco diximus, vt ex his eum dignoſcas, & ne humorum ſimilitudo tibi facilè imponat. nanque æruginoſa glaſteáque bilis, vbi diuturniorem moram traxerit ac computruerit, eiuſmodi quidem colore interdũ inſignitur, ſed amarum ſemper ſui ſenſum efficit. Cæterùm ſanguis epotus, vbi in ventriculum deſcenderit, & diutius ibi permanſerit, niger euadit: at ex qualitate agnoſcitur. At verò quoniam in ſanguinis mentionem incidimus, eius quoque tractationem ſubnectamus: quippe ſanguis aut purus, aut iam denigratus, deinde aut ob caſum, ictum, aliámve antecedentem cauſſam, aut prout quidem apparet, caſu & fortuito, vomendo expellitur. Atque in exrernis quę conſpicua ſunt, non eſt multum ſtudij ponendum: verùm quia quæ intus latent, ferè ignorantur, fieri quoque poſſet, vt an auxilium admittant, neſciatur. Proin-

de ſi cùm aut multitudine ſua grauat, & exitum quærit, aut venarum iecinoríſque retinens facultas languet, ac vētriculi tractrix validius ob inopiam quampiam contrà nitendo, agit, in eū ſanguis fuerit tranſlatus: vbi ſemel eiuſmodi, ob diuerſarum partium facultatis tum, robur tum imbecillitatem, fluendi occaſionem nactus eſt, iam tempore in conſuetudinem vitium migrat, atq; ob eam ſanguinem quoque nōnulli vomitu reddunt, maximè in ieiunio diuturniori. Aliis vāſa rumpuntur, ac ob eroſionem, aut multitudinem præuiam, vel ictum caſúmve aperiuntur ac quæ ex ſummo corpore excernūtur, coloris ſunt expertia, quæ vero ex imo reijciuntur, iam nigreſcunt. Atque hactenus de vomitibus: reliquū eſt vt de ijs quę per ventrē ſecedūt, pertractemus.

DE DIGNOTIONE EORVM quę aluo deijciuntur, Cap. 20.

CVM igitur cibus plus iuſto ingeritur, neq; concoctione euincitur, albicantia liquidáque cōfertim ſecedūt, & nōnunquam alui profluuij genera ſuccedunt. Atque ex ijs quędam qualia ab initio extiterunt, perdurāt: alia verò in alium cōmutātur colorem, ac aut in meliorē, & cōcocta, aut in flauum, & liquida bilioſáque excernūtur. neque quicquam adhuc eſt incommodi. etenim interdum, ſi quādo facultas expultrix turget, ꝓperátque infeſtātes humores deponere, reperta alui profluuij occaſione, vnà cum crudis quod noxium

noxium eſt explodit. Quapropter diligenter eſt hîc animaduertendum, ne dum inconſideratius profluuij vim coërcere niteris, clāculū humoris qui excerni debebat, impetū inſcius cōpeſcas. ſed nec illud eſt ignorandum, quòd aliquando ea in choleram commigrant, & modò ſurſum deorſúmque, modo deorſum tantum prorumpunt. Atque quæ deijciuntur, aquea bilioſáque, ὑδατώχολα Græcis, & nominantur, & apparent. quæ ſi copioſiora fluxerint, neque remediis obſtiteris, infirmitatem, animi deiectionem, atque etiā ſyncopen, ac refrigerationem gignunt. Iam quæ excernuntur ſubalbida, & lactea, nec cohærentia, haud paruam concoctricis alteratricíſque facultatis, ob nimiam refrigerationē, imbecillitatem connotant: vt quæ fulua & flaua deijciuntur à bilioſo exuperante humore, ob immodicum calorem, perpetuo procreantur. Cæterùm interdū nonnullis alba, magíſque conſiſtentia, ac ceu canum ſtercora redduntur, ſed non confertim, neque frequenter, quod in alui profluuiis quoque contingit. atque ea meatum qui bilem in ventriculum exonerat, potius obſtructum eſſe ſignificant. quapropter vrinas ij plerūque bilioſas reddunt, quòd eò copioſior bilis diuertat, quę etiam ſupernè vomitu reijci ſolet: attamen vt plurimū hæc arquatis ſuperueniunt, quòd humor, qui colore ſuo ea inficit, ad cutem feratur. Adhæc flauæ, & rufæ, & ceu rubræ deiectiones, à flaua rubráque bile colore imbuuntur, vt quæ æruginoEE

ſæ ſunt & porraceæ, quæque caulium imaginem referunt, ab eius generis humoribus procreātur. At nigrę interdum ex aſſato excretóque ſanguine apparent, nonnunquam à perimente bile excernuntur. Atqui ſubinde varijs quoque inter ſe commiſtis coloribus imbuuntur, quæ iam dictis etiā ſunt peiores, ꝙ humores plurimum vigere denunciēt. Porrò omnes hi humores quos enumerauimus, ſi facilè & citra dolorē, atque in die iudicatorio coctione præeunte excernuntur, & æger leuior aliquanto inde fiat, omnino ſalubres eſſe cenſentur. ſin contrariis de cauſsis eueniant, contrà quoque de ijs ſentiendum eſt. nāque eas animi defectus, & deiectio, ſenſus item priuatio & delirium, necnon proiectatio, & quandoque mors repētina comitatur. Cæterùm huic ſermoni annectendi ſunt, & qui à ventriculi aliqua intemperie enaſcuntur affectus, quos Gręci κοιλιακὰ πάθη appellant. nam vbi refrixit incaluítve vehementius, vel ſqualet & humet, atque in habitū iam intemperies abiuit, hæ affectiones quę ab ipſo cœliacæ vocantur, exoriuntur. Qui ijs corripiuntur, ſitire & exigua febricula tentari, ac flaua rufáque deijcere, atque frigidorum appoſitu iuuari cernes. alios rurſus tarde concoquere, ac vt plurimum nihil ſitire, & cruda aluum reddere videbis. ſic qui ob humiditatem nimiam laborant, anguntur, & liquida ſubpallidáque excernunt, qui verò ex ſiccitate male habent, ijs parū ídque colliquatum ſecedit, hi plus ſitiunt, & æ-

grius curantur, ac magis conficiuntur liquãtúrque, quòd naturalis corporis humiditas exhauriatur. Vomitus ventríſque fluxus eos male habent, & eorum quæ deijciuntur malitia offendit: ſed maxime excretorum quantitas nocet, quia cùm plus quàm par eſt, euacuatur, vnà cum excretionibus calor exhalat, exiccatúrque corpus ac ob copioſiorem euacuationẽ, iam ali deſinit. Deſidendi vero frequens deſideriũ, quod πινεσμὸν vocant, & alui difficultas, & quæ vulgo nuncupatur hepatica, tum dyſenteria, tum lienteria, non magis quantitate, quàm malitia interficiunt. nam cùm bilis perquam acris ac æſtuans fuerit, & inteſtina affectibus excipiendis opportuna, ipſa inter egrediendum deglubit ac abradit. Atque ſi vitium eſt in inteſtino recto, πινεσμὸς appellatur, eo quod locus affectus τείνεται, id eſt extenditur, atque ad excernendum vi cogitur. Nihil in continua violentáque hac excretione quod ſit alicuius momenti deijcitur, præter muccoſa quædam, ſubcruenta, liquida, lẽtáq;, & quæ ægrè auelli queunt. Quare ob aſſurgendi potius aſsiduũ laborem, quódque diſtẽdatur, & vehementius ſollicitetur, q̃ ob deiectionũ copiã, ægri vires exoluuntur. Quòd ſicubi mordax hic humor in inteſtinis hæſerit, radit, ac ad deiiciendum ſtimulat, ac Græcis δυσεντερία, noſtris ferè alui difficultas, & quibuſdam tormina nominari ſolet. Locum autem patientem dolor, qui nunquam ab ægro diſcedit, indicat. nam

ſi eum infra vmbilicum perſentit, affectus craſſa inteſtina occupare putatur: ſin ſupra vrget, tenuia obſidet. Proinde ſi bilis quę egeritur apprimè praua non ſit, cuiuſmodi eſt porracea & æruginoſa. nam quæ à nigra cœpit alui difficultas, exitialis eſt, neque febris vehemens, aut corpus ſit putribus humoribus refertum, nihil magnopere eſt metuendũ, maximè ſi infra vmbilicum affectus affligit: ſin verò peiora fuerint quæ dominantur, non leuis eſt metus ne homo occumbat. Atque vbi vitium eſt in recto inteſtino, alimenti excrementa, & affecti loci abraſiones, ſeorſum quæque ſecedunt. At vbi in altioribus locis offenſa eſt, cibi ſuperflua & affectus ramenta vniũtur, ídque eo magis, quo à ſublimioribus reijciuntur. Atqui cùm iam fæcum color & conſiſtentia ad id quod ſecundum naturam eſt accidit, dolores quoque leuantur, & quæ à vulnere prodeunt, meliora & pauciora ſunt, quippe quæ maiori interpoſito tempore egeruntur: quare tunc curantem, tanquam periculum ſit euaſurus meliora de ægro expectare oportet. Contraria verò in deterius ægritudinem prolapſam eſſe ſignificant. & cùm mediocris eſt affectus, pauca ramenta & leuiter cruenta, ac muccoſa egeruntur: remittunt ſe dolores, & maiori temporis interuallo aſſurgunt. quod ſi augetur, ſanguineæ vt plurimum ſunt egeſtiones. At ſi magis adhuc malum increſcit, & vlcus iam depaſcere cœpit, primum ſanguis confertim defluit, deinde car-

nea ramenta, & eo maiora quo ſunt deteriora, & graueolētia ac tantū non nigricantia decedunt. prauum demum præ cæteris habetur, ſi cibum æger faſtidit. Hac ratione, ſítne malignus an nō morbus, dijudicatur. At leuitas inteſtinorum, quam λειεντερίαν appellant, ferè ex diuturniori alui aut profluuio aut difficultate ꝑ cōmutationem & decidentiam enaſcitur, tantóque eſt grauior, quatenus facultati iam antea debilitatæ ſuperuenit. Vitium ex ipſo ſanè nomine patefit, quòd leuia ac quaſi lubrica facta ſint inteſtina, vt ne ad breue quoddā temporis ſpatium cibum retinere queāt. tale quoque prope accidit, quale ijs quibus ventriculi ſubuerſio euenire ſolet, qui quod ea quæ aſſumpſerūt tolerare nequeūt, denuò reijciunt. his ſi acidus ructus acceſſerit, ſpei nōnihil ſubeſt, retentricem cōcoquentémque facultatem ad ſe redire, & ferè adſumptis cō coctionem admoliri. Cùm autem ſanguis reijcitur, in id animū aduertere oportet, num ſupra an infra decedat. illud enim ſemper, hoc nō ſem per malum eſt: ſiquidem nonnullis, vbi eius copia nimium aucta fuerit, interdum infra per inteſtina, aliis etiam per ora venarum, quas αἱμορῤοΐδας nuncupant, profluit. Verùm ille qui ab altioribus locis emanat, & aliquandiu in corpore eſt moratus, nigrior eſt: hic verò purus, ſyncerus, & qualis ex iam cæſis hoſtiis profluit. Nam qui à iecinore decidit, alius eſt ab his, & carnium recens mactatarum eluuiei adſimilis. Atque ille

ceu ſuperfluus & nimius, affatim effluens, & pau cis ſurgendi laboribus, ab onere febríque nonnunquam hominẽ liberat: at qui præ iecoris imbecillitate & calore excernitur, opinionem imperitioribus ac ſimplicioribus adfert, quaſi is qui laborat, alui difficultate infeſtetur: cum tamẽ res ita ſe habeat minimè. nam hîc neque dolor inteſtinorum cruciat, nec cõtinua aſſurgendi moleſtia, & deſidendi deſiderium adeſt; quin nec paulatim quidẽ excernitur. nam ſi quis eſſet aut dolor, aut grauitas, ferè cauſſam inquirens iecur potius cauſſari poſsis, quare illi remedia eſſent applicãda, ac facilè ſi opportuno auxilio ſuccurritur, euadunt. Verumenimuero qui per ora venarum exit, ægros à multis ægritudinib⁹ impendentibus vindicat. nam qui illac moderate fuerit purgatus, furore, melancholia, pulmonia, lateris dolore, tabe, ac oſculorum venarum apertione haudquaquam corripitur. At vbi hęmorrhoides temporis longiquitate familiares factę fuerint, ſi rurſus ſupprimatur, pręter q̃ ꝙ ab ijs quos recenſui, affectibus non liberant, primum onus, pigritiámque, deinde vertiginem tenebricoſam, etiã hebetudinem ac ciborum faſtidium pariũt. Atque ita viſcera attolluntur ac grauãtur, & interdum inflammatio aut ſcirrhus, & hydropicæ quædã affectiones, ac vertigines oriũtur. Quòd ſi is qui olim ex more per ora venarum quas αἱμορροΐδας nuncupant, excernebatur, ad inferna delabitur, pedum ex ſanguine dolores excitat. Quod ſi ad cutem feratur, multę variæque pu-

ſtulæ, quas ἐξανθήματα Græci nominant, erumpunt. At ſi per aſſuetos meatus immodice feratur, cruditates malóſque habitus, ac aquã intercutẽ progignit, vbi iam iecur, & vniuerſum corpus fuerit refrigeratum. Porro ijs qui ſolita exercitia omiſerunt, aut pleniore victu vti cœperunt quàm antea, vel quibus cõſuetæ, è nare, aut vtero ſeu in mulieribus excretiones ſupprimũtur, aut quibus mos erat venam tundere aliáve quapiam ratione ſanguinem vacuare; & conſuetudinem mutarunt, vt iam, quia corpus vniuerſum peruadat, copia imbecillitáſq; adſit, ijs inquã primùm hæmorrhoides oboriuntur. Verùm cõtrà quàm hi omnes quos enumerauimus, afficiuntur, qui doloribus laxioris inteſtini, quod κῶλον vocãt, aut tenuioris morbo, εἰλεὸς, & noſtris quibuſdã conuoluulus nominatur, laborant, aut quas torſiones, στρόφυς appellant, & fames ingens torquet.

Fames ingens, quã βύλιμον nuncupãt (hic enim affectus magnã famem ſignificat) vẽtriculi malũ eſt, quo qui laborat, penitus cibũ auerſatur. Porro cum praui humores facultatẽ famem ſentientẽ offenderint, aut aliqua ſimplex intẽperies inceuerit, veluti ſi acidi acerbíque os ventriculi irritauerint, à ratione alienæ ac caninæ appetentiæ enaſcuntur; non ſecus quàm cũ in alijs, abſurdi ſucci in ore ventriculi coaceruãtur, diuerſorum generũ ac ineptorũ appetentias excitant, vt qui eo malo affecti ſunt ne à cœno quidem, carbonibus, & teſtis abſtineant. Id quod liquere

tibi poteſt, vel ab vtero gerentium vitio, quod κίσσαν Græci, noſtri malaciã vocitãt. Atq; has quidem abſurdas ac à ratione abhorrentes appetentias, conuenientium medicamẽtorum vſu quiſpiam fortaſſe curauerit: at omnium, vt ſic dicã, ciborum, quibus animal coaleſcit, faſtidio, quòd iam emortua ſit ſentiens facultas, vix aliquis ꝓbe mederi perſanaréve poterit. Verùm quænam ijs accõmodata ſunt, poſtea fortè ſubnectemus, nunc inſtitutum agamus.

DE DIGNOTIONE SVPPRESSæ alui affectuúmque qui eam comitantur, Caput 21.

ITAQVE aluus inhibetur, quòd excrementa aliò deriuent ac commigrent. His autem vrinæ copioſiores, & ſudores ſuccedunt, & occulta perſpiratione pluſculum digeritur, atque his nihil incommodi, ſi aliunde ſuperflua exploduntur, euenit, modo ea ad familiaria ſibi loca denuò reuertantur. At verò quibus aluus ſupprimitur, neq; excremẽta alijs meatibus egerũtur, hi varijs doloribus cruciantur, & ægrè tolerant. Nam aut quòd quicquid in prioribus fædibus erat humidi, exhalauit, ipſæque obduruerunt, ac cum lenta viſcoſáque pituita inteſtinis obductæ ſunt, naturalis egreſſus prohibetur: aut quòd inteſtina inflammatione tentantur, aut ob ictum, aut quòd humores quidam confluxerunt, vt ea ex re paulatim expultrix eorum ſa-

cultas langueat, ſecedere non poſſunt. Quocirca cibos renuunt, & dolores inteſtina affligunt, & ructus mediocres accedunt, qui ægrum principio modicè leuēt. Verùm cùm malū inueteraſcit, inferna refrigerari, ac ſuperna magis incaleſcere incipiunt, quòd nimirum calor in ſeſe contrahatur: atque ita deinde fœtidum ac inſuaue quippiam eructat, quo non æquè leuetur. Ac primum humores cibíque vomitu reijciuntur, neque tantillum ſpiritus infernè dilabitur. At dehinc, ceu malorum colophon, eſt ſtercus ore redditum: quo tempore mors nullo pacto vitari poſſe cenſetur. Morbus εἰλεὸς Græcis, & noſtris cōuoluulus nuncupatur, quòd inteſtinorū anfractus εἰλοῦνται, hoc eſt cōuoluuntur, ob cauſſas quas iam recenſuimus. Porrò inteſtini laxioris, quod ſupra κῶλον nominari diximus, dolores, inflationes, & torſiones illas, ἐμπνευματώσεις, has, vt dixi, στρόφους Greci appellāt, ob præcedentem obſtructionem: quin & ob frigidorū humidorúmque eduliorum nimium vſum creātur. Nam vbi frigidus victus plurimum pituitæ cōgeſsit, id inteſtina excipiunt, & potiſsimū laxum, quòd naturalis eius ſedes formatióque ei rei ſit opportuna: cúmque copia ſua oneret, & qualitate infeſtet, neq; facilè quôd lentore prohibeatur, exitum inueniat, inteſtinū laxum tendit, atque doloribus hominem circūcingit. Ac ſupra humores & nonnunquam cibus vomitu expelluntur: infernè vero nihil facilè deijcitur. Quod ſi clyſ-

mate, aut aliquo alio medicamento, quod confertim pituitam detrahere poteſt, ægro ſuccurritur, dolor mitigatur. Verùm ſi noxia pituita nō ſeceſſerit, ſed aut in coxendicem, vel in veſicam procubuerit, iſchiadicos fieri, ægréque alios lotium reddere videmus. Porro ſi infeſtātes hi humores ad crura pedéſve delabũtur, pro ſua qualitate pedes afficiũt, ac ſimul atque paratam ſibi ita viam ſtrauerint, in conſuetudinem iam affectus abit, ac facile quauis de cauſſa ægri patiuntur. Atqui ꝙ propter humores in corpore relictos qui nulla neq; arte, nec meliori fortuna diſſipari excerníque queunt, ſed in in manus & pedes deferuntur, inde ægri podagra chiragráque corripiātur, id quidem, tam à ſimplicibus quàm complicatis ijs humoribus fieri conſpicimus. Verumenimuero præ cæteris omnium maxime podagras & arthritidas committit, qui ex continuis cruditatibus humor crudus coaceruari conſueuit. nam cum aſsidue peccetur, & crudis etiamnum cibis alij inſuper ingerantur, crudus colligitur ſuccus, ac cum neq; vomitus caſu aut arte expellat, neque venter egerat, nōnunquam in laxiori inteſtino impactus, eos qui inde κωλικοὶ appellantur, dolores excitat, interdum ad coxendicem delatus, iſchiadicos, ita enim à coxendice, quod Græci ἰσχίον vocant, affectu nominantur, efficit: aliquando in veſicam irruens, vrinæ difficultatis fit cauſſa. Quod ſi nuſquam horum locorum firmetur, ſed in manus pedéſque diſ-

pergatur, chiragras & podagras, itémq; arthriti das generat. Atq; hi tum alij qui intus relinquuntur humores, ex victu præeunte, ægri tẽperamento, ætate, adhæc coloribus, qui in artubus efflo-reſcunt, diiudicantur. rubent enim artus, cùm à ſanguinis decubitu dolore conflictantur: pallent autem potius, ſi flaua bilis infeſtat, at ſi atra offendit, magis ſubliuido colore inficiuntur, quemadmodum ſi pituita moleſta eſt, leui albedine notantur. Porro in complicatis humoribus, colores quoque ſibi mutuo permiſcentur, colorúmque imagines illis proportione reſpondere conſpiciuntur. Cæterùm tenuiores calidioréſque promptius: craſsiores vero difficilius difflantur: omnes tamen allata ope melius diſcutiuntur. Illud prçterea nouiſſe licet, quòd vbi in ventre inteſtiníſque copioſa pituita cõfertim fuerit cõgeſta, atq; à calore quouis modice incaluerit, craſſi, caliginoſi, & qui ægre exitum inueniant, ſpiritus enaſcũtur: qui dum in inteſtinorũ anfractib⁹ coarctantur, torſiones, & inflationes, niſi opẽ feras, excitãt. Hi poſtmodũ tẽporis lõginquitate, locũ qui inter peritonçũ & inteſtina intercedit, occupãt, ac hydropẽ eum, qui ꝙ cum ægri abdomẽ pulſatur, tympani in morẽ intumeſcat, τυμπανίας dicitur, generãt. Atq; his notis affect⁹ qui ex ventris & inteſtinorũ ſuppreſsione gignũtur, diſcernes. Quoniam autem & tineç, ita ἕλμινθας voco, & tenues lumbrici quos ἀσκαρίδας Græci nũcupant, & qui lati vocãtur, inteſtina atq; aluum

occupant: vbi pauca de ijs quoque verba feceri-mus, ad ea quæ reliqua ſunt, ſermonem conuer-temus. Itaque vt in iis quæ foris apparent, cum à mediocri calore humor quiſpiam computruit, muſcę, vermes, atque id genus inſectorum plu-rimum generari cernimus, ita & in aluo & inte-ſtinis fieri animo cõcipe. Ac lumbrici qui in re-cto inteſtino gignuntur, & nunquã ſurſum pro-grediũtur, parui ac tenues, quique ęgrum ſtimu lent & titillent, reperiuntur, his Gręci ἀσκαρίδας nomen indiderunt. Reliqui, quas communi no-mine ipſi ἕλμινθας, nos iam vt dixi, tineas & lum-bricos vocamus, nõ vnum ac eundem tenent lo-cum, ſed inteſtina aluúmque obambulant, & per os nõnunquam aſcendentes reijciuntur. Eorum verò alij maiores, alij minores: & alij ſubalbi, a-lij ſubrubri ſunt. Nõnunquam item prius quàm in animal probè efformati fuerint, atque à ſein-uicem ſeiuncti, non ſecus q̃ tenuium funiculorũ quidam globi excernuntur. Quòd autem in hu-morum, qui inteſtinis aluóque continentur, pu-tredine emergũt, atque vt plurimum cum febre infeſtant, nemini non liquere arbitror. Adhæc quod grauia & formidoloſa ſymptomata inſe-runt, etiamſi quę ex ſymptomatis euenire ſolẽt, fere nõ inſequantur, vel hoc quoq; perſpicuum eſt. nam neruorũ conuulſio, ſingultus, animi de-fectus, proiectatio, ſenſus priuatio, vomitus, ocu lorum cauitas, & mediocris oris hiatus, atque id genus alia aut omnia, aut nonnulla ijs qui clancu

lum lumbricos & tineas educant, oboriuntur. Ex his deteriores ſunt quę leuiter rubent, & quę inter morborum initia apparent. Vtręque enim putredinis materiā vnde ortę ſunt, denunciant. nam ſubalbæ quæ ſunt, ex iugi ciborum cruditate gigni viſuntur: reliquæ verò ex alimēto quod in ſanguinem non eſt probè conuerſum, quódq; iam putrilaginem contraxit, ac ex reliquis nonnullis edulijs percalidis procreantur: atqui quæ ex validiori putri materia coagmētātur, viribus quoq; anteire videntur. Quod verò ſemper quę ante ſtatum pręfixúmque iudicium prorūpunt, aut multitudine ſua oneri ſunt, aut facultatis retinentis imbecillitatem connotant, nos etiā pòſt manifeſtius explicabimus. Porrò tinea vna lata, in inteſtinis gignitur, cùm lentus & leuiter calidus humor internæ inteſtinorum ſuperficiei illinitur, qui à calore quopiā in animal formatur. Hæc quādoque in plura inteſtina porrigitur, interdum etiam per tota permeat, onus tumorémque quempiam ventri concilians, & quicquid in ventriculum edulij immittitur, prompte abſorbens. Quare qui illam fouēt & nutriunt, haud facilè ferunt ieiunium: & cucurbitæ ſeminibus ſimilia aluo egerūtur, atque hoc eſt latæ tineæ in aluo genitæ inſeparabile indicium. Porro ea nōnunquam in aceruum ceu globus cōtracta, perpetua quadam continuitate cohærens excernitur: interdum in cubitales & maiores minoréſq; portiones diſſecatur. Atq; hæc adeo moleſta fe-

ra ſi ſemel tota fuerit eiecta, haudquaquam ſane denuo in poſterum gignatur: reliquæ vero, quæ plures ſunt, propemodum & in omnibus & perpetuo generantur, tanto prauitate lata tinea inferiores, quanto tenues, quas ἀσκαρίδας vocari diximus, his antecellunt. Sed huic tractationi ita ſumma manus imponatur.

DE MORBORVM QVI PARtes genitales tum marium, tum fœminarum tentant, dignotione, Caput 22.

RELIQVVM iam eſt vt de partib⁹ naturalib⁹ agamus, & quot affectionib⁹ corripi ſolẽt, explicemus: ac primũ de ijs quæ maribus fœminíſque cõmunes ſunt, deinde de cuiuſq; propriis loquendum. Itaque ſanguis, pus, ſtrigmenta, & calculi per vaſa vrinatoria feruntur, vrinæ item difficultas, eiúsq; ſuppreſsio, & quod vocant ꝓfluuium in matulam accidunt. Ac ſanguis quidẽ promanat, cùm venæ renibus adhærẽtes dirumpuntur aut eroduntur vel earum oſcula reſerantur, aut exudant, διϊδρῶσιν appellant, nonnunquam ab ipſa quoque veſica, eiúſque collo cruor profluit. Hæc autem diſtinguent, affecti loci dolor & grauitas, quinetiam ſanguinis qualitas quantitáſque, ceu in morbis thoracis antea expoſuimus. Pus vero effunditur, cum iiſdem in locis abſceſſus vel tuberculum fuerit enatum, aut ictus quauis de cauſſa illatus. nã ꝙ abſceſſus alibi collect⁹ per vrinã expurgetur, accidit quidẽ, ve-

rũm rarius, atque hi in renibus aut veſica dolorem nullum ſentiunt, niſi ſi aliena quædam materia eo confluxerit. neq; hoc ſemper. adhæc, qui antea parte aliqua dolore infeſtabãtur, ea nõ amplius dolent, ꝙ qui eum creabat humor, iam ſit exploſus. Calculi porro aut in renib⁹ primũ, vel veſica, coagmẽtãtur: ꝙ ſatis multa ſtrigmẽtorum vis ibi accumuletur. nã cùm tophus ex quibuſdã humoribus cõflatus, & à calore exaſſatus eſt, ſempérq; cõfluentes arenulæ adhærẽt, ac lentis quibuſdã ſuccis agglutinãtur, quę colliguntur lapideã induũt cõſiſtentiã. Lapis è renib⁹ exitũ quęrens, colici quidẽ doloris ſpeciẽ præ ſe fert, verũ diſtinguitur, ꝙ ille nõ perinde atq; hic abdomen cingat, ſed ad pubẽ ipſamque veſicã, & interdum ad teſtes vſq; dolor pertineat. Adhæc ſtrigmẽta ibi in matula ſubſidẽt, & aliquãdo lotium nõ expedite redditur, nec aluus ſupprimitur, & cũ excernit, dolor inde nõ lenitur, & demum in veſicã delapſ⁹ lapis, omnes moleſtię mitiores leuioréſq; efficiũtur. Quare ſi quod egreditur, rectũ iter ac liberum nactũ fuerit, ægrũ multis dolorib⁹ vindicat: at ſicubi in veſica ſubſtiterit ipſe tẽporis ſpatio increſcit, & in veſicæ ceruicẽ velut operculũ incubẽs, vrinæ difficultates & ſuppreſsiones excitat. eſt quãdo etiã, dũ huc illúcq; ꝑ veſicã vagatur, loca eius abradat, & ſi angularis fuerit ictus infligat, vt iam cruor puſq; vnà cum lotio reddatur. Atq; eo pacto renum morbos & inflãmationes, νεφρίτιδες vocãtur, ab vrinę difficultatib⁹ quas

lapides creant, dignoſces. Nõnunquam cũ craſſilentíque humores in veſicam decumbunt, ac eius collũ, per quod ceu canalem lotiũ eijcitur, obſepiunt, vrinæ difficultates prioribus conſimiles generantur: verùm diſtinguũtur, quòd nullæ adſint calculi notæ, quódque in matulæ infeſtantis humoris fruſtula quæpiam, puri ſimilia, ſed dolore diſsidentia ſubſidere conſpiciantur. Atq; hęc ſunt maribus fœminíſque communia mala, vt & illud quod profluuium in matulam vocãt, quódque ob renum iecinoríſque antecedentem calorem accedit. nanque renes à venis & iecinore ſerum attrahentes, id in veſicam depellunt: iecur vero à ventriculo, & hic foris potum deſiderat. quare ſitis illis oboritur. Tenues admodum, & albæ ac copioſę vrinę profluunt. nam cum frequenter & paulatim meitur, alterius effectus nota eſt, & retentricis renum facultatis imbecillitatẽ potius indicat. Porrò ſeminis profluuiũ quę γονοῤῥοία dicitur, colíſque totius íntenſio, πριαπισμὸν Græci appellant, & eius reſolutio, peculiaria ſunt marium vitia. & in ſeminis quidem profluuio, neque coles intenditur, neque æger eadem qua ſanus afficitur voluptate: ſed perinde ac ſi ſuperfluum quiddam excerneretur, ſenſu priuatur. Quod ſi morbus moram traxerit, neceſſe eſt vt æger in colliquationem collabatur, ac pereat: quòd pinguior humoris portio eiiciatur, ac vitalis ſpiritus nõ parum vna effluat. Cauſſa autem eius eſt, aut ſeminalium vaſorum fluxus

facilitas

facilitas, aut impotentia, aut quòd ob enatam intemperiem ſemen continere nequeant, aut quòd humor quiſpiam mordax ibi abundans ſtimulet. πριαπισμὸς verò eſt permanens conſtánſque colis extenſio, ſumpſitque nomen à Priapo quopiam, apud Græcos pro deo habito, qui quòd eſſet incōtinentiſsimus, in tabulis arrecto penè depingebatur. Corripit autem hic affectus cum calidus craſſusque ſpiritus in colem decumbit, qui vbi non facile egredi permittitur, penem vi extendit. Hi exiguum vel nihil ſeminis eiaculātur, ſentiunt tamē, ꝙ ſpiritus vnà excludatur. & leuari quidē ægri ita quadantenus videntur, verū denuò eodem malo corripiuntur, donec intenſionis cauſſa fuerit ſublata. Coles reſoluitur, aut ꝙ nerui illius aliqua intemperie debilitentur, aut ꝙ ſpiritus eo cōfluens deficiat, vel meatus eius obſtruantur, diſſecentúrve. Sunt præterea æquè marium morbi, inteſtinorū aut omenti in ſcrotum prouolutio, vt & aqua quæ ibidem colligitur, Græci ἐντεροκήλην, καὶ ἐπιπλοκήλην, καὶ ὑδροκήλην, noſtri inteſtinorum & omenti, & aqueum ramicem nominant. quorum deterrimus eſt inteſtinorum, minus malus omenti, & facillimus curatu eſt aqueus. Accidit autem ramex inteſtinorum, cùm diſciſſo peritonæo inteſtina procidunt, atque ita in ſcrotum deuoluuntur: ídque ſi quis ex alto ſe præcipitem dederit, aut obnixius ſaltauerit, aut contenta magis voce proclamauerit, aut pondus aliquod à terra attollere conatus

ſuerit, vel concitatius cucurrerit, aut eiuſmodi quædam priores notę morbum patefaciunt. Eadem quoque de cauſſa omētum prolabitur, cùm laxato peritonęo deorſum proruit. Aqueus denique ramex, nihil aliud eſt, niſi humores quidā lenti craſsíque, qui in tunicā quam à putaminis vt videtur forma ἐλυτροειδῆ nominānt, aut in ſcrotum procumbentes, ramicis imaginem exhibēt. Atque hi ſunt virorum peculiares affectus: verū plures ſunt fœminarum morbi, quòd vteri vitijs obijciuntur. ac primùm, perinde ac reliquæ omnes corporis partes, intemperiebus tentatur. nā à quacūque id fiat cauſſa, incaleſcit, refrigeratur, exiccatur, & humectatur. Præterea venæ matricis ampliores redduntur, ꝙ purgationes vel ſupprimātur, vel immodicè profluant. Supprimuntur autē, cum meatus obſtruūtur, vel pręcluduntur, ac cōniuent: quinetiam cùm vterus in latus torquetur, aut immodicus medicamentorum cohibētium vſus præceſsit, aut ſanguis aliò fluxum auertit: inſuper, & in longis morbis, & inedijs, ac pluribus exercitijs, atque etiam ob inflammationis lentorem idem euenit. conniuet porrò præcluditúrque vterus, cùm nimia ſiccitate ſqualet. Cæterùm copioſiores purgationes erūpere ſolent, ob ſanguinis copiam, aut medicamentorum venarum ora reſerantium vſum, vel quòd familiares conſuetæque aliæ excretiones inhibētur, aut mordaces humores ſtimulant, vel ſolitæ exercitationes ceſſant. Anticipant autem

vel ſolito magis poſtponunt, cùm vterus laborat, aut eundem dierum numerum circuitus nõ obſeruant. & quæ immoderatius purgãtur, pluſculum tẽporis purgatio accelerat: quæ verò minus, tardior eſt. Demum ſanguis menſtruus aut ſyncerus emanat, aut bilioſis pituitoſiſque quibuſdam humoribus admiſcetur. Proinde in ſuppreſsionibus poſt alterum iam elapſum menſem pondus toti corpori oboritur, quod renes, ilia ac fœmora capútque cõprimat. At vbi quatuor menſes præterierunt, ea omnia augentur, aluúſque quinetiã intumeſcit, & aquæ intercutis ſpeciem præbet, & quinto ſextóq; menſe magis malũ inualeſcit. Quòd ſi quę ſuppreſſa fuerũt, pruperint, omnia leuiora reddũtur mitioráq;: ſin minus, ſed cũ alieno calore inueterauerint, ſuppurabũt, & matrix aliqua iliorũ parte in mucronem faſtigiatur, atq; inde quæ affligebãt quibuſdam erumpũt, atq; vt plurimũ vnà cum morbo anima emittitur. Etenim facultas iam antea debilitata, cumulatã euacuationẽ, & pręcipuę faciliſq; ſenſus partis ſuppurationẽ, prõptè perferre nequit. Hæ cibum faſtidiunt, & febres errantes ac exiguæ, & inſuauis expirationis ſenſus oboritur, ſuperna graciliora fiunt, coloréſque arquatis ſimiles redduntur, ac vrinæ rubent, & magis cõtenta, quippe quod in matrice ſuperfluum erat, in veſica ceu percolatur. Quę verò immoderatius expurgãtur, ijs primũ ſtomachus exoluitur, ꝙ vnà cum ſanguine calor euaneſcat, de-

inde in malum habitum incidunt, & varia tum colore, tum conſiſtentia excernunt. Hic quoque qui ruber albúſque dicitur fluor, conſiſtit, quorum quiſque exuperãtem in corpore humorem indicat, ac interdum varia ac bilioſa excernuntur. Quòd ſi morbus longius progreditur, principio graciles ac decolores euadunt, dehinc refrigerato iam iecinore intumeſcunt. Quin & immoderatis vacuationibus aqua inter cutem ſuccedit, ꝙ prout apparet, ſimilia ijs accidant, tam in familiarium egeſtionum retentionibus quàm vacuationibus quæ modum excedũt: etſi variæ ſint comitãtium ſymptomatum efficientes cauſſæ. Præterea inflammatio, ſcirrhus, eryſipelas, ictus, & abſceſſus, non ſecus quàm alias partes, verum quoque affligunt, ac tantum inter ſe diſſident, quantum ſenſu & principalitate pars differt. hæcque doloribus, & digitorum contactu, atque ijs quæ inde effluunt dignoſcuntur. Verũenimuero mola, quæ alius eſt ab ijs quos recenſuimus affectus, alia quoque ratione dignoſcitur. eſt enim hic tumor quidam carneus, vterum implens, vt plurimum quidem conſiſtendi initium à ſemine minimè prolifico ſumens: attamẽ nonnunquam ſua quoque natura, vulua eiuſmodi vitijs implicatur. Augetur porrò perinde ac ſi fœtus includeretur, & quòd conſuetus ſanguis ibi abſumitur, nihil quicquã emanat. adhęc temporis progreſſu incrementum tumórque ventri accedit, & ſimpliciores deceptæ ſe vterum gere-

re arbitrantur, nam quòd vterus impletur, vanã quandam imaginem exhibet, ceu prægnans ſit. Quapropter ſi fortè onere oppreſſus vterus diſrumpitur, & mola prolabitur, ab errore ſimul ac affectu vindicantur: ſin autem nouẽ menſes prętergrediuntur, error quidem detegitur, verùm à morbo non abſoluuntur. Atqui id digitorum cõtactu diſcernitur, quippe os vteri non eo pacto quo prægnantibus affectum eſſe reperies, ſed aut inflãmatione aut ſcirrho tentari, aut in latus detorqueri. Ac motus qui adeſſe videtur, nunquã dum quieſcunt ſentitur, ſed in quancunque partem quæ ita laborat inflectitur, in illam plenus quoque vterus corruit, quod ſane in ijs quæ reuera grauidæ ſunt, haudquaquam contingit: ſed & venter non eſt tactu leuis, ac laborantes implacidæ ſunt, & plurimum inſuauitatis perſentiunt. Cæterùm vterus foras procidit ob renũ ictum, & ex alto præcipitijs, aut quòd inter pariendum nimio nixu fœtum expellere conantur, aut cùm muſculi à quibus vterus depẽdet, diffringuntur, vel nerui laxantur. Atque hæc fœminarum vtero euenire videntur. Porrò in conſpicuis pudendi partibus aquoſi ramices innaſcuntur, cùm craſsi lentíque humores eo decumbunt. Cæterùm vterus ſtrãgulatur plerunque ſterilibus, attamen & viduis: & mali cauſſa eſt genitura muliebris, aut ꝙ meatus ſeminalis pręcluditur. Proinde hæc genitura, cùm copia ſua onerat, & temporis ſpatio, quem obtinebat calorem exhalat,

propemodum venenatam temperiem cõtrahit. Quare vbi ad excretionẽ motu cietur, & ea fruſtratur retro remeat, ac ſurſum repit, ac vter⁹ vnà cõuellit, & in viſcera ingruit. Itaq; ſi rectà ad cor ſuo impetu fertur, & lethales ſuos vapores eo trãſmittit, refrigerat id, ac reſpirationẽ pluribus horis intercipit, & pulſu ſpoliat aut eum deprauat: ſin autem ad iecur aut ventriculũ aut lienem prorepit, lõge moderatiora prioribus comitãtur accidẽtia, pro partis principatum obtinentis ratione, ac eius cum corde vicinia. Quoniam ex ijs quę conſenſui peculiaria ſunt, loca quoq; quę vterus impetu ſuo affecerit, deprehenduntur. Siquidem viſcera ea attolluntur, ponderéque premuntur, ac homo ægrè ſpiritũ ducit. ſedãtur autem hæc, ſi vterus deorſum deductus in priſtinã ſuã ſedẽ reuertitur, & murmurillus quiſpiã præcedit. Quinetiã in coxas, aut ilia, in podicem itẽ ac veſicam delabitur, quæ pondere oppreſſa, ac à munijs ſuis præpedita, locum quem vterus occupat, innuũt. claudæ enim inde efficiuntur, aluúſque ſupprimitur: atque ob hunc nimirũ vteri inceſſum vrina difficulter & guttatim redditur. Eorum quodque lenitur, cum iam ad propria loca vterus receſsit. Habes de partibus genitalibus tractationem ſatis ijs quidẽ qui breues eſſe ſtudent, ſupérque explicatam.

DE SVDORIBVS ET EXANthematis, quæ in cute effloreſcunt, Cap. 23.

CAETERVM quia ſupra de ijs quæ excernuntur, quantum res poſtulat expoſuimus, relictus eſt autem ſermo de ſudore, operęprecıū fuerit eius quoq; meminiſſe, atque in eo præſentē librum, vtpote iuſtam magnitudinem adeptum, cōcludere. Itaque in nullis qui corpore bene valent, ſudorem vnquam prorumpere conſpicies, ſed ſi modicè quis exerceatur, aut rareſiat, aut copia vim inferat, vel anni tēpus vrgeat, vt plurimū tunc ſudores proliciuntur. Atque hi qui in ſanis etiānum profluunt, nihil peregrinum denuntiāt: verùm qui in febrientibus, aut qualicunq; parte corporis onus ſuſtinentibus, nōnunquam emanant, materiæ impetum eò vergere ſignificant. Porrò omnis ſudor bonus eſt, ſi coctio præcedit: ſin minus, malus habendus. Frigidi & glutinoſi, quíque toto corpore nō effunduntur, nec turmatim & velut in grumū globati, ſed exiguorum milij granorum inſtar erumpunt, aut morbum nō leuant, ſed potius exacerbant: morbi longitudinem, partium dolores, obſtructiones, copiam, cruditatē, atque interdum mortem connotant, nam frigidi, cum acuta quidem febre, mortem, cum mitiore verò, morbi longitudinem indicant. Adhęc glutinoſi, cruditatem, humorúmque lētorem, vt qui aliqua corporis parte tantū effluunt, eam morbo vrgeri nunciant. Qui verò ſpecie milium referunt, meatuum anguſtiam, facultatíſque expultricis inertiā oſtendunt. At qui morbū exacuūt & exacerbāt, haud mediocrē vi-

gentis humoris multitudinem notant. Et quemadmodum qui fluere prohibentur, plurimum nocere conſuerunt, ſic ſi cumulatius eruperint, primum vires exoluunt, natiuúmque calorem digerunt & diſsipant: deinde vbi creuerunt, ſyncopen adeo, & refrigerationem, vt ex ipſis vtique pulſibus eorum cuiuis diſcere promptum eſt, inferunt, ac tenuiora quidem excrementa in ſudores abſumpta, ita cutē egrediuntur. verùm craſſiora, atq; idcirco difficilè exitum inueniētia, vidētur ibi in cute ſubſiſtere, & ita paulatim diſcuti. inde enim prurigines, & ſcabioſi affectus, necnon multa variáque exanthemata & papulæ exoriuntur. Siquidem aliis veluti ſi ab vrtica aut culicibus eſſent demorſi, in cute quædam efflore-ſcunt, quæ modo permanēt, modo reuertuntur, ac craſsitiem, aut copiam, aut expultricis facultatis imbecillitatem commonſtrant. Nōnullis verò rubræ aut purpureæ, vel etiam nigræ emergunt, quales ex pulicum cimicúmque morſibus quotidie nobis apparent. atq; hæ haudquaquam prompte redeunt, vtpote quæ ex tenuiori pauciorìq; materia enaſcantur. Cæterùm ex rubris deteriores ſunt purpureæ, & omnium peſsimæ, nigræ: quippe quæ mortem plerunque denunciant. Quòd ſi fuerint commixtæ, earum naturam ex abundante humore, atque alia naturaliū facultatum cōſtitutione coniicies. Aliquibus & quales ſudores, ἱδρῶα, & noſtris ſudamina inde nuncupantur, erumpunt, nec quicquā mali por-

tẽdunt, ſed è materia ad cutẽ ruente gignuntur. Producit ea ſalſus & mordacis qualitatis particeps humor, ac pungunt ſenſumque vellicant & diſcuti deſiderãt varios pruritus excitantia. Horum quædã, cum ſcalpũtur, ſanguine manãt: alia ſubcãdidum vel leuiter pallidum humorem expuunt, vt inde vigentem ſuccum colligere liceat. quoniam ille ſalſę pituitæ, hic verò bilis flauæ, & primus, acrioris ſanguinis potius nota eſſe videtur. Nonnulla demum in ſcabioſos affectus commigrant, & exulcerationes exanthematis ſuccedunt. quippe ingentiores, quique maiorem proritandi vim obtinent, quòd craſsior & quæ difficilius meatus permeat earum ſit materia, pruritus excitant. Atque hîc de ſudoribus & exanthematis ſermoni finis imponatur. Verùm quoniam auſter iam ſpirat, & tempus eſt tibi abire: faxit Deus vt felix terra maríque proficiſcaris, nec aduerſi quicquam contingat, & lætum nuncium referas. Nos verò quoniam in iuſtam molem excreuit liber, hîc finem facere eſt æquum: atque vbi redieris (ſi quidem diuina benignitate ſuperſtites erimus) reliquum argumenti abſolutum, in pręmium bene obitæ legationis, exoptatíque aduentus perſoluemus. Quare in præſentia, aliò ſtudium conuertamus: haudquaquam tamen illos amicos imitantes, qui eos quibuſcum amicitiã inierunt, præſentes tantum obſeruãt, & coram nihil nõ promptè pollicentur: verum ſimul atque continuas conſuetudines neceſsitas

quædam diremit, ſtatim amicitiæ fœdera diſsimulant violántque,& eius ius atque honeſtum è memoria deturbant. At nos perinde ac iam antea tuo ære tibi obſtricti, reliquum quoque pollicitationis conficiemus.

ACTVARII ZACHARIAE METHODI MEDENdi, Liber 2. Præfatio.

QVONIAM, cùm felicibus auibus ad eam, ob quam mittebaris, legationem nauigaturus flãte auſtro è portu ſolueres, nondum promiſsis plenè ſatiſfactum erat, nos quidẽ ab incœpto deſtiteramus, ꝙ eam tibi gratiã repoſitam vellemus,& aduentãte iam vere, tuum è peregrinatione reditum auidè expectaremus. metuebã enim, vt verum fatear, ne quem tibi deſponderam libellum, ad vmbilicum perductus, clanculum nobis elaberetur, & ſecundus, ſiquid inde commodi vtilitatíſve accedere poſsit, eo perfrueretis. Nam cum amicus noſter ſingularis, & pater ſapientiſsimus, quíque rerum ſenſiliũ illecebris nõ delinitur, ac philoſophiæ dignitatem ex ratione virtutéq; viuens, tuetur, quãtum ei qui ad intellectualem or-

natum excurrit, licet mihi, ter honorandum caput (intelligis, ni fallor, me de præſtantiſsimo Ioſepho loqui) efflagitaret, vt ei libellum, de viuendi formula ſpiritui animali accommodata, ederem: promptè libentérque parui, & quantū ſpoponderam ſatiſdedi: ſi nullam aliam ob cauſſam, vel ob eam ſaltem, vt nihil tergiuerſatus id amicitiæ cōcederem. Verùm cùm in ea tractatione, huius quoq; ad te libelli mētionem fieri oporteret, ipſéque vt deſcriberetur exigeret, haudquaquam eadē iam facilitate ei iſthuc cōceſsi, ꝙ tibi primum eam gratiā veluti reconderem & ſeponerem. Attamē id quidem illi ſum pollicitus, me vbi reuerſus eſſes, & librum integrum & abſolutum à nobis accepiſſes, illi quoque exemplar accōmodaturum. Tribuit enim nobis plurimum, neſcio qua de cauſſa, num amicitiæ neceſsitudinique obtemperans, an quòd in nobis aliquid ſe dignum inuenturum eſſe confidat: cupítque hūc quoque librum noſtræ erga illum beneuolentiæ non eſſe expertem: ſed & hunc præter iam diuulgatum habere contendit ac nititur, vt cùm ipſe amicitiam medicámque facultatē colat obſeruétque, hic noſtrę qua illum cōplectimur, inuiolatæ amicitiæ ſit monimētum. Proinde cùm tu ſuauiſsimus nobis amicus redieris, & nos ꝓut polliciti ſumus, reliquū libri primo iam apponimus, & illi promiſſum exoluere cupimus, ꝙ non minus illius amor, vt quàm ocyſsimè poterimꝰ, edatur, perſuadeat. Atque ab amicitia ſyncera

abſit omnis inuidiæ liuor, cùm intelligas q̄ quo citius librum trāſmiſerimus, illi item aliquid gratiæ referemus. Sed quod ego de te qui præſtantioribus obtemperas, animo concipio, id ipſe reipſa prę̨ſtas, quin potius te imprimis melioribus cedere, ac apprimè virtutē philoſophiámq; excolere, teſtari poſſum: vt nihil mihi metuēdum ſit, ne tu, quem iam olim egregiè perſpectum habeo, aliter atque ego, ſentias. Cę̨terùm hę̨c ioco potius quàm ſerio, vt noſti, huic loco inſerui: quare iam tempus eſt, vt propoſitum argumentum aggrediamur. Et quoniam in ſuperiori libro de temperamentis, & naturalibus facultatibus, adhę̨c, de inſtrumētalium præcipuarúmq; partium affectib⁹ quod cōgruū erat pertractauim⁹, necnon de pulſibus, & vrinis & cæteríſque quæ per excretiones reijci conſpiciuntur: reliquum eſt vt in præſenti de febribus atque morbis qui ſumma corporis cute hærent, deinde qua curandi ratione ac via tollantur agamus. ita enim tractationis nexus optimè cohærebit. Ac quæ ex prę̨dictarum præcipuarum partium inflammatione, aut intemperie quapiam ſupra modum aucta, febres ſuccenduntur, cauſſa omnis in illas eſt conferenda, quòd nimirum adeo excalfecerint, vt ad cor vſque calorem tranſmiſerint, atque idcirco febrem excitarint. Nunc verò de vniuerſalibus potius febribus loquendum eſt, vt omniū cauſſę̨ diſcriminá que tibi innoteſcant.

DE AGNITIONE FEBRIVM, Caput I.

CVM ergo nihil aliud ſit febris, niſi ob antecedentes cauſſas, externi caloris incremētum, multa variáque particularium febrium genera oboriuntur. aliæ enim diariæ, Gręcis ἐφήμεροι πυρετοί: alæ cōtinuæ & continentes, illas συνεχεῖς, has συνόχους Gręci nominant: nonnullę intermittentes, & aliquæ quòd in habitum iam tranſierunt, ἑκτικοί appellantur. Et diariæ quidem ex ſolo ſpiritu plus ſatis excalfacto: continuæ verò ex putribus quibuſdam humoribus, vt hecticę, quòd in habitum cordis febrium vitium abierit, committuntur. Harum omnium maximè moderatę ſunt quæ diariæ nominantur, quippe quæ è mediocri quadam occaſione enaſcuntur. quædam enim ex ambientis frigore aut calore: aliæ rurſus ex ira, aut dolore, aut cura, quemadmodū nōnullę ex cruditate, vel laſsitudine, vel alio quopiam eiuſmodi gignuntur. Vocantur autem diariæ, ꝙ vno fere die deſinant. ſunt tamē ipſarū quædam, quę in quartum vſque extenduntur. Atque hæ oriuntur, cum corpus non eſt impurum. Quòd ſi cacochymia quæpiam, aut alia incendio apta materia latuerit, ea ceu originem, diariæ calorē nacta, affectum in febrem quæ ex putredine conflatur, commutabit, nec amplius iam vt diaria, ſed vt febris ex putredine finietur. Neque id mirandum eſt, quando etiam diariæ nonnullæ

in hecticas, velut poſtea plurib⁹ docebimus, delabũtur. Ac diarias febres facile diſcernes, facilliméque curabis: verùm quas putredo genuit, nõ ita promptè, eas tamen procedente oratione dignoſcere etiam diſces. Proinde diariæ complures cauſſas habent euidentes, frigore nimirũ, vel calore, aut dolore, iráve aut laſsitudine, atque id genus reliquis antecedentibus. Vrinæ in his vt plurimum non carent coctionis indicijs. Pulſus celeriter dilatãtur, nec præpropere intro mouentur: differunt tamen inter ſe, pro antecedentium cauſſarum diſcrimine, quarum principia ſi non ignoraueris, modos quoque quibus alterari conſueuerunt iniecta manu dijudicare cõmodè poteris. adhæc ægri in tolerando leuitas, ſolutionis in diariis celeritatem tibi ob oculos proponet. Cæterùm febres quæ ex putredine fiunt, aliæ cõtinuæ & continentes, reliquæ intermittentes vocantur, atque illarum quædam eundem ſeruant tenorem, vigorémque, ἰσοτόνους καὶ ἀκμαστικοὺς πυρετοὺς Greci nuncupant, quòd vna eadéque ſit febris vis: aliæ ἐπακμαστικοὶ dicũtur, vtpote quę vnà cum febris robore vſque ad ſolutionem progrediantur: nonnullæ παρακμαστικοὶ nominãtur, quarum vſque dum deſinunt vigor paulatim ſe remittit. Porrò continentes (Græci, vt dixi συνόχους) peculiari nomine appellamus, quæ ex ſanguinis nimio feruore accenduntur. Continuas verò, Græcis συνεχεῖς nominatas, eas potius dicimus quas humorum variorum putredo cõ-

mittit. Ex intermittentibus autem aliæ quotidie, quędã tertio, aliæ quarto quoque die reuertuntur: vt & nõnullę tardius quinto aut ſeptimo redire ferũtur. ſunt quoq; quę inordinatis acceſſionibus repetãt, quas illi πλάνητας, nos vagas atq; erroneas nominare ſolemus. Quæ ſingulis dieb⁹ accedunt, quotidianæ appellãtur, atque ex pituita quæ extra venas putruit, conflantur. In ijs vrina circa initia cruda eſt, ſubcandida, aut perturbata: pulſúſque contractionis velocitate, materiam quæ ſuccenditur indicat. Horror ergo eas primùm prehendit, pulſúſque inæqualitas ac tenuitas: deinde ſuccenditur febris, & decem & octo horis, aut paulo plus minúsve per acceſſionem occupat, nec vllo plerunque cũ iudicio ſenſibili deſiſtit. Quarum autẽ acceſſio tertio quoque die accedit, eæ ex flaua bile, quæ & ipſa extra venas vagatur, conſiſtunt. Hæ cum rigore vt plurimum inuadunt, dehinc febris vſque ad horas ferè duodecim extenditur, licet nõnunquam plus minúsve perduret, pro humoris videlicet craſſitie ac copia, & viriũ ægri robore, cutíſque perſpiratu facili. Nullæ hîc in vrinis coctiones ſub initia apparent, & colore flauæ rufæ've viſuntur, ſuntq; illæ calidiores, quæ liberaliori tinctura inficiũtur. Quædã earum ſudore deſiſtũt, aliæ bilis flauæ vomitu, ac eius per aluum egeſtione, & ſanguine è nare erumpente deſinunt. Pulſus in harũ inuaſionib⁹ nõ ſentiũtur, vt in quotidianis, parui ac inęquales. Atqui quę poſt quartum

exacerbantur, & quartanę nuncupantur, ex ſucco melancholico conſtituuntur. In his extrema primum refrigerantur: deinde ita febris viginti horas perdurat. Vrinæ tenues ſunt & albæ, quæ poſtea perturbentur, & pulſus, qualis in diarijs. Cæterùm febris vnaquęque, ex anni tempore, loco: adhæc temperamēto, viuendi ratione, ætate, atque illis quæ ſingulos humores augere ſolent, diſcernitur. nam ſi quis ex his comitātibúſque ſymptomatis eas rite conijcit, exiguum, ni fallor, aut nihil, quod ad exquiſitam dignotionē pertinet, eum latebit. Atque hæ ſunt ſimplicium intermittentium febrium notæ. Verùm ignorare non licet, nonnullas ipſarum aut ſibiipſis, aut alijs permixtas, multa intermittentium febrium diſcrimina gignere. nam quæ tertio quoque die accedunt, duplicatæ, falſam quandam quotidianæ imaginem prębent, quòd iam ſingulis diebus repetant. ſed ab ijs qui rectè iudicare nouerunt, ex acceſsionum ſpecie, & comitantibus ſymptomatis arguuntur. nam qui rectum poteſt de ſimplici tertiana iudicium ferre, is facile duplicem quoque diſcernet. Quæ poſt quartum reuertuntur, ſi duplicantur, duobus cōtinentibus diebus redeunt, vnóq; intermittunt. quēadmodum rurſus, ſi forte fortuna quartana increuerit, triplexque è ſimplici euaſerit, quotidianarū more ſingulis diebus acceſsiones infert. Verùm harū ſingulæ, eum qui accurate ſimplicem dijudicare nouit, ſiue duplices, ſiue triplices fiant, latere nō poterunt,

terũt. Quòd ſi interdum quintanas, & ſextanas, & ſeptimanas, aliáſque eiuſmodi, & pręterea vagas nominari audiueris, ne has quidem, ceu fieri nequeāt, nullas eſſe arbitrare. nam cùm quatuor in nobis humores reperiantur, ipſorum quiſque vbi immutatus eſt, multas variáſque ſuccorum corruptorum ſpecies generat. quare pro corrupti quoque humoris quouis dominio, etiam acceſsiones repetunt. Porrò vagæ & errantes, è turgenti quidem materia naſcuntur, ſed quæ inordinato atque alij nondum confecto alio accumulato cibo compeſcuntur ſimul & increſcunt. Cæterùm quemadmodum duplicatę ſecum febrium differentias conſtituebant: ita & cum inter ſe permiſcentur, alia febrium genera oriuntur. nam quotidiana modo cum tertiana, modo cum quartana miſcetur, adeo vt tres fiant inter ſe cōſiſtentes coniugationes, & vnaquæque pro humoris in corpore redundantis natura, ſibi peculiarem parit acceſsionē. Atque hæc ad febres interpollantes ſpectant: ſed alia prætera eſt continuarum & interpollantium complicatio. nam nonnullæ ex ijs quæ continuis acceſsionibus vrgent, aut quotidie, quando videlicet pituita in venis corrupta computruit, aut poſt tertium, cùm venę bilioſo humore abundāt, aut quarto quoq; die, cùm atrabilaris humor in venis infeſtat, cum prædictis intermittentibus complicatę, alias febrium differentias conſtituunt. nam modo quæ quotidiana acceſsione continua eſt, cum quoti-

diana intermittente, aliàs cum ea quæ poſt tertium interpellat, quã etiam ſemitertianã, Græci ἡμιτριταῖον priuatim appellãt: & demum cum ea quæ quarto die intermittit, implicatur. Sic & cũ ea quæ poſt tertium exacerbatur cõtinua, interdum quotidiana, aliquãdo tertiana, nõnunquam quartana & intermittentes cõmiſcentur. eodem modo & cõtinua, quæ quarto quoque die acceſſiones obtinet, cum tribus his intermittentibus permiſcetur. quarũ ſi ſingulares ſimplicéſque agnoueris, in cõplicatis quoque diſcernẽdis haudquaquam aberrabis. Sed quia interdũ καύσους & ἠπιάλους, ac λειπυρίας audire continget, harum etiã cauſſas & diſcrimina cognoſcito. καῦσος, quã noſtri ardentem vocant, è bile nimis efferueſcente, eſt, quando & è ſanguine feruido originem trahit, ac vehementiſsimo calore vrget, & omnium facillime ad id quod res tulerit propendet, quòd tantum ardorem natura non ferat. nam aut iudicijs cauſſas moleſtas abigit, aut in tanto alieni caloris impetu natura defatiſcit. ἠπίαλοι verò ſunt dictæ, quòd ἠπίως ἀλεαίνουσι, hoc eſt blandè mitéque tepefaciunt. non enim febrẽ vehementem accendunt. habent quidem horrorem euidentem, ſed febris ſuccedens horrori proportione haudquaquam reſpondet. interdum vterque ſimul, & calor & horror perſentitur. frigidi & lenti ſucci modicè putres, hunc morbum faciunt. Denique λειπυρίας, ſatis magno horrore inuadit, verùm euidens calor ei non ſuccedit,

velut ex ipſo quoque nomine patere poteſt. nam λείπεται πυρὸς, hoc eſt igne, quod eſt calore deficit. nam oppidò quàm frigidus ſuccus ſumma cute innatās, in acceſsionum ſignificationibus ab excretrice facultate propellitur. quare horror comitatur, verum calor nullus accedit, quòd ne putredo quidem ei ſucco, qui ſatis ægrè corrumpi ſua natura poteſt, aduenerit. Atque hæc ſunt febrium quæ intermittunt, & quæ ſecus, genera. Supereſt etiamnum aliud febris genus, quod ἑκτικοὺς nominant, omnium deterrimum, quódque propemodum curationem reſpuit. Vocāt autem ἑκτικοὺς, ꝙ eæ in habitum cordis recipiantur. nam cum affectio (ita nūc διάθεσιν interpretor) quędā afficientis cum affecto ſit familiaritas ac cōſuetudo, quæ haud difficulter cōmutari poteſt: & habitus, quod eſt ἕξις, ſit cōſtans & quę ægrè elui poteſt affectio. nō iniuria febres, quæ cor afficiunt, eius calorem per affectionem immutaſſe dicentur: quæ verò effecerunt, vt calorem in habitum admitteret, ἑκτικοὶ peritioribus appellabuntur. Gignuntur hæ aliquando quòd diarijs ſuccedant, vbi nimirum vehementiori ira exarſimus, vel mœrore curáque iugi intabeſcimus. eas ſi quis principijs obſtet, curare facillimum eſt. Verùm quæ ob partium præcipuarū inflammationes, & ſcirrhos, & tabem, ac reliqua magni momenti vitia committuntur, omnium ſunt longè peſsimæ, quòd natura duobus grauiſsimis malis reluctari, ꝓpulſaréq; nequeat.

Naſcuntur quoque haud ſegnius ex inueteratis malignı́ſque febribus, cùm cor iam ob præeuntē facultatis exolutionem vitium excipit. Inter has deterioris ſunt notæ, quas ἐκτικοὺς & μαρασμώδεις nominant Græci, in quibus vitalis vis emarcuit contabuı́tque, à quibus ægri vt euadant fieri nō poſſe putatur. Itaque in omnibus hecticis febribus calor in toto corpore ſuccenſus eſt, verùm etſi nunquam intermittat, eum tamen ferè æger minimè ſentit. At verò vbi cibum aſſumpſit, aut excitatus alicui ſtudio obnixius incumbit, ſe calidiorem fieri animaduertit. quod cùm nonnihil difficilius ſuſtinuerit, denuò in priſtinum ſtatum redit. Pulſus ijs parui ſemper ſunt & denſi, atque vt plurimum duri. Vrinas reddunt quales in hecticis enumerauimus, proportione generi morbi exceſſuı́que reſpondentes. Quòd ſi malū progreditur, oculi cauantur, collabuntur tempora, frons mirum in modum aret, palpebræ tardè attolluntur, oculi ſordibus opplentur, & tabe defluxionibúſque tentantur: & tandem in ipſo hominum cœtu, aut alijs quibuſdam vitæ muniis, non ſecus quàm qui animo linquunt, emoriūtur. Porrò illud quoque omnium poſtremum ignorari haud decet, quòd ijs qui hectica febre corripiuntur, variè interdum eæ quas putredo facit, implicantur. Verùm ſigna cuiuſque febrium ſpecies dirimunt. quæ cùm iam antea ſint explicata, fruſtra nunc iterum huic ſermoni inſererentur, vtique quòd breuitas quam in hac tractatione ſe-

ctamur, hoc nõ ſuadeat. Quare ſermonem de febribus hactenus ſatis ſit produxiſſe: reſtat vt quę neceſſaria ſupereſſe videntur, quantum compendium exigit, annectamus. Et quoniam complures morbi iudiciis finiuntur, conſequens erit, vt poſtquam affectus qui alicuius momenti ſunt, & febres recenſuimus, de iudicijs quæ tuta ſunt, & quæ non, déque in ijs iudicantium dierũ potentia, diſſeramus.

DE IVDICIORVM AGNItione, Caput 2.

ITAQVE cùm iudicium, quam κρίσιν vocant, nihil aliud ſit; niſi expellẽtis facultatis, quò infeſtantia explodat, excitatio: iudicia quæ præcedẽti coctioni ſuccedunt, in indicibúſque diebus eueniunt, moleſtiarum remiſsionem ijs qui iudicantur adferunt: quæ verò ſecus, recidiuam, aut difficiliorem tolerantiam, vel morbi longitudinem, vel quod omnium deterrimum eſt, mortem inferunt. Iudicantur ergo ægri aut vomitu, vel alui egeſtionibꝰ, aut vrinis, vel tinearum deiectionibus, aut ſudoribꝰ, aut ſanguinis eruptionibus è naribus, aluo, hęmorrhoidibus, quemadmodum etiam ex vtero, velut fœminis vſuuenit. Adhæc in nõnullis & abſceſſus ſub ipſis auribus, παρωτίδας appellãt, & reliqui humorum decubitus, iudicij vim obtinuerũt. ſputa item quæ tuſsi redduntur, & ſomni nõnunquam moderati, qui antea deerãt, cùm acceſſerunt, ægrum à languo-

ris impetu leuarunt. Cæterùm nõ omnia omnibus ſunt familiaria, ſed pro ægritudinis ſpecie, & ægri habitu, anni item tempeſtate, cõſuetudine, ac ætate oboriuntur. nam aliquib⁹ vnũ, aut duo, alijs plura quoque, ſed omnia cõuenienter accidunt, ijs quidem quibus tuta ſalus promittitur. Quapropter, ne quemadmodum qui in tenebris degunt, temerè hęc proferre videamur, age diſtinctionis lumine, orationẽ dirigamus, ac ſigillatim de iudicijs loquamur, quo ijs quæ cuique peculiaria ſunt, & quæ potiſsimũ inſequitur affectio, cognitis, ita de cõplicatis quoque ſententiã feras, faciliſque tota tibi iudicij tractatio euadat. Igitur quæ vomitu aut ſoluta aluo iudicãtur, primùm indicant, materiam quæ febrim fecit, ad ipſas vſque venas nõ pertigiſſe: ſed in aluo ac inteſtinis putrem accẽſamque ſubſiſtere, & inde vſque ad cor alienum calorem trãſmittere, qui tẽporis ſpatio ſublimiora petens & homini negocium faceſſat, & naturalis vitaliſque caloris facultatem, ſuo imperio turbet. Deinde hîc onera, punctionęs, & vrinę magis alterãtur. Verum ſimul atque quæ in nobis eſt ſeruatrix facultas ſe emancipauerit, ſuíque iuris fuerit, & incocta coxerit, atque ex coctis iam conuenientia ſibi ſumpſerit, quicquid ſuperfluum inutiléque fuerit deorſum ſurſumq; pro vicinia ac materię momento & propẽſione, ceu experrecta protrudit. nam ſi antea coctionis nullę extiterint notę, vires ægri potius non præpollere, nec eas materiam tur

gentem ſuperare poſſe exiſtimabitur. quod quia quaſi defatigatos eſſe ſignificet, longe peſsimum habetur, niſi mordens quæpiam qualitas ante op portunam coctionem iritans, ab infeſtãtibus humoribus vindicare nitatur. ſed an ſic iudicandus ſit prenoſces, ſi affligentes humores ibi magis vigere morbi genus denũciabit: & ſi facile vomit, aut aluus ęgro promptè ſoluitur, neque aliorum iudiciorum notæ, quas poſtea docebimus, adſunt. Portò priuatim per vomitum iudicium expectatur, cum viſcera veluti conuelli, & inferius labrum moueri, ac vertigine corripi, & tenebricoſa quædã oculis obuolitare, & flaua, pallidáq; ac varia cerni videntur. hæc enim atque eiuſmodi alia, ſi antea apparuerint, iudicium per vomitũ portendunt: ſic per aluum, onera ventris inteſtinorúmque murmura. item & punctiones inteſtina permeantes nunciant iudicãdum. Sanguinis vero profluuij iudicia corripiunt primùm, cùm eiuſmodi humor vigere cõſpicitur, ídque ex anni tempore, & viuendi ratione, adhæc ætate, con ſuetudine, & demum ex ægri pulſibus, vrináque cõiectamus. Ac cùm per nares fluxurus eſt, viſcera conuelli velut in vomitu diximus, videntur, & ſplendores oculis obuerſantur. Et ſi dextrũ viſcus attollitur, nare dextra potius ſanguis fluet: ſin ſiniſtrum, læua. Per hæmorrhoidas autem ſanguis erumpet, ſi renes pondus ſentiunt, ipſáq; venarũ ora inflãmatione tentãtur, & quaſi titillata mordẽtur: maxime ſi iis æger aſſuetus

eſt, nec alia ſigna præcedunt, ac materia turget. Verùm in menſtruis purgationibus, tum ex ſimilibus, tum ex ipſo dierũ circuitu, quid expectándum ſit, dignoſces. Sunt autem ijs ſubrubræ & rubræ, ac veluti cruentæ ferè vrinę, ꝙ ſanguis eò confluat, ac moderatè ſuo colore inficiat. Sudores verò ſuccedunt, cùm quæ ex tertia coctione ſuperſunt, abũdãt exuperántque. quare & in vrinis hîc antea conferta coctáque ſedimenta, quæ ſublimius ferantur, apparent: & vndoſus eſt pulſus, ac ſi manum in ſinum immiſeris, inſpexeríſque, vaporoſus quidã ſenſus occurret, quòd videlicet id quod tenuius eſt prius diffletur. Vultum bonus color decorat, idq; potius ſi ſanguis per nares profluxurus eſt: deinde, & in iudicijs quæ fiunt per ſudores. Si tamen ſeroſus in venis humor exceſſerit, ac putruerit, febrémque inde excitarit, craſſę & turbatę vt plurimũ ſunt vrinæ: ſed cùm iam ad iudicium impetu fertur natura, tenues & copioſæ feruntur, attamen longè ſupra eius quod bibitur menſuram, atque hoc iudicium per urinas vocatur. At cùm crudus eſt humor & anni tempus obſtat, ac propellens facultas id quod ſuperfluum eſt protrudit, ſi affligens humor ad caput cõuertitur, & foras erumpit, ſub auribus abſceſſus enaſcuntur, quos παρωτίδας vocari diximus: quin & eryſipelata, atque in collo extuberationes, è bilioſis aliíſve corruptis ſuccis generantur. ſin humor deorſum delabitur, fiunt qui uocantur decubitus, Græci ἀ-

ποκήμματα dicunt. quòd ſi noxius humor intro cōuertitur, abſceſſus, quos ἀποςήματα uocāt, oriūtur. qui ſanè omnes alio rurſus, vt cōcoquantur excernātúrque, opus habēt iudicio. Atq; qui foras prodeūt, meliores ſunt, faciliúſq; ijs ſubuenitur: at qui intro recurrunt, peiores cùm ſint maiori diligētia & fortuna proſpera indigent. nam niſi infernè per urinas aut aluum decedētes, aut, vt in thorace quæritur, tuſsi educti, diſrumpantur, ſunt quidem tempore ſecundi, attamē prioribus affectibus nōnunquam deteriores cenſentur. Fit autem in his quoque iudicium, cum rumpuntur, & ſputa facilè educuntur. Quin & ſomni in phrenitide ſimilibúſque morbis, interdū accedentes, ſatis fuerunt, vt nō leue eſſe iudicium exiſtimaretur. Proinde in vnoquoque morbo diligenter ſpectandum eſt, quis humor eum faciat, & quò vergat, & quod cuique iudicium ſit accōmodatius, atque ita demum de iudicijs coniecturā facere. alij enim ſudoribus, alij aluo molliendę ſunt aptiores: alij ſanguinis profluuiis capiuntur, pro ætatis, anni, temporis, & victus, conſuetudinis item, & cæterorum quæ antè propoſuimus ratione. Quòd ſi humores fuerint complicati, & huc illúcque ſuo impetu ruant, nō eſt à ratione alienum, vt uaria quoque iudicia fiant, quæ pro ingenij tui ſagacitate, ex morbi ſpecie motúque coniectās, citra difficultatem aſſequeris. Quocirca in omnibus ijs qui iudicādi ſunt, tria hęc antea ſunt examinād a, ægri uires, inſtru-

mẽtorum quæ humores continent coctio,& an ea quæ in iudiciis exiſtunt, quantitati qualitatíque humorum, qui vigere videntur, proportione reſpondeant. nam cum vires defeſſæ ſunt, omnia peiora ſunt reputanda. deinde ſi iudicia apparentia coctio non præceſsit, impotentiam, ob quam natura euincere nequit, aut humorum copiam adeſſe, & ob id, atque eius generis alia malignus eſſe morb⁹ cẽſetur. Vnde aut dolores, aut animi deliquium, vel ſenſus priuatio, aut deliriũ, vel eorundem recidiua, & in ſumma nihil nõ deterrimum cõiectura eſt expectãdum. Sed & hoc peſsimum eſt, ſi alia aliorum loco, & quantitate minora feruntur. nã hæc & id genus alia ſunt notæ deterioris. Itaque ad ægrum ingrediẽti, prius q̃ alia, aut ipſum tãgas, ei⁹ forma tibi decubitúſque cõſiderandus eſt, adhæc reſpirandi facilitas, & an ſtertat, vel anxius ſit, aut deliret, aut aliud pro alio reſpõdeat, vel tuſsiat, nihílque effatu dignum reiiciat, vel aliud aliquid adſit, obſeruandum, ante quàm vel eum, vel reliquos interrogaueris. Dehinc percõtandũ eſt quid laboret, eáque omnia cum illis quæ tu prius quàm ipſe narraret, collegeras conferre oportet. Poſthæc contrectanti pulſum vitale robur, & num ipſe cum ijs quæ narrantur apparéntque cõſentiat, explorandum. Præterea, ſi vrinę, aut excretiones, aut ſputa adſunt, ea inſpicere quoque decet: atque eorum coctionẽ, aut cruditatem, aliámve quãpiam conſiſtentiam vel malignitatem ſpectantẽ,

de dierum qui ab initio accubit⁹ elapſi ſunt, numero ſciſcitari, & an aliqua extiterint iudicia quærere, atque ita demum omnia ſimul comparantem, victus rationem præſcribere, & reliqua quæ ad dignotionem morbíque prænotionẽ ſpectant, pronunciare oportet. Nã ſi hac ratione ac via inceſſeris, parũ aut nihil à vero & ſecuro aberrabis. Verùm quo certius euidentiúſq; obuios morbos dignoſcas, ſigna quæ malũ bonúmve ꝓmittant, eorúmque diſcrimina, quibus inter ſe maioris minoríſque ratione diſsidet, annectam. Sic enim diſtincta tractatione, omnia facilia & procliuia eſſe videbuntur.

DE SIGNIS, Cap. 3.

DECVBITVS igitur omnium optimus eſt, aut in dextra, aut ſiniſtra: alij, niſi ex conſuetudine familiares fuerint, ſunt deteriores. nam ſupinum cubare, imbecillitatem potius, & pronũ, dolorem in ventre & inteſtinis, aut delirium notare putãdum eſt. Membrorum verò iactatio, & anxietas, niſi iudicium expectetur, ſunt priorib⁹ peiora. Delabi ad pedes, eóſque citra multum calorem ſtragulis eductos proferre, deterius eſt: nam ægri imbecillitatem, viriúmque exolutionem connotat. Adhæc & ea quæ in vultu apparent inſpectanda ſunt. nam oculi caui, tempora collapſa, naſus acutus, frons perquam arida, non recte audire, aut cernere, auriũ fibræ contractæ, ſi oculi inuito illachrymãt, lingua ęgre voluitur,

& titubat, ſi mente eſt alienata, ſi ſopor aut vigilia affligit, ſi oculi cruēti ſunt & inſtabiles ac palpitant, aut eodem loco immobiles conſiſtunt, & ſi conniuentes palpebras non omnino committunt, ſed alba apparent, neque id ob copioſiorem alui fluxum contigit: ſi gemunt, cùm tamen nullus dolor conſpicuus ſit, & ſi acutius & cum clangore loquuntur, & ſupercilium conuulſum eſt aut laxum, & ſi hianti ore dormiunt, & dentibus ſtrident, & præcordia in tumorem ſublata & dura, quæ digitorum contrectationem nō facile ferant, habent. Hæc enim & eiuſmodi alia, ægrotantibus peſsima promittunt: potiſsimum ſi talia, eo quòd iudiciū expectetur, aut ob proximum quempiam commiſſum errorem, qui interdum omnium eiuſmodi prauorum ſignorum malitiam eleuat, niſi fuerit maximus, haudquaquam extiterint. Cæterùm hęc quanuis ſint mala, inter ſe tamen malignitate diſcrepant. ęquum enim eſt, vt unum peſsimum, multis minus malis plus poſsit: atque vnum aut duo bona, multorum malorum vim infringant. Nouiſti autē probè, quænam malorum collatione praua ſint habenda. nam ſomnus moderatus, decubitus aſſuetus, pulſus moderatus, aut qui ad eū proxim⁹ accedit, neq; vllā inæqualitatē, aut duritiem, aut interceptionē, aliúdve quippiā mali habet, & ſi quid à pluribus bonis euincitur: urinæ item cum concoctionis notis, & egeſtio ſimilis, ſpiritúſque facilitas præcipuè in affectibus thoracis, & quę ad

cerebrum pertinent, haud perperam emota. hæc & huiuſmodi, multum in ægris viribus pollere ſolent. Quare cum antecedit coctio, & æger facile morbi impetum ſuſtinet, ac derepente horror ingruit, & febris ingens, & delirium nõnunquam, ac animi deliquium, iactatióque, & æger varijs modis grauiter fert morbum, non eſt magnopere metuendum. non enim ea tam ſunt malignitatis indicia, quàm morbi paulo poſt iudicij aduenturi, quippe quòd facultas infeſtantes humores peſſum dedit, ijſque cõuenientem coctionem admolita eſt, quicquid inutile eſt ſecernit ac ſegregat. Quocirca ſudore, & ſanguinis profluuio, vomitu, & alui euacuatione, atq; eiuſmodi aliis, natura non ita multo poſt ægro ſanitatẽ reſtituet. Atq; hæc in perfectis iudiciis accidũt, quæ & in indicibus antea ſignificãtur. nã ſi quid ipſa in prædictis iudiciis magni momenti eſt factura, id ante iudicij diem in indice prius quaſi præludens nunciat. quare aut exigui ſudores, aut ſanguinis è nare ſtillæ, aut parum cocti ſputi educitur, atque aut puſillum, aut maius quippiam antè apparet: & niſi forte quòd materia turgeat, aut ægri vires validę ſint, præeuntes ſignificationes iudicium anteuertat, non aliter quàm in aliis per contraria pedetentim id quod noxium eſt, crebris iudiciorum circuitibus coquitur expellitúrq;. At quib⁹ natura ad affligentium expulſionem non excitatur, multáque eſt grauantium humorum cruditas, & vitale robur

lãguet, quid niſi peſsima opperiri oportet? cõplures nanque prauæ notæ comitãtur, & ſi quid forte in ea morbi conſtitutione excernitur, maior retinẽtis facultatis imbecillitas ac impotẽtia ſequitur: & quæ ſic expelluntur, perquam cruda, prauáque conſpiciuntur. Quocirca cùm quæ ſint coctionis & quæ cruditatis ſigna tibi ſint perſpecta, & quomodo facultas noſtra naturalis cognoſcatur: adhęc quæ ſint prauæ, & quæ minus, notę: opus eſt vt ſigillatim ea expendens, ita de euentu pronuncies. Atque in vẽtriculo, aluo, & quæ illi adhærent inteſtinis laborantibus, primùm quæ vomitu expelluntur, & quæ vẽtre ſecedunt, ſunt ſpectanda: deinde & aliunde ſigna corradenda. In thoracis & pulmonis vitiis reſpirationem, & quæ ſputo educũtur, eorúmque coctiones inſpicere oportet: poſt hæc, ex aliis quoque coniecturam facere. Sic quæ cerebrum tentant, cõſentientes partes, ſomni, & vigilia, ſi modum exceſſerint, ſenſus itẽ difficultas, iſque abolitus, & ſi quid eſt aliud quod eius affectum prodat, denunciant. Eorum porrò qui in venis vigẽt humores, ex vrinis primæ accerſuntur notæ. nã ſi primum ex familiaribus & propriis cuiuſque patientis loci indiciis iudicium feceris, atque ita ad cõſenſus cum reliquis partibus acceſſeris: ſed ante omnia vitalis tenoris modos, perinde ac ſi omnis affectus inde perficiatur, indéque ſpes aut deſperatio ſumatur, tanquam à iudice quopiam qui de vitali robore, ceu vincente aut victo,

ſententiam ferat, ſpectaueris: parum aut nihil eorum quæ ad vrgentium affectionum, quem finem exitúmque ſint habituræ, prænotionem dignotionémve attinet, te præteribit. Proinde quoniam tractationem de iudiciis ſequitur de dieb⁹ iudicatoriis, age etiam de iis breuibus, quod neceſſarium eſt agamus: quo ne in hac quidē parte inſtitutum claudicet.

DE DIERVM IVDICATORIOrum dignotione, Cap. 4.

QVOD igitur certis ſtatíſque quibuſdam diebus, iudicia, neque iiſdem omnia fieri ſoleant: deinde, quòd non æquis omnes dies iudicatorij viribus polleant, nemini non, quòd ita ſenſus quotidie doceat, eſt perſpicuum: verùm quibus de cauſsis, ita fiat, nunc explicabimus, iis maximè rationibus inducti, quæ de mutuis corporum cæleſtium cum noſtris cōuenientiis, ac conſenſibus feruntur, quódque naturalibus ſuis perpetuíſque lationibus, ac ſuis inter ſe mutuo configurationibus, atque iis quæ cuique ſunt peculiaria, plurimum aërem hūc terrā ambientem, & corpora eum incolentia afficiant, ac alterent, iuxta eas rationes, quibus à primordio rerū opifex ratio hæc concinnauit. aliud enim alio magis, ac variis mutationibus alterare ſolet. omnia tamen, cum diuinæ ſint prouidentiæ inſtrumēta, pro ſua ſibi inſita facultate alterāt atq; euariant, & iuxta rationes quas iis ſemel largitus eſt

Deus, cuncta noſtra corpora contemperant cõmutántque. Cæterùm ſuas in nos actiones, quæ quidem ſenſibus patent, euidentiores ſol & luna exercent. Siquidem ſol anni tempora, quæq; in ijs occurrunt omnia effingit. nũc enim frigoris fit cauſſa, & noſtra corpora condenſat: quare imbres, & niuem, & reliqua quæ in aëre gignuntur, cogere videtur: atque idcirco in animalibus & plantis naturalis prolificúſque calor interna petit, quo oſcula claudantur, & interni ſucci cõficiãtur, ac paulo poſt ad nutricationem idoneos reddat. Modo ad nos reuertens, coactum in aëre gelu diffundit, & meatus antea frigore obſtipatos reſerans, plantarum germina pullulare facit, atque ad ſe concretum humorem, qui antea ob viuifici caloris in intima receſſum, germinationem impediebat, attrahit. Quin & noſtrum omnem in imo ſibi familiari cognatóque deliteſcentem loco calorem, ad cutem prolicit: atque ob huiuſmodi eius impetum, ex inſidẽte etiam num materia, multa variáque circa totius corporis ſummam cutem iam effloreſcunt. quippe exanthemata papulæque, ac ſudamina, atque adeo ſudores ſoliti erumpunt. Vbi verò ſolis æſtus iam vehementius vrget, ſucci noſtri præ feruore bulliunt, omniáq; iam enumerata inualeſcũt, adhæc ſqualor ſtagnantis huius aëris humorem exhaurit, fructus fugaces, & æſtiui (ita iam ὡραίους interpretamur) tempeſtiue maturantur, ꝙ partim ſuperuacaneus humor maturitate coquatur,

partim

partim abſumatur. At cum iam à noſtra habitatione recedere, ac ſeptentrionem petere incipit, ſqualida & etiamnum excalfacta noſtra reſtant corpora: atque anni frigidiore tempore remeante, auſtróque accedente, quòd frigus increſcat, meatus noſtri occluduntur, calorisque reliquias; impetu quo foras ferebatur prerepto, recōdunt. Plantis quoque ſimilia eueniunt: nam folia ob id defluūt, ceu aridæ euaſerint, eo quòd plurimum humoris ſui euanuerit. quare in poſterum, in ſe contrahuntur, & quod ex facultate naturali reliquum eſt, iterum reficiūt refocillántque ac exuſcitant: atque alium rurſus ſibi terræ humorem reponunt, nouúmque inſequentis anni operiuntur teporem. Porrò iampridem tum animalium, tum plantarum eſſentia marcore cōtabuiſſet, niſi demirādas has anni tempeſtatum mutationes ſol eſſet molitus. nunc verò cùm alia aliis præparet & diſpenſet, rerum ortus interitúsque opifici ceu inſtrumentum eſt effectus. Cæterùm nolo ſigillatim eius actiones recenſere, quandoquidem hoc noſtrum iam nō eſt inſtitutū. eſt enim terra maréque eius facultate refertum: adeò ſol in omnibus quę mutantur corporibus, mirandū eſt opifici inſtrumentum. Adhæc luna ſuis incrementis decrementíſque tempeſtatum viciſſitudines imitatur. nam à coitu vſque dum dimidiata eſt, veris tēpus repręſentat: inde vſque ad plenilunium, æſtatis ſtatum præ ſe fert: hinc rurſus cùm dimidiata apparet, autumnum refert, vt ex-

trema ſua ſeptimana, hyemis tempeſtatẽ exprimit.&quanuis ea omnium ſenſibus liquidò non patent, non tamen hanc rationem euertunt. eſt enim vtique aliquod Lunæ robur, velut omnib9 iam ſenſibus conſtat, vt ſolis vim infringere hebetaréque queat, potiſsimum ſi luminaria aduerſantia ſibi anni tempora effecerint. Attamen in imbecillioribus atque ad patiendum aptioribus corporibus, in quibus exiguum accedens momentum plurimum pollet, quæ inde proficiſcuntur alterationes promptius ſenſu percipiuntur. Atque hæc breui adeo temporis ſpatio ſigniferum circulum, ζωδιακὸν appellant, perambulans (nam quatuor ferè dierum ſeptimanæ, minus parte quapiam, à ſua in eundem locum reſtitutione, dinumerantur) tempeſtates deſcribit, & multa admiratione digna, in noſtris his mutabilibúſque corporibus ſuo circuitu afficiens excitat. Siquidem quòd reliquis propius ad terram accedat, & magnas in ſuis incrementis decremẽtíſque ſuſtineat mutationes, promptè noſtra quoque corpora vnà mutãtur. Verùm quomodo tum hæc, tum reliqua tam inerrãtia quàm errãtia ſidera, ſuis viribus & circuitibus apparitionibúſq; ac occultationibus ob naturales quaſdam rationes, quas Opifex illis tribuit, in inſtabilia fluxáque hæc corpora agãt, id alium requirit locum, aliámque poſtulat contẽplationem, ꝙ nõ ſit propoſitum hæc in præſentia oratione explicare. Quare cùm de diebus iudicatoriis ver-

bà facere antea in animo haberemus, de iis agamus, ab ipſis vtique lunæ circuitib⁹ arrepta anſa. Cùm itaq; lunæ corpus quatuor maximas accipiat mutationes, vtpote quas per ſeptimanas ſingulas metiamur, deficiẽte exigua quadã portione, & vnaquæq; ſeptimana quadrãgulare latus cõplectatur, æquũ eſt tum eiuſmodi figurationẽ, tum numerũ ſeptenarium, qui in ea maximè dinumeratur, viribus quibuſdã pollere. Siquidem ſolem quoque in hac cõfiguratione, temporum mutationes facere cernimus. Quapropter ſi tantum quadratus ſiderũ aſpectus ualet, & ſeptem dies, exigua quadam portiuncula deſiderata, in vno latere numerãtur, numerum hunc ſeptenarium plurimum in corporibus his mutationibus obnoxiis par eſt ualere, potiſsimum ſi maximis quibuſdam motibus liberentur, & velut in lance appendãtur. tunc enim quæ illinc accedunt momenta, q̃ maximè immutare ſolent. Verùm quia in ijs quæ generantur, motu agitatorum euẽtus qui nam futuri ſint, vt plurimũ in principio ignoramus: ſed ubi iam dimidium tẽporis pertranſijt, haud pauca euẽtus indicia antè prorũpunt: (inuenimus quippe medietatẽ cum cauſsis euentuũ affinitate quadã cõſentire, vt eapropter multo antea eorũ quæ motu cientur euentus quadãtenus pronunciẽtur, ac quaſi prçconis uoce ꝓclamentur.) ſeptimanarũ medietates ꝓximè poſt ſeptimanas uiribus pollebunt, interdũ perfectè ac ſua vi iudicãtes, interdũ ſubſecutura ſeptimanarum

iudicia denunciantes. nõ ita ſanè iudicia per ſeptimanas occurrũt, ſed perfecta ſemper ſunt, niſi exiguæ quæpiam perfecti iudicij reliquiæ, qualibet de cauſſa in proximum iudicatorium diem ſeruẽtur. Quamobrem quartum primum aut iudicare, aut inſequentis ſeptimi indicem eſſe: deinde poſt eum, ſeptimum perfectè iudicare aſſerimus. atque ita vndecimum, & poſt eum decimumquartum: adhęc decimumſeptimum, atque inde vigeſimum: & poſt eum vigeſimumquartum: poſtremum verò ſeptimum & vigeſimum eſſe dicimus, quarto ſeptimum ſemper excipiente. Verùm quia & tu & alij quidã ambigere poſſent, quomodo primas ſeptimanas & quaterniones diebus integris, reliquas verò imperfectis dinumeramus, hoc quoque non ab re diſſoluemus, ne cui incõſideratius dies iudicatorios recenſere videamur. Itaque quòd ſeptimus, decimusquartus, vigeſimus, & vigeſimusſeptimus, quotidie iudicare deprehendantur, vel ex ipſis ægris planè diſcere licet. at ꝙ nonnunquam vigeſimus quoque primus iudicet, nec hoc quidem eos qui diligentius animum aduertũt, latet, & cauſſa in proximè antecedentem refertur. nam quia, veluti diximus, ſeptem ac viginti diebus & quadam diei portione, tempus quò luna ad eum ex quo abijt locum redit cõcluditur: paululum ei deeſt, vt integræ perfectæque ſingulæ ſeptimanæ numerari poſsint. Quare cùm quatuor ſeptimanis numerum partimur, in prima, quia parũ eſt quod defi-

cit, nihil neque de quarto, neque de ſeptimo demitur. atque in ſecunda, quanquam iam plus deeſt, quàm in prima, minus tamen quàm vt integer dies auferri poſsit, non ſecus quàm primam eam dimetimur. At tertia ſeptimana, quæ in vigeſimum terminatur, ꝙ manifeſtus iam ſit defectus, mutilatur: & nõ amplius decimus octauus, ſed qui pręcedit, eius quartus recenſetur, quòd principium habeat decimumquartum, quoniam eius quoq; euidentior ſit quàm antecedentis defectus. Denique quia tertia ſeptimana primi & vigeſimi particulam quampiam ſumit, idcirco ipſe quoq; fide aliquãdo iudicare creditur. Poſt has iudicãt trigeſimusprimus, deinde trigeſimus quartus, & poſtea quadrageſimus, qui ſecundus eſt vicenarius. nam iudicia periodica quæ à vigeſimo vſque ad quadrageſimum fiunt, ſunt qualia à primo in vigeſimũ. Atque acutorum morborum iudicia ad quadrageſimum vſque vt longiſſimè porriguntur, poſt quem longi appellari incipiunt, nec amplius per ſeptimanas, ſed per vigeſimanas & quadrageſimanas iudicantur. nam poſt quadrageſimum, ſexageſimus, deinde octogeſimus, poſtea cẽteſimus vigeſimus, dehinc centeſimus octogeſimus eſt iudicatorius. vel enim ij in cuiuſque anni temporis mutationibus ſoluuntur, vel cum locum mutãt, aut quod poſtremum eſt, cum in oppoſitas tempeſtates decidunt, vel cum ad idem, quo cœperunt, tempus redierunt. Qui hæc effugiunt, in commutatione ætatis iu-

dicantur. atqui eas quoque exuperāt, medelam non admittunt, ꝙ iam ſalus quæ à tempeſtatum tēporúmque mutatione ægro promittebatur, ſit deſperata. Cæterùm quia nonnullos dies qui interdum iudicant, ſuprà dedita opera præteriuimus, ne in aliquo defeciſſe videamur, illorum etiam ratio reddenda eſt. Proinde tertius & quintus, adhæc ſextus & nonus, præter prædictos iudicare conſpiciuntur: tertius quidem & quintus, ſeptimanæ per quadrangulare latus numeratæ minimè appropinquantes: ille quaternarij perfectè iudicantis facultate inferioris, & primum conſentientis functiones ab humoribus vindicantes anticipans, hic excipiens, poteſtate vterque ob viciniā veluti arrogata iudicat. quare eiuſmodi iudicia, quæ vt plurimū finis bonus comitatur, minime mala eſſe cenſemus. Quòd ſi id fieri dixerimus, quia tertio etiam die lumen lunare iam illuminat, & intra quintum ſexangulare latus cōſpicitur, quę vt demonſtratum fuit, vires non contemnendas obtinent, probabilius vtique erit prædictos dies iudicare. ſed qui eos inſequitur ſextus, omnium quos nouimus in iudicando peſſimus eſt, quippe qui omnium potentiſsimum diem ſuo impetu præuertit. nam ſi quaterniones, quia cū ſeptimanis affinitate quadam cōſentiunt, vim iudicandi habere diximus: profectò ſeptimanæ erunt potentiſsimæ. Quare cùm materia proruit ante iudiciū, quod in ſeptimo cum vniuerſo cognatione quadā conſentit:

iure iudicia quæ in ſextū incidunt, praua malignáq; erunt, neque perfectè iudicabūt. Proinde in ſexto ſemper aut morbi longitudo vel mors, aut recidiua ſuccedit: atq; in ipſis iudicijs ſenſus abolentur, & deliria, animíq; deliquia, nullúmq; nō deterrimū ſymptoma oboritur. Porrò interdum quæ ita praua expectāda ſunt, non ſecus q̃ ea quæ in ſeptimo eueniunt, quartus prænūciat. Nonus autē qui poſt eos iudicat, quia latus triangulare ſeruat, ob id fidam potius in iudicando vim habere cenſebitur, ꝙ ea figura ægro mutationem adferre ſatis ſufficientē valeat: atqui vim cōfigurationū callent, qui in mathematica ſcientia verſati ſunt. Cæterùm non eſt mirandū, quare plures reperiantur in prima ſeptimana quàm in ſubſequentibus dies iudicantes. nam qui intra hanc iudicātur, ijs vt plurimū humores turgent, viréſque validæ ſunt. ea verò quæ in vniuerſum vltra progrediūtur ab impetus vehemētia receſſerunt. Porrò morbi longè acutiſsimi, in quarto aut quod proximum eſt, in ſeptimo iudicantur: qui ſimpliciter sūt acuti, in decimoquarto, vel vigeſimo: qui verò quadrageſimū attingunt, prout cum ijs qui poſtea iudicantur, cōferuntur, acuti nominātur. Cæterū omnes hi euidentibus excretionibus iudicātur, nā ſi ita nō ſoluuntur, denuo repetūt: vt & ij quorū iudicia in iudicātib⁹ dieb⁹ nō eueniunt. Verum cum quæ iudicantur, non fiūt ex ratione, nō eſt præpropere & præcipitanter nutriendum: ſed perfecti iudicij tēpus cōie-

ctare oportet, atq; ita viuendi formulam euariare. Iam qui intra vigeſimum nō iudicare cenſentur, ſunt, primus, ſecūdus, octauus, decimus, duodecimus, decimustertius, decimusquintus, decimuſsextus, decimusoctauus, & decimusnonus. hi enim aut penitus non iudicant, aut ſiquid iudicare videntur, id non ſua natura, ſed à præeuntibus aut ſubſequentibus iudicatoriis obtinent, à quibus cum momentum quodpiam accipiant, imperitioribus quādoque iudicare, cùm tamen nunquam ex ſe iudicent, credūtur. Sed de diebus iudicātibus, prout breuibus perſtringi poteſt, hactenus. Cæterùm eum qui dierum vires obſeruat, humorū quoque coctionem, & ægri virium robur: adhęc ſymptomata comitātia aſsidentiáque, necnon morbi motionem, atque ex motione eius præſagia adaptare decet. nam ſi in primo aut ſecundo coctionis notæ exiſtunt, cum acutè mouetur morbus, & æger validus eſt, in quarto morbi iudicium ſperare oportet. Cùm vero non admodum acutus eſt morbi motus, nec vires cedunt, iudiciū in ſeptimo adfore putandū. Quòd ſi in tertio aut quarto coctionis indicia ſe produnt, cum validis viribus in ſeptimo: cū mediocribus in vndecimo, & decimoquarto iudicium expectādum. Atque ita hęc animo tecum anteà volutans, & victus modum inuenies, & num ęger euadet, an vi morbi ſuccumbet, non ignorabis. nam ſi ſingula ea probè diſcernere didiceris, quod ex his omnibus cōficitur præſagium pate-

bit. Atq; his ſatis, iis quidē qui breuitati ſtudēt, & ex mediocribus maiora colligūt, iam explicatis, ita finis imponatur. Cæterùm quoniam antea de internis vitiis, quibus nimirum inſtrumentales ſimilaréſque partes detinentur, pertractauimus: atque ſermo in ſumma extimáque cute deſijt, cum ſudoris ac quorundam exanthematum meminimus, ſupereſt, vt ceu aliam rurſus ingreſſi viam, de reliquis, quæ videlicet ſumma corporis cute hærent, agamus, atque ita ipſam curandi viā rationémque capeſſamus. Et quoniam iis quæ in corporis ſuperficie enaſcuntur, morborum qui ſenſuum inſtrumenta vrgent, tractatio cohæret, (nihil enim antea de iis propoſuimus, ꝙ in hunc locum eos reſeruaremus) ne illam quidem à nobis ſilentio ius fáſve ſit præteriri. Et vt caput omnibus corporis partibus incumbit atque eminet, ita & de iis quę in eo gignuntur, & ſub obtutum cadunt, primùm meminiſſe decet. nam de iis qui in interna eius parte, & præterea in reliquis mēbris latét, ac poſtremò de affectibus qui toti corpori communes ſunt, dictum fuit antea.

DE AFFECTIONVM CVTIS capitis agnitione, Caput 5.

CAPITIS itaque vitia ſunt, porrigo, caluitium, ophiaſis, & alopecia: ſed diſtant, quòd ex diuerſis inter ſe cauſsis oriantur. Nam porrigo, ſiue quam πιτυρίασιν Græci vocant, eſt praui humoris qui ſurſum fertur, & per capitis cutem

diſcutitur,ſoboles. Vitiũ cuiuis facilè innoteſcit. caput enim ſcalpẽtibus ſquamulę & veluti furfũres quidã tenues, vnde etiã nomen Græcis inuenit, decidunt. Vtilius autẽ eſt eum reſolui, quàm intus coërceri. ſiquidem hoc obſtat, quo minus materia in aliã partẽ vertatur: hoc facilẽ oculis aut dẽtibus vel aurib⁹ aut locis auriũ ꝓximis noxam creat. Caluitium verò & glabrities, quã φαλάκρωσιν nominãt, euenit interdũ tum ob humorem redundantẽ, tum ob ſiccitatem nimiam. Etenim ipſe quoque noſti, neq; in paludibus, neq; in arenoſis exaridíſq; locis herbas enaſci. Quare eius rei cauſſas etiã huic adapta: vel potius vnica ſolutione, vtrunque ſi cõtrouerſum erit, dirime. igitur neque humida eſſentia plurimũ excedens ea quæ non ita multo poſt ſunt generanda, producere & nutrire, neque inualeſcens terræ ſiccitas, ea quæ increſcere debent, augere poteſt: ſed vtraque opus eſt cõmoderata. ſiquidẽ humore alimentum, ijs quæ nutriuntur, adhæret & apponitur: ſiccitas verò cõſtantiã ſoliditatémque addit, ac ne ea quæ aluntur prompte diffluant, efficit. ſic hîc quoque, cum nimio humore pilorum radices madent, effluunt, ꝙ ſiccitas, quæ humorem cogat, deſideretur, neque aliæ ſuccreſcant. rurſus vbi ſiccitas præpollet, neque habent vnde prorumpentes alãtur augeantúrque, neque cum excidunt, aliæ enaſcuntur, quòd vaporoſus humor deſit: vt taceam, quòd ob ſiccitatem meatus ſubſident præcluduntúrq;. Quòd ſi alius humor

varius & corruptus fuerit, qui pilorum radices erodat, eáſque inæqualiter amputet, areas, quas ὀφίασιν, & ἀλωπεκίαν Grȩci nuncupãt, efficit. Et vitium quidem ex re ipſa ὀφίασις, iure ita vocatur, quòd ſerpentis, quem ὄφιν appellant, conuolutionum inſtar, per capitis cutem ſerpat: ἀλωπεκία verò nuncupatur, quòd aſsidue vulpes ἀλώπεκες Græce nominatæ, eo mali genere infeſtẽtur. Noxios porro humores, tum ex vniuerſalibus continentibúſque cauſsis, tum vel maxime ex coloris, loci, vnde pili defluunt, ſpecie colliges. Quin etiam interdum pili enaſcentes, pro humorum complicatorum commixtorúmque varietate, diſsimiles variíque ſunt. Atque de his hactenus. Oriuntur præterea in capite vlcuſcula quædam exigua, denſa, & rubra, puſillis papillis adſimilia, à quib⁹ ſanies emanat tenuis. Et qui vocatur ἀχώρ, (noſtri manantia vlcera vocant.) tenuibus admodum foraminibus quæ ſaniem lentam euomant, cutem pertundit. Adhæc & quod vocatur κηρίον, & hîc & aliis locis exiſtit, quod maioribus quibuſdam foraminibus quæ melleum humorem contineant, conſtat. eo autem nomine appellatur, quòd apicularum fauis ſit ſimile. Dehinc à fici ſimilitudine σῦκα, noſtri ficus nuncupant, eruptiones quaſdam rotundas, vlceroſas, ſubduras, & rubentes, quas dolor comitatur, atq; aliis quoque locis enaſcũtur. hæc ac eiuſmodi alia ex craſsis lentíſq; corruptis humoribus gigni aut in toto corpore, aut in ſolo

capite, pro exuberantium humorum loco, conſpiciũtur. Et de his hactenus, iam de ſenſuum inſtrumentis loquendum.

DE AVRIVM AFFECTIBVS, Caput 6.

QVEMADMODVM igitur auditus fit per neruum qui ad aurem pertingit, ſentiendi vi prędıtum, aurísque cauitatem, ac aërem ei inſitum: ita cum mediocres maiorésve ea læſiones experiũtur, ſurditas, auditus difficultas, ſonitus, atque id genus reliqua oboriuntur. Proinde qui primas affectuum cauſſas reperire nouit, is eas quoque quæ ſuccedunt facile inueniet. Communes ergo primíque morbi ſunt, intemperies quęcunque, humorum quorumlibet affluxus, continuitatis diuiſio, & ex obſtructione, aut præcluſione, vel neruorum deferentium ſectione, ſpirituum ſentiẽtium interceptio. Secundi verò poſt eos (qui nõ ſecus q̃ priores, aliis quoque ſunt generales) ſunt, inflãmatio, abſceſſus, & obſtructio. Peculiares demum, vt dictum eſt, ſunt ſurdıtas, grauis auditus, & ſonitus. Et de cõmunibus quidem ac generalibus priuatim verba faciemus: verum ſurditas fit, vel cùm ea cerebri pars, vnde nerui auditorij propagantur, vel ipſe enatus neruus primario affectu, ídque vel ob intemperiem quandam, vel humores confluentes, laborat. Sonitus verò & tinnitus, vel ex humoribus qui ibi colligũtur, & in ſpiritus ſoluuntur, vel ſpiritibus,

qui ex ſubiectis humoribus exhalant, oritur. Nōnunquam etiam ſpiritus perquam tenues & exigui, ob ſenſus acrimoniā, auditum infeſtant. Atque qui inferne aſcendunt, ꝙ plures paucioréſque interdum expirentur, non eodem perpetuo modo affligunt. nam qui mordaces ſunt cibis retunduntur: qui contrà craſsi, & caliginoſi, ſi victus ratione non ſedantur, cùm cibus in corpus diducitur, tum ipſi quoq; magis infeſti ſunt. Qui verò circa auditum coagmentātur, eodem ferè loco ſubſiſtunt: & leuiores grauioréſque fiunt, pro ciborum, qui ingeruntur, natura ac proprietate. Ex his qui craſsiuſculi caliginoſique ſunt, ſonitus magis ſtrepentes & bombis ſimiles: qui autem tenuiores & acutiores, pungentes & acutos magis excitant. Omnes ex vniuerſa, ſingularíque corporis temperie, victu & ætate, velut ſupra quoque docuimus, dijudicantur. Atqui dolor cum ſit omnibus corporis partibus ex æquo communis, non æquum eſt, vt huic de auditus affectibus ſermoni inſeratur. quare hoc ſat erit monuiſſe, eo vehementius hoc loco validiúſque excruciare, quo cerebro propior eſt, & nudos promptéque ſentientes neruos obſidet. Cuius indicium eſt, quòd ægri, ſi dolor inualeſcit, contineri nequeant: & deliria ob cerebri cōſenſum inſequantur.

DE OCVLORVM VITIIS, Caput 7.

IAM oculi affectuum, eaſdem quas aurium, primas eſſe putato cauſſas. nam nerui à cerebro progredientes, ſpiritúſque ſplendidus qui per eos defertur, ſunt primę viſus cauſſæ. ij dē cum ex intēperie, aut obſtructione, vel cōtinui ſolutione laborant, quo minus, aut praue videamus in cauſſa sūt. quinetiam cum ea parte cerebrum primario affectu tentatur. Atqui quę in viſus inſtrumentis conſiſtunt vitia, iam explicabimus. ſunt autem, perturbatio, lippitudo, inflāmatio, & defluxionis impetus, qui ἐπιφορὰ Gręcis dicitur. atque hæc cæteris vidētur eſſe moderatiora: reliqua & peiora ſunt, & longiori opus habent tempore, vt ſanitas recipiatur. Eſt autem perturbatio, quā τάραξιν vocant Græci, cum oculus ex cōpreſsione, aut attritu, aut mora in fumo, vel id genus alio offendente cōturbatus conſpicitur. Lippitudo, quæ ὀφθαλμία vocatur, maius malum eſt. hęc vel ceu popularis morbus cenſetur, aut ob ſenſorij imbecillitatē, aut materiæ impetuoſiorem affluxum inuadit. quare vitium quoque cum iis qui leui de cauſſa afficiuntur, quaſi contagio communicari videtur, per quam tenuis acríſque fluxio eſt mali cauſſa. Oculi ijs fere conturbantur, & ſubcruenti apparent. inflammatio uero tum ob externum aliquem ictum, tum acrem fluxum occupat. differtque ab ea quam priuatim fluxionem, & Gręci ῥεῦμα nuncupant: quod fluxio, ex variis humoribus, inflammatio vero ex ſolis calidioribus naſcatur. Oculi in-

flãmati, perpetuo ſunt cruenti, & initio tenuem mordacémq; lachrymã effunduut, deinde cum iam affectus cõcoqui cœpit, cogitur incraſſatúrque, & ſordes copioſiores inſidet. Porro fluxionis tot ſunt genera, quot ſunt fluentes humores, eorúmque inter ſe complexus. nam aut ſolus ſanguis, aut bilis, vel pituita, atque ex his vel acris, aut ſalſa, aut quæuis alia fluit. Aut fluxio ex variis complicatíſque humoribus oboritur, quo fit vt his cruenti, illis pallidi, & aliis alij ſint oculi. & nonnullis plures, aliquibus pauciores eunt lachrymæ. & alij eas mordaces, alij frigidas experiuntur. & demum ea quæ profluunt, aliis craſsiora, aliis tenuia ſunt magis. Omnia porro hæc, aut capite alij cuipiam parti conſentiente, aut quòd hos affectus, ipſi tanquam oculi excipiant, exoriuntur. Turgentium autem humorum indicia, ex vniuerſo habitu, anni tempore, victu, & ætate petentur: tum nihilominus ex comitantibus ſymptomatis, ac cauſſis conſimilibus deprehendentur. Quare per omnia diiudicante methodo percurrens, ſingula optime dſicernes: ac vbi ex maioribus pluribúſque malum dignoueris, de eo pronunciabis. Atque hæc ſunt principia, primáque oculorum vitia. Cæterum χήμωσις nominatur, quando à vehementi inflammatione vtraque palpebra euertitur, vt vix oculus integi poſſit: & album oculi nigro ſublimius euadit, & nigri multã partem occupat. ὑπόσφαγμα vero

ex ictu ortum ducit. in hac venulæ quæ ad tunicam adnatam pertinent, rumpuntur, & cruētus inflammatúsque oculus cernitur. Porro tumores molliores οἰδήματα nominātur, & inflationes quæ ἐμφυσήματα vocāt: diſsident, quod illi ex ictu fiant, & circa palpebras inſident: inflationes vero à ſolo craſſo ſpiritu in palpebris conflantur, ſuntque tumores quidam molliuſculi, quales οἰδηματώδεις Græci nuncupant. Diſtat & ψωροφθαλμία à ξηροφθαλμία, illa à ſcabie, hæc ab ariditate nomen habet, nam ſcabioſa illa lippitudo, eſt pruriginoſus palpebræ ſenſus, quem ſalſa pituita, mordens ac pruritum inferens excitat. In ξηροφθαλμίᾳ vero, quæ arida lippitudo nōnullis appellatur, oculus citra humoris effluxum, ægrè & cum dolore mouetur. ἐκτρόπιον, quam euerſionē fortè dixerimus, propter carnis excreſcentiam, aut palpebræ non rectè curatæ cicatricem fit. nā cum palpebræ affectę extrema ad ſe conuellant, faciunt vt nō probè coaleſcant, nec committantur. αἰγίλωψ, (quam noſtri quidam fiſtulam lachrymalium angulorum appellant) eſt abſceſſus quidam, qui inter maiorem oculi angulū & naſum rumpitur. ſed prius quàm diſrumpitur, ἀγχίλωψ nuncupatur. hic neglectus, poſtquam iam ruptus eſt, in fiſtulā dehiſcit, atque ad ipſum vſq; os progreditur, difficiliúsque curatur. Aſperitudo, ita τράχωμα appello, eſt internæ palpebrarum regionis aſperitas. Hanc, ſi increſcit adeo vt inciſuras quaſdam habere videatur, σύκωσιν à fici ſimilitudine

militudine Græci, noſtri quidam ficoſam palpebram nominant. Quum verò inueterata fuerit, vt occalleſcat, callus, & Græce τύλος dicitur. Ab ijs diſcrepat grando, quod χαλάζιον vocant, quæ eſt humoris cuiuſdam ocioſi in palpebra collectio. Quod porrò vocant hordeolum, & κριθὴν Græci, latere te non poterit, ꝙ abſceſſus ſit oblongus, in palpebræ cilio obueniens. Cæterùm quòd palpebræ pediculis infeſtētur, vel affectus qui pediculatio dicitur, & φθειρίασις, ſuo nomine indicat. hi illis qui oculorum acumine præſtant, viuere mouerique conſpiciuntur. Glabrities verò quam μαδάρωσιν aut μίλφωσιν nominãt, eſt palpebræ pilorum defluuium, ob humorem quempiam partes omnes peruadentẽ, vel in toto corpore, aut in capite tantum, vel denique in ſolis oculis collectum. vnumquodque autem ex propriis inſequentibus ſignis dignoſcetur. Atqui πτίλωσις, quæ eſt palpebrarum craſsities calloſa, rubicũda, ex craſsiuſculis & plus ſatis corruptis humoribus genita, interdum ciliorum pilos vitiat, qui tamen, curato malo, denuo renaſcuntur. Τρίχωσις (quam pilorum inuerſionẽ nomines licet, aut vt alij, pilare malum) moleſtus eſt affectus. nam nonnulli ciliorum pili, nõ vt reliqui extra, ſed intrò cõuertuntur, atque aſsidue oculum ferientes, ac idcirco turbantes, negociũ faceſſunt. ſublati tamen euulſique, à moleſtia liberant. Ἐγκανθὶς & ῥοιὰς, duo ſunt ſibi inuicẽ aduerſi, vnum eundémque locum occupantes affectus. nã cùm

maioris ad naſum anguli caruncula ſupra iu-ſtum modum excreuit, vitium ἐγκανθὶς: cum verò imminuitur, & emarcet, ῥοιὰς nuncupatur. ſingulis propria curādi ratione ſubuenitur. Porrò ex vlceribus oculi, quod in cornea tunica oritur, cauum, anguſtum, ac purum, βοθρίον & foſſula nominatur. quod autem latius eſt, ſed minus altum, κοίλωμα, & cauitatem appellant. ἄργεμον autem uocamus, quod in iridis circulo, aliquid etiā eius quod circuncirca ambit, cōprehendens, naſcitur, ſic vt in exteriore iridis parte, rubicundū, in interna verò album appareat. Inuſtio, ita ἐπίκαυμα nunc voco, ulcus ſordidum, impurum, cruſtoſumque eſt. quo expurgato, ſæpenumero oculi humores effluunt. quibus vero auxiliis erit his medendum, poſtea explicabitur. πρόπτωσις autē, eſt vueæ tunicæ procidentia, quæ eroſa, ruptáve cornea tunicula contingit. hæc prout maior minórque cernitur, varia quoque nomina accipit, quæ ſingula ab ea re cui ſimilia fuerint, denominantur. nam ſi exigua adhuc fuerit, vt muſcæ capitulo ſit ſimilis, μυοκέφαλον: ſin pluſculum ſuccreuerit, vt vuæ acinum referat, σταφύλωμα, & nobis vuatio dicitur. At ſi plurimum prolabitur, vt ultra palpebras proſiliiſſe videatur, μῆλον quod eſt malum, nominant. Quod ſi quid etiam ex eo callum duxerit, clauus & ἧλος nuncupatur. Verùm cornea aliquando purulenta cernitur, ídque nunc in alto, nunc in ſuperficie, vt pus figura vnguem repræſentet. hinc eſt,

quod malum quoque ὄνυχα, hoc eſt vnguē nominent. Cicatrices autem oculorū ſuperficiarias, nōnulli οὐλάς tantum, hoc eſt cicatrices, alij νεφέλιον, hoc eſt nubeculam & albuginem tenuem appellant. ſi altius deſcenderint, λευκώματα, id eſt albugines craſſas nuncupant. recipiunt ſuam quæque curationem. Oculorum præterea vitiis etiam πτερύγιον, quaſi alulam dixeris, (plerique hoc vnguem appellant,) connumeratur. eſt autem neruoſa adnatæ tunicæ eminentia, quæ ex angulo maiori orta, ad coronam vſque peruenit. quòd ſi pterygium ſupra modum augetur, pupillam operit, & viſionem intercipit. At verò carbunculi ἀνθρακώσεις dictæ, & cancri, deterrimi ſunt oculorum affectus. quippe corneæ tunicæ καρκίνωμα, id eſt cancer, dolorem laborantibus infert, qui ad tempora vſque extenditur, potiſsimum ſi ægri commoueantur. Quum eo vitio detinentur, nihil appetunt, & ab acribus quibuſcunque iritantur. malum ob vehementiam inſanabile uidetur, eſt tamen ei per ea quæ mitigãtem facultatem obtinent, ſuccurrendum. Porrò cùm pupilla colore nihil euariat, ſed multo quàm naturæ competat, latior fit, interdum ægro viſionem omnino præripit, interdum plurimum adimit, vt omnia quæ viſui occurrant, maiora, cum tamen ſint minora, eſſe uideantur. Vitium μυδρίασις Græcis appellatur, atque ab humore ſuperfluo excrementitióque eò cōfluente oritur. φθίσις autē, hoc eſt tabes

ſiue imminutio, pupillę quoque malum eſt, cum anguſtior, ac obſcurior, rugoſiórque efficitur. ea quæ cernuntur, hîc minora omnia apparent, accidit, quòd præ ſiccitate magis denſetur. Cæterùm differt φθίσις ab ἀτροφία, quòd φθίσις, anguſtiorem reddat pupillam, ἀτροφία verò humiliorē, minorémque totum efficiat oculum. Porrò νυκτάλωπας ἐαρινοὺς, hoc eſt nuſcitioſos vernos appellant, qui interdiu cernunt, ſed ſole occiduo hebetius, noctu verò nihil vident. vitium gignitur ex tenuiorum humorum colluuie, quam interdiu quidem luminis copia euincit, ſed noctu viſioni tenebras offundit. Iam γλαύκωμα, & ὑπόχυμα (illud glaucedinem, hoc ſuffuſionem, ſi libet, dixeris.) quidā vnum idémque vitium eſſe dixerunt: alij qui rem accuratius expendunt, rectius inter ſe diſtinxerunt: & γλαύκωμα, glacialis humoris vitium, quum ab humiditate qualibet in glaucum colorem mutatur: ὑπόχυμα vero, humoris cuiuſdam affuſionem, qui inter corneam tunicam & humorem glacialem concreſcit, eſſe aſſerunt. varij autem ſunt humores, variéque congélaſcere videntur: & eorum genera cōplura curationem, ſed glaucedines penitus nullam, admittunt. quippe quòd glacialis eſſentia, ab aliena humiditate planè ſit alterata. At ἀμαύρωσις, quam obſcurationem dixeris, eſt viſionis impedimentum, cum citra manifeſtum oculi vitium, omnino nihil cernitur: quemadmodum & ἀμβλυωπία, quam hebetudinem, ſi placet, voces, eſt in videndo obſcuri-

tas, quæ manifeſtam quidem habet cauſſam, ſed oculis non deprehenditur. nam cum neque oculorum tunicæ, neque humores alterati apparent, vtique quòd ob ſpiritum viſorium, qui aut exiguus, aut prorſus non tranſmittitur, vitium exiſtat, liquidò cõſtat. ídque vel propter præcedentem præcluſionem, aut nerui lumen deferentis obſtructionem, vel cerebri quoque ea parte contractam noxam. quæ omnia ſpiritus lationem ſatis inhibere queunt: vt oculi iam lucernis aſsimiles ſint iis qui cæteroqui plenæ & idoneæ ſunt, ſed lumine, quod illuminet, orbantur. Porrò ϛραϐισμὸς, quam oculi diſtortionem quidam vocãt, ætate prouectioribus quandoque ob muſculorũ oculos mouentium conuulſiuam retractionem aduenit: maximè tamen infantibus accidit. nam cum perquam teneri ſint, ſi à latere lucerna quępiam accenſa appenditur, aut lucis alioqui ſplendor irradiat, qui ad ſe oculos pertrahat, atq; hoc aſsiduè fit, temporis progreſſu (ꝙ mouentes muſculi etiamnum tenelli ſint,) oculus diſtortionis affectum contrahit, quòd alter muſculorum cedat, & alter conuellatur, prout hunc aut illum pati contigerit. Verùm cum hoc pacto oculi nõ diſtorquentur, ſed ab ortu ſtrabi naſcuntur, id efformantis naturæ vitio adſcribi debet. ἐκπιεσμὸς verò, quam expreſsionẽ dicunt, familiare eſt oculo vitium, quod conferta craſſaque fluxio excitat, illúmque ſua ſede emouet, vt exertus in poſterum appareat, ei ſuccurrẽdum erit, prout pri-

uatim poſtea docebitur. Denique de μυωπία hoc dicendum ſubit, quod ij μυωπίαι, quos luſcioſos Latini nominãt, dicuntur, quibus hoc à generatione datum eſt, vt quę cominus ſunt, facilè: quę verò eminus diſsita ſunt, haudquaquam uiſu aſſequantur. eiuſmodi affectus ob ſpiritus innatam imbecillitatem emẽdari nequit. nã cùm exiguus imbecilliſque ſpiritus confluat, ad multum loci interuallum pertingere non poteſt. Habes oculorum affectus, quantum quidem breuitatis ſtudioſis licet, ſatis explicatos: & ſi quid deſideretur cum abundè quæ vitia infeſtare ſoleãt, & qua ratione dignoſci poſsint expoſuerimus, ex ijs quoque id innoteſcet.

DE OLFACTVS NARIVMque affectibus, Caput 8.

ODORATVS communes cum alijs ſenſoriis ſunt affectiones quæ tum propter affectã eam cerebri partẽ, qua ſentiens neruus exoritur, tum propter neruum, ſpiritúmque illac trãſmiſſum accidunt: peculiares verò, ſunt polypus, & ὄζαινα. Polypus, eſt meatuum, qui à colatu ἠθμοειδεῖς, quaſi dixeris colatorios, vocãtur obſtructio, propter carnis excreſcentiam, quæ ea parte ita inhæret, vt ægrè detrahi poſsit. enaſcuntur enim frequentes germinationes, quę inſtar polyporũ, naſi meatibus circumcirca adfixæ adhærẽt: quibus inſpiratio expiratióque prohibetur, & ſi quid ſupernè pituitæ aut mucci defluit, haud fa-

cilè obſtante polypo delabi poteſt. ὄζαινα verò, nomine ſuo, quod à fœtido odore ſibi ſumpſit, ſe patefacit, fit cùm putres, corruptíque humores, circa meatus colatorios coaceruãtur, ſuúmque vitium uicinis partibus impertiunt, & confluentes alios ſuo odore inficiunt. quippe omni quidem tempore, ſed præcipuè in maximis expirationibus ſpiritum odoribus inde exhalantibus infectum ægri odorantur. Præterea cum muccoſi humores eo ingruunt, nec facilè exeũt, inſpiratio quoque quandoque offenditur, nihílque notatu dignum egreditur. id vitium quotidie oboriri cõſpicitur, licet vulgo imponat, perinde ac ſi polypus potius ſit quàm ozæna: potiſſimum ſi ex mediocri putredine humores odorem contraxerint. Verum tu facile ex ſymptomatum diſcrimine vtrunque diſcernes, quòd in polypo humores non niſi temporis tractu coagmententur, nec facilè eluantur: in ozæna verò, vel leuibus cedant remediis mediocréſque omnino appareant. Sunt quibus ſanguis, ob vaſorum reſerationẽ, hac profluere cõſpicitur, qui etiã communis aliis partibus eſt affectus, etſi hoc loco potiſsimum accedat. Verùm de immoderato omnis ſanguinis fluxu, illic vbi curandi rationem inſtituemus, pertractabimus. Quare inde petenda erũt, quibus immodicum ſanguinis profluuium ſiſti debeat: & nunc ad cætera progrediendum eſt.

DE VITIIS FACIEI, Cap. 9.

PRIMVM meminiſſe oportet eorum affe-ctuum quibus facies tentatur. Sugillata ergo & liuores, illa ὑπώπια, hos πελιώματα appellant, ex ictu quopiam iuxta oculos accidunt, atque illa, vt quæ ſummæ cuti inſidēt, facilè digeruntur cu-rantúrque: hi verò qui altius deſcendunt, maiori tempore diligentiáque opus habent. Sunt autem affuſiones quædam ſanguinis qui ictus violentia è vaſis erumpit. Porrò ἔφηλις & lentigines, quas φακοὺς appellāt, ſunt colores quidam, qui in facie diuerſi à reliqua eius cute exiſtunt, oriuntúrque ex humore qui ſummā cutem inficit. Ac humo-ris quidem ſpeciem, colores oſtendunt: non ta-men neceſſe eſt, vt humor tādiu ibi vigeat, quan diu hæc in facie cōſpiciantur. Siquidem fieri in-terdum poteſt, vt humor qui ea genuit, euanue-rit: & ipſa veluti reliquiæ quædā haud leues, quę probè diſcuti nequiuerunt, etiamnum ibi appa-reant. At verò vari, (ἰόνθους Græci nominant) qui diuerſi ſunt à prædictis, tumores exigui quidam ſunt & duri, qui vbi in ſuppurationem abierunt, euaneſcunt. vt plurimū ijs qui barbam nutriunt, quibúſque conſuetum eſt ſanguinis è nare pro-fluuium, citráque rationē id inhibetur, enaſcun-tur. quinetiam fœminis ferè, quæ aut vterum ge-runt, aut rite purgatę non ſunt, obueniunt. Por-rò rugæ & nigredines, quæ faciei oboriuntur, quod ad formam ſpectat, fœminis aliquid venu-

ſtatis, maxime iuuenculis detrahere ſolent: verùm aliud nihil nocumenti accedit. attamen vbi de curatione verba faciemus, aliquid de his quoque dicetur, ne earum quæ formæ ornatuíque ſedulò ſtudent, offenſam incurramus.

DE DIGNOTIONE AFFEctuum, qui os infeſtant, Cap. 10.

QVONIAM quæ os affligunt, ſub obtutum quoque cadunt, de eius affectibus mentionem æquum etiam eſt hîc fieri. Sunt igitur παρȣλὶς & ἐπουλὶς, gingiuarum vitia: quorum παρουλὶς gingiuarum eſt abſceſſus, ἐπουλὶς verò, inflãmatio earundem, iuxta dentes molares, ceu nimia quædam carnis excreſcẽtia eminens, quæ interdum febrium exiguarum eſt cauſſa. Vtraque facilè remediis cedit. non enim ex cauſsis magni momẽti gignitur. Dentium porrò affectus, tum ex nuda quapiam intemperie, tum ex humoribꝰ eò irruentibus, gignuntur. excitãtur in dentibus non mediocres dolores, quòd nerui effatu digni eorum alueolis inſerantur. ſi frigida eſt quæ infeſtat intemperies, dolor moderatior, ceu dẽtium quidam ſtupor, comitatur, atque ab occurrentibus frigidis læduntur. conijcies autem id ex reliquis notis, quæ ex temperamẽto nimirum, ætatéque, anni item tempore, & victu ſumuntur. ſin calida intẽperies premit, maiores acutioréſque ſentiuntur dolores: ac particularium cauſſarum dignotio, ipſam affligentem intemperiem pate-

faciet. Humiditas porrò & ſiccitas, ipſę quidem per ſe, parum aut nihil moleſtę ſunt, verùm cum actiuis qualitatibus cõiunctę maximè vexãt. Cæterùm cum humores quidam in dentes procumbunt, pro eorum copia ac qualitate, ſymptomata quoque excitãtur. nam calidiores, ad agendum efficaciores ſunt dicẽdi. qui verò quantitate corrumpunt, pro ſui copia etiã ægritudinis tempus denunciãt. Quòd ſi in dentiũ radicibus firmentur, tum vehemẽtiorem dolorem inferunt, tum è ſua ſede eos excutiũt: vt nonnunquã cęteris altiores, & aliquando dimoueri quoq; ſentiantur. Atq; hi digeſtis diſsipatíſque nocẽtibus humoribus ſedantur. Cæterũ qui in buccas, reliquámque faciem transfunduntur, dolores mitiores faciunt, & tumores exurgẽtes, eorúmque colores, tum quãtitatem tum qualitatem decumbẽtis humoris patefaciẽt. Quare hæc ita dijudicabis. Illud tamen non eſt ignorandum, ꝙ cum erodentes quidam putréſque humores, dentium eſſentiam inuaſerint, eos cõfringunt ac erodunt. Atque de his hactenus. Linguã verò torquẽt affectus, quorũ alter in inferna eius parte, & præcipue pueris erumpit, rana, vel vt Gręci βάϐαχος dictus: alter eius eſſentiam occupat, nec proprium obtinet nomen, ſed magnitudine ſua innoteſcit. ſiquidem ob ingruentem quempiam humorem nonnullis ſtatim mirum in modum excreſcit, & ægrè reſtituitur, neque ſuis munijs lingua promptè fungi poteſt: emendatur tamen, ſi opportu-

nis remediis ſubuenias. Quæ verò ex anteceden te febri patitur, cum alio atque alio colore inficitur, & rūpitur, ſqualétq;, nec expeditè mouetur: ea ſunt cōtinentiū febriū ſymptomata. Porro in palato, multa variáque erūpunt exāthemata, ſed quæ proprio omni careant nomine. Tamen vlcera, quæ cum locum infeſtant, & ἄφθαι peculiariter Gręcis appellantur, infantibus maximè contingunt, atque eorum quæ ſunt ſubalba, cæteris ſunt moderatiora, deteriora verò, rubicunda, vt quæ nigra ſunt, omnium deterrima habenda. Atque hi affectus in oculorum obtutum veniunt, & haud difficulter cernuntur, meliúſque curantur: at qui inſequuntur, & difficilius apparent, & tardiorem opem admittunt. Cæterum & de gurgulionis vitiis hîc agendum. hic cum varios ſentiat defluxus, varias quoque formas, variáque nomina, pro alia atque alia affectus ſpecie recipit. nam κιονὶς, & columella appellatur, cùm ex fluxione aliqua leuiter inflammatus, æquali craſsitudine viſui occurrit. σαφυλὴ verò & vua, cum maior eſt fluxio, & inflāmatio ingentior, atque acino vuæ aſsimilatur. Sic ſanè etiam ἱμάντωσις, quam neſcio an corrigiationem auſim dicere, nominatur, cū gracilis alioqui eſt, ſed ſolito adeò fit longior, vt linguam contingat. appellationem uerò à corrigiarum ſimilitudine obtinuit. Atq; his variis nominibus dotatus fuit, quòd varias quoque affectionum ſpecies repræſentet. Huic gutturi faucibúſque

inſeruientes muſculi adhæret, qui alia atque alia quoque experiuntur vitia, vbi iis humores, maximéque calidiores, qui ferè etiam inflammationem efficiunt, inſident. Quare ſi interni gutturis muſculi inflammatione cõflictentur, affectus συνάγχη Græcis dicitur: ſin externi, παρασυνάγχη. Sic cum interni faucium muſculi inflammantur, κυνάγχη, cum externi earundem, παρακυνάγχη vocatur, nomine ἀπὸ τῶν κυνῶν, hoc eſt à canibus, qui ei affectui plus cæteris obnoxij ſũt, deducto. (Latini vnica anginę dictione, omnes eas ſpecies exprimunt.) Qui ita laborant, nõ niſi recta ceruice & cum difficultate ſpirant, tenſionémque ſentiunt: adhæc facies rubet, óſque eorum reſeratum vtplurimum hiat, nec deglutire queunt, ac ſi vim ſibi fecerint, per nares quod deuorandum erat recurrẽs, eijcitur. Quòd ſi eum locum diutius inflammatio prehendit, hominem interficit: ſin in vicinum pulmonem fluxio migrat, pulmonia interimit. Siquidem vt duos maximos peſsimóſque euadat morbos, longe omnium eſt difficillimum, & bona faueat fortuna neceſſe eſt. ſemel tamen nobis quidam mortem effugiſſe viſus eſt, cum cęteri omnes perierint. Atque ij prę cęteris maximè ſeruãtur, quorum collum in tumores attollitur, aut exanthemata in eo oboriuntur. Cæterùm affectuum os infeſtantium continuitas, ſermonẽ noſtrum ad eo inferiores deduxit, de quibus cùm ſatis ſuperiori libro fuerit pertractatum, iam tempus eſt, vt ad reliquas ex-

ternas affectiones accedamus, ac de ijs quę neceſſaria ſunt doceamus. Quare de maximo ac deterrimo omnium eorum, qui in ſumma corporis cute exiſtunt, primo loco dicendum, deinde de reliquis qui priuatim apparēt. ita enim recto ordine procedente oratione, legētibus quoque ſingula particulatim, magis erūt ad manum.

DE RELIQVIS EXTERNIS corporis affectibus, Caput II.

ITAQVE qui Gręcis ἐλέφας, & noſtris elephantia dicitur, totiúſque corporis cancer eſt, vniuerſam depaſcit carnem, ægrúmque eò redigit, vt curationem non recipiat. Hic à nigra bile ſuum ducit cōſtitutionis initium. quæ ſi ex ſanguine corrupto, atque in melancholicum commutato fuerit genita, rubicūdum minúſque malignum elephantem efficit: ſin ex flaua mutata melācholicus ſuccus fuerit enatus, peſsimum ac corrodentem, quíque omnia ignis inſtar populetur, conſpicies. Affectum, ſuperciliorum mētíque pilorum defluuia, antecedunt, & tumores in facie extuberātes, oculíque alio & alio colore notātur, ac vox exaſperatur. uenę itē ſub lingua turgidæ, & cum antea eiuſmodi nō eſſent, nigræ efficiuntur. At temporis tractu, omnia ea increſcunt, & exanthemata quæpiam, quę difficulter ſanantur, exiſtunt, à quibus poſtea humor erumpit. Omnem hic medicamentorum vim ac facultatem, tanquam nihil conferentem reſpuit.

Minus poſt elephantem mala eſt λέπρα, cui ſcabies, & huic impetigines ſuccedunt. ſed lepra altius deſcendit, & orbicularia exanthemata facit, & carnis quaſdam colliquationes, ac λεπίδας, hoc eſt ſquamulas remittit, vnde etiã nomen adepta eſt. Non ita profunde ſcabies quæ ψώρα Græcis dicitur, penetrat, & variis figuris inſignitur, nec furfuracea corpuſcula reiicit. Lepram melãcholicus ſuccus committit: ſed ſcabiem varij humores, eorúmque variæ miſcellæ cõſtituunt. Communis vtrique eſt cutis aſperitas & pruritus. Si verò tenues acréſque & ſeroſę humiditates aliis craſsioribus ſuccis permiſcentur, impetigines, quas Græci λειχῆνας nominant, ſuboriuntur, quæ celerrime in ſcabiem ac lepram neglectæ cõmigrant. Cæterum reliquos pruritus, qui ob acriorem ſalſúmve humorem, cutem vitiãt, ex ætate, temperaméto, & victus ratione diſtingues. Procliuius ij quibus iuuenes, atque ætate vigentes afficiuntur, curantur: nam qui ſenibus adueniunt, difficulter remedia admittunt, quòd neque valida medicamenta, quibus ſenes minime indigẽt, declinante iam facultate, proſint: nec fluxio prõptè, proptereà quòd meatus iam duriores euaſerunt, & conniueant præcludantúrque, diſcutiatur. Porro ex omnibus, aut nihil dum ſcalpũtur, aut humiditas quæpiam colore & conſiſtentia varia, promanat. atque inde, haud ſecus quàm ex prædictis, humorem dignoſces, prædominantem. Cæterùm λεῦκαι, quas vitiligines

quidam vocant, eandē ad ἀλφοὺς rationē obtinent, quam lepra ad ſcabiem. nam vitiligines vtplurimum altius deſcendunt, pilóſque inde eiuſmodi emittunt. At alphi in ſuperficie hærent, licet ipſi quoque nonnunquam altius radices agentes penitius recedant, vt eo loco pili eandē coloris ſpeciem referentes, exiſtāt. Periclitamur autem an vitiligo altius peruadat, ſi modicè acu pertundatur, ita vt ultra cutem non penetret. nam ſi ſanguis effluxerit, affectus eſt ſanabilis: ſin lacteus humor prodierit, non eſt medicabilis, quod iam caro, quam occupat aliam formā induerit. Nōnulli locum pannis aſperis perfricant, ac ſi rubeſcere cōſpexerint, bene ſperant: ſin eundem tūc colorem retinet, animū ceu à curatione abhorreat, deſpōdent. Ad hæc deteriores ſunt, quo plura corporis loca obſederint: & diuturniori tempore quàm aliæ, quæ eiuſmodi non ſunt, perdurant. Porro alphi vtplurimū vitiliginibꝰ ſunt natura moderatiores, ac medicamentis mediocribus magis profligantur, at vbi tempus traxerint iiſdem quibus vitiligines curantur, vtpote quæ iam harum vitium induerint. Præterea ex his alij ſunt albi, alij nigri, dominantémque humorem ſuo colore iudicant. Cæterum quæ στίγματα Græcis dicuntur, ſpecie nigris alphis ſimilia, quæ ab ictu & contuſione quapiam originem ducunt, aliam poſtulant curationem. Quæ vero priuatim papulæ, & Græcis ἐξανθήματα nominantur, à craſsis humoribus cuti vtplurimum

impactis, vbi denſa eſt ſumma cuticula conflantur, ſiue eiuſmodi humores in toto corpore, ſiue in cute tantùm redundent. quod ex affectus vehementia, ex excretis, priorique uictu dijudicatur: ac pro diſcriminis ratione conueniens curatio accommodatur. ἐπινυκτίδες uocatę ſunt vlcuſcula quæ ſpõte ſua florum more erumpunt, puſtularum figura, ſubrubra, quib⁹ diſruptis ſanies ſubcruenta emanat. hæc noctu magis quàm interdiu infeſtant, vnde etiam ſuum nomen acceperunt. μυρμηκία verò & ἀκροχορδὼν, illam formicam, hanc verrucã penſilem noſtri vocant, vtraque cutis eſt exigua extuberatio, calloſa, & magna ex parte teres. ſed formica latiori baſi ſedet, & ſi quis conſtrinxerit, mordentis formicę ſenſum inducit: verruca autem pẽſilis, anguſtiorem obtinet baſin, vt ſummę chordæ ſimilis pendere videatur. γάγγλιον eſt nerui collectio ſeu concretio, ex ictu aut laſsitudine proueniens, in manibus pedibúſque, quòd plures & conſpicui nerui eo inſerantur, magíſque quàm aliæ partes exerceantur, oritur potiſsimum. Atque hæc mediocria ſunt, & mediocres cauſſas habent, nihilque aut parũ offendunt dolentve. Quæ verò ex confluente humore gignuntur, ac locos coarctant, ea magis torquent, membríſque ſuam eripiunt functionem. Verùm quia multi ſunt qui fluxione ſua infeſtant humores, atque interdum complicãtur, age ſigillatim eorum quoque noxas doceamus, vt ſingula diſcernere poſsis.

DE TV-

DE TVMORIBVS PRAETER naturam, & vlceribus, Caput 12.

ITAQVE cùm ſanguis bonus craſsitie moderatus, in aliquã partem affatim influit, ibíque ob ſuam copiam impingitur, fit ea quæ proprie φλεγμονὴ, & inflammatio nuncupatur: ac ruborem feruorémque cum quodam tumore in laborante parte procreat. Cùm verò bilis flaua ita partem afficit, enaſcitur quod ita appellatur ἐρυσίπελας, Latini ignem ſacrum dixerunt. hoc non ita rubrum eſt, vt prius, nihilo tamen minus inflammat, & ſubpallet. Quòd ſi iam dicti humores permiſcentur & componuntur, affectus inde enatus cõpoſito quoque nomine effertur. Quapropter, ſi ſanguis redundat, φλεγμονὴ ἐρυσιπελατώδης: ſin bilis ſuperat, ἐρυσίπελας φλεγμονώδες nuncupatur. Porrò οἴδημα, noſtri mollem & laxum tumorẽ appellant, tumor eſt albus, doloris expers, ex pituita collectus: quemadmodum ἐμφύσημα, hoc eſt inflatio, ex frigido craſsioríque ſpiritu cõflatur: faciles tãgenti cognitu ſunt. nam œdemata, cùm neque ferueant, neque doleãt, nec colore aliquo alterata varient, leui negocio cedũt: inflationes verò, quòd ſpiritus cutem intendat, renituntur. hæ in tympania hydrope magis ſunt cõſpicuæ. quippe abdomen in ea, quòd à craſſo ſpiritu cutis plurimum extendatur, tympani in morem pulſatum reſonat. Atqui inflammationibus pleriſque, iis vtique quæ non promptè ſup-

purantur, aliáve aliqua ratione diſcutiūtur, procliue eſt vt in gangrænam & ſideratione tranſeant. Appellamus autem γάγγραιναν, alicuius partis ob inflammationis qua conflictatur, magnitudinem, mortificationem, non quæ iam cōfirmata ſit, ſed quę etiamnum fiat. nam quum iam pars emortua eſt, ſideratio & σφάκελος Græcis, affect⁹ nominatur, qui eſt gāgrænæ terminus. Corripit hic affectus etiam oſſa, cùm nimirum caro ijs circundata ſaniem generat, quę ita ea imbuat, vt putredinem contrahant. Atque hæc adeò grauia mala, partes in quas illabuntur, corrumpunt. Cæterum bilis quæ conſiſtentia craſſa eſt, & acrior, cutem ad ſubiectam vſque carnem exulcerat, vocatúrque affectus ἕρπης. ſi verò tenuis, & minus acris calidáque fuerit, exiguas puſtulas in ſumma cute milio ſimiles excitat, ob eámque ſimilitudinem Græcis κεγχρίας ἕρπης, hoc eſt miliaris herpes nuncupatur. nonnulli hunc ex pituitæ admiſtione fieri aſſerunt. Dictus eſt autem ἕρπης, eo quòd videatur ἕρπειν, quod eſt ſerpere per cutem ſummam, modo hanc eius partem, modo proximam occupans, quòd ſemper priore laborante perſanata, propinqua eius vitium excipiat: non ſecus quàm ignis, qui proxima quæque depaſcitur, vbi ea quæ prius accenſa erant, deficiente iam idonea materia, prius quoque extinguuntur. Porrò βουβὼν, & tuberculū ſiue φῦμα, ac φύγεθλον, quod panum quidam etiam vocāt, glandularū ſunt affectus. & tuberculum dicitur glandulæ inflam-

matio. βουϐὼν verò, eiuſdem eſt ad ſuppuratio-nem properans inflammatio, & inflammatum ſiue phlegmonodes eius eryſipelas, φύγεθλον vocitatur. De furunculo autem, quem δοθιῆνα appellant, hoc dicere licet, quòd tumor ſit abſceſſum referens, qui ex craſsis humoribus ortus in carnoſis potiſsimum partibus conſiſtit: benignus quidem, ſi in cute tantum coagmentatur: at malignus, quando altius actis radicibus, in ſuperficiem erumpit. Dignoſces id tum viſu, tum tactu, locum circunquaque furunculum contrectãs. Iam τέρμινθον, tuberculi genus eſſe aiunt, cui puſtula nigra ſupra infráque adiaceat, qua rupta, ea quæ ſubiacent abraſa apparent. hoc diſſecto pus reperitur. Alij inquiunt τέρμινθον ſiue terebinthum eſſe eminentiam cutis, rotundam, melancholicam, terebinthi fructui adſimilem. Cæterùm, ſi ſanguis melancholicus magis euaſerit, & feruens cuipiam parti incubuerit, ἄνθρακες, hoc eſt carbunculi exoriri ſolent, quæ cruſtacea ſunt vlcera, magnáque ex parte ab puſtula ambuſtis non diſsimili, & quandoque citra eam incipiunt. Pars initio omnino prurit, deinde vna interdum puſtula, nonnunquam etiam plures milij inſtar exiguæ erumpunt, quibus diſruptis, cruſtaceum vlcus ſuccedit, cuiuſmodi candentibus ferramentis excitatur, cũ cruſta nunc cineritia, nũc colore nigra, ita vt inferiori carni adhæreat, & ſerpens quodammodo ceu clauus affigatur. Caro circũpoſita

vehementer inflammata, nigráque colore efficitur, nō ſecus quàm bitumen píxve reſplendens. eiuſmodi autem eſt bilis exquiſitè atra, à qua qui generantur, nigri carbunculi appellantur. Verū qui carni tantum inſident, breui ſpacio circūſcribuntur: qui verò in membranis, aut neruis naſcuntur, longo tempore durant, & ſubiecta loca in affectionis conſenſum pertrahunt, adeò vt inflammatio quæ eryſipelatis naturam ſapiat, in ijs excitetur. non pauci ad ſuppurationem abeunt, & plurimos etiam febres comitantur. Oboriuntur demū & ex populatim graſſante cauſſa quapiam carbunculi. Proinde ita eos dignoſces, & velut poſtea docebimus, curabis. Cancer porrò in pluribus corporis partibus oriri poteſt. ſiquidem in oculis & vtero, atque aliis corporis particulis quamplurimis, & præcipuè in fœminarum mammis prouenit: vtpote quæ natura laxæ ſunt, & materiā craſsiſsimam facilè excipiūt. ex nigra nanque bile cùm efferbuit, cancri contrahuntur. cui ſi acrius quippiam, quódque corrodendi vim obtineat fuerit admiſtum, cancros cū vlceratione procreat. Colore hi atriores ſunt, quàm reliquæ inflammationes, minúſque calidi. venæ in ambitu implentur, & intenduntur inſtar pedum animalis cancri, vnde etiam nomen huic vitio inditum. Quidam verò, non hinc, ſed nomē ſortitum eſſe aiunt, quòd ægrè à partibus, quas occupauit, cācri in morem, auellatur. Hoc malum ob eiuſmodi humorem non perſaneſcit,

quòd neque repelli, neque diſcuti poſsit, neque totius corporis purgationibus cedat: ſed mitiora ſemper medicamenta appoſita negligat, & à vehementioribus iritetur. Inchoantes tamē, purgationibus quominus vlterius progrediantur, impediri queunt, pręcipuè ſi humor affecto loco nondum fuerit impactus. nam dum adhuc oberrat, aliò deriuari poteſt. Cæterùm cū carò à graui aliquo corpore illapſo contunditur, exiléſque in ea venæ diſcinduntur, ſanguis per ſubſultum, hoc eſt κατ᾽ διαπήδησιν, profunditur. qui cum ſub cute colligitur, ἐκχύμωμα appellatum, quaſi exuccationem dixeris, inducit. Hoc cute haudquaquam diuiſa, ceu tumor tactui promptè cedens, & magna ex parte doloris expers, apparet. Ecchymomatis ſpecies ſunt, ὑποσφάγματα quæ vocantur, adhęc, ſanguinis ex ictu aliquo ad vngues procurſus. Ruptiones prorſus cū ecchymoſi, aut in ſumma cute, aut in profundo proueniunt. Quare ſi ſtatim vniuerſum ecchymoma fuerit per halitum diſcuſſum, prōptius caro diſſidens coaleſcit: ſin vetuſtum euaſerit, ſordémque ſubtus aluerit, ruptio in poſterum committi vniríque nequit. nam etſi labia ſibi mutuo committantur, tamen leuis quæpiam incidens occaſio facilè ea dirimit, vt ſpatiū inter ipſa medium alieno aduētitióque humore impleatur, & continuum quodammodo ecchymoma, primo ex ſanguine conflato perſimile, gignatur. Porrò σπάσμα, quod conuulſum appéllant, diſtractis di-

uulſiſque fibris quibuſdam cõtingit: eæ ſemel diuulſę, conglutinari nequeunt: quare ſola auxiliorum mitigatione, quoad dolor ſopiatur, opus habent. Iam exquiſitus ſcirrhus, tumor eſt præter naturam, durus & ſenſus expers. ab exquiſito receſſit, qui mediocriter ſentit. Atqui qui ſenſu caret, iam ſanari non poteſt. ſiquidem qui impoſita medicamenta non perſentit, ecquæ nam inde auxilij ſpes expectari poteſt? quum qui ſentiunt, eatenus ſpem faciant, quatenus etiam ſenſus ſint participes. Oriũtur omnes è tenaci craſſoque humore, ita induratis membris infixo, vt ægrè euelli poſſit. Gignũtur principio, nõnunq̃ ſua ſponte, cum eiuſmodi aliquis humor, parti cuipiã impactus inſederit: ſæpe tamen medici ob inſcitiam eius auctores fiunt, cum inflãmationes & eryſipelata, præter modum refrigerauerint & aſtrinxerint. Strumæ quas χοιράδας vocant, glandulæ ſunt ſcirrho induratæ, quibus collũ, axillæ, & inguina potiſſimùm tentantur. Cõmuni ſcirrhorum curationi ſubijciuntur. Dictæ porrò ſunt χοιράδες, quòd ſcrophæ eo malo infeſtari ſoleant, vt fertur: vel quòd prolificæ videantur. ab vnico quippe tumore, etiam aliæ quandoque enaſcuntur. Quidam iis manuum operam admoliuntur, veluti poſtea docebimus. non enim nunc inſtitutum eſt, curandi rationes, ijs quibus vitia diſtinguuntur, inſerere. At verò στεάτωμα, & ἀθήρωμα, ac μελικηρὶς, ſuas ſibi appellationes quodque ſortitum eſt, ab humorum qui in tu-

moribus continentur ſimilitudine. eſt enim eorum quoddam στέατι, quod eſt ſebo, aliud μέλιτι, id eſt melli, & tertium ἀθέρα, hoc eſt pulti adſimile. Vnumquodque autem ex re quam tactus intus contineri iudicat, deprehenditur. nam quę craſſior eſt, ea tactui quoq; magis obnititur. Eſt pręter hæc quod κηρίον Græci, noſtri fauum nominare ſolent, qui humor eſt in cute multis riuulis perforatus, è quibus melleus humor profluit, nomenclaturámque ex ſimilitudine reperit. Iam ex vlceribus (nam de his quoque poſtremo loco eſt agendum,) quædam ſunt plana, quædam caua, alia in quib⁹ caro ſupra modum excreſcit. nonnulla tenuem ſaniem effundunt. Rurſus alia pus conſiſtentia commoderatum obtinent: & quædam in ambitu nonnihil rubent, & leuiter inflammantur, nonnulla laxiorem tumorem habent. Alia autem carnem humidam mollémque valde, alia aſperiorem potiſsimum circa labra gignunt. Denique alia certo loco impacta, nigreſcere, emortuáque, & nonnulla vicinum quoque locum depaſcere viſuntur. Plana & rubra, quæque proxime ad rubedinem accedunt, quòd quæ ſuccreſcit caro reliquæ aſsimiletur, poſt paulò ſanitatem pollicentur. ſin verò ſordida caro eſt, & perquam humida, minime fidendum eſt, verum eam vt dicemus demere, enitíque vt probã educamus oportet. quod etiã in cauo vlcere faciẽdum, quemadmodũ poſtea priuatim explicabimus. In quib⁹ caro nimis excreſcit,

ea detrahi debet. Porrò quæ tenuem ſaniē euomunt, cruditatem notant, & non niſi multo pòſt tempore in priſtinum ſtatum reſtituenda. Quibus moderatum eſt & craſſum pus, ea meliora ſunt, maximè ſi nihil grauis odoris expirāt. Quę verò in ambitu rubent, aut membrum laſſatum eſſe, aut ægrum calidioribus cibis vti, aut, quod poſtremum eſt, medicamentis plus ſatis calidis iritata eſſe denunciāt. Sic quæ laxo humore exurgunt, malo habitu corripiuntur. Demum nigreſcunt, & emoriuntur, & depaſcūt, aut ob magnitudinem copiámve, quæ eo illapſa à facultate, ab alia quapiam ægritudine debilitata, euinci nequit, quippe eos paulo pòſt morituros iudicamus, ſiquod exiguū vlcus habent, atque id emoritur. nam cum ea pars magis quàm cæteræ laboret, ſufficientem demonſtrationē ad futuri euentus prænotionem præbet. Atque ita iam ſermoni de vlceribus finem imponamus: librúmque hunc, quòd ſuum habeat magnitudinis modum, pro ea qua vſi ſumus breuitate, hîc cōcludamus. Reſtat vt ad curandi rationem accedamus, ita nanque pollicitis vndique ſatisfaciemus. Quòd ſi diligentius libellū excutiens, aliquid quod explicatum eſſe oportebat, deſiderari cōpereris: id aut breuitatem ſuſtuliſſe, aut ex ijs quæ propoſuim⁹, haud difficulter intelligi poſſe arbitrator. Interdum tamen, (fateor) quædam quæ doceri debebant, in obliuionis gurgite deliteſcūt: quod id nobis quotidie vſu ueniat. Verū ſi quid præ-

termiſſum eſt, id mirum videri non debet: quin potius, qui adeo breuibus paucíſque verbis, omnis propemodum morbi agnitionem cauſſasque ſimus complexi, id ſummopere eſt demirãdum. Faxit iam Deus, vt tu libello vti fruíque, & nos, quæ neceſſaria ſunt, docere poſsimus.

ACTVARII ZACHARIAE METHODI MEDENDI, Liber tertius.

PRAEFATIO.

CVM omnis doctrina, ratióque docendi ad finem quempiã, quem ſibi proponit, contendat, ac finis, iis quæ præeunt, facultate, dignitatéque prior eſſe videatur: haud iniuria, ratio viáque, quæ ſigillatim curationem affectuum docet, potiorem dignitatis locum tenere cẽſeri poſſet. Verum, quia ea rectè & methodicè vti non licet, niſi qui curare velit, quo pacto ſinguli affectus dignoſcantur, exquiſite nouerit, antea ſe in iis diiudicandis oportet exercere, atque ita ex methodo curationem inſtituere. Quare cùm in duobus ſuperioribus libris vitiorum agnitionem, quibus & vniuerſim & particulatim corpus afficitur, addita vniuſ-

cuiuſque cauſſa (non enim tractationem in multas portiunculas, minutis diſſecandā eſſe iudicauimus.) breuiter perſtrinximus: nunc curādi rationem tradere, prout tutiſsimè & ſuccinctiſsimè fieri poterit, in animo habemus: non ignari, quàm diſtincta tractādi ratio ſuccinctę breuitati aduerſetur. nanq; illa prolixis verbis obitur, hæc vero multa quoque quæ neceſſaria ſunt, pręſcindit. Proinde, ſi quando q̃ polliciti ſumus, erimus prolixiores, id neceſsitati cuipiam, quæ vt tuta perſpicuáque ſit tractatio, longius ſermonē protrahi cogit, tribuito. Sin cōtrà, aliquid deſiderari videbitur, id pollicitę breuitati adſcribito. Attamen methodus, quæ omnia pertrāſit, ſatis ſupérque ea quæ neceſſaria magis, atq; ad vſum aptiora ſunt, ſuppeditare poterit. Cæterū quia in medendi methodis, alia vniuerſali oratione, alia ſigillatim morbis impertita, comprehenditur: atque eas quædam præcedunt, citra quæ curatio ritè inſtitui nequit, quæque multorum morborū præſidiis adaptantur: dę ijs vtique primùm eſt pertractandum, ac deinde reliqua addenda, vt à methodo, ordinéque ſermo orſus, nullam in hac commentatione pariat confuſionem. Quapropter, cum in morbis compluribus venam ſecemus, & in aliis glandibus ac clyſmatis vtamur, cúmque rurſus nonnulli purgationibus aut vomitibus ſudorémve prolicientibus medicamentis, alij cucurbitulis ſiccis, aut etiam cum ſcarificationibus, aliqui hirudinibus, vt alij arteriæ ſe-

ctione, quidã item ijs quæ in nares induntur, ἔρρινα vocantur, aut rubificãtibus aut dropaciſmis, vel balneis, aut frictionibus exercitiíſve, aut aliis id genus opus habeant: ſi eorum vſus, tempora, ac cõmoda ſigillatim expoſuerimus, fiet vt ijs cõmode atque opportune vtaris. Proinde cum omnis propemodum hæc methodus in plenitudine & vacuatione, atq; alteratione verſetur: vacuatione repletis, & repletione eorum quæ conuenientia ſunt, vacuatis ſuccurrimus: quomodo ſanè alteratione, ea quæ aliqua intẽperie infeſtant, ídque ſiue refrigerantes & calefacientes, ſiue ſiccantes & humectantes, curamus. Ac de reliquis quidem poſtea loquemur, in præſentia verò de ijs quæ repletionem ſpectant, verba faciamus. Eſt autem nihil aliud repletio, ſiue πλήρωσις Græcè, niſi humorũ, qui cauitatibus quibuſdam cõtinẽtur, plenitudo multitudóq;. Atq; bilis, aut pituita quæpiã, cibúſve inconcoctus, in ſtomacho ventriculóque, πληθώρας, hoc eſt plenitudinem efficiũt: in inteſtinis verò, tum illa iam dicta, tum ſtercorum abundantes fæces, ſic in veſica, humor quiſpiã crudus, lotiúmque: in viſcerum cauis, aduentitij corrupti humores exuberantes, ſunt plenitudinis cauſſa: perinde atque in venoſo genere, ſanguis aut quãtitate aut qualitate excedens, offendit. Itaque de venæ ſectione primũ agendum: ac quibus, & quando, & qua corporis parte, eam moliri decet, docẽdum, vt inde ad reliqua accedamus.

DE VENAE SECTIONE,
Caput I.

VENAM ergo tundere oportet, in plenitudine, & calidiorum humorum putredine: in anni tempore, vere potiſsimum, ſecundo loco, autumno: in ætatibus, à pubeſcētibus vſque ad declinationem: in habitibus calidioribus: in regionibus temperie commoderatis. in contrariis, venę ſectio ceu aliena eſt fugiēda. nam ſi ſanguis vacuatur, cùm neque copia, neque humoris exuperat caliditas, refrigeratio, cruditas, malúſque habitus ſuccedit. Æſtate verò, periculum eſt de ſyncope, præcipuè ſi regionis temperies calida viguerit, ægríque habitus in halitum promptè digeritur. At cùm frigus prępualet, è ſanguinis inanitione, corpus anni tempori par eſt conſentire. Adhæc, ſimul quoque diſpiciendum eſt, an bene aut ſecus, æger ſanguinis vacuationem toleret. Vena quoque ſecanda eſt, quibus conſuetæ excretiones ſuppreſſæ fuerint, & æſtate febrē expectant: vt contra à ſanguinis miſsione ſuperſedēdum, quibus familiares excretiones immodicè nimis ferūtur: quóſque affectus ſicciores affligunt, & ventriculi os imbecillum eſt, aluúſque liquidiora egerit. Quòd ſi quando contraria in eodem concurrerint, & quædam eius administrationem ſuadeant, & alia dehortentur, quænam præpolleant, eſt ſpectandum, atque illis opem ferentia admoliendum, ita tamen, vt ne

dehortantia quidem negligãtur: ſed illis quoque in quantitate aliquid eſt indulgendum, ac ſecuritatis gratia gratificandum. nam in validioribus ac magnis auxiliis, ſi aliquid de vacuatione remittitur, ſecuritas ægro conciliatur. Porrò non eædem perpetuo ſunt tundendæ venæ, ſed pro infeſtãtium vitiorum ratione, aliis aliæ: dum partim reuellere, partim materiã deriuare, prout occaſio vſusq; poſtulat, ſtudemus. Ac reuulſione quidem vtendũ eſt, cùm multitudo infeſtans eſt effatu digna, párſq; cui affectus impẽdet, princeps ac præcipua eſt. Deriuatione verò opus eſt quãdo ex propinquo loco auferre non licet. Sic per rectitudinẽ, quod Græci dicunt κατ' ἴξιν, vacuandum, cùm calidiores humores in locum aliquem antea fuerint impacti. Scire nanque licet non ſolùm cùm purus abundat ſanguis, venam ſecandã eſſe, verùm etiam cum cæteri quoque humores biliosi ſeroſi've, aut eiuſmodi alij vnà cum ſanguine, exuperauerint. nam illic, quia id quod infeſtat, vacuatur, ſanguinis miſsio conferre viſa fuit: hîc verò communi vacuationis ratione conducit. Siquidem ſanguinis detractio quamlibet tam in venis quàm toto corpore plenitudinẽ imminuere ſolet. Atque ita cõmodè vena ſecatur, niſi aliud quippiam eius vſum impediat. Venas porrò tũdimus, alias ob aliam affectam partem, ſed quoniam magna ex parte quæ cubitum prætergrediuntur, incidimus, de iis primùm, deinde de reliquis agendum. Itaque quæ in cubito con-

ſpicitur, rectà ab humero deſcendit, atque idcirco humeralem eam nominarunt: ibíque diſciſſa nonnihil deſcendit, quam mediam nũcupamus. Sunt tamen quibus hanc cum humeraria connecti nõ placet, ſed ab alio principio produci videtur: alij humerariam ibi deficere opinantur. Poſt has, alia vtraque humilior permeat, quã aliæ plures minoréſque excipiunt, ſub ipſum iam cubitũ perreptantes. Verùm quia non omnibus omnes eodem modo apparẽt, ſed aliquibus omnes, quibus nimirum venoſum genus, iecúrque ante id naturali temperie ac efformatione, calidius ſaniúſque fuit conformatum: nonnullis autem, cõplures, quemadmodum aliis paucæ, vel ob naturalem quendam in prima efformatione errorem aut vaſorum anguſtiam, vel quòd profundũ magis petant, vel carnis copia occultentur, conſpiciuntur, nos de ijs tanquam omnes obtutui occurrãt, loquemur, tuum autem erit, loco, quo nõ apparent propinquiores, ſiquandò neceſsitas vrget, ſecare. Proinde humeraria tundenda eſt (nã de hac primo loco tractandum, quòd cæteris ſit ſublimior) in ĩjs affectibus in quibus caput, aut in tota eius circunſcriptione aut aliqua eius parte, puta oculo aut auribus laborat. Eam verò, quæ inde conſpicuè deriuatur, in parotidibus & faciei, collíque morbis ſecabis, quæ ſi non apparet, ad humerariam redibis: vt ad mediam, & hãc (ſi media nõ conſpicitur,) in thoracis coſtarúmque vitiis. His demum inferiorem ſecare opor-

tet, cum ilia, renes, & partes genitales malè habent: quòd reliquarum ſit humillima. Cæterùm in his venis cautè obſeruādum eſt, vt in ipſis ſectionem moliaris: ꝙ nō mediocria, ſi aberraueris, inde contingant mala. ſiquidem humerariæ muſculi caput ſubijcitur, quam niſi ſecurè cautéque incideris, ſed ſecans ferrum in muſculū adegeris, dolores, inflammationémque excitabis, ac aliquod membro inferes impedimentum. Iam ei quæ inde ꝓpagatur, neruus ſubditur: qui ne pungatur metus eſt, ſi minus circūſpecta fiat ſectio, Neruorum porrò puncturæ, velut antea quoque docuimus, conuulſionem, & ſi negliguntur, mortem inferunt. Quòd ſi tranſuerſi amputantur, membrum in quod inſeruntur, motus ſenſúsve vſu ſpoliatur. Attamen aliquando, ſi quando cōuulſionem, aut ea etiam deterius quippiam homini metuimus, totius nerui præſectionem eligimus, ſatius eſſe rati, cum hominis vita, membri motum eſſe oblæſum, quàm ſi membrum incolume aſſeruare ſtuderemus, mortem repentinam creare. Sub ea quæ has inſequitur, arteria percurrit, quæ cum diuiditur, nihilo leuius accedit periculum, ex ſanguinis effreni profluuio, quòd ſpiritus ei inſitus, motúſque præcludi vas ac conniuere non patiantur, ſed ſemper prærumpant, oſculúmque reſerant, vt ſanguis qui in arteria continetur, erumpat. Atque huic ſuccurres, velut pòſt de ea pertractantes docebimus: nunc autem ideo eius meminim⁹, quo

cautè qui miniſtrant, ſectionem moliantur. Nõ eſt tamen ignorandum, non eodem ſemper modo omnibus neruos arteriáſque venis ſubiici, ſed plurimis illa nonnihil ad latus declinant, licet cõpluribus vnà permeent, venæque illis inſideant. Et quoniam nonnunquam qui inconſideratius venam vulnerauit, ſectio rectà in neruum arteriámque fuit adacta, atque vna cũ vena, illa quoque diſſecuit, eam ob rem, te illius admonitum voluim⁹, quo miniſtri leuius, ac in ſuperficie magis ſectionem aggrediantur. Ita ergo cubiti venas incidens, ægris opem feres. Cæterùm deſinunt hæ in prona manus parte, & humeraria rectà ad pollicem defertur, reliquæ verò ad partes carpi humiliores. Quare ſi humeraria in cubito non apparet, eam quæ eſt ad pollicem, ſecamus, quemadmodum in lienis iecinoríſve affectibus, vbi opus eſt ſanguinis vacuatione, eã quæ ad annularem digitum propagatur, atque ad minimũ magis accedit, incidimus, atque ita laborãti opitulamur. ſic in anginoſis & gurgulionis & glandularum linguæ adhærentium inflammatione affectibus, eas quæ ſunt ſub lingua pertundimus, & quo loco malè affecto propiores ſecuerimus, eo citius auxiliamur. Nõnulli in inueteratis dentiũ morbis, quãdo ſuperiores ex æquo acris humoris affluxus infeſtat, venas intra labia & gingiuas inciderunt, ſectis item iis quæ ſunt in magno oculi angulo, mali impetum fregerunt. Eædẽ faciei papulis, quas ἐξανθήματα vocari dixim⁹, potiſsimùm

potiſsimùm in ſecundis opem ferunt. Ita & frontis ſecta vena in vetuſtis occipitis malis profuit. Sunt qui venas colli incidunt, veriſimiléque eſt eas iuuare, cum ſanguis copioſior ad caput confluit, atque idcirco veluti inflammationem in cerebro concitat, aut ſenſus veluti detinet, κατοχὴν nominãt: veruntamen plures eas deuitant, quòd ſanguinis fluxus ægrè compeſci inhiberíque poſſit. attamen neceſsitas nihil non vtile efficit, atque eas ob cauſſas, has quoque pertũdimus. Porrò in pedibus ſanguinem mittimus, cõmuni quidem ratione, vt humores qui ſurſum ad partes præcipuas vergunt, retrahamus reuellamúſque: verùm priuatim in fœminis quibus menſes ſupprimuntur, aut minus quàm neceſſe eſt, purgantur, aut conſimilis aliquis affectus ſanguinis vacuationem vrget. quare hîc internas magis ſecare conuenit, ſed in coxendicis renúmque dolore, quem ſanguinis progignit copia, externas ſecuiſſe preſtat. Quòd ſi inflammatio quæpiam genitales partes occupat, in fœminis iuxta ac maribus, cùm reuellere eſt animus, & ne humores ad affectas partes pertrahantur proſpicere, vtilius è cubito ſanguinem ducimus: ſed ſi temporis longinquitate humores iam ſunt impacti, ſatius videbitur à pedibus ſanguinẽ detrahere. nam dum adhuc oberrant humores, & incerta ſede vagantur, reuellere melius eſt: at vbi iam ſedem fixerunt, & loco cuipiam infixi hærent, ex propinquiori parte euacuare eſt vtilius.

LL

DE ARTERIAE SECTIONE, Caput 2.

PORRO arteriam ſecare, interdum conferre videtur, verùm plurimum negocij exhibet. Siquidē ſanguinis fluxus qui ægerrimè ſiſti poſſit, & arteriæ dilatationes quas αἰθυρίσματα Græci nominant, hinc oboriri ſolent. ſiquidem cùm arteria perpetuo motu agitetur motus ſui perennitate, ſectioni obduci cicatricem non patitur. Attamen cum longè tenuiorem, ac nihilominus calidum contineat ſanguinem & ſpiritum, ſimul atque plurimum increuerit, calore tenuitatéque omnia peruadit, iámque morboſus affectus, caput præcipuè, capitíque proxima quæque ferit tentátque. nam ob non exiguos & leues vſus plurimus copioſusque eò confluit, & flammeus igneúsve factus, quòd à copioſiore calore ſpiritus eius accendatur, venas acutiſsimè vibrat & concutit, ex quo vehementes capitis dentiúmque dolores, & maximæ lippitudines, & defluxionum ac deſtillationum magna pars generatur. Atque aliquando dolor tantum caput amplectitur, quandoque in parte aliqua firmatur. quare vbi doloris vicerit vehementia, metus eſt ne ſanguinis eruptio eum creauerit. Proinde aut trãſuerſim eas præſcidimus, laqueis anteà interceptas & fibulis euulſas: aut cauteriis cõtinuitatē diuidimus, ídq; aut candentibus ferramētis, aut medicamēto quod adſimilē vrēdi vim obtineat.

Atq; ſi dētes ob eas quas paulo ante recēſuimus cauſſas indoluerint, eas quæ ſub aurē ferūtur, ſecamus, aut adurimus, & tactu prius ſub auriculæ fibrā pulſare deprehēdim⁹. Oculis vero malè habētibus eas quæ in temporibus potiſsimum quæ oculos adire videtur: ſi quæ in toto capite dolorem genuerunt, eas iuxta coronam ſupra muſculos tēporales adurim⁹, ne quem ex neruis motui volūtario inſeruiētibus oblędamus: & ad os vſq; cauterium demittimus, vt omnes diſſecemus: atque inde opem ſentire ægri videntur, quibus caput dolet, vt & illi quorum oculos vetuſta defluxio infeſtauit. Cæterùm pręſtat in omnibus, ſectionibus cauteria præferre, q̧ ita minor ſanguinis copia erumpat. nam cùm cruſta non aliter q̃ vinculum ei incumbat, minor formido eſt ne ſanguis proruat: quippe quòd tum ſolummodo metū incutiat, cum decidit. nā cùm prius quàm arteria probè cicatrice coaluerit, cruſta delabitur, interdum ſanguinis eruptionis fit cauſſa, quā prōptius reprimere licet, cum maior eius portio cicatricem contraxit. At enim maiorū arteriarū ſectiones vſtionésve ſunt fugiendæ, vtpote quæ difficillimè coërcentur. Atque eo tempore, à copia cibi potúſque, præcipuè calidioris, à vociferationibus, item venere, omníque vehementiori motu eſt abſtinēdum. nā quauis leui ex occaſione arteriæ diſrumpūtur, metúſq; eſt ne quādoq; earū fluxus ſiſti nequeant. Itaque hęc, ſi rectè victus inſtituitur, cōferunt plurimum: ſin æger aut

medicus in aliquo, quod factum oportuit, deliquerit, priori dolore nonnunquam deterius periculum creatur. ſed de arteriis hactenus.

DE HIRVDINVM ET SCArificationis vſu, Caput 3.

ADMOVEMVS hirudines eo loco cui ſanguinem corruptum putrémque ſubeſſe putamus. hæ nanque eam partem cui applicitæ fuerint, morſu inuadentes, moderatius ſanguinem qui eſt in ambitu, cucurbitularũ inſtar exugunt. Sunt tamen continua aqua dulci aſſeruãdæ. nam cum aſsiduè in cœno limóque degãt, planè ſunt impuræ: & cùm nondum in aqua dulci ſunt verſatæ, imbecillius lentiúſque ſua obeunt munera. Demittimus autem eas per fiſtulas ex quauis materia confectas, aut arundinem, ad loca, quæ accuratius obſeruamus, nec vicinas partes attingi volumus. Deſinunt porrò ſugere, aut ſaturæ, aut ſale adhibito. In affectibus cutaneis qui ſuperficiarij maximè ſunt, ſatis ſanguinis profluere ſinimus, ſi ex alto id quod noxiũ eſt attrahere per morſus cupimus, cucurbitulas affigim9. Vtimur iis in vetuſtis papulis, & humoribus calidiorib9 alicui loco impactis, aut aliunde confluentibus, vel ex ictu quopiam collectis. Eas propemodum cuilibet corporis parti inijcimus, & ſi opportunè adhibentur, ægri leuãtur. nam cùm cucurbitulam figere, aut venam ſecare, aut ſcalpello cutem incidere nõ licet, hę impoſitę proſunt. quip-

pe in omnibus membris applicãtur, in quauis capitis parte, & facie, renibus item, & ipſo interdũ inteſtino recto, cum iampridem ora venarũ fuerint occæcata, atque eapropter negocium faceſſant. Cæterùm in quibus hirudinibus vti non licet, vel quòd æger recuſet, aut quòd locus eiuſmodi animalia non educet, vel quòd anni tẽpus nõ patiatur: ijs ſcarificationes ſubſtituimus, quæ multò quidem moderatius q̃ hirudines vacuant, attamen eas quoque opitulari putandum eſt. Veruntamen non omnibus ea loca, quibus hirudines admoueri poſſe, diximus, ſcalpello concidere licet: ſed per quæ inſignes ſuperficiariæ venæ, nerui, tendines, aut arteriæ nõ feruntur. Cauendum enim hîc eſt, ne dum vehementius ſcalpellum adigimus, imprudentes prædictarum partiũ continuitatem ſoluamus. Potiſsimus autem ſcarificationum vſus eſt in auribus & malleolis, quibus tamen cucurbitulas quoque aptamus. Vtimur nihilominus & in multis aliis partibus.

DE CVCVRBITVLIS, Cap. 4.

EX iis quæ celerrimam opem adferũt, cucurbitulæ quoque eſſe videntur, ſi opportunè admoueantur. nanque noxios humores, qui in profundo latent, violẽtius retrahunt, & facilè educunt. Quare cutem antea ſcalpello conſcindimus ea parte, ex qua ſanguinis aliquid detrahere vacuaréque nitimur. At vbi reuellere tantummodo, & ſpiritum craſsiorem fluctuantem exhaurire diſ-

cuteréque cupimus,eas citra ſcarificationem im ponimus.Sic cum ſtomachus reſupinatur,vẽtriculo impoſitæ,cum violẽto ſuo impetu reuellũt, & in priſtinam valetudinem reſtituũt. atque inteſtinis ventríque aptatæ, craſsiores infeſtantes flatus in halitum diſsipare valent. Quinetiam ſi mammis applicantur,vetuſtam vteri ſanguinis profuſionem ſiſtũt: quemadmodum cùm viſceribus imponuntur ſanguinem qui copioſius è nare fluit,reprimunt,modò viſceri quod è directo nari vnde it ſanguis,ſubditur,inhæſerint. Ac ita cucurbitula vi retrahit digerítque. Cęterùm ſcire licet,eum qui hac vti volet, haudquaquã loco corporíve quod vndiquaque plenitudine oneratur aptare debere:ne plus quàm vacuetur,materiæ indidẽ accruetur, atque ita ægro noxæ auctor fiat, ſed vt conuenit, antea eſt euacuãdum, atque ita demum cucurbitulæ ſunt adhibendæ, ſiquidem qui caute de rebus diiudicat,facit vt recte curatio ſuccedat.

DE GLANDIBVS ET CLYſmatis, Caput 5.

GLANDIBVS & clyſmatis vtimur,cum ſtercora educere volumus. & glãdibus quidem, ea quæ in inteſtino recto continentur explodimus: clyſteribus vero,ea quæ in ſuperioribus remanent,eijcimus. Verùm non modo ſtercus infuſis euacuamus, ſed etiam ſi quid infeſtantis pi

tuitæ inteſtinis adhæret, id quoque cedit, & egeritur. Adhæc ſi caliginoſus quiſpiam ſpiritus, qui exitum nō inueniat, oberrat, & negocium faceſſit, etiam is enematis expellitur. Quinetiā clyſma remotiſsimis opitulatur obſtructionib⁹. nā quod retinetur, & loci continuitate progrediens moleſtat, ſi vt deorſum feratur & foras pellatur, impetum nactum fuerit, leuat, & quod prius pōdere grauabatur, melius ſe habet. Verumenimuero in omnibus conſuetudinis ratio eſt habenda. ſiquidem alij duobus tribúsve aut etiam plurib⁹ interpoſitis diebus nihil deijciunt: nonnulli niſi ſemel aut bis deſideant, caput ventrémque grauari ſibi videntur. Quare pro ratione dum bene valeret, conſuetudinis, etiam in morbo clyſmata infundere oportet, paulò tamen ſolito frequētius, niſi quid obſtet, quod continuum materiæ ad inferna impetum diſſuadeat. cuiuſmodi ſunt retentricis inteſtinorum facultatis infirmitas, aut cum purgatio partium thoracis per ſuperna vrget. nanque purgationes ab eiuſmodi impetus vi retrahuntur, & ſeditiones excitant, ab externis auxiliis euictæ, hinc anxietas, inquietudo, & varia ægro oboritur triſtitia. Atque idcirco aluo ſuppreſſa & obſtructa, admodū inidonei ſunt vomitus, ꝙ ſecum materiam ad ſuperna pertrahant: at ſi immodicè egerit, valde ſunt accōmodati, ꝙ naturæ cōcilient propenſionem & impetum cōtrariū. Sic aluus ſoluta & liquida, vomitui ſubuenire creditur. Quòd ſi ambo ægrum

infeſtauerint, conſiderandum eſt, ac proſpiciendum, ne æger in ſyncopen incidat: quòd in duabus immoderatis vacuationibus vires reſiſtendo ſatis non ſint. ſed vbi omnia ſunt mediocria, ſuſtinentur, nec dolor fatigat. Componuntur porrò ablutiones, tum ex acrioribus ſuccis, tum ex molliter lenientibus: vtriſque enim opus eſt, vt illis facultas excernens iritetur, & his emolliantur, ſi quæ ſint fæces duræ quæ exitũ veluti operculentur. tanto autem eas valentiores & acriores conficimus, quanto ea quæ affligunt vi indigent vehementiore, ægrotíque ſenſus obtuſior ac hebetior eſt. Cæterùm in abraſionibus vulneribúſque inteſtinorum clyſmata non ad vacuandum, ſed ad humores mordentes contemperandum, vulneribúſque cicatricem inducendam infundimus, atque ad eum vſum cõponimus. quare ea contraria penitus facultate cõſtare ſolent, vt expleant, aſtringant, & refrigerẽt pluſculum. In vſu quoque ſunt conſimiles glandes in eiuſmodi affectibus.

DE IIS QVAE NARIBVS induntur, & gargariſmis, Cap. 6.

CVM muccoſi pituitoſique ſucci caput infeſtant, ea quæ naribus imponuntur, ἔρρινα Græci, noſtri quidam naſalia nuncupant, & gargarizationes ad vſum vocamus. atq; illa ex puluiſculis, & ſuccis quibuſdã acrioribus vt attenuemus, & infarctam materiam auellamus, & ſternuta-

menta cieamus, conficimus: hæ vero ex acribus & dulcibus quibuſdam admixtis, ne guſtum plurimum offendamus, componuntur. quibus gargarizantes, per palatum humores educimus, & ægros à maiora interdum minitātibus vitiis vindicamus. Verùm vniuerſam medicamentorum purgantium facultatem, quomodo videlicet in nos agant, & quando, ac quæ maxime vſui ſint, atque in quibus ægritudinibus aſſumenda, hinc diſcere licet.

DE PVRGANTIVM MEDICAMENTORUM vſu, Cap. 7.

ITAQVE purgantia medicamenta, quæ καθαρτικὰ Græcis nominātur, communi quidem generis ratione ex cenſu ſunt eorum quę perniciem creant, δηλητήρια, & noſtri venenoſa, & mortifera appellant: verū ab ijs quæ magna ſunt corrumpendi vi prędita, diſsident, ꝙ hæc eadē quantitate, nō perinde ac corrumpentia interimant. nam cum ſunt mediocria, proſunt: cùm verò interdū copioſius aſſumuntur, quantitate perdūt. Cæterùm ex iis quæ intrò adhibentur, alia, ſimplices ſunt cibi, ceu panis, caro, & piſces, atq; id genus cætera: quædā ſunt cibus & medicamenta, velut lactuca & atriplex, intubus item, ac ptiſſanæ ſuccus· nonnulla ſimplicia ſunt medicamenta, vt piper, carum, roſæ, violæ, & ſiquid eſt eiuſmodi. aliqua corrumpendi quodāmodo vim obtinent, qualis eſt cicuta, & nerium, ac cætera ta-

lia, quæ tamen ſi commodè cõmiſcentur, ſalutaria quadantenus eſſe videntur, vt humores corporis contemperare, & noxios vacuare poſsint. Nanque cùm ex frequentibus peccatis quibus in victu delinquitur, antecedentibus, multi variíque humores in ventriculo & inteſtinis, adhęc in viſceribus totóque venoſo genere coacer uentur: præterea cùm ad ipſam vſque profundam carnem, excremẽtitius alienúſque humor quandoque ſe ingerat, ac in ſexcentos ideo affectus, qui ita malè habent incidant: operæpretium vtique fuerit nouiſſe, quomodo, & quando, ac quibus eos purgare oporteat, ne dum inconſideratius medicamenta propinamus, periculum pro medela creemus. Proinde in omnib⁹ ſpectare decet, ecquis ſit qui offendit humor, & quam corporis partem obfirmatus occupet, atque nunquid vniuerſum corpus eo non abundet. Dignoſces autem id ex parte quæ pondere premitur, aut dolet, aut alio aliquo affectu laborat, vtens ea in re præceptorę, ægri ſenſu, & tuo, quod ex deprauata patientis locis functione ſumes, iudicio. ſed nec paucæ dignotionis occaſiones prioribus libris explicatæ fuerunt, in quibus ſi teipſum exercueris, non magnopere aliorum, quòd inde ſatis noxios infeſtantéſque humores diſcernere poteris, indigebis. Porrò, vbi tũ ſpeciem, tum peccantis humoris copiam didiceris, coctúſne is ſit, an crudus inſpiciendum eſt. quod ex iis quoque quæ olim tibi fuerunt tradita, co-

gnoſcere licebit. Quòd ſi etiamnum crudus fuerit, congruis medicamentis quæ poſtea docebimus, coctionem moliri oportet. Sin autem iam coctus eſt, & exitum ſollicitat, perpendendũ eſt, ſurſum'ne an deorſum vergat, atque illac educẽdus. Cæterùm non tantum vt humores coquantur enitendum eſt, verùm etiam ex Hippocratis præcepto, partes per quas euacuandi ſunt fluidę fieri debent: quo purgationes melior faciliórque inſequatur tolerantia. ſiquidem interdum, vbi obſtaculum quodpiam occurrit, medicamenti facultas in finem vſque repellitur retũditúrque. Adhæc anni tempus expendere decet. nam frigus ingens & vehemens humores cogit, atque purgationi inhabiles reddit, ꝙ ægrè ſequantur. Multus quoque æſtus, ꝙ occultę perſpirationis digeſtioníſque ſit cauſſa, facit vt purgationes minus ſint tutæ, niſi vehementer purgatio vrgeat, ægríque vires ſint integræ. Licebit autẽ & arte corpori cõmoderatas tempeſtates parare. ſed & conſuetudo, plurimum in hac re iuuare quibit. quidam enim purgationibus ſunt aſſueti: aliis ſemel bíſve in anno aluus ſponte ſua erũpens, temporis longinquitate collectam noxam explodit. Quòd ſi quæ excerni ſolent retinentur, ac ea de re homo ægrotat, iam purgationi locus eſt, vt ꝓcraſtinantis naturæ vices ſuppleamus. Cæterùm quibus materia turgere videtur, & ſyncopen, aut fluxum immodicum, aliúdve aliquod ſymptoma prauum metuimus: ij perquam me-

diocribus medicamentis ſunt purgandi.ferè autem ijs quæ contemperandi vim obtinent, κατακεραστικὰ Græci nominant, eſt vtendum, quò contrariis contraria compeſcamus, & corrigamus. Atqui quoniam, qui, quib⁹ anni temporibus, & quibus ætatibus, victúſque rationibus, & temperamentis humores augentur, didiciſti, nunc quibus ipſorum ſinguli purgentur, audi.

DE MEDIOCRITER, ET Acriter purgantibus medicamentis, Cap. 8.

VERVM quia quædam ipſorum mediocriter admodum, neque ex alto ducere: & quædam contrà, purgare videntur: primùm de mediocriter purgantibus, deinde de acrioribus eſt agendum. Nec te fugiat medicamentum quodque, propriũ ſibi humorem trahere, licet nonnunquã ab eius quod vacuatur impetu vnà cum eo etiã alius quiſpiam, qui in corpore redũdare reperitur, educatur: cuius te admonitũ volui, ne ſi fortè medicamẽto quod bilem ducit, exhibito, aliũ cũ eo prętęrea humorẽ egredi cõſpexeris, te medicamenti pollicitatione deceptum eſſe arbitreris. Sunt & ex ijs quædã quæ facultatis proprietate, duos trésve purgant humores. Proinde omnia hæc diligẽter ſunt inſpicienda, atque ita vtendum. Aloë ergo, maſtiche, agaricum, terebinthina, ſtyrax, mercurialis, parthenium, & ſi quod eſt eiuſmodi aliud, ſunt ex iis quæ mediocriter velut poſtea dilucidius docebimus, purgant. at-

que eorum alia bilem ori ventriculi innatantem, alia pituitam, quæ in ventrem inteſtináque prouoluitur, vt & quędam ſuccum melancholicum purgant. Porrò inter acerrima recenſentur, tithymalus, ſcammonia, peplium, colocynthis, veratrum, elaterium, & id genus reliqua. Hæc humores qui in profundo inhærent, expellunt, ægróſque à maximis affectibus liberant. Cęterùm cum omnia vim habeant noſtras facultates corrumpendi, attenuantibus & incidentibus odoratíſque ac roborantibus & contemperantibus medicamentis permiſceri debent, quò ipſorum immoderantia coërceatur, ægérque libenter ijs vtatur. Iam verò cum mediocriter mouemur, ad agēdum efficaciora redduntur: cum autē quieſcimus & dormimus, imbecilliora. nam quoniam ipſorum robur augetur, quia noſtrā facultatem exuperāt, (ita enim ſibi proprios euellere extraheréque humores queunt,) patet, quòd cùm in ſomno aut quiete facultas noſtra robuſtior fiat, haudquaquam facilè medicamētis contrà nitentibus & principatum tenentibus cedit. Quocirca ne odoratis quidem tunc, vtpote facultatem refocillantibus ac recreantibus eſt vtendum: niſi nimia, maiórve quàm par eſt imbecillitas, aut animi vrgens deliquium ſuaſerit. Adhæc, nihilo ſecius obſeruandum eſt, ſit'ne æger ad vomitum procliuis, nécne: deinde, num ob humores quoſdam, qui in ore ventriculi redundent, vel peculiarem huius partis infirmitatem, aut quòd ſpe-

cies quaſdã auerſetur ac reſpuat, vomere ſoleãt. nam ſi vomit promptè, ꝙ humores illic coaceruẽtur, per ea quæ modicè vomitum cieant, euacuandi exiccandíque ſunt, ac poſtea os vẽtriculi roborãdum, & inde medicamẽtum catharticum propinandum. Sinautem vomitus facilis eſt ob ſtomachi debilitatem, ſi quidẽ cauſſa euidens fuerit, puta intemperies quæpiam, victu medicamẽtíſque cauſſa infeſtãs amputanda eſt, atque ita vt decet oris ventriculi robur confirmandum. Veruntamẽ interim cauere oportet, ne medicamenta ceu tyrannidẽ exercentia, infirmis partibꝰ adhibeamus. Cæterũ ijs qui ob inſuauitatem quãpiam, medicamentum renuunt & reſpuunt, dulcibus & odoratis ipſum quo ori gratius ſit, pręparandum erit: illúdque admiſcebimus, vt ſenſum lateat, quod maximè ægris eſt familiare ac conſuetum. Ac ſiccioribus potiſsimũ ore ventriculi, & ægrè vomẽtibus, humidum liquidúmque medicamẽtum eſt exhibendum: qui verò contrà ſe habent, quod ex paruis globulis, quæ Græci *καταπότια*, noſtri pilulas appellant, cõficitur, dandũ. AEquum eſt autem hoc quoque alij ceu ſub puluerum cupediarúmque forma, facilius aptiúſq; medicamẽtum deuorari. Omnia ergo prius ſunt examinanda, atque ita quæ conuenientia ſunt eligere ac præferre decet: ita tamen vt in omnibus medicamenti facultati cõſulatur. Et quemadmodum à venæ ſectione arcendos eſſe cenſemus pueros impuberes, & eos qui iam conſenue-

runt, ac vterum gerentes, niſi maior vrgeat neceſsitas: ita in purgatoriis quoque eſt agendum, niſi ex eorum numero fuerint quæ aluum ſubducant, aut fæces explodant, illa ὑποσήλατα, hæc ἐκκοπρωτικὰ Græci nominant, iísque non niſi inſtãte neceſsitate eſt vtendum. Verùm quia quo pacto turgentium humorum tum ſpecies, tum concoctiones probè cognoſcere licet, didiciſti: adiectũque iam eſt ſermoni, quibus & quando eſt medicamentis vtendum: reliquum nũc eſſet vt de iis quæ ſequuntur pertractaremus. ſed quia illud quoq; nos præteriit, cum tamen explicatũ oportuit, dictis eſt annectẽdum: nempe quòd etſi eadẽ in corpore materia turgeat, nihilominus non omnibus idẽ eſt virium robur: quare nec eodem quidem modo tolerant purgãtia medicamenta. ſed quidam facilè ſuſtinẽt vacuationes, aliorum vires antè exoluuntur, neque cõfertam ferre vacuationẽ valent. Proinde illis ſemel aut bis exhibẽda ſunt medicamẽta, hi paulatim ſunt vacuandi. Atque in omnibus eorum in purgando facilitatem antè expẽdere oportet, ne temere ac incõſiderate iis qui promptè purgantur valida: iis verò, qui ægrè, debilia præbeamus. illa nanque iis quibus exhibita fuerint, ſuperpugationes minitantur: atque hæc agitantia ac commouentia, tantum eos qui antea quieſcebant, humores, interdum ad partes principales tranſmittunt, atque deteriorum affectionum anſam prębent. ſed horum ſatis.

DE VICTV VALETVDINEM confirmante, Caput 9.

QVONIAM oratione temporis ſpatio collectam prauitatẽ ægris detraximus, age nunc conuenienti victus ratione, ſalubribúſque præceptis vires eorum refocillemus, ac qua victus ratione valetudinẽ confirmare reciperéque queāt, doceamꝰ. Verùm quia cauſſæ aliæ ſunt externæ, aliæ ex nobis delinquentibus naſcuntur: dicendum primùm eſt de exterioribꝰ, atque ita ad eas quæ à nobis ortum ducunt, trāſeundum. Itaque foris ſæpenumero frigus & æſtus, triſtitia & metus, animi deiectio & cura, atq; alia eiuſmodi ob enatas calamitates infeſtant. At verò his animi perturbationibus, ſi intemperies aliquas nō inſequuntur, haud facilè medici medentur, niſi verbis potius placidis, quæ animum mœrore imbutum demulceāt, mitigent ac recreent. Atqui nobis de hac re priuatim cōſcriptus eſt liber, qui in quocunque infortunio, accommodatam conſolationem, vt mihi quidem videtur, reperire doceat, vnde tu quoque qua ratione aduerſa fortuna oppreſſos, ac mœrore ſe conficientes, ſolari oporteat, & quam ob cauſſam potiſsimum dolere deceat, ſi forte in libellum incideris, ediſces. Cæterùm cum frigus æſtúſque homines, atque eos præcipuè qui negligentiorem ſui curam gerunt oppugnant, de ijs vt par eſt, neceſſaria proponenda ſunt. Cùm ergo repētinum frigus corpori,

pori,cui meatus ſunt aperti,accedit,refrigeratio comitatur, ac occulti cutis meatus cōdenſantur ſtipantúrque. hinc conſuetus perſpiratus inhibetur,tuſsis & deſtillatio,etſi caput eadē ratione refrigeretur, grauedo & pituita ac muccus oboriuntur: carnis item ingens dolor, ac intenſio, quòd corpus ceu gelu concreſcat, prehendit. Quòd ſi impurum fuerit corpus, & alioqui pluſculum per latentem perſpiratum diffiari aſſueuerit,primū leuiter incaleſcit, deinde febri corripitur,atq; hîc iam maiori opus eſt ſubſidio. Sed hæc in proximum librum aſſeruamus: nunc de iis quæ mediocriter ob ea quę foris intúſque occurſant, affligunt, loquendum, ac quo pacto ijs proſpicere oporteat,docendum, quo hic tractatus ſit quædam ceu tuendæ valetudini accōmodata victus ratio. Atqui de his antea quoque vbi de ſpiritu animali ageremus, dictum fuit. nā ſecundus liber totum propemodum quod ad tutandam valetudinem pertinet, negocium complexus eſt,eáq; inde licet huc aduocare. Verùm ne dū te ad ea quæ ibi fuerunt explicata, ablegamus,ad inopiā victus rationis redigamꝰ, huic etiam libro quę neceſſaria ſunt impartiemur,vt ſi fortè illa nō adſint,hîc quæ vſus poſtulat habeas, & ei inde quæ te ſcire conuenit edoctus,acquieſcas. Itaque hoc perpetuò meminiſſe oportet, ꝙ certum indicium, & tutum frigidorum & calidorum, ſiccorum & humidorum, nimiorum & paucorum,leuium & grauium,iuuantium & nō

centium, iudicium ad ſenſum noſtrum defertur: niſi contraria, & quæ non debebat, ob affectum à ratione alienum ac abſurdum, expetat. quod quidem eſt longè rariſsimum. Proinde cùm in extima cutis ſuperficie frigus ſentis, noxæ quæ inde impendet, occurrendum eſt, & pluribus indumẽtis corpori facilis perſpiratio cõſeruanda. at ſi frigus anteuertit, & meatus, vt minus iam corpus perſpiret, obſerauit, iiſdẽ rurſus ad vſum comparatis opitulaberis. nam etſi calor ad cutem prorumpens duplicatus ſenſum ſui in cõdenſata cute producat, attamen copioſiore amictu meatibus reſeratis, nimius calor euaneſcet ac diſcutietur, íſque cui corpus aſtrictũ ſtipatúmque eſt, melius deget. Et vt copioſiora indumẽta prodeſſe ſolent, ita & tepor arte accerſitus, prout tẽporis occaſio tulerit, cõferet. Porrò ex externo calore laborãtibus cõtraria opem ferent: ſed ſi interior calor ſimul quoquè increuit, & febrẽ quampiam ſuccendit, externa nõ ſunt admodũ refrigeranda, nec æger omni conatu denſandus, vt ad portionẽ dominãtis qualitatis refrigerãtia & humectantia introducantur. Inter ea verò quibus nos noſtra opera ægritudinis auctores euadimus, ſunt cibus, potúſque intempeſtiuus, & qui in inordinato victu vtentibus, ſua quantitate & qualitate nocet, Adhæc æquè obeſſe ſolent exercitia & balnea immoderata, ac quodcũque aliud vires excedit. Quippe cibus ſua copia onerans, etiamſi boni fuerit ſucci, cruditatem, alui proflu

uium, & vomitum generare ſolet: parcior vero quàm neceſsitas exigit, cauſſa eſt cur corpus nõ alatur, & imbecillum fiat, nec amplius cũ priſtina facilitate ſolita obeat munera, ꝙ corpus inane reddatur, neque ſpiritui ſufficiẽs ſuppeditet alimentum. Quòd ſi quę offeruntur, qualitate fuerint aliena, id cacochymiæ genus aceruatur, quod qualitates præpollentes patefaciunt. Iam verò is qui cibi pondere grauatur, eueſtigio illius noxas perſentit: at quæ ex mali ſucci cibis gignuntur, non niſi tempore emergunt. Quare ſiquis cibum praui ſucci quem aſſumpſit, facilè ſuſtinet, non ob id illius offenſam probè declinaſſe putandum eſt, ſed expectãdum nocumenti indicium quod ſe longo poſt tempore prodet. nam aut putridæ ſuccedent febres, aut ad cutem procurrẽte vitio, ſcabies, & tubercula, & pruriginoſi affectus, aut ſiquid eſt aliud eiuſmodi procreabitur. Quapropter non modò, an quæ offeruntur, quantitate commoderata ſint, verumetiam an qualitate mediocria, ne in poſterum eius noxa patefiat, eſt ſpectandũ, niſi qua adſit occaſio, quæ cibum requirat medicamentoſum. tunc enim eo vti pręſtat prõptiúſque ab offenſa vindicatur æger. Cæterùm eiuſmodi qui prauum facultate ſuccũ generat, & medicamenti vim obtinet, vſus ratione ab alimẽtis corpori familiaribus diſtat. nam quicquid in ſanis, ac temperie commoderatis, nec externo quopiam excellente egẽtibus cognata elementorum cõmoderatione caret, id

omne communi ratione, in eorum quæ prauo ſucco cenſentur, claſſem reponimus. Quod verò facultatis ſuæ exceſſu, id quod in temperamento aut facultate noſtra deficit, ſubſtituit & æquat: id cibum medicamentoſum nuncupamus. Quare in intempeſtiuo eius vſu periculum eſt ne idem & praui ſucci & cibi medicamẽtoſi nomine cenſeatur. Verũ ſi diſtinguere volemus, medicamentoſos, vtpote minus malos, cacochymis & praui ſucci edulij præferemus. Cæterùm de ſingulorũ horum facultate & alij, & nos priuatim, quinam boni malíve ſucci ſint docebimus: quare nũc de balneis, ſomno, & exercitijs, quantum res poſtulat, apponamus.

DE BALNEORVM VSV, Caput 10.

BALNEA pro vſus ratione refrigerare & calfacere, adhæc ſiccare & humectare creduntur. Quæ ſponte enaſcuntur, quippe quę magna ex parte medicamenti rationem obtinent, (nam quædam ſulphur, alia nitrum, nonnulla atramẽtum ſutorium, aut ſimilem quampiam qualitatem ſapiunt,) ſemper exiccãt calfaciúntq;. Quare ijs qui aqua intercute laborant, aut malo ſunt habitu, καχεκτικοὺς vocant Græci, & in ſumma quos humor quiſpiam excrementitius moleſtat, conferre cenſentur. Quæ verò à nobis cõficiuntur, & plerunque potari queunt, nec vlla qualitate inſigniuntur, (hæc enim eſt aquæ perfectio,) ſi

moderata exhibentur, meatus aperiunt, & quicquid in ijs eſt ſordis eluunt ac detergent. adhæc quæ indurata ſunt emolliunt, cruda cōcoquunt, ac aliquid illis adijciunt humiditatis: & demum perſpirabile ac fluxile vniuerſum efficiūt corpus. Quòd ſi pluſculum intendātur, demunt aliquid humiditatis, quia amplius diſcutiunt, & addunt calori. quare ſiquis ſtudioſius obnixiúſque ijs vſus fuerit, adeò multum caloris vnà cum euaporatione exhauritur, & humoris exhalat, vt in poſterum corpus frigidum ſiccúmque relinquatur. Vſqueadeò propter intempeſtiuum vſum variè nos afficiunt. Porrò cauēdum eſt, ne dum aluus copioſius excernit quàm opus eſt, aut prȩter modum ſupprimitur, balneo vtamur. nam illic cum corpus humectetur, partéſque irrigētur, inteſtina fluidiora redduntur, ac plus egeri cōſpicitur: hîc verò cum aluus ſiſtitur, vapores caput petere, ídque replere ac grauare, & vertigines, tumultúſque excitare ſolet. Quin ſi qua parte ſanguis fluit, is balneorum vſu magis fluxilis euadit. Ac quemadmodum in aliis rebus moderatus vſus immoderato anteferēdus videtur: ita ſe quoque habet balneorum ratio: quippe haudquaquam præpropere ijs vti oportet, potiſsimum ſi ex cōtinua cruditate qui lauatur humores coaceruauerit, aut paulo ante cibis ſe expleuerit. ſiquidē cibi nondum cocti, humoréſque crudi accumulati, caloris ad cutem impetu, vnà & ipſi properant: quò fit vt inde in poſterum, quòd craſsio-

res facilè ſimul egredi nequeant, obſtructiones ſuccedãt. Adhæc in vehemẽtioribus frigoribus, & anni tempore æſtiuo æquè ſunt fugiẽda. nam hyeme diſſoluti qui antea quieſcebant humores, dum inter digerendum à contrario anni temporis impetu, in incautos validius irruit inuadítque frigus, in neceſſariam aliquam partem impelluntur, ac morbum ibi creantes grauiter hominem offendunt. AEſtate verò media, cum iam ardor viget, & calor ad externa propenſius fertur: balnei vſus reliquum quod eſt caloris diſsipat, ac internas ita facultates debiliores efficit. Quòd ſi locus, ætáſque hominis conſenſerint, multò iam impenſius ſunt vitanda. ſiquidem conuenientem opportunúmque balneorum vſum maximè auxiliari eſt perſuaſum. at cõtrà obeſſe, prout alieno tempore, cúmque minimè conuenit, vti cõtigerit. Porrò de frigidis lauacris hoc eſt ſermoni annectẽdum, ea inſuetis, ceu plus lædentia q̃ iuuantia, eſſe fugienda: præcipuè ſi occaſio nõ ſuaſerit, íſq; qui vti volet, gracilis & ſubfrigidus fuerit. nãque in eiuſmodi frigus promptius ad profundiora penetrat, ac ſuccos quodammodo cogit, neruóſque ad motionem ineptiores reddit: vt taceam quòd interdum in affectus his deteriores, qui temerè frigida ſe abluunt, incidant. At verò aſſuetis, cùm plurimum poſsit conſuetudo, ac leges naturæ ferè euincat, atq; abroget, vt pro libito vtantur eſt concedendum, quanuis non ſit conſultum nec tutum, vt omnes in conſi-

deratius ſe conſuetudini committant. nonnunq̃ enim duæ trésve contrariæ cõſpirantes cauſſæ, poteſtate cõſuetudinem ſpoliarũt, & ſola conſuetudine fretum, maioribus periculis obiecerunt.

DE EXERCITIORVM VSV, Caput II.

DE exercitationibus hoc dicere licet, nõ eaſdem omnibus, ſed aliis alias congruere videri. nam qui exercitiis magis aſſueti ſunt, ac laborioſam degunt vitã, ijs vehementius cõuenit exerceri. qui verò ocioſam mollémq; perſequuntur, ijs leuiores & remiſsiores exercitationes ſunt aptiores. Cum ergo plura ſint exercitiorum genera, quiſque ſibi quod ſuæ vitæ inſtituto eſt accommodatum eligat. Proinde lucta, curſus concitatior, diſcus, & quod parua pila obitur, ex eorum ſunt numero, quæ valentiora ſunt. deambulatio autem & equitatio, ac quodcunque mediocriter corpus commouet, ex iis ſunt quæ leuiſsima habentur. Cæterùm ne ignorato exercitiorum ſcopo, quando & quibus corporibus ijs ſit vtendum, ambigas, iam repetito breuiter ſermone, id omne explicabo. Ac primum nihil aliud videtur eſſe exercitatio, quàm natiui inſitíque caloris accẽſio, quo noxios ſuccos alios attenuare, alios propellere poſsit. nam quia cibi non pauci, accuratam non aſſequuntur coctionem, atque aliqui meatus occludunt, vt inde natiuus calor non parũ langueat & marceſcat: ideo

exercitia ſuere excogitata, quo motione ſolita concitatiore, reſpiratio denſior euadat, & natiuus noſter calor nacta occaſione exuſcitetur, ac motu vehementiori, non ſecus quàm per fabrorum folles ſolet, ſuccendatur, ſemicoctíque humores nonnihil concoquantur. Quinetiã à violentiori ſpiritus impetu recluſis meatibus, quæ antea iis inhærebant, diſflãtur ac digerũtur. quò ſit vt qui exercetur increſcente calore leuior ac perſpirabilior fieri cernatur. Itaque pro ſua quiſque viuẽdi ratione exerceatur. Modus verò exercitationis, ac finis ſit, vt qui exercetur, laſsitudinem non ſentiat, rubicundus fiat, reſpiratio ſatis alteretur, ac ſudores iam promanent. nam ſi quis vlterius progreditur, laſsitudo, atque ita ſiccitas quædam, & neruorum dolor accedit, natiuúſq; calor haud mediocriter exhalat. Porò exercitatione vti debemus, cum neq; valde ſumus repleti, neque admodum exinaniti, neque multas eáſque frequẽtes cruditates coaceruauimus. nam primùm interdum rupturas, & fibrarũ auulſiones, σπάσματα appellant Græci, & laſsitudines gignit: alterũ, naturalium virium robur propè exoluit: & tertium, copiam crudi humoris in profundum detrudit. Quòd ſi paulatim & quaſi ex additamento ſenſim creſcente exerceamur, plus opis adferre omnibus eſt perſuaſum. nam quemadmodum repentina inanitio aut repletio, periculo non vacat: ita repente vehementius diutiúſque exerceri, periculoſum habetur.

Quare oportet à mediocribus magis inchoantẽ ad validiores exercitationes trãſire. ita enim natiuus calor ſenſim confirmatus ac corroboratus, facilè quodcũq; noxium reperit, euincit. Cæterũ vitãda ſunt exercitia, & maximè vehementiora, ijs qui calido admodũ ſunt temperamẽto, iíſque quibus vitale robur ceu exolutũ languet, potiſsimum ſi anni tempus ad calidum magis vergit. Iis item qui vitam vrbanam ocioſamque ſequũtur. nam his, vtpote minimè aſſuetis, exigua ſola deambulatio ſufficiet, reliquæ exercitationes nec vtiles, nec neceſſariæ ſunt. Iam verò & ſudoris qui poſt exercitia erumpit, præcipuè ſi anni tem pus frigidius fuerit, ratio eſt habenda. nam cùm refrigeratur, ac inde cutis eius qui ſe exercuit, condenſatur, exercitatio ægritudinis anſam prębet. Proinde eo tempore balnea adire præſtat, ac quã ſpiritus, inter exercendũ, impetus adapertis probè meatibus ad cutem protulit, ſordem eluere. ita nanque quæ infeſtant attenuantur, atque ad ſuperficiẽ protruduntur, ac viciſsim humiditas quædã quæ corpus humectet, intromittitur. Quòd ſi balneorũ non adfuerit cõmoditas, ſaltẽ ſudorem cuti innatãtem linteis extergere, ac ne horror refrigeratióque ob anni temporis dominium prehendat, veſtes commutare, eáſque nouas induere conuenit. hoc nanque facile tutúmque, nec aliquo pacto eſt deſpiciendum. Atque exercitiis ita vteris, & tu, & quiſquis ex medicæ artis legum præſcripto vitam ſuam inſtituit. Et

quoniam de exercitiorum ac balneorũ, & ante ea de purgantium ac reliquorũ medicamẽtorum vſu, ob aliquod in victu anteà cõmiſſum peccatũ egimus: age victus rationem quę ad cibos pertinet, q̃ breuiſsimè licet proponamus. quo quiſque ad has normas vitam ſuam dirigens, & valetudinem incolumem tueatur, & de purgantibus ac reliquis medicamentis minorem curã habeat.

DE ALIMENTIS, ET VICTV inſtituendo, Caput 12.

NON eadẽ ergo omnibus vtilis eſſe videtur victus ratio, ꝙ non omnibus idem ſit tẽperamentum, nec vita, habitúsque, vel ſi quod eſt aliud quod victũ ac diætam immutare poteſt. Verùm in mille ſpecies, ob temperamenti quo totum, ac viſcera noſtra cõtemperantur, exceſſus, hominũ temperies victúſque diſtracta ſunt. huc accedũt quæ extrinſecus ob conſuetudinem occurrunt. His æquipollent vicémque rependunt alimenti familiaris multiformes varietates, ꝙ aliud aliis prodeſſe, aut ab eo abhorrere conſpiciatur. hic enim illo, ille hoc victus genere delectatur, ac vnuſquiſque id quod ſibi vtile eſt, ex ſenſu atq; tolerantię facilitate æſtimat. rationes verò, experimẽtum quod circa ea habetur, quódq; ex ſenſu (principio ſanè nihil errante) oritur, aperit ac oſtendit. Atque tractationẽ quidem de alimentis, poteris ex aliis quoque, qui ea explicauerunt, diſcere: attamen & nos priuatim ea docebimus, il-

lo quo de temperamentis antea compendio tractauimus. Proinde quæ nunc declarare animus ſit, æquum eſt proponere, quo nulla in re libellus hic deficere videatur. Itaq; ex alimẽtis (de his enim primo loco eſt agẽdum) alia ſunt boni ſucci, alia mali. Bono ſucco conſtare dicimus, εὔχυμα Græci nominant, quæ purum generandi ſanguinẽ vim obtinent: malo verò, κακόχυμα dicunt, quæ melãcholicum humorem, aut flauam bilem gignunt. Sic crudi ſucci (ὠμόχυμα Græcè vocantur,) ea eſſe aſſerim⁹, quæ ſua natura pituitoſum crudúmque ſuccum creare ſolent. Adhæc ex cibis, alios cõcoctu faciles, alios difficiles: & hos ventriculo idoneos, alios illi ineptos & noxios vocamus. Nonnulli item aluum ſiſtere, & quidam ſoluere, atque alij alijs præditi eſſe facultatibus functionibúsque, quæ naturalibus rationibus innituntur, cenſentur. Omnes autem cibi prout ad commoderatum atque vndiquaque temperatum corpus comparantur, ita eiuſmodi iudicantur. Quare ſiquando in cenſu ciborũ, audis cõcoctu aliquem facilem aut difficilem eſſe, aut vim habere aluum iritandi, ſupprimendíve, atque interdum rem ac euentum haudquaquam orationi reſpondere conſpexeris: nolim id artis ignorationi tribuas, ſed eius quod oblatum fuit mutationi, qua aut in toto corpore, aut viſcere quopiam à commoderato euariat. nam exiguæ nõnunquã in corpore factæ mutationes, frequẽter alias atque alias naturales actiones ꝓducunt,

Nec ſolùm ob naturalem aliquam, aut ex errore natam intemperiem, functiones in nobis cōmutant: verùm exuperās quoque ac redūdans eiuſmodi humor, idem præſtare poteſt. Quinetiam anni tempus, ætas, & vitæ quod ſequimur ſtudium, non ſecus quàm illa corpus noſtrum immutare, illíque alium adferre ſtatum putantur. Quocirca ne tibi errare cōtingat, cautio ſit, cùm modò hos cibos promptè hominē coquere, modò illos ac illos aluum ducere, hos aliud efficere conſpicies: ſed receſſum, quo à commoderatione euariauit, inſpicere oportet, atque ita cibum, qui cum excedenti naturali intemperie, eandem: cum morboſa verò aduerſam tenet ſeriem, ſeligere. nāque contraria contrariis perimuntur, & ſalutaris rationem retinent: ſimilia verò ſimilibus confirmantur. atque ita iuxta temperamenta eorum quę offeruntur, varia videntur eſſe alimenta. Et ſi quid habent ad agendum, aut quolibet modo à nobis patiendū, peculiare quod verbis exprimi nequit, id antea experimento deprehenditur: licet ratio interdum eius cauſſas adinueniat. Iam verò in omnibus cibis nō eadē quantitas, neque ſemper omnibus cōuenit. ſiquidem non exiguum in ætate, & temperamento, necnō cōformatione diſcrimen eſſe videtur, neque omnibus par eſt eandem copiā congruere. nam adoleſcentibus, & ætate florentibus plus eſt dādum: quandoquidem illi, quòd nutriātur, & cum ætate increſcant, pluribus opus habent: hos verò, ꝙ

caloris vi polleant, magíſque exerceãtur, æquum eſt non pauciori illis indigere alimento. at quorum ætas iam declinat, atque ad ſenium nutat, prout à vigore recedunt, ita copiæ ſubtrahendũ eſt, quo ea quę exhibentur, facilius conficiantur. quippe niſi ita victus rationem inſtituant, quòd calor haudquaquam concoquere valeat, crebræ cruditates ſubſequẽtur, & ſeneſcentes in grauiſſimas noxas incident. Porrò dictum fuit, neque ſemper, quoniã hyeme plus cibi eſt aſſumẽdum, deinde vere, æſtate autem mediocriter, animum ad robur caloris adhibentibus. hyeme enim calor intro concedit, & cibos conficiendi vim habere creditur: at æſtate vnà cum anni temporis exceſſu per halitum digeritur. Verùm nihilominus naturales quoque excretiones ſunt inſpiciẽdæ. nam ſi non eunt pro conſuetudine, de alimẽtorum quantitate demere pro portione quoque decet. ſed & illud æquè cõſiderare oportet, quod ad multã. videlicet nutritionem paucámve ſpectare videtur. nam quę carnoſa ſunt, potiſsimum ſi à grandioribus animalibus ſumuntur, plus cæteris nos nutrire perſuaſum eſt. ſecundo autem loco quæ iuniora, & magnitudine ſunt minora. Deinde minus his nutrimenti ſuppeditant, quæ ſanguinis ſunt expertia, atque ex his quæ inter plantas recenſentur, quæ ſanè cum quod ad nutrimenti facultatem ſpectat, non paruo inter ſe diſcrimine diſsideant, longè ſunt viuentibus, & quæ loco mouẽtur inferiora. Proinde cum cor-

pus plus deſiderat alimenti, copioſius nutrientibus vtendum eſt: at cum pauciori opus habet, ea quæ parcius alunt, ſufficient. Quòd ſi quibus appetentia impenſius gliſcit, quòd ventriculi calor ea quæ oblata fuerunt abſumat, ſed reliquũ corpus non admodum nutriri poſtulat: his, niſi aliud quippiam obſtiterit, ea quæ paucum præbent alimentum, & moram trahunt, ſunt exhibenda. Adhæc expendere quoque cõuenit quomodo cui victus præſcribitur, exercetur. nã qui pluribus ac vehementioribus exercitationibus ſe obiiciunt, iјs cibi quoque valentioris materiæ ſunt idonei magis: at qui vitã ignauã tranſigunt, iјs quæ parcè alunt ſatis eſſe videntur. Denique nec illud quidem eſt negligendum, an aluus prõptè ſecedat, aut alioqui homo facile in halitum diſsipetur. etenim hæc quoque vt efficaciores cibos exhibeamus, efficiunt. Porrò quemadmodum quantitas cibi qualitáſque in ſingulis corporibus quæ victu reguntur, ita & quãdo intempeſtiuum ſit eum exhibere, obſeruare oportet. nam vbi prçceſsit coctio, denuo prandere cõceditur: at ſi quis in coctione contigit error, ne in cruditate cibum capiamus eſt cauendum. nã cum paulatim ita crudi accumulentur ſucci, vt iј ſurſum deorſúmve ſua ſponte erumpant, bona opus eſt fortuna, raróq; id fieri ſolet: ſed maxima ex parte euenit vt humores in ventre aut viſceribus firmentur, & vertigines, & inſuauitates, ac tortiones, & omne id quod cum de dignoſcendis affe-

ctibus ageremus, propoſuimus, gignitur. Quòd ſi ad membra confluunt, eò facultate ceu propellente, affectus quos fluxiones faciunt, creantur: inter quos reponuntur podagræ, & arthritides, & quodcunque ex eiuſmodi affectu conflari ſolet. Proinde eum qui victus rationi animum accurate aduertit, neque ſemel, neque bis nutriri ſimpliciter eſt permittendum: ſed coctione probè perfecta, ne ſi bis quidem nutriatur, noxa aliqua ſubſequetur: verum periculum ei qui nō rectè concoquit, impendet, vel ſi incautè ſemel nutriatur, hic leuibus putiſque cibis potius, & iis qui temperamento ac qualitati magis ſunt familiares vtatur. Nam ignorari non oportet, quòd cum multi ſint cibi boni ſucci ac concoctu faciles, alij aliis ex quadam proprietate familiaritatéque magis oblectantur. Proinde neque omnibus ijdem ſunt offerendi, vt ne tantillum quidem varient. nanque appetentia nonnunquam adæquare ſolet eos qui paulum quippiam deficiunt, melioribus, quòd cum oblectamento excipiat. atque id haud citra rationem euenire cōſueuit. Attamen aliquando admodum conuenienti ratione, ijs quæ corpori familiaria ſunt nutriri cum delectatione licet. nam cū varia in cibis reperiantur temperamenta, ea æquū eſt nos potius præferre, quæ cū qualitate, qua aut nos toti, aut ventriculus ſolus temperatur, conſentiant. eſt tamen quando, ſi ventriculo ſuccus aliquis innatat, qui appetentiam naturalem decipiat, ſimi-

lia accidere ſoleant. quæ quomodo ſint dignoſcenda, iampridem ex nobis didiciſti. nam hîc ſolùm nouiſſe decet, quo pacto & qui cibi ſint eligendi, ac quo tempore exhibendi, veluti iam antea explicauimus. Cæterùm quia inter cibos, & præcipue quos ex fructibus æſtiuis, ὀπώρας Græci nuncupant, atque oleribus ſumimus, quædam exiſtũt qualitates, quæ non parum noſtras facultates commutare conſpiciuntur: ne illæ quidem ſunt per negligentiam cõtemptui habendæ. Atque particulares vſus, ex libro de alimentorum facultate percipere potes. vniuerſales verò rationes qualitatum quibus cibi inſigniuntur, in libello de victu ſpiritus animalis expoſuimus: vnde quæ ad præſentem commentationem faciũt, mutuare licet. Portò fieri nequit vt omnes exquiſitam ſectentur victus rationem, ſed quòd vel à ſodalibus vis inferatur, aut edulia quæpiam alliciant exciténtque appetentiam, aut fames maior inuitet, repente quibus non decuit, aut ijs quæ qualitate quantitatéve, aut vtroque offendunt, repleri contingit: quare ſpectandum eſt, qua ratione ſuccurrere poſsimus.

DE VICTV IN VOMITV, ET alui profluuio, ob nimiam repletionem, Caput 13.

ITAQVE, ſi antegrediens aut alui profluuium, aut vomitus, id quod pondere ſuo infeſtabat, exonerauit, quieſcendum eſt, & nec ſtatim

nutrire,

nutrire, nec quantum appetit dare, ſed conſuetum quoque cibi ſumendi tempus vim ſibi inferentem tranſmittere oportet, ac ſerò tãdem exiguum panis, vino tepido madentis aſſumere, atque ita inſequenti quoque die manere conuenit. deinde vires cibis boni ſucci concoctúque facilibus, ſed multo infra commoderatam quantitatẽ, vſquequo iam confirmatæ, copioſiores facilè cõficere ac euincere queant, refocillare oportet. Quòd ſi queadmodũ qui per decliuem lοcũ decurrere volunt, nonnunquam loci ſitu primum mouentis impetum iuuante, inuiti excurrũt, ita aluus quoque egerat, periculúmque immineat, ne ſpiritus vitalis vnà diſsipetur, iam vino vetuſto, ac conuenientibus antidotis facultatem recreantibus, & præcipuè Andromachi theriace, maiori cum diligentia eſt ſuccurrendũ. Sũt prętereа calida, ac vẽtriculi ventríſque robur iuuantia epithemata imponẽda, veluti priuatim poſtea docebimus. Vbi malum mitius factum eſt, ſenſim facultas eſt reficienda. Cæterùm nõnullis cibi cruditas præbuit occaſionem vt acrior quiſpiam impactus humor, anteáque quieſcens, commoueretur, commiſceretúrque, atque hîc quomodo victus inſtitui debeat, obſeruandum: nam aliàs, vbi in nutritionis vaſis præceſsit refrigeratio, candida & aquea ſecedũt, atque æger fomentis quibúſdam adhibitis, vires recepit: aliàs rufa & flaua ac mordentia egeruntur: quæ cum conſpicis, non eſt inconſideratius calefaciẽtibus nec

NN

reprimentibus vtendum,ſed ſi mediocria reddũtur,naturæ adminiſtrationi acquieſcere: ſin iam plus iuſto exit,iis quæ nutritionis vaſa aſtringũt, vires refocillare roboraréque oportet: in omnibus nanque hæ ſemper conſeruandæ ſunt. Siquidem qui vacuantur, quidam maximos etiam motus facile ſuſtinent, aliis vel ex leui motione periculum creatur,ne ſyncope corripiãtur,præcipuè ſi anni tempus aſſentitur. Atque hac ratione ij qui antea quæ infeſtabant excreuerũt, ſunt nutriendi.

DE VICTV EORVM QVIBVS ſtomachus pondere grauatur,aut mordetur, Caput 14.

QVIBVS autem onerantia aut mordentia ventriculo inhærent, primùm percunctanti quot,qualésque fuerunt ingeſti cibi, num copia an qualitate affligãt,inquirendum eſt. Et ſi quidem quantitate potius nocere videntur,enitendum eſt, vt quæ recenter fuerunt aſſumpta, vomitu denuò expellãtur,maximè ſi dolore os ventriculi conflictetur: ſed ſi à cibo ſatis multum tẽporis fuerit elapſum,clyſteribus potius aluus irritanda eſt, & tepidis epithematis mitigandũ: ſin autem excedens quædam qualitas infeſtat, puta refrigeratio,& inde dolor excrucians,ex fungorum eo genere,quos *ἀμανίτας* vocant Græci, aut lactucarum, & cruſtaceorum, teſtaceorúmque ac mollium nimio quorundã eſu,vel calor, quòd

allium & cæpe, ſalſamentáque & id genus alia copioſius fuerint ingeſta (id enim quibuſdã vſu venit) conandum vt ij quoque illa euomant, & inde contrariis medicamentis eſt ſubueniendum, illis quidem vinis, iíſque antidotis quæ ea diſcutere liquidò conſtat: his verò frigidę potione, atque aliis eduliis refrigerantibus. Eſt quando exiguus quiſpiam mordax humor ori vẽtriculo impactus, acerbiſsimos dolores ægro concitat, nec facile contrariis remediis cedit, quòd plerunque cum humore crudo altiùs infixus, in ventriculi profundo hæreat. Huius præſtantiſsimum eſt quod noui auxilium, quod ex ſeminibus quæ in halitum digerere attenuaréque, & iis quæ ſenſum acriorem ac multum retundere poſſunt, cõficitur: paſtillus nimirum, qui è ſeminibus vocatur, aliáque complura quæ eadem compoſitionis ratione conſtant: quæ ſtomachicis colicíſque doloribus æquè opitulari videntur.

DE VICTV EORVM QVIBVS viſcera, aut caput, vel pedes ex repletione onerantur, Caput 15.

PORRO quia in repletionibus interdũ vaſa grauantur, & extenduntur: interdum pondus ad pedes delabitur, nõnunquã ad caput proruit: & aliquibꝰ ipſa quoque viſcera infarcit, age de iis etiam quæ cõſentanea ſunt doceamus. Cùm ergo quod ſuperfluũ eſt ad pedes cõuertitur, laſsitudines tendentes, & vlceroſæ ſpontaneæ, quas ſane morbum denũciare ipſe teſtatur Hippocra-

tes, oboriuntur, niſi ſcilicet accommodata victus ratione coerceantur. Tu verò cognita exuberãtis humoris, tum quantitate, tum qualitate, cibo pauco, ac ſi expedit, ſanguinis vacuatione: adhæc concoctu facili boníque ſucci alimento, ea quæ illabuntur, compeſce. quòd ſi calor quiſpiã ſubeſt, à vino calidioribúſque omnibus eſt abſtinendum. Vbi iam laſsitudo moleſtans leuata eſt, excrementitiúſque humor cõcoctus, æger in balneum demittẽdus, quo ſi quid in cute reliquum eſt, tenuetur, & in halitum diffletur, ac leuius in poſterum degat. Si verò ad caput excremẽti impetus ſe conuertit, non iam vt prior, ſed multo tènuius hic eſt nutriendus, aluúſque glãdibus & enematis molliẽda, ac niſi aliud quippiam impedierit, ſanguinis quod ſatis fuerit detrahendum, nec priuſquã ſymptomata planè ſedentur, quicquam alere aut aliter mouere eſt tentandum, verum in tenui victu ac quiete continere oportet. Vbi autem ab iis quæ affligebãt, liber euaſit, tum minus calidis cibis eſt reficiendus. Iam verò ſi in viſcera noxij humores illabuntur, de nutrimenti quantitate eſt quippiam auferendũ, & tenuantibus, incidentibus, & reſerantibus eſt vtendum medicamentis, & aluus clyſmatis, & fæces deijcientibus ducenda. Hac quoque victus ratione alendi ſunt, quibus ex plenitudine humores, alij alio oberrant: & contrariis ſemper eſt certãdum, vbi ob contraria ſymptomata, in contraria inciderunt ægri.

DE VICTV EORVM QVIBVS ex laſsitudine, mœrore, ſollicitudine, vacuatione, vt fit, vigilia, exercitatione, aut alia de cauſſa cutis exaruit, induruítque. Caput 16.

QVI negotiorum vndis immerſi, pluribus diebus parum cibi ſumpſerunt, aut inter exercēdum nimium laborauerunt, adhæc qui vigilarūt, & venere abuſi ſunt, quibúſque vacuationibus plurimum humiditatis exhauſtū eſt, & qui quapiam ita cogēte neceſsitate, pluſquā par eſt ſunt defatigati, atq; idcirco cutis caróque obduruit, & ſqualet, quòd humor ſpiritúſq; in halitum ſit digeſtus: eos quieti & ſomno tradere conuenit, & boni ſucci coctúque promptis cibis, & vino quod non admodum caput feriat, nutrire. Poſthæc viribus ita recreatis, membra exiccata balneis humectare decet: verùm iis diutius non eſt immorādum, ſed caput reliquúmque corpus leuiter eſt perfundendū, & inde in ſolium deſcendere, ac ita egredi oportet, frictionibus vnctionibúſque omiſsis, quòd pluſculum humiditatis exhauriāt. Atq; eo victus genere hi quoque ſunt regēdi. Cæterùm quandoquidē quæ ſit alimentorum balneorúmq; facultas, & quid exercitia, ac venæ ſectio, clyſteréſque & purgationes pollent, nouiſti: deinde corporis tēperamenta, quāque aëris qui pro tempore & loco immutatur, qualitas cum iis habet familiaritatem & differentiam, ſcire potes: adhæc humorum coctiones &

cruditates diſtinguere, vitaléque robur & patiẽtes locos dignoſcere didiciſti: iuxta rationes tibi explicatas vnicuique ægroto quę neceſſaria ſunt tribuere, ac grauiſsimas quaſque & nihil non periculoſum minitantes ægritudines propulſare licebit. Atque hæc erit eorum qui nõdum in febrẽ inciderũt, diæta. Verùm quia homines febriunt, nec vnum eſt febrium genus, neque eoſdem omnes obtinẽt mores, nec ætas, anníque tempus, & locus omnibus eſt idẽ: hęc atque eiuſmodi prius expendentem, victus quoque rationem pro portione variare, magis minúſque refrigerantem nutrientémque oportet. Quinetiam ſi quæ fuerit particula affecta, nec illam quidem, potiſsimum ſi ob eius inflammationem, febris fuerit accenſa, negligere oportet.

DE RATIONE VICTVS FEbrientium, Caput 17.

QVONIAM febrium aliæ ſunt, vt diximus, diariæ, quæ ex mœrore, aut iracundia, vel cruditate, laſsitudinéve, aut vigilia, vel alicuius partis inflammatione gignuntur: quædam verò in plures dies porriguntur, atque earum nonnullæ ſunt continuæ, & aliquæ intermittentes, & cõtinuarũ hæ ex ſanguinis feruore copiáque, quẽadmodum continentes, quas συνόχους vocãt, conflantur: aliæ ex eius reliquorúmque humorum putredine creantur, vt nonnullæ ſunt quarum calor in habitum abijt: diarias ſanè quæ vt lon-

giſsimæ interdum quartum diem attingunt, ac magna ex parte eodem ſoluuntur, vbi primo atque altero die iam declinare cœperunt, haudquaquam amplius ſuſpectas habemus, ſed hominem boni ſucci nec admodum craſſo cibo nutritum ablegam⁹, ac cauſſa inſpecta, ei aliquid quoque medelæ adaptamus, quod cum victu permiſcemus. nam ſi ex refrigeratione, diaria originē ſumpſit, ægrum, vt par eſt, calidis fouemus: ſin ſolis ardor eam genuit, refrigeramus. quòd ſi cruditas peperit, cibo modico, eóque ſtomacho aptiori ac concoctu faciliori vtimur. noxam item ex laſsitudine contractam, quiete, ac moderatis quibuſdam fomentis auerruncamus: eam verò quam vigilia creauit, ſomno ſedamus, at quam mœror excitauit, ſolando compeſcimus. ſic diariis quas inguinum tumores, βυβῶνας dicunt Græci, aut vulnera ictúsve commiſerunt iis quæ inflammationes leniunt, & medicamentis mitigandi vi præditis, ac dolorem ſedantibus eſt opitulandum. Verùm ne ignorata ciborum facultate, iis tempeſtiuè, & vt decet, vti non poſsis, nunc paucis, prout maximè dabitur, eos potiſsimum qui febricitantibus & à febribus iam liberatis conueniunt, proponam. Ac ſigillatim quenque quo facultatem eius perſpectam habere poſsis, explicabo. Atqui in quàm acutiſsimis ægritudinibus & principiis vniuerſi morbi, ægrum citra cibum potúmque prorſus continere ſtudemus: illic, ne naturam vtpote

à maximis affectibus oppugnatã, duobus vacuare permittam⁹, & hîc, quia ab àntea ingeſto vniuerſo cibo etiamnum repletum ægrum denuò alio onerare, inutile iudicamus: quod non genus cibi, ſed priuatio potius iure vocari poſsit. Prima porrò cibi oblatio dicetur, ſiquis modicũ aquæ, cui ſaccharis quippiam admixtum fuerit, propinabit. eo nanque loco antiquorum mulſæ, vt noſti vtimur, quòd non ita, vt hęc, cõſpicuo calefaciat. Poſt id tenuis cibus nũcupabitur, amygdalarum expreſſarum ſuccus, & ptiſſanæ cremor, & ſi quis malo punico, aut cotoneo, vel appio cõmanducato, ſuccum tantum deglutierit. Inde ſequuntur integri fructus æſtiui deuorati, & hordeum decorticatum atque accuratè excoctum, & ex oleribus portulaca & atriplex, & ſi quod euidenter nõ excalfacit, ac ciceris cocti cremor. His verò plenior cibus eſt, panis purus, & piſces ſaxatiles, atque ex iis magis qui duriori ſunt carne. Poſt hos collocãt pulli gallinacei & agni extrema. Cæteri cibi validi iam ſunt, atque exquiſite ſanis præcipuè accommodati. Porrò ex prędictis cibis vinum maximè calfacit, eóque impẽſius, quo fuerit coloratius. nam quę aquoſa ſunt, & parum dilui ſuſtinẽt, (ὀλιγοφόρα nominãt Gręci,) ſunt ignaua: quæ ſanè cum eo quem poſtremo loco recenſuimus, cibo æquiparari poſsint. Verùm quia ex enumeratis cibis, alij ad ſucci bonitatẽ magis, alij minus declinare videntur: morbi corporáque erunt ſpectanda. nam ſi copioſio-

rem adeſſe cacochymiam ſignificabunt, probioris ſucci alimentis erunt reficienda: ſin morbus qualitate calidus magis erit, reliqui cibi ſunt pręponendi. Sedenim quoniam explicatæ ſunt alimentorum facultates, quot qualéſque ægris ſatis eſſe cenſentur: ea etiamnum, quæ quibus morbis magis congruere putantur, ſunt ſubdiuidenda. Quare vbi quæ morbis ſuperſunt, vires expoſuerimus, de accommodato eorum ſingulis cibo loquemur: vt in vnoquoque ea quæ debent exequi, valeas.

DE VICTV FEBRIVM CONtinuarum, Caput 18.

ITAQVE ij qui febre cõtinua corripiuntur, alij morbis qui acutiſsimè mouentur, conflictantur, alij iis qui tardiori motu cientur, ac in plures dies protenduntur. Qui acuti admodum ſunt, ad quartum vſque pertingũt, qualis eſt angina, & pulmonis inflammatio, quam περιπνευμονίαν appellant, ac febres vehementes, quos in inedia potius tenere oportet, aut modicum tãtum aquę concedere. Qui minus ſunt acuti, vſque ad ſeptimum perueniunt, cuiuſmodi ſunt febres ardentes, & pleuritis acutior. in quibus hordei decorticati coctíque & amygdalarum cremorem ægros aſſumere permittere licet. Simpliciter acuti dicuntur, qui decimumquartum diem attingunt, quos iiſdem etiam nutrire oportet. & ſi vltra progrediuntur, poterit aliquid ex iis qui or-

dine ſuccedunt exhiberi. Attamen qui ad vigeſimum aut vigeſimumſeptimum accedunt, ita minimè cibabimus, ſed cibos poſt illos facultate valentiores, præbebimus. In omnibus enim virium modus, & noxij humoris copia inſpicienda primùm eſt, & coctionis ſigna, ac morbi acumen, vt addentibus vel dementibus nobis victus illis pro portione reſpondeat. nam ſi acute mouetur morbus, coctióque apparet, & vires ſic ſatis validæ, vt ſpes ſit ilico ſolutum iri, æger pleniori cibo non eſt onerandus, verùm modicè ac pro portione roboris morbi nutrientem, futurum iudicium operiri oportet. quod vbi aduenit, ac fidè, & vt decet, iudicauit, iam vires ſunt reficiendæ, ad validiores cibos paulatim tranſeuntibus, non autem eueſtigio, ne iis ægrum aggrauãs, alterius morbi auctor euadas. Sin autem ægritudo tardè mouetur, necdum coctionis indicia exiſtunt, neque magnopere cum tenui victu vſque ad perfectum iudicium ſufficere poſſe conſtat, paulo valentiori cibo viribus eſt ſuccurrendum. ſiquidem in morbis omnibus in quibus vires dominantur, quę praua malignáque ſunt euincere haud ſolent. Porrò iamdudum didiciſti, quomodo virium menſura exploratur, & humorum coctiones cognoſcuntur, & morbi motiones diſcernuntur: quare tibi ceu hæc omnia edocto, ſedulóque præmeditanti, pro portione ciborum familiarium genera illis reſpondentia erunt præſcribenda. Atque hac ra-

tione victus eſt imperandus, niſi recens aliquod infeſtans ſymptoma obſtiterit. nam ſi quoddam repentinū alui profluuium, aut ſanguinis fluxus, vel perpetuus ſudor vires defatigauerit, vt periculum ſit ne iam æger in ſyncopen labetur, eum pro ſymptomatis portione reficere oportet. & ſi pulſus fuerit exiguus aut ablatus, aut æger etiam refrixerit, vinum ac reliqua calida ſunt exhibenda: quippe hęc ſymptomata, totum victus modū ad ſe trahunt. Porrò acceſsionum ſignificationes ſi apparuerint, hîc nō ſecus quàm in intermittentibus, obſeruare decet: adhæc iudicia, ſi quæ fore ſuſpicamur, animaduertēda ſunt, nec quicquam dandum: ſed vires, decertantes iam, ac ceu excitatas opem aliquā ægro ferre nitentes, ab omni externo pondere liberas, ſinere oportet. vbi iam eius tempus conſpicuò præteriit, eas defeſſas recreare conuenit, ita tamen vt neque alimentorum vim, nec quantitatem ante perfectum iudicium augeamus. quod vbi adeſt manifeſtum, intrepidè iam nutrire poſſumus. Verùm vbi morbus citra rationem leuatur, neque inconſideratè alere, nec ita vt antea tenuiter victum inſtituere: ſed nonnihil cibi quantitati adiicere, ac vires reuocantem reficientémque, morbi recidiuā expectare decet: vtique ſi antea neque vacuatione fueris opitulatus, nec validū ſatis victū præbueris. nam ſi prius liberalius nutriuiſti, ac ſi opus fuit, purgaſti: fortaſsis ab altera morbi inuaſione liberaueris. Nam quemadmodum ex

ingenti ſuccenſo igne, vbi flamma emarcuit, ac contabuit, quædam in cinere ſcintillæ relinquuntur, quæ ſi denuò nutrimētum nactæ fuerint, magnum rurſus excitāt incendiū: verùm ſi quis eas arte exemerit, is quo minus ſecundò accēdatur, impedit: ita ſanè iis quoq; qui nō ex ratione iudicantur vſu venit. Nec ignorari oportet, quando, & quibus cibis ſit vtendum. quinetiam dies quibus morbus exacerbatur, hîc cauere oportet, ne aduentante ſignificationum tēpore, cibus aliquis in ventriculo reperiatur. ita nanque morbus viget magis, ac malignior euadit. Adhæc vena tundenda eſt, ſanguíſque quando, & quantum, & vnde oportet, ceu iam anteà docuimus, pro plenitudinis portione, ac febris modo, eſt extrahen hendus. Præterea aluus anteà enematis iniectis abluenda eſt. expedit enim in omnibus febribus vt aluus ſecedat maximè, niſi æger puris aliquid eduxerit, velut in pleuritide ac peripneumonia & tabe contingit. tunc etenim non eſt laudabile, vt pluſculum egerat. nam eo deterius iſthuc cenſetur, quo plus excreuerit, veluti priuatim capite de lateris inflammatione dicemus. Inſuper refrigerantibus potionibus æſtus magnitudo minuēda eſt, cuiuſmodi ſunt, quæ ex violis, ex floribus nymphææ parantur, præcipuè ſi calor caput obſidet, ęgérque inſomnis degat. ſic ſi in ore ventriculi, aut viſceribus cæteris, mordicacior quiſpiam humor obfirmatus hæret, quæ ex aceto & ſacchare, quæ itē ex acidorum malorum puni-

corum ſucco potio conficitur, eſt accõmodata. Atque alia aliis magis cõueniunt, quemadmodũ de iis ſigillatim poſteà agemus. Cęterũ ei qui ciborũ facultates nouit, & morborũ diſcrimina dignoſcit, eſſe obſcurũ nequit, qui quibus cõgruãt. Oportet tamen febrientibus ſemper exhibere, quæ refrigerando pro portione reſpondent, neque minus, inutile eſt enim, neque plus quàm par eſt refrigerare, nocet etenim: ſed in animo habere, num os ventriculi promptè à frigidis, neruíve, aut alia quæpiam pars lædatur: quinetiã, num thorax aduentitij cuiuſpiam humoris pondere oneretur, & an pus ſanguinémve æger reiiciat. tunc enim frigida ſunt fugienda, & maximè, quę tactu talia perſentiũtur. Nã veriſimile eſt, quoddam quod potentia ſit frigidum, etiam febris magnitudini poſſe auxiliari, præcipuè niſi manifeſta quæpiam offendens qualitas fuerit cõiuncta. Quod tactu egelidum ſentitur, iis partibus quæ frigidis non indigent, quodammodo innoxium, nec moleſtiam inferre videri poſsit. Cæterùm, quia ſolo decocti hordei cremore par eſt ægros minimè acquieſcere, ſed nimio febris incẽdio ardentes, aliis quoque refrigerantibus quibuſdam indigere: danda eſt, niſi aliqua, vt dictũ fuit, cauſſa præpedierit, etſi anni tempus largietur, lactuca, & potiſsimum ſi ſqualidi vigiléſque fuerint. præterea crudi cucumeres ſunt concedendi, atque ex iis magis qui teneri ſunt & copioſo ſemine abundant. nam exterior pars quęaſperiuſcu-

la eſt, crudum ſuccum gignit. quinetiam punica dulcia acidis admiſta, niſi aliud obſtiterit, ac mala dulcia & vuas exhibebimus, quæ vinoſæ non ſunt. his enim vtimur, cum temporis ſpatio multam ſuam humiditatem exuerint, ac calor earum nimius in halitum abierit. Intubum quoque domeſticum, (quod σέρις Græcis dicitur,) ſi quod aliud, vtique in calidioribus iocinoris affectibus idoneum eſt: cum alioqui id olus ſit ſtomacho gratum. nonnulli vel ſolius ſucci eius vſu plus profuerunt: quòd refrigerando ac meatus infarctu liberando ſatis ſit. Verumenimuero non omnia omnibus ſunt exhibenda, ſed qui alui profluuio tentantur, & os ventriculi imbecillum eſt, aſsiduéque vomunt, danda quæ nonnihil aſtringunt. At ea quibus aluus eſt aſtricta, & aliquid, quodcūque tandem illud ſit, è thorace educunt, vitanda ſunt: & ijs dulciuſcula potius conueniunt, quòd lentorem quendā obtineant. Acida verò quibus impacti ſunt humores, ceu incidendi vim habentia, ſunt præbēda: vt & ijs quib⁹ aluus ſupprimitur, modò natura ſunt bilioſi. nam in ijs qui non ſunt eiuſmodi, ea ſupprimendi vim habere videntur. Atque hac ratione qui continua febri conflictantur, ſunt nutriendi: ſecus verò quibus febris intermittit. quoniam neque eodem modo incendit, neque intermittentes ſibi mutuo ſunt ſimiles.

DE VICTV FEBRIVM INTERmittentium, & primum de tertiana, Caput 19.

TERTIANAE itaque, ſiue ſimplex, ſiue duplex fuerit, cum vehementer mouetur, ægríque vires robuſtæ ſunt, ptiſſanę cremor pro victu conuenit: potiſsimum ſi copioſæ in acceſſionibus euacuationes vires non exoluerint, vt idcirco cibo opus ſit valẽtiori. Verùm ſi mediocri motu cietur, atque ad decimum quartũ duratura putatur, oleribus & ſaxatilibus piſcibus eſt vtẽdum: iis pręcipuè diebus, quibus febris intermittit. Aluus quoque ſi ſua ſponte nõ ſecedit, clyſmatis eſt excitanda, & niſi quid impedierit, ſanguis eſt detrahendus. etenim in omnibus propemodũ febribus ſanguinẽ mittere, niſi adſit quod interpellet, pręſtat. nam cum is poſt ſpiritum primum feruorem excipiat, & totum corpus afficiat, ſi eius quippiam effluxerit, multum caloris vnà detrahitur. Et quanquam à flaua nonnunquam bile febris per totum corpus diducitur: attamen hîc, quippe qui promptè ſuccenditur, ei materiam ſubminiſtrat: ac cũ vniuerſum permeet corpus, vniuerſum quoque calfacit. quare ſi quid eius euacuatur, multa quoque febris portio vnà difflatur. nam ſi ex latentibus & materiæ expertibus perſpirationibus febriẽtes opẽ ſentire eſt perſuaſum, febrémque aſtricta ac denſata cute vehementius accendi conſtat: an non,

quæſo, multo melius ægri degent, ſi humoris qui eã in vniuerſum corpus diſtribuit, ſenſibilis fiet euacuatio? Quare cum neque ætas, nec anni tẽpus, neque alia quæpiã obſtat vacuatio, nec mulier vterum geſtat, in omnibus febribus cum vires patiuntur, ad venæ ſectionem eſt profugiendũ: ac bis térve pro febris magnitudine ſanguis detrahendus, atque interdum, cum multus ardénſque ſanguis ægrum aggrauat, ad animi vſq; deliquium vacuandus: adeo febriẽtibus vtilis eſt ſanguinis miſsio. Cęterùm nec aluus quidem eſt negligenda, ſed glandibus clyſteribúſque eſt iritanda, atque eius cura habenda ne ſupprimatur. febre iam leuiori facta, modicè quoque purgantibus refrigerantia ac humectantia medicamẽta permiſcentẽ, quo purgantia quæ magna ex parte calida ſunt, & turbandi vim obtinent, minus offendant, vacuare oportet. Ea tamen in morborum incremẽtis fugienda ſunt, & maximè ſi materia ſurſum vergit, & cruditas adeſſe videtur. Quòd ſi materia turget, ea, habita prius ægri virium ratione, eſt vacuanda. Porrò altera poſt eã quæ de purgantibus pertractat, methodus eſt, diæta, quæ medicamentis cõtemperantibus vtitur. nam in quibus ob aliquem interturbantem ſcopũ confertas vacuationes moliri formidam9, iis temperantia medicamenta ſufficimus, partim coquentes, partim refrigerantes, aut detergẽtes, vel exobſtruentes, vel omnia ſimul iuxta humores ægrum lædentes, ceu priuatim pòſt explica-

bitur

bitur molientes. Itaque tertiana ſimplex & duplex, eo quo dictum fuit modo, eſt curãda. Si verò non ſecundum rationem ſoluitur, aut decimumquartum diem tranſit, atque ita in eam abeat, quæ ſpuria nuncupatur, hæc quoque purgantibus eſt, tenuatis prius humoribus, & meatibus obſtructione vindicatis, cõfodienda ac perimenda. Victúſq; eò ſpectet, vt ſit boni ſucci, & ſubfrigidus. nam quæ impensè frigida ſunt, materiam cogere, ac meatus ferè obſtruere ſolent: & calida, eum qui antea deliteſcebat, calorem excitant ac euocant. Atque hoc propè pacto, victus ratio & curatio in tertiana exquiſita & ſpuria ſe habet.

DE CVRA QVOTIDIANAE & quartanæ, Caput 20.

QVOTIDIANAM, quæ à pituita ortum duxit, neque venæ ſectione, niſi aliud vrget, nec refrigerantibus medicamentis compeſcere oportet: ſed aluum aſtrictã glandibus & clyſmatis inanire præſtat. Victum boni ſucci nec craſſum æger ſumat. Permiſcenda autem cibo ſunt, quæ incidere, tenuare, & meatus obſtructionibus aſſerere poſſunt, non tamen admodum calida eſſe creduntur. Vino potãdus eſt tenuiori, & paucifero, in morbi quidem principio: at vbi iam tenuior humor diſsipatus eſt, etiam ruffiore, ac, ſi licet, tota victus ratio in calidiorem migret. Tũc paſtilli quoque, qui amarus nuncupatur, vſus ꝓbatur, & ſi quid aliud hîc opem ferre cenſetur.

ſed de ijs priuatim ſuo loco dicetur. ſiquidē medicamenta methodis admiſcere, nec ea ceu exempli loco inſerere, eorū eſt qui nullum in tractando ordinem obſeruāt. Porrò eodem victu quartana laborantes ſunt cōtinendi, niſi quòd humor qui hîc infeſtat, craſsior ſit ac terreſtrior, atque hic idcirco calidioribus quodā modo ac incidentibus magis opus habeat: cuiuſmodi ſunt, quę ex reliquis acribus conficiuntur. Cæterùm in omnibus acceſsionum ſignificationib⁹ ne aliquis in ventriculo ſit cibus, qui mali pondus ingeminet, ſtudendum eſt. nam cùm natura, tempore acceſſionis, ad propellendum ea quæ affligūt exurgat, ſi quis intempeſtiuè nutriēs illi obſtiterit, dubio procul quo minus validè noxios humores adoriatur, præpedit. Verùm quia humorum ſpecies quæ variarum acceſsionum ſunt cauſſa, ac ciborum medicamentorúmque, & reliquorum quæ ad diætam pertinent, diſcrimina, prout alia antè explicata fuerunt, & alia poſtea docebuntur, nō ignoras: iam ægri vires, & anni temporis dominium, adhæc locum, ætatem, & conſuetudinem inſpicere: atque ita ex omnibus commoderatam atque in eadē ægritudinis ſerie collocatam cibi quantitatem qualitatémque colligere & coniectare oportet. Nanque ipſam perquam exquiſitā diſtinctámque rationem, in corporibus quæ ita temerè mouētur, haud quiſquam vnquā, (quod ſenſum noſtrū, artémque ea lateat,) aſſequatur. Atqui ad id quod fieri debet quàm proximè ac-

cedere, eorum eſt, qui omnia accuratè ac diligẽter expendunt. Porrò ex iam dictis, in cõplicatis quoque intermitentibus febribus medicamẽta, cibum, & reliquã vniuerſam diætã cõiectura cõſequi, eáq; pro portione inter ſe cõmiſcere licet: nã qui literarũ ſyllabas probè colligere didicit, is & verſus totos, & integras paginas perlegere valet. Quare in ſimplicioribus & facilibus exerceri primũ oportet, deinde ad cõplicata ꝓperare.

DE FEBRE HECTICA, Caput 21.

IAM ordine eæ febrium ſpecies ſuccedunt, quæ hecticæ ſunt, quas, quòd ſolidas partes attigerunt, omnémque vitalem humorẽ epotarunt, ac in marcorem coniecerunt, haud facile eſt curare. attamen præuenientem antè q̃ ſolida occupent, ſubuenire conandũ eſt. Itaque eiuſmodi ægri perquam tenui victus ratione, quomodo eos qui cõtinua febre conflictabãtur, habebamus, nõ ſunt curãdi, quoniã nullum hîc iudiciũ expectatur, neq; putriũ humorũ materia ſubeſt, ſed nec pleno quidẽ victu opus eſt, quòd is cõcoqui nequit, atque inſuper febris inde increſcat. Quare medius, ceu optimus eſt præferẽdus, qui modicè refrigeret, cibúſque boni ſucci ac concoctu facilis dandus, cuiuſmodi ſunt piſces qui in ſaxis ſtabulantur, puta galei, & gobij, & id genus alij, quique ex minoribus duriori ſunt carne, quales ſunt ſcorpij, philomelæ: aut friabili, quali mullus

conſtare videtur. Ex carnibus verò domeſticarum gallinarũ pulli,& quadrupedum pedunculi. Quòd ſi vires conuelſuntur, vinum quoque tenue, album,& quod parum dilui poſtulat, eſt exhibendum. Cæterùm familiaris ac accommodata iis potio fuerit, quæ ex fructibus æſtiuis,& floribus refrigerantibus cum ſacchare paratur, quẽadmodum libro de medicamentorum compoſitione docebimus. Balnea porrò iis ſunt idonea, quæ corporis ſqualorem humectent: verùm tepida eſſe decet, nec vllam reſipere qualitatẽ. Nec tempus in iis trahere conuenit, ſed vbi modicè fuerint immorati egredi, ne quod ex natiuo humore ſupereſt euaneſcat & exhalet: egreſſo ſorbitio quæpiam refrigerans dabitur. Non eſt veſtiũ copia excalfaciẽdus æger, ne copioſius difflctur. Poſthæc conuenienti cibo reficiendus. Quòd ſi ſolium exeuntẽ, melino, aut roſaceo, aut omphacino ſaltem oleo inũxeris, & meatus præcludes, & ne maior fiat difflatio, prohibebis, ac antea ex irrigatione inductam humiditatem, intrò compeſces, atque hoc quoq; pacto opem homini tuliſſe videberis. Somnus cõciliandus eſt à cibo, ac quærenda animi oblectamenta & relaxationes, ac quodcunque tandem cum refrigeratione humectare putatur. Denique hecticas refrigerationes, quę & ipſæ plerunque nõ carent ſiccitate,& veluti ex morbo ſenium eſſe videntur, cõtrariis curare oportet, calfacientia & humectantia dantes, ídque boni ſucci & coctu facilibus cibis, ex-

ercitationibus mediocribus & vinis odoratis, ac ſubfuluis, atque in ſumma omnibus calefacientibus, ſed nõ exiccantibus procurantes. Atque vt vno verbo cõplectar, in omni habitu affectionéque morboſa, contrariis eſt pugnandum: hoc interim examinantibus, qua proportione ac interuallo, corpora quæ nutriuntur, quæque offeruntur medicamenta, à cõmoderata temperie abſcedunt. Habes & qua victus norma febricitantes corriguntur. Et quoniã victus qui affectui totum corpus occupãti competit, explicatus eſt: supereſt iam, vt ea quæ ſigillatim in affectibus, tam internis quàm externis, accõmodantur, in ſequentibus proponamus. Quare cùm liber ſuam habeat magnitudinis molem, hîc iam claudatur.

ACTVARII ZACHARIAE DE AFFECTIBVS QVI ſingulis partibus incidunt, medendi ratione, Liber quartus.

PRAEFATIO.

TESTVDINIS caro, vt eſt in prouerbio, aut deuoranda eſt, aut non guſtãda. Equidem nonnihil prouerbium intorquens, dixerim, variis multiplicibúſque pollicitationibus aut nõ eſſe ad-

mouendas manus, aut ſi manus admoliaris, eas neceſſario quoque eſſe abſoluendas. nam neque vrbs, niſi vndiquaque probè mœnibus fuerit munita, ciues qui ſe illius cuſtodiæ cõmiſerunt, tutari poterit: neque artis aut ſciẽtiæ, quæcunque illa fuerit, methodus, lectorem ſua præcepta omni ex parte edocebit, niſi omnem eius diuiſionem percurrerit Quare quoniã artis medicæ propoſitam methodum, nondum, quanuis tribus iam cõfectis libris, vniuerſam ſumus complexi, ídque concisè eius documentis, atque ita vt imperitioribus haudquaquam cõpetant, explicatis: in pręſentia quartum prædictis annectimus, quo hoc totum instituti argumẽtum comprehendamus. Atque duobus primis libris de cauſsis ac dignotione affectuum, tum vniuerſi corporis, tum ſingularum eius partium egimus: in ſequenti verò, qui totius tractationis fuit tertius, rationẽ curandi morbos in toto corpore oborientes, & potiſſimum omnem febris ſpeciem, expoſuimus: nũc propoſitum eſt à capite, tanquam ab arce exorſos, ad omnes affectus quibus ſingulæ corporis partes, tam internæ quàm externæ tentantur, ſigillatim progredi, ac conuenientes & methodicas, vnicuique curationes proponere. Attamen haudquaquam vniuerſa medicamentorũ accommodata compoſitio hîc edetur, quòd ita neceſſe eſſet orationis mediocritatem tranſilire. Denique iis qui in hunc librum incident, quòd ſatis ſit in methodis occaſiones componẽdi præbuiſ-

ſe, ſuperuacaneum eſſe videbatur, omnia quæ opem ferre poſſunt medicamenta, in vnum libellum cōgerere. Quapropter ſigillatim potius de ſimplicium miſtorúmque medicaminum compoſitione conſcribendū eſſe duximus, ac qua ratione ea dijudicare oporteat, & quibus & quæ oblata ſedulò prodeſſe cenſentur, indicandum. nō enim omnia quæ iiſdem affectibus auxilium fronte pollicentur, ex æquo cōducunt. ſatis enim ſupérque eſt, ſi non obſunt. Quod vſu venire videtur, tum ob ægrorum ſenſus acrimoniam aut difficultatem, tum variam eorū temperiem, tum vim medicamentotum vegetam aut victam ac caducam, eorūdémve quantitatem, aut anni tempus, aut conſuetudinem, atque ipſorum denique affectionem ac diſpoſitionem. Hæc nanque atque eiuſmodi alia, haud mediocriter in ſuis promiſsis medicamenta vacillare variaréque efficiunt. Attamen qui iuxta propoſitas methodos, omnia diſcernere accuratè didicerit, is quæ quibus anteferenda quoque ſint nouerit. Itaque iam medicamentorū rationes, quę vnaquæque curatio poſtulat, trademus: poſtea eadem denuò ſingulatim explicaturi. Cæterū quia vitia quæ intus conſiſtunt, vehementius affligere ſolent, eáque impenſius medicamentorum deſiderāt præſidia, antea de internis quibus caput cæteráque viſcera tentātur, agendum eſt: deinde ad ea quæ in externa cutis ſuperficie hærent, tranſeundum.

DE CAPITIS DOLORE, Caput I.

ITAQVE caput, aut primario affectu cerebrum cerebróve propinquas partes, puta tunicas & membranas, quas μήνιγγας appellant, aut aliam quampiam eiuſmodi obſidente, laborat: vel intemperie aliqua, aut exuberante humore infeſtatur. Si ſimplex qualitas affligit, conſentientia ſymptomata illam patefacient, ſin eſt compoſita, hæc quoque componẽtur. Atque cum calor interturbat, ſenſus eum iudicabit: quòd caput haudquaquam multa indumenta ferat: contrà quàm accidit, ſi frigus nocuit. atque illi à quouis interno externóve calore offendũtur ac exacerbãtur: hi verò quibus caput perfrixit, inde iuuantur. Porrò ſiccitatis ſymptoma, eſt vigilia, & ſi dormire cupiuerint, vigilant, vt quibus ſomnus non accedit: humiditatis autem, ſomni ſoporoſi quíque haud facilè excutiuntur. Quòd ſi conſimiles aliqui humores negocium faceſſunt, calidi excedentes quidem, inflammationem, ignémque ſacrũ gignunt: mediocres verò, pondus, acutóſque dolores procreant, & faciem rubore, & oculos pallore cruoréve, pro vigentis ſcilicet humoris colore ſuffundunt. Frigidi porrò, onus potius quàm dolores conciliant, ac facie turgidulos & ex pallido albicantes efficiunt, potiſsimùm ſi humiditas fuerit cõiuncta. Quòd ſi ſicci fuerint, facies ſqualet, & vigilia, ac tumultuoſæ quædam

imaginationes,non ſine animi deiectione vrgẽt: precipuè ſi humor fuerit melancholicus.cui ſi flaua bilis connectitur,amaritudine aut feritate nõ carebit. Atque hac ratione,ceu antea docuimus, affectus qui ex intemperie aliqua aut conſimili humore quopiam cõflantur,dignoſces. Et quoniam ſupra ſatis eam rem explicauimus,nũc quo modo curationem obire decet, dicetur: ſi hoc prius fueris præmonitus, conſimilibus vitiis ob conſenſum & conſortium cum ore ventriculi, reliquíſque viſceribus cerebrum tentari, quòd ſimilium humorum indidem impactorum exhalationes excipiat. Proinde primùm anni tẽpus, regio,ægri ætas,victus item,conſuetudo,& quæ ſunt propinquiora,ipſa nimirũ comitantia ſymptomata,atque excretiones ſunt expẽdendę. deinde ita ex omnibus præpollẽtem intemperiem, ſi ea ſola infeſtat, ac humorem vigentem, ſicubi is dominari videbitur, ratiocinatione colligere. Demum affectu probè, vt nihil iam hæſites,cognito,eius curationem aggredi, & contrariis dominantem humorem compeſcere oportet. Itaque ſi nuda eſt intemperies quæ moleſtat, mediocria quoque auxilia adhibentur. nam ſi calor eſt, cibus refrigerans, & aquæ potio, & roſaceum violaceúmve oleum foris illitum prodeſt, niſi anni tempus, aut aliud quippiam hunc ſcopum interuerterit. noſtri porrò refrigerantem cibum euincenti calori pro portione adaptare, vt eorũ diſcrimina diſtinguere,ac ſua quenq; men-

ſura metiri poſsis. Sin frigus affligit intrò, niſi quid obſtiterit, calidiores cibi exhibendi, quibus piper, cinnamomũ, zinziber, & ſi quod eſt aliud quod calfacere putatur, fuerit admixtum. & odoratis magis ac vinis fuluis, ſi nihil præpedit, eſt vtendum. foris autem ea quæ refrigerationi excedenti pro portione ſatisfaciant, ſunt inungenda. & ſiquidem mediocris fuerit, chamæmelino & anethino ad caput vtendum eſt. ſin eſt intenſior; euphorbij & caſtorij aliquid, niſi quid eorũ vſum excluſerit, admiſcebitur. etenim interdum cum aliæ partes aliis indigeant, ob ſuam quam nactæ ſunt intẽperiem, fit vt aliæ quæpiam obſtent, quæ ob ſuas curationem exigentibus aduerſantes intemperies, ab eiuſmodi medicamentis exagitantur. ſiquidem nonnulli, quibus frigidum eſt caput, calidum ſortiti ſunt iecur: alij contra. Ac quidam ob iocinoris intemperiem frigido egentes, eius vſu, quòd os ventris frigida laboret intemperie, offenduntur. Quare in eiuſmodi maximopere eſt animaduertendum, ne dum alteri ſuccurrimus, reliquæ noxam creemus: atque imperitioribus ponderum præfectis ſimiles eſſe videamur, qui cum inconſideratè ea lancibus imponunt, hæ modò in hoc, modò in illud latus propendent ac commutant. Quam ob rem cauere oportet, vt commoderationem aſsidue obſeruemus, & reliquorum membrorũ offenſam deuitemus. Adhæc, externis inunctionibus ac epithematis, ob partes quaſpiam reni-

tentes, ſecurius ſuccurrimus. Quòd ſi offendit ſiccitas humectans cibus accommodatus eſt, & caput egelida potabili aqua fouẽdum, ac pinguedine oleóque ſalis experte inungendum, & ſomnus quiéſque concilianda. Sin humida intemperies dominari videtur, contrariis pugnandum eſt. Atque ea ratione his intemperiebus medeberis: ac conſimili, reliquis membris opem feres, ſemper contrariis contraria exhibens. attamen non eueſtigio ſemper & repente, ſed ex additamento ſenſim creſcente, & paulatim: ne quando partem prius cogas ac condenſes, atque inde alterius noxæ auctor fias. Quòd ſi interdũ ea quæ rectè diiudicaſti, auxiliis non promptè cedunt, non idcirco ad alia prioribus reiectis eſt trãſeundum, ſed iiſdem & adſimilibus tum victui, tum medicamentis eſt inſiſtendum, tanquam per ea curationem ſis conſecuturus. Atque ita capitis ex intemperie vitia emendabis.

DE RELIQVIS CEREBRI & neruorum affectibus, Cap. 2.

PORRO inflãmationes, ignes ſacri, ſiderationes, & phrenitides, quæ ob calidiores eò confluentes humores oboriũtur, maiora auxilia exigunt, quippe quæ extremũ minitantur periculũ. Aut ergo ea bilis flaua ſyncera, aut ſanguis nimius & perquàm efferueſcens, aut vtrunque excitauit. Atque exuberantes humores quot qualéſque natura ſint, & qui quos morbos procreét,

ex iis quæ iam duobus primis libris expoſuimus ſcire potes: quare nunc de eorum victu, ac curandi ratione eſt tractandum. Omnes igitur qui eiuſmodi malis conflictantur, inſtar eorum qui exquiſitè febriunt, tenui victu ſunt gubernandi. Didiciſti autem ex ſuperiori libro, quis victus febricitantibus conueniat, vt eadem in præſentia non ſint repetēda. Cæterùm ſi plenitudo adeſſe videbitur, viréſque ægri valent, abluta nimirum infuſis aluo, ſi non facilè ſecedit, ſanguini quod ſatis eſt demendum, ídque è pedibus potiſsimùm, quo materia reuellatur. Quòd ſi vires è longinquo auxilia ſuſtinere nequeunt, venæ in cubito quę peculiari quadam ratione ſubueniunt, erunt tundendæ, vt ſatis eat ſanguinis. At ſi confertas vacuationes æger non fert, bis térque & ſæpius idipſum tentantes ſi commodum videbitur detrahere oportet. quo id quod offendit, ſimul & onerat, continuis vacuationibus educatur, & vires earum interpolatione reficiantur. Quin nec ex auribus, aut nare, ac fronte, maximè ſi in occipite onus premit, & etiamnum, antea reuulſa vel deriuata infeſtante materia, offenſa remanet, educere verendum eſt. Cæterùm vbi ea ſatis vacuata eſſe videbitur, iam refrigerantes humectantéſque inūctiones capiti adhibeto, quale eſt ὀξυρρόδινον, quod aceto & roſaceo conſtat. commiſcetur enim roſaceo acetum, quòd ſit refrigerās ac tenuium partium medicamētum, & facilè penetrans, ac quaſi deducens, ſi quæ illi craſſarum

partium, atque ob id ſola, ſua natura haud promptè permeantia, fuerint admixta. Tu porrò cui alia refrigerantia medicamenta ſunt perſpecta, facilè eiuſmodi quoſdam illitus compones. Cęterùm non ſolùm ex comitantibus ſymptomatis, qualis quantáque ſit caput torquens caliditas: verum etiã propria eius naturalis temperies, atque ad patiendum habilitas eſt conſideranda. Anni item tempus, regionem, & ætaté, velut antea docuimus, inſpicere oportet, atque ita demum medicamenta commiſcere, potionéſque reperire ac componere, quæ refrigerent, & promptè in corpus diſtribuãtur, qualis eſt quæ ex nymphęa paratur. Atqui vbi ſymptomata aſsidẽtia ſe remiſerunt, bono animo eſſe oportet: ac febre iam finiente, ægrum cõuenienti victu reficere: verùm vino plus cæteris eſt abſtinendum, quòd facile caput petat, ac promptè, ſi quid vitij adhuc reliquum eſt, accendat. Si malum eiuſmodi medendi ratione nõ leuatur, neceſſe eſt vt deteriora inſequantur, quorum diſcrimina cum iamdudum didiceris, non eſt opus ea hîc denuò repetere, atque inde futurum ægro euentum poteris præſagire. Quòd ſi capitis temperamentum eſt frigidius, illa ſymptomata ſequuntur quæ iam antea tradidimus, victúſque ratio calfaciens illi competit, per ea quæ adhibentur calida, tum cibos, tum medicamenta, necnõ inunctiones foris tales dandæ cum oleo, cui pyrethrum, aut caſtorium, vel euphorbium, aut eiuſmodi aliquid quod ſatis cal

facere conſtat, ſit admixtum: quod verò contraria ſint vitanda, id nemini non liquet. Atque humiditates hæc quoque exiccare cōſueuerunt: fortaſsis quòd ipſorū plurimis ſiccis quoque eſſe cōtigit. Sic paucus potus, vigilia, & maiores exercitationes idem præſtant. Quemadmodum cerebri ſqualores, frigidę fotus, & requies, ac ſomnus longior, & vinum quod caput nō admodum tentat, ac demū omnis humidior victus, humectat. Si frigida cum humiditate capiti negocium faceſſunt, cùm mediocria, ac quadantenus edomita ſunt, raucedo, grauedóque oboritur, ſimul atq; iam noxi9 humor effluere incipit: caput verò pōdere vrgetur, & ſonitus perſtreperi ac ſonori infeſtant, frons & cerebri membranæ cum dolore diſtenduntur, quandiu humor non euacuatur. Hos parciori cibo & victu ad moderate calidum ſiccúmque declinante curabis: ac medicamētis quæ in nares inijciūtur, muccos in meatibus qui à colādo ἠθμοειδεῖς Græcis, & noſtris colatorij vocātur, impactos educes. Sunt autē eiuſmodi mediocria quæ ex melle & betæ ſucco, atque id genus aliis cōficiuntur. vehementiora vero quæ piper, euphorbium, veratrum album, cucumeris agreſtis ſuccum, atque id genus alia quę inhærētes humores explodere queunt, recipiūt. Verùm horum quoque compoſitio priuatim tradetur. Cæterùm ſi humores prædicti ita cerebrū obſederint, vt carus, ſopor, veternus, & morbus comitialis prehendat, validioribus iam auxiliis,

maioríque cura opus habent. Quare vniuerſus in cibo victus calidior ſit, niſi quæpiam ex humorum putredine lenta ſegníſque febricula coniungatur, parum cibi ſumere, eúmque probè concoquere expedit. Quinetiam enemate aluus bis térve eluenda eſt, quo facile eat, nihílque inhæreat quod ad caput euaporans, malum augeat. Poſt hæc ſi quæpiam acceſsit febris, & anni tempus, ætáſque permittit, nec aliud quippiam diſſuadet, exiguum etiam ſanguinis eſt detrahendum, quo expeditus eius in vaſis ſit excurſus. Dehinc cum humores vigentes, prout fieri poteſt, attenuati, ac ſolitis medicamentis quæ ſigillatim poſtea tradentur, fuerint concocti, tentanda eſt per ſoluentia, à mediocribus orſis, vacuatio, vt humores fiant ad fluxum habiliores, atque ita demum in validioribus ſubſiſtendum & deſinendum, veluti de iis quoque agemus. Porrò ſi herbæ tenuium partium, cuiuſmodi eſt ſatureia, puleium, nepeta, & cætera id genus ferbuerint in aceto, earúmque halitus naribus excipiatur: humores ſatis incidere, meatúſque reſerare exiſtimantur. In caput verò, vbi vſus poſtulat, danda rubificantia, quos σιναπισμοὺς nominant, medicamentáque ſatis ſiccantia, quæ ex nitro parantur. Iam verò melancholicorum affectuum ſpecies omnes propemodum eodem victus genere tractantur. nam cibus boni ſucci coctúque procliuis, & odorata quæque quæ caput nō repleant neque feriant: adhæc animi oblecta-

menta, mediocris inābulatio, relaxatio, & quodcunque gratum volupéque eſt, conueniunt. Si furor præualet, ſanguinis miſsio magis expedire videtur: ſin atra bilis, μελαγχολίαν vocant, purgantia ei ſunt præferenda medicamenta. Cæterùm non eſt ignorandum, quòd ſibi cōmunione quadam mutuo conſentiant, & ſibi inuicem furor, ac melancholia permiſceātur: atque idcirco ſanguinis humorúmque vacuatione opus habēt. ſed vt eæ commiſcentur, ſic ſanè & atræ bilis ſpecies cum inclinant, vt aut ſegniores aut acriores ſint, quēadmodū antea monuimus, pituitoſum bilioſúmve humorem melancholico immixtum eſſe denunciant. Quæ vbi ijs quæ iamdudum doctus es, dignoueris, pro anni, temporis, ætatis, temperamenti, victus antecedentis, ac ægri virium portione, tum venæ ſectione, tum medicamētorum contemperatione vteris, veluti priuatim de purgantibus explicabitur. His porrò, tum Logadij Memphitæ, tum Galeni ſacra vocata antidotus, perquam commoda eſt, ac velociſsimè opitulatur, ſi maior eius copia eáque vigētior exhibeatur: paulatim verò vitium abſumit, ſi mediocrior paretur, & parua portio præbeatur. Quin nec à potabilis aquæ balneis, quę humectant ea quę ab humoris ſiccitate exaruerunt, obduruerúntque, & meatus recludunt, ac noxia diſcutiunt, eſt abſtinendum. Cæterùm quæ propter conſortium eueniunt, leuantur & tolluntur, ſi primario affectu laborantibus partibus, eas vacuando, roborando,

rando, ac vndecunque victu, vt priſtinam natiuámque recipiant valetudinem curando, ſubuenerimus. Porrò tremor, neruorum conuulſio, eorúmque diſtenſio ac reſolutio, necnon ſenſuū inſtrumentorum labefactatæ functiones, ex cerebro & dorſi medulla, neruíſque inde exortis proueniunt, ídque vel ex intemperie quapiam, vel ex aliquo impacto humore. Quæ vbi diſtinxeris, noueris quoque quo tempore purgādum, ac quando foris inungendum, & quibus quótve medicamentis potius vtendū erit. Atqui ex eiuſmodi vitiis illa quæ ſiccitas cōmittit, tardiorem difficiliorémque opem admittunt: quòd earum partiū quibus inſident, natiuus humor ſit exhauſtus, vt non amplius oblata humiditas agglutinari queat. Enitendum tamen eſt, vt iuxta methodum iam propoſitam, membra quæ exaruerunt, irrigentur & humeant. Si humiditas quædā excrementitia, aut ſuccus quiſpiā ſymptomata procreat, haud difficile eſt redundantia euacuanti, & diſcutientia, emollientiáque, quale eſt irinum, & quod ex muſto γλεύκινον appellatur, atq; eiuſmodi alia exhibenti, opitulari. Diſces autem etiā hæc, cum de ſimplicibus miſtíſque medicamentis loquemur.

DE AFFECTVVM CORDIS curatione, Caput 3.

COR ſanè paucioribus quàm prędicta, non tamen quod ad malitiam pertinet, inferioribus

vitiis obnoxium eſſe ſolet. nam febres & refrigerationes, quæ ab habitu hecticę vocantur, adhæc ſyncope & palpitatio, ſunt ipſius cordis morbi. Sic mœror præter rationem, ira, animi deiectio, metus, quæ malitia quidē ſunt ſecūda, tamē corde cōſentiente, potius aduenīūt. Atque hecticas refrigerationes aut calores, eo quo antè dictum fuit modo, cum de febrium victu tractaremus, profligare conabere. In ſyncope verò, vires reſocillando vino, calidioribúſque medicamētis animum reſtitues. Quòd ſi is defecerit, quia nimis multa per luxum, ac incontinentiam fuerint ingurgitata, (hoc enī ſubinde vſu venit,) ea educēda ſunt. Si ſudor copioſior eius defectum attulit, cutis ſumma, vt calor intus contineatur, aſtringenda, refrigerandáque eſt. ac quod in his eſt magis moderatum, eſt indumentorum detractio & ſpiritus flabellatio, ac frigidiorū ædium habitatio. Hoc autē validius eſt, ex hydrelæo frigido fotus, & myrtei, roſaceíve illitus. atque hęc & eiuſmodi alia, meatus occludere, ac occultū perſpiratum, quo calor diſsipatur, compeſcere ſatis valēt. Quòd ſi immoderatus alui fluxus, aut vomitus ſyncopen minatur, aſtringētibus calfacientibúſque ventriculi os, ipſeque venter, ac inteſtina ſunt fouenda, quo immodicū profluuium coerceatur, atq; vnà ne calor diſsipetur, prohibeatur. præſtant hoc œnanthe, iuncus odoratus, & aromata, quæ cum aſtrictione conſpicuò calfaciunt, iuncus quadratus, item & cupreſsi ſemen, ſi in vi-

no decocta imponantur, aliáque ſimili facultate prædita. Cæterùm omnium præſtātiſsimum eſt auxilium, vinum vetuſtius exhibitum, & Andromachi antidotus theriace, ac ſiquid aliud eodem modo calfacere creditur: atq; ita in ſyncopen incidētibus ſuccurres. Porrò mœror abſque ratione, ira, animi deiectio, metus, & palpitatio ex humoribus bilioſis melācholicíſque ad cor euaporātibus oboriri ſolent. Victum hîc ægro, qui excedētibus humoribus, quos ex comitātibus ſymptomatis, materia redundante, tēperamento, ac victu coniectura colliges, pro portione reſpondeat, imperabis. Iā metus, animi abiectio, & mœror, ſunt melancholici humoris ſoboles: ira verò & ſtupor, quem ἔκπληξιν appellant, à bile flaua gignuntur. quare amaritudo oris magna ex parte, ac interdum capitis grauitas dolórque ſuccedit. Odorata cordis robur recreantia ac confirmantia, vtriſque conferunt. Denique quancunque in partem humor, & reliquus ægri affectus inclinat, ibi cum odoratis refrigerantia aut calfacientia ſunt opponenda, vt humoris vis contemperetur, ac tumultus morſuſque eius retundatur. Quòd ſi humores ſunt commiſti, medicamenta quoque pro portione erunt miſcenda. Sin autem vigent, & plures ſunt quàm vires, purgandi vi præditis vacuantor. ſed hæc particulatim explicabimus. nunc enim ſolam methodum delineamus, ac deſcribimus. Porrò palpitatio, quam plerunque ſanguinis nimius feruor,

copiáq; gignit, venę ſectione ocyſsimè ſoluitur. quando nimirum ex eius feruore origo eſt. nam vapores quoque qui ſurſum exhalant, eam quandoque procreant. ſed cauſſæ ſuis differentiis diſtinguuntur. nam in illa quam ſanguis generat, pulſus eſt inæqualis: at quam vapores excitant, nullam par eſt adeſſe inæqualitatem. Cæterùm quia alia quoque ratione ſanguinis multitudinẽ, humorúmque abundantiam potes cognoſcere, vbi prius ratiocinatione quínam exuperent, confeceris, venæ ſectione, aut exuberantis humoris purgatione, vel ſaltem, quod ſecundum eſt, præpollentium qualitatum per cõtraria medicamenta contemperatione, humoribus qualitatibúſque ſuam commoderationem reſtitues. Ita quippe infeſtantes cauſſas coniectans, ſecurè victus formulam propones. Attamen id in omnibus ſcire licet, quòd quò medicamentorum quę exhibentur temperies vergit, eò reliquus quoque omnis victus inclinare debet. nã ſi quis rectè diiudicauerit, hunc morbum ad ſui curationem frigidis, exẽpli gratia, aut calidis indigere, & medicamentis reliquus cibus victúſque non reſponderit, quî quæſo morbum, ſi cibus medicamento fortè aduerſatur, propulſabis? Quare ſi frigida cõferũt, eò etiã reliquum alimẽtum deflectito, ceu antea quoque didiciſti: ſin calida expediunt, cibus etiã cõſentiat. Quòd ſi quædã fuerint partes, quæ tactu frigida non ferunt, ea quæ conducunt frigida calfacito, atque ita admoueto: & ſiue intubus

fuerit domeſtica, ſiue lactuca, eã coquito. Quòd ſi ita victum pro portione alternaueris ac euariaueris, haud vnquam quo minus optimè cures, fruſtraberis.

DE PVLMONIS ET CAETEris thoracis vitiis, Cap. 4.

PORRO iam æquum eſt, vt de reliquis loquamur. Et quoniam pulmo cor complectitur, & hunc thorax continet, de his primùm verba facere præſtat, ac deinde ad vaſa nutritionis accedere. Itaque dominanti intemperiei, cõtrariis prorſus medeberis: humores verò noxios, ſi quibus conuenit ſuſtuleris atque eduxeris, profligabis. Cùm igitur confertus inſpiratus aër tuſsim concitat, frigidam quampiam intemperiem negotium faceſſere dicimus. quæ nonnunquam ſi reſpiratio aliquandiu continetur, emendatur. nã quia viſcus ita incaleſcit, intemperies plerunque ſedatur. Quòd ſi hoc ſolum non ſuffecerit, reliquus vict⁹ paulò calidior id quod deficit ſuppleto. Verùm calidæ intemperiei nota eſt, ſi æger frigida appetit, & potiſsimũ aërem quem inſpirat: adhæc ſi eum confertim attrahere cupit, atque ita leuius degit. Et quemadmodum ſitis & lingua ſqualida ſiccitatis indicium eſt, ita humiditatem notat, ſi tuſsiculæ exiles, quòd tenuis quædã humiditas aduentitia adſpergatur, & ducto ſpiritui occurrat, ſtimulant. hi nihil memoratu dignum expuunt, & à ſicciori cibo opem ſentiunt.

Quòd ſi quidam fuerint humores ſimilibus qualitatibus prædíti, ſi frigidi ſunt & humidi, supernè defluunt, & difficilem, ac non niſi erecta ceruice eductam reſpirationem generant. Hinc deſtillationes quoque, ac raucedines ortum ducũt, & quæcunque ad thoracem cõfluentia, eum aggrauant. Ac raucedinem nimia humiditas faucibus imbuta gignit: quare lenientia, ac mediocriter abſtergentia ſunt accommodatiſsima. nam humores, qui ibi ſunt obſtaculo, eiuſmodi medicamentis diſcutiuntur. ſed de ijs poſtea priuatim trademus. Verùm difficilis, & quæ recta ceruice trahitur reſpiratio, à conferto humore oritur. Quare cùm ea inde impenſius præpediatur, enitendum eſt vt humorum confluxus præripiatur. Quinetiam capiti opitulari decet, ne facilè eiuſmodi humoribus repleatur, eóſque promptè ad thoracem demittat. Itaque foris frictione & calidiori illitu, qui ad ſiccitatem etiam magis nutet, caput incaleſcat. adhæc humor medicamentis quæ naribus inſeruntur, reuellendus eſt. Poſtremò, ſi hæc non proſunt, vertex inurẽdus eſt. Intus exhibendæ ſunt antidoti quæ calfaciant exiccéntque modicè, eáque omnia quæ tenues fluxiones coire, ac vt educantur aptiores faciũt: cuiuſmodi eſt, quæ ex pæonia conficitur, & Andromachi, & Philonis, & aliæ quæpiam, de quibus in ſequenti libro agemus. Verùm ſi humores ad thoracem pulmonémque profluxerunt, ij medicamentis quæ attenuandi, incidendi, me-

diocriter calfaciendi, educendi, & concoquendi vi pollent, omni conatu ſunt expellendi. talia ſunt quę ex vrticæ ſemine, ſcilla, ſtyrace, & dulcis radiculę ſucco, atque eiuſmodi aliis paramus. hęc enim atque id genus, ſi ritè decentérque cõficiantur, incidunt, humoréſque qui thoraci infiguntur, educunt, ac ægrum exonerant. Quòd ſi vetuſteſcente vitio, quæ ægrè ducuntur, ad ventrem medicamentis quibuſdam purgantibus ad aluum, aut ad vrinam deriuabis, vtilius feceris, ægrúmque non parum leuaueris. Huic enim ſoli ex omnibus pulmonis thoracíſque affectibus, medicamentis aluum ſoluentibus, ac vrinã cientibus ſuccurritur: quippe reliqui omnes, ſi ita arte aut natura tractentur, in deterius prolabuntur. quare ſudores quoq; iis auxiliantur. Attamen vniuerſus victus eò ſpectet, vt parum cibi potúſque ſumat: ac quicquid pituitoſum & crudum ſuccum gignit, ablegetur. Animalia agreſtia, & omne quod manifeſtò ſiccare cenſetur, præferuntur: ſed ſicca & aſtringentia improbantur. Vinum detur ſubfuluum, & modice dulce. Inambulatio mediocris ante cibum non eſt inutilis, & ſomnus moderatus, ſed qui non ſtatim à cibo accerſatur. nam is cerebrum humectat, quod ilico pulmoni ſuam humiditatem impertit. Atque hac ratione eos qui difficulter reſpirant, & ægre ex pectore reiiciunt, quos *ἀναφορικοὺς* vocant Græci, curabis: quos nimirũ pituita exercet, quæ pulmonis cauernulas obſidet.

Cæterùm inflammatio, & ignis ſacer, quæ in pulmone, & ſepto tranſuerſo, & muſculis coſtas interſepientibus oboriuntur, peius hominem afficiunt, ac celerius auxilium poſtulant, nam cum partes adeo neceſſariæ, adeóque cordi vicinæ, à tam ingenti calore infeſtantur, repentina pericula, niſi eueſtigio ægro ſuccurratur, ſuccedũt. Primùm itaque omnium vena ſecãda eſt, & bis térque, ſi conſultum iudicabitur, & nihil erit quod hanc actionem neceſſariò impediat, ſanguis detrahendus. præterea ſi aluus non ſecedit, glandes ſolas ſubdere, eámque iritare oportet.

Quòd ſi dolor in latere obfirmetur, atque ad clauiculam & humerum pertineat vitium, id à loco patiente πλευρίτις Græcis nominatur, venã in cubito ſecare conuenit, & ſanguinem ſi opus fuerit, iterato detrahere: ne dum inflãmatio, atq; dolor quem ipſa excitat, copioſiorem attrahunt materiam, maximus ſimul & ægrè curabilis abſceſſus oboriatur. quippe maiores affectus, difficiliorem ſemper curationem admittunt. Vbi ſatis ſanguinis fluxiſſe tibi videbitur, tunc loco ſuccurrendum erit, exterius quidem concoquentibus ac emollientibus, cuiuſmodi ſunt quæ adipe anſerino, & gallinaceo, vel id genus alio, & oleo cõſtant. Interius autem iis quæ ex oleo amygdalino, & quod vocatur ſacchare, ac reliquis quæ leniunt, promptéque humores educunt, cõponuntur. Cæterùm hæc pinguia & dulcia eſſe debent, ita tamen, vt neque manifeſto excalfaciant, ne-

quę refrigerent,& magna ex parte morſu careãt: à reliquis verò alia qualitate notatis,medicamẽtis abſtinere oportet. Quæ offeruntur omnia tactu ſint calida. nam quæ non ſunt talia,& ſi alioqui expedire videantur, attamen ſua in contactu frigiditate,ea quæ educi expuíque poſtulãt,quaſi cõſtipant. Iam victus cunctis cùm acutè admodum ægritudo mouetur,ſit extremè tenuis. ꝙ ſi ad plures dies extenſam iri metus ſit, & hordei decorticati atque accuratè excocti & amygdalarum cremore: adhæc fructibus æſtiuis dulcibꝰ, & qui nullã acredinem nec aſtrictionem habeãt, erit vtendum. ſed omnia egelida exhibeto. Symptomata quę inſequuntur, ſunt,lateris dolor, ſpiritus difficultas,febris (atque hæc inflammationis magnitudini pro portione reſpondent) tuſsiculæ ſtimulantes, & faciei rubor. Porrò in melius aut deterius morbum inclinare arbitramur, prout in hanc illámve partem ſymptomata comitantia propendere cõſpicimus. nam ſi virium robur obnititur,& in iis quæ expuuntur, coctio apparet, febríſque & reſpirationis difficultas remittuntur, meliora: contra, vbi aliter ſe habent, eſt expectãdum. Olim autem in vniuerſum quæ ad iudicia attinent, didiciſti, quare inde occaſiones corrade, atque ita quę de pleuriticis cõiectaris, pronuncia. Cæterùm ſi inflãmatione ſacróq; igne pulmo & reliqua viſcera tentantur, haudquaquam idem vndiquaque victus, qui pleuriticis accommodatur, cõuenit, ſed communes om-

nibus ſunt, tum venæ ſectio, tum tenuis victus. verùm in lateris dolore, peculiaria ſunt dulcia, pinguia, & tactu tepida, quo humor promptius expellatur. nam cum hîc inflammatio in abſceſſum migrat, & pus colligitur, eſt vt eiiciatur habenda cura, ne in pulmonis cauis accumulatum, eáque obſepiens, ac ſpiritus iter intercludens, ægro ſuffocationis periculum creet. At illic cum inflammatio non ſuppuret, & ignis ſacer vrgeat, non minus facultate quàm tactu frigidis eſt pugnandum: quo ea quæ feruent, extinguantur, & quæ confluunt, repellantur. atque ea propter non modo his contenti ſumus, verum interdum quoque maiora auxilia aduocamus, ac quo inflammatio feruens ſedetur, foris refrigerantia quæpiam ex roſaceo & aceto, aut roſarum ſtillatitio liquore, aut ſemperuiui ſolaníque ſucco, vel eiuſmodi aliud imponimus. Verùm quia quòd vas diſruptum, aut eroſum, vel eius etiam oſculum adapertum ſit, ſanguis nonnunquam per pulmonem reijcitur: eius quoque cauſſę ſunt expendendæ, & iis conueniens adaptanda curatio. Atque cum ſanguis tuſsi reiectatur, communis omnibus eſt curãdi ratio, nempe ſanguinem extemplo vacuare, niſi aliud quippiam aduerſatur: ídque ſi neceſſe viſum fuerit, iterare, quo id quod eò proruit, aliò deriuetur, nec multitudine vaſa oppreſſa ruptionem intentent. Quod cæteris auxiliis vtilius eſt magíſq; neceſſarium, ne pars affecta inflammatione tentetur,

& ſuppuret, atque æger idcirco difficilius curetur. Victus ſi febris adeſt,erit is qui febrientibus confert: ſin ea abeſt,is qui cõualeſcentibus competit. Omnes à vino,niſi aliud impedit, acríque quouis edulio ſunt cõtinendi, atque in omnibus ſit modus quiſpiam. Quòd ſi ob copiam vaſorũ oſcilla reſerãtur, ex pedibus primùm ſanguis eſt detrahendus, vt effatu dignior ſit euacuatio & reuulſio: deinde è cubito quoque, ſi opus fuerit, demendus. Aſtringentibus præterea ac citra morſum ſiccantibus eſt vtendum,vt rupto vaſi cicatrix obducatur. Vitanda eſt contentio omnis,vociferatio,omníſque motus cõcitatior. hæc enim,atque eiuſmodi alia,ictus & rupturas laceſſunt. Cibi paucum ſuppeditent nutrimẽtum. Si violẽtia aliqua de cauſſa vas diſruptum eſt,etiam tunc ſanguis mittendus eſt, ne pondere grauatum intendatur,ac difficilius cicatricem admittat. poſtea medicamenta, quæ quoniam ſanguinem ſiſtendi vim habent, αἱμοστατικὰ appellantur, danda, qualia ſunt quæ ex ſuccis herbæ ſanguinalis, quam Græci πολύγονον vocant, plantaginis, & hypociſtidis, ſigillo item Lemnio ac ſpodio, atque eiuſmodi, quæ cicatricem inducere, ac citra morſum ſiccare perſuaſum eſt, conficiuntur. Qui verò ob eroſionem ſanguis è pulmone redditur, principio modicus eſſe videtur: at temporis progreſſu, interdum, ſi negligitur, ægros in grauiorem affectum quàm ſuperiora conijcit. nam à capite, aut alijs quibuſ-

dam vicinis partibus, humor erodens corrumpénſque in pulmonem illabés, atque in adeo teneris partibus immorans, viſceríque ſuam malitiam impertiens, ſua mordaci erodentíque facultate ea quibus inhæret, putrefacit ac erodit, indéque vlcus, quod quaſi paſcendo ſerpit, in pulmone progignitur. Sanguinem tuſsicula ſtimulans, quæ nihil quod memoratu dignum ſit educit, præcedit, atque inſuauitas quæpiã oboritur. dehinc aut paucus, aut multus, pro portione partis quæ corroditur, aut vaſis adiacentis, ſanguis erũpit, educitúrque. Itaque antea, ac prius q̃ ſanguis prorumpat, initium vnde fluxiones in pulmonem decũbunt, contrahere ac coercere oportet. ſimul verò atque fluere cœpit, educere & tenuare enitendum eſt, atque omni conatu abſumere. Quòd ſi quis prædominans in toto corpore erodẽs bilioſus, nitroſúsve humor, aut ſanguis corruptus reperietur, eum quoque medicamentis contemperare ac purgare decet, & cibis boni ſucci, leuibúſq;, vires refocillare. Iam verò ſi qua corporis parte vas antea fuerit eroſum, & ſãguis ea de cauſſa reiicitur, (quod ex eo ꝙ nulla magni momenti externa cauſſa anteceſsit, & ægri conſtitutione, ac victu præeũte cognoſces) primùm hîc quoque venæ ſectio accerſenda eſt, atque ita reliqua iam dicta curandi ratione æger, citra cõfertas purgationes, continendus eſt. deinde mediocriter lenientibus medicamentis, ea quæ ſine morſu exiccant & aſtringunt, miſceto: quo vul-

nus cicatrice coëat. Cæterùm hoc deterius erit, ſi febris corripit: inde enim vlcus increſcere, ac vicina quæque depopulari incipit: ac pus iam ꝓrumpit, & progrediens affectus, ægrum in tabem detrudit, vnde febris hectica emergit. ex quo iã malo, adeò graui & ægrè curabili, vix aliquẽ euadere conſpicias. eſt tamen omni ſtudio incũbendum, vt leuibꝰ & boni ſucci eduliis vires reficias, vulnúſque supernè educentibus & lenientibus medicamẽtis, quæ ſiccantibus citra morſum nõ careant detergas: de quibus ſigillatim tradetur. Verumenimuero quoniam alia quoque thoracis parte, abſceſſus qui pulmonis eſſentiam non attingant, proueniunt, de iis etiam quæ neceſſaria ſunt, proponantur. Proinde quia ceu antea docuimus, vitia quæ indidem conſiſtunt, tuſſi vt plurimum purgãtur, (raro enim per vrinam aut aluum rectam curationem inueniũt, aut ea parte exploduntur, licet hoc quãdoque eueniat) idcirco iſthæc ſemper tuſſi, vt expellantur, ídque lenientibus & extergentibus incidentibúſque ac educẽtibus moliri oportet. In iis autem tunc detergentia excedent, quãdo nimirum pus craſſum multum, ac vetuſtum fuerit: rurſus incidẽtia excellent, cum quæ educuntur lenta glutinoſáque ſunt. vt ſi vaſorum fuerit aſperitudo, lenientia cõferant. Eſt etiam quando laborantia loca, omnibus indigeãt. Quare opus eſt vt cuncta ſymptomata, temperamentum, & ægri affectum diſpoſitionémque percurras, atque ita demũ pro por-

tione medicamenta commiſceas. nam etſi in poſterum quæ mediocria ſunt, & commiſta eiuſmodi vitijs opitulari ſolent, tradentur, tamen ſi quæ quibus potiſsimũ conferant, aut quæ addenda vel demẽda potius ſunt, vt ægro opem feras, diſcernere nequis: fruſtra id volumen, ceu nihil vtilitatis reportaturus adibis. ſed ſi in hoc ſtudueris, vt ſimplicia cõpoſitáque, & quã quodque facultatem obtineat, pernoſcas: deinde morborũ propria & eorum diſcrimina, adhæc ægri temperamentum ac vires calleas: haud difficile erit ea inter ſe cõponere, ac ſingulis conuenientia accõmodare. Itaque cum cuipiam abſceſſum in thorace enatum cõſpiciemus, quem maximæ reſpirationes, & tuſſes, quæ plerunque hominẽ laceſſunt, prodent: & locum quem obſidet, tum pondus, tum dolor, ſiquis cõcomitabitur, veluti antea explicuimus, indicabunt: primùm iis quæ tenuant, incidunt, & cum hoc modicè leniunt, eſt vtendum, quò membrana quæ pus amplectitur, attenuetur. vbi verò ea diſrupta eſt, & pus iam erumpit, quo celerius promptiúſque id educatur, detergentia ſunt potiora: quale eſt quod ex marrubio, vtpote ſatis attenuãs, & quod ex eruo quod deterget magis, conſtat: atque alia quæ ex ſubſequenti de medicamẽtis volumine, cõgruere videbuntur. Cùm iam pus reijci deſijt, quæ ſine morſu ſiccant illis erunt admiſcenda, ſimul ne inde pulmo humeſcat, ac putredinem quampiã contrahat: ſimul ne locus affectus ſua natura ſic-

cior, in poſterum ab eo de more confluente materia leui negotio inficiatur. Atque hoc pacto puri & ſanguini, quę in pulmone thoracéque coguntur, ac per tuſsim eijciuntur, medeberis. Verùm quia cum thorax ex vulnere, caſúve afficitur, vt venulæ quæpiam diſrumpantur, aut ſuccũ ſuum effundant, ἐκχύμωμα hoc Græcis vocatur, ſanguis quoque tuſsi redditur: de eo etiam hoc aſſerere licet, quod venæ ſectionẽ poſtulat, eámque ſecundo ac tertio, vt ſymptomatis pro portione reſpondeat. ac ne effuſus ſanguis coactus in pus commigret, & difficiliorem ſui curationem faciat, tepida emollientiáque ſunt adhibenda medicamenta. Ad hæc mediocriter nutrire, & niſi febris acceſſerit, vini quoque tenuis aliquid, leuato iam malo, præbere, atque ita lauare decet: quòd ſemper vitia quæ thoraci adueniũt, ijs quæ pulmo experitur, ſint longè minus periculoſa, & mediocria magis.

DE STOMACHI AFFECTIBUS, Caput 5.

POSTHAEC de affectibus, qui ſtomachum, ventrem, & inteſtina tentãt, eſt nunc tractãdum: quin potius de eorum victu. anteà enim qua ratione morbi, qui vnãquanque nutritionis partẽ obſident, dignoſcãtur, tradidimus. proinde tibi, ceu qui laborantes partes agnoſcas, in præſentia curandi rationem explicabimus. Atque illud in primis non ignoraſſe decet, primùm om-

nium explorandum eſſe, quodnam fuerit membri quod expenditur, cum homo bene valeret, temperamentum: atque vtrum ſua natura ad calidiorem qualitatem, quàm quæ commoderata eſt, an ad frigidiorem, aut ad ſicciorem & humidiorem, vel commoderatam inclinaret. Prçterea num reliqua viſcera eadem cõſtent temperie, an aliqua alia excellãt: & an magis eius quod expẽditur tẽperiei aduerſentur, an minus: & nũ omnia, an nõnulla, deniq; ſint ne ea loco facultatéq; viciniora, necne. nam vbi hæc atq; eiuſmodi alia examinaueris, erũt tibi pro portione medicamẽta componenda, curatióque ſuccedet. Itaque ſi fortè tibi curandus proponetur, cui os ventriculi calida intemperie tentatur, inſpiciendum eſt, num ad calidius id abſceſsit, quàm cùm integra eſſet valetudine, & an adiacẽtia viſcera ſint multo quàm decet, & commoderato calidiora. nam ſi ita id eſſe temperatum repereris, intrepidè frigidis vteris, ac celerius, cum nullum eſt mẽbrum quod temperamẽto obnititur, opem ægro feres. Sin quod curatur frigidius erat tẽperato, iámq; aliqua de cauſſa calidius effectum eſt, haudquaquam æque ſecurè eſt refrigerandum: ſed à moderate refrigerãtibus ordiri, atque inde ſi ex vſu eſt, ad frigidiora progredi oportet. Quòd ſi adiacentia viſcera minus quoque ſunt quàm commoderatum calida: multo magis multus frigidorum vſus ſuſpectus vitandúſque eſt. non enim ea tantum, cui medemur, pars ſtudium noſtrũ po-
ſtulat:

ſtulat: verum etiam illæ quæ vicinæ ſunt, ne impenſiori cura, quam adhibemus ei quæ curatur, offendãtur, poſtulant. Contrà uerò agendũm eſt in ijs quarum contraria eſt conſtitutio. Proinde ſi frigida intẽperies infeſtat, nulláq; alia eſt pars cuius contraria intemperies eſt obſtaculo, vino fuluo vetuſtóque vtendum eſt, & piper, zinziber, ac ſi quod aliud eiuſmodi euidenter calfacit, dandum, & vniuerſus victus ſit calidior. Vtile eſt & antidotos præbere quæ calefacere poſſunt, quáſque priuatim poſtea explicabimus. Videntur præterea etiam exercitationes, quòd natiuum calorem exuſcitent, nonnihil prodeſſe. Atqui cùm intemperies ad calidius deflectit, potio ſit aqua, niſi aliud præpedierit. tunc enim tenui, aquoſo, & paucifero vino vtimur. Offerantur & piſces qui in ſaxis ſtabulantur elixi, frigidi ex aceto: ac potiſsimum animalium trunculi. quinetiam olera, lactuca, & intubus ſatiua, & ſi quod ex alimentis ad frigidum tendit. ſi verò humiditas præualet, parcior potus, & agreſtia potius animalia, cáque aſſa magis quàm elixa cõueniunt. Vehementius quoque exercendum eſt, vt calor roboratus excremẽtitios humores abſumat. Poſtremò quibus os vẽtriculi ſiccius eſt, elixa edulia & exiguo ſale cõdita aptiora ſunt. potus item copioſior, & olera, ac mediocris tantùm inambulatio, animíque plerunque remiſsio, ne motu incitatiori humor exhalet. Atque cùm intemperies ſunt nudę, hac victus ratione ægri inſtituendi ſunt: ſed ſi hu

mor quiſpiam exuberat, eum quoque demoliri oportet. Proindè ſi bilis amara affligit, victus ſit frigidiuſculus, ceu in calida dictum etiam eſt intemperie. ſed addenda ſunt detergentia, ac bilem explodentia. ſi quidem fuerit vetuſta, & imo ventriculi fundo inſidens, eam catapotiis ex aloë detergemus: ſin verò recens fuerit, & quodãmodo efferueſcens, refrigerãtibus & humectantibus, ac quadantenus attenuãtibus, obſtructionéſque tollentibus cõtemperanda eſt. cuiuſmodi ſunt quæ ex violis & aceto, & ſemine cucumeris, & portulaca, atque eiuſmodi, ſacchare cõficimus, ceu de his quoque dicemus. Si multa eſt bilis, quæ iam ægrum onerat, vbi antea tenuauerimus, ac meatus infarctu liberauerimus, aliquid quod flauã bilem valide purget prædictis eſt admiſcendũ, quo citius à noxa liberetur. Deinde vires refici debent, leuibus boníque ſucci eduliis. Quòd ſi redundantes humores frigidi ſunt & crudi, cõmunis quidem victus calidior ſit, ſed medicamenta exhibeãtur quæ tenuent, incidant, & meatus repurgẽt. talia ſunt quæ aromatis, & radicibus, ſeminibúſque calidis cõſtant, quæ ſigillatim recenſendi nunc mihi locus eſſe minimè videtur, Atqui ſi alioqui corruptelam ſentiunt, aut putruerunt humores, ſimplici calido frigidóve victu vtendum non eſt, verùm hunc quoque pro qualitatum dominio variare cõuenit. nam quòd putruerint, mediocris caloris ſenſus accedit: quòd verò magna ex parte ſint pituitoſi, frigoris ſunt

participes: præterea quòd craſſi ſint, ac ægrè ſecentur, calida incidentiáque medicamenta exigunt. Quocirca pro euincente qualitate, & medicamenta, & reliquum vniuerſum victum contemperare oportet, ſed ita vt ſemper extremas qualitates deuitemus. Si vigentes humores ſunt inter ſe cõmiſti, ex bile videlicet & pituita, victũ ſimul & medicamenta quæ adhibentur, vtrãque qualitatem obtinere neceſſe eſt, vt tamen magis indulgeamus illis, quibus aduerſus præpollẽtem humorem pugnamus. Hos haudquaquam hortabimur, vt balneis, aut exercitationibus acrioribus vtãtur, prius quàm attenuatis humoribus, & infarctu meatibus vindicatis. demum, ſi vſus flagitauerit, purgantibus quoque medicamentis eos eiecerimus, ac deinde vires recreauerimus. Verùm quia nonnulli facta ex ſola ſiti coniectura, ſæpenumero noxam loco opis adferũt, quòd ſitis cauſſam ſemper in bilem referant: ſcire de hoc quoque licet, quòd cùm pituita ſalſa nõnunquam in ventriculo cogitur, quæ tenuem linguæ humiditatem, corrupta vaporum qualitate abſumat, ſitis quidem ſenſus linguam vrget: verùm qui ibi continetur ſtagnans humor, turget, & educi potius deſiderat. Quo fit, vt dum multi, quibus adpetentia rationis expers imponit, bibunt, humorem augeant, & nihilo ſecus paulo poſt rurſum ſitiant: quòd potione qua ſitim extinguere ſe poſſe perſuadent, ea increſcat. Quare enitendum eſt ijs, ſi quibus aliis,

vt à potu abſtineant, ſitímque ſuſtineant. nam ſi nonnihil obnititur, æger ſitire deſinit, & ſi amplius reſiſtit, minus etiam in poſterum ſiti vexatur, quòd humor ita deficiat, ac ſicceſcat. Cæterũ iis quibus in ventriculi ore humor aliquis coaceruatur, vt vomitum moueant ſtudendum eſt: ita nanque promptius æger extricatur. Quòd ſi ſua ſponte humor is non ceſſerit, medicamentis ſupra infráve explodendus eſt: inde nimirum, quò ſua natura repit, vbi tamen eum antea concoxeris, tenuaris, ac meatus repurgaris. nã niſi humores ad eum ſtatum reduxeris, exhibito medicamento plus offenderis, quòd obſiſtentes commoueris ita, nõ autem expuleris: ipſi nanque, niſi antea tenuati, ac conuenientibus fuerint medicamentis concocti, haudquaquã promptè ſequuntur. Atque intẽperies nudas, humoréſque in ore ventriculi, aut in ventre redundantes, eiuſmodi victus curationíſque ratione tractabis: quibus verò medicamentis ſit vtendum, in ſequenti volumine tradetur. De vomitu verò id in præſentia dicere ſubit, non quòd æger vomat, ſed quid vomitu reiiciat, & quomodo ac quando contueri oportet. Proinde ſi os ventriculi refrigeratum cibos non complectitur, nec continet, aut fouet coquítque, exiguum quantitate, & qualitate calidum, tum cibi tum potionis dandum eſt. adhæc, medicamenta quæ ex aromatis cõſtant, exhibenda, foríſque emplaſtra quæ calfaciant imponẽda. quin & exercitatione mediocri, quæ calorẽ ſuc-

cendat, eſt opus. Nec edulia alia ſunt offerenda, aut prioribus accumulanda, antequam illa probè fuerint excocta: atque à cibo eſt quieſcēdum. & ita progredi decet, nihil nimis aut onerātibus, aut refrigerantibus. Quòd ſi quiſpiam fuerit humor mordax, qui vomitum laceſſat, is omni conatu contrariis medicamentis eſt contemperandus, ac mollibus quibuſdam, & quæ vires minimè conuellant, expurgandus, vt interim aliqua quę os ventriculi firment, commiſceantur. Vino vtendum eſt aquoſo, cibíſque leuiter refrigerantibus: nimius enim frigidorum vſus prorſus inutilis eſt: quippe quibus ob cōtinuum vomitum vitale robur debilitatur, promptè à frigidorum abuſu euincitur. Verùm quia nonnulli ſtatis certíſque quibuſdam, aut etiam incertis temporum circuitib⁹, varios humores, aliqui ſanguinē quoque vomitu extundunt, de his etiam neceſſaria ſunt tradenda. Proinde qui humores euomere conſueuerunt, id illis ob meatus quoſdam obcæcatos & occluſos vſu venire ſolet. ídq; quòd inferior exitus ob intemperiem, aut carnis quampiam excreſcētiam, vel naturalem interdum efformationē coarctat⁹ ſit: qua de re cùm qui iam exuberant humores in anguſtum cogantur locum, per ſuperiorem ventrē egrediuntur: eóſque ſimulátque viam illam ſibi fecerint familiarem, haud facile eſt aliò deducere. Atque quibus ex naturæ conformatione meatus, quo bilem deorſum ducit occluſus eſt, nulla ratione, quātumuis

nitaris, curare licet, quòd locus laborans ob obtutum non cadit, vt manus aliquā admittat operā, nec medicamenta applicari ei poſsint. At quę ob[ſ]vteri aliquod vitiū, eiuſmodi vomitu humores reiiciunt, omni conatu curandæ ſunt, prius quàm conſuetudo habitui naturali præualuerit, & curam difficiliorē effecerit. Quare ex iis quæ vomitu expelluntur, ſpecies copiáque humoris ſpectanda eſt: quinetiam, an dolor quiſpiam ante vomitum, locum aliquem, puta dextra aut ſiniſtra præcordia, vel ipſum ſolum vētriculi os obfirmatus obſidet, animaduertēdum. Fit enim nōnunquam vt cùm lienis meatus, qui humorē melancholicum excipit, eúmque dimittit, fuerit obſtructus: is humor ſurſum ferri cogatur, qui colore ſuo, & qualitate ſeipſum ꝓdit: eſt enim niger, & acerbus acidúſque. Idem flauæ pallidæque bili accidit, ſi veſica quę ab excipienda bile, χολιδόχος, & fellea noſtris nominatur, patitur. Quę vero porracea eſt & æruginoſa, in ore ſæpius ventriculi gigni conſpicitur, illácque reiicitur, ſi rectà deorſum illi non patet exitus, ac facilius illi affectui quàm reliquis medemur. Porrò hi omnes humores amari ſunt, tantóque magis, quanto minus aliis commiſcētur. Omnes igitur eiuſmodi ſtatim ab initio, vbi antea tenuātibus, incidētibúſque, tamen nō admodum vehementibus, ſed moderatis præparauerimus, medicamentis nō efficacibus neque validis ſunt purgandi. Progreſſu verò tēporis, ea quo meatus dilatētur, ſunt

intendenda, vt curationem inſtar terebrorum fabrilium inſtituas. ea nanque cuſpides acutas, quo promptè adigantur, habent: poſtea in latum ſemper magis magíſque aſſurgunt, vt maiora fiãt foramina. Sic vbi incidẽtibus magis magíſque vſus fueris, & meatus quodammodo iam patent, non diſsimili ratione à mitioribus purgantibus exorſus, ad validiora progredieris. ita nanque ſenſim procedens, prauam conſuetudinem immutabis, eámque in priſtinum ac naturalem habitum reſtitues. Verùm quia interdum frigidi accidíque humores redundant, & nonnunquam bilioſi, ac quandoque omnes ſimul vigent: medicamenta quoque, vt ad frigidum aut calidum pro portione inclinent, erunt commiſcenda: atque ita deinde omnis reliquus adornandus victus, vt nihil ſit quod non humorum exceſſum atque immoderantiam emendet, coerceátque. Cæterùm in omnibus, vires ob inſequentia ſymptomata laborantes reficere decet. ijs nanque defatigatis ac ſuccumbentibus, nulla amplius auxilia ſufficere meritò creduntur. Atque hac via eos qui varios alienóſque humores euomere conſueuerunt, curabis. Quòd ſi ſanguis vomitu redditur, id omnium eſt detèrrimum. quare antea in id ſtudendum, vt cum venæ ſectione, ſi vires ægri conſtant, deriuemus. deinde medicamentis accommodatis, cuiuſmodi ſunt quæ conſueto nomine ſanguinem ſiſtentia, & Græcis αἱμοστατικὰ vocantur, partes imbecillas roboremus, & denſemus.

Adhæc ventriculus diu ieiunus inaníſque minimè relinquatur, ſed aſsiduè cibus leuis, & qui ſuo lentore adhærẽs obſtruat, mediocritérque aſtringat, detur: ita nãque meatibus paulatim infarctis, ac paulatim fluxione repreſſa, eáque detractionibus ſenſim aliò auocata, praua cõſuetudo amputatur. quippe cuncta ſi opẽ admolimur, in melius: vt contra, ſi negligimus, in peius prolabuntur. Atque de his hactenus.

DE VENTRIS, ET INTESTInorum vitiis, Caput 6.

VBI aluus, ob ſupprimentia, quæ ἐφεκτικὰ nominantur, & vrinam mouentia ſiſtitur, ijs ſublatis, exiguis quibuſdam auxiliis priſtinam ſuã functionem recipit. erunt autem ea, clyſteres cibíque qui aluum molliunt. Quòd ſi ex vulnere in inteſtinis inflammatio præceſſerit, hæc difficilius curationem admittit: tentanda tamen eſt per ea quæ emolliunt, & vulneribus induntur, ἔμμοτα nominant, vtique ſi craſsiora inteſtina fuerint affecta. ea nanque interdum curãtur, cum interim tenuia omnẽ curandi rationem reſpuant. Quòd ſi alicuius momẽti obſtructio incidit, aut humores quidam in inteſtina fuerint illapſi, vbi cauſſæ præceſſerunt, aſsiduis clyſteribus aluus eſt emollienda, qui primùm molliẽtia, vt inflammatio remittatur, accipere debent, cuiuſmodi ſunt, qui oleo chamæmelino & lilino, & pinguitudinibus, quales ſunt anſerinæ, gallinaceæ, & ſuillæ, at

que herbis molliēdi vi prædítis probè ſedulóque excoctis, conſtant. ea enim omnia inflammationes coquunt, intenſa laxant, ac ægri dolorem mitigāt. Deinde leuato iam affectu, acrioribus quoque eſt vtendum, quo iritata inteſtina, eas quæ iam obduruerūt, fæces dimittat, & ſi quis crudus pituitoſúſque humor fuerit admixtus, vnà explodatur. Poſt hæc patefacto iam itinere, supernè etiam modicè purgatoriis aluum ducere oportet. Cibus ſint gallinaceorum & piſcium ſaxatilium, & ciceris iuſcula: atq; ab omni duro, quódque ægrè confici poteſt, edulio, abſtineatur. Vinum detur aquoſum & egelidum. Sed ſi ob humorum & potiſsimum calidiorum influxum, inteſtina inflammatione tentantur, à venæ ſectione ordiri, & in iam enumeratis clyſmatis deſinere cōuenit. Vict⁹ ratio ſit qualis ſuperiorib⁹ præſcripta eſt, niſi quòd in id propendere debeat, vt mediocriter refrigeret, & parcius nutriat. Quæ per os dantur medicamenta, ſint tenuium partium, & incidendi molliendíque vim obtineant: quibus ea quæ ſtomachum iuuant, εὐςόμαχα vocantur, adiiciantur, quo ipſe confirmatus, haud facilè ab eiuſmodi deſidendi neceſsitate ſubuertatur. hæc autem ſubſequenti volumine tradentur. Porrò fluctuationes & inflationes, affectus quidem ſunt mediocres, attamen & ipſi negociū ægris exhibent. mitiores autem redduntur, tum enematis iniectis, tum ſiccis ex milio, aut furfure fomentis. Quòd ſi his infeſtans ſpiritus non ce-

dit, ſiccam quoque cucurbitulam loco dolenti affigimus. Præterea vſui ſunt antidota, quæ ex ſeminibus quæ flatum diſcutiunt, ἄφυσα appellãt Græci, conficiuntur. Iuuantur etiam ilico victu modicè calido, & parco ac contracto. Balnea item, & moderata inambulatio non inutilis cenſetur. Cùm laxius inteſtinum, quod κῶλον appellatur, dolet, plurimæ moleſtiæ comitantur. Ac primùm incipiente morbo, ægrum cibo penitus interdicere oportet, & ſola ſimplici ſorbitione, qualis eſt, quæ ex cicere, piſcibúſque ſaxatilibus, cui olei quippiam tenuium partium, & aniſum, fœniculum, anethum, atque eiuſmodi alia admixta ſint, paratur. Infuſis adhæc ex mercuriali herba & beta, centaurio item & cucumere agreſti, atque oleo chamæmelino anethinóque, & cæteris id genus, aluus eſt ſollicitanda. Antidoti quoque aſſumendæ quæ colicæ nuncupantur. Vbi dolor mitior euaſit, carapotiis ex colocynthide, ex aloë, & aliis quæ ægro conferre exiſtimabis, vtendum. Vbi iam malum leuatur, ius pulli gallinacei exhibeatur, & balneũ æger adeat. Quòd ſi ad coxam aut veſicam infeſtans humor commigrat, hîc vrinæ difficultatem, illic coxendicis dolorem, quem ἰσχιάδα à loco nominant Græci, generat. Ac de vrinæ difficultate poſtea agemus, nunc de coxendice tractemus. Coxendicis dolor acriora infuſa deſiderat, item emplaſtra quæ calfaciant, humoréſque diſsipent, & purgantia, quæ eiuſmodi expellant. Victus

ad calidum inclinet. In balneum aſsiduè introducatur æger, vt humores exhalent. Quòd ſi ceu à parte validiore, rectà ad pedes humor detruditur, aut ad manus diſpergitur, pedum manuúmque dolores, quos ποδάγρας & χειράγρας nominant, committunt. Proinde quis ſit qui affligit humor, adhæc, ſimpléxne ſit an cõmiſtus, expendere decet. Principio cibum potúmque ſubtrahere, & aluum ſi opus ſit abluere, atque dolentem locum ceratis ex oleis & adipibus illinere oportet. Vbi iam inualeſcit affectus, balneum ingredi conuenit. Et quoniam materia eò propendens, facilè confluit, ipſa eſt antea reprimenda, ac retro compellenda accommodato victu: ac humorem magis vrgentem cònuenienti medicamento purgare, & opportuno victu corrigere, corpúſque abundè exercere & lauare decet. Vitare omnem cruditatem, eduliúmque quod prauum ſuccum generat, oportet: vt ſemper à menſa exurgat, antè quàm ſe ſaturum eſſe ſentiat. ita nãque prõptè aſſumptos cibos euincet concoctio, & æger fluxiones quas cruditates gignunt, declinabit. Poſterius autem ea quæ locis dolentibus illita iuuant, & quibus humores purgare debemus, explicabuntur: quare nunc ad ea quæ per aluum ſecedunt, accedamus. Ea quæ aluus reddit, aut ob copiam, aut quòd varia multiformiáque ſunt, praua cenſentur. Ob copiam quidem, quando plura, quàm quæ oblatis pro portione reſpondent, excernuntur, quod

aut propter medicamentoſam qualitatē ingeſtorum, aut ob internum affectū accidit. Si ob qualitatem medicamentoſam, promptè, modo æger ab eiuſmodi abſtineat, & conuenientem cibum aſſumat, curatur. Cùm verò ob internum affectū copioſiora ſecedunt, id aut quòd animal ali deſinat, aut quòd humor quiſpiam laceſſat, euenit. Corpus porrò non alitur, & in ἀτροφίαν incidit, ob ſiccitatem, aut præcluſionem, aut obſtructionem meatuum, vnde alimentum in corpus diducitur. Itaque illis primùm eſt adhibenda cura, ea quam propoſuimus curādi ratione: nempe, partim irrigantibus & humectantibus, partim attenuantibus, & cōgrua medicamentorum compoſitione meatus repurgantibus. Sic laceſſentes atque mordētes humores, iis quę cōtēperandi vim obtinent, retundere oportet. Noſti porrò, id antea edoctus, qua victus formula id præſtandum ſit: verùm quia vbi natura aſſueuit aliquò fluxionem tranſmittere, haudquaquam ſua ſponte retinet ſe, haud aliter quàm qui per decliuem quempiam locum decurrunt, interdum vel inuiti, primo impetu loci ſitū iuuāte, prorſum progrediuntur: hîc quoque in omnibus affectibus quos fluxiones generant, aliò earum impetus detorquere oportet: vt interim non obliuiſcamur, relaxatis ex diutina influxione locis, robur addere, eáque commiſtis quibuſdam medicamentis cōfirmare. Etenim ſi in vētrem, exempli gratia, inteſtináque humorum fluxio illabitur, eam om-

nino per vrinam abducere deriuaréque oportet. quare iis quæ vrinam pellunt vtendum erit. Verū quia ex continua fluxione antea relaxata loca firmare decet, vnà cū vrinā mouētibus aſtringētia, quę ea quibus admouētur cōtrahere & robur adiicere eſt perſuaſum, ſunt admiſcēda. Et quoniā qui fluūt humores, modò acriores ſunt, modò lēti ac ſubfrigidi, pro eorū exceſſu medicamētorū quæ exhibētur, facultates quoq; ac qualitates cōmiſcere decet, illiſq; has viciſsim opponere, quo per eiuſmodi frigidorū calidorúmve cōplexū, id quod deficit ſupplere queamus. ita nanque medicamentis ex aduerſo morbum oppugnantibus id quod commoderatum eſt, & ſalutare, & elementorum miſtioni reſpondens, comparabitur. Cæterùm non tantum medicamenta ea ratione ſunt permiſcenda, ſed victus quoque ſi vſus flagitat, ita euariandus eſt, epithematáque aſtringentia, quæ vnà refrigerent aut calfaciant, pro pręualentium affectuum portione, ſuperimponenda. Verùm quia cum affectibus quos fluxiones cōmittūt, & potiſsimum iis qui ex acrioribus humoribus oriuntur, vulnera quæ inteſtina depaſcāt, ob humorum eroſionem, cōnectuntur, & malum ingeminatur, quòd ſemper humor noxius confluat, ſempérque affectus iam vulnerati inteſtini increſcat: primùm victu ac medicamentis noxij humoris qualitatem contemperabis, deinde alio vetuſteſcentem auocare conaberis: ac laboranti loco, tum foris, tum intus robur

per ea quæ aſtringere ac refrigerare poſſunt conciliabis. Porrò quoniam quæ exhibentur, nō niſi temporis ſpatio ad affectum locum deferũtur, ac plurimum ſuæ facultatis, quòd cum multis anteà aliis conuerſentur, extinguatur: adhæc quæ foris dãtur, ob id quòd multa alia membra permeent, haud promptè opem ferant: ſatius eſt ea clyſteribus abluere, quibus aſtringentia, ſuóque lentore adhærentia, & quæ ſanguinis curſui occurrere cenſentur, fuerint permixta. quo ex omnibus cicatrix partibus antea ſauciatis ac vulneratis inducatur. Quin ſi quid ita ſuaſerit, ne ab acrioribus quidem ac validioribus eſt abſtinendum: cuiuſmodi ſunt, quæ paſtillũ Andronis, aut Polyidæ ſigillum accipiunt, ac cum liquore aliquo conuenienti infunduntur. Sint autem omnia modicè tepida, ne ſuo contactu offendant. Quòd ſi vitiũ cum febre cõſtiterit, circa principia, cùm adhuc humores vigent, tenuis victus ex vſu eſt. Verùm temporis progreſſu, vbi iam aluus ſatis liquida fluxit, ac febris quieuit, ad pleniorem victum eſt tranſeundum, non tamen perinde atque illis qui ſimpliciter febriunt, victus eſt proponẽdus, ſed aliquid hîc & copiæ, & qualitati eſt adijciendum. nam quod cum euacuationibus ſimul quoque naturalis calor exhalauit, vitaléque robur exolutum eſt: enitendum eſt, vt vires victu craſſiore reficiantur. Si vero cum iis quæ excernuntur cruenta quæpiam ramenta exeunt, eduliis ac fructibus quæ lentore ſuo infarciant aſtringántque

que, eſt vtendum. Cibi rationem obtinebit ferculum quod ex amygdalarum cremore ac amylo conficitur. Quod ſi cum ſucco rhois culinarij paretur, in præpollente affectu, validius erit ferculum. Aequè confert & portulaca, ſi abiecta ſępius aqua excoquatur. ita enim ſiſtit, ſi cum aceto, aut vuarum immaturarũ acidorúmve punicorum aut ſimilium ſucco exhibeatur. His ſuccedit commodus quoque cibus inclinata iam febre, milium aſſum, quod cum cremore rhois culinarij paratur, & oryza frixa. Poſt hęc ſequuntur animalium extrema, quæ ex aceto, & aſtringente eiuſmodi offeruntur. A vino prorſus arcendi ſunt ægri, niſi ob immodicam vacuationem, caloríſque diſsipationem, metus ingruat, ne animus deficiat. Vtendum autem eſt potionis vice ijs quæ ex ſucco cotoneorum, aut myrtorum, aut roſarum conficiuntur. Atque tu, qui reliqua ſupprimentia medicamenta calles, talibus affectibus idoneas potiones componere poteris: ac nos quoque de iis in ſequenti volumine tractabimus. Clyſteres ex ſtillatitio roſarum liquore, & hordei cremore, cui antea ſuccus rhois opſoniorum fuerit commiſtus, infundentur, quo ſordes eluantur, & mordax acrimonia retundatur. Dehinc ijs ſigillum Lemnium, bolum Armeniacum, & ſanguinem qui vocatur draconis, amylum, & ceruſſam, & quodcunque iuxta vitij exceſſum competere duces, admiſcebis. Succum item plãtaginis, ac

ſanguinalis herbæ, vt omniũ præſidio ac ope inteſtinis vulneratis manus minimè fruſtra admoliaris. Sorba præterea, & meſpila, myrti item, & oxyacanthæ fructus, punica acida, & mala aſtringentia, pyra, & quodcunque eſt eiuſmodi edulium, inteſtinorum difficultati opportunum habetur medicamentum. Iam verò horum, ac prędictarum herbarum, & ſi quod aliud aſtringere ſuaptè natura ſolet, ſucci, vnà cum farina cocti, vel per ſe abdomini impoſiti, inteſtinis robur quodpiam addere ſolent. Iuuant & cocti ſi vti datur, aſparagi, cùm ſucco alicui aſtringenti intinguntur, quòd eorum ope fluxionem quodammodo ad vrinam auertimus. eſt quippe hoc quoque ex iis quæ nequaquam neglectui haberi debẽt. Quare integrum erit tibi per explicatam methodum, quid præſtet expendere, atque id factitando exequi. Cæterùm quia tineſmi ex mordacibus ſalſisq́ue humoribus inteſtino recto impactis oriuntur, num ij in toto corpore abundẽt, expendemus, ac mediocriter purgantibus educentes, ægrum ab aſsidua aſſurgendi moleſtia liberabimus. Adhæc tum diſcutientibus, tum modicè aſtringentibus laborantem ſedem fouentes, nihilo ſecius ægro opem tulerimus. Eodem modo, quibus ob fluxionẽ quampiam in venas quæ ad anum pertingunt, (αἱμοῤῥοΐδας quòd ſępe ſanguinem fundant, vocant Græci.) illabentem, eæ intenduntur, ac dolent, partim diſcutientes, partim repellentes fouemus. His nonnunquam ex

intima

intima cubiti vena ſanguinem detrahimus, quando nimirum ex ſanguinis copia, aut naturæ conſuetudine, id prouenire arbitramur. nam ſiquando exuberantem ſanguinem vacuare ſolitæ, ſupprimuntur, intumeſcunt, ac inflammantur, rectúmque interdum inteſtinum euertunt. Quare primùm, ceu diximus, venæ in cubito ſectione is reuellendus eſt: deinde diſcutiẽtibus, aſtringentibúſque medicamentis, patientis loci dolor mitigandus. Quòd ſi obfirmata fluxio neque reuulſionibus cedit, nec epithematis lenitur, metúſq; eſt ne temporis ſpatio in abſceſſum abeat, hominémque in aliud morbi genus deducat: hirudines cæcis hæmorrhoidibus admouẽdæ. Vbi enim ita ſufficiens ierit ſanguis, æger melius deget. Poſtquam iam pars in abſceſſum diſceſsit, curatio quę vulneribus, impoſitis linamentis accõmodatur, ἔμμοτον vocant, adhibenda eſt, aduocata antea manuum opera, ſi ſuapte vi abſceſſus non diſrumpitur, & medicamentis morſus expertibus eum extergemus, carnémque alemus, & loco laboranti cicatricem inducemus. quorum omnium materia ſigillatim conſcribetur.

Quòd ſi ex acri erodentéque quopiam illapſo humore fiſtula oboritur, principio huic per exiccantia citra morſum, cicatricem addere ſtudendum eſt. Quod ſi vitium medicamentis nõ ceſſerit, ſpecillo demiſſo, & altitudine antea explorata, ferramentum quodpiam leue & flexile per fiſtulam impellemus, deinde eo viciſsim per re-

ctum inteſtinum educto, ac podice quaſi extracto, carnem quæ inter fiſtulam & internam recti inteſtini ſuperficiem intercedit, incidimus, vt vnus eorum quę deſcendunt pateat exitus. Si multum inter fiſtulam & rectum inteſtinum carnis interponitur, aut cùm fiſtula pertentatur, perquã altè peruenire videtur, ſecandũ minimè eſt. nam dum ſectio incautius obitur, interdũ ſimul quoque muſculos inteſtinũ rectum conſtringentes, præſcindimus, nequítque in poſterum æger delabentem fęcem cõtinere, ſed inuitus, quòd claudentes inteſtinum rectũ muſculi ſint affecti, egerere cogitur. Cùm verò fiſtula in altũ penetrat, ſi eam apprehendere neque diſſecare facilè licet, ne tentanda quidem eſt manus opera. Attamen vbi manus fuerimus admoliti, eadem qua in aliis curatione vti oportet, linamentis plagæ inditis (ne ſua ſponte cicatrice obducta coëat, eandémque denuò fiſtulam efficiat,) eius oſcula diducentes, & dilatantes. Sed enim laborantis partis affectuum communione, imprudentes ab ordine diuertimus, & ad particularia magíſque mediocria eius vitia prius peruenimus, quàm ea quæ ſunt maioris momẽti omnia explicuimus. Quare redeundum eſt, ac ea quæ deſunt proponenda. Itaque cum dolor inteſtinorum, ac ramenta cruenta, biliſque variæ ſpecies apparent, inteſtinorum difficultatem denunciant. Atque de iis quantum neceſſe eſt, diximus. Verùm cùm dolor abeſt, neque adeò continuum deſidendi eſt

deſiderium ac tineſmus, qui mediocriter vacuet: ſed confertim aliquid lotioni nuper mactatæ carnis adſimile, effluit, & iecur intumeſcit, aut grauitas dolór ve comitatur: quidã id δυσεντερίαν ἡπατικὴν, noſtri quoq; à iecinore fluxum hepaticũ dixerunt. Victus ſuperiori ſimilis conuenit, nempe is qui aſtringentibus & infarcientibus, refrigerantibúsque medicamentis & cibis conſtat. Verùm hoc intereſt, quòd neque clyſmatis, aut fomentis. (nihil enim iteſtina mali ſentiunt) neque vrinam cientibus, quòd pars quæ primùm illa excipit, ſit affecta, æger opus habeat. ſed ſatius eſt, quæ refrigerent & aſtringant foris iocinori ſuperimponere. ita nanque recepto priſtino robore, quod propter infirmitatem amiſerat, ſubſiſtet & ſupprimetur. Si quid mordax aut iritans infeſtant, id victu lenietur, & contemperabitur. Cæterùm quia ſermo nos ad iecur deduxit, de eius quoque, ac lienis vitijs, & de vniuerſo eorum victu, quantum opus eſt, iam pertractare licet, vt in ijs etiam corporis quædam ſequela ſeruetur.

DE IECINORIS LIENI'SQVE affectibus, Caput 7.

ITAQVE cùm calor vrget, quo contemperatio inſequatur, & nimius calor temperiem inueniat, frigida ſunt accommodata. quare in cibum intubus domeſtica, cucumis crudus, lactuca, & animaliũ extrema dabuntur, eáq; pręſtabit

aceto cōdire. ex piſcibus verò ſaxatiles, raiæ, paſſeres, cruſtacea, & mollia omnia ſunt idonea. Vino aut penitus abſtinēdum eſt, aut tenui, albo & aquoſo vtendum. Sanguini præterea, ſi res exigit, demere, ac medicamenta conſimilia exhibere conuenit, nempe quæ ex intubo erratico, & portulacæ, cucumeríſque ſemine, & quod vocatur ſantalo conſtant. adhæc quæ ex violis, roſis, nymphæa, & ſi quid eſt aliud quod refrigerare cenſetur, conficiuntur: de quibus nos poſtea priuatim dilucidius verba faciemus. Contrariis verò certabimus, ſi in prædictis partib⁹ perfrictionem quampiam adeſſe iudicabimus. nam fercula ad calidius declinabunt, & vinum vetus ac fuluum exhibebimus, antidotóſque quæ ex aromatis flatúmque diſcutiētibus parantur ſeminibus. Balneum expedit moderatū, exercitatióque quę ſatis ſit, ſed concitatior eſſe debet, vt calor natiuus accendatur. Quòd ſi hæ partes fuerint inflāmatæ aut refrigeratæ, victus & medicamēta quę conueniunt, erunt intendenda. Verùm quo pacto eiuſmodi membrorum inflāmatio ac potiſsimum iecinoris, ſit tractanda, diligenter animum aduertere oportet. nam cum eiuſmodi quædam incidit ſuſpicio, primū bis térve ſanguinis quod ſatis eſt ſi æger admittit, detrahe, & ventrem ablue, & tenui victu vtere: deinde epithematis, quę ſuper laborante loco dantur, refrigerantibus cōmiſcenda ſunt, quæ aſtringant, & modice emolliant, diſcutiántque: qualia ex ſucco ſemperuiui,

& ſolani, roſiſque & earum ſtillatitio liquore, itẽ roſaceo & melino oleo concinnamus, nonnunq̃ abſinthiũ quoque oleo incoquẽtes imponimus. Vtroque enim opus eſt. nam ſi emolliẽtia ſola & cõcoquentia adhibẽtur, iecinoris robur relaxãt, & parti imbecillitatem quampiam inferunt, metúſque eſt ne ſyncope ſuccedat: & refrigerantia ſola, humorem ſi quis in membro continetur, cogunt, atque euaneſcente & intabeſcente calore durities inſequitur, quam σκίῤῥον appellant: præcipuè ſi ſanguinis redundantia antea non fuerit euacuata. Porrò vbi membrum hoc ſcirrhum cõtraxit, haud promptè curationem admittit: & nõ ita multo pòſt, tum alij affectus, tum mors accedit. Atqui ſunt quidem longè moderatiores, qui à liene oboriuntur, attamen hi quoque temporis ſpatio ad ſummam malitiam progrediũtur. Deteriores multo ſunt, velociúſque periculum, qui ab indurato iecinore gignuntur, procreant. hinc nanque macies illa extrema, quam ἀτροφίαν vocãt, ac peſsimum aquę intercutis genus proueniunt. nam quòd viſcus pro natiuo rubore functiones ſuas non obeat, alimentum ægrè in corpus diducitur, & quod diſtribui debet, haud ritè in ſanguinem commutatur: quo fit vt aquoſus ſit ſanguis, nec adhærere poſsit. Cúmque non agglutinatur, huc & illuc diffluit & infunditur, cutémque intendit, ac tumorem aqueum turgentémque committit. Scirrhus itaque iecinoris deterrimus eſt: cui malitia eſt ſecundus, lienis: qui &

ipſe iecinori, ſi negligitur, ſuum impertit vitium, & in conſenſum trahit: ac in conſimilem iam di ctæ conſtitutionem deducit. Quapropter ſimul atque iecur aut lienem alicui induratum eſſe cõ-ſpexerimus, exterius emollientia & concoquen tia adhibere oportet, quo ſcirrhus mollior fiat, & relaxetur. Verùm neque nimis calidis eſt opus, neque rurſus frigidis, maximè in iecinore, ſed cũ manifeſta ſiccitate commoderatis, quibus aſtrin gentia ſunt commiſcenda, ne ab emollientibus membri robur infirmetur ac exoluatur. Sint autem quæ ſuper liene dantur, vehemẽtiora, & ma gis calefaciant emolliántque, ac minus aſtringãt, quòd id membrũ eiuſmodi toleret & ſuſtineat. Adhęc attenuantibus, infarctu vindicantibus, & vrinã mouentibus vtendum eſt, quo meatus mediocriter pateant, & ſcirrhi reliquiæ expellantur. Sint autem & hîc quæ lieni admouentur valentiora calidioráque: quæ verò iecinori applicãtur, commoderata ac remiſſa. Vtriſque tamen etiam concoquentia commiſceantur, vt ſcirrhus emol liatur. Victus detur tenuans, cum non euidenti calore, & boni ſucci, quíque nihil craſsi gignat. Sunt nãque hîc edulia quæ craſſum ſuccũ creant & meatus infarciunt, fugienda. Vinum ſit tenue & aquoſum. Aſparagi item, capparis, apium, fœniculum, & ciceris iuſculum conueniunt. piſces quoque ſaxatiles, & pulli gallinacei accommodantur. Balneum denique commoderatum & quod qualitate non exiccet, haud eſt inutile.

Atqui quēadmodum ex inflammatione antecedente, quam ſcirrhus inſequitur, aqueæ quædam affuſiones oriuntur: ita ſi frigiditas præceſſit, frigidíque humores exuberant, & meatus infarciuntur, malus habitus, ac deinde, ſi æger neglecti⁹ habetur, aquæ intercutes ſuccedūt. Quare vniuerſa victus ratio ad caliditatem ſpectet, vímque habeat tenuandi. Medicamenta quoque eodem modo ſunt paranda, quibus vrinam mouentia, quo collectus humor illac etiam excernatur, permiſceantur. Exercitationes & balnea conueniunt. Siquis fuerit in viſceribus tumor, quæ calfaciant, molliant, & in halitum diſsipent, ſunt inungenda: vt ex omnibus in victu ſecuritas tibi paretur. Atque hac ratione prius quàm aqua intercus fuerit omnino collecta, victus eſt inſtituendus. Vbi iam affectus conſtitit, vrinam ducentibus vtendum eſt: potiſsimum valentioribus, niſi ex inflammatione aut ſcirrho vitij fuerit origo. tunc enim clementiora ſunt prçponenda. ijs adhæc quæ aluum ducūt, & aquam detrahunt ſenſim æger eſt vacuandus, ne ex confertis vacuationibus virtus fatigetur, & tamen paulatim laborans leuetur. Vtendum nihilo ſecius & inunctionibus in abdomine quæ diſcutiant & exiccent. Nonnihil malleolos ſcalpello incidētes humorem paulatim effluere ſinunt. eſt enim ſummopere animaduertendum, ne affatim excernatur. nam cùm cōfertis vacuationib⁹ ſpiritus viciſsim attrahatur, quo nihil ſit vacui,

ſi quid eſt ſpiritus vitalis, ſimul cum vacuitate attrahitur: quo fit vt de repente animi deliquium mórsque ſuperueniat. Quare tum in hydropico morbo, tum maximis abſceſsibus ſemper repētinas & cumulatas euacuationes vitare oportet, ꝙ maxima ex parte mortem inferant. Victus ſit ſiccior: quare & animalia agreſtia præferuntur, & aſſa elixis. Vinum ſit vetuſtum, & meracius, niſi & ſcirrhus & iecinoris inflammatio commiſerit. Potio ſit exigua, conueniunt balnea ſponte nata, quæ nitrum & atramētum ſutorium & ſulphur ſapiant. Atque hoc victu eæ hydropis ſpecies, quas ἀσκίτας & ἀνασάρκας appellant Græci, curantur. Verùm tympaniç præter reliquum victum, cibo, potioni, & inunctionibus ſemina quę flatum diſcutiunt, ſunt permiſcenda, quòd vtplurimum craſſus caliginoſúsque ſit ſpiritus qui infeſtet. At verò quia ob immodicas euacuationes, ceu in venarū ſedis fluxu inueterato, & profluuio muliebri, atque vetuſteſcente affectu cœliaco: adhæc propter ſuppreſſas ſolitas excretiones, veluti in vetuſtis hæmorrhoidibus retentis menſtruíſque mulierum purgationibꝰ cohibitis, ne in hydropen incidant, periclitantur homines, quòd ex immoderata vacuatione iecur refrigeretur, & ſanguis aqueam naturam contrahat, atque idcirco vtpote diſsimilaris nō agglutinetur, ſed temerè innatans, aqueas affuſiones cōſtituat: ob aſtrictiones verò coaceruetur & calor extinguatur, propterea quòd ſpiritus vitalis loci angu-

ſtia coarctatus non aſpiret, atque ideo iecur ſuffocetur, cæteráque eiuſmodi patiatur, ac imbecillum fiat, & aqueum in poſterum ſanguinem gignat, primæ cauſſæ expendendæ ſunt. Atque retentiones quidem, puta in hæmorrhoidibus ora vaſorum reſerantibus atque iritantibus medicamentis diſſoluere conuenit. in menſtruis verò, ſiquidẽ ſimpliciter ſiſtuntur, hîc quoque reſerantibus opus eſt: ſin ſcirrhus quiſpiam, ſiue inflammatio, ſiue in latus cõuerſio, ſeu ex ſiccitate præcluſio, ea ſupprimit, primùm cauſſæ molliẽtibus, humectantibus, ac laxantibus, quemadmodũ denuò poſtea docebimus, ſunt tollendæ: deinde vaſorum ora patefaciendi & trahendi vi præditis vtendum. ſiquidem conſuetis vacuationibus reuocatis, æger in ſanitatem priſtinam reſtituitur. Expedit tamẽ vt iis ex pedibus ſanguis demattur, & hirudines admoueantur, atque ſcalpello cutis incidatur: quo vaſa onere leuentur, locáque quæ curantur, leuiora iam facta facilè medicamentis cõcedant. Edulia porrò hîc quoque quæ parum alant, bonúmque generent ſuccum, quibus attenuantia vrináſque mouẽtia fuerint admixta, ſunt offerenda. In morbi principio, balnea exercitiáque non accommodantur: at vbi ſanguis ſemel iteratóque miſſus fuerit, humoréſque cõuenienti medicamẽto fuerint repurgati, mediocris exercitatio balneúmque conuenit. nam dum corpus adhuc repletum eſt, ſpiritúſque in arctum cogitur, confertis non eſt motibus corpus concu-

tiendum, quòd humores ita exagitentur, & calor naturalis ſuffocetur, neque quicquam effatu dignum diſcutiatur. Cæterùm ſi ob immodicos fluxus hydropes inſequuntur, vaſa relaxata patentiáque claudentibus & denſantibus ſunt contrahenda. Vires cibis boni ſucci coctúque facilibus, & qui ſatis nutriant reficiantur. Vinum ſit vetus. Dentur & antidoti quæ calfaciant & reprimant, ceu priuatim de omnibus tradetur. Balnea & exercitia ſint mediocria prorſus, vt hæc calorem exuſcitare, illa meatus reſerare, atque aliquid excrementitiæ humiditatis diſcutere valeant. Exhibenda ſunt & quæ urinã cieant, & modicè aquam ducant, & paulatim vires recreent. Atque hac ratione hydropis ſpecies tum dignoſces, tum curabis. Porrò quemadmodum ob lienis iecinorísque imbecillitatem aqueæ affuſiones conflantur, ita ab iiſdem uiſceribus, ob alias tamen cauſſas, à iecinore quidem arquatus oboritur, à liene verò qui gignitur, nomine caret. Atque arquatus à bile quæ è veſica fellea regurgitat diffunditúrque, prouenit: alter vero ab humore qui in liene cogitur, procreatur. Proinde iis qui arquato corripiuntur, ſi quidem febris adeſt, tenuem victum imperare, puta intubum tum ſatiuam, tum erraticam: aluum enemate eluere, & niſi aliud obſtat, ſanguinem modicum educere conuenit. Deinde vbi deſijt febris, victu mediocriter tenuante, boníque ſucci, & parcè nutrienti uires refocillare decet.

Quin & medicamenta quæ vrinam moueant, nec euidenter calfaciant,parare,atque ea dilucu-lò ieiuno exhibere. Vinum ſit aqueum,vbi meatus ſunt repurgati, & obſtructionibus vindicati, medicamentis bilem purgantibus,veluti poſtea dicemus,expurgandi.Interdicātur balnea & exercitationes antequàm omnino æger valetudinem receperit. Simul verò atque interna fuerint repurgata,ſiquid quod nondum planè ſit diſcuſſum,pallidi ad ſuperficiē defertur:id balneis, & ſudorem mouentibus eſt euacuandum. Cæterùm ſi lien eodem vitio afficiatur, idem quoque victus competit, ſed qui hoc tantum à ſuperiori diſter,vt eò minus ſit frigidus, tenuandíque magis vi ſit præditus,quo pars eſt frigidior, & craſſiori ſucco alitur.Quare cum calor in hoc viſcere perſentitur, tenui modicéq; refrigerāte victu eſt opus:cui ſi calor leuetur, non eſt diutius immorandum.facilè nanque humores indidē infarciuntur, coeúntque, quo fit vt vrinam mouētia & tenuantia accommodentur, deinde purgans, quale res poſtulat aduocetur. Venam non expedit ſecare, niſi aliud admodum vrgere conſpicitur.Balnea & exercitia ſint moderata, niſi febris dehortetur. Potus ſit vinum,tenue quidem, ſed non valde aqueum. Atque hac ratione arquato, & ei qui è liene natus, nomine caret, medeberis. Porrò diabetes, iecinoris,renúmque eſt affectus, qui nihil aliud eſt quàm profluuium quoddam per vrinā. Quare vt in alui profluuio,

fluxionem per vrinam cientia deriuamus, & aluum reprimentibus ipſam ſiſtimus : ita hîc viceuerſa eſt inſtituenda curatio, & ſuo lentore infarcientibus, aſtringentibúſque, & refrigerantibus fluxum cohibere, ac modicè emollientibus ventrem laxare decet. Quapropter amylum, oryza, ſimilago, & id genus alia illinentia ac emplaſtica, quæ citra manifeſtum calorem craſſum ſuccum gignunt, cõducere cenſentur, niſi febris adſit, & omnia quæ tenuibus partibus cõſtant ac vrinam mouent, auerruncanda. Sed nec balnea, nec exercitationes ſunt opportuna. Non alienum eſt quę refrigerent iecinori renibúſque ſuperimponere, vt deſinente febre, ſimul quoque humiditatũ attractio deficiat. Qui ob renum debilitatem aſsiduè meiunt, hi ſi emplaſtris roborantibus iuuantur, & parci bibũt, atque aqueum humidúmque victum deuitant, valetudinem recipiunt. Cæterũ quia ad renes vſq; oratione peruenimus, age victum vitiorum quibus vaſa vrinaria infeſtantur, quantum res exigit, tradamus.

DE VITIIS QVIBVS VRInaria vaſa, partéſque naturales tentantur. Caput 8.

CRVOR ergo, & pus, & humor quiſpiam lentus, ramẽtáque & calculi varia ratione, prout variis quoque de cauſsis renes veſicáve laborant, meiendo redduntur. Quare cum cruorem à renib⁹ aut veſica, ex iis notis quæ id diſcernere do-

cent ire ſuſpicabimur: ſiquidem id ob multitudinem, & rarefactionem, ac imbecillitatem renum euenire coniectabimus, venas nephriticas, quæ per cubitum feruntur, ſecabimus, ac ſecundò ſanguini dememus, quo ſatis vacuemus, copiámque minuamus, ac ſanguinis fluxum inde retraham⁹. Loco deinde laboranti ea medicamenta quæ robur addunt, quibus nihil quod apertè iam calefaciat, admiſtum ſit, imponemus. Dabimus tamen ea quoque quæ ſuo lętore meatus infarciunt, & aſtringunt, commiſcentes quæpiam quæ mediocriter vrinam mouent, vt videlicet hęc emplaſticis illis ac aſtringētibus viam ſternant: ſiquidem vrinam mouentia ſola hoc caſu, quòd magna ex parte ſtimulent, nō ſunt accommodata. Quòd ſi vena aliqua fuerit diſrupta, deterius quidē eſt malum, attamen eandem exigit curandi rationem. Hîc ea quę ſanguinē ſiſtentia nuncupantur, ſunt permiſcenda, & paulatim ſanguini detrahendū, nempe vt eam ob rem venam ſecemus, quo ſanguinis curſus reuellatur. Vita in ocio & quiete eſt traducenda, vt ab omni motu valentiori, omníque re acri ceu mordente ac iritante, abſtineatur. Balnea ſint pauca & rara, vt ea quæ indurata ſunt, ſi ita vſus poſtulat, tantummodo humectentur. Quæ rarefaciunt, & ora venarum aperiunt, ſunt inutilia, miniméque ſanguinis profluuio idonea. Quòd ſi pus promanauerit, non iam amplius venam tundimus, atque ab omni re mordente abſtinemus, iíſque vtimur, quæ mitigandi

vim obtinēt, ac modicè detergent, nec cum morſu exiccant. cuiuſmodi ſunt, quæ gummi & tragacantham, cucumerum item ſemē, amylum, ac cętera id genus accipiunt. Vbi iam pus fuerit expurgatum, ea quæ magis exiccant, & citra morſum reſtringunt, quo vulnus cicatricem induat, aduocamus. Si arenulæ ſolæ vrgent, quæ in matula ſubſident, humoris eas gignentis ſpeciem ex colore agnoſcemus, eúmque exuberantem victu conuenienti, & ſi res flagitat, purgatione emendabimus ac compeſcemus. Verùm ſatius eſt ſanguinem mittere, quo vaſa pōdere exonerentur. Vſui erūt quæ modicè tenuant, meatus infarctu liberant, & vrinam proliciunt. qua de re aſparagi, ciceris iuſculum, & caricę conferre putantur. Exercitatio ac balneum ſint admodum exigua: vino vtendū aquoſo, albo, & tenui. Vitanda omnia quæ manifeſto calefaciunt, vt & vehemētior exercitatio: inde nāque quòd humores nimium aſſantur, eiuſmodi ramenta conflantur: quæ temporis ſpatio coëuntia, ac admiſto lēto quopiam humore compacta, in tofos ac calculos abeunt, & aut renes vrgent, aut in veſicam delabuntur. His ea quæ vrinam mouendi incidendíque vi pollent, magis conueniunt, quorum copioſa materia in libro de ſimplicibus medicamentis proponitur, indéque quæ vſui ſunt corradere licet. ſed & nos ſeorſum de ijs agemus. Reliquus vniuerſus victus ſit boni ſucci, & attenuans. Balneis vtendum eſt, quibus meatus fiant ad flu-

xum habiliores. Quòd ſi lapides angulares fuerint, vt loca vulnerent, & ſanguis profluat, aut pus emanet, victus ac medicamenta miſta eſſe debent. Eſt autem hoc admodum malum, quòd alterum reliquo contraria poſtulet: attamen enitendum eſt, vt aliquid opis adferamus, & vtriuſque curam habeamus, ita tamen vt eius quod magis vrget potiores ſint partes. Cæterùm non eſt ignorandum, nonnunquam in interna penis parte exiguum tuberculum oboriri, quod dum diſrumpitur, ſanguinem aut exiguum puris effundit. quare quidam arbitrãtur ex profundo ea prodire, citráque rationem metuere cœperunt. Verùm res ex penis dolore deprehenditur. Venæ autem ſectione ſola, victúque frigidiuſculo ægrum à moleſtia vindicauimus. Quòd ſi vitium moram traxerit, & vulnus altius peruenerit, enemata morſus expertia, qualibus in lippitudine vtimur, infundim⁹. Balneo ac omni mordenti, euidentérque calefaciente, tum cibo, tum potione abſtinemus: ita nanque promptius æger valetudinem recipit. Porrò de vrinæ ſtillicidio tantũ in præſentia dixerim, quòd cũ acris quiſpiam mordénſque humor illabens, muſculum collum veſicæ cõſtringentem ad excretionem laceſsit, conſiderandum eſt, num is corpus totum inficit, an eo tantùm loco defigitur: nam ſi in toto redundat, idoneis medicamentis eſt vacuandus: ſin minus, ſolo victu, refrigerãtibúſque medicamentis mordentia ſunt contemperanda.

Cæterùm ſi lenti craſsiq; humores immerſi fuerint, & qui haud facilè extricantur, fucus quidã fit ægris, perinde quaſi calculus infeſtet, tũ quòd dolor ſit vehemens, tum quòd lotium vtplurimum guttatim reddatur. Quare victum attenuantem poſtulant, & reliqua medicamenta quę tenuare, meatúſque infarctu liberare queũt, vbi antea humorem, ſi exuberare videbitur, medicamento quod pituitam ducit, purgauerimus. Balneis liberaliter vtendum, quæ tenſa relaxent, humorémque tenuent, & digerãt. Atque de his hactenus. nam ſi quid in hac commẽtatione deſideratur, potes ex iis quæ docuimus, arrepta occaſione, conficere, & medicamenta neceſſaria concinnare. Verùm quia vaſa vrinaria eadẽ ſunt generãtia, ratióque curãdi, prout per ea lotium ꝓfluit, vitia ſunt explicata: nũc iis prout ſunt genitalia, quod opꝰ eſt, annectere oportet. Ac primũ ea quæ maribus ſunt peculiaria, deinde quæ fœminis propria ſunt tradẽtur. Proinde quale vitium ſit priapiſmus, & qua ratione dignoſcatur, quámque ob cauſſam oboriatur, dictum fuit antea: nũc quo pacto ei medendum ſit, eſt quoque docendum. Si igitur rationi curandi id muneris incumbit, vt affectuum cauſſæ è medio tollãtur, cùm ſpiritus calidus ſit qui penem arrigat, hanc continentem cauſſam, iis quæ flatum diſcutiunt, exiccãt, ac refrigerãt, coërcere decet: ídque tum per ea quæ eduntur, tum quæ bibuntur medicamenta eſt procurandum. Cibus item qui ſingu-

lis

lis diebus offertur, eò ſpectet. Sunt qui tenues dodrantales, paulóve maiores laminas plumbeas parant, ac renibus admouent, ægróq; ita opem adferũt. Vitetur vel ad aſpectũ vſque fœminarũ cõmercium, ac narrationes amatoriæ, & quicquid anſam pruriendi & inflammandi præbet. Potus ſit aqua, cibus lactucæ, coriandrum, & ruta. Lectus ægro ex vitice ſternatur in quo decumbat. Vigilet, nec balneum ingrediatur, ſed exercitatio ſit vehementior, & niſi aliud obſtat, in frigidam ſe demittat, ac deſideat. Quibus penis reſoluitur, ij cõtrariam poſtulant curationem, potiſsimum ſi id ob ictum antecedentem non aduenit: nanque id curatu difficile eſt, præcipuè ſi quod ſeminariũ vas, aut neruus extendens fuerit præciſus, alioqui promptè curatur. Atque in vniuerſum victus ad caliditatem humiditatémque vergat. priuatim verò quæ flatuoſa ſunt conferunt: cuiuſmodi ſunt cicer, & nux iuglans, & quæcunque in libris de ſimplicibus medicamentis, venerem cõcitantia, ἀφροδισιαστικὰ Græci dicunt, nuncupãtur. Verùm ignorari haud decet, ſanguinem interdum aut pituitam vaſa ſeminaria obſtipare, atque idcirco genituræ ac ſpiritui trãſitum haud facilem eſſe: quemadmodũ perquàm obeſis pinguedo meatum obſtruere ſolet. Verùm illa venę ſectione, purgatione, & acrioribus clyſmatis ſedantur: hæc verò, victu tenuante, inter quem matutina ieiunis obambulatio, ſalſamenta, acres acidíque, tum cibi, tum potiones reponuntur. vigi-

lia item cibúſque parcior, & magna ex parte is qui parum nutriat: hæc enim atque eiuſmodi alia gracilitatem ſatis conciliant. Condimentum ciborum optimum eſt ſinapi, cui acetum ſalque ſit adiectum, & alia quæ iuxta hanc formulam conficies, modo in omnibus ægri temperamentum tibi ob oculos ponas. nam ſi quibus viſcus eſt natura calidum, id totum victum ſubuertit. Verùm tibi alia ad eam rem non deerit materia, ex qua iuxta methodum medicamenta commiſceas, quæ nihil obſiſtentibus temperie viſceribus, quod ad vniuerſam ſpectat victus rationem, noceant. Seminis profluuium, quod γονόῤῥοιαν dicunt, & ipſum poſcit vt renibus imponantur emplaſtra, quæ robur addant, & minimè calefaciant. Cōuenit adhæc reliqua victus ratio quę ad ſiccitatem declinet, ſed nō ſit calidior, verùm frigida. Inſuper nutriēdus æger eſt, viréſque modicè reficiendæ: nanque ob continuam excretionem languet corpus & imbecillum eſt. Quies apta eſt, & balnea quę humectent tantùm, alioqui non ſunt idonea. Animalia agreſtia, quæ refrigerantibus exiccantibúſque condiantur, ſunt accōmodata, & vinum pauculum tenuéque. Cæterùm adipoſum aqueúmque ramicem, partim copioſo mollientium digerentiúmque emplaſtrorum vſu diſcutimus: partim ſcroto, ac ſi res exigit, tunica erythroide ſecta, humorē euacuam⁹, ac deinde curatione quæ vulneribus competit, ægro medemur. Ramicem verò quo inteſtina

omentúmve prouoluitur, quidam ſolis epithematis foris impoſitis curare nituntur, ac interdum, cùm malum leuius eſt, ſuccedit: verum cōplures manuum operā accerſunt. Verùm enimuero quòd graue malum ſit, & pleriſque ſubinde periculum creet, non ſecus quàm quibus calculus excinditur, quàm plurimi pro ambigua ancipitíque valetudine, deformiorem, ſed ſecuram vitam degere malunt. Quare nos quoque in hac rei incertitudine, volenti & ſecare & ſecari concedemus, ac ad reliqua progrediemur. Fœminæ peculiaribus vteri vitijs mares exuperant. atque ei intemperies, obſtructio, inflammatio, abſceſſus quiſpiam, fluxus item muliebris, & vteri præfocatio, ac mola incidens, varias curationes exigit. Quorū cauſſas ac agnitiones aliunde colliges, hîc verò curandi ratio proponetur. Ea autem erit, vt cōtrariis pugnetur, tum victu in vniuerſo corpore, ſi eadem erit totius & vteri intemperies, tum in parte affecta. nanque peſsis & fomentis tam aridis ꝗ humidis alia atque alia commiſcentes medicamēta, intemperiebus opitulamur. nam calidis mediocriter refrigerantia applicamus, & frigidis calida, quemadmodum ſiccis humida, & humidis ſicca admolimur. Non eſt tamen ignorandum, quòd vterus cùm neruea ſit pars, acríſque ſenſus, ac ſemper calori aſſueta, ſimpliciter frigida, præcipuè ſi tactu talia fuerint, non tolerat, ſed promptè conuellitur ac dolet. qua de re, ſi quando calido corripitur

affectu, haudquaquam impenſe frigida, ſed egelida omnia ſunt admouenda, ſiue ea infundātur, ſiue fotu, aut inceſſu aptè adhiberi poſsint. Verū quia immodica vacuatio, & obſtructio, vitiorum vteri cauſſa cōtinens magis eſſe ſolet: obſtructionem quam præcluſio ſiccitáſque genuit, humectantibus, pinguedinem obducētibus, ac vaſa reſerantibus curabimus, cuiuſmodi ſunt, quæ ex oleis ſale expertibus & adipibus commiſtis, quib⁹ herbæ quædam modicè acres additæ ſint, conficiuntur: vt pinguetudinibus atque emollientibus iam humectata vaſa pateāt. Quòd ſi inflammatio aut ſcirrhus naturalem excretionem fuerint remorata, ijs quoque per medicamēta eſt occurrendum. Atque inflammationi quidem medeberis, ſi emollientibus ac concoquentibus, quibus aliquid frigidorum inflammatione etiānum turgente admiſcueris, pugnabis. Quòd ſi ea remittit, & diſcutitur, ijſdem eſt inſiſtēdum: ſin ad abſceſſum properat, augenda ſunt cōcoquentia & emollientia, atque à frigidis abſtinendum. Vbi iam abſceſſus diſruptus eſt, & pus ꝓmanat, mollientibus coquētibúſque ea quæ mediocriter detergent admiſcere conuenit, ac clyſmatis peſsíſque eiuſmodi ſordētem vterum repurgare. Demum abſceſſu purgato, cum pus ire deſijt, locus affectus per ſiccātia ſine morſu, ac modice aſtringentia, cicatrice obducendus eſt. Porrò horū materias ex libro de ſimplicium medicamentorum facultate, at qua ratione vniri ſibíque mutuò cō-

miſceri debent, ex libello de medicamentorum cōpoſitione petes. Verùm ſi inflammatio in ſcirrhum abit, quæ in duritiem occaluerunt, iis quæ magis concoquunt & emolliunt relaxare nitendum eſt, nimirum ſi emollientibus adipibus & oleis, liquores quoque cōcreti valentiores admiſcebūtur: qualis eſt galbanum, bdellium, & eiuſmodi. Cæterùm molam vtero innatātem, vbi validioribus reſerantibus matricis os patefecerimus, attrahentibus depellere conabimur, vt eam mulier quaſi pariens deponat, diſcátque ꝑpropere parere, ac impoſturam qua detinetur agnoſcere. Scire tamē licet, omnibus attrahendi, oráque vaſorum reſerādi vi præditis, mordacē erodentémque vtplurimum facultatem ineſſe: quare ſi quis temere iis fuerit abuſus, vicinum locum exedere ac erodere, atque prius quàm qui præſens eſt curari deſierit, alium affectum oboriri. Quocirca validioribus iis non modò emollientia ac lenientia ſunt permiſcenda, verùm peſſos quoque molli linteo obductos nonnullis quę mitigent atque humectent extrinſecus inungimus: ſed foris linum propēdeat, ne ſi peſſus vacua ſubierit, nos imperitiæ conuincat, & ægræ moleſtiā adferat. Atq; hac ratione menſtrua ſuppreſſa reuocabis, inflammationes lenies, & ea quæ offendunt, euacuabis. Contrariis verò immodicos eorum fluxus ſiſtes, ac coërcebis. hîc enim curſus, tum albus, tum ruber oboritur: ídque aut ob turgentium humorum, primùm eò prorumpētium

copiam, aut ob mordacem quempiam humorẽ cò illapſum ac ſtimulantem. Porrò vbi natura ſemel aſſueuit, ad ea loca quæ redundantia moleſtantiáque excernere ſolent, tranſmittere: illuc veluti à materiæ exuperantis impetu coacta, & quæ non decet, & quando non conuenit detrudit: quo fit vt ex alba, pallida, turgiduláque fiat ægrotãs, & inualeſcente malo, in animi deliquium incidat, ac repentina morte nonnunquam intereat. Quare ægram nactus ab initio, dũ nondum affectus præualuit, & vires etiamnum renitũtur, ſi ſanguis abundare videtur, ſenſim è cubito eum detrahes, vt flux⁹ reuellatur: deinde aluus per ea quæ ſubijciuntur, vacuanda eſt, ac ſi vires ſuſtinent, validioribus quoque catharticis nimius ac ſtimulãs humor purgandus, quo tum cauſſa morboſa extrudatur, tũ humor ad proxima deflectat ac deriuetur. Adhæc ad ea quę ſupprimendi vim habent accedendum: & potiones ac epithemata, clyſteres item, & peſſos, inſeſſuſque quæ eandem facultatem obtineant, paranda. Copioſa autem horum materia in libris de ſimplicibus miſtíſque medicamentis recenſetur, vnde quæ vſui eſſe poſſunt deligere licet. Eſt tamen cucurbitula ſub mamillis defixa, quòd fluxiones retrahit, præſtantiſſimum auxilium, eóque ſolo nonnullas ſubinde curaui. Circuncidatur in cibo & potione quicquid ſua natua mordax eſt & ſtimulat, omníſque motus vehementior, ac balneorũ vſus: hęc enim atque eiuſmodi alia, ſolitas excre-

tiones reuocare ſolent. Cæterùm in primis eſt vitalis facultatis habenda cura, eáque, vt par eſt, reficienda. nam ſi hæc non fauet, fruſtrà morbis manum admolimur. Atque hac ratione ac via muliebris fluxus eſt tractandus. Porrò procidentia vteri, recurſus, & in latus conuerſio, alia ſunt à prędictis vitia. Atque cùm vulua procidit, ea ſurſum retorquenda eſt, & ligamentis datis aptè vinciēda, ac pars vt roboretur aſtringentibus fouenda. quinetiam renibus aſtringentia, ac roborantia imponens ægram cōplicatis pedibus ſupinā ita collocabis, vt pedes reliquo corpore ſint ſublimiores, atq; ita plures dies, quouſque ad ſe vulua redeat, dimittes. Cū verò ad iecur aut lienem, ad ſeptum item tranſuerſum, & ad cor rectà recurrit, vteri facit præfocationem, tanto deteriora inferens ſymptomata, quāto ad partes præſtantiores eā regredi contingit. Et quoniā ſterilibus ac viduis id vitium potiſsimum oboritur, prima ac ſuauiſsima ijs curatio erit, ſi cum viro congrediantur: ſed ſi hoc facere, hortante ita pudicitia ac continentia, renuunt, ſubſequenti victus ratione, vt par eſt, vtantur. Atque omnis in ſumma earum victus ad calidum inclinet: quare balneum & moderata obambulatio conferre cenſetur. Priuatim verò odorati calidíq; peſsi ſubijciuntur, & eiuſmodi inſeſsibus vtatur: naribus verò fœtida ſubdantur. Quòd ſi moderatè purgabis, opitulaberis: verū ſemper id animo proſpicias, ne menſtrua ſubſiſtant: ita

nãque vteri ſuffocationẽ, vitium graue, & quod aliquando periculum adfert, propulſabis. Quòd ſi vulua ad ilia aut ad podicem cõuertitur, aut in veſicam prolabitur, obſtetrix digito eam dirigat, & odoratis peſsis retrahat. ſolet enim hoc membrum odoratis vbi imponuntur cedere ac inſequi: fœtida verò & graueolentia fugere ac auerſari. Quare etiam cum procidit, ſuffitu cuiuſpiã quod grauiter olet, eam in ſuã ſedem reuerti cogimus. ſtudendum ergo eſt, vt cum viro cõcumbant & pariant: ita ſiquidem ſymptomata citius leuantur: quod ſi non perſuadentur, ea qua dictũ eſt curatione vtendum, quòd hæc poſt viri coitũ proximo loco ſuccurrere poſsint. Atque his ita finis imponatur. quæ etſi ſunt mediocria, attamẽ ijs qui recto iudicio pollent, ſatis ad curandi methodum conferent. Ac tractationem de internis affectibus, quæque ijs competit, medendi rationem iam explicatam habes. nunc inſtat, vt de exterioribus agamus. Quare quemadmodũ, quomodo ij diſcerni queunt, à capite exorſi, per reliqua omnia membra ſermone percurrimus, ita & nunc faciemus.

DE EXTERNIS CAPITIS vitijs, Caput 9.

PROINDE cùm pili defluunt, ſi quidẽ ab raritate id prouenit, moderatè aſtringentibus ſimul & modice calefacientibus meatus ſunt roborandi: cuiuſmodi eſt quod vino & ladano, &

iunci odorati flore, & calamo aromatico, atque id genus alijs conſtat. Sin ob erodentem humorem delabuntur, ſi totum corpus eo abundare videbitur, euacuandus eſt, ac victu contemperandus: ſin autem ſolum caput obſidet, iis quæ in nares induntur, gargarizationibúſque eſt euocandus. Deinde caput abradatur, nitrúmque inducatur: poſtea adipibus tenuium partium, atque id genus medicamentis illinatur, ita nanque prōptè ac ſecurè pili repullulabunt. Quòd ſi cauſſa fuerit ſiccitas, calidis dulcibus aquis mediocriter fouemus, capútque pinguedine ac adipe ſalis experte, oleóque aliquo quod ſit tenuium partium oblinimus, ſatíſque iuuare ſolemus: ſi ea intenditur, meatus cōſtringuntur, & conniuent præcluduntúrque, nec amplius pilos enaſci ſinūt. Quare prōptius ophiaſin, & alopeciam, ac caluitium curaueris. nam illud malum ſiccitas vtplurimum procreat, hoc verò humores, qui corrupti capitis cutem vrgent, committūt. Verùm quia iam antea tradidimus, quo pacto ijs quibus ob humorē vitiatum capitis pili defluunt, victus ſit præſcribendus, inde quæ ad alopeciæ, ophiaſiſque ab humoribus excremētitiis genitæ curationem pertinēt, oportet aſſumere. Si eæ valentiora medicamenta poſtulabūt, liber de medicamentis iſthęc quæ neceſſaria ſunt, ſuppeditabit. Inde & quæ ad puſtulas illas, quas ἐξανθήματα vocari diximus, valent, ſunt petenda. Quibus faui, ac manātia capitis vlcera, & ſycomata & porrigo annectātur,

atque eorum ſpecies dignotionéſque iam antea edoctus, paulò pòſt etiam medicamenta diſces. nam nũc vt ea quæ de aurium vitijs dictu neceſſaria ſunt, doceamus tempus eſt.

DE AVRIVM AFFECTIbus, Caput 10.

VBI ergo quæ intemperies exuperet cognoueris, contrariis eſt obſtandum. Et ſi quidem calor infeſtat, vena, niſi aliud impedit, humeraria eſt ſecanda, deinde roſaceum guttatim immittẽdum. Præcidatur dehinc omne acre edulium, & vinum ſit aqueum: ſin frigus torquet, contrariis eſt certandum. Aëris frigidi cõmercium vitari, totúſque victus ad caliditatem propendere debet: adhæc anethinum, & rutaceum, aut ex calidioribus aliud, ſi res ita exigit, auribus inſtillari. Si humores acres ac bilioſi affligunt, tunc oxyrhodinũ, cui terræ inteſtina incocta fuerint, opitulari creditur: ac humor ſi in toto corpore redundare videtur, purgandus eſt. Vinum vitari & balneum, omnéque calidum edulium oportet. Quòd ſi frigidi humores offendunt, oleum rhaphaninum ac amygdalinum amarum, præcipuè ſi vetuſtum eſt, inſtillatum prodeſt. his nitrum nõ inutiliter commiſcetur. Balneum & reliquus victus ſit calidus. Atque hæc omnia præſcribuntur, niſi qua alia maioris momenti cauſſa prohibuerit. Nam ſi quæ ſint quæ aduerſantur, ſemper quænã ſint quæ magis vrgeãt, inſpicere opor

ret, illíſq; maiorem curationis portionẽ tribuere. Si inflammatio quæpiam, aut abſceſſus infeſtat, his victus imperandus erit qui febrientibus accommodatur, nempe tenuis, & qui nihil ferè nutriat. nam quòd ſenſorium hoc cerebro ſit propinquum, facilíſque ſenſus, vel parui lapſus, magni eſſe videntur. Proinde dabitur ptiſſanæ cremor, & aqua, ægérque in quiete continebitur. Atque inflãmationi pinguedines recentes, morſúsque expertes admouebuntur. Iam ſi inflammatio ad abſceſſum progreditur, púsque apparet: quod purulentum eſt, emollientibus, ac modicè attrahẽtibus, detergentibúſque repurgabimus. Verùm quia nõnulli ſui negligentiores, temporis ſpatio pus vetuſtum educunt, quod haud promptè ſiccetur, locúsque magna ex parte grauiter olet, exiccantia tum medicamenta ſunt exhibenda: cuiuſmodi eſt quod recremento ferri, & aceto paratur: nanque hoc vlcera ſordida validè ſiccare, potiſsimum ea quæ in auribus conſiſtunt, ſolet. Scire nanque licet, partium alias eſſe ſicciores, quæ ſiccioribus quoque delectantur medicamentis, eáque maximè auxiliãtur: quaſdã contrà humidiores, ijsque humidiora medicamenta competere. Verùm non ſolùm hoc in corporis partibus, ſed in ſexibus quoq; vſu venit. nam cùm fœminæ, & pueri, atque ſpadones humidiores ſint, iiſdem partibus minus exiccantia medicamẽta applicamus. A etate verò vigentibus, maribus, iíſque maximè qui

exercentur, magis ſiccantia, magíſque valida cō ueniunt. & ſi ruſticus quiſpiam curatur, aut qui fodēdo victum quæritat, validioribus etiamnum opus eſt: debent nanque medicamenta proportionem quampiam ac ſimilitudinem cum eorū quibus offeruntur temperamentis ſeruare. Porrò ſonitus & ſurditas, quæ variis de cauſsis proueniunt, variam quoque diligentiam ac curam requirunt. Ac ſurditas quæ ab ortu, & ob primā cōformationem conflatur, omnino curabilis nō eſt: ſiue id proueniat, quòd ſentiētes nerui occæcati clauſique ſunt, vt à cerebro per eos ſpiritus deferri nequeat: ſiue quòd cerebrū ea parte, aut ab intemperie, aut humorum confluxu laboret. Hæc & prouectiore ætate nonnunquam contingunt, quæ ab artis opera interdum opem admittunt. Itaque hîc antea, ſi vſus exigit, totum corpus purgabis, deinde capiti per gargariſmos, aut ea quæ narib⁹ attrahūtur, aut cucurbitulas, prout opportunū eſſe iudicaueris, proſpicies: poſt hæc aurium meatibus accommodata, nempe tenuantia ac lædentes humores incidentia meatúſque reſerantia inſtillabis, ac demum quicquid noxiæ cauſſę aduerſabitur: ita nanque ſublato eo quod lædebat, auris priſtinā ſuam peculiarémque functionem recepiſſe videbitur. Porrò cùm ſonitus in auribus excitantur, tum ob cōſenſum aliarum partium, quæ primùm tententur, tum ob primarium affectum, expendendum ſtatim eſt, qua ex cauſſa coagmentantur. Atque ſi ſtomachus ma-

li auctor erit, ei potius iuxta iam antè explicatas rationes, opitulari decet: nanque perempta cauſſa, vnà quoque aurium ſonitus tollitur. Quare ſi quem acriorem humorem ori ventriculi impactum eſſe coniecerimus, acriores quoque qui inde exhalant, ſpiritus eſſe aſſeremus, qui dum ad aures feruntur, reſonent. Itaque partim contemperantes, partim humorem purgãdo educentes, ægrum ſanitati reſtituemus, eiúſque valetudinẽ confirmabimus. Quòd ſi quis crudus humor per os ventriculi oberrans, craſsiores perſtrepentéſque flatus expirat: hîc calidioribus tum eduliis, tum antidotis contemperatus concoctúſque, ac deinde accõmodatis catapotiis expurgat9: haudquaquam amplius auribus ſpiritus qui meatibus obſtrepent, ſubminiſtrabit. His expediunt balnea, & victus qui probiorem cõmoderatiorémque ſuccum generat. Si quis fortè in meatu auditorio acrior aut frigidior ſit collectus humor, qui diſſolutus eiuſmodi ſpiritus emittat, reliquúmq; totum corpus plenitudine abundet, primùm totum purgandum, deinde conuenientibus medicamentis etiam loco ſuccurrẽdum. Quòd ſi aliter viſum fuerit, ſolis laborantibus partibus medicamenta ſunt exhibenda. Dicemus autem de omnibus priuatim ſuo loco: in præſentia enim ſolam curandi rationem perſequimur.

DE AFFECTIBVS OCVLI, Ca. II.

CAETERVM in oculorum vitiis, quæ

multa ſunt, & varia, quæq; acris ſenſus partes oc cupāt, exquiſit⁹ victus accōmodatus eſt. Itaq; cū lippitudo, & inflāmatio, calidiórq; fluxio, & chemoſis offendit, aut ictus quiſpiā illatus eſt, primū à venæ ſectione ordiri cōuenit, niſi aliud obſtiterit, ac bis térve ſanguini ſecta cubiti vena, & maximè humeraria demendū eſt: ita tamē, vt in omni vacuatione, tū redundātis humoris copiā, tum morbi vehemētiā, & ægri victū cōiectemur. A vino, omníq; edulio calido abſtinēdū. & ſi vſus ita exigit, purgationibus vtendum. Ad oculos verò dabimus collyria idonea, cuiuſmodi eſt quod ex roſis albū & cinereum conficitur, & lacte muliebri aut oui albumine exceptū illinitur. Porrò tumores laxos ab ictu, poſca fouemus, illíſq; recentem caſeū cataplaſmatis more imponim⁹. adhæc vua paſſa acinis repurgata vnà cum poſca opitulari cenſetur: valet hæc & ad inflationes. Pſorophthalmię autē ita à ſcabie dictę, decoctū ciceris cōuenit, quo admiſta poſca & roſis eā fouemus. opportuna ſunt & quæ exiccare, ac ſumma cute in palpebris hærētem ſuccum coercere poſſunt. Cæterùm palpebræ inuerſio, quam ἐκτρόπιον appellant Græci, & caro excreſcens gignit, aut manus opera, aut carnem detrahēti medicamine curatur, coercetúrque. Aegilopi verò, prius q̃ in fiſtulā abiens vlcus ad os vſq; pertingat, ſubuenire decet. cōuenit ei vitio glauciū & crocus, ſi cū ſucco parietariæ imponātur, & aſsiduè permutētur: valet & halica in aceto incocta, probéque trita,

non modò in principio, verum etiã cùm ſuppurauit, diſruptus ad os vſque peruadit. ea nanque ſi vteris, nõ ægilopas tantũ, ſed anchilopas quoq; iuuabis. Quin & ruta ſatiua, cũ protoſtacto lęuigata, & cocta, ac impoſita, admodũ præclarè ægilopas emẽdat: quippe prĩcipio mordẽs ad os vſq; penetrat, ſed poſtea nequaq̃, & qđ mirari ſubit, ne cicatricẽ quidem deformẽ obducit. Idẽ præſtãt & cochleæ cum teſtis læuiſsimè tritæ, ac impoſitę, cui interdum etiã aloẽs aliquid ac myrrhę cõmiſcetur, prius quàm ægilops in ſuppurationẽ cõmigrauit, ac poſt quã apertus iam eſt, etiã probè exiccat. Aſpritudinẽ verò & ficationẽ, ac callũ quæ eadẽ genere cũ ſint, ſolo tẽpore ac viribus inter ſe diſtãt, collyria, quod ex vino, & quod ex duob⁹ lapidibus ac hæmatite lapide eluto cõſtat, perſanãt. nam mirũ in modũ palpebrã abſtergũt. Adhæc facit & harmatiũ cũ pauxillo cycnario, & quod ex croco cõcinnatur. Quod etiã pruriginoſę palpebrarũ ſcabiei, cũ nondũ vlcus cõtraxit, conuenit, ſi euerſæ palpebræ illinatur. Quòd ſi callus durus adhuc nõ obtemperat, euertentes palpebram, cum pumice, aut ſepiæ teſta, vel foliis ficulneis abrademus. Porrò grandinem ammoniaco, quod cum aceto ſimul & galbano læuigaueris, illine: opus enim habet emollientibus, & quę cum partium tenuitate diſcutiant. Quod verò hordeolum nominatur, muſcæ capite abiecto, ac reliquo eius corpore cõtrito curabimus. Sunt qui hordei diluto fouentes, opem ferunt,

hordeo hordeum pellẽtes. Pediculatione autem infeſtante, primùm pediculi detrahendi ſunt, deinde aqua marina tepida eluere palpebras expedit, poſtea medicamẽtum cilio imponere, quod aluminis ſciſsilis partes duas, & vuæ taminiæ partẽ accipit. Vtraque enim exquiſitè leuia ſunt ſua natura. In palpebrarum glabritie, quam μαδά-ρωσιν & μίλφωσιν vocant Græci, ea quæ à condecorandis palpebris καλλιβλέφαρα nominantur, conueniunt. ſunt autem ea, ſtibium aſſum, plumbum vſtum, palmularum nuclei vſti, cadmia, chalcitis, atque eiuſmodi alia. Ptiloſi ſuccurrunt muſcerdę vſtæ, cum melle leuigatæ ac illitæ. Superciliorũ defluuium emẽdatur, ſi oleo aut pinguedine anſerina digitos inunctos plumbo affricueris, atq; ita illeueris. Leuem quoque nigredinem inducunt nuces auellanæ crematæ, vnà cum caprino aut vrſino adipe. In pilari malo, quam τριχίασιν appellant, euulſis ferientibus pungentibúſque pilis, locum ranæ ſanguine illine, aut albi chamæleontis cinere, aut cimicum ſanguine, aut vnà cũ gummi ſucco fumariæ, ac tellinarum cinere, vel ricini è cane cruore. Diffractos verò pilos agglutinant bitumen, maſtiche, reſina colophonia, gummi, & cochlearum gluten. Ad carunculę circa maiorem oculi angulum nimias excreſcẽtias, ἐγκανθίδας vocitant, valent eadem quę ad euerſiones palpebrarum accommodantur: item quæ liquant, & exedunt, σηπτικὰ nominant Græci. Cõtraria ad ῥοιάδας adaptãtur, cuiuſmodi ſunt, quæ

ex

ex croco, glaucio, & aloë parantur. Cęterùm vlceribus quæ inſlammatione oboriuntur, concoquentia & mitigantia vnà cum iis quæ vlceribus peculiaria ſunt, medentur. ſunt autem, collyrium Libanium, & quod cycnus vocatur, & pilarium; & aſter, & quæ ex amylo & terra aſtere, & ceruſſa conformantur. Omnium porrò maximè dolorē ſopit, quod Nilamon vocatur. verùm eius vſui longiori tempore haud eſt immorandū, quòd ſtupefaciēdi vi præditum ſit. Optimum eſt & quod ex decoctis paratur, nihil habens ſtupefactorij. Quòd ſi vlcus fuerit cum fluxione, aliquid ex ijs collyriis quæ fluxioni aduerſantur admiſcebim⁹, quale eſt quod ex hydra fit, & Chiacum, & fuluus cycnus, & quæ repellendi abſque morſu facultatem obtinent. Verùm ſi vlcera fuerint ſordida, mulſa mediocriter aquoſa, & fœnigræci decocto vtemur, tum ſeparatim, tum cū prædictis collyriis. Quòd ſi acriora ſunt vlcera, Seueriano, & quod ex ſucco fœnigræci conficitur: ſin minus ſunt acria, ijs quę ex myrrha & nardino parantur, vti conuenit. Vbi ſcitè fuerint expurgata, cleon cicatricem inducere ſolet, eámque eiuſdem cum cute proxima coloris. In vueę procidentia, ſi quidē exigua adhuc fuerit, vt muſcæ capitis formam præ ſe ferat, μυοκέφαλον appellant Græci, ea competunt, quæ reprimendi & cōſtipādi vim habent, nempe Chium, & fuſcum, & nardinū, & Theodotium, & quod ex cornu conficitur, & ſupra oculum citra offenſam, ſpōgiam

quam poſca aut vino aſtringēti, vel roſarum decocto imbueris, vel ſplenium inijcies. Præſtātiſſimum eſt & ad vueæ procidentiam, & ad omnia vlcera, quod Olympiacum vel Olympus nominatur, cum ſucco oleæ & ſanguinalis herbæ. Eadem valent & ad id vitium quod μῆλον vocant, & ad vuationem, prius quàm exalbeſcāt: nam ſi albent aut callum contraxerunt, curari nequeunt. In ſugillatis autem, ὑπωπίοις vocāt Græci, curationis ſcopus eſt, vt aut pus per modicè digerētia diſcutiatur, qualis eſt mulſa, & ſuccus fœnigræci, & collyria quę inde parātur, & Libaniū, & quod thure conſtat. Aut diſrumpātur, & validioribus repurgētur, cuiuſmodi ſunt quæ ex myrrha fiūt, & hygidium. Ad ſugillata citra exulcerationem, etiā hoc liquido collyrio, quod accipit atramenti ſutorij, croci, ſingulorum drachmas octo, myrrhæ drachmas quatuor, mellis libram, vti licet. Puſtula, quam φλύκταινας & φλυκτίδας appellant, eandem quam ὑπώπιοι curationem admittit. Albugines tenues quidē, quæ νεφέλια nuncupantur, quaſi nubeculas dixeris, anemonæ ſuccus detergit: idem minoris centaurij ſuccus cum melle præſtat. Vetuſtiores verò cedri pix tenuat, & æs ſolum aqua collyrij in morem læuigatum: omniáque ea collyria quæ abſtergendi vi pollent, cuiuſmodi ſunt, quod ex cornu ceruino conficitur, & rhinarium, & hecatombe, atque id genus alia. Craſſas verò, quas λευκώματα apellitant, nitrum cum oleo vetuſto diligenter læui-

gatum, & illitum deterget, ac ſepiæ teſta vſta, & cum melle in læuorem redacta: adhæc ſalem Cappadocicum aqua diſſolue, ac eo collyria quę ad albugines craſſas accommodantur tempera, atque inſtilla. De vnguibus, quæ πτερύγια dicuntur, hoc tantum aſſerere licet, quòd magni & inueterati manus ſola opera ſanantur: recentioribus verò ea quæ abſtergendi vi prædita ſunt opem ferunt: quale eſt æs vſtum, & atramentum ſutorium cum felle ſuillo, ac fel caprinum vnà cum melle. Carbunculi & cancri ſunt longè omnium curatu difficillimi. quare eiuſmodi tenui ac temperato cibo ſunt nutriendi, præſcindendúmque quicquid euidenter calefacit, & ſuccum malum generat. Infundenda ſunt collyria tenella, quale eſt ſpodiacum, Seuerianum, & conſimilia. Cura præterea habenda eſt, vt totum corpus ſit commoderatum, & ſi vſus exigit, ſanguis mittendus, & aluus ducenda. Abſtinere oportet ab omni vehementi motu, à balneo, & vēti fumíve, aut alterius, quod lædere poſſit, occurſum vitare. Pupillæ dilatationis quæ μυδρίασις vocatur, curatio hoc modo eſt tentanda: primùm in cubito vena tundenda, aut cathartico purgandum, vel etiam vtrunque, ſi ita conſultum videbitur, eſt faciendum. Quòd ſi hæc agere non licet, ſaltem in maioribus angulis venas ſecare oportet: deinde cucurbitulā occipiti adfigere, & faciem oculóſque aqua marina aſpergere ac fouere, & ſi ea defuerit, muria aut poſca.

Medicamenta verò adhibenda ſunt, quæ puſtulis accommodantur. Porrò tabes & imminutio pupillæ, quæ vitia cùm ſint mydriaſi contraria, contrariam quoque poſtulant curationem: quare eiuſmodi morbo correptos exerceri decet, & diligēter caput, faciem & oculos fricare, & aqua faciem aſpergere. quinetiam capiti vnguentum aliquod calefaciens eſt illinēdum, ac oculi acriori quopiā medicamēto inungendi, quale eſt hoc quod ſubnectam, quod conſtat ammoniaci drachma, crocomagmatis drachmis quatuor, croci drachmis duabus, floris æris drachma: aqua ea læuigata ſubige & vtere. At verò noctu cæcutiētes, quos νυκτάλωπας dicūt, hoc pacto curabis: ſanguis ſecta in cubito & maioribus angulis oculi vena detrahendus eſt, & cathartico purgādum. poſthæc ea quæ commanducata ſaliuam proliciunt, aut ſternutamentum cient præbenda. Aut melle oculos illinere oportet, ac imperare, vt cōniueant & oculi comprimātur quo humores in loco contineantur. Vel aluminis Aegyptij vſti partes duas, & ſalis foſsilis partem in læuorē redige cum melle, & inunge. Vel iecur hircinū comede, & dum coquitur vaporem oculis excipe. Eodem quoque modo in ſuffuſione ſanguinē ex cubito mittere conuenit, purgare, & vacuationibus ex centaurij & cucumeris amari decocto aſſiduè aluum ſoluere. Oportet & cucurbitulas occipiti, cute antea ſcalpello conciſa, admouere, aquam bibere, & victu extenuante vti. Conferet

& apophlegmatiſmus ſuper oculos: primùm mel & oleum cum fœniculi ſucco dandum: mox etiã hoc, quod accipit, ſagapeni drachmas duas, ſucci Cyrenaici, ellebori albi, ſingulorum drachmas ſex, mellis heminas octo. Quin & fœniculi decocto fouere vtile eſt. Hebetudo porrò & obſcuratio, quæ ab incerta cauſſa oboriuntur, in vniuerſum eam curationem poſtulant, quæ ſuffuſis congruit: verùm ſpeciatim quadrat ſanguinis ex maioribus angulis vacuatio, hirudinum circa tempora affixio, & infernarum partium frictio. Tẽporis verò progreſſu, etiam ſternutationes mouendæ ſunt, & ante cibum vomitibus vtendum, ac inunctionibus primùm quidem ex mellis & olei æquis partibus: deinde etiã eo quod ſubſcribitur, quódque conſtat croci obolis duobus, fellis hyęnę drachma, piperis granis octogintaquinque, ſucci fœniculi drachmis tredecim, ammoniaci drachma, mellis ſextarijs quatuor. Antequam id inungatur, oculos ſpongia calida marina aqua imbuta prius fouebis. Oculi expreſsioni ſuccurrẽdum venæ ſectione in cubito, purgatione, & cucurbitula in occipite. Adhibẽda quoque ſunt, quæ reprimere cogeréque queunt. Cõfuſiones ex ictu, ſanguine nuper interfecti turturis, aut columbæ oculos opplentes curabimus. Poſthæc lanam vino & roſaceo intinctam imponere ac alligare oportet. Atque hac ratione oculorum affectibus medeberis: ſubijciemus autem poſtea & alia quæ oculis accommodantur me-

dicamenta. Nunc ad vitia quæ nares infeſtant tranſeundum.

DE AFFFECTIBVS NArium, Caput 12.

CVM olfaciens facultas ſuo nō fungitur munere, ſi quidem id ob intemperiem aliquam, quæ illam partem, vbi odorans ſenſus enaſcitur, obſidet, aut ob humorē quempiam eo loco collectū, prouenit, difficilis eſt curatio. attamen enitēdum eſt, vt humectantes, exiccantes, refrigerantes, & calefacientes, nempe contrariis intemperiem amolientes, vaporibus item & vnguentis, & errhinis ac conuenientibus catharticis, noxam conceptam propulſemus. Sed ſi ob confluentes excrementitios humores ad eos meatus, qui à colādo Græcis ἠθμοειδεῖς nuncupantur, facultas olfactrix aboletur, eos medicamētis quę naribus imponūtur, & vnguentis, ac præterea iis quæ ſternutamenta mouent, extenuare, educeréque cōuenit. Et ſternutatoria tenuiū ſint partiū ac calida, cuiuſmodi eſt caſtoriū, elleborus albus, euphorbiū, & ſimilia: hæc enim incidunt, extenuāt, & ſenſorium iritant. Sed vbi ſtimulatū eſt, & nimiū ſternuere incipimus, eius moleſtiā affūſo quod ſatis eſt vnguēto, ſedamus: tale eſt roſaceum & nardinum, & eiuſcemodi quæ ſuo lentore adhærent, & partem cōfirmant. Atq; hoc pacto facultatem odorantē obſtructione vindicabis. Polypū verò medicamētis excreſcentia detrahētibus propel-

ſemus: quemadmodum ozænã ijs quæ ſternutationes proliciendo, & gargarizatu caput purgãt, niſi totum corpus catharticum deſideret. Sãguinem quoq; detrahemus, aut ſecta vena in cubito, aut ex ipſa etiã, ſi licet, nare. Medicamentis vtemur odoratis, & purgãtibus ſordem, ac demum adſtringẽtibus, vt locus cicatrice coëat. Si ſanguis immodice è nare ꝓfluit, circa initia eius impetus, cubiti ſecta vena, reuellẽdus eſt: deinde ijs vtimur, quę ad ſanguinis fluxus accommodãtur, & cucurbitulas viſceribus, quæ è regione rectà fluenti nari reſpondent, applicamus. Atque hæc hactenus. nam medicamenta pòſt trademus.

DE AFFECTIBVS FACIEI, Ca. 13.

FACIEI nigredinem emendamus per ea quæ modicè detergent, qualis eſt priſſana, aphronitrum, amygdalæ amaræ, & id genus reliqua: & quanuis iſthęc nõ admodum medicos deceat: attamen ea quoque loco opportuno explicabimus, ne effloreſcens nigredo formæ ſtudioſas offendat. Quæ verò ἔφηλις dicitur, item lentigo, eidem ſubijciuntur curationi, quã recipit nigredo: hæc tamen magis extergentibus, ac diſcutientibus opus habent, cuiuſmodi eſt aſſum aphronitrum, & farina erui. Porrò ſugillata & liuores, magis diſcutientibus curantur: quemadmodum & vari emollientibus, detergẽtibus & diſcutientibus, vnde & oxymel & amaræ amygdalæ conducunt. Cæterùm in libro de medicamen-

torum compoſitione, quæ vnicuique vitio opitulari exiſtimantur, trademus: nunc enim ſolam curandi rationem proponimus, & iam de internis oris vitiis dicamus.

DE INTERIORIBVS ORIS vitijs, Caput 14.

Παρυλὶς, vbi primùm emerſerit, reprimentibus & diſcutientibus cohibita diſsipatur: ſimul atque autem ſuppurauit, primùm modicè detergentibus, dehinc exiccātibus abſq; morſu cicatricem contrahit. ἐπυλὶς verò quæ magna ex parte non ſuppuratur, reprimentibus coërcetur. Dentes dealbare, cauereque ne gingiuæ cruorē fundant, & ſi quis fuerit humorum impetus, eum compeſcere, decorum quidem eſt, & medico dignum: verùm dolentibus & quaſſatis atque eroſis mederi, ſi quid aliud, hoc quoque iuuat. Atque dolor aut ab intemperie, aut ab humore quopiā decumbente excitatur. Intemperies, ac fluxionē creantes humores, ex anni tempore, ætate, temperamento, victu, & doloris ſpecie deprehendimus, & curationem, clyſmatis, & pulueribus refrigerantibus, aut calefacientibus, aut aliꝰ pacto, prout affectui congruit, alterantibus molimur. Venæ quoque ſectione, & gargarizatu noxium humorem euacuamus: quinetiam eundem medicamentis naribus inditis reuellimus. Iā quaſſatos dētes aſtringētibus & ſtabiliētibus cōfirmamus. Eroſos educto exedente humore qui plerunque

calidus eſt, curamus. Euacuamus autem vel totum corpus, aut caput tãtum, ídque vel errhinis, vel gargarizationibus. Cæterũ haud decet ignorari, ꝙ cùm oſſa, & nerui qui in ea inſerũtur, ſua natura ſint frigida, etiam ſi calida infeſtet intemperies, haudquaquam tamen frigidorum vſus nimius eſſe debet, ne intẽperies in cõtrariam commigret. Quod in alijs etiam omnibꝰ partibus eſt obſeruandũ, ꝙ facile à medicamentis natiuæ intemperiei ſimilibus, ſi incautius exhibentur, offendantur. Inter vitia quibus os tentatur, ranula quoque cenſetur, & ſub lingua enaſcitur. Hîc in teneris puellis, reprimẽtibus ſuperuacaneam carnem coërcemus primùm, eámque detrahimus: deinde cicatricem inducimus, aut ſolis illis prioribus perfricamus: tale eſt miſy, & ærugo raſilis. Verùm in perfecta ætate venã antea ſub lingua ſecamus, quo ſanguinis qui ſatis eſt effluens, vitiũ medicamento obediens efficiamus. Ad ſerpentia vlcuſcula, quas ἄφθας vocant, & puſtulas ἐξανθήματα dictas, quę varia in palato oboriũtur. in pueris ea quæ ex melle, & roſis ſuccóque mali punici, iride item ac thure & ſimilibus cõcinnantur, damus. In pubeſcentibus verò ac prouectiori ætate, antea venam tundimus in cubito humerariam, atq; interdum ſectis venis ſub lingua, increſcente malo, ſanguinem mittimus: deinde ſtomaticis appellatis medicamentis vtimur, extergentes ac repurgantes ea quæ iam efflorere cœperunt, & reprimentes ea quæ fluxum minaban-

tur: ea enim eſt ſtomaticorũ ratio ac methodus.

Tonſillæ, quæ παρίσθμια nominantur, & ἀντιάδες, qui ſunt glandularum tumores & inflammationes, quæque gurgulionem infeſtant vitia, ſi quidem ex fluxione frigida naſcuntur, melius curantur, ac ſolo moderatè calido victu emendantur: ita tamẽ ſi capiti per tegmina & medicamenta vt facilè perſpiret, proſpexeris: nam frigus, ſi quod aliud, fluxionem excitat. Quòd ſi aluũ ſua ſponte non probè egerẽtem duxeris, & cibo potuique ademeris, atque adeò gargarizatu mediocri, qui modicè calfacere, ac affluentem humorẽ deriuare poteſt, vſus fueris, plurimùm ægro opitulaberis. Quæ autem ſint medicamenta ei rei accõmodata, orationis progreſſu diſces. Sin autẽ calidus eſt qui defluit humor, tum quoque ventrem abluere præſtat, poſthæc venam ſecare, & tenuem victum, potiſsimum ſi febricula quæpiã adfuerit, imperare. Dabimus & influentem humorem reprimentia, atque laborantes partes lenientia gargarizanda: ita nãque humore partim repreſſo, partim deriuato aut diſsipato, æger meli' ſuſtinebit. Quòd ſi quis collect' fuerit abſceſſus, eum ſi ſua ſponte non ſoluitur, incidere conabimur, in hoc vnum accurate animum aduertentes, ne ſcalpellum ſupra modum adigatur, aut vena maxima ſecetur. Aperto abſceſſu omnis moleſtia leuatur: nam interdum abſceſſus per ſe quoque leuiter ægrum offendens, maximã præbet periculi occaſionẽ, vtpote qui cibi potioniſ-

que ac nõnunquã ſpiritus ingreſſum præcludat, & aut fame, aut ſiti, vel laquei inſtar hominẽ interimit. Angina, quã κυνάγχην, & συνάγχην Grȩci nuncupant, & qui in faucibus gutturéque oboriũtur affect⁹, acutiſsimi ſimul & difficillimi habẽtur. Quare extremè tenui victu vtendum, ventérque eluendus eſt: deinde humerariæ venæ ſecãdæ, ac ſi res ita poſtulat, iteratò ſanguinẽ detrahere, & poſtea venas ſub lingua tundere cõuenit. Gargarizatu ex diamoron, aut ijs quæ ex moris rubi, βάτινα Græcis dicuntur, cum cremore furfurum fiunt, vtendum. Si malum inualeſcit, collíque vertebræ ab inflammationis magnitudine quaſi conuelluntur, cucurbitula vertebræ, quæ ex aduerſo laboranti loco opponitur, eſt inijcienda, locúſque ſcalpello concidendus, vt ſatis ſanguinis eat: ita nanque retracto qui influebat humore, æger melius ſe habet. Atq; hæc cõueniunt prius quàm inflammationis magnitudo ad ſummum peruenerit. nam vbi tumor præter naturam, ceu operculum integit, & laquei inſtar ſpiritus, cibíque itineri inijcitur, diem ȩger obit extremum. Quòd ſi inde migrãs fluxio ad pulmonem tendit, Grȩcis περιπνευμονία, & nobis pulmonia dicitur, affectus, & ineuitabilis ita quoque mors impendet: quòd iam antea vires langueãt, & tempore pulmonia egeat, quo fluxionem coquat, eámque explodat: nec poſsint adeò defatigatæ vires ſubſequi. Quin etiãſi angina nõ præceſſerit, pulmonia primùm oborta, ꝙ deterrim⁹

acutiſsimúſque ſit affectus, haud facilè curatur. Verùm pulmonis inflammatio, cæteráque quæ tum pulmonem, tum thoracem infeſtant vitia, & qua ratione ijs ſuccurratur, iam antea fuere explicata. ſed quia à capite exorſi eius affectus recẽſuimus, age eos qui toti corpori incidunt exponamus. Ac primùm maximum & infeſtiſsimum malum proponamus, deinde ea quæ malitia proxima ſunt explicemus.

DE AFFECTIBVS QVI VNIuerſum corpus torquent, Caput 15.

PROINDE elephãtia, qui quaſi totius corporis cancer eſt, maximam & variam curam poſtulat: nam ſi ob vniuerſi ſanguinis corruptelam enata eſt, plurimo ſtudio diligentiáque opus habet, vt is qui corruptus eſt, expurgetur: & qui reliquus eſt, alteretur: is demum qui gignitur, omni conatu melior parandus eſt. Si verò elephas, quòd flaua bilis in melancholicum humorem cõuerſa ſit, committitur, maiorem eo adhuc ſollicitudinem deſiderat, quo is qui ab hac cauſſa generatur, eſt deterior. Cùm itaque ſanguis melãcholicam, craſſam ac terream induit naturam, principio ſemel atque iterum detrahi debet, dehinc ad purgationem per elleborum eſt accedendum. Ac primo loco venæ pedis tundendæ ſunt, poſt eas recreatis viribus è cubito ſanguis mittendus, dehinc venæ ſub lingua, & narium, & frontis incidendę. nanque ex omnibus partibus ſanguinis

quod ſufficit demendum eſt,quo ſingulę exonerentur ac leuentur. Verùm roboris vitalis curam ſemper habere decet,ne viribus deficientibus in diſcrimine,tum æger, tū medicus ambiguus hæreat. Quare cibis boni ſucci,& mediocriter nutrientibus vti,atque à ſuillis,bubulíſque,& leporinis ac ceruinis abſtinere oportet. Vitandi & piſces,& aues quę in paludibus degunt,& cetacea, ac legumina,& vt vno verbo complectar,omnia quæ prauum craſſúmque ſuccum generant. Exhibere autem expedit pullos gallinaceos, & phaſianos,ſi licet,& columbinos pullos, & piſces ſaxatiles,ac aſparagos, & quæ ex amylo, amygdalarúmque cremore concinnantur fercula, atque vt unico verbo abſoluam,quæ leuia ſunt,& boni ſucci. Venus interdicenda,quòd incoitu id quod pinguiuſculum eſt euacuetur , & quod deterius eſt relinquatur,atque eam ob rem magis noceat. Balnea euſque laudãtur, vt inhærentes cuti ſordes expurgent , & aliquid corrupti humoris digerant,ac ea quæ indurata ſunt humectent: attamen ea quoque ſint ex aqua potabili,quę nullam manifeſtā qualitatem ſapiat: niſi membra ob vlceroſam humiditatē admodum ſordeant, vt idcirco ſalſuginē requirant,qua vlcera irrigata ſicceſcant. Exercitatio intra obambulationem conſiſtat. nam iis quibus diſcutere non licet, humores mouere,ac permiſcere non expedit. Catharticis quæ conducere arbitraberis, vtendum: & ſi qua naturalis cõſuetáque excretio ſuppreſſa eſt,

ea vt inde natura exoneretur ac confirmetur, eſt prouocãda. Quòd ſi quis acrior humor emarceſcens & cõtabeſcens melancholicum genuit, eodem in alimento victu vti cõuenit, iiſque potius quæ probiorem ſuccum creant. Nõ ita ſanguini demendum eſt, ſed purgantibus medicamentis certãdum, cuiuſmodi eſt ſacra Galeni, cui ea purgantium quãtitas fuerit admixta, quæ præpollenti humori pro portione aduerſatur. Vinũ omnibus exhibeatur aqueum & tenue. Parãdæ quoq; ſunt potiones, quæ humores cõtẽperare cenſentur. harũ materia in libris de ſimplicium medicamẽtorũ facultate perſcribitur. Vlcera verò ſordida, ijs quę cicatricẽ obducũt & exiccãt aut detergent, curabis, prout ex vſu laborantis partis eſſe iudicabis, de quibus quando de vlceribus pertractabimus, poſtea agemus. Porrò quia de elephantia ſatis multa verba fecimus, ijs quidem qui ex paucis multa metiri queunt: deinceps de lepra, ſcabie, & impetigine, atque id genus aliis, quod neceſſarium eſt tradamus. Proinde inter totius corporis vitia deterrimum eſt ceu diximus, elephas, & ſecundum locum lepra obtinet, deinde ſcabies, cui impetigo ſuccedit. Omnia ex melancholico ſucco, & reliqua cacochymia enaſcuntur. quare in omnibus eiuſmodi cibis boni ſucci corpus nutrire expedit: deinde ſanguinẽ quoque educere, niſi aliud obſtat: poſthæc exuberantem humorem, vbi antea eum extenuaris & concoxeris, ac exhibitis potionibus meatus ob-

ſtructione liberaueris, medicamentis purgantibus expellere: ac demum ad præſidia quę loco affecto accommodantur, accedere: ac inunctionibus exiccantibus, & diſcutientibus ſummæ cuti inhærētes humores digerere ac euacuare. Balnea proſunt, ea maximè quæ ſua ſponte prorūpunt, & nitrum ac ſulphur, & eiuſmodi aliā qualitatem reſipiunt: quæ abundè exiccare & diſsipare creduntur, ſed & ijs quæ noſtra opera cōduntur & calent, quibúſque aſsiduè vtimur, æger abluatur: poſt quæ ſi conueniens aliquod medicamentum inūxeris, magis auxiliaberis: quippe ij qui medicamentoſa qualitate opus non habent, hinc nihil noxæ ſentiūt: ij verò qui illa indigent, à medicamento opem inueniunt. Iam ſenibus ſi pruritus accidant, eadem curationis ratione medeberis, quos alioqui ægrè elui poſſe nō ignoramus, quòd cutis eorū non admodū rara ſit, ſed ſenio rugoſa, ſtrigoſaque ac dura euaſerit, nec validioribus medicamentis, quibus opus eſt, (leuiora enim nō facilè prodeſſe poſſunt) vires ſufficere valeāt. Vitiligo alba, quæ λεύκη dicitur, & è pituita lenta ac glutinoſa in ſumma cute impacta oritur, ijs quæ pituitā euellunt, curatur. Atq; vbi corpus, vt decet, eſt purgatū, ad præſidia localia veniendū: verū quia eiuſmodi ſua natura ſunt acriora, aliquid eorū quę mitigare poſſunt admiſceri oportet, ne alia pro aliis curare cogamur. Ἀλφοὶ, qui minus ſuapte natura praui, ſunt tēporis progreſſu ſi nō ſuccurritur, æquè ac vitiligo alba, ægrè inſtaurātur.

Quare hos ex colore humorem diſtinguentes, antea idoneo medicamento purgare conuenit: dehinc foris quoque inunctiones quas poſtulāt dare. Cæterùm ſcire licet, non omnes etiāſi eiuſmodi vitia effloreſcant, iam dicta medicamenta requirere. Veriſimile nanque eſt nonnullorum corpora eiuſmodi humore nō redūdare: ſed qui mediocris antea genit⁹ fuit, ad cutis ſuperficiem proruere, atque ceu corpus eo ſcateat, fucum facere: atqui iis promptè externæ inunctiones opitulantur, ac nonnunquam à vi facultatis naturalis euicti cedunt. Quin & alij purgatoria medicamenta quibuſdam de cauſsis non ferunt. Quo fit vt vbi nihil eſt impedimento, humórque turgere videtur, ea purgantia ſint accerſenda: at ſi aliquid obſtat, quod iſthæc arceat, ſolo tenui victu acquieſcemus: & exterius medicamēta, prout cutis tactui cedit, & tenella eſt, accommodata vnicuique miſcebimus. Quandoquidem pueri, & mulierculæ, & quicunque vmbratilem vitā tranſigit, moderatiora poſtulant, quòd valida cutem promptè exulcerent: verùm foſſores, & qui exercitiis ſunt aſſueti, vix vel à valētioribus opē ſentiunt. Porrò στίγματα, vbi prius nitro fuere perfricta, diſcutientibus & tenuium partium medicamentis eijciuntur. dicemus autem in ſequentibus quę cuique conueniant. Pituitæ eruptiones, quæ ἐξανθήματα appellantur, ac ex craſsis, difficilibúſque diſsipatu, & in cute impactis humoribus enaſcuntur, ſi quidem totum corpus iis ſca-

tere existimaueris, id antea erit expurgandum, deinde per cutem humores diſsipandi. Si verò noxius humor in ſola cute infixus hærere videbitur, is per fomenta, & calefactoria erit diſcutiendus, præcipuè cum exanthemata erunt craſſa. Siquidem eiuſmodi à frigidis, ſatiſque craſsis humoribus gignuntur. Quemadmodum quæ anguſta ſunt, & ſublimia propendent, feruētem humorem arguunt. Cæterùm ἐπινυκτίδες, & puſtulæ bullis ſimiles, & ambuſta, quæ κατακαύματα vocant, ac φλυζέματα, quod eſt ferventes puſtulæ, ſimiles ferè inter ſe ſunt affectus, quos externæ internæ've cauſſæ procreant, quare conſimilem quoque victus rationem exigunt: quorum ſigillatim medicamenta poſtea tradenus. Verùm eo totus vict⁹ ſit frigidior oportet, quo ipſi calidius iritantes vniuerſum efficiunt corpus: cæteroqui haud parui eſt negotij victum euariare. Formica, & quam penſilem vocant verrucam, quæ duriores ſunt, magiſque terreſtres, quippe quas humor terreus & lentus generat, validiora quoque requirunt medicamina: quare nōnulli elaterium cum ſale illis applicant, alij groſſos cum aceto, quidam eiuſcemodi alia, veluti pòſt docebimus.

DE TVMORIBVS PRAETER naturam, Caput 16.

INFLAMMATIO, quod omnibus corporis partibus eſt commune vitium, ſemper expurgantia deſiderat. Ea ab efferueſcentis ſangui-

nis copia, quæ ea parte magis exuberat, vbi inflã matio oboritur, ꝓuenit. Quemadmodũ & ignis ſacer propter bilem quę in partẽ quampiã magis decumbit, cõmittitur. Vtrunque malum, victum exigit frigidũ & tenuem, maximè ſi fuerint alicu ius momẽti, & aut in pręcipuis, vel propè pręſtã tes partes cõſtiterint. Sanguini ſatis demendum, atque id bis tér ve ſi res poſtulat, faciendum, & in inflammatione potius quàm igne ſacro: attamẽ ne in hoc quidẽ negligenda eſt ſanguinis miſsio. Poſthęc quæ repellendi vim obtinent, præcipuè ſi artus inflammatione tentantur, ſunt imponenda. nam ſi aut hæc, aut ignis ſacer iuxta principatum obtinentes partes conſederint, nõ debet eſſe nimius repellentiũ vſus, ne fluxio retro remeans, atque intro detruſa, aliquam ex præſtantioribus oneret lędátque, ac periculum proximum creet: nam etſi ea aliquando requirantur, tamen tantiſper tantum eſt indulgendum, dum quæ feruent ſolummodo leniantur, alioqui vitanda ſunt. Vbi iam inflammatio, ignísque ſacer extincta ſunt, refrigerantibus reprimentibúsque quiddam quod diſcutiat, admiſcere oportet, hæcque magis progrediente tempore augere, & illa imminuere, vt antea collectũ humorẽ abundè diſsipare queant. Scire tamen licet, niſi inflammationes enatæ ſcitè curentur, eas in gangrænam, ac ſyderationem commigrare, quæ maiorem quoque curam poſtulant, quòd pars promptè emoriatur, & æger periculũ adeat. Quare vbi inflãmatio in gangrę-

nam abijt, pars in ambitu emortua ſcalpello con cidēda eſt, vt ſatis ſanguinis eat, ipſumque quod iam mortuum eſt excindēdum: deinde medicamenta, quę quominus ſerpat, inhibeant, inijcienda: ita enim euacuato eo qui corruptus erat, ſanguine, detractáq; carne emortua, æger melius ſe habebit. Porrò herpeti exterius quoq; opitulari licet: verùm ſi immoderata materia, puta bilis copioſior eum genuit, medicamentis catharticis eſt expurgāda: aliter enim herpes externis epithematis nō obtemperat. Poſtquam is qui abundabat humor medicamento purgante eſt eiectus, nonnunquā citra aliorum quę extrinſecus adhibentur, opem, laborātes partes curantur, ꝙ natura mediocres affectus promptè explodat. Cæterùm bubon, tuberculū, panus, & furunculus, tumores cùm ſint qui abſceſſum ſapiant, emollientibus, cōcoquentibus, & diſcutientibus profligantur. Si qua ſubeſt plenitudo, à venæ ſectione ſatius eſt ordiri, & vinum modicè bibere. Inter feruentes affectus carbunculus quoque recenſetur, vt nomen etiam indicat, & ab aſsidua ſanguinis miſsione auxilium inuenit: nam ſi quod aliud vitium, hoc ſanguinis detractione indiget. Poſthæc ſupra locum topica præſidia imponenda, & modicè nutriendū, atque vinū & quicquid craſſum ſuccū generat aliquādiu circuncidendū. Vbi iā cruſta decidit, vires reficere oportet: tradētur autē & medicamenta quę ad carbunculos dātur.

Deterrimū vitiū cancer, neq; purgātibus, neq;

foris impoſitis medicamentis facilè cedit: quippe valida quæ ſunt cum applicãtur, iritant: mollia verò & lãguida reſpuit. Quare ne aggredienda quidem eſt eius curatio. Attamen æquum eſt vt eiuſmodi quoque vitijs aliquid imponatur, & ab imbecillioribus paulatim ad validiora progredi, vſque dum viribus æquipollentia medicamenta reperimus, decet. Cæterùm in primis melancholicus humor purgantibus extrudendus eſt. Cui ſi quis acris humor fuerit complicatus, nec is quidem deſpici debet, ſed purgatoriis aliquid quod hunc quoque euellat, admiſcendũ eſt. Sanguis item, ſi vſus poſtulat, detrahẽdus, victúſque vniuerſus ad probum ſuccum ſpectet: id nanque ſi feceris, aliquid fortè ægro ſubſidij adferre exiſtimaberis. Quin potius illi opitulari videberis, ſi prius quàm cancer loco conſiſtit, curationem tentes: nam interea dum humor oberrat, nec adhuc obfirmatus hæret, facilè eſt eum purgãtibus educere. Cæterùm vt ignis ſacer à bile, & inflãmatio à ſangine conflatur, ita tumor laxus, quod οἴδημα vocant, ab humore pituitoſo progignitur. Eſt quidem is in aqua inter cutem & malo habitu ſymptoma, iíſque ſublatis, & ipſe profligatur. accidit nihilominus quibuſdam etiam in artub⁹, aut facie, ac modicè calefacientibus diſcutientibúſque coërcetur. Animum hîc etiam ad victum aduertere oportet, vt calidior ſit. vitandúſque eſt omnis copioſior, & aquæ potus, necnõ olera omnia. Quòd ſi ſpiritus craſſus cutem intendit, ob-

oritur inflatio, quæ fomentis ſiccis ac difflãtibus aboleri ſolet. Incipientem affectum, flatum diſcutientibus, & medicamentis quæ poſtea proponemus, eruere oportet: nempe iјs quæ cutem rarefacere, & craſſum caliginoſúmq; ſpiritum extenuare valent. Ad artuum verò luxationes ac contuſiones, valet ſuccida lana, aut ſpongia aceto cui oleum admiſtum ſit imbuta & impoſita. Cùm caro colliſa eſt, & ſanguis per ſubſultionem profluit, & percolat, diſcutientibus vtemur. Porrò effuſiones, quas ἐκχυμώματα appellant, initio ſcalpello incidentes, ita poſtea reliquam curationem moliemur. Ad inueteratas autem radicula cataplaſmatis in morem agglutinata accommodatur: ſed vbi rodere cœperit, auferẽda eſt. Succus quoque eius cum mica panis imponitur: quę omnia in inſequentem librum reponimus. Scire licet, ruptiones omnino cum effuſionibus oboriri, atque à moderatè calidis medicamẽtis inſtaurari: at ſi altius corpus peruaderint, acriora, magíſque incidẽtia exhibemus. Nec inutilis eſt hîc cucurbitulę vſus: nã ſi eueſtigio tota effuſio euocatur, caro dehiſcens promptè coaleſcit: ſin verò vetuſta euaſerit, & ſordes ſuccreuerit, ruptio in poſterum conglutinari coiréque nõ poſſe videtur: nam labia tantùm ſibi inuicem admouentur, ita vt quæuis occaſio facilè ea dirimat, quòd ſpatium mediũ ſanie repleatur: & cõtinua quodammodo effuſio & ecchymoma gignatur, ſimilis illi quæ initio ex ſanguine conſtabat. Ariſto-

lochia igitur rotunda ruptionibus & conuulſionibus eſt accõmodata, quomodo & maioris centaurij radix, eiúſque ſuccus, rheũ, coſtus, & bdellium cum oxymelite potum. Scirrhus exquiſitus, qui ſenſu iam caret, & medicamenta renuit, incurabilis eſt, ſed nec alter, qui mediocrem habet ſenſum, facilis curatu eſt. Curantur itaque diſcutientibus ſimul & emollientibus, quales ſunt medullæ & adipes maximè animalium agreſtiũ, adhæc, ammoniacum, bdellium, & ſtyrax: atque hæc in totius corporis ſcirrhis applicantur. Verùm ſi tendines aut ligamenta afficiuntur, ignitus pyrites aut molaris lapis eſt acerrimo aceto reſtinguendus, & vapor inde exhalans laborante loco excipiendus eſt: ac poſt id emolliens iterum eſt adhibendum, ídque alternis vicibus agendum, donec ſcirrhus planè euanuerit. Strumæ eidẽ cui ſcirrhus ſubijciuntur curationi: priuatim tamen lupinorum amarorum farinam in oxymelite decoctam cataplaſmatis modo induces, aut bubulum fimum aceto incoctum: hoc humores etiam omnes induratos diſcutit. dicemus autem de his quoque infrá. In ſteatomatis & atheromatis, ac mellifauijs cõſilium eſt, id quod continetur diſcutere, aut medicamẽtis exedere, vel excindere. Mellifauio, (ita iam μελικηρίδα interpretamur,) triplici hoc conſilio, ac ſcopo ſubuenimus, quippe quod tenuiorem humorẽ obtinet: at atheromati duplici ratione opitulamur. nam & ſectione auferre, & medicamento exeſſe

licet: ſed ſteatoma quod neq; exedi, neque diſſlari poteſt, ſola manus opera curatur. Porrò ad fauũ tenella fici folia, aut cucumeris ſatiui radix, vtraque cum melle impoſita valent, atq; in ſumma, cuncta quæ detergere, ſuperuacaneúmque humorem exhaurire ſolent, prodeſſe cenſentur. Cæterùm articulorum contractiones, quas ἀγκύλας, & ἀγκυλώσεις nominant Græci, ob humorem impactum, aut nerui affectum quempiam in artubus oboriuntur: & laxante, mollientíque vi prędictis curari poſtulant, quorum materiam in ſequentibus trademus. Thymos, qui ita per trãſlationem à thymorũ corymbis appellantur, quique σῦκα & συκάμινα etiã Græcis, & Latinis fici nominãtur, calx, auripigmentum, veratrum, vitrum, piper, æquis portionibus lęuigata, & tithymali liquore ſubacta, atque aſsiduè impoſita delere eſt perſuaſum: atque vt vno verbo dicam, omnia quæ exedendi detrahendíque vim obtinent, ſunt idonea. Qui nuncupantur dracunculi, & δρακόντια Græcis, in regionib⁹ ſupra AEgyptum potiſsimum proueniunt, ſunt animalia, quę in muſculoſis partibus, puta brachiis, fœmoribus, & ſuris: atque in puerulis in lateribus etiã ceu lũbrici gignũtur & mouentur. Vbi inueterauerint, locus liueſcit, & ſuppuratur. Hi ei rationi curandi, quæ putreſcentibus & tineas obtinentibus partibus competit, ſubijciuntur. Atque hæc ac eiuſcemodi varia ſunt vitia, quibus ſingulæ corporis partes infeſtantur: ſatíſq; ijs quidem

qui breues eſſe laborãt, de ſingulis eſt pertractatum. Verùm quia omnibus partibus cõmune eſt vlcus, quod variam induit figuram (nam aut cauum eſt, aut læue, aut nimis quàm excreſcit, aut carnem depaſcit, vel alia quadam forma conſpicitur) vbi poſtremo loco eius quoq; medendi rationem expoſuerim⁹, extremam huic noſtræ de curandi methodo commentationi manum imponemus. Proinde quia ſimplex vlcus, eſt partis cuiuſpiam diuiſio, ſi quis quæ diſsident, vinculo in ambitu iniecto, contraxerit, quæ diducta ſunt citra aliam operam coibunt: potiſsimum ſi ſatis ſanguinis fuderit, ægréque excremẽtis vacet, neque prauis ſuccis abundet. Præterea agglutinant vlcera, quercus, & ſalicis, & braſsicæ folia cataplaſmatis modo inducta: plantago item & papyrus, quæ in poſca aut vino maduerit, circunquaque impoſita. Recentia verò committunt pinus piceæque folia, & equiſetum, etiam ſi nerui fuerint diſſecti. Ea quando initio inflammata ſunt, nec ſuppurarunt, concoquunt, & ad ſuppurationem perducunt, ſimplicia, aquæ puræ fotus, farina tritici, anthalica, vel panis, aut gluten, quo ad libros vtimur, cũ terebinthina cataplaſmatis more illita: cera item, crocus, thus, pix, adeps ſuillus, butyrum, reſina, galbanum, myrrha maſtiche: cõpoſita verò, quæ ex ijs miſcentur, & quæ poſtea trademus. Cauum vlcus, vt deficiẽs caro ſuppleatur, exigit: materiam ei præſtat ſanguis commoderatus ac probus. Verùm quia eius excre-

menti quod euacuatur, tenuior pars vlcus humidius efficit, craſsior verò adhæret, & ſordes fit. idcirco medicamenta quæ modicè ſiccant & detergent opus habet: eiuſcemodi ſunt, farina hordeacea, iris, ariſtolochia, thus, cadmia. Quod ſi dum hæc moliris, ſordes apparet, & vlcus humidius redditur, ſcire licet, medicamentum minus quàm res poſtulat, exiccare: quare mellis admiſtione erit intendendum: ſin purum aridúmque reperitur, plus quàm par eſt exiccat, & oleo addito remitti debet, ac ceratum adhiberi. Accidit quoque, vt cum medicamentũ potentius eſt, aliquid carnis liquetur, ac ſordidum humidúmque ita vlcus conſpiciatur: ſed id dum colliqueſcit, cauum magis redditur, labia tument, & rubet, ac inflammationem quampiam præ ſe fert, ægérq; mordetur: quare quædã quæ mitigandi vim poſſident erunt commiſcenda, quo partes quæ inflammatione tentãtur, leniantur. Sordida autem vlcera, ſiue caua fuerint, ſiue plana, ſcitè repurgãt ariſtolochia cum melle, terebinthus cum roſacei mellíſque æquis portionibus (aut roſaceo butyrum ſubſtituatur) iris, oliuæ colymbades, cataplaſmatis modo impoſitę. Iis quæ nimis quàm ſordent, & paſcendo ſerpunt marrubium cum melle conuenit. Et quæ ſuperexcreſcunt, per validè exiccãtia caro detrahitur, qualis eſt ſquama æris & oſtrea omnia vſta, & ſory, & flos æris, ſaléſq; cremati. Ad nomas verò & putrilagines valet vini, & aceti, & aquæ marinę, necnon decocti ma-

licorij, ſylueſtris punici florum, baccarum myrti, lenticulæque fotus. Cataplaſmata quoque ex farina erui, & alumine, in eundem vſum conformantur. Idem præſtant asbeſtos lapis, chalcitis, cucurbitæ ſiccæ crematæ cinis, & anethi vſti, aut peucedani radix arida. Ea quæ cicatricem obduci deſiderant, exiccantes carnémque aſtringentes curamus: ad eum vſum idonea ſunt galla, malicoria, myrti folia, myrrha, argenti ſpuma, & oſtrea cremata. Quando cutis quę vlceribus adiacet, lõgiori temporis ſpatio cum ſubiecto corpore non coaleſcit, ſinum, & Gręci κόλπον eiuſmodi affectum nominant. Secandus igitur eſt, vt infra effluat, niſi vlcus decliue deorſum vergit: dehinc ea adhibenda, quæ glutinandi facultatẽ habent. Dignoſces autẽ an ſinus altior pars coaluerit, ſi ſanies pauca & concocta, aut omnino nulla emanat: præterea ſi eodem in ſinu neque dolor quiſpiam, neque tumor ſentitur, ſed locus ſubſedit, ac aridus eſt, dolorísque expers. Quòd ſi pus quoque probè cõcoctũ exiguum in vlceris oſculo conſpexeris, bene ſperato. Fiſtula ſinus eſt callosus, ex abſceſsibus plerũque oriens, ſumpta per tranſlationem appellatione à paſsim ita vocatis fiſtulis. Quare ſi ad os vſque peruenit, fieri nequit vt ſine manus opera curetur, niſi temporis ſpatio ſquama ſua ſponte aut os abſceſſerit. At ſi eò non pertingit, medicamentis callum demolientibus & agglutinãtibus curabitur. Veratrum igitur nigrũ impoſitũ, duorum triúmve dierum

ſpatio callum elidit, & amurca cocta offuſaque, & ſory crudum aut vſtum cum pauxillo vino bene diluto, aut elaterium terebinthina exceptum in collyrium efforma ac impone. Feſtucas verò & paxillos educunt, vtraque anagallis, ariſtolochia rotunda, ammoniacum cum melle, & arundinis radix, ipſa quoque cum melle. Porrò quia nerui vulnerati, ob nimium ſenſum inflammationem dolorémque excitant, & febres conuulſionésque accedũt, atque interdum deliria quoque ob eam quam cum cerebro obtinent continuitatẽ, oboriuntur, huiuſcemodi curandi rationem requirunt: cauendum eſt ne cutis coëat, vt per eam ſanies promanet: ac medicamentis reſerãtibus & aperientibus vti decet, quale eſt quod ex euphorbio cõficitur, nulli ſecũdum, quódque ad canis rabidi morſum impoſitum valet: quoniã eiuſmodi morſus patere debent, quo id quod à veneno vitiatum eſt effluat. nam ſi præpropere affectus cicatricem cõtrahit, virus interceptũ ad præſtãtes vſque partes procurrit, atque in furorem, ac malum quod ab aquæ formidine ὑδροφοβικὸν appellant, hominem conijcit. Verùm de eo, ac reliquis venenatis, in ſequentibus, vbi & quæ medicamẽta poſtulã, ttrademus. Quod verò nũc propoſitũ eſt medicamẽtum, accipit aceti ſextarium, picis liquidæ librã, opopanacis vncias tres. hoc impoſitũ ictus cõniuere non permittit. Verũ quorſum pertinet medicamentorũ cõpoſitiones ita diſcerpere, cum liceat eas in vnum volumen

concludere, atq; inde ex vſu quem fronte inſcriptum præ ſe gerunt, quę vnicuique affectui conueniăt, colligere, ac citra dubitationem intrepidè adhibere, cum iam quatuor ſuperioribꝰ libris ſatis explicatum ſit, quibus notis diſcerni, & qua quiſque ratione curari debet. Quare in iis vnuſquiſque ſe exerceat, ingeniúmque acuat: ſiquidē cognita methodo, integrum erit ei quidem qui ſedulò mētem adhibuerit, intelligere, quodnam medicamentum ex ijs quę explicabuntur, priuatim congruat, eidémque aut addere, aut detrahere, prout methodus hortabitur. nam qui ſcopū ſibi propoſitum percepit, is quoque an hoc medicamētum huic morbo huius hominis competit, nouerit, atque an intendendum ſit vel ſecundum totam ſuam qualitatem, vel ſecūdum aliquā eius ſpeciem, non ignorabit: ſiquidem non omnibus eodem modo, eadem medicamenta, ijſdem morbis exhibere decet, quòd temperamentum, conſuetudo, ætas, anni tempus, & vniuſcuiuſque ſenſus, ea haud parum inter ſe diſcrepare faciăt. Cæterùm hæc antea quoq; monuimus: atque ex ijs quæ tum explicata fuere, tum deinceps tradentur, vnuſquiſque quod res exigit ratiocinatione conſequi poterit. Quare cùm hic liber ſuam ſit nactus molem, æquum eſt vt ei iam finem imponamus.

ACTVARII ZACHARIAE METHODI MEDENdi, Liber quintus.

De medicamentorum compoſitorum formis, Caput 1.

ABSOLVTIS quatuor libris, cū iam tibi annectimus, qui totiꝰ operis quintus eſt, & medicamentorū compoſitionem cōplectitur: in quo tamen quo pacto ea decoqui, terí ve, aut alia ratione parari debent, haudquaquam explicabitur, quippe cum id breuem admodum orationem efflagitet: (licet, vbi res ita poſtulabit, neque id genus à nobis negligetur) ſed quemadmodum in ſingulis ægritudinibus componenda commiſcendáque ſunt, atque ex quibus quótve ſimplicibus conſtrui oportet, trademus: quinetiam ſi qua ex ijs ad plures vſus accommodantur, quibus potiſsimum affectibus opitulētur, proponemus: hoc enim modo vel ex ipſis, quas frōte gerent, pollicitationibus, vulgus quoque ea rectè applicare poterit. At qui dignoſcere, atque ex medendi ratione iudicare ea valebit, hic non modo tutò ipſis vtetur, verùm eorum quoque exemplo alia comminiſci, ac cōdere poterit, ceu in duobus tribúsve medicamētis,

perinde ac formula quapiam, viam ac rationem poſtea oſtẽdemus. Itaque quædam cõpoſitorum medicamentorum, ſ de veterum cõmentariis decerpta, alia à nobis iuxta medicorũ artem edita, huic libello inſerentur: quæ tamẽ ſingula nõ niſi vbi experientia fuerint cõprobata, erunt huic rei ſuũm ſtudium impendentibus, deligẽda. Verùm quia ab vniuerſalioribus vitiis ad particulariora & mediocriora noſtra proceſsit tractatio, age in cõpoſitis medicamẽtis eadem ratione ac via inſiſtamus. Ceterùm ignorare minimè decet quòd ex ijs quæ ingerũtur, alia trita ſolùm, ac in læuorem redacta exhibemus: alia liquore quopiã idoneo ſubigimus, & vel plana fingentes in circuli figuram efformamus, quæ τροχίσκους Græci, nos paſtillos nuncupamus: vel in exiguos globulos cogimus, & à deglutiẽdo καταπότια illi, nos ferè pilulas appellamus: aut aqua decoquentes ad tertias, & collantes, eum tantum liquorem iam medicamentoſum vſurpamus: aut cum altero quopiam, puta vino, melle, ſapa, vel eiuſmodi alio cõiuncta propinamus: aut quod proportione ijs reſpondet, σάκχαρ nũcupatum, vel mel, prout expedire arbitramur, denuò cum medicamento, quouſque cõcreuerit, ac cõſtiterit, coquimus: & σιράπιον, vel ζουλάπιον, nos verò hodie ferè ſyrupum vel iulepũ barbara voce nominamus. Quin & alia conficimus, quæ in pila terimus, & melle ſubigimus, quæ ἀντιδότους, nóſque antidota vocamus, perinde ac fructus temporarios quoſdam

coquimus, vel crudos etiam læuigatos, atq; melle donec planè coierint excoctos, in bellariorũ, quæ τρήμματα Græci dicunt, formam redigimus. Eorum verò quæ exterius admouẽtur, quædam ſunt vnguenta, ſuntque quæ illita tantum opem ferre feruntur, alia ſunt emplaſtra, quæ linteis expanſa, vel tenuibus pellibus inducta, imponuntur: alia appellantur ἐπιθέματα, quę nequaquã ꝓprio lentore, ſed externis faſcijs cõſtricta adhærent: alia ſunt velut trituræ, quę pulueres, & ξηρία Græcis dicuntur. Sunt & quæ ceu collyria efformamus, eáque liquore quopiam diluimus, atque ad cotem terimus, profluẽtique humore vtimur, quemadmodum in ocularijs medicamentis facere conſueuimus. Atque hæc, & id genus alia ſenſibus deprehenduntur. Porrò tibi, vt qui hæc nouiſti componere, & formas, figurámque variare & contemperare, ac intẽdere remittereque medicamenta, pro ægrotantium affectione licebit.

DE POTIONIBVS FEBRICItantium, eorumque affectuũ qui febres comitantur, Caput 2.

SIMPLICISSIMVM igitur inter potiones febriẽtium eſt medicamentũ, (inde enim eſt exordiendum,) quod ex ſacchare & aqua coquẽtes paramus: ſecundũ verò locũ tenet, quod ex violarum ſucco & ſacchare quoq; cõficimus: hoc thoracis vitiis ob ſuum lẽtorem opitulatur: atque alioqui bilis acrimoniã obtundit. At quod ex nymphææ florib⁹ & ſacchare miſcetur, vehe-

mentioribus febribus magis accõmodatur. quin & dolores quos bilis creat, capitíſque feruores retundit: quemadmodum quod ſolo cõſtat aceto, capitis ex calore natam moleſtiam lenit, flauámque bilem demolitur, capit aceti libram, & ſaccharis libras duas. Eſt & aliud oxoſachar è radicibus valens aduerſus aduſtos humores, quod ventriculum repurgat, iecur roborat, & calculo laborãtibus prodeſt, ratio eius componendi hæc eſt. Corticis radicum apij, fœniculi, & intubi ſatiui, ſingulorum ſextantem terito, atque in aceti libras tres coniectas donec binæ libræ ſuperſint coquito. itaque noctem ac diem ſinito, deinde vbi ſubegeris, ac ſordem deterſeris, binas ſaccharis libras adijcito, ac vſque ad mediocre craſſamentum coquito. Aliud oxoſachar ex cotoneis, corpus refrigerat, cõfirmat ventriculum, appetentiam excitat, & cor iecúrque æſtate exhilarat. Accipit ſucci cotoneorum libram, aceti ſelibram, ſaccharis libras duas, coquitur vſque dum ſpiceſsit. Aliud ex roſis vẽtriculũ refrigerat, ſimul & roborat, vapores ad cerebrum exhalantes cõpeſcit, & calori iecinoris opitulatur. Aliud è ſantalis valet aduerſus iecinoris calorem, & ſitim ſedat. Aliud è malis dulcibus & acidis ventriculum & iecur firmat, vomitum diſcutit, & appetentiam inuitat. Aliud ex Damaſcenis, quod ad ventrem exonerandum confert, & bilis ſanguiníſque feruorem demolitur. Aliud è ziziphis ad ardentem febrem, purgat & ſanguinem, & tuſsi,

ac ex

ac ex calore deſtillationi ſuccurrit. Aliud ex vuis acerbis, aduerſus flauam bilem, & iecinoris calorem pollet: vẽtriculum firmat, ſitim ſedat, vomitum compeſcit, & aluum ſolutam ſupprimit, febri item ex ſanguinis putredine natæ auxiliatur. Accipit ſucci vuæ acerbę libram, ſaccharis libras duas. Atque de his hactenus. Tu porrò qui reliquorum ſimplicium medicamentorum facultatẽ non ignoras, poteris ab huiuſmodi via ac ratione adiutus, ſimplicia & vnius generis, ac varia medicamenta componere. Nõ enim ſolùm hæc atque eiuſmodi alia medicamẽta in febrientium gratiam paramus, verùm etiã ex permultis ſimplicibus ſpeciebus varia condimus, quæ cum cõponuntur, partim vnum eundémque ſpectãt ſcopum, partim ob varia ſymptomata, variè & ipſa commiſcentur. Nam ſi laborantem tantùm refrigerare, exempli gratia, cupimus, violas, & lactucæ ſemina, ac nymphææ flores, aliáque id genus permiſcemus, quæ cum ſacchare donec ſpiſſitudinem quampiam acquiſierint, coquimus, ídque cum frigida propinam⁹. Quòd ſi calidã putrémque materiam ad vrinas deducere volumus, ijs intubi ſatiui, vel erratici radicem, & aſparagorũ coliculos, & cucumerum ſemina, necnon ſolani fructum, atque alia eiuſmodi admiſcemus. Quẽadmodum ſi ventrem mollire fuerit animus, pruna, & præcipuè Damaſcena adijcimus, atq; quippiam ferè nigræ nominatæ caſiæ. Eſt autem fructus eius fiſtuloſus & oblõgus, nigrum intus hu-

morem concretum geſtans, qui hauquaquã vna continuitate coaluit, ſed ex interuallo tenuibus lignoſiſque membranulis dirimitur, habens ad ſpeciei propagationem grana quædam ſeminalia, ſiliquæ illi quę nobis innotuit, adſimilia. Hoc medicamẽtum, ſi vel ſolum exhibetur, bilem retorridam citra moleſtiã expurgare poteſt. Quare ijs qui ob imperfectam ætatem, aut aliam quãuis occaſionem, medicamenta purgantia non ferunt, hoc intrepidè damus, & ſatis placidéq; purgamus. Porrò, tu alia quoque quæ ventrem mediocriter emolliunt, prædicto medicamento adijcere poteris: cuiuſmodi eſt integra portulaca, atriplex, mercurialis, & malua: horum enim cuiusque feruefacti cremorem, quem reddunt, aluum mollire nouimus. Denique ſi ſacchar decoxerimus, ac nõnulla ex iam dictis commiſcuerimus, medicamẽtum quod ventrem emolliat refrigerétq;, cõficimus. At verò ſi aluum quæ immoderatius fertur, ſiſtere &, aliàs corpus refrigerare tentemus, ſuprà dictis refrigerantibus & roſas, & myrti baccas, ſi opus ſit, & rhoem culinarium, & eius generis alia, adijcimus. In quibus tamen vetuſtum eſſe ventris fluxum, ac humorem etiamnum turgere nõ neſcimus, ea quæ vrinam cient, aſtringentibus, refrigerantibúsque commiſcemus: quo nimirum ꝓfluuium alio auocatum deriuemus: nam niſi hac via confluentem fluxionem tractemus, & per aſtringentium ſupprimentiúmque vim exitus ei præcludatur: ventris ſanè

ac pedum tumores quoſpiam procreabit: atque his ita medemur. Simili modo ſi febrientes frequenter bilem euomunt, & iam vomitus modū excedit, paulò antè commemoratis refrigerantibus vuæ acerbę ſuccum, & portulacę ſemen, quę bilioſis vomitionibus opem ferunt, admiſcemus. Iecinori verò quod ob intemperiem feruorémque laborat, oxyacanthæ ſuccum, baccásve refrigerantibus commiſcentes ſuccurrimus: adhęc ſantalo quod vocant, intubíque ſemine, ac ſucco, & quæcunque refrigerant ſimul & mediocriter aſtringunt: hæc enim cum refrigerāt, tum iecinoris vires recreant. Quòd ſi quando ventris fluxio inteſtina vellicet, vulnúsque infligat, ita vt inteſtinorum difficultas oboriatur, & ſanguinem ferri videas, cum refrigerantibus & aſtringentibus, ea quoque quæ ſanguinem ſiſtunt coniungito: qualia ſunt hypocyſtidis, plantaginis, & ſanguinalis herbæ ſuccus: ſuccinum item, lapis corallius, & hæmatites, Lemnium ſigillum, & qui draconis ſanguis appellatur, & quodcunque tandem medicamentum in inteſtinorum difficultatibus aſſumi non ignoras. Eadem in ſanguinis quoque reiectionibus auxilio eſſe putantur. Cæterùm cum iam pus educitur, & tuſsis laceſsit, aſtringentia demēda ſunt, & ſolis ſanguinem cohibentibus, & modicè refrigerantibus ſi homo incaleſcit, vti conuenit: hîc verò emollientia, cōcoquentia, quæque lentore quodā non carēt, abundare debēt: eiuſmodi ſunt

violę, cucumerum ſemina, ſeminis cotoneorum pſilliíq; ſuccus, althææ & maluæ ſemen, dulcis radicula, & adiantum. Concoquunt enim, & pus eductu facile reddunt. Quòd ſi lentum glutinoſumque fuerit, marrubio & hyſſopo commixto, diſſecantes attenuantéſque auxiliamur. Quemadmodum ſi per vrinaria vaſa ſanguis profluit, vnà cum aſtringentibus, ſanguinémque inhibentibus, quædam quæ modicè vrinam commouēt, miſcere oportet, nō quo eam cieamus, ſed vt per vrinam pellentia, ijs quę ſanguinem ſiſtunt, viam ſternamus: nam alioqui periculum foret, ne ita dilacerato vulnere, humor quiſpiam eò conflueret. Verumenimuerò vbi præter inhærentem calorem obſtructione quapiam viſcera etiam corripi ſuſpicabimur, inibi cum ijs quæ modicè refrigerent, quædā quoque quę humores tenuent, & meatus infarctu vindicent, commiſcebimus: & ſi cum duritia & mole quapiam obſtruentes viſcera affectus adſint, ea quæ emolliunt & cōcoquunt, adſumere conuenit. Erunt porrò ex refrigerantium numero, uiolæ, intubum ſatiuum & erraticum, portulacę ſemen, & conſimilia: ex attenuantium uerò & infarctus expedientium, ac humores ad vrinam detrudentium claſſe, ſunt radix fœniculi, apij, & anethi, horúmque ſemina: adhæc aniſum & carum. Cùm autem inſignis calor non adeſt, ſimul adſumere oportet & petroſelini ſemen, acorum, capparis radicem, triſſaginem, centaurium, & id genus alia. hæc enim ma

gis concoquere, & meatus reſerare cenſentur. Simul atque meatus modicè recluſeris, conuenit althææ & maluę ſemen, eupatorium, bugloſſum, buphthalmū, & præ cęteris chamæmelum, item ſertula Cāpana, dulcis radicula, atque eiuſmodi alia, quæ cum ſacchare paramus, pro ratione caloris, qui magis aut minus ſuccenditur. Verùm cùm frigus magis præualet, prę ſtat cum melle aut vino potiones concinnare. Atqui omnia ea hîc deuitanda ſunt, quæ inſigniter refrigerant. Si ſtomachus vētérque frigoris vitio laborat, prodeſt piper, zingiber, & agalochum, calamus item aromaticus, cinamomum, & reliqua odoramenta: adhæc ſemina eorum quæ flatus diſcutiunt, qualia ſunt, fœniculi, anethi, cuminum præterea, & ſeſeli, libyſticum, carum, & eiuſmodi: multóque magis, ſi ſpiritu venter inflatus diſtenditur.

Porrò viſceribus à crudorum humorum copia grauatis, aut in molem ſublatis, & iam induratis, adſumenda ſant, quæ potētius infarctus extricant, cuiuſmodi eſt triſſago, & ainga, centaurium, & amygdalæ amaræ, acorum & iris, enula Cāpana, & polium, calcifraga, ac reliqua eiuſmodi: inſuper meum & hypericum, phu, ſtœchas & partheniū. hæc enim atque id genus alia obſtructis viſceribus ſatis opitulari creduntur: quinetiā incipientibus aquæ inter cutem affuſionibus, & habitui malo auxilio ſunt.

DE ANTIDOTIS ET IIS quæ intus aſſumuntur, Cap. 3.

CAETERVM ne vnà cum remediis in huiuſcemodi potionibus copioſior humor introducatur, imbecillioráque videantur medicamenta, antidoti ex herbis, ſuccis, lacrymis, ſeminibus, radicibúſque compoſitis, & accuratè læuigatis, ac cum melle in vnitatem coactis, excogitatæ fuerunt: quibus magna ex parte, ex rerũ calidarum miſtione coaceruatis, nonnunquam quædã quæ mediocriter, aut etiam validè refrigerant & ſtupefaciunt cõmiſcemus: quo nimirum quarundã partiũ contrarias affectiones contẽperemus, aut alicuius mẽbri dolentis ſenſum hebetemus: quẽadmodum in medicamentis quę ab inteſtino laxo cui adhibentur, κωλικὰ Græcis appellantur, facere conſueuimus. Sic & purgantia quædam inijcientes, iis prout conuenire arbitramur, purgamus: perinde atque in vocatis ſerapiis facimus. Verùm vt plerunque ex calidis medicamentis, ac melle antidotos concinnamus: ita interdum ex frigidis medicaminibus in læuorem diligẽter redactis, ac cum refrigerante ſimplici zulapio quopiam vnitis, refrigerantes antidotos conficimus: quo modo nonnunquam quoque refrigerantia, vt dictum fuit, zulapia condimus, eodem modo diuerſos paramus paſtillos, refrigerentes videlicet & calefacientes, aut aliud quippiam efficientes. Hos autem ita concinnamus: ſimpli-

cii medicamenta, quæ ad compoſitionem ido-
n:a eſſe cenſentur, in læuorem redigimus, eáque
cim liquore aliquo conuenienti ſubacta, in or-
bculos mediocres conformamus, quos, quando
vus poſtulat, cum aqua, aut vino, vel ſucco quo-
pam, prout magis conducere opinamur, tritos,
bbendos damus. Nec diſsimili ratione catapo-
ta factitamus: ea in medicamẽtis purgatoriis, ob
ſiam quam obtinent inſuauitatem ferè excogi-
tta fuerunt: quo plurima ipſorum iniucunditas
deuorãtes lateat, & ne ventriculum, propria nõ-
nanquã onuſtum humiditate, aduẽtitiis humori-
bus grauemus. Poſtremę ſimplicisſimæque om-
nium quæ interius adhibẽtur, ſunt trituræ, & pul
ueres, quæ ſimplici ratione ita offeruntur. Hęc ſa
ne longo tẽpore durare nequeunt, quòd facilè ac
celeriter eorum facultas diſsipetur: quare vt eam
tueamur in denſis vaſculis, ne imprudentibus no
bis imbecilliora reddantur, ſeruare oportet. Por
rò melius & diutius catapotia & paſtilli aſſeruã-
tur: damnantur autem vbi temporis longinqui-
tate humiditas eorum exhauſta eſt. Plus iis tem
poris durant, tantisper cocta dum exquiſitã con
ſiſtentiam acquiſierint, ſerapia, vel zulapia, voces
enim vt lubet licet, barbaris ita nuncupata nomi
nibus. Cæterũ quæ nos coquentes herbas quaſ-
dam adiecto mediocri melle, χυλάεια quaſi ſuc-
citiunculas nomines, appellamus, ægrè dua-
bus dierum ſeptimanis conſeruari queunt, quòd
eorum humor corrumpitur, calórque emoritur.

Omnium verò diutiſsimè antidota perdurant, quòd ea ſit mellis natura, vt cuicunque permiſceatur, id diu vegetũ permaneat. Omnia tamen tempore improbãtur, & facultate inferiora eudunt: & ſi vltrà progrediãtur, reliquum quoque facultatis exuunt. Porrò omnia in denſis ſolidiſque vaſculis recondita rectius propriam qualitatem tuentur. Atque de his hactenus: haud enim decet amplius in talibus ſermonẽ terere. Quare vnde digreſsi ſumus, inde exordio reſumpto, inſtitutum proſequamur. Itaque quibus medicamentis in febribus ac ijs affectibus qui cum febre coniunguntur, ſit vtendum, quáque ratione ipſa ſint tractãda, abundè nobis dictum fuit. Adijciemus autem & alia, quo ex pluribus ea quæ vnicuique vitio magis familiaria ſunt ſeligere, ac ex variis miſtionibus, viam rationémque componendi comprehendere poſsis, ac leui negocio voti compos euadere. Quare hinc ferè exorſi, de particularib⁹ loquemur medicamẽtis, ac quibus ipſorum quodque affectibus accommodetur explicabimus: deinde purgantia quoque medicamenta recenſebimus: poſtremo denique loco, ea quæ externis vitijs adhibẽtur, exponemus: ita nãque de compoſitis medicamentis liber fœlicem exitum adipiſcetur. Singula igitur quæ à nobis perſcribentur, primùm fronte inſcriptam pollicitationem gerent, poſtea ſpecies, interdum & rationem qua ea concinnari debent, obtinebunt. Tu verò nonnulla ex ijs ſumens, nulla ſi-

ⲥta innouatione, alia commutans & modicè temperamentum ac miſturam variãs, vbi ita quibuſdam affectibus conuenire putaueris, ob ſenſus promptitudinem vel difficultatem, temperamentum, conſuetudinem, aut aliam quampiam ægri cauſſam, prout te facilè voti compotem fore cõiecеris, ita facito. Porrò quod ad medicamenta pertinet, quædam proponentur è Græcorũ monumentis deprompta, alia noſtro marte compoſita, & nonnulla è vulgo audita ac probata: nullius tamen auctoris nomen inſcribetur, ne nominis cauſſa aliquo pacto ad medicamenta propenſiores ſimus, niſi in perquam paucis, ídque cogẽte ita neceſsitate: cætera ceu mortuorum capita in cœmiterio iacebunt. Sic igitur auſpicemur.

DE SERAPIIS ET ZVLApijs, Caput 4.

OXOSACCHAR cõcalefacta corpora potum iuuat: febribus iam vetuſtis, quos ſanguis aut bilis genuit, necnon iecinoris calori auxiliatur, & lienem infarctu vindicat. Recipit corticum radicum capparis, apij, & intuborum, ſingulorum drachmas viginti: ſpicæ, iunci odorati, ſeminis apij, cuiuſque drachmas quinque: foliorum roſarum rubrarum, & lati ſeminis fœniculi, ſingulorum drachmas decem. Omnia in vnũ coacta in aceti acerrimi libris ſex macerentur, quod ad diluendum acorem libras quatuor aquę admixtas habeat, & noctu diúque ſimul perſtẽt:

deinde molli igne ad dimidias coquantur, tum decoctum ſubigatur, ſordéſque euerratur, & fiat zulapium. Et ſi venuſtiorem colorem deſideras, adijce croci drachmam, ſin purgatorium eſſe cupis, ſcammonij ſextulam terito, eámque cum feruet, & depuratum fuerit, immittito. Serapium ex abſinthio, prodeſt, annuente Deo, iecinoris & ventriculi infirmitati ac incendio, lienis duritiem demolitur, & arquato è calore nato auxilio eſt, & ſpiritus laxo inteſtino inhærentes quos calor excitauit, diſsipat, obſtructiones reſerat, & flatus diſcutit, humoréſque per vrinam propellit. Capit abſinthij ſeminis drach. viginti, caſſutæ, florum violarum, dulcis radiculæ, ſingulorum drachmas decem, adianti, radicis iunci odorati, marrubij, lati ſeminis fœniculi, aniſi, cuiuſque drachmas quinque, ſpicæ Indicæ, foliorum eupatorij, corticis caſsiæ, coſti Indici, ſeminis apij, folij Indici, nepetæ fluuiatilis, ſingulorum duellam. Omnia in vnitatem coacta & contuſa, in aquæ perquam calidæ libris octo macerato: itaque noctem ac diem ſinito, dehinc lento igne tantiſper coquito, dum dimidium ſuperſit: tum ſpurcitia deterſa, iterum ſpecies cum ſex aquæ libris igni admoueto, coquitóque donec binę librę relinquantur: & ſubactum repurgato, ac cum priori decocto purgato vnà cum tribus ſaccharis libris ad ignem reducito, ac ad conſiſtentiam coquito. Datur eius vncia. Zulapium cõtra tuſsim, ſuſpiria, febrem, ſitim, ventriculi calo-

rem,& capitis laborem: ſaccharis libræ quinque, aquæ libræ decem: bulliant vſque dum in conſiſtentiam coaluerint: ſtillatitij roſarum liquoris libra vna, cum ijs ferueat donec liquor abſumatur, & ſacchar remaneat, atq; vbi refrixit, caphuræ grana quinque adijce. Zulapium tuſsiculare præſtantiſsimum: dulcis radiculæ drachmæ viginti, radicis fœniculi, apij, adianti, zuphæ, (quod hyſſopum interpretãtur) ſingulorum drachmas decem, ſeminis cotoneorum, & fœniculi, aniſique, cuiusque drachmæ quinque, ſeminis maluæ, angurii, peponis, tragacanthæ, & lupinorum, ſingulorum drach. tres. zinziphorum, myxariorum, ſingulorũ numero quadraginta, vuarum paſſarum nucleis emundatarum ſextans, ficuum candidarum vncia. Hæc vnita noctem & diem in decẽ aquæ libris madeãt, & ad dimidias coquito: deinde vbi deterſeris ſordes, ſaccharis libras duas addito. Zulapium alterũ aduerſus iecinoris calorẽ, & ſitim quã bilis excitauit, & aduerſus tenebricoſam vertiginẽ, quod viſcerũ infarctus expedit, & ventriculũ roborat: violarum, ſeminis portulacę, ſeminis intubi, ſingulorum ſemuncia, intubi erratici, radicis intubi domeſtici, eupatorij, ſingulorum vncia, ſantali rubri, roſarum, ſeminis capitum papaueris, ſingulorum ſextula, ſeminis cucumerum vncia, ſaccharis libra.

Aliud antè dicto frigidius, aluum emolliens: habet nymphææ florum ſemunciã, ſeminis portulacæ duellam, ſeminis cucumerũ, intubi erratici,

ſingulorum ſextantem, oxyphœnici quadrãtem, Damaſcena pruna quinque & quadraginta, zinzipha numero quadragintaquinque, myxaria triginta quinque, aceti tenuis & candidi ſextãtem, ſaccharis libras duas. Aliud quod bilis in vomitum, aut inteſtina impetus ancipites immoderatóſque coërcet. Roſarum ſemuncia, portulacæ ſeminis ſemuncia, oxyacanthæ fructuũ vncia, ſpodij duella, ſucci vuæ immaturæ, radicum ſylueſtris intubi, acinorum ſolani, ſingulorũ vncia, ſaccharis libra, malorum, & punicorum ſucci, ſingulorum triens. Aliud quod immodicas acréſque ventris fluxiones ſiſtit, ac in difficultate inteſtinorum bilis propenſionem in inteſtina, ad vrinam deducit, & calorem exuperantem obtundit. Habet ſucci oxyacanthę ſemunciam, baccarum myrti ſextulas quinque, roſarum vnciam, ſpodij ſemunciam, acinorum maiorum ſolani, quam veſicariam appellamus, ſextulas quinque, radicum apij & fœniculi, & tenerorum aſparagi turionum, qui cocti ſunt edendo, vnciam, ſeminis capitulorum papaueris ſemunciam, ſaccharis ſeſquilibrã. Aliud ad cruorem per aluum ſecedentem, & dolores ac frequens deſidendi deſiderium, & immodicos ventris fluxus. Plantaginis, herbę ſanguinalis, hypocyſtidis, ſingulorum vncia (quæ ſi deſunt, dimidium ſucci eorum ſufficitur) ſeminis acuti rumicis, ſeminis capitum papaueris, vtriuſque ſemuncia, ſanguinis draconis ſextulæ quinque, croci ſextula, boli Armeniaci,

Lemnij ſigilli, vtriuſque ſemūcia, rhois opſoniorum vncia, florum mali punicæ, roſarum AEgyptiarum, vtriuſque ſextulas quinque, vinaceorū vncia, ſaccharis libræ duæ. Aliud aduerſus ſtrigmenta, quæ in vrinis apparent, & renum inflāmationem, calculóſque ibi concretos. Accipit radicum apij & fœniculi, paſtinacæ ſylueſtris, parietarię, ſideritidis, ſingulorum vnciam, ficorum pinguium ſextantem, cicerum nigrorum, quæ arietina nominantur, quadrantem, ſeminis althęę & paliuri, vtriuſque ſextulas quinque, ſaccharis libras duas. Aliud ad ſanguinem aut pus, quod à renibus aut veſica fertur, aut tuſſi vomitionéve educitur: cucumerum ſeminis vncia, ſeminis capitulorum papaueris, roſarum, vtriuſque ſemuncia, amyli, lemnij ſigilli, boli armeniaci, ſingulorū duella, dulcis radiculæ, ſeminis althææ, vtriuſque ſextula, ſpodij ſemūcia, corallij & ſuccini, vtriuſque ſextulę quatuor, ſeminis cotoneorum ſemūcia, ſaccharis libra. Aliud ad cordis palpitationem, ſenſuúmque difficultatem, & inuoluntarios plāctus, ac tremores inde profectos. Conſtat triū ſantalorum ſigillatim ſextula, violarum ſemuncia, ſeminis baſilici duella, roſarum tantūdē, florū bugloſsi & bupbthalmi, vtriuſque ſextulis quinque, xylaloës duella, ambaris ſextula, croci duella, caryophylli & nucis muſchatę, vtriuſq; ſemuncia, tenuis cinamomi ſextula, dulcis aniſi, carnabadij, & ſeminis fœniculi, ſingulorū ſextula, muſchi granis quinque, ſeminis capitum papaueris

ſextula, malorum dulcium ſucci quadrãte, ſtillatitij roſarum liquoris quadrante, aquæ quam intubum ſtillauit quincunce, radicum fœniculi, apij, intubi erratici & ſatiui, ſingulorũ vncia, amaraci, chamæmeli, artemiſiæ, ſingulorum ſemũcia, ſaccharis libris trib⁹. Aliud pollet aduerſus mẽſes ſuppreſſos, & quę inde oboriuntur ſymptomata. Radicum apij, & fœniculi, iridis, acori, ſingulorũ vncia, amaraci, chamęmeli, & artemiſię ſingulolorum ſemuncia, pæoniæ ſextulę quatuor, ſeminis thlaſpis ſemuncia, ammi, ſeminis fœniculi, mei, ſingulorum duella, ſaccharis libræ duæ: verùm præſtat, vt cum melle conficiatur. Aliud ad viſcerum obſtructiones & tumores, febres errantes, circuitus quartanarios, malos habitus, & aquam intercutem. Capit radicis apij, fœniculi intubi ſylueſtris & ſatiui, fumariæ, ſingulorũ vnciã, triſſaginis, eupatorii, aiugæ, acori, iridis, ſingulorum ſextulas quinque, althææ ſeminis, maluæ, adianti, bugloſsi, dulcis radiculæ, buphthalmi, ſeminis petroſelini, mei, ſecuridacæ, ſingulorum ſextulas quatuor, radicis verbenacæ rectę, ſantali, violarum, ſeminis intubi, ſingulorum ſemunciam, ſeminis fœniculi, dulcis aniſi, maſtiches, cuiuſque duellam, ſpicæ, croci, cinamomi, aſari, ſingulorum ſextulam, ſaccharis libras tres: quod ſi calor non adeſt, melius eſt ſi cum melle factitetur. Hac itaque via ac ratione zulapia paranda ſunt: habes etiam quibus vitiis auxiliãtur, atque ex iam dictis, ceu euidenti formula, & ſi-

milia tum noſſe, tum tuo marte componere, & de aliorum compoſitionibus iudicium ferre, quibus ægritudinibus rectius accommodantur, poteris. Si enim teipſum in ſimplicium medicamentorum facultate agnoſcenda exercueris, ſexcenta ſanè medicamenta ad eoſdem affectus, concinnabis: cũ copia materiæ ex radicibus, fructibus, herbis, & ſuccis abundet, quæ nimirum doctorũ virorum ars, pro hominum ſalute, diligenti cum conſideratione reperit. Proinde materias inde colligens, illíſque inſitas vires animo reuoluens: hîcque ægritudinum genera diſcernens, & temperamenta, cõſuetudines, ægrorúmq; victus cõdiſcens, ſecundum demonſtratã formulam, prædictis vtere medicamentis, & ea varians, ſiquando res poſtulabit, alitérque commiſcens, de tuo aliquid adiice.

DE PASTILLIS, Cap. 5.

DEINCEPS verò, vbi ceu documenti modo, de paſtillis quoque, quæ opus eſt, tradiderimus, viámque quę in ipſis teneri debet, expoſuerimus, mox de antidotis ea quæ compendium, quod polliciti ſumus, non excedant, perſcribemus. Cæterùm tibi licebit cuiuſque medicamẽti rationem ac methodũ edocto, quę alia cõtinent volumina, diiudicare, tum quibus opitulentur, tũ an promiſsio miſturę ac temperamento ſatisfacere reſpondere ve valeat. Paſtillus ex Indico rheo, valẽs ad iecinoris lieníſq; meatus infarctos,

& ventriculum confirmans. Roſarum ſiccarum, abſinthij, rhei Indici, ſingulorum duella, ſpodij, ſpicæ Indicæ, iunci odorati, lachæ purgatæ, ſucci eupatorij, cuiuſque drachma, ſantali citrini, croci, & caſiæ duplum, tragacãthæ, maſtiches, vtriuſque ſcriptula duo: contuſa & cribrata cum ſucco fœniculi ſubigito, & in paſtillos redigito: dentur ebibendi cum aqua in qua lacha maduerit, & oxoſacchare. Paſtill9 ex eupatorio, iecur & vẽtriculum iuuat, & inflationes recludit, atque horrores febrium è pituita genitarum diſcutit. Abſinthij, iunci odorati, ſucci eupatorij, roſarum ſeminis fœniculi, maſtiches, ſingulorum drachm. quatuor, aniſi, tragacanthæ candidæ, vtriuſque ſiciliquus, ſantali citrini, ſpodij, vtriuſq; ſextula. Tuſa & cribro excuſſa, cum intuborũ ſucco ſubigito, & in paſtillos cogito: potui dentur cum aqua in qua lacha iacuerit, & oxymelite. Paſtillus è ſpodio, acutæ febri, & iecinoris calori ſuccurrit, & continuam ſitim ſedat. Capit roſarum ſextulas quatuor, ſpodij, ſeminis portulacæ, ſucci dulcis radiculæ, ſingulorum duellam, tragacanthæ candidæ, amyli, vtriuſq; drachmam, ſacchariſ duellam: ſubigito cum ſucco pſyllij : potio ex malorum punicorũ aqua. Paſtillus è roſis, cor & iecur roborat, capitis laborẽ abigit, quem ſanguis aut flaua bilis creauit: modus eius exhibendi eſt ſextula cum roſarũ vel nymphææ zulapio. Roſæ, tria ſantala, ſpodium, ſemen portulacæ, intubum domeſticum, violæ, ſingulorum ſextula.

Contuſa

Contuſa cribratáque cum ſtillatitio roſarum liquore fermentato. Paſtillus è maſtiche, pollet ad vẽtriculi refrictionem, prodéſtque iis quibus ructus moleſtus eſt, aut cibus in ventriculo aceſcit. maſtiches duella, ſeminis apij & petroſelini, roſarum, ſeminis ocimi, dulcis radiculæ, ſingulorum ſextula: tuſa & incerniculo creta cum aqua apij fermententur. Alius cõtra calorem & ſiccitatem faucium, pectoris, & thoracis, eorúmq; exaſperationem, necnon pectoris & ſepti tranſuerſi incendium. Habet gummi, tragacanthę, ſeminis portulacæ, cotoneorum, & althææ, ſingulorum duellam, ſucci dulcis radiculæ ſextulam, ſeminis cucumerum, & lactucę, lacrymæ Damaſcenorum, ſingulorũ ſcriptula duo. Tuſa cribratáque, & cum ſacchare cocta, in eo quem ſaliuarũt lentore ſubigito, & in catapotia redacta, ore dum totum diſſoluatur, detineto. Alius aduerſus cœliacum, quem leuitas inteſtinorum vel ſtomachus genuit. roſarum, ſpodij, vtriuſq; drach. quatuor, oxyacãthæ, ſeminis acuti rumicis, vtriuſque drachm. ſex, hypocyſtidis, gummi Arabici torrefacti, acinorum mali punici, baccarũ myrti, coriandri ſicci, (quæ omnia colligentur, & noctem ac diem in acerbo aceto madeant, poſt hæc ſiccentur & torreant) ſingulorum duella: luti Armeniaci drachm. quinque, farinæ zinziphorum molitorũ, & pollinis à piſtrino, ſingulorũ drach. duæ ſeſquiſcriptulum. Contuſa & cribrata cum cotoneorum expreſſione, vel zulapio baccarum

myrti, aut acidorum malorum ſubigito. Alius paſtillus, qui ſemel epotus prodeſt: malicorij, gallarum, baccarum myrti, ſingulorum drach. octo, rhois Syriaci drach. vigintiquatuor: tuſa & cribro excuſſa cũ vino acerbo candido ſubigantur. Alius qui ſanguinẽ cum supernè per ſputũ redditur, cohibet, oſcula venarum, thoracis & pulmonis aperta claudit, eáſq; ruptas vnit, cruorem ex ictibus aut vulneribus vẽtriculo vel inteſtinis illaris deorſum manãtem retinet, fluxum quoque ſanguinis fœminis, ob diſruptam vteri venam ſiſtit, & ſanguinem meientibus ſuccurrit. Luti Armeniaci, gũmi Arabici, ſeminis portulacę, ſingulorum drachmæ quatuor, ſpodij, ſeminis acuti rumicis, ſeminis roſarum rubrarum, florum ſylueſtris Punici, baccarũ myrti, coriandri ſicci & torrefacti, amyli toſti, ſingulorum drachm. tres, acaçiæ, ſucci hypocyſtidis, corallij vſti, cornu ceruini cremati, cineris maiorum cochlearum crematarum, ſingulorũ drach. duæ, rhois Syriaci duella, tragacanthæ candidæ, ſuccini, ſeminis althææ & maluæ, torrefactorum ſingulorum ſeſquidrachma, tuſa & incerniculo creta, cum ſucco plantaginis, vel ſanguinalis herbæ, vel alicuius conſimilis ſubige, & in paſtillos digere, qui cũ aliquo aſtringente zulapio ebibantur. Alius contra conuoluuli affectum, è frigore contractum efficax. Abſinthij, ſeminis apij, aniſi, tenuis cinamomi, caſiæ duplicatæ, ſingulorum duella, myrrhæ rubræ, ſpicæ Indicæ, fibrinorum teſtium, ſingu-

lorum ſextula, piperis longi, opij, croci, ſingulorum drachma. Tunde & cribra, & cum ſucco fœniculi aut apij ſubige. Alius arquato opem fert, iecur & lienem obſtructionibus vindicat: hierę amaræ, abſinthij, ſucci eupatorij, ſingulorũ ſicilicus, foliorum roſarum, ſpodij, iunci odorati, aſari, folij Indici, ſingulorum drachma, lachæ repurgatę, rhei Indici, vtriuſque drachma. contuſa & cribrata cum ſucco intuborum paſtillos cõformato. Alius aduerſus ſanguinem aut cum lotio excernentes, aut ſputo reddentes, & vlcus: ſeminum cucumerum, & portulacæ ſpodii, ſucci dulcis radiculę, ſingulorũ ſextulę quatuor, ſeminis lactucę, & althææ, roſarũ, amyli, tragacãthæ, & ſeminis papaueris, ſingulorum duella: nerij, ſeminis cotoneorum, & acuti rumicis, ſingulorum duella: luti Armeniaci, acacię, vtriuſque ſextula: croci ſcriptula duo. tuſa & cribro excuſſa cum muccagine pſyllij fermentantur. Alius contra diabeten: roſarũ, ſpodij, gummi torrefacti, ſingulorum ſicilicus, ſantali cãdidi, & rubri, ſucci dulcis radiculę, tragacanthę, ſeminis portulacę, pſyllij toſti, ſingulorum duella ſcriptula duo: acaciæ, florum ſylueſtris Punici, amyli torrefacti, ſeminum cucumerum, ſingulorum ſextula ſcriptula duo: caphuræ ſiliqua, ſeminum roſarum & altheæ, granorum cotoneorum, ſucci hypocyſtidis, rhois culinarij, ſanguinis draconis, ſeminis plantaginis, rhei Indici, ſingulorum ſicilicus. tuſa & cribrata cum ſtillatitio roſarum liquore

fermentantur, & cum aſtringẽte quopiam zuſapio dãtur bibenda. Alius ad vrinæ ſtillicidium quod ex veſicæ laxitate & humiditate accidit. Accipit glãdium, iunci quadrati, thuris, ſingulorum partem: tuſis cribratíſque aliquid ſaccharis quoque adiice, & inde æger ſummo mane bibat duellam. Alius aduerſus vrinæ præter voluntatem fluentis copiam. Capit rutam ſiccam, quæ tuſa & cribrata cum melle ſubigitur, & bibenda præbetur. Paſtillus amarus ſtomachicis, iecinoroſis, lienoſis, & arquato laborãtibus ſalutaris: ſeminis apij, aſari, abſinthij, aniſi, amygdalarum amararum, ſingulorum vncia. Alius è ſeminibus qui iis auxilio eſt, quos aſsidua deſtillatio infeſtat & laceſsit, & defluxus ad ventriculum decumbit, cibum euomunt: item cœliacis & inteſtinorum difficultate affectis, cum vino auſtero: ac ſanguinem expuentibus, cum poſca: datur quoque fœminis, quarum vterus fluxione tẽtatur, cum decocto apij. quinetiam ſomnũ conciliat, ſi cum oui luteo fronti illinatur. Lacrymæ papaueris, triens, aniſi libra, ſeminis apij & fœniculi, vtriuſque libra, ammi ſelibra, herbæ apollinaris ſelibra. Alius è corallio ad ſanguinẽ expuentes, cœliacos, cibum faſtidientes, inteſtinorum difficultate laborantes efficax. Corallij, terræ ſamiæ, quæ ἀστὴρ nuncupatur, florum ſylueſtris punici, ſucci hypocyſtidis, acaciæ, myrrhæ, rhei Põtici, dauci Cretenſis, vuarum acerbarum ſucci, tragacanthæ, ſingulorum vncia, rhois Syriaci

quadrans, radicis ſymphyti, radiculæ dulcis, Lēnij ſigilli, amyli, ſingulorū ſextula ſcriptula duo, gūmi, opij, aluminis ſciſsilis, ſpinæ AEgyptiæ, fructuum ſingulorum ſemuncia: excipe ſucco plantaginis, & vino auſtero. Paſtillus è veſicaria ad renum & veſicæ exulcerationes, ſanguinem lotio excernentes, muccoſa ſtrigmenta reddentes, & vehementem dolorem experientes. huius paſtilli drachmæ pondus præbetur, febri non correptis è vino dulci aut ſapa: febrientibus verò cū vino bene diluto, lacrymæ papaueris, ſeminis cucumis, ſeminis apij, herbæ apollinaris, fœniculi, veſicariæ, ſingulorum quadrans, amygdalarum triens, croci ſextans, vini dulcis quantum ad fermentationem ſatis eſt. Alius aſter dolores lenit, omnem fluxionem cohibet, dolorem inteſtinorum omnem mitigat, deſtillationes, veſicæ vitia ſiſtit, vteri ſtrāgulatus, profluuium muliebre, defluxum ventriculo nocentem, inteſtinorū difficultatem, ſanguinis reiectionem ac vomitum ſanat. Croci oboli terni, herbæ apollinaris ſeminis drachmæ quatuor, ſeminis apij drachmę ſex, aniſi, ſtyracis, dauci ſeminis, ſingulorū ſicilicus, croci, lacrymæ papaueris, vtriuſque drachmæ tres, caſtorij, myrrhæ vtriuſque ſicilicus (nonnulli mādragoræ quoque ſucci drachmas quatuor, & Xenocrates, piperis candidi drachm. ſex, adijciunt,) ex aqua in paſtillos efformato trium obolorum pondere, & ex aqua potandos dato. Cæterùm paſtillorū tractationi hîc finis imponatur.

Potes autem ex iam dictis ſumpta occaſione, ipſe tuo ingenio alios condere, ac de iis quos a-lij compoſuerunt, iudicium ferre, ac cuinam vi-tio accommodentur diſcernere: quare nunc de antidotis verba faciamus.

DE ANTIDOTIS, Cap. 6.

DE theriace, vt quæ inter omnia antidota, ob multiplicem ſuũ vſum primas obtineat, primùm diſſeremus, deinde de reliquis quoque agemus. Verùm non omnia eadem menſura, neque cum iiſdem liquoribus præbentur. Siquidem in exitialibus venenis, aut ferarum virus eiaculantium ictibus, nucis Põticæ magnitudine cum vino datur: inueteratis capitis doloribus, vertigini, auditus difficultati, oculorum hebetudini, & guſtus inſtrumẽto imbecillo ac languido medetur: comitialibus item, ſuſpirioſis, & recta ceruice reſpirantibus, ex aqua mulſa pota opitulatur: quippe humores lentos incidit, attenuat, & eductu faciles reddit: recenti quoque & vetuſtæ tuſsi, & quibus thorax aut latus dolet, ſi febri carent, ex vino mulſo auxilio eſt: ſin febriant, ex aqua mulſa. conuenit & excreantibus ſanguinem, ſiue is à thorace, ſiue pulmone reiectetur: & dum recẽs eſt eductio, ex poſca: at ſi vetuſta fuerit, ex aqua, in qua ſymphyti radix eſt decocta, mane & veſperi propinatur: itidem ſi ventriculus affligit, & venter ægrè concoquit, imbecillúſque eſt, & quibus ventriculus inflatione tentatur, in-

teſtina torſionibus corripiuntur, aut vetuſtus dolor laxum inteſtinum agitat, aut cõuoluulus male habet, iis nuculæ Ponticæ magnitudine ex aqua calida præbetur. Cholera quoque laborantibus & cœliacis, & ſyncopen cardiacam patientibus, eodem modo datur: tinearum genus omne mirum in modum exigit, ex ſucco mentæ data: iecoris affectiones, & arquatum generoſè curat febris expertibus ex mulſo: febrientibus verò ex vino diluto potata. Liquat & lienes ſcirrho induratos, ſordem eorum abſumens, ſi ex aceto mulſo exhibeatur: calculos in renibus comminuit, ex apij, aut petroſelini, vel dauci, aut aniſi, aut alterius ſimilis decocto. Vrinæ difficultatem, & veſicæ exulcerationes, ſi ex ſapa vel paſſo minimè febricitantibus propinetur, interdum perſanat. Datur quinetiam in omni vetuſto febriũ horrore, & præcipuè quartanæ, ſiquis ea ex arte vtatur, nempe poſt declinationem, & vomitiones quæ à cœna prouocãtur. Aqua quoque inter cutem laborantibus potiſsimum ei generi, quod ἀνὰ σάρκα appellant, ex ſecuridacę decocto & conſimilibus propinatur, & elephantia conflictatis ſæpenumero efficax eſſe ſolet. ſæpe quoque membrorum reſolutiones potu ſanat, fœminis pota purgationes menſtruas ciet, mortuos partus expellit, ex paſſo aut aqua mulſa, in qua antea ruta decocta fuerit, aut dictamum, fabæ magnitudine aſſumpta: ex pedibus laborantibus, & quorum defluxio artus omnes tẽtat,

poſtquam ſe morbi vigor inclinauit, prodeſt, ſi non ſemel tantum, ſed ſæpius drachmæ pondere bibatur. eius autẽ præbendi modus ſit pro ægrotantis viribus ac temperatura. Cæterùm nõ corpori modò, ceu diximus, ſed ægritudinibus quoque animi medetur: proinde medicamẽtum hoc varias, quas atra bilis concitat, imaginationes, ſi aſsiduè exhibeatur, tollit: quippe quod è vaſis ac liene atram bilem ebibat ac exhauriat: quemadmodum & ferarũ ictus, & aquæ pauorem, (peſſimum omnium affectum,) ſi iugiter exhibeatur, ſæpenumero ſuſtulit: atque in peſtifera conſtitutione, obſtat quo minus aduenæ labe, ac lue corripiantur. Ijs quoque qui hyeme iter faciunt, ꝓdeſt adſumere, veluti bonum viſcerum indumentum, & quod ſui multum calorem eis impertire poteſt. Cæterùm præbere conuenit, quando is qui ſumit, minimè cruditate laborat, neque cibis refertus eſt, bibátque ieiunus. Aeſtate aut in ætatis vigore, vel nimio calore, hauquaquam niſi periculum metuatur, dari debet: verùm quibus ætas iam inclinat, multum eius, ídque ſæpius, nõ ex aqua tãtum, ſed ex vino etiam, drachmę pondere ſumere conuenit. Pueri ab eius vſu, omnino ſunt coërcendi. Longè enim medicamenti magnitudo illorum vires exuperat, corpúsque prõptè diſſoluit, & inſitum ſpiritũ leui negocio extinguit. Medicamentum hoc primùm ab Andromacho, principe Neronis medico concinnatum fuit, atque ei verſib⁹ Heroicis deſcriptum, ac ex-

plicatum dicauit: verùm Galenus ipſum in meliorem formam commutauit. Eſt autem eius cōpoſitio huiuſmodi: paſtilli ſcyllini triens, paſtilli theriaci ſextans, hedychroi ſpiſſamenti ſextans, cinamoni, piperis communis, lacrymæ papaueris, ſingulorum ſextans, roſarum, ſcordij Cretenſis, ſeminis napi, quam βουνιάδα vocāt Græci, iridis Illyricæ, agarici Pontici, ſucci dulcis radiculæ, ſingulorum vncia: zingiberis, myrrhę, croci, radicis quinquefolij, rhei Pontici, nepetæ, marrubij, petroſelini, ſtœchadis, coſti, piperis candidi, piperis longi, dictamni, iunci odorati, thuris, terebinthinæ, caſiæ, ſpicæ nardi, ſingulorum ſemuncia, polij, ſtyracis, ſeminis apij, ſeſelis Maſsilienſis, thlaſpis, ammis, triſſaginis, aiugæ, malabathri, ſucci hypocyſtidis, nardi Celticę, mei Athamātici, aniſi, ſeminis fœniculi, Lemnij ſigilli, chalcitis, amomi, acori, fructus balſami, phu Pontici, hyperici, acaciæ ſucci, galbani, gummi, cardamomi, ſingulorum duella, bituminis, dauci Cretenſis, ſagapeni, opopanacis, caſtorij, cētaurij tenuis, ariſtolochiæ, ſingulorum ſextula: opobalſami vncia, mellis attici, viníque odorati & optimi, quātum ad ſuccos & lacrymas ſatis ſit. Hedychroi compoſitio. Mari, aſari, amaraci, aſpalathi, iunci odorati, croci, calami aromatici, phu Pontici, caſiæ, folij Indici, ſingulorum duella, xylobalſami, opobalſami, cinamomi, coſti, ſingulorum ſemuncia, myrrhæ, foliorum malabathri, ſpicæ nardi, ſingulorū ſextula, amomi duella, maſtiches ſex-

tula, vini odorati quod ſufficiat. Andromachus croci & caſiæ, vtriuſque vnciam ſcriptis mandauit. Porrò de theriaces parandę ratione, ſapiẽtiſsimus Galenus inquit, Diximus etiam antea, eum qui medicamentum ſemel confici viderit, non amplius opus habiturum, vt iterum aut tertio conſpiciat. Verùm vt optima in ſingulis medicamenti generibus diſcernat, non ſemel, bíſve, aut ter, ſed perquam ſępe ſpectaſſe conuenit, quę in vnaquaque regione naſci creduntur præſtantiſsima. Itaque nunc omnia paucis & ſummatim perſtringam. Radices quæ vſui accommodãtur, corticem intentum, non rugoſum, neque macrũ obtinere oportet: id enim bonæ radicis indiciũ habetur. Fructus cum ſuis ſurculis, germinibúſque nuncupatis, & florentes ac vberes, & multos vnà cum ſuis inuolucris eſſe decet. Semina perinde ac radices eligãtur vegeta, quod ex corticis intenſione cognoſcetur. Lacrymas & ſuccos, neque vetuſtate, neque tempore lãguida eſſe conuenit, quæ've ſuas qualitates quas odor guſtúſque diſcernet, habeant euanidas. Fructus itaque cum germinibus, & floribus ac foliis, eorúmque caliculis & inuolucris in theriacen conijciuntur: herbæ verò inſequentes, ſcordium, nepeta, marrubium, ſtœchas, dictamnum, polium, triſſago, aiuga, hypericum, & centaurium: radices adhæc, zingiberis, iridis, rhei, quinquefolij, coſti, nardi Indicæ, nardi Celticæ, gentianæ, mei, acori, phu, ariſtolochiæ tenuis: ſemina item

hæc immittuntur, napi, petroſelini, thlaſpis, ameos, aniſi, fœniculi, cardamomi, dauci. Hęc igitur tria genera, in AEgyptias pilas demitti debēt, quandoquidem duriſsimæ ſunt, vt nihil ſuæ ſubſtantiæ inter tundendum contuſis affricent. Adduntur quoque vnà cum his paſtilli ſcyllini, paſtilli theriaci, hedychroi ſpiſſamentum, piper nigrum, candidum, & longum, roſæ ſiccæ: adhæc agaricum, & crocus, ſi ſuccus fuerit, & qui nominatur iunci odorati flos: ſigillum Lemnium, chalcitis toſta, amomum, cinamomum, fiſtula caſiæ, balſami item fructus, & acacia, niſi mollis fuerit & liquida, caſtorium quoque, & bitumen. Porrò myrrha & crocus vino macerata læuigentur, ſi quidem tutius videbitur cum natura liquidum non contundere. Omnes ſucci & lacrymæ vino macerentur, vt diſſoluantur, & ad læuigandum reddantur idoneæ, vt ſagapeni, opopanacis, papaueris, quod & μηκώνιον, & ὄπιον Græci nuncupant, acacia, quoties liquida vndique contumax eſſe videbitur, ſuccus hypocyſtidis, & dulcis radiculæ. At thlaſpi, & rapi ſatiui ſemen in prima compoſitione, vt maiores meos parare videbam, ipſe quoque vnà cum contundendis in pilam conijciebam: deinde aliquando conſpicatus ventri pilæ interno, ob ſuum lentorem adhæreſcere, vbi in mortario antea cōtriuiſſem, putaui vinum eis ſuperfundendum eſſe, donec tota planè diſſoluerentur, atque ita terenda: poſthæc vino priuatim madefactis ac in læuorem

redactis commiſcenda. Thus quoque ſigillatim leuiter in mortario per ſe lęuigare, ne dilatetur, præſtat: poſtea vbi incerniculo excuſſeris, ad manus paratum habere: quo ſi ita libet, iis quę ex vino lęuigata ſunt, adſpergas. Gummi verò in vino macerari poteſt, idémque tum priuatim, tum cum thure in læuorem redigi. Proinde hęc omnia, quo dixi modo pręparari debent: alia in mortario cum vino læuigata, quędam increta, & arida in puluerem comminuta. Eo porrò tempore quo omnia in vnitatem coire debent, liqueſcant in vaſe duplici, primùm reſina, mox ſtyrax, & galbanum, antea in pila confracta cõtuſaque piſtillis, aut vectibus ferreis; inſtillato paucisſimo melle crudo: poſthæc digitis noſtris dilatata, reſina in melle liquefacta excipiantur, atque ita denuò operculo vaſi impoſito reſoluantur. Satius enim eſt mel ſimul atque hęc fuerint iniecta, minimè agitare, ſed operculato vaſe, quod aquæ inſiſtit, coctionem moliri. His verò liquefactis, arida iis quę ex vino trita fuerint indantur, ac ad iuſtã vſq; craſsitiem permiſceãtur, itaque paulatim liquefacta tepida iis quę ſunt in mortario affundãtur, ſic vt ab homine robuſto, magno cochleari in vnum cogantur: vbi probè in vnitatẽ coierint, & quod his conſtat iam craſſum appareat, ſuperinijcere mel decoctum mediocriter, & nimirum deſpumatum oportet: poſthæc quæ incerniculo fuere excuſſa, deinde mel rurſus addere, mox liquefacta tepida iam miſcere, atque omnia in am-

pla pila, magno cochleari, adiectis quæ ex aridis etiamnum ſuperſunt & melle, ſtrenuè contere-re. Et quãdo à cochleari omnia in vnum corpus fuerint coacta, tunc in pilam conijcere, ac vectibus ferreis adamuſsim repurgatis, ne quid hęreat rubiginis, aſsiduè tundere, illitis opobalſamo vectibus: ſi quidẽ à tenaci medicamenti lentore detinentur, vt haud facilè à tundentibus attollãtur. Quare vt promptè negocium peragatur, vectis extrema continuò opobalſamo inungenda ſunt, in hoc ipſum quicquid eſt eius ſucci impendens ac abſumens. Præſtat autem in ſole tundere, ita nanque citius cuncta in vnum coaleſcunt. Cúmque id negocium obiuimus, pilam, quæ medicamentum in ſe continet, cõtegere oportet & poſt quatuor aut quinq; dies ſimiliter in ſole tũdere: atque id opus iterum atq; iterum ſex aut ſeptem dierum interiecto ſpatio, ad duos mẽſes, aut omnino dies xl. repetere. Atque hæc, quod quidem ad optimam medicamenti cõponendi rationem ſpectat, ſcriptis mãdata ſint. Vt autem nigreſcat, (hoc enim haud ſcio quo pacto vſu receptum ſit, vt qui colorem eum non aſſequatur, riſui habeatur) obſeruandum quidem nobis eſt, non tamen ignorandum, nihil ob colorem medicamenti facultatẽ immutari. Verùm coloris huius fruſtratio ob chalcitin crematam, quæ flaua vel rufa euaſit, accidit: quanuis enim minimum eius imponatur, tamen colore præualet. Itaque ne quis ob hoc ipſum erroris quicquam commiſſum eſſe ar-

bitretur, iis quæ dicturus ſum animum adhibeat. Quatuor in vniuerſum chalcitidis drachmas antidotus accipit: verùm multò copioſiorem quàm hîc ſit modum aſſare conuenit. Crudæ itaque chalcitidis drachmas non pauciores quadraginta in ollulam conijcito, quam deinde candentibus carbonibus non operculatam impones, ac ſimul atque fuſum fuerit medicamentum, ac leuiorem & ſpumoſiorem eius portionem ſuperuehi conſpexeris, ſtatim tollere humíque deponere oportet: & nequaquam, quemadmodum conſueuimus interdum, perinde vt ij faciunt qui ignem ſuſcitant, inflare ipſi conuenit, (mirum enim eſt, quàm ita rufus & flauus color excellat) ſed ne ſoli quidem exponere: verùm refrigeratæ capere quod ſpumoſiſsimum inſidet, nihil habens in ſe rufi, neque flaui, aut pallidi: deinde experientiæ gratia eius exiguum quiddam ſumere oportet, ac læuigatum intueri, nunquid poſt læuigationem quiſpiam ex enumeratis coloribus appareat. Quod ſi qualem ſumpſimus perdurauerit, porraceum cinereúmve colorem referens, eius drachmas quatuor adiicere conuenit: tale ſiquidem exiguum ex tam copioſo combuſto reperies. Itaque quæ ad antidoti huius cōpoſitionem & apparatum neceſſaria ſunt, omnia iam ſunt expoſita. Porrò panes ſcillinos hac ratione paramus. Scillam recentem, non admodum magnam oblinere oportet, non vt nonnulli luto, (ſordidum enim hoc

mihi videtur) ſed pulte ex tritico: facilè enim aſſatur tenuiſsima, vt inter aſſandum ipſa quoque nonnihil huius participet. poſt hæc dum probè in furno, aut cacabis, aut clibanis, in quibus panes aſſantur, coquitur, mentem adhibeto inter aſſandum, vt æqualis fiat aſſatio: deinde ſumptas interiores eius partes tenerrimas diligenter læuigare oportet: atque admixtis erui farinæ optimæ ac recentiſsimæ æquis portionibus omnia ſimul terere, & in paſtillos mediocres cogere, qui in vmbra repoſiti, ad vſum aſſeruētur. Theriaci paſtilli hoc pacto concinnantur: nempe viperę pro totius compoſitionis quantitate adſumuntur, quas non quouis tempore, ſed potiſsimum vere ineunte fueris venatus, quando relictis latebris, foras in loca aprica progrediuntur, nec iam venenum vſqueadeo noxium poſsidét. Sint autem animalia in primis mobilia, ſubflaua, quęq́ue ſummopere collum extendant, oculis ſubrubris & impudentibus, ferocíque aſpectu, capitibus latioribus, toto corpore ac ventre ſinuoſiore: quibus meatus ſit propè extremam caudam, & caudam non habeant circunuolutam, ſed potius intortam, & quę quieto gradu ſerpat: fœmina enim à mare hac nota diſsidet, & quòd caninos dentes plures duobus obtineat. Itaque vbi eo tempore ceperis, prius capita & caudæ in tantum ſunt amputanda, vt abſciſsionis menſura quatuor ſit digitorum. Verùm inter amputandum partes illæ ſedulo, (ita quidem moneo,)

ſunt inſpiciendę, num poſt abſciſsionē, exangues & immobiles, penitúsque emortuæ appareant: nam ſi eiuſmodi reperiātur, ſeras ad medicamenti miſturam inutiles arbitrator. Sin in truncatis partibus, motum etiamnum quendam reliquum eſſe, & cruorem aliquantiſper ſeruare poſſe conſpexeris, eæ tanquam optimæ antidoti compoſitioni ſunt immiſcēdæ. Adhęc tota cutis adamuſſim eſt deglubenda, & adeps ceu inutilis detrahēdus, ſimúlque interanea omnia: poſtea eas in vas aliquod fictile, vel lebetem bene nitidum & exterſum conijcere conuenit, ac carbonibus pulchrè accēſis, ne in coctura fumum nidorémque redoleant, ſuperimponere. Decoquantur autem in fontana, in quam ſal recens, & anethi ſicci ramuli mediocres conijciantur. Atque vbi carnes bene fuerint coctæ, (cocturæ autem modus ſit, quando ipſæ à ſpina ſeparantur,) tum depoſito ab igne lebete, ſpinas accuratè ſecerne, ne qua clàm te carnibus inhæreat. Ac poſtquam ita carnes repurgaueris, eáſque triueris, panis quàm maximè puri ex puriſsima ſimilagine confecti, quod paſtillis formandis ſatis ſit, admiſce, & in panificia, vt Andromachus quoque cēſet, redige: (nam Magnus & Democrates, pares carnium & panis portiones miſceri iubent, ſicque eas vnà cum pane deterunt) deinde affuſo iuſculi quod ſatis eſt, in mediocres paſtillos digerito, & inter efformandum pauxillū opobalſami adijcito, ac in vmbra reponens, eos ad totius medicamenti compoſitionem

poſitionem adſeruato. Habes iam theriaci antidoti rationem accuratè tibi explicatã : porrò tibi hæc ob oculos habenti, reliqua quoque antidota variis miſturis conſtantia nouiſſe, ac cõcinnare conformaréque licet. Deinceps de cæteris diſſeremus, quæ à variis veteribus ac recentioribus, tum Græcis, tum Barbaris condita fuerunt. Cæterùm nequaquã omnia exponemus, (ſiquidem in immodicã molem liber excreſceret) ſed quæ horum mihi notiora, aut vtiliora, & ad plures vſus accommodatiora videbuntur. Proponam & ex iis quæ in pauciores vſus veniunt, quę decet, quòd rectius affectibus, quibus opem fronte pollicentur, ſuccurrunt : nam quorum multiplex eſt uſus, quòd multa promittant, ſuam quoque facultatem multifariam diſtribuunt : quamobrem veriſimile eſt, ea haudquaquam eodẽ modo in omnibus ægritudinibus agere ac pollere.

Eſdrę antidotum ex eo ad venenatorum ictus fabæ magnitudine in vino datur, ac eunti dormitum demorſus locus delinitur, & periculo vacabit, aduerſus eos qui lethale quippiã ſumpſerunt: ante póſtque vomitionem exhibetur Põticę nucis magnitudine, mane & cubitum concedentibus ex vino: aſſumptum verò antea, noxam veneni præripit: ad capitis dolorem, aliquid eius ſapa diſſolutum fronti illinitur. Præbetur quoque bibendum in cubili, phaſeli magnitudine, exigua aqua aut ſapa reſolutum: ad furore percitos, ſub ſomno datur fabæ magnitudine, ſapa contempe-

ratum: ipſóque diſſoluto, frons & ſuperciliorum media ſpatia, ac naſus exterius totus, inſtante ſomno, oblinitur: ſomnum enim conciliat, eodem modo ad vetuſtos oculorum defluxus, ſapa diſſolutum, fronti ad ſupercilia vſq; inducitur: ad molarem eroſum, dentésque dolentes, ſapa dilutum calfactúmque præbetur ore cõtinendum, atque eueſtigio dolor ſedatur. Cõtra tuſsim, diuturnámque reſpirationis difficultatem, datur nucis Ponticę magnitudine, cum ſapa quæ aqua ſit diluta: in febribus autẽ cum mulſa diebus ſeptẽ, dum cubitum itur. Cruenta expuentibus, tabidis, & abſceſſum internum obtinentibus, exhibetur ex ſapa exigua, quæ modica, frigida, temperata ſit, fabę magnitudine: datur autẽ pluribus diebus mane, & in cubili: aduerſus ſtomachi vetuſtos dolores cum refrigeratione, præbetur fabę magnitudine cum ſapa: ſi febris adſit, cum melle: in ſingultu ob copiam enato, inter frigora datur fabæ magnitudine cum condito: contra duritias, ex mulſa: lieni laboranti, ex aceto, vel aceto mulſo, ſed tumentes partes antidoto oblinantur. Calculoſis ex ſapa exhibetur: vrinæ difficultati, ex decocto apij, aut petroſelini, aut alterius eius generis. Aduerſus alui profluuium, ac cœliacas affectiones, inteſtinorúmque difficultatem, datur nucis Ponticæ magnitudine mane & veſperi, ex vino: in febrientibus verò, ex aceto mulſo aquoſo: in podagra, fabæ magnitudine ex aqua mulſa, ipſóque ſapa diſſoluto, laborantes partes linun

tur. Iſchiadicis & quorum reliquos articulos flu xio infeſtat, ipſum cum vnguento quopiam, puta gleucino, aut irino vel ſicyonio oblinitur: elephantia correptis, auellanæ nucis magnitudine, bis die datur ex aqua mulſa, eóque vino reſoluto, totum corpus in ſole nouem dies inungitur: quippe ſquamulæ decidunt, ipſaque corporis concretio renouatur. Fœminis quæ difficulter partum enituntur, imus venter ſublinitur, & facilè parient. Aduerſum vlcera maligna, & vetuſta, quæ in ſumma cute erumpunt, linteo inductum imponitur, vel fiſtula immittitur, ac perſanabuntur. Accipit mameræ vnciam, amomi ſextantem, iunci odorati ſemunciam, pyrethri duellam, croci vnciam, myrrhæ ſemunciam, ſtyracis ſemunciam ſcriptula duo, petroſelini ſextulam, tragachãtæ vnciam, ſucci hypocyſtidis ſemunciam, iridis ſemunciam ſcriptula duo, ſeminis fœniculi vnciam, dauci ſeminis ſextulam, ſeminis papaueris vnciam, ſpicæ ſemunciam ſcriptula duo, foliorum rutæ ſextulam, caſſiæ ſeſquunciam, ameos ſextulam, coſti ſeſquiſextulam, cardamomi duellam, lacrymæ papaueris ſeſquunciam, euphorbij duellam, piperis ſeſquunciam, roſarum ſemunciam, opopanacis duellam, mei ſemunciam, paſtillorum è lacha ſextulas quatuor, croci Lycij ſemunciam, caryophyllorum ſcriptula duo, aniſi duellam, ammoniaci ſemunciam, rhei ſemunciam, foliorum citri, gith, herbæ amaræ, (πικρίδα

vocant Græci) ſingulorum duellam, terræ cimoliæ ſemunciã, ſulphuris ignem non experti duellam, caſtorij, ſinonis, vtriuſque ſextulam, hedychroi ſpiſſamẽti ſemunciam, ocimi ſeminis ſextulã, lapidis iaſpidis duellam, ventris mergi duellam, artemiſiæ, foliorum rhododaphnæ, cinamomi, ſeminis anethi, ſingulorum ſextulam, bdellij ſemũciam, rhois Syriaci ſeſquunciam, aſari ſextulam, lapidis hæmatitis vnciam, thuris ſemunciam, intubi erratici ſexquiſextulam, teſtæ ſepiæ duellam, corallij ſeſquunciam, iuniperi maioris baccarum duellam, ſanguinis draconis vnciam, cinabaris, gentianæ, vtriuſque ſemunciam, peucedani, ſeminis apij, vtriuſque ſeſquũciam, piperis candidi ſemunciam, maceris ſextantem, hermodactyli ſextãtem, ariſtolochiæ longę, lybiſtici, vtriuſque vnciam, mellis modus qui ſatis ſit: lacrymæ vino bono & odorato macerãtur. Antidotum è pæonia: prodeſt deſtillationibus à capite, aut tuſsi, & puris reiectionibus, tabidis, pulmonis, laterúmque inflammationib⁹. nam ſupra omnem opinionem thoracẽ deſtillationum exulcerationúmque periculis vindicat, etiãſi ſanguis reiiciatur: exhibitionis modus, ſiliquæ tres, ieiuno, ex calida: datur tamen ſæpenumero appetente ſomno: angina laborantibus, vino mulſo dilutum aſsiduè exhibetur gargarizãdum, pennáque ex melle illinitur. Præbetur & in inteſtini laxioris doloribus, ac renum inflammationibus, vrinæque difficultate, quam obſtructio excitauit,

cum aliquo ex iis quæ vrinam prouocant, cuiuſmodi eſt apij, aut adianti, aut dauci decoctū. Datur & in longis febribus, vt quartanis, & quotidianis, duas horas ante acceſsionis initia, & mirum in modum, coctione in vrina apparēte, opitulatur. Valet & aduerſus omnes peſtilentes morbos, quique populatim graſſantur, cœli vitio enatos, ſi inter initia valetudinis conſeruandæ gratia, exhibeatur: ſomnum quoque cōciliat. Amomi, croci, ſpicæ nardi, coſti, opij, caſiæ, thuris, ſingulorum vncia, radicis & ſeminis pæoniæ, piperis communis, rhei, apollinaris herbæ, myrrhæ, pyrethri, ſingulorum ſextulæ tres ſcriptula duo, piperis longi, piperis cādidi, folij, euphorbij, nepetę, ſingulorum ſemuncia, caſtorij, petroſelini, vtriuſque ſextans, mellis quantum ſatis eſt.

Antidotum è ſulphure valet ad ſtomachum refrigeratum, ructúſque acidos, quartanam, reſolutos, iecinoroſos, duabus horis ante acceſsionem cum poſca aquoſiore. Cęterùm æger excrementis vacuus eſſe, & proba concoctio in vrinis apparere debet. Sulphuris viui, cardamomi, ſtyracis, herbæ apollinaris, rutæ, myrrhæ, ſingulorū ſextulæ octo, coſti ſextulę decem, caſiæ ſextans, Libyſtici vncia, croci, piperis, vtriuſque ſextulæ quatuor, mellis modus qui ſufficiat. Antidotū è tribus piperibus aduerſus ſtomachi perfrictiones, ructum acidum, quartanam, iecinoroſos, inflationes, & tuſsim: exhibetur auellanę nucis magnitudine: piperis communis, piperis candidi, pi-

peris longi, ſingulorum bes, zingiberis, thymi, aniſi, ſeminis lini, ſingulorum ſextans, mellis quod ſatis faciet. Antidotum dictū ſanitas, cōtra venena exitialia valet: prodeſt & coſtarum inflammationibus, iecinoroſis, cardiacis, pulmonis inflammationibus, ſuſpirioſis, tuſsientibus, inteſtiſtinorum difficultati, tenuioris inteſtini inflammationibus, ſtomachicis, oculis lippientibus, angina vexatis: omnis adhæc faſcini amuletum eſt, & laruas dæmoniáque amolitur. Qui quotidie lentis magnitudine ipſum aſſumunt, haudquaquam toto vitæ curriculo morbo corripientur. Bibat qui febre caret, ex vino: & febricitans, ex bene diluto. Capit ſylueſtris rutæ ſextulam, piperis, marrubij, vtriusque ſextulas tres ſcriptula duo, myrrhæ ſextulam, croci, iunci odorati, piperis candidi, ſpicę nardi, coſti, cinamomi, nardi Celticæ, aiugæ, ſtœchadis, opopanacis, gentianę, cardamomi, galbani, euphorbij, mandragoræ, ammoniaci, eryngij, roſarum, (in aliis Libyſtici,) ſingulorum ſemunciam, ſtyracis, fructus balſami, dauci Cretenſis, eupatorij, κοκκύσπερμα, ſeminis fœniculi, ſeminis trifolij, polij, terebinthinæ, ſingulorum ſextulas quatuor, herbæ apollinaris duellam, lacrymæ papaueris ſeſquunciam, mellis quod ſufficiet. Antidotum Philonis pollet contra colicos dolores, pleuriticos, omnémque inteſtinorum cruciatum, & ſomnum cit: datur cum ſucco hypocyſtidis, & vini pauxillo ſtomachicis, fabæ magnitudine, aqua

inter cutem laborantibus, ex poſca, nauſea vexatis, & quibus ſtomachus mordicatur, decocto thymi aut pulegij dilutum, nucis Ponticæ magnitudine, difficultate reſpirationis laborantibus, & ſuſpirioſis, ex aceto ſcillitico, nucis magnitudine: tabidis, & tuſsientibus, cum ſucco ptiſſanæ: ſanguinem reiectantibus, ex poſca: tuſſi ſiccæ, ex aqua mulſa. Ad lienem verò, manuales ramorum capparis faſciculos in acetum aquámque coniectos coquito, & cum decocto propinato, ad dentium dolorem, dolentem obline: & ad mobiles, ipſum tere, atque cum vino aſtringente collue, & firmabuntur. Accipit croci drachmas quinque, ſpicæ nardi, euphorbij, pyrethri, herbæ apollinaris, ſingulorum ſiciliquum, opij drachmas decem, piperis candidi drachmas viginti, mellis quantum ſufficit.

Antidotum è marrubio prodeſt tuſsiculoſis, & pituitoſioribus affectionibus. Hyſſopi libram, iridis, dulcis radiculæ, nepetæ, ſaluiæ, cotoneorum, nucis tedæ, ſingulorum ſelibram, ſcillæ trientem, pulegij quadrantem, enulæ Campanæ, marrubii, vtriuſque trientem, fœnigræci vnciā, ficuum pinguium libram, mellis quod ſatis eſt.

Antidotum ex eruo, tuſsi medendo, expurgandóque aptum: tragacanthæ, ſtyracis, terebinthynæ, thuris dulcis radiculæ, croci, aniſi, iridis, amygdalarum amararum, erui, nucis pineæ, hyſſopi ſingulorum quadrans, piperis ſeſquuncia. mellis quantum ſatis facit.

Antidotum è moſcho: valet ad omnem mali ha bitus affectionẽ, prodeſt iecinoroſis, lienoſis, ſtomachicis, habitum vt cibum admittat, ſummè roborat: corporis quoque natiuum calorem exuſcitat: ſampſuchi, corymborum thymi, aloes, iunci odorati, ligni balſami, ſagapeni, aſari, caryophyllorum, caſiæ, coſti, rhei, zingiberis, pulegij, cinamomi, Libyſtici, ſeminis apij, petroſelini, dauci, moſchi, ſingulorum vncia, mellis quantum ſatis eſt. Ex nepeta auxiliatur iis qui cibum reſpuũt, difficulter reſpirantibus, ſtomacho perfrigerato, & qui ſtatim inflatione infeſtatur, cum vino manè aſſumptum: ſi verò renuant cum vino, ſiccum nucis auellanæ magnitudine edatur: piperis ſelibra, nepetæ, pulegij, petroſelini, ſingulorum ſeſquncia, ſeminis apij vncia, Libyſtici ſextans, ſeſelis vncia, thymi ſemuncia, mellis quantum ſatis eſt. Antidotum Dioſpolitæ, ad tardam concoctionem, & ventriculi perfrictionem: piperis, cumini, zingiberis, rutæ, nitri, ſingulorũ libra, mellis quod ſatis facit: cuminum pridiè quàm componatur, in aceto acerrimo macerari debet: quo verò tempore conficitur, in fictilibus ignitis torreri, deinde teri. Ex hermodactylo, podagricis & arthriticis, vt quod ſuccos crudos, ex alto detrahit, prodeſt. Hermodactyli, galangę, pyrethri, zingiberis, zaduaris, aniſi, gentianæ, ariſtolochię, ſingulorum quadrans, mellis ſufficiens modus.

Antidotus è ſcinco, Mithridatis Eupatoris, valet ad exitioſa medicamenta, & ad omnem ma-

teriam lethalem, omnémque ictum venenatum, aduerſus inteſtinas affectiones, conceptum adiuuat, menſes prouocat, emortuos fœtus, ſecundáſque hærentes excutit, febres circuitu repetẽtes diſſoluit, reſolutis, tremulis, iis qui in dorſum & ſcapulas conuelluntur, iſchiadicis, podagricíſque opitulatur, & vitiis omnibus quæ ex neruorum conſortio exoriuntur. Ratio conficiendi eſt huiuſmodi: capit ſcinci, ſagapeni, acori, coſti, hyperici, acaciæ, iridis, mei, gummis, ſingulorum ſiciliquum, roſarum, gentianæ, cardamomi, ſingulorum drachmas quatuor, ſeminis papaueris obolos duos, ſtyracis drachmas quinque ſeſquiſcrupulum, polij, caſiæ, ſeſelis, bdellij, balſami, piperis cãdidi, ſingulorum drach. quinque obolos duos, ſucci hypocyſtidis, opopanacis, myrrhę, thuris, caſtorij, piperis longi, cyphis, reſinę terebinthinę, ſingulorum drachmas ſex, nardi Syriaci, opobalſami, thlaſpis, ſeminis dauci, ſingulorũ drachmas ſex, & obolos tres: croci, cinamomi, zingiberis, ſingulorum drachmas ſeptẽ & obolos duos: ſucci dulcis radiculæ, agarici, vtriuſq; drachmas ſeptem & obolos tres, mellis quod ſufficit, & vini boni, quod ad lacrymas diluẽdas ſatis eſt. Ego (ait Galenus) ad medicamenti incrementũ, gratia ſuppreſsionis menſium, & conceptuum, quo citra periculũ geſtentur, adieci dictamni ſemunciam, ammoniaci, ſeminis ſylueſtris rutæ, vtriuſq; drachmas tres, cumini AEthiopici, drachmas ſex, ſeminis trifolij, napi ſylueſtris, vtriuſque ſe-

munciam, triſſaginis tantundem, rhei Pontici drachmæ tres, lacrymæ Cyrenaicæ ſiciliquum, iis adiunctis, medicamenti facultas ad multa redditur idonea: quippe quadrimeſtres fœtus enecat, & trimeſtres expellit. Antidotum Hippocratis, quo vſus corona Athenis eſt donatus, frõti ex vino illitum capitis dolorem mitigat, & aurium dolori prodeſt, ex oleo veſtium flocco iniectum, nec ſecus ore detentum, eius dolorem ſedat. dandum eſt autem ex hydromelite, nucis auellanæ magnitudine: tuſsientibus, lienoſis, iecinoroſis, ſanguinem expuentibus, calculoſis, laterum inflammationibus, AEgyptiæ fabę magnitudine, ex oxymelite mero, cyathis tribus: iſchiadicis, inteſtinorum dolore vexatis, lupini magnitudine in decocto pæoniæ, à prima luna vſque ad extremam: à laruis dæmoniiſque occupatis, nucis Ponticæ magnitudine, in lacte aſinino: quartana laborantibus, ex aceto mulſo, deſinente luna. Calami odorati, iunci odorati, ſabinæ, ſingulorum triens, ſeminis viticis, cardamomi, cyperi, crocomagmatis, ſingulorum quincunx, nardi Celticæ ſelibra, aſpalathi ſeptunx, ammoniaci vncia, pilularum cupreſsi quadrans, roſarum triens, ladani, myrrhæ, thuris, ſingulorũ libra, baccæ iuniperi minoris quadraginta: hæc ſimul priuatim tundito. ſpicæ nardi ſelibra, coſti triens, folij bes, caſiæ ſelibra, amomi quadrans, hæc quoque priuatim tundito: maſtiches, triens, & hoc ſeorſum in mortario te-

ritur: ſtyracis dextās, ſtyrax paulatim bellariis in mortario adiicitur: terebinthinæ libræ tres, mellis Attici libræ quinque, vini veteris quod ad bellaria maceranda ſatis eſt, mundè & ſedulo melle excipiens cōfice. Antidotum colicum, mire efficax ad ileoſos eósque quibus alui recrementum vomitione redditur, in maximis doloribus. Piperis candidi, herbę apollinaris, vtriusque drachmę quadraginta, croci drachmæ decem, ſpicæ nardi, euphorbij, pyrethri, ſingulorum ſiciliquus, melle cocto excipitur, datur fabę AEgyptiæ magnitudine. Antidotus ad vrinæ difficultatem, præbetur iis qui vrinam continere nequeunt, iis qui etiam ægrè reddunt, quíque ex ilibus & renibus laborant, ſeminis apij, æruginis raſæ, gith, ſeminis erucæ, galangæ, ſinapis, herbæ apollinaris, zygiæ ſiccæ, aniſi, piperis candidi, nardi Indicę: mellis quantum ſufficit, ſextulæ pondere mane & veſperi exhibetur. Paſtillus Andromachi, ad renum, veſicæque abſceſſus: ſeminis apij, ſeminis cucumeris, ſeminis papaueris candidi, tragacāthæ, ſingulorū ſiciliquus. Excipito aqua & in paſtillos digerito, datur drachmę pōdere ex calida. Iis qui ſanguinem cum vrina reiiciunt è veſica, aluminis ſciſsilis, tragacanthæ, vtriusque drachma, gummis oboli duo, paſſo excipitur: modo oboli duo, modo totū prębetur.

Ad expurgandam veſicā, & lapides cōminuit, & qđ eſt maximi momēti, ita perſanat, vt poſt ea nō renaſcātur: ſeminis dauci, ſeminis cucumeris,

aniſi,ſeſelis,petroſelini,myrrhæ, ſingulorum dra chma:caſiæ,baccarū lauri,cinamomi,nardi Celticę,ſingulorum drachma:trita excipiūtur aqua, & in paſtillos coguntur: dantur quotidie ſinguli ieiuno, ad triginta vſque dies. Antidotum vitiis renum accommodatum,quod calculos quoque rumpit: nepetæ,pulegij,vtriuſque drachmę decem,thymi,petroſelini, vtriuſque drachmæ viginti,Libyſtici drachmę quatuor,nitri,ſpicę nardi, vtriuſque drachma, mellis quod ſatis facit.

Antidotum è lithoſpermo, renum affectibus, calculoſis, vrinam difficulter reddentibus opitulatur:lithoſpermi, ſeminis betonicæ, radicis calcifragæ,ſeminis petroſelini,piperis cādidi,æquales partes melle excipito. Antidotū Procli,podagricis accommodatur,pedum,coxendicis, articulorum,capitis,ventriculi dolorem ſanat,vrinæ difficultati ſuccurrit,callos in articulis cōcretos eximiè diſcutit,& lienis,iecinoris,renúmque dolori ſubuenit. Rhei Pontici,agarici, ariſtolochiæ,ſingulorum ſextans, phu quadrans, petroſelini,mei,vtriusque triens,hyperici quincunx, gentianæ ſelibra,cētaurij bes,triſſaginis dodrās: danturviro ſcriptula duo,fœminæ ſcriptulum vnum:hæc trita incerne,& vtere quemadmodum docebimus.Menſe Ianuario,Februario,Martio, ſumatur vnus modus,alternis dieb⁹: Aprili,duo, alternis:Maio,tres,alternis:Iunio, Iulio, Auguſto,vnus, alternis:Septembri,Octobri,Nouembri,duo,alternis:Decēbri,quatuor,alternis. Vi-

ctus ſit cibus boni ſucci, concoctúque facilis. Pedes aqua calida ablui, & oleo inungi conuenit.

Antidotus, cœliacis, dyſentericis, pleuriticis, iis qui torſiones experiũtur, ſanguinem deijcientibus, contra collectionem interaneorum & quibus inteſtina erodi creduntur. Lacrymæ papaueris, florum ſylueſtris Punicæ, gallarum, ammis, bdellij, ſingulorum ſemuncia: tuſa cribro excute, & adſerua: exhibentur robuſto ſextulæ tres, imbecillo duella: bibitur ex frigida. Antidotum podagricis, articulorum doloribus infeſtatis: hermodactyli recentis vncia, aniſi, cumini, piperis communis, croci, piperis longi, interioris partis ſeminis cnici, ſingulorum ſcrupuli duo, zingiberis drachmæ quatuor, maſtiches ſcrupuli ſex, caſiæ drachma, moſchi ſiliquæ quatuor: dantur ſiliquæ quatuor: ſumat quis per hebdomada ex aqua mulſa, addéque exhibitionis modo ſcammonij ſiliquas quatuor. Antidotum incomparabile, ad quartana laborantes: vetuſtos capitis dolores ſedat, tenebricoſos vertiginis affectus, morbi comitialis acceſſiones mitigat, peruigilias ſopit, & furorem confringit, magnum oculorum dolorem mulcet, defluxioni, dentium dolori, reſpirationis difficultati, & omni ſuſpirij cauſſæ auxiliatur, veterem tuſsim ſedat, pulmonis lateríſque inflãmationi ſiccę & humidæ medetur, omnem pulmonis humiditatẽ exhaurit, ſputa tenuia incraſſat, eáque ex hydromelite potum eductu facilia reddit, ſi ſanguis ſputo reiicitur, ex oxymelite

vel poſca,aut herbæ ſanguinalis plãtaginíſve ſuc
co, vſque ad ſiciliqui pondus, ſed pro laborantis
viribus aliquid vel adijcito, vel detrahito. ſtoma-
cho præſenti eſt auxilio, ſi quidem nimiam hu-
miditatem adſtringit, & cibi faſtidíum leuat: ſin-
gultum tollit, cibos ob vomitionum impetũ non
retentos ſiſtit, omnem ſtomachi & ventris infla-
tionem in ructus ſoluit, pulſatiles iecinoris dolo-
res mitigat, & in arquato morbo efficax eſt. nam
vnumquodque membrum in priſtinam naturã
reſtituit, cogitabundę inſaniæ, quam atra bilis ge
nuit, turbas & tumultus leuat, lienis grauitatem
ſubmouet, faciei colorẽ reuocat, pituitã, bilém-
que per inteſtina deducit, diſtributionis meatus
reſerat, vrinas ſecernit, & ad renes compellit, at-
que inde ad veſicam protrudit, arenulis & gru-
mis renes veſicámque liberat, vrinæ difficultatẽ
reprimit, tenuioris craſsioríſque inteſtini mor-
borum eſt mitigans potio, vetus recrementum
aluo ſubducit, veterem inflammationem diſcu-
tit, torſiones mitigat, diſtenſionem vaſorum re-
ſoluit: iis qui ore aſſumere nequeunt, cum ſucco
fœnigræci per aluum iníicitur, & à doloribus im
munes tuetur. Admodũ vteri calamitatibus opi-
tulatur: nam & earum quę iam enixæ ſunt, dolo-
res mulcet, & moleſtias peruigiliorũ imminuit,
elationem & diſtenſionem vteri emollit, morbo-
ſam purgationẽ recreat & reficit, extrema mea-
tuum ora dilatat, erũpentes vtero ſanguinis pro-
fuſiones, ſi poſt exhibetur, ſupprimit, eaſdémque

ſi ex vino calido infundatur, ſiſtit, vocem quin-etiam ea priuatis reddit, & neruorum collectio-nibus potu ſuccurrit. Vtendum quoque eo eſt in podagris & articulorum doloribus. hoc ægris opem ferre, experientia compertum eſt, ac potiſſimum in inuaſionibus medicamenti vires deprehendere licet, ſiquidem non per os modo datum, ſed reſolutis quoq; membris oblitum efficax eſt: prodeſt etiam iis qui mirum in modum de vita periclitantur. Ratio compoſitionis hæc eſt, myrrhæ, ſcriptula decem & ſeptem, lacrymę papaueris ſcrupuli decē & octo, amomi ſcrupuli ſex, petroſelini ſcriptula quindecim, ſeminis apij ſcrupuli duodecim, iūci odorati, ſcrupuli nouē, caſiæ Aegyptię, ſcriptula quatuor piperis cādidi ſcrupuli quatuor, piperis nigri ſcrupuli quindecim, ſinapi Syriaci ſcriptula duodecim, ſtyracis ſcrupuli ſex, ſeſelis ſcrupuli quatuor, hedychroi ſpiſſamenti ſcriptula quinq;, mellis deſpumati quantum ſatis facit. exhibendi modus eſt drachma, ſtyrace melle diducto ac dilatato vtere, & arida inſperge, opiū verò dulci ſapa macera, donec mellis induat craſsitiē. Antidotū è camaris à Latinis nūcupatū, prodeſt difficulter ſpirātibus, arteriacis, tuſsiētibus, tabidis omni pectoris ſtomachiq; noxæ, aqua intercute laborātibus, & nephriticis, voluptatē quoq; parit, & corpora impinguat. Cinamomi, caryophyllorū, ſpicæ, zingiberis, zaduaris, coſti, pyrethri, rhei, nardi Celticę, ſingulorū

vncia, anacardij, piperis nigri, & albi, & lõgi, cardamomi, aniſi, ſingulorum ſemuncia: eboris, oſſium palmularum, oſsis cordis ceruini, corallij, ſingulorum ſextula ſcriptula duo, moſchi, balſami, vtriusque ſcriptula duo, mellis roſacei quantum ſatis eſt. Antidotus è floribus valet præter rationem afflictis, cardiacis lætitiam vehemẽter auget, & eos qui ob longum morbum imbecilles ſunt, roborat, ſtomachum perbelle corrigit, florum roriſmarini coronarij drachmæ quadraginta, roſarum, violarum, dulcis radiculæ, ſingulorũ drachmæ ſex, caryophyllorum, ſpicæ, nucis vnguẽtariæ, galangę, cinamomi, zingiberis, zaduaris, ligni aloës, cardamomi, aniſi, ſeminis anethi, ſingulorum ſiciliquus, mellis Attici libræ duæ cũ ſemiſſe. Ex ſatyrio valet contra renum & veſicæ imbecillitatem, iis etiam auxiliatur, qui vrinã reddere nequeunt: venerem mirum in modum ſtimulat, eámque certa de cauſſa ceſſantem citra moram manifeſto reſtituit. Accipit teſtium ſatyrij viridium, dauci ſatiui, dauci ſylueſtris, nucis Indicæ, piſtaciorum, nucis pineæ repurgatæ, ſingulorũ drachmas duodecim: zingiberis, caryophyllorum, aniſi, ſeminis erucæ, ſingulorum drachmas quinque, cinamomi, ſcinci, ſeminis bulbi, ſingulorum ſiciliquum ſeſquiſcrupulum, moſchi ſiliquas ſeptem, mellis ſeſquilibram. Radices ſatyrij, dauci tam ſatiui quàm agreſtis, priuatim & ſeorſum tunduntur, deinde in vnum coguntur, & nonnihil molliuſculo igni ferueſcunt, rurſus

piſtacia, &

piſtacia, & pineæ nuces tuſæ, & tantiſper dum craſsitiem aliquã ſumpſerint, maceratę adijciuntur: poſt hæc ſublato ab igne vaſe, tuſæ & cribratæ ſpecies iam dictæ addũtur: denique moſchus cum exiguo ſtillatitij roſarum liquoris apponitur: mod⁹ exhibitionis eſt, cochleare ex vino dulci. Antidotus ex penidiis, prodeſt cuiuis pectoris offenſę, tuſsi ex frigore contractæ, vocis ablationi, tabidis, purulenta excreãtibus mane & veſperi, ex ptiſſana calida. Penidiorum drachmæ ſedecim, nucleorum pineorũ, amygdalarum, ſeminis portulacæ, capitis papaueris albi, ſingulorum drachmæ tres ſeſquiſcrupulus, cinamomi, caryophyllorum, zingiberis, ſucci dulcis radiculæ, tragacanthæ, gummis, amyli, ſeminis cucurbitæ, ſeminis cucumeris, ſingulorum drachma vna ſeſquiſcrupulus, caphurę drachmæ octo, dulcis radiculæ drachma, zulapij, violarum, aut ſaccharis libra. Antidotum è tragacantha, ad omnẽ pulmonis & pectoris noxã, maxime tabidis, in maraſmũ collapſis opitulatur: adhæc omni tuſsi ſiccę & calidę, linguę & gurgulionis aſperitati ſuccurrit: ſumit autem id ægrotus in ore, vt liquefactum deglutiat, donec perfectè exugatur. Tragacanthæ candidæ ſiciliquus, gummis Arabicæ vncia, amyli ſemuncia, dulcis radiculæ drachmæ tres, ſeminis cucurbitæ ſiciliquus, penidiorum quadrans, caphuræ drachma, zulapij libræ duæ.

Antidotum ex vnionib⁹, pollet ad omnem imbecillitatem, animi deliquium, tam à corde quàm

à ventriculo ortum, & ad omnem vitalium membrorum offenſam, ad ſuſpirioſos item, tuſsiculoſos, tabidos, longo morbo deiectos ac languentes recreat, & virium robur reſtituit. Cinamomi, caryophylli, ſpicæ, galangæ, dulcis radiculæ, ligni aloës, paſtilli è roſis, paſtilli è violis, ſingulorum drachma, nucis vnguentariç, maceris, zaduaris, rhei, ſtyracis, ſingulorum ſiciliquus, vnic nū, zingiberis, oſsis cordis ceruini, eboris, blatti, byzantis, ſingulorū drachma, moſchi ſeſquiſcrupulus, ambaris, caphuræ, vtriuſque grana ſex, mellis modus qui ſatis erit. Alterum ex vnionibus, vehementi cordis palpitationi auxilio eſt, falſas imaginationes, & animi præter rationem cogitationes diſcutit, ac atræ bilis dominium depellit: florum bugloſſæ, ſantali citrini & rubri, roſarum, tenuis cinamomi, ſeminis portulacæ, maſtiches, enulæ candidç & rubræ, linguæ paſſeris, ſingulorum drachm. ſex, agallochi, ſuccini, corallij vſti, ambaris, caryophyllorum, vnionum, ſeminis citri, ſeminis ocimi, cyperi, luti Armeniaci, coriandri ſicci, auri, argenti, aluminis, galliæ moſchatç, ſerici crudi, ſcobis cornu ceruini, ſpodij, rhei Indici, ſingulorum drachm. quatuor, thymi, florum roriſmarini magni & parui, ſenecionis, zadoaris, croci, cumpete, hoc eſt carpeſij, maceris, nucis Indicæ, ſeminis intuborum, ſingulorum drachma, moſchi, caphuræ, vtriusque ſeſquiſcrupulus: trita, cretáque cum zulapio è duobus malis Punicis fermentantur: vtendi modus

eſt ſiciliquus ſeſquiſcrupulus, cum eodem zulapio. Antidotum ex ambare, valet aduerſus omnem imbecillitatem & perfrictionem corporis, natiuum ſuſcitat calorem, eos quorum articulos frigidus ſuccus infeſtat, omniáque membra mirificè adiuuat, ventriculum cibum renuentem, atque impotentem eximiè emendat, cor quoque roborat: datur mane & veſperi ex vino. Ambaris, agallochi, vtriusque tar, ſtimmi, moſchi, caryophyllorum, nucis moſchatæ, maceris, galangæ, cinamomi, ſingulorum drachma, zulapij, roſarũ quod ſatis eſt. Antidotus è moſcho, prodeſt cõtra cordis pulſum, eũ quoq; qui inſomnia mala cõſpicatur, & qui incerto timore agitatur: zaduaris, zarnabi, vnionum, ſuccini, corallij, ſingulorum drachm. octo, ſerici crudi, hermodactyli candidi & veracis, ſpicæ, folij, cardamomi, ſingulorum drach. quatuor, ſcobis auri, caſtorij, piperis longi, zingiberis, ſingulorum drachm. ſeſquiſcrupul⁹, moſchi ſeſquidrachma. tuſa cretáque cum melle deſpumato fermentantur: moſchus cum ſtillatitio roſarũ liquore, vt calidũ bibi poſsit, diſſoluatur, & cum reliquis in vnitatẽ coẽat. Antidotũ comitialibus ſalubre: ſeſelis, pyrethri, ſtœchadis, ſingulorum duella, agarici ſextulę quinque, cumini lati, ariſtolochiæ rotundæ, lacrymę Cyrenaicæ, ſingulorum duella ſcrupuli duo, aceti mulſi ſcillini libra. Cum placuerit purgatorium efficere, epithymi & dacrydij,

vtriuſque duellã ſcrupulos duos adiicito. Illinitus aduerſus humiditatis reiectionẽ,tabidos, purulenta expuẽtes,lateris pulmoníſq; inflãmationes,in maraſmũ collapſos:mirum quoque in modum efficax eſt ad eos quorum calor ob morbũ emortuus eſt. Appellatur Latinis reſtauratorius. dulcis rediculæ, roſarum, ſaccharis, ſingulorum ſextans,tragacanthæ, gũmis, vtriuſque drachmæ quinque,ſantali candidi & rubri, vtriuſque drachmæ tres,papaueris candidi drachmæ octo,ſucci radiculę dulcis,amyli,ſeminis portulacæ,ſeminis maiulij, ſeminis intubi ſatiui, ſingulorum ſiciliquus,ſpodij, caryophyllorum, ſingulorũ drachmæ ſeptem,cinamomi drachmę quatuor, zingiberis, ſtyracis, vtriusque drachma, croci, ſeſquiſcrupulus, penidiorum vncia, ſeminis cucurbitę ſiciliquus ſeſquiſcrupulus,ſeminis cotoneorum ſeſquidrachma, ſeminis maluæ, violarum, vtriusq; drachmæ quatuor,caphurę grana octo, rhei Indici ſiciliquus,zulapij librę ſex. Antidotum ad febres quotidianas: ſtyracis,iridis, myrrhæ, lacrymæ papaueris, ſingulorum drachmæ quatuor,opopanacis,piperis, vtriusq; drachma, mellis quod ſatis eſt: datur fabæ AEgyptiæ magnitudine in lecto decumbẽtibus ante febris inuaſionem,ſed adſtent carbones:hoc ſomnum ſudoréſque cit,& febrim leuat, potiſsimum in vetuſtis,multáque cruditate conſtantibus. Aliud, agarici,gentianæ,vtriusque drachma. exhibetur ex aqua mulſa, ante inuaſionem: hoc mediocri-

ter attenuat, infarctúque vindicat, ac materiã per aluum & vrinam moderatè pellit. Aëtites quoque lapis ad horrores circuitu repetentes, & in primis quotidianos appenſus eſt efficax. Ad quartanas & qui articulorum doloribus infeſtãtur: in quartanis vbi laueris, duas horas ante febris ſignificationem, è diluta potione: articularibus verò morbis ex aqua mulſa præbetur. Conſtat bituminis drachma, myrrhæ ſiciliquo, foliorum mentę drachma, croci, zingiberis, (in aliis & lacrymæ papaueris) ſingulorum ſeſquiſcrupulo. Aliud, ad omnem circuitum: ſeminis herbæ apollinaris, myrrhæ, lacrymæ papaueris, ſtyracis, ſingulorum drachma, croci, aloës, vtriusque terni oboli, melle excipitur: datur ex aqua, auellanæ nucis magnitudine, & cruribus ante illitis ac membrorum extremis partibus dormire ſinito. Aliud, ſudores prouocat, & altum ſomnum conciliat, ſi duabus horis ante febris quartanæ ſignificationem aſſumatur. Pulegij drachmæ quatuor, grana cnidia vigintiquatuor, myrrhæ drachma, lacrymæ papaueris drachma. vino ſubacta efformantur, ac trium obolorum pondere exhibetur. Aliud, ad arteriam exulceratam: prodeſt & vocem exercentibus ante póſtque certamen exhibitum: valet etiam ad oculorum dolores, foris in lana madefacta impoſitum, & internis affectionibus illinctu ſuccurrit. Gũmis, tragacãthę, vtriusque drachmæ ſex, thuris, myrrhæ, vtriusq; drachma, croci, ſucci hypocyſtidis, vtriusq; dra-

chma, paſsi ſcybelitici aut theræi ſextulæ ſex.

Linctus, difficulter reſpirãtibus vtilis: ſcillę crudæ ſuccum exprimito, eíque parem mellis Attici modum admiſceto, & ſupra carbones coquito: datur ante & poſt cibum, myſtrum. E' ſulphure ignem non experto, difficulter ſpirantibus auxilians: aniſi, ſulphuris ignem nõ experti, vtriuſque quadrans, ammoniaci ſuffimenti, caſtorij, gith, ſingulorum drachm. quatuor, aqua diſſoluito, & in catapotia cogito, vnúmque ex oxymelitis cyathis tribus præbeto. Antidotum è fructibus æſtiuis, contra ſtomachi ſuberſionem efficax: cœliacis, dyſentericis auxilio eſt: ſorborum ſextarius, baccarum myrti ſextarius, rhois Syriaci ſextarius, palmularum quæ ſole maturuerunt libræ duæ, mala cotonea decem, Punica mala integra decem, paſsi aminęi, vel mellis ſextarius. fructus tuſi, & in aquam coniecti ſedulò coquuntur: cúmque fuerint diſſoluti humorem exprime, ac denuò, abiecto paleaceo, coque, vbi tertia pars ſuperfuerit, mel additur, & vſquequo craſſamentum acquiſierit, mouetur. Aliud, ad ſtomachi ſubuerſionem facit, & ad inteſtinorum difficultatem, & cœliacos, ſeminis herbæ apollinaris, ſeminis apij, vtriuſque drachm. quatuor, roſarum florum, aniſi, ſucci hypocyſtidis, myrrhæ, ſingulorum ſiciliquus, croci, opij, vtriuſque ſeſquidrachma. Aliud, ad ſtomachi ſubuerſionem: acidi Punici acinorum expreſſorum ſucci ſextarij tres, ſucci mentę ſextarius, mellis ſex-

tarius, coniecta in vas, coquito vſque ad conſiſtentiã, & ante cibum myſtrum vnà aut duo præbeto. Origenis ad ſtomachis ſubuerſionem, florum roſarum drachm. octo, baccarum myrti nigræ ſine granis acetabulum, ſeminis herbæ apollinaris, acetabuli dimidium. Terito ſimul, & paulatim vinum lixiuum ſufficienti menſura adijcito: deinde adduntur carnes palmularum pinguium (πατήτους vocant Græci,) decem, & omnibus ſimul tritis, in ciceris magnitudinem catapotia efformantur, & tria aut quatuor, ex aquæ mulſæ cochlearis duobus exhibẽtur. Catapotium ἄδιψον, quod æſtuantes à ſiti vindicat. Cucumeris ſatiui, ſeminis portulacę, vtriuſque drach. octo, tragacanthæ drachm. quatuor: tragacantham albumine recentium ouorum crudorum diue, ac diſſolutæ reliqua adiice, & in catapotia digere, ac in ſole exicca: præbe continenda ſub lingua, & diſſolutum humorem combibe.

Hepatica Andromachi Cyphoeides, & ad omnia thoracis vitia: vuarum paſſarum drachmæ vigintiquinque, aliquibus centũ, croci, drachma, calami aromatici ſiciliquus, bdellij, iunci odorati, vtriusque drachm. duæ ſeſquiſcrupulus, cinamomi, caſiæ, ſpicæ, nardi, ſingulorum terni oboli, myrrhę, terebinthinæ, vtriusque drachm. quatuor, alijs ſedecim, aſpalathi oboli duo, mellis drachmę ſedecim, vini quod ſatis facit.

DE LIQVORIBVS MEDICATIS, Caput 7.

POTIO ad iecinoroſos, lienoſos, nephriticos, hydropicos, ſtomachicos, ex partu cōflictatas conuulſiones, ex ægritudine ſe recolligentes, prauis ſuccis refertos, arquatos, tuſsim, laterum inflammationes, ad medicamenta item lethalia, & cuiuſuis venenati animalis ictum. Nardi Indici, coſti, vtriusque ſiciliquus, caſiæ, cròci, ſeminis apij, acori, lacrymæ balſami, iridis, ſingulorū drachma, piperis candidi oboli tres, lacrymę ari maſculi drachmæ tres, vuarum paſſarum nucleis emundatarum drachmę ſex: trita paſſo vel melle excipiuntur: datur drachma ex vino, aut hydromelite, vel paſſo diluto, prout commodius arbitraberis. Potio è capitibus papaueris: capita papaueris centum, ſucci dulcis radiculæ libra, ſapæ libræ centum: prodeſt iis qui ob tenuem fluxionem à capite labentem, tuſsiunt, & quibus venter acria & bilioſa excernit: item calidæ intemperiei, & cholera laborantibus, necnon in peruigiliis.

Acetū mulſum ſimplex: mellis librę quadraginta, aceti libræ viginti, aquæ libræ ſexaginta. Alia eius componendi ratio: mellis libræ quinquagintaquinque, aceti libræ quindecim, aniſi libra, croci ſextans, radicum apij ſextans, radicum fœniculi libra. Potio ex mulſa contra peruigilia, cœliacis cum febre prodeſt, & fœminis vterum gerentibus, necnon ſi craſſus humor, reiectionem

indigens, pulmonem obſidet: viridium papaueris capitum cum ſuo ſemine libræ ſexaginta, aquæ libræ ſeuptuaginta, mellis libræ triginta. Potio ex moris, aut moris rubi, ad oris vlcera depaſcentia, dentium affectus, & ad anginarum noxas gargarizata: ſucci mororum, aut mororum rubi libræ quindecim, mellis libræ quinque, croci, myrrhæ, ſucci vuarum acerbarũ, ſingulorum ſeſquuncia, aluminis ſciſsilis vncia, vini auſteri dodrãs.

Aqua roſacea ad cœliacos, ſitim, oríſque inflãmationes, ſi os ea colluatur. Roſarum libræ viginti quatuor, aquæ libræ centum & viginti, mellis libræ centum & quadraginta. Acetum ſcillinũ, ſcillam candidã repurgatam, & in vas quod acetum contineat, iniectam, dies quadraginta inſolato, deinde abiecta ſcilla, acetũ ſeruato. Et Punicis malis compoſitio ſtomatica: malorum Punicorum dulcium, acidorum, & auſterorum, ſingulorũ libræ duæ, mellis libræ ſex. Salubris potionis compoſitio: ſi quis frigidi temperamẽti ea vtitur, valetudinem integram conſeruat. zingiberis, fœniculi, anethi, piperis, ſingulorum ſiciliquus, aliquibus iridis drachmæ centum: ea tuſa, & ex vino vetuſto odorato ſubacta, in linteo illigato, & in vini ſuauiſsimi cõgium coniicito, multóſq; dies macerari ſinito. Quo autẽ diutius maduerint, eo melius erit: propinato ſingulis diebus ante prandiũ heminam. Vinum ſcillinum ſic facies: Scillæ in taleolas diſſectæ, & repurgatæ minas tres demittes in muſti præclari amphorã Ro

manam, & menſes tres operculo iniecto ſines, poſtea defæcatum recondes: vtile eſt cruditatibus, & ciborum corruptioni, iiſque qui ipſos euomunt: iis item quibus in ventriculo & aluo pituitę craſsities incumbit: opem fert lienoſis, in malum habitum collapſis, aqua inter cutem laborantibus, arquatis, vrinam ægrè reddentibus inteſtinorum torſionibus, inflationibus, neruorum reſolutionibus, diuturnis horroribus, tenebricoſis vertiginibus, & menſes ducit: minimè quoque neruos offendit. Præſtantius eſt quod vetuſtius eſt. Cauendus eius vſus eſt in febribus, quibúſque inteſtina ſunt vlcerata. Scillinum acetum ita conficitur. Scillam candidam expurgatam, & conciſam lino ita traijcito, vt taleolę ſeſe minimè contingant, & dies quadraginta exiccato: ex ipſis mina in aceti optimi ſextarios duodecim demittitur, & vaſe diligenter operculato, octo dies in ſole macerari ſinitur. Poſthæc, aſſumpta ſcilla, & expreſſa, ipſa quidem abiicitur, acetum verò defæcatum elutriatur, & reponitur. Nonnulli minam in aceti ſextariis quinque demergunt, alij ob ſiccitatem ſua ſponte repurgatam, æquali pondere demittunt, itaque menſes ſex relinquunt: eſt autem hoc multo magis incidendi vi præditum. Vtile eſt collutum ad gingiuas nimio humore madidas, nam eas aſtringit & firmat, dentes labantes ſtabilit, fœtentem ventriculi halitum ſatis emendat, ſorptum guttur indurat, & calloſum reddit, ſonoram nitidámque

vocem efficit. Aſſumitur & ad ſtomachicos, ægréque cibum concoquentes, & comitiales, & vertigine tenebricoſa vexatos, & melancholicos: item ad vteri ſtrangulatus, lienes nimis extumeſcentes, coxendicis dolores valet: recreat reficítque eos qui admodum imbecilli ſunt, & corpus ſalubre ac bene coloratum reddit. Viſum quoque acuit, auditus difficultatem inſtillatũ corrigit. in ſumma ad omnia efficax eſt, prçter quàm ad inteſtinorum exulcerationem. Datur ſingulis diebus ſorbendum ieiuno, inter initia, modicum, paulatim autem copioſius, vt vſque ad cyathum increſcat modus, ſunt qui duos aut etiam plures cyathos prębent.

DE PVRGANTIBVS MEDICAMENTIS, Caput 8.

DE medicamentis purgantibus iam nobis eſt differendum: quandoquidem eorum quædam flauam bilem, alia nigram, nonnulla pituitam aut aquam euacuare ſolét. Ac flauam bilem educentibus vtimur, in quibus ipſam ori ventriculi inſidere ſuſpicamur, & in quibus per venoſum genus diſperſa eſt: in tertianis item febribus, & continuis iam deſcreſcentibus, ac in arquatis: atque vt ſummatim dicam, in quibus flauam bilem redundare arbitramur, iuxta iam ſupra à nobis traditas dignotiones. Nigram verò bilem uacuantibus vti conſueuimus in melancholicis,

in iis qui facile excandeſcunt, iracundis, hominū conſuetudinem auerſantibus, & in habitibus aridis, ſanguine pauco præditis, ſolitariis, quartanis febribus, & furore percitis. Pituitam autem ducentia vſurpandum, in frigidioribus habitibus, ætatibus, & morbis: puta in reſolutis, & membris captis, attonitis, tumoribus laxis & extuberantibus, coxendicum doloribus, & in eo aquæ intercutis genere, quod *ἀνὰ σάρκα* Græcis nuncupant, &, vt vno verbo abſuoluam, in quibus pituitā moleſtam eſſe opinamur. Quemadmodum aquā ducentibus medicamentis eſt vtendum, in ea aqua inter cutem laborantibus, quæ ab vtris ſimilitudine *ἀσκίτης ὕδερος* dicitur, & in fœminis quas album profluuium diu infeſtauit, & in iis quibus vlcera fluxione aſsidua madent. Cæterùm iam de ſimplicibus medicamentis, quæ ſua natura purgatoria ſunt ſigillatim agemus, & quem ipſorū vnūquodque humorem expurgat explicabimus: deinde de compoſitis quoque pertractabimus, ne quid in noſtra pollicitatione deſideretur. Aloë igitur vniuerſum corpus haudquaquam vacuat, ſed inhærentem ventriculo, aluo, ac inteſtinis bilem, vnà cum inſidentibus inibi recremētis citra noxam exigit. Proinde danda eſt iis qui capitis afficiūtur moleſtia, propter continuas exhalationes, quas ventriculus ad ipſum expirat: nanq; inutilium vaporum ſuppeditationē præſcindit, exhibenda quoque eſt iis qui eandem ob cauſſam lippitudine oculorum laborant, quique propter

inſidentem bilem ſitiũt, & lingua ac os promptè reſiccatur: adhæc iis qui ſtomachi inſuauitate, aut æſtu ſubuertente corripiuntur, necnõ iis qui præter rationem pallidiores euaſerunt: quin & iis quibus alui excrementa ſubduci poſtulant, verùm clyſteres aliqua de cauſſa infundi non poſſunt. Præbetur ſiciliquus, ex aqua mulſa, in læuorem verò ſubacta, ſuccóque corticis citri, aut ſi is non adſit, braſsicę aut abſinthij ſucco excepta, cogitur in catapotia, ciceris magnitudine. Alij cum terebinthina, vel melle decocto, vel alio quouis ſimili efformant: tu verò, prout rerum copia ſubminiſtrabit, vel, vt melius dicam, quod commodius ægro fore putabitur, cum aliis commiſceto, ac ægrotantibus exhibeto. *Scammonium* flauã bilem potiſsimum expellit, ſed oris ventriculi dolorem excitat, & odore graui, guſtu inſuaui, ac ſiticuloſum eſt. nam cum purgatoria omnia, præter aloën, ſtomachum offendãt, ſcammoniũ multo reliquis magis ventriculo nocet: quare cauendum iis eſt qui ipſum imbecillum obtinent, & febriunt. cum enim leuiſsimum ſit, leui negocio in corpus rapitur, omnémque eius ſpurcitiam commouet, verùm à facultate retentrice inhibetur, quo minus excrementa ad excretionem perducat. Itaque dandum eſt iis qui febri vacant, & ſtomacho valent, & ægrè vomitus prolicitur, nec facilè animo deficiũt: modus exhibitionis ſunt ſcrupuli duo, paulo plus minúsve, pro viriũ ratione: permiſcendus eſt ſal, ac thymus, & pulegium, aut

odoratum aliquod, & quod ventriculum roboret. Qui ipſum ſuſtinent, etiam aloën miſcere præſtat: datur & per ſe ex melle, vel ptiſſanæ cremore, quibus clanculum exhibere cupimus. Peplium, huius ſemen, (ſunt & qui cum virgultis, exiccatum & cribro excuſſum, quatuor ſcrupulorũ pondere prębent ex mulſa, pauxillum aceti adſpergentes) poſt flauam bilem, nigram quoque & pituitam expurgat, flatus item diſrumpit: quare in primis flatulentis affectibus auxilio eſt iis qui melancholiæ prębent exordiũ, diuturnis inflationibus lienis, vteri & inteſtini laxioris, quinetiam laxis tumoribus in abdomine ſuccurrit. Veratrum nigrum, atram bilem, & flauam vndique ex corpore trahens, deorſum pellit, non tamen cum difficultate: quocirca ipſum in febribus circuitu redeuntibus, & diuturnis exhibemus: datur etiam furore percitis, altera capitis parte dolentibus, & quos cephalæa diu infeſtauit. Eſt autem longè omnium aptiſſimum, inteſtinis, vtero, veſicę, medicamentum purgans exhibentibus. Maxima eius vis eſt, educendi peculiariter ſi quid permixtum eſt ſanguini, quod ipſum vitiare poſsit: quare & in vetuſtis arquatis commodum eſt, & aſpritudinibus quæ in ſumma cute exoriuntur, qualis eſt lepra, impetigines, & id genus alia: quin & elephantia laborantibus eſt accommodatum. Modus exhibitionis ſunt ſcrupuli tres, paulò plus minúsve, tenuium fibrarum è radicibus pen-

dectum, in aqua paululum maceratarum, deinde cortice detracto, ac in vmbra ſiccato, proiectáque tenui, quæ ipſi ſubeſt medulla. Datur autem ex paſſo & oxymelite, verùm ſuauitatis gratia, quædam ex odoratis ſeminibus ſunt inſerenda, ſi verò efficaciorem cupis purgationem, ſcammomij pauxillum adiicito. Epithymum, nigram bilem detrahit: datur adultis tuſum, & incerniculo cretum, ſcrupulorũ quinque pondere, ex paſſo, aut aceto, mulſo, & ſalis modico. Vitiis flatulentis, & præcordiorum affectibus, quibusque iecur grauatur, & reſpirandi difficultate laborant, opitulantur. Eodem quo epithymum modo, quod in ſtœbe, & quod in ſatureia, ἐπίθυμβρον nominatum, naſcitur, purgat, ſed facultate eſt imbecillius.

Filicula, bilem, & maximè atram, ac pituitam ducit: dantur purgatæ radicis ſeni ſcrupuli, adfuſa aqua mulſa. Purgat quoque mediocer & citra moleſtiam, in gallinacco iure, & in ptiſſanæ cremore cocta radix. Pulegium atram bilem pellit, acetabuli menſura in mulſa potum, eodem modo, & tragoriganum & parthenium, quod & leucanthemon nuncupatur, ſingula ſex ſcrupulorum pondere purgant, idem præſtat & alypum, dantúrque eius ſcrupuli ſex. Verum præſtat ea exhibere ex aceto, & exiguo ſale, & aqua, vt ſicca & trita potui inſpergantur.

Armeniũ, quo pictores vtũtur, atram bilem, & quicquid ſanguini craſſum lentũq; cõmiſtũ eſt,

euacuat: quapropter datur melãcholicis, elephan tia laborantibus, & ſimilibus: quin & nephriticis ac ſuſpirioſis præbetur: modus ſunt ſcrupuli quatuor, paulo plus minúsve pro ſumentis viribus.

Cẽtaurium tenue, bilem craſsiſsimam ac muc coſam educit, quare commodè lienoſis, & coxen dicis dolore infeſtatis exhibetur; bibitur hui⁹ decoctum aqua feruefactum, ſit autẽ centaurij pon dus ſcrupuli ſex, & aquæ hemina, quæ ad dimidias coquantur. Colocynthis pituitam, bilem, & muccoſum ſuccum purgat, quamobrem neruoſa corpora repurgat. datur ergo conuenienter in omnibus capitis affectibus, & erecta ceruice ſpirantibus, ac ſimilibus: item coxendicum cruciatibus, morbis articularibus, & longis renũ veſicæque affectionibus, quinetiam iis quibus extricatu difficiles prædurique ſunt affectus. dãtur autem ſcrupuli duo. Deligenda eſt candida eius ac tenella medulla. aridiuſcula enim & nigricans damnatur, tundatur verò & teratur ſedulò, ſæpéque cribro ſuccutiatur. Atque vſu appetente, perquam diligenter in mortario cum aqua mulſa teratur, ſiquidem eiuſmodi quippiam patitur, vt tuſa prius quàm maceretur, tenuiſsima maneat, verùm coniecta in mulſam intumeſcat, ita vt cribrata non credatur. Igitur nonnullæ ex particulis quæ intumuerunt, interdum aluo aut ventriculo adhærẽt, maximè in inteſtinorum anfractibus, ob mollitiem, inſidentésque, quòd acres natura ſint ac mordaces, inteſtina exulcerãt, & per conſenſum

cõnſenſum neruos afficiunt, torſiones & cõtra-ctiones inferunt. Quare multa cum attentione, in aqua mulſa in maximum læuorem redigi debet. Si mitius purgare eſt animus, prægrandis colocynthis ſumenda eſt, eáque aperta ſuperne ſemen eximere cõuenit: deinde lomentum eius in ſuum inuolucrum ſine ſemine reponere, & ſapa, aut vetere paſſo repletã, ſinere vt noctẽ & diem maceretur, poſthæc vinum linteo colatum ac à ſordibus repurgatum, calfactum propinare. Maximè quoque arquatos expurgat, eóſque quibus in ſumma cute liuores è flaua bile apparent.

Tithymalus pituitam & bilem educit. virentes eius ramuli aſſumpti, & in teſta paulatim torrefacti ac contriti præbentur. miſcentur eius ſcrupuli tres cum polenta in aqua, & propinantur: nam ramuli exiccati, impotẽtiores ſunt. Porrò tithymali characitæ dicti erutam radicem in vmbra exiccato, poſtea cum vſus poſtulat, detracto cortice, tuſam cribrato, & in paſſo veteri quaternûm ſcrupulorum pondere coniectã, noctem & diem ſinito madeſcere: dehinc per linteum detritum percolatum, ac leuiter calfactum vinum potui dato. Optimè enim purgat, adeo vt quidã in omnibus vitiis eo vtãtur. Succ⁹ verò tithymali, qui iuxta aquas, & humida loca enaſcitur, ſale & arido pane exceptus, idẽ pręſtat, ſed vehementius aluũ deijcit. Succus cucumeris agreſtis, quem ἐλατήριον nominant, pituitam & bilem vacuat: dantur oboli terni, cũ lactis ſtatim emulſi inſtar hemina.

Granum Gnidium ſeroſum potius & aquoſum humorem elicit, pituitam verò & bilem modicè expurgat: eſt æſtuans & acerrimum. dantur grana triginta. Quòd ſi mitius purgare velis, dato grana viginti: interna granorum pars trita, atque cum polenta in vnitatem coacta, præbetur potanda: ſed poſt potionem, roſaceum aut melinũ oleum, ne fauces adurat, ſorberi debet. Quare ſatius eſt vt trita ex melle cocto, in catapotia digerantur. Agaricum, pituitã & bilem, ſed nõ eueſtigio, detrahit: modus exhibitionis eſt ſiciliquus ex aqua mulſa, vel aceto mulſo. Aduerſatur ſtomacho, quòd leue ſit, & enatare ſoleat. Cnici ſemen purgat pituitam, non tamen fortiter: ſeminis læuigati drachmas quinque in gallinacei decocti ius, vel ptiſſanæ cremorem iniicito, colatúmque propinato: ſunt qui ſeminis interiorem partem drachmæ pondere ſumant, & cum amygdalis, aniſo, & melle cocto miſtam terant, & in catapotia efforment, ac arquatis commodè præbeant: quod etiam mitius eſt. Lathyris vehementius pituitam purgat: dantur eius grana maiora quindecim, & minora viginti: atque iis qui vberius purgari cupiunt, mandi: qui verò multa euacuatione opus non habent, integra deuorari iubentur, præſertim ſi eius qui ſumit, ſtomachus vitiatus fuerit. Ariſtolochiæ clematidis fructus ſiccus, ſi tritus bibatur, pituitam bilémque prolicit: eſt autem ſtomacho accommodatus, & gratus. Mercurialis herba, ſi te-

nella eius folia decocta' edantur, ſtercus expellit, ſin eius decoctum vino dilutum bibatur, mediocriter alui excrementa mouet. Cucumeris ſyluestris radicis cortex, ex aqua mulſa potus, abundè & citra noxam pituitam ducit, neque ventriculum quicquam offendit. Styrax pinguis & flauus ſeſquidrachma pondere cum terebinthina; pituitam magis abundantem ſine moleſtia ſubducit. Thymi ternæ quaternæ've drachm. cum aceto mulſo & ſalis modico, abundè citráque noxam pituitam & bilem educunt.

Cyclamini radicis quàm tenuiſsimè tritæ drachmæ tres aut quatuor, pro aſſumentis viribus potæ cum aqua mulſa, pituitam & bilem purgant, ſed præcipuè ſudorem proliciunt: quare bibentem oportet decumbere, & corpus tegumentis fouere, ac ſudoris excretioni opem ferre.

Allij in tenuiſsimum læuorem redacti ſiciliquus, aut drachmæ tres, ſi ex aqua mulſa bibantur, pituitam pellunt. Aiuga in tenuiſsimum puluerem redacta, ſi ſiciliquus cum ficis aut melle cocto aſſumatur, pituitam ſufficientem trahit.

Euphorbium, pituitam, ſed potius aquam ſubducit. eſt autem acutiſsimum, & maxima ignea vi præditum: quapropter colicis, quibúſque venter frigidior eſt, exhibetur: alios ſatis & vehemēter cōturbat, ſitímque maximè mouet. quippiam ex odoratis ſeminibus ei permiſcetur, & triū obolorū pōdere ex aqua mulſa prębetur: ſed pręſtat, vt cum melle cocto in catapotia efformetur.

Squama æris aquã purgat: datur ex aqua mulſa, verùm non aquam modò, ſed & pituitam educit. Veratrum albũ, varios humores vomitione educit: datur ieiunis per ſe, & cum ſeſamoide, thapſiæ ſucco, halica, aqua mulſa, lẽticula, aut ſorbitione quapiam. Nõnulli exiguo cibo antea exhibito, veratrum offerunt, iis potiſsimum quibus ſtrãgulationis ſuſpicio imminet, aut corporis imbecillitas adeſt. Siquidem in iis qui ita aſſumunt, purgatio periculo vacat, quòd medicamentum citra medium corporibus non apponatur. Quin & glandes ex eo ſedi inditæ, vomitiones cient.

Seſamoides magnũ, ſupernè pituitam purgat, ſi quantum tribus digitis cõprehendi poteſt, tritum vnà cum veratro albo trium ſemiobolorum põdere ex melle ſumatur. Cucumeris ſatiui radix trita, ex aqua mulſa drachm. pondere epota, vomitiones prouocat. Quòd ſi quis à cœna leuiter vomere cupiat, oboli duo ſatis facient. Pedicularis herba, ſi quis eius grana decẽ aut quinque trita in aqua mulſa dederit, pituitam craſſam vomitu expurgat. Verùm qui hauſerint, obambulare debent, ſed adſit mulſa quæ aſsiduè affundatur, quòd ſtrangulationis periculum creet, faucésq; adurat. Thapſię tam radicis ſuccus, quàm lacryma, & cortex, ſi ex mulſa bibatur, purgandi ſuprà infráque vim obtinet: datur ex radice pondus quatuor obolorum, cum anethi ſeminis drachmis tribus, & ſucci tres oboli, lacrymæ verò drachma: nam ſi copioſius exhibeatur, periculo

non caret. Cõfert etiam per eam purgatio ſuſpirioſis, laterum doloribus diuturnis, & reiectionibus per vomitum, iis quibus ægrè vomitus prolicitur, in cibis, aut decocto præbetur. Geniſta, huius fructus & flores tuſi cum aqua mulſa pondere obolorum quinque, ſupernè cum diſtenſione, vt veratrum, citra periculum expurgant: fructus verò infrà aluum ſubducit. Bulbus, qui vomitorius nũcupatur, folia habet lentiora, longéque maiora quàm qui edendo eſt, radicem bulbo adſimilem, quam cortex niger ambit: hæc ſi per ſe eſtur, decoctúmve eius potatur, vomitũ prouocat. Sambucus & ebulus, refrigerandi, aquámque educẽdi vi præditæ ſunt, cæterùm ſtomacho aduerſantur. Harũ folia decocta, pituitã, bilémque educunt, & radix vino incocta atque exhibita, aqua inter cutem laborantibus ſuccurrit.

Alypum fruticoſa eſt herba ſubrubra, ramulis foliíſque tenuibus, flore molli, leui, radice betæ ſimili, acri lacryma referta: ſemẽ eſt quale thymi, gignitur in locis maritimis, huius ſemen atram bilem per inferna ſubducit. Clematis, ſarmentum profert ſubrubrum, viticoſum, foliis admodum acribus, & exulcerantibus: arboribus circũuoluitur ſmilacis inſtar. Huius fructus tritus, ex aqua vel hydromelite potus, pituitam & bilem infernè ſubducit. Inter ea quæ perquàm modicè purgant, fructus quidam noti, lignoſi, cẽſentur, qui è Syrio & AEgypto ad nos deferuntur: quorũ alia lutea, quędã cepule ſunt, & quę nigrũ,

aut nigra nuncupãtur, quæ omnia cõmuni nomine myrobolana nominantur. Duæ aut tres eorũ drachm. læuigatæ, purgandi vim obtinent, & priuatim capitis ſuperuacuũ humorem exhauriũt, ac lutea bilem flauam euacuant, vt pituitam cepule, & atram bilem, nigrum detrahit. Cæterùm ventriculum ac inteſtina, ſua aſtrictione confirmant roborántque. Torrefacta ablutáque plurimum vis purgatoriæ exuunt, ſed tenuiorum partium euadunt, exiccantiáque magis. Quare quibus fluxio deorſum proruens moleſta eſt, ac inteſtina vlcerat, hęc aſſumim⁹, quę modicè humorẽ defluentẽ ſubducunt, & notatu dignũ robur inteſtinis cõciliant. Eandem & conſimilem facultatẽ obtinet, quod empeliliz, & quod emplitzi, barbara voce appellatur. Vnde & ex his quinque commiſtis, Barbari ſapientes medici id medicamentum, quod tryphalum paruam nuncupant, condunt: de quo paulò pòſt, cum compoſita medicamenta purgantia recenſebimus, pertractabimus.

Porrò quod ſene nominatur, & ipſe fruct⁹ quidam eſt, qui inde adportatur: drach. põdo aſſumptum citra noxã purgat, pituitã ac bilem educit.

Poſt id admodum mediocriter caſia nigra & mãna purgant: nempe caſia trium aut duarũ drachmarũ põduſculo, vix vtiq; purgabit: at mannæ pluſculum etiam adſumitur: atque hæc flauam bilem ſolùm educit, & caſia ipſa quoque flauã vacuat, ſed eã potius, quæ iam retorrida eſt, & in nigram migrauit, modicè præterea pituitã educit.

Exhibemus autẽ vtranque, quibus nõ licet aliud vehemẽs medicamentũ offerre, nempe pueris, & fœminis vterũ gerentibus, ſiquãdo vſus poſtulat, & neceſsitas vrget: adhæc, quos febris quæpiam exuperãs, à reliquorum medicaminũ aſſumptione arcet. Cæterùm quoniã purgantium medicaminum, quædã acriter, alia modicè ſua natura purgãt, atque hæc illũ humorem, illa hũc educere ſolent, ſpectandum eſt, quo pacto aduerſus humores in ægris præpollentes medicamenta & miſcere & cõponere conuenit, ne alios aliorũ loco humores vacuemus. nõ enim ægrotãtem ſimpliciter inanire cõfert, ſed noxium humorẽ expurgare decet: atq; eo fit vt nõ omnes qui purgãtur, leuiter ferãt, & citra noxam euacuentur. Præſtat autem humorem, niſi turgeat, coquere, ac meatus reſerare, aluúmq; antea, ſi ita res exigit, eluere, aut per ea quæ modicè euacuant, prius vacuare, quo medicamẽta melius penetrent, magísque efficacia reddantur, eiuſmodi ſunt zulapia, quæ è radicibus vrinam pellendi vi prędiris, cõponuntur: qualis eſt radix fœniculi, apij, anethi, intubi erratici, & ſylueſtris, atq; id genus aliis. Adhæc cõcoquentia & emollientia: talia ſunt quę è maluæ ſemine, althæa, bugloſſo, buphthalmo, dulci radicula, & adianto componuntur: atque ex fructibus æſtiuis, pruna Damaſcena, zizipha, & vuæ paſſæ granis repurgatæ. Deinde ea quæ iecur aut lienem in primis infarctu liberant, aut humorem quempiam laceſſunt, puta eupatorium, ſecu-

ridaca, triſſago, aiuga, centauriū, ſtœchas: & quæ ex arte & recta medendi ratione inſerūtur, quæque purgatoriis viam ſternunt, ex quorum numero ſunt etiam cucumeris & portulacę ſemina, oxoſacchar, atque id genus alia: & pręſertim, in temperamentis affectibúsque calidioribus, veluti poſtea de omnib⁹ docebimus. Itaque ne tibi ſit difficile, ante purgationes, medicamenta concinnare, quę humores coquāt, & meatus obſtructionibus vindicent, vbi paucis hæc via ac ratione docēdi explicuerimus, deinceps de purgationibus quoque diſſeremus. Vbi itaque flaua bilis deijcienda proponitur, ſi ipſa efferueſcit, ac hominem exurit, & calida medicamenta renuit, huiuſmodi zulapium concinnamus, quod ante purgatorium, diluculo ieiuno exhibemus, donec in vrinis concoctio conueniens apparuerit: ſeminis cucumerum quadrans, ſeminis portulacę, ſeminis intubi, radicum intubi, intubi erratici, ſingulorum vncia, roſarum, violarum, nymphææ, œnanthę, ſingulorum ſemūcia, ſeminis papaueris, & lactucæ, vtriusque duella, pruna Damaſcena trigintaquinque, zinzipha quinquagintaquinq;, myxaria, & zartali, ſingula quinque & quadraginta, ſaccharis libræ duæ: hoc bilis feruorem retundit, inteſtina emollit, & meatus infarctu liberat: quod ſi ſcammonium quoque adieceris, ſine moleſtia bilem expurgat. Verùm ſi bilis non admodum ferbuerit, ex his rebus zulapium conficimus: radicum apij, radicum fœniculi, intubi er-

ratici, fumariæ, radicum intubi ſylueſtris, ſingulorum vncia, bugloſsi, eupatorij, buphthalmi, dulcis radiculę, ſeminis althææ, ſingulorum ſextulæ quinq;, violarum, ſeminis portulacę, ſeminis intubi, ſingulorum ſemuncia, ſantali rubri, & lutei, vtriusque duella, roſarum, nymphææ, croci, ſingulorum ſextula, ſaccharis libræ duæ. Cùm verò pituitã vacuare in animo fuerit, ſi homo alioqui ætate fuerit vigente, & ferè calida temperatura, verùm ob errorem in victus ratione admiſſum, & frigidorum abuſum, eam collegerit, huiuſmodi componimus medicamentum, & præſertim ſi ſtomachus nimio humore maduerit, radicibus rurſus quæ mouẽdę vrinæ ſunt, acceptis, ita miſcemus: radicum apij, radicum fœniculi, radicis condimentariæ ſylueſtris, radicum anethi, triſſaginis, aiugę, cẽtaurij, ſeminis althææ & maluæ, ſecuridacę, ſingulorum vncia, maſtiches, aſari, ſpicæ, ſingulorum ſemuncia, carnabadij, ſeminis fœniculi, ſeminis apij, aniſi dulcis, ſingulorum ſextulæ quatuor, mellis libræ duę: melius enim eſt ex melle conficere, vtpote quod abundè calidum eſt, magíſque attenuet, & obſtructiones extricet. Si frigidus omnino æger fuerit, corpúsque totum humidis frigidíſque ſuccis redundauerit, ſatius eſt ſicco Dioſpolitæ medicamento vti, aut alio aliquo conſimili, quod ſatis excalfaciat, & nimium humorem reſiccet. At cum atrobilarem ſuccum detrahere voluerimus, hæc aſſumimus, potiſsimum ſi qui purgatur, ſiccus eſſe videatur:

radicum apij, radicum fœniculi ſylueſtris, fumariæ, ſtœchadis, bugloſsi, buphthalmi, ſingulorum vncia, aſplenij, triſſaginis, radicis capparis, ſeminis petroſelini, ſingulorum ſextulæ quinque, dauci ſeminis, ammis, dulcis aniſi, ſeminis fœniculi, ſingulorum ſemuncia, ficorum pinguium, dulcis radiculæ, vtriuſque ſextulæ quinque; ſeminis ocimi duella, croci ſextula, mellis libræ duæ, aceti quadrans: ſi qua flaua bilis humori melancholico commiſceri putabitur, ita facito: capit ſpicæ, roſarum, vtriuſque vnciam, croci drachmam, ſeminis apij, ſeminis fœniculi, in aqua donec ſufficiet, ferueſacito, deinde adiecta mellis ſelibra, & aceti quadrante, vſque ad conſiſtentiam & ſpiſsitudinem coquito.

DE PVRGANTIBVS MEDICAMENTIS compoſitis, Cap. 9.

PORRO quoniam de ſimplicibus humoribus ſatis diximus, tibi licebit, inde de complicatis quoque occaſionem nacto, ea etiā cōponere, atq; exuperantię humorum cōplexorum, te quęnam medicamina ſint cōmiſcenda docere poterunt. Quare iam reliquum ſanè eſt, vt de purgantibus, quæ maiores noſtri compoſuerunt, verba faciamus, vnde & tu, & quiuis alius exorſus, cognitis ſimpliciū cuiuſque facultatibus, ſolus quoque medicamēta componas. Cæterùm medicamentis purgantibus commiſcentur, alia quæ iniucunditatem retundant, quædam quæ calorem

aliámve quampiam qualitatem deponant, nõnulla, quę ventriculo robur adiiciant, (plerunque enim deiectoria ſtomacho aduerſantur) alia quæ illis viam parent, humorúmque craſsitiem incidãt: atqui eiuſmodi, vel ex ipſis particulariũ ſpecierum viribus diſces, quæ in libris de ſimpliciũ medicamentorum facultate traduntur. Cæterùm nos hîc ipſa illa veterum purgantia medicamenta depromemus, quo pacto componantur, quósque humores euocent, exponentes: tu verò, hinc ſumens occaſionem, quibus opus erit, ad hanc rationem medicamenta conficito, & cõponito. Hoc tamen de his ignoraſſe haud decet, quòd quædam in grana ſiue orbiculos effingimus, quæ magnitudine eruum, aut cicer æquent, eáque præbemus, ſiquando iniucunditatem cælare volumus, aut cum vẽtriculum humidiorem deprehendentes, humiditatem illi addere nolumus. Quædam in trituram redigimus, non quo inſuauitatem fallamus, ſed vt humorem vitemus, alia in bellaria digerimus, nonnulla in zulapia: ſunt & quæ ceu emplaſtra, vnguentáque conficientes, ſuper vmbilicum damus, quæ vmbilicaria quoq;, & Gręcis ἐπομφάλια appellãtur: aut pedes illinimus, & abũdè euacuamus. Dicemus autẽ de ſingulis, vt omni ex parte libro oriatur perfectio. Cõpoſitio orbiculorum, quos Gręci κοκκία nominant, ad detrahendum flauam hydropicorum aquam, & materiam quæ tumorẽ efficit diſcutiendam, valent & ad lumborum dolorẽ, &

podagram, quā frigida cauſſa creauit. Capit euphorbij ſiciliquum, ſurculorum tithymali drachmam, ammoniaci, ſagapeni, opopanacis, bdellij, ſeminis apij montani & hortenſis, ammis, ſpicæ, ſingulorum ſemidrachmam: tuſa cribratáque cum oleo amygdalino cogito, & cum fœniculi ſucco ſubacta, in vmbra ſiccato. datur ſextula ex aquà calida. Aliud, quod flauam bilem educit, tumorem deprimit, & iecur roborat, recipit abſinthij, turpeti, (quæ pityuſa nuncupatur) ſagapeni, ſingulorum drachmas quinque, ſeminis apij hortenſis & montani, ſeminis fœniculi, aniſi, ſingulorum ſiciliquum, ſcammomij, ſurculorum tithymali, maſtiches, caſię, cinamomi tenuis, ſingulorũ drachmam: contuſa & creta in orbiculos fingito. præbetur duella ex aqua tepida. Aliud, quod flauam atrámque bilem expurgat, crudos humores deiicit, ſanguinem attenuat: cæterùm quot dies aluum ſubducit, totidem quieſcere decet, rurſusque medicamentum repetere, dum integra abſoluatur purgatio. Accipit myrobalanorum flauorum, & Indici, & nigri Damaſonij, & chryſobalani, & pityuſæ, ſingulorum ſeſquidrachmam, epithymi Cretenſis, filiculæ, violarũ, ſingulorum drachmas tres, roſarum, ſeminis fœniculi, aniſi, ſeminis abſinthij, iunci odorati, cinamomi, ſpicæ, maſtiches, cardamomi, amomi, ſingulorum drachmam, ſcammonij drachmā cum ſemiſſe, ſaccharis ſeſquunciam: tuſa cribratáque in vaſe trituram habeto. Dantur drachm. tres, &

ſi febris adſit, datur ex aqua egelida. Oxoſacchar, corpora calefacta potum iuuat. Valet & ad febres acutas ſanguineas & bilioſas, iecoris lienísque calorem, eorúmque infarctus expedit. Capit corticis radicis capparis, apij, intubi, ſingulorum drachmas viginti, foliorum roſarum, ſeminis fœniculi, vtriusq; drachmas decẽ, ſpicæ, iunci odorati, ſeminis apij, ſingulorũ drachmas quinq;, hæc in aceti acerrimi libris quatuor macerãtur, ſtántque ſimul noctẽ & diem, deinde molli igne coquuntur, donec dimidiũ ſuperſit: poſthæc croco & ſacchare adiecto, fit zulapiũ. Inter coquendum autem ſcammonij ſextula teritur, & in linteo ligata inditur vt ferueat. Perfectus exhibitionis modus eſt ſextans, cum obſeruatione, & moderatione. Aliud, è fumaria ad flauæ bilis incendium, ſcabiẽ & vulnera, & iecinoris obſtructionem, valet & ad arquatum, corpus repurgãs.

Corticis myrobalani lutei, cepule, & Indici, & Damaſonij, empeliliz, & emplitzi, florum violarum, filiculæ, abſinthij, epithymi, ſingulorũ ſextans: ea confringantur, & diem noctémque in aqua fumariæ maccrentur, ac vſque ad dimidias coquantur: dehinc percolata vsque ad cõcrementum cum ſacchare decoquantur: potionis modus eſt ſextans, cum ſcammonij granis quatuor.

Alia compoſitio decocti, aluum ſoluentis, iecinoris dolori opitulatur, bilem flauam, atrámque: item pituitam, & caput purgat, ſi autumno & vere propinetur. Capit Damaſcena, zinzipha, my-

xaria, ſingula triginta, adianti, florum bugloſsi, vtriuſque manipulum, violarum drachmas octo, roſarum ſiciliquum, dulcis radiculæ, filiculæ, epithymi, ſingulorum drachmas tres, corticis radicis apij, & fœniculi, & intubi, ſingulorum drachmas octo: coquantur in aquæ libris quinque vſque ad tertias, deinde decocto pulueris myrobalani lutei drachmæ octo, myrobalani cepule, drachmæ quinque imponantur, & noctem diémque macerentur: ad hæc diluculo ius decocti calfactum ſacculis transfundatur, diſſoluantúrque in eo, mannæ, arundinis Indicæ drachmæ octo, palmæ ſylueſtris fructus, (ὀξυφοίνικα vocant Græci) ſeſquuncia, mannæ ſimplicis drachm. ſex, & rurſus per ſaccum tranſmittatur, deinde adiecta vngučti nardi vncia, tepefactum exhibeatur.

Compoſitio alia, quæ vere & autumno contra febres acutas præbetur: continet zinzipha, Damaſcena, vuas paſſas ab Iconio, ſingulorum numero viginti, violarum ſeſquunciam, adianti, fumariæ, florũ bugloſsi, intubi ſatiui, cuiuſque manus plenæ faſciculum: vuarum paſſarum acinis repurgatarum vnciam: hęc feruefacito in aquæ ſeſquilibra, tantiſper dum dimidium ſuperſit: poſt hæc ſubigito, & per ſaccum excolato: poſtea eiuſmodi liquori ſylueſtris palmę fructus ſeſquunciam, arundinis Indicæ repurgatæ vnciam, mannæ drachmas ſex adiicito: rurſusque ſubacta defæcato, atque excalfaciẽs modicè, addito zulapij violarum ſextãtem, & propinato dilucu-

lo. Orbiculi è ſagapeno, valent aduerſus articulorum morbos, coxēdicem, ventum neruorum, morbúmque omnis generis, quem frigida craſſáque recrementa concitarunt. Capiunt ſagapeni, myrobalani, cepulę, pityuſę, hermodactyli, ſingulorum drachmas quinque, ſcammomij, caſtorij, capſici, ſingulorum ſeſquiſcrupulum, balſami, (quod ſiſymbrium appellatur) nepetæ, ſeminis cicutę, ſingulorum drachmas octo: tuſa cretáque cū aqua apij ſubigito, maſtiches, aniſi, ſtœchadis.

Alij orbiculi, ad pedum dolorem accōmodati, ſumūtur quouis tēpore: aloēs, hepaticę, penidiorum, vtriuſq; drachmæ decem, ſagapeni, myrobalani flaui, & Damaſonij, hermodactyli, ſingulorum drachm. quinque, piperis, piperis longi, vtriuſque ſiciliquus ſeſquiſcrupulus, lacrymæ Cyrenaicæ, opoponacis, vtriuſque drachma, naſturtij cādidi, capſici Indici, vtriuſque drachma. contundito & cribrato, ac cum ſucco porrorum fermentato, ac orbiculos formato: modus exhibitionis eſt ſiciliquus. Aliud ad pedum dolores regium. Capit myrobalani flaui, Damaſonij, emplitzi, zingiberis, ſingulorum ſextulas quatuor, origani ſextulas ſeptem, capſici duellam, hermodactyli candidi, ſextulas viginti, penidiorum ſextulas duodecim, bdellij ſextulas quindecim. tuſa cretáque cum ſucco ſolani ſubigito, & in orbiculos cogito: & ſimul atque æger dolorem perſentit, ante vel poſt cibū, adſumat duellam ex aqua calida, aut vino.

Parua triphylla dicta, prodeſt interaneorũ doloribus ac ſtomachi, imbecillitatiq; eiuſdẽ ab humiditate cõtractę, integrã valetudinẽ tutatur, éſtque ad alia quæpiã vtilis. Capit corticẽ myrobalani cepule, & huius vice, ſi voles, Indici, empelitz, & emplitzi, ſingulorum partem vnam: trita & cribrata miſce cum oleo roſaceo, & cum melle deſpumato ſubige. Dandi modus eſt duella, aut ſemuncia, ex aqua egelida. Qui voluerit perfectę vtilitati interaneorum cõſulere, vt ea à deiectionum labore liberet, bdellij caſij partẽ adijciat, ſi verò ſanguini euacuãdo opem ferre cupis, adde gummis torrefacti partem, verùm ad vtilitatem ſtomachi imbecilli, & infernarum partium correctionẽ, apponitur roſarum, & maſtiches pars, & aniſi, ac caryophyllorũ dimidiata pars: cõtra cordis palpitationem, lignũ aloës admiſce, & aduerſus ægritudines quas atra bilis gignit, pars epithymi adiungitur: ſi verò pituitam vacuare animus eſt, alypum adhibe: denique ad molem quã ſpiritus & flatus procreãt, cruditatéſque, & coitus incrementum, inſere zingiberis & galangæ, cuiuſque partem, capſici Indici, piperis longi & tenuis cinamomi, ſingulorum partem dimidiam, fitque idoneum medicamentum. Nõ deſunt medici, qui vt color venuſtior reddatur, crocũ adijciant. Sacra amara Galeni, quæ ex aloë conficitur, valet aduerſus eos quibus in ore ventriculi, bilioſi, putréſque humores impacti hærent, atque ad tenebricoſam vertiginẽ inde enatã, ocu-

lorum

lorum hebetudinem, capitis dolorem, & ſtomachi amaritudinem, faciei pallorem, quin & ad ea quæ ob oculos ceu culices aut pili obuerſantur: fæces quoque alui deducit, mediocriter purgans, & ad iecur vſque progreditur: quare eos quibus id eſt calidius, offendit, & ſtomachum iuuat. Exhibitionis modus eſt à drachma vſque ad ſiciliquum: ſpecies quibus hæc cōſtat ſunt, croci, ſpicę, ligni balſami, maſtiches, ligni caſiæ, cinamomi, ſingulorum ſextula, aloës ſextulę octo. Ea teruntur, & cum braſsicę aut abſinthij ſucco vel vino, vt fermententur, ſubiguntur. Huic ſcammonium adiungentes, flauam bilem purgamus: ſi verò agaricum & medullam permiſcemus, pituitã euacuamus: quemadmodum adijcientes epithymum, ſuccum melancholicum educimus. Sunt qui vt ſtomacho aptius medicamentum ex aloë cōſtituant, & minus aluum ſubducens, aloën duplo ad ſpecies omnes pōdere, conijciant, tritámque prius abluant, & in aquam mittentes, ſubſidere ſinant: dein emergētem ſummatim aquam, vnà cum innatantibus ſordibus abijciant, ídque iterum atque iterum faciunt: vbi verò abundè lauerint, medicamētum morſus expers, & ſtomacho idoneum reddunt: & reliquis ſpeciebus, vt dictum fuit, admixtis, medicamentum ita cōcinnatum, imbecillibus ſtomachis accommodatum eſſe inquit Galenus. Dioclis medicamentum quod aluum ſubducit in pituitoſioribus habitib⁹, ficus pingues triginta, ſpumæ nitri drachmas

quatuor & viginti, Cnici ſeminis drachmas quindecim. Hæc accuratè trita, cum deſpumato melle in vnitatem cogito, ac fruſtula triginta facito, quorum ſingula quotidie ante cibum aſſumãtur.

Catapotia ex colocynthide, quę capiunt aloës vnciam, medullæ colocynthidis vnciam, euphorbij ſemũciam, veratri nigri vnciam, bdellij, gummis, vtriuſque vnciam, nitri ſemunciam: hoc ſemper vtere, cum melancholicum ſuccum aut pituitam purgare placet: nihil enim æque poteſt in vnum cogere, & purgare neruos ægrotantis & caput. ac catapotiorum horum miſtura, ſufficiunt ad quatuor aut ſex, pro laborantis viribus. Porrò haudquaquam opus eſt ad perfectum exhibitionis modum progredi, ſed à duobus tribúsve ſcrupulis ordiri, & ſic procedere.

Mel roſaceum purgans: conſtat roſarum ſucci libris tribus, aut quinque, ſcammonij quadrante, agarici ſextante, mellis libris ſex: hoc flauam bilem detrahit, éſtque ventriculo idoneum, pituitam quoque mediocriter pellit. Decoctio magna ad melancholicos, capit hyſſopi, epithymi, vtriuſque ſextãtem, myrobalana lutea ſeptẽ, nucis vnguentarię duellam, veratri, pæoniæ, ſcãmonij, triſſaginis, polij, ſingulorum quadrantem, ammis, nardi Celticæ, aſari, caſtorij, agarici, ſeminis fœniculi, hyperici, centaurij, pulegij, ſerpilli, origani, ſingulorũ ſextantem, libyſtici vnciam, calami odorati ſextulas quatuor, polypodij, alypiæ ſeminis, nepetę, ſingulorũ trientẽ, me-

dullæ ſelibram, peplii ſelibrã. Antidotum Sungeli, vtile ad capitis dolorem, oculorúmque hebetudinem fronti illitum, ad ſtomachicos, iecinoroſos, lienoſos, colicos, articulorum doloribus laborantes, podagricos: appetentiam excitat, animi alacritatem, & colorem reſtituit, ſi cum vino bene diluto, aut melle probè temperato præbeatur. Modus dandi, eſt nucis Ponticæ magnitudo: iis verò qui purgari cupiunt, drachma, aut quantum virium robur perfert. Datur & ad affectus muliebres, quouis tempore antè & poſt cibum: ſpecies hæ ſunt, piperis longi, piperis candidi, piperis communis, cinamomi, xylocinamomi, filiculæ, nucis aromaticæ, caryophyllorum, ſingulorum ſextans, zingiberis triẽs, ſpicæ, maſtiches, floris roriſmarini, ſeminis alypiæ, ſcammonij, ſingulorum vncia, ſaccharis dextans, mellis quod ſatis eſt. Aceti mulſi purgantis compoſitio, ad corpora melãcholica: hyſſopi, thymi, epithymi, agarici, filiculæ, origani, pulegij, cumini, aniſi, radicis apij, ſingulorum faſciculi qui manu prehendi poſſunt: madeant in aceto noctẽ & diem, deinde probè decoquuntur: poſtea abiectis herbis, acetum cum pari mellis pondere in vnum corpus coguntur, & vſque ad craſſamentum coquuntur, demum ſcãmonij ſextans immittitur: modus exhibitionis eſt duella, aut pro viribus. Sacra Galeni aduerſus maxima & deterrima vitia, quę humores extricatu difficiles expurgat, & facultates naturales recreat

omnes autem humores purgat: ſi verò quempiã præ cæteris educere cupimus, commoderatum ſimplex aliquod deiectorium potioni adijcimus, illúmque humorem vnà detrahimus. Vtilis quoque eſt melancholicis,& comitialibus. Cęterùm antea accuratè meatus infarctu ſunt vindicandi, humorésque concoquendi. Capit colocynthidis trientem, ſcillæ aſſę ſextantem, aut quadrantem, ſpicæ ſextulas quatuor, iunci odorati, polij, pulegij, aiugæ, ſingulorum ſextulas quatuor, euphorbij ſemunciam, gentianę ſextulas octo, agarici ſextantem, ammoniaci vnciam, veratri nigri ſextantem, bdellij ſeſquunciam, aloës ſeſquunciam, marrubij vnciam, trium piperum, cuiusque ſextulas quatuor, ſagapeni ſemunciam, croci duellam, ariſtolochiæ longę, & rotundæ, vtriuſque ſemunciam, zingiberis trientem, cinamomi ſemũciam, opopanacis, caſtorij, petroſelini, vniuſcuiusque ſemunciam, deſpumati mellis quãtum ſufficit, paſsi quod ad lacrymas macerandas ſatis facit. Sacræ Rufi Epheſij miſtura, pituitoſos craſſósque humores educens: triſſaginis dextãs, colocynthidis, ſagapeni, caſiæ, filiculæ, ſingulorũ bes, petroſelini, piperis candidi, vtriusque quincunx, ariſtolochiæ quincunx, cinamomi, croci, agarici, polij, ſpicæ, nardi, myrrhę, ſingulorum triens, opopanacis quadrãs & drachm. quatuor, mellis deſpumati quantum ſatis videbitur. Sacræ Logadij compoſitio, hæc plus cæteris ſuccũ melãcholicum expurgat. Thymi, ſpicę, myrrhæ,

ſcillæ aſſæ, euphorbij, ammoniaci, bdellij, zingiberis, aloës, ſtœchadis, hyperici, triſſaginis, ſingulorum vncia, epithymi ſextans, cinnamomi quadrans, veratri nigri ſeſquuncia, petroſelini ſextulę quatuor ſeſquiſcriptulum, amomi, folij Indici, caſiæ, piperis communis, piperis cãdidi, caſtorij, opopanacis, medullę, ſagapeni, ſingulorũ ſemunçia, ariſtolochiæ ſextula, mellis quantum ſufficit.

Sacra Memphitæ, caput, aures, & oculos purgat, abſceſſus ſtomachi diſcutit, auxiliatur comitialibus, qui concidunt, & ore ſpumam commouent, & linguam mandunt, vt arbitreris ita affectos à dæmone detineri. Conuenit cholericis, elephantia laborantibus, ſi ab initio morbi exhibeatur: ſubuenit feris impetiginibus, corpus erodentibus, lethargo correptis, & iis qui inuiti vel vrinam, vel alui recrementa emittunt: vtiliter præbetur & iis qui medicamentũ lethale hauſerunt, prodeſt iecinoroſis, lienoſis, pleuriticis, cardiaco vitio affectis: fœminis menſes pellit, quinetiam iſchiadicis, & lumborum vitiis conflictatis, ſufficiens auxilium præſtat: omnib⁹ denique vetuſtis vitiis medetur, datur bis térve menſe, ſumitur ex diluta aqua mulſa, ciceris magnitudine. Quod ſi humorem quempiam potius quàm cæteros, animus ſit purgare, aſſume illi accommodatum, ac priuatim dicatum deiectorium. Perfectus exhibitionis modus aſſumentibus antidotum, eſt ſiciliquus, aut drachm. tres. Species verò quibus conſtat, ſunt, agarici, folij Indici, ammoniaci, ve-

ratri nigri, ſcillæ aſſæ, ſcammonij, piperis nigri, ſingulorum grana quinque, thymi, aloës, polij, caſiæ, hyperici, triſſaginis, bdellij, marrubij, epithymi, euphorbii, filiculæ, ſingulorũ grana quatuor, piperis albi, caſtorii, ariſtolochiæ longæ, cinamomi, zingiberis, petroſelini, cuiuſque grana duo, piperis longi, ſagapeni, croci, ſingulorum grana duo cum dimidio, medullæ colocynthidis grana decem, mellis quod faciat ſatis. Cõpoſitio è prunis Damaſcenis, pituitam & bilem educens: carnium Damaſcenorũ libræ duę, mellis deſpumati libræ duæ, tithymali quadrans, ſcãmonii vncia. Orbiculi ſtomachici, qui dolorẽ ſopiunt, viſcera roborãt, ſtomacho ſuccurrũt caluariam purgant, & ſi qua defluxio in oculos irruit, auxilio ſunt. dantur & ad hemicraniam, dolorem nimirũ qui mediam caluariam vrget, obtenebrationem, & ſonitus aurium. Sunt mirè efficaces, ſi ſeptẽ ante cibum ſumantur, & poſt eſum quinque, ídque quouis tempore. Capiunt nucis aromaticæ, ſpicæ, croci, xylaloës, galangæ, amomi, cinamomi, zingiberis, caryophyllorum, zaduaris, cubebe, maceris, ſingulorum ſeſquidrachmam, rhei Indici, par pondus omnium ſpecierum, & aloës æqualem omnium menſurã. Trita cum vino candido fermententur, ac in orbiculos digerãtur. Catapotia ex lapide Armeniaco, amarę, epithymi, vtriuſque ſemuncia, agarici, Armeniaci lapidis, vtriuſque drachm. quatuor, ſcammonij vncia, caryophyllorum grana octo, tuſa

excipiuntur roſaceo malo, aut citriorum ſucco, vel melle roſaceo. Datur ſiciliquus. hoc varios repurgat humores, præcipuè terreſtrem, ac melancholicum. Porrò lapis hic Armeniacus, vt ſuprà docuimus, & potus, & in catapotio deuoratus, citra moleſtiam aluum deiicit, neque metus eſt, ne ſtrangulatio, aut ſyncope ſubſequatur, quemadmodum in purgatione per veratrum album vſu venire conſueuit. Cæterùm reliqua omnis victus ratio, ſit boni ſucci, coctúque facilis, & virium refocillatrix: ita nanque & per purgationem, & victum concoctu facilem, viribus roboratis, poterunt furioſum amarúmque morbũ depellere. Quòd ſi quid reliquiarum etiamnum ſuperſit, neque mens ægri planè perpurgata videatur, auxilia iterato reuoca, iiſdem inſiſtens. Sal, qui aluum ſubducit, ventri, inteſtiníſque inhærẽtem pituitam, reliquóſque humores euacuat: purgat quoq; modice bilẽ, cõmodiſsimus eſt articulariis, ſtomachicis ſi quis ob ſtomachi vitium comitialis aſsiduè cõcidit, eóque vtitur, magnas mihi gratias habebit. Qui eo familiariter vtuntur, à morbis ipſos vindicat. Petroſelini, maſtiches, zingiberis, ſingulorũ drachmas tres, piperis, euphorbij vtriuſque drachmas ſex, ſalis ammoniaci, drachmas quindecim, ſcãmonij drachmas ſex, datur cochlearis dimidium in prandio, ad intinctum cum piſce vel gallina: pondus autem ſint drach. quatuor. Verũ ſi efficaciùs volueris purgare, mane ieiuno ex ſucci ptiſſanæ, aut aquæ mulſæ dra-

chmis ſex prębeto, ſed robuſtioribus drachm. ſeptem, imbecillioribus verò drachm. quatuor dari poterunt. Aliud, quod citra noxā aluum ſoluit, nec ſtomachum ſubuertit, quod omni tempore & cuiuis ætati exhibetur: excernit fæces duriores, omnémque putrem materiam à capite vſque ad vngues: à furfuribus & reliquis exanthematis, quæ in capite efflorescūt, liberat: medetur tenebricoſę vertigini, lippitudini, omnibúsque exanthematis, quæ in ſumma cute erūpunt. Vindicat à tertiana, quotidiana, & quartana, ſi in intermiſsionibus, bona nimirum coctione antea in vrinis apparente, prębeatur, ſed præ reliquis ſuccis bilem euacuat. Accipit zingiberis, petroſelini, epithymi, ſilphij, ammis, ſeminis apij, cumini, libyſtici, piperis, ſingulorum drachmas quatuor ſcammonij ſemunciam, ſalis ammoniaci torrefacti ſeptuncem: frictum ſalem cum cæteris tundito, ſed ſcammonium tritum cribro excutitur, atque in pila in vnitatem rediguntur. Dantur drachmę nouē cum cremore ptiſſanæ, vel aqua mulſa. Aquam ducēs purgatorium, pituitā aquámque euacuans: piperis, rutæ ſeminis, ſcobis eburneæ, euphorbij, pares ſingulorum portiones: modus exhibitionis ſunt drachm. tres ex melle liquido. Colicis, & aqua inter cutem laborantibus auxiliatur. Aliud, quod citra moleſtiam purgat, iſchiadicis, & iis qui diuturnis morbis circuitu repetentibus, affliguntur, efficax. Colocynthidis medullæ quadrans, nitri ſextans: probè trita da-

to robuſtis drachmam ex hydromelite, imbecillioribus verò ſiliquas nouem. Cæterùm quandoquidem abundè de purgantibus eſt pertractatum, hîc ei finis imponatur: tibi verò & alteri cuiuis, purgandi rationis ſtudioſo, hinc occaſionem ſumere licebit, & iuxta antea explicatas rationes ac diſtinctiones, iis manus admoliri, atque ab his exorſo de aliis iudicium ferre, ſimiliáque condere.

MEDICAMENTA QVAE VEL appoſita, vel iniecta purgant, Cap. 10.

VERVM enimuerò, quoniam nonnulli per vmbilicaria medicamenta, & inunctiones, & ea quæ ſubter in aluum dantur, (ἐνέματα vocant Græci) noxios humores eijcere tentant, de iis quoq; tantum diſſeremus, quantum ea parte, hoc opus non eſſe mancum videatur. Vmbilicare deiectorium, quod idem vomitum prouocat, ſi ventri ſuperimponatur, menſes qui ob vaſorum præclusionem detinentur elicit, fœtus diſperdit, aluo atque lumbis admotum. Abſinthij, ſucci radicis cyclamini, colocynthidis medullæ, ſingulorũ drachmæ decem, radicis cucumeris ſylueſtris, radicis artemiſiæ ſiccarum, elaterij, cuiusque drach. ſex, farinæ lupinorum, chelidonij, ſeminis violæ albæ, ſingulorum drachm. ſex, opopanacis ſiciliquus, ceræ drachm. quinque, terebinthinæ drachmæ octo, olei Cyprini drachm. vel quantum ſatis eſt. hoc adpoſitum, ſimul atque ventrẽ emo-

uit,ſummouere oportet. Emplaſtrum aliud pur gans,quod ab egerẽdi neceſsitate, χεζανάγκη Grȩcis nominatur: hoc vmbilico impoſitum,aluum commouet, ſed ſi ſuper thoracem aut ventriculum datur,vomitum ciet,donec ſplenium abſtuleris,fœminarum menſes ducit,& fœtus necat, ſi imo ventri & lumbis admoueatur. Ratio componendi hæc eſt: Cocci Gnidii drachm. tres, lapidis Aſij ſiciliquus, veratri candidi drachmȩ quatuor, adipis caprini drachmæ quinque, elaterii,ſucci tithymali,vtriuſque drachm. quatuor, amurcæ ſiciliquus, fellis taurini ſiciliquus, ſpumæ nitri drachmæ quinque, farinæ lupinorum amarorũ ſextans, comarum abſinthii ſiciliquus. Reliqua tunduntur & incernuntur, deinde fel tritum, & amurca induntur, liquefactúſque adeps infunditur, atque in vnitatem redactis vtimur. Epithema aliud, quod ſanguinem per nares elicere, ſi fronti imponatur, pollicetur: quando autem,inquit auctor, ſanguinem ſiſtere velis, auferto,& locũ ſpongia poſca aut frigida imbuta accuratè extergito.Imo ventri impoſitũ quadrãgulari figura, nouem digitorum magnitudine, menſes ciet,& fœtus enecat. Admouetur & nephriticis in exacerbationibus. Capit ceræ, galbani, euphorbii, radicis lanariæ herbæ, (ϛρουθιον nominatur) ſingulorum vncia, talorum cerui crematorum,ſucci abſinthi,vtriuſque drachm. quatuor, terebinthinæ triens. Arida læuigata cernito,& cũ felle vitulino rurſus terito, vt ſtrigmẽ-

ti craſsitudinem acquirat,& liquefacta ſuperfun dito,cúmq; in vnum coierint, vtitor, ait,tanquã hominum opinionem fallente. Vnguenti deiectorij miſtura,fellis taurini ſextans, elaterii vncia, cocci Gnidii triens, ſucci lupinorum ſextans,euphorbii, colocynthidis medullæ,vtriuſq; vncia,adipis viperini quadrãs ſemuncia,muſcerdarum drachma,adipis vulpini recentis ſextans, ſucci,pæoniæ,caſtorii, vtriuſque drachmæ quatuor,olei cyprini ſelibra,olei communis libra.

Aliud epithema, quod vmbilico admouetur, & lienem expurgat: veratri nigri quadrans, veratri albi triens, ammoniaci, nitri, ſingulorum quadrans, ſcammonii ſextans,piperis grana triginta: tuſa cribratáque, terebinthina excipito, vt malagmatis mollitiem contrahant, locóque antea deterſo, & foto, ſplenium quadrangulare quinque digitorum latitudine inducito, ac imponito.Pubi quoque appoſitum,fœtus necat.

Epithema ſanguinem ducens,vt ora venarum ſui officii moneat,& menſes muliebres ducat. Capit elaterii, myrrhæ, galbani, farinæ hordeaceæ, ſingulorum drachmas quatuor, foliorum rutæ viridis ſiciliquum, fellis taurini quantum ſufficit: vbi ſingula priuatim in ſummum læuorem redegeris, atque deinde in vnitatem coegeris, bilis quod ſufficiet affundito, & cum vſus ita poſtulat,locum ſub vmbilico,circúmque ipſum vmbilicũ,ac interdum lũbos illinito.Menſes quoque prolicit,& ora venarum anus aperit.

Altera inunctio, quæ plantæ pedis illita, crudã pituitam expellit. Medullæ ſextulę quinquaginta, euphorbij ſextulæ triginta, lactis tithymali ſextulæ viginti. Tundatur medulla bene, atque affuſis aquæ libris tribus, triduum ita permaneat, quarto deinde die, vſq; ad tertias coquatur, poſthæc liquori colato olei libra adiiciatur, & molliuſculo igne, tantiſper coquatur, dum tertia pars ſuperſit, iísque ceræ quadrans additur, quæ cum fuerit diſſoluta, euphorbium ac tithymali lac imponitur, omniáque ſimul probè coquuntur, demum ab igne deponuntur, & in vaſculum nitidũ infunduntur. Cúmque cuipiam mederi cupis, quem crudus humor, corporis medium propè renes infeſtat, aut ſpiritus in ſpina media inſidẽtes, negocium faceſſunt, laboranti ſagapeni ſextulam præbeto potandam, dum dormitum concedit, alterámque ſextulam ſequẽti die ſummo mane, ex aqua tepida, poſthæc plantas pedũ, genúque medium iam dicta vnctione illinito. mirum enim in modum humorem crudum extricat ac repurgat: nihilo ſecus & citra ſagapenum idem præſtat,

DE GLANDIBVS MEDICAmentis quę naribus induntur, & quę manſa pituitam per os educunt, Caput II.

PORRO quia nonnulli, vſu aut neceſsitate quapiam ita ſuadente, glandibus & clyſmatis ægrotãtes repurgant, horum quoque vna alterá ve

compoſitio eſt apponenda, vt inde ceu è rudimē-to quopiam, eiuſmodi quædam medicamenta cō cinnare queas. Glandis compoſitio, ad humorem muccoſum ex acetabulis ac ſpina extrahendum, atque ad ægritudinem colicā, quam frigus creauit. Recipit ſagapeni ſiciliquum, bdellii, ſarcocollæ, colocynthidis, ſcāmonij, nitri, myrrhæ, fellis bubuli, ſingulorum drachmam: tuſa cribratáque vt fermēteſcant, ſubiguntur, & pro ſpecierum pondere mel concretum adiicitur: deinde oleo ſeſamino manibus illitis, glandes efformantur. Medicamentū quod in nares inſeritur, ἔῤῥινον Græci vocant, purgans, Aſclepiadis, efficax ad eos qui vetuſta lippitudine infeſtātur: prodeſt & comitialibus, copioſum humorē eliciens, gith drachm. octo, ſalis ammoniaci, elaterij, vtriuſque drachma: trita & in tenuiſsimum pollinem redacta, oleo ſicyonio, aut vnguēto irino, vel Cyprino excipito, vt cerati craſsitudinem nanciſcatur, & in corneam pyxidem ad vſum reponito: uſus tempore, nares illinito, iubetóque vt ſurſum attrahat. Aliud; citra dolorem & moleſtiam purgans: cyclamini ſicci drachm. octo, iridis ſiciliquus, nitri rubri drachma (ipſe elaterio vſus ſum) diligenter trita per arundinem inſufflato, admonens eos qui vtuntur vt ſurſum rapiant, deinde deorſum nutent, vt collectus humor defluat.

Aliud, ſternutamentum ciens, quod caput expurgat, Heraclidis Tarentini, Cumini Aethiopici, piperis candidi, herbæ lanariæ, caſtorij, æquas

portiones, tuſas, atque incerniculo excuſſas, in æneam pyxidem recondito. Cum vſus flagitabit, concuſſam pyxidem, naribus admoueto, aut digito ipſum inſerito, vel per arundinem inſpirato. Aliud, zingiberis ſiciliquus, herbæ lanariæ ſiciliquus, piperis, caſiæ, vtriuſque drachma: vtere vt prædictum fuit. Aliud valet ad eos qui vetuſto capitis dolore infeſtantur, & tenebricoſa vertigine tentantur, atque comitiales: veratri candidi drachmæ quatuor, radicis cucumeris ſylueſtris, herbæ lanariæ, nitri, piperis candidi, ſingulorum drachma, caſtorii ſiciliquus: vtere quo diximus modo. Aliud, foliorum cucumeris ſylueſtris ſuccum ipſum per ſe, aut cum ſucco betæ, vel myrrham melle decoctam, naribus infunde. Aliud, elaterium erui magnitudine, lacte muliebri maceratum in nares inditur, & vbi purgationem ciuerit, nares in peluim demiſſæ abluuntur, cibóque reficitur æger. Porrò medicamenta quę commanducata pituitam eliciunt, ἀποφλεγματισμοὺς Gręci nuncupant, quæque per emiſſaria palati caput expurgant, fiunt ex ſinapi, vel hyſſopo cum paſſo coctis, aut vua paſſa trita cum pipere, vel melle oleo admixto, aut herba pediculari ſeorſum, & ex melle detrita. Alius apophlegmatiſmus, qui manſus caput repurgat, & copioſum elicit humorem. Piperis candidi, origani, vuæ paſſæ, ſingulorum ſiciliquus: excipe vuis paſsis, exemptis

vinaceis, aut ficorum pinguium carne, & mandendum præbe. Debet autem mandens caput deorſum flectere, & ex interuallis, vt collectus humor effluat, hiare: poſt hæc, aquam calidam ore continere: cúmque multus perſentitur morſus, effundere. Aliud, quod manditur: nitri drachmæ ſex, aniſi drachmæ quatuor, herbæ pedicularis drachmæ tres, foliorum viridium lauri, & vuæ paſſæ domeſticæ, detractis vinaceis, vtriuſque pares portiones excipito, & paſtillos formato, qui ſinguli pendeant drachmas tres, atque vſu appetente, vnum commanducandum exhibeto. Aliud, origani, hyſſopi, herbæ pedicularis, ſingulorum drachmæ quatuor, ſpumæ nitri, ſinapis, vtriuſque ſiciliquus, pyrethri drachma: in læuorem redige, ac vtere.

Aliud, hyſſopo, thymo, origano, & ſeorſum, & ſimul vtere. Habes tractationem de medicamentis quæ commanſa pituitam ore educunt, & quæ in nares imponuntur, abundè tibi explicatã. Verùm quandoquidem nonnulli huiuſmodi ac reliquis deiectoriis, parum circunſpectè vtentes, interdum dolores, vel cõuulſiones, aut ſuperpurgationes, aut id genus alia inferũt, & iuuamẽti loco nõnunquã noxã creant, hæc de iis haud ignoraſſe decet, ꝙ non omnes amice, eadẽ medicamẽta eodem ſenſu percipiũt, ſed alii, ea etiã quæ admodũ potentia ſunt, ob corporis ſenſuũ difficultatem, vix ſentiunt, alii quæuis vulgaria perſentiunt: quẽadmodum nõnulli, quòd meatus natu.

ra ſint fluxiles, vel ob materiæ aptitudinē, inſtrumentorúmque mollitiem, mediocribus purgantibus cedunt, qui verò nō ſunt huiuſmodi, tarde vel à potentioribus purgantur. Quo fit vt priores, in ſuperpurgationes, & conuulſiones, & contractiones ac refrigerationes incidant: poſteriores vero, animi deliquiis, torſionibus, doloribus, vertiginibus, & animi deiectionibus corripiātur. Porrò pro portione afficiuntur, qui parte aliqua purgantur. Denique, nō à vehementibus, verùm à moderatioribus in omnibus iis quæ adſumuntur auſpicari oportet, partim vt ſenſus ægri exploretur, partim vt exercitatus vehementiora tolerare diſcat, ipſorúmque nimia vis, per medicamenta, quę morſus ſunt expertia atque emolliūt, eſt caſtiganda: nam ſi ita ex methodo medicamēta offeres, ægrotus nihil periculi ſubibit.

DE MEDICAMENTIS exitialibus, Caput 12.

CAETERVM quia purgantia medicamina, quātitate potius offendunt, cum nimirum largiore modo aſſumūtur, dictúmque eſt antea, qua ratione ea ſint commiſcenda, quóque ponderis modo exhibēda, atque exitialia, qualitate potius nocent, nunc de his quæ ex omni parte offenſam gignunt, & plerunque, vel copia, vel qualitate perimunt, eſt differēdum. nam quandoquidem nōnulli caſu quopiam ac ignoratione, alij vltro ſuáque ſponte vitam exoſi, ceu qui ſibi necem infe-

runt

runt, aut laqueo ſpiritui viam præcludunt. quidã quoque qui aliorum vitę inſidiantur clanculum animalia exitialia, aut plantas, vel metallicas ſpecies, ferculis inijciũt: age de his quoque quæ neceſſaria ſunt dicamus, hac etiam in re, veteres artíſque inuentores ſecuti, & modo ſenſum mentémque ipſorum proponentes, modo ipſa verba, ſed in pauciora contracta, adſerentes: hoc enim noſtrum toto hoc opere propoſitum eſt, in illorum ſententiam pedibus ire, & ſi quid compendioſum ab illis dictum eſt, id ad verbum huic volumini nonnunquã inſerere. Quocirca ſi tu, aut alius quiuis, quædam huius libelli in aliorum cõmẽtariis ſcripta repererit, nos minimè ceu alienæ commentationis plagiarios criminetur, ſed compendio vbique ſtuduiſſe arbitretur: & ſicubi obuium atque ad manum inuenimus, ei tãquam abundè ſatis facienti acquieuimus. Siquidem hoc ipſum & à Galeno, & à recentioribus, in libris de medicamentis factum fuiſſe cernimus, qui ſuis libris aliorum inuenta immiſcere haud deſpexerunt. Cæterùm hæc, prout cuique libet, ita & iudicet & diſponat licet. Nos verò quibus propoſitum eſt de iis quæ aſſumpta enecant, pertractare, ſingula excutiamus, doceamúſque quænam poſt aſſumptionem ſymptomata progignant, ac quibus medicamentis vniuſcuiuſque periculum imminens propulſetur. Cæterùm lectores omnes, qui in hunc librũ incident, & artis ſacris initiati ſunt, pręmonitos velim, vt ipſi hęc ad homi-

num ſalutem ediſcant, neque in eorũ perniciem, quouis vindictę prętextu, detorqueant, ne Deus iudex hic illorum flagitium diuulget, meritásque luant pœnas: parcátve, vt in poſterum iuſtiori ſupplicio vlciſcatur, æternis nimirum pœnis cõdemnans: adhæc, ne temerè ea cum aliis communicetis, ne is qui facinoribus oblectatur, eiuſmodi rerum cognoſcendarum ſtudium, ſui flagitij lucrum non cõtemnendum ſtatuat, vósque ob linguæ effrenem incontinentiam ſicario medicamentum mortiferum, in manum obtrudatis. Cæterùm de his hactenus: nos verò, vt polliciti ſumus, tractationem capeſſamus. Itaque animalia lethalia ſunt, cantharis, bupreſtis, ſalamandra, pinorum eruca, πιτυοκάμπυν Græci nominant, lepus marinus, rana rubeta, & muta, rana paluſtris, hirudines deuoratæ: ex ſeminibus, herba apollinaris, cicuta, coriandrum, gith, pſillium: ex liquoribus, meconium, opocarpaſum: thapſiæ ſuccus, elaterium, ſuccus mandragoræ: ex radicibus, chamæleon, aconitum, thapſia, veratrum, agaricũ nigrum, ephemerum quod nonnulli Colchicũ, eo quòd in Colchide proueniat, appellant: ex ramoſis & oleribus, ſmilax, quam Romani taxum nominant, ſolanum furioſum, quod dorycnium quoque vocant, herba Sardonia, quæ ranunculi ſpecies eſt, papauer corniculatum, pharicum, toxicum, ruta ſylueſtris, fungi: ex animalibus vero, ſanguis tauri nuper mactati, lac coagulatum, & mel quod in Heraclea Ponti

ciuitate naſcitur: ex metallicis autē, gypſum, ceruſſa, calx, auripigmentum, ſandaracha, argenti ſpuma, adarce, plumbum, & quod vocatur argentum viuum: ex domeſticis & familiaribus denique, vinum copioſum cofertim è balneo egreſſis potum, aut paſſum, aut frigida ſimiliter. Atque hæc ſunt quæ interimunt. Verùm de ſingulis, quod neceſſum eſt, priuatim tractare oportet.

Eos itaque qui cantharidas aſſumpſerunt, hæc ferè indicia comitantur, omnia ab ore ad veſicam vſque morderi ac vellicari ipſis videntur, guſtuíque picis aut cedriæ aliquid ſimile ſapere putantur, dextra præcordia inflāmatione tentātur, vrináque ægrè redditur: adhæc ſępenumero ſanguinē quoque lotio excernunt. ventérq; ita ipſis affici videtur, vt ij quos inteſtinorum difficultas prehendit, animo linquuntur, & in tenebricoſas vertigines incidunt: denique mente alienantur. Proinde antequā hęc inſequantur, exhibito oleo ad vomitū cogendi ſunt, ac ſimul atque plurimā partē uomitione reiecerunt, clyſtere cremor halicæ, aut oryzæ, aut tragi, vel ptiſſanæ, vel ſeminis lini, vel fœnigræci, aut radicū althęæ decoctū infundendum eſt. Quinetiā poſt hæc nitrū, vel hydromeli, vt ea quę ſtomacho inteſtiníſq; adhærēt deorſum pellātur ac eluātur, pręberе oportet, poſt quę, ſi ipſa perrumpere nequeūt, mulſam aquam vnà cum nitro, tritis nucibus pineis cōmiſtis, & ſeminibus cucumeris, vel lacte, exhibere decet. Efficax præterea eſt & adeps anſerinus ex

paſſo. Cæterùm partibus inflammatis farinā hordeaceam in mulſa decoctam, cataplaſmatis more inducere conuenit, licet initio adhibita cataplaſmata obſint, eo quòd aſſumptum venenum à caliditate retineatur, atq; in locis principatum tenentibus obfirmetur. Verùm vbi ipſum tempus traxerit, proſunt, quòd inflammationes relaxēt, doloréſque ſopiant ac mitigent. Eo quoque tempore iuuat, ſi antea oleo calido illitum, in labellū dimiſſum corpus abluatur. Per ſummam item curem ea quæ noxam creant, medicamentis euocanda ſunt, vt omnis pernicioſus exortus quacūque ratione licet è corpore extrudatur, ne affectus ſtabilis ac permanens euadat. Carnes porrò gallinaceæ, agninæ, ac porcellorū dandæ, ſed quę pingues ſint, & tenerrimæ vnà cum ſemine lini decoctę: aluū enim iuuant ac emolliunt, & acria retundunt. Vinum item copioſum ac dulce, valet quoque, ſi corticis thuris, & terræ quæ ἀστὴρ Gręcis nūcupatur, vtriuſque drachm. 4. tritæ, ex aqua aſſumantur: quinetiam cōfert irinum ac roſaceum vnguentum in ruta excoctū, & vitis virgulta tenera ex paſſo. Verùm longe omnium efficaciſsima ſunt antidota, ſi ex mulſa quatuor drachmarum pōdere bibantur. Porrò pinorū eruca deuorata, ſtatim dolor in ore ac palato oboritur: adhæc linguę, ventriculi, ventríſque valida inflammatio, ac inteſtinorum vehemens cruciatus, adeo vt interanea corrodi videantur, prehendit, atque totius corporis incendium. His non

aliter quàm iis qui cãtharidas deglutiuerunt, ſuccurrere decet, ſed priuatim ipſis, loco roſacei iriníque olei, melinũ adhibetur, quod ex malis, cotoneis, & oleo conficitur. Iam iis qui bupreſtin epotarunt, in guſtu quippiam graueolenti ſimile percipi videtur, & dolor ſtomachi ſuccedit, & aqua inter cutem laborantium in morem totius corporis extima intenduntur, ac vrinæ ſupprimuntur. Iuuant quæ iis quoque qui cantharidas hauſerũt, auxilio ſunt, ſed peculiariter, vbi vomitione ac clyſteribus iniectis euacuaris, proſunt ficus ſiccæ, earúmq; decoctum cũ vino. Vbi autẽ periculum de ſuo acumine remiſit, glandes Thebaicæ eſu vel ex vino mulſo lactéve, tritæ, potæ auxiliantur. Omne quoque pyrorum genus comeſtum, lácque muliebre epotum opitulatur.

Eos qui ſalamandram ingeſſerunt, linguæ inflammatio, ratiocinationis impedimentum, atque cum rigore quopiã ac exulceratione tremor ſuperuenit. Quæpiam quoque corporis partes liueſcunt, & ſi intus venenum permanſerit, putrefactę ſæpenumero defluunt. Quibus vbi omnia ea quæ in cantharidibus admouerimus, peculiari quadam ratione medicamentum, quod reſina pinea & galbano cũ melle cõſtat, loco eclegmatis offertur, ac aiugæ decoctum, in quo nuces pineæ læuigatę fuerint, & folia vrticę cum liliis & oleo decocta: valent & teſtudinis marinæ terreſtrísve oua cocta, & ranunculorum ius, in quo eryngij radix fuerit incocta. Qui leporem

marinum epotarunt, guſtus piſcoſus ac viroſus ſuccedit: at vbi vetuſtum eſt malum, aluus indolet, & vrinæ cohibentur, ac cum excernuntur, colore cernuntur purpureæ, omne piſcium genus auerſantur oderúntque, & ſudorem graueolentem emittunt. Bilis præterea euomitur, quæ nonnunquam ſanguini commiſcetur. His aſsiduè lac aſininum, aut paſſum, & maluæ radicis foliorúmque decoctum, aut cyclamini radix cum vino trita, vel veratrum nigrum, aut ſcammonij lacryma cum aqua mulſa, malorum item Punicorum acini, aut cedria læuigata cum vino datur: efficax quoque eſt anſerinus cruor calidus epotus. Quòd ſi ægri piſces ingerere nequeunt, ſolos fluuiatiles cancros coctos edant, bibántque vinum cui ipſi ſint admixti. Cæterùm ſalutare eſt, ſi piſces edere ſuſtinent. Rana rubeta, aut paluſtris oblata, corporis tumorem cum pallore intenſo, vt buxeo ſimilis videatur, inducit, difficulter reſpiratur, os fœtet, & ſingultus ſubſequitur: quandoque etiã ſemen præter voluntatem excernitur. Facilè autẽ à vomitu ſuccurritur, aſſumpta multa meraci vini potione, & arundinis radicis ſiciliquo, aut cyperi totidem. Cæterùm cogendi ſunt vt concitatius obambulent, & currant, ob torporem, qui ex hoc malo contrahitur, adhæc, vt ſingulis diebus lauentur. Hirudines in aqua abſorptæ, & inter deuorandum in ore ventriculi adhæreſcentes, partes vlcerãt, & exuctionis imaginem repræſentant: quæ nota eſt hirudi-

nes eſſé deuoratas. expellit eas muria ſorbitione oblata, & ſuccus Cyrenaicus, aut laſeris folia cũ aceto epota: gargarizandum quoque atramẽtum ſutorium in læuorẽ redactum cum aceto, aut nitrum cum aqua. Eas verò quæ gutturi adhęrent, in calidum lauacrum demittẽtes, ac frigidam ore cõtinendam dãtes, eiicimus. Herba apollinaris pota, mentis abalienationẽ ebriis non diſsimilem infert: eſt autem curatu facilis ſi opem feras, mulſa liberalius pota, & lacte, potiſsimũ aſinino, ſin minus, bubulo, & ficuũ aridarũ decocto. Bene faciũt ipſis & nuclei pinei, necnõ & cucumeris ſemen cũ paſſo aſſumptũ: nitrũ ſimiliter cum aqua conducit, inſuper intubũ erraticũ, ſinapi, naſturtium, radicula, cepæ, allia, ſingula cum vino ſumpta. Cæterùm cogendus eſt conquieſcere, vt qui vinum biberunt. Coriandrum propter odorem latere nequit: epotum autem raucitatem facit, vocémque denſat, & furorem ebrietati nõ abſimilem inducit: totius corporis ipſorum odor coriandrum indicat: ſuccurrit, ſimul atque per oleũ irinum vomitu reiectũ fuerit, vt ſuprà monſtratum eſt, vinum cum abſinthio, & per ſe potum, ouáque euacuata in ſeſe detrita, & tepefacta cum muria ac ſorpta, quinetiam muria bibita, & ius ſalſum tum gallinaceum, tum anſerinum.

Cicutæ potus tenebras, caliginémque inuehit, vt ſolem aſpicere nequeant: ſingultum item & mẽtis alienationem, ac extremorum perfrictionem inducit: poſtremò conuulſi, præfocationis

tenſione corripiuntur, arteriarum ſpiritu intercepto. Per initia igitur, quemadmodum & in aliis, vomitu eam educemus, deinde euacuatione uſi, quod ad inteſtina collapſum eſt, excernim⁹, poſthæc ad uini meri potionem, ceu præſentiſsimum remedium trãſimus, per interualla eam exhibentes: in quibus potum prodeſt lac aſininum, aut abſinthium cum pipere & uino, & caſtorium, & ruta cum vino, aut lauri ſemina, laſerpitium itẽ, eiúsque liquor, cum oleo & paſſo: paſſum quoq; per ſe copioſum epotum, abundè ſuccurrit. Et quod uocatur pſyllium, potum corporis totius refrigerationẽ infert, torporémque cum reſolutione, & animi triſtitia. Pręſidio ſunt omnia quę contra cicutæ potum valent. Papaueris lacrymam epotam ſubſequitur delatio in ſomnum (*καταφορὰν* appellant) cum perfrictione & pruritu adeo intenſo, vt ſæpenumero ueneno inualeſcente, tantus oboriatur, ut ab eo excitentur, & toto corpore veneni odor perſentitur. Proficit poſt vomitiones oleo factas, acre clyſma iniectum, & acetum mulſum, cum ſale potum, aut mel cum roſaceo calido, aut uinum meracum copioſius cum abſinthio & cinamomo, & acetum calidum per ſe: inſuper nitrum cum aqua & origano, & ſemẽ rutæ ſylueſtris cum pipere & uino ac panace: piper item cum caſtorio & oxymelite, aut ſatureia, vel origano, uino addito. Cæterùm excitare ægros oportet iis quæ naribus adhibentur odoranda, & in calidum labrum deducere, fomentíſque

propter accedentem pruritum adiuuare: à lauacro pinguibus iuſculis vti expedit cum paſſo.

Papauer, quod corniculatum appellatur, eſum potúmve, eadem inducit quæ papaueris liquor: quocirca eadem admittit pręſidia. Mandragoræ potum ilico carus, uirium reſolutio, & ualida in ſomnum delatio, quæ nihil ab eo vitio quod λήθαργος nuncupatur, differt, inſequitur. Antequā horum aliquod eueniat, competit uomitus, poſt hunc aqua mulſa, nitrum, abſinthium, cum paſſo aſſumpta. Capitis item irrigatio, ἐμβροχὴν uocant, ex roſaceo & aceto. Motus quoque corporis excitari debet, per ea quæ odoratū cōmouent, nempe eupatorio, pipere, ſinapi, caſtorio, & ruta ex aceto cōtritis, adhæc pice liquida, ipſisque lucernarum funiculis vſtis, necnon iis quæ ſternutamenta mouent: aliis item auxiliis in his vti cōuenit. Carpaſi ſuccus potus, carum, & ſtrangulatum præcipitem infert: qui ab iis opem ſentiunt, quæ cicutæ epotę auxiliantur. Quæ in Sardinia herba gignitur, & ranunculi ſpecies eſt, pota vel comeſta, mentem abalienat, cōuulſionem adfert cum labrorum contractione, vt riſus imaginem præbeat: à qua affectione riſus Sardonius, haud ſatis laudabili dicterio inter homines iactatur. His priuatim poſt vomitum conducet aqua mulſa liberalius exhibita, & lac: irrigatio item totiúsque corporis ex medicamentis calefacientibus inunctio, necnon & deſcenſus in hydrelęum calidum: poſt lauacrum totū corpus inungi abū-

dè, & perfricari debet. In ſumma, tota materia tanq̃ ad conuulſionis curationem aduocãda eſt.

Ephemeron, quod nõnulli Colchicon, aut bulbum agreſtem appellant, aſſumptum totum corpus prurire facit, veluti ſi ab vrtica ſcillâve ſtimularetur, interiora corrodit, & ſtomachũ cum multa grauitate adurit. Inualeſcente verò malo, cruenta per aluum ſtrigmentis miſta egeruntur.

Adiuuantur vt ij qui ſalamandrã potarunt, vomitibus & clyſmatis, ſed antequam vires acquirat venenum, dari debent quercus foliorum aut glandium, aut malicorij, aut ſerpilli decoctũ cum lacte bibendum, vel herbę ſanguinalis ſuccus, aut vitis ſurculorum, aut medullæ ferulæ tenellæ, aut baccarum myrti, addito vino. Adeò verò accuratè ſuccurrit lac bubulum potum calidum, oréque detentum, vt qui eo abundant, nullo præterea alio auxilio indigeant. Dorycnio, quod quidam ſolanum furioſum nominãt, epoto, qualitas quędã ceu lactis guſtui repręſentatur: comitatur itẽ ſingultus perpetuus, linguæ humiditas, & cumulata ſanguinis eductio, & per aluũ muccoſa feruntur, perinde ac iis qui inteſtinorũ difficultate laborãt. Auxilio ſunt, antequam horum quippiã accedat, quæ prædictis auxiliari diximus, vomitus, clyſma, & quæ epotum venenũ educere poſſunt. Priuatim verò ſuccurrit mulſa aqua aut aſininum caprininúmve lac, & paſſum tepidũ cum aniſo potum, amygdalæ item amarę, & elixa gallinaceorum pectora, omniáq; ea quæ craſſo ſuc-

co conſtant, ſi tam cruda quàm cocta comedantur: adhæc locuſtæ, & ἀσακοὶ, quos cāmaros quidam appellant, & ius ex ipſis potui aſſumptum.

Aconitum ſtatim vbi potum eſt, videtur cum aſtrictione quadā dulceſcere, tenebricoſam vertiginem, præcipuè inter exurgendum, & oculorum humiditatem inducit: grauitatem item thoracis ac præcordiorum, ita vt multi flatus erumpant. In quibus ſtomachus vomitionibus elui debet, & aluus clyſtere ſubduci. Pro potione vſurpabimus origani aut abſinthij decoctū cum vino abſinthite, vel ſemperuiui, aut abrotoni, aut chamelææ. Proderit & balſami liquoris drachma cū melle, & caſtoriū, & piper, & ruta cū vino: item coagulum hœdi aut leporis cū aceto, necnō ferri recrementū, ipſumque ferrum, & aurum, & argentum candens in vino reſtinctū, eóque liquore aſſumpto: adhæc lixiuium cum vino & gallina coctū, aut pingue bubulū ius cum aceto aſſumptum. fertur porrò aiuga peculiari ratione ipſis præſidio eſſe. Quæ ſmilax, & à quibuſdam thymiū, à Romanis verò taxus nuncupatur, pota totius corporis refrigerationē, & ſtrāgulatū, mortēque ſubitaneā inducit. Quib⁹ ea omnia opē ferūt, quæ & iis qui cicutā hauſerūt. Pappus flos eius ſpinæ eſt, quę cactos dicitur: vomitio illos qui eū aſſumpſerūt liberat. Toxicū inde nomē accepiſſe videtur, quòd Barbari τὰ τόξεύματα, hoc eſt ſagittas eo illinant: ſequitur qui id hauſerunt, laborū linguæque inflāmatio, furor qui coerceri

nequit, varias obijciens imagines, vt eapropter ægrè curationem admittant, ijque qui ſumpſerũt rarò ſanitati reſtituãtur, incolumésve ſuperſint.

Oportet igitur eos uinculis continere, cogeréque vt paſſum cum roſaceo bibãt, euomántque. item raporum ſemẽ cum uino peculiariter ipſis confert, & quinquefolij radix, & hircinus caprinúsque ſanguis ſimiliter aſſumpt⁹: adhæc, quercus aut ilicis folia cum lacte trita. Mala quoque, cotonea manducata, aut cum aqua dulci pota: idẽ faciunt amomũ, & fructus balſami. Quòd ſi quidam periculũ effugiunt, diu in lecto decumbunt, & cùm ſurrexerunt, ſtupidi reliquum vitæ tempus tranſigunt. Ixia quæ & valophos vocatur, cum ſumitur, ocimum odore guſtúq; præ ſe fert: validam vero linguæ inflammationem infert, & deſipiẽtiam, atque omnes excretiones ſupprimit, murmurilla & ſtrepitus cum animi deliquio excitat, nec tamen quicquam eijcitur. Succurrit, vbi venenum vomitu fuerit reiectum, abſinthium in vino maceratum aut aceto, aut oxymelite, uel rutæ ſylueſtris ſemen. Conueniunt quoque nucis iuglandis ſurculi cum uino triti, aut reſinæ, vel caſtorij, aut rutę, ſingulorum drachma. Fungi alij genere, alij copia lædunt: omnes autem ſtrangulatum procreant. Qui eos ſumpſerũt uomitu vacuandi ſunt, prodéſtque cinis ex lignis pyraſtri cum poſca, ſale, ac nitro. Quin & pyra ſylueſtria foliáque cum fungis decocta, vim ſtrangulãdi tollunt, eadémque in cibo conferunt: adhæc, oua

gallinarùm cum poſca ſorpta cum ariſtolochia & abſinthio: valet & apiaſtrum cum uino,& fæx vini uſta, & atramentum ſutorium cum aceto, raphanus item, & ſinapi, & cardamomum.

Porrò eorum quoque quę iuuamenti gratia offeruntur, habenda cura eſt, propter pericula quæ creare ſolent, quòd non minus quàm alia uenena ſint exitialia: ceu veratri, thapſiæ, elaterij, ac agarici nigri: hæc ſiquidẽ ſtrãgulatum aut ſuperpurgationem inducunt. curantur ſtrãgulatus eo modo quem in fungis ac ſimilib⁹ tradidimus: nimias uerò purgationes ſupprimimus per ea quę excretiones cohibere queunt. Nec illa quoque negligi debent, quæ interdum periculum inferunt, è quorum numero eſt ſylueſtris ruta, gith, & recentes pappi. Qui mel, quod in Heraclea Pontica gignitur, comederunt, accidunt illa quæ iis qui aconitum guſtauerũt. quare proſunt & ea quæ de aconito diximus. Facillimè autem adiuuantur, quòd maximum præſidium ab hydromelite perſentiant, ſi aſsiduè id bibatur, cui rutæ folia ſint admiſta. Sanguis tauri recens interfecti potus, reſpirationis difficultatem & ſtrangulatum infert, quòd meatus circa tonſillas obſtruat, deglutitionémque cum ualido ſtrangulatu impediat. Præterea eorum lingua rubere deprehenditur, dentésque eodem colore infecti, atque inter eorum commiſſuras grumi quidam concreti. Exhibentur ergo, quæ ſanguinem congelatum diſſoluere queunt, aluúmque ſubduce-

re. Proinde groſsi liquore pleni, cum poſca & nitro, & per ſe, & cum laſerpitij radice aut lacryma dâtur, & coagulum cum aceto: braſsicæ item ſemen, lixiuiúmq; è cinere ficulneo, & enulæ ſemen cum pipere & aceto, & rubi ſuccus cum aceto, vt aluus ſubducatur. Solent iis qui ſeruantur aluo deponi recrementa, quę condimentis è ſanguine confectis aſsimilantur, καρυκώδη Græci nominant: ſtomacho porrò & ventri hordeacea farina cum aqua mulſa, cataplaſmatis more, obduci debet. Laç coagulatum confertim aſſumptum, multam ſtrangulationem procreat, eo quòd in grumos coit. Exhiberi autem debet ceu antidotum, coagulum cum aceto, compellentes vt id ſæpenumero hauriant, aut folia nepetæ, aut ſuccus, vel laſerpitij radix, lacrymáve cum poſca, aut thymus cum aceto: ſalſum verò nihil offerri debet, magis enim hinc lac coaleſcit, ac in caſeum tranſit: ſed nec hos quidem vomitus iuuat: nam dum id quod in grumos cõcreuit, per ſtomachum aſſurgit, ſtrangulat. Aqua frigida affatim pota, & vinum meracum copioſum, & paſſum, præſertim à balneo, aut curſu, validíſque exercitiis, ſtangulatus & cruciatus parit. In quibus ſanguinis miſsio protinus adhibita, & inanitio, ab impendenti periculo liberat. Ceruſſa ob colorem latere nequit, quoniam ſponte ſumpta, palatum, gingiuas, linguam, & dẽtium interſtitia albo colore inficit: præterea ſingultum, tuſſim, lingue ſiccitatem, extremorum perfrictionẽ,

cum mētis alienatione, & motus difficultate excitat. His prodeſt aquam mulſam, aut ficuum, maluæ've decoctum exhibere: item lac calidum, vel ſeſamum cum vino tritum, aut lixiuium è vitium ſarmētis, aut oleum amaracinum, vel irinū, vel oua cum hordei decocto, vel thure, vel prunis, aut vlmi gummi: liquor quoque qui in folliculis continetur, cum aqua tepida. Conuenit iis & thapſiæ ſuccus cum aqua mulſa potus. Gypſum ſtrangulatum parit, in lapidem cōcreſcens: quare his exhibere prodeſt, quæ aduerſus fungos auxilio ſunt: adhæc confert & maluæ decoctum, loco olei, valet & oleum cum aqua mulſa, vel ficuum decocto. quin & lixiuiū è cinere ficulneo, aut è vitis ſarmentis cum vino copioſo, item origanum, aut thymus, cum lixiuio, vel aceto, aut paſſo. Hos quoque clyſtere ſubtus eluere oportet ex maluæ decocto. Qui argenti ſpumam aſſumpſerunt, ventris inteſtinorúmque dolor comitatur, cum torſionibus validis: nonnunquā & inteſtinum ob grauitatem erodit & vulnerat, color plumbeus fit cum deformitate. Confert poſt vomitiones, cum vino terebinthi agreſtis ſemen potum, aut piper, aut liguſtri flores cum vino, aut palumbis fimus ſiccus cum nardo, & vino.

Argētum viuum potum, eadem procreat quæ ſpuma argenti, atque eadem vſurpanda ſunt auxilia. Videtur autem iuuare lac epotum: cæterùm & his vomitus prolicietur. Iam calx, auripigmentum & ſandaracha, potu ſumpta, vētris

& inteſtinorum cruciatus concitat, cum vehementi roſione. Quare ea omnia, quæ & contemperare, & mitiora efficere, ac aluum lubricam reddere poſſunt, offerre oportet. è quorum numero eſt ibiſci & maluæ ſuccus, qui valde lubricus eſt: adhæc præbere decet lini ſeminis decoctum, & herbæ tragi appellatæ ſuccum, aut fructum, & oryzā, & lac copioſum cum aqua mulſa, & ius pingue, boníque ſucci. Atque de his hæc ſatis faciant. Porrò quandoquidem antea, dum antidota recenſeremus, nonnulla tradidimus, quæ iis qui mortifera venena hauſerunt, opitulantur: licet inde quoque quæ ad imminentia pericula accommodantur, colligere. Quare cum hæc tractatio ſuum modum adepta ſit, hîc ei finem imponamus: & deinceps addamus, quę vt plenè pollicitis ſatis fiat, deeſſe videntur.

Actuarij

ACTVARII ZACHARIAE METHODI MEDENdi Liber ſextus.

PRAEFATIO.

VIDEOR mihi, qui omnium quàm fieri potuit breuiſsime, meminiſſe volui, vniuerſum propoſitum argumentum, ſuperiori volumine eſſe cõplexus: nam cum innumera ferè ſint quæ aſſumũtur in vſum medicamenta, integráque ea de rę circunferantur volumina, placuit, quanuis omnia propemodum vtilitatem minimè contemnendam præſtent, quædam tamen inde quæ vtiliora viderentur ſeligere: quo factum eſt, vt, dum hæc illis ob multiplicẽ ſuum vſum prætuli, aliáque rurſus, quòd ſigillatim nõnullis affectibus, quos mirum in modum iuuant, dicata ſint, addidi, volumen in eã excreuerit molem. Proinde in proximo libro, illorum prius mihi mentionem habendam eſſe iudicaui, quæ intrò aſſumpta proſunt, cuiuſmodi ſunt varia antidota, & quæ vocantur zulapia, ac nonnulla alia liquida medicamenta: ea prętereà, quæ purgãdi facultatem obtinent, quibus in calce libri alia quoque adiunguntur, quæ intus data perimere cõferréq; poſſunt. Porrò in reliquo hoc extremóque

libro, ea repoſita ſunt, quæ exterius, tum ſingulis quibuſque corporis affectibus, tum vniuerſę eius ſuperficiei accommodantur: ea ſunt, huius atque illius generis vnguenta, olea vario modo cõfecta, emplaſtra, paſtilli, pulueres, collyria, & cętera quę ob curationem externam cõponuntur: quorum ſigillatim vſus, conficiendíque rationes progrediente oratione explicabimus, initio ab iis quæ in capitis cute oboriũtur vitia, ſumpto. Et quoniam ex capitis affectibus, qui ſub oculorum cõſpectum cadunt, ſunt capillorum defluuia, caluitium, ophiaſis, alopecia: adhæc furfures, & manantia capitis vlcera (ἀχῶρας appellant) & quę in in eo protuberare ſolent, ἐπινασήματα dicta, atque demum exãthemata: quorum omnium ſpecies, & quo pacto diſtingui queant, curandi itidem rationes antea expoſuimus: in præſentia ea tantum medicamenta adſcribemus, quæ ex variis libris collegimus, aut experientia non perſcripta accepimus, vel noſtro quoque periculo facto vtilia reperimus: atque ita vniuerſum, ni fallor, debitum tibi exſoluerimus. Porrò quẽadmodum in iis quæ intro aſſumebantur, quædã magis, alia minus refrigerantia, aut calefacientia, vel attenuantia, aut purgantia, vel reprimentia, aut oſtructione vindicantia, aliáve aliqua ratione hominẽ afficientia, haudquaquam iiſdem temerè offerebantur, ſed cuiuſq; habitus, & facultatis, ac ſenſus acrimoniæ ratio habebatur: id hîc quoq; in omni medicamẽto quod extrà datur, obſeruabitur: nã

quoniam ex iis aliqua calefaciendo, quædã refrigerãdo, alia aſtringendo aut exiccando, nõnulla impinguãdo, aut emolliẽdo, vel diſcutiẽdo, alióve modo corpus immutãdo prodeſſe creduntur, diligenter quæ quibus corporibus magis competant, eſt animaduertẽdum, atque ita pro ratione eorum quæ proponuntur curãda, medicamenta quæ accommodata ſunt, applicare oportet. nam cum varia ſint aduerſus eoſdẽ affectus, ob varios corporum habitus, conſcripta, tuum erit ea proportione reſpõdentibus vitiis ceu calopodia quędam adaptare, modo vnum id ſerues, vt à facultate moderatioribus ad validiora progrediaris.

AD CAPITIS AFFECTVS qui oculis deprehenduntur, Cap. I.

QVONIAM, vt diximus, pili pereunt aut ob humoris inopiã, veluti in caluitio, aut humoris corruptelam, ceu in ophiaſi & alopecia, vbi capitis cutis vtplurimũ alteratur, & pro humoris copia, aut pallida, aut nigricãs, aut alba magis euadit: opus eſt vt is qui alopeciam ophiaſin've ſit curaturus, primùm enitatur, vt eum humorem quem exuperare coniecerit, iuxta eas quas ſuprà docuimus methodos, expurget: deinde localibus pugnet. Inquit Galenus, vbi de hoc affectu pertractat, ſe ſemper per ſacrã vocatã antidotum purgaſſe, ſed addidiſſe interdum, vbi humorem atriorem eſſet purgare animus, veratrum nigrum, & nonnunquã ſcãmonium, ſi amarã bilem

demoliri vellet. Quòd ſi pituitã redundare con-ijciebat, nihil admiſcere ſolitum eſſe: ſiquidẽ eiuſmodi hiera quæ colocynthide conſtat, caput vindicare ſolet: præterquã quòd alios quoque quoſpiam humores, etiam ſi ſcammonium, aut ueratrum nigrum, aut epithymum non recipiat, eijcere poſsit. Quinetiã catapotia quæ ex aloë conficiuntur, & ſcammonium colocynthidáque recipiunt, eos qui ita afficiuntur, non ſine vtilitate expurgant. Simul atque totum corpus fuerit expurgatum, præſtat ad ea quæ mandendo humores euocant, accedere, atque ita demum remediis loco affecto iniectis, τοπικὰ vocant, vti. Debẽt autem ea humoris noxij vacuandi vi prædita eſſe, quod facere nequeunt, quæ diſcutiendi facultate carent: diſcutere verò nõ poſſunt, niſi calfaciant: ſed ſi ex nimis quàm calfacientiũ claſſe ſumãtur, cutem vrent, atque etſi non vrent, initio quidem generoſe iuuabunt, verùm capitis cutis perquam exiccata, temporis progreſſu talis euadet, qualẽ ij qui calui ſunt, obtinent. Atqui, ne ſimpliciter quidem modice calidũ debet eſſe id medicamentum: nam tenuium ſit partium opus eſt, quo ad altum uſque peruadere queat, eo ſcilicet, ubi pilorum radices ſuum ſumunt ortus principium.

Quòd ſi præterquam quòd prauos humores diſcutere commodè poſsit medicamentum, ſanguinem quoque prolicere queat, ceu thapſia, nihil eo fuerit præſtantius. Quòd ſi ea calidior fuerit, quàm affectus poſtulet, iure optimo cauendũ

eſt, ne ſola apponatur: conſueuit etenim cutem exulcerare, ac tumores quoſdam phlegmonoſos excitare: quamobrem admiſceri ſolet quippiam quod eius vehemẽtiam mitigare poſsit, cuiuſmodi eſt cerotum quod ex oleo conficitur, potiſsimum ſi id fuerit tenuium partium, aut moderatè vetuſtum. Porrò quę ex ſimpliciũ medicamentorum numero huic vitio accommodãtur, inter ea quæ validè calfaciunt eſt euphorbium, quo eſt imbecillior thapſia: poſt euphorbium cẽſetur ſinapi, & naſturtium. Alio verò vſus modo nihilo his eſt inferior λιμνῆτις dicta, quæ ἀδάρκιον quoq; & ἀδάρκος nominatur. His ſuccedit ſulphur, & nitri ſpuma, ipſumque nitrum molle vſtum, quod etiam βερονίκιον nuncupatur, veluti etiam aphronitrum candidum, quod leue laxúmque eſt, neq; vllam in ſe terreã obtinet aſpritudinem. Adhæc, veratrum vtrunque, & erucæ ſemẽ: oleum quoque laurinum, & alcyonium utrũque tam vſtum quàm ignis expers, pręfertur tamen quod vſtum eſt. Item arundinis radix & cortex, hæc etiam vtraque aduſta. Quinetiam pix liquida, & cedrinum, quam κεδρίαν quoque nõnulli vocant, & muſcerda, adépsq; urſinus, licet pręferatur qui vetuſtus eſt: ſed & hyænę, leonis, pardalis, & anſeris idonei, ac in ſumma, cuncta quæ tenui ſubſtantia prædita ſunt. Amaræ itidem amygdalæ totæ crematæ conferunt, thúsque quod aceto fuerit acerrimo diſſolutum, aut in ſole pluſculis diebus cum aceto tritum. Itaque his omnibus vti licet,

ſi validioribus cerotum humidũ admiſcueris, im becillioribꝰ verò oleum laurinũ affuderis. Quòd ſi malum vetuſtate curã renuat, validioribus certandum eſt: ſin nuper cœpit, exiguúmque ſit, le uibus ſatis fiet. Cęterùm cõpoſita medicamenta, quæ longa experientia comprobauit, ſunt hæc: euphorbij, thapſiæ, olei laurini, ſingulorũ drach. duæ: ſulphuris ignem non experti, veratri albi ni gríque, ſingulorum drachma: his admiſce ceræ in laurino, aut ricinino, vel vetuſto oleo liquatæ, drachm. ſex. Vſus eius ceu potentioris medicamenti, in antiquatis curatúque difficilibus: commiſcui nonnunq̃ naſturtij & alcyonij vſti vtriuſque drachmam, Verùm in hunc vſum potius eſt, quod durius eſt aſperiúsq;. Quòd ſi thapſia defuerit, in eius locum ſufficietur æquale põdus naſturtij ſeminis, aut erucæ. Si laurino quoque cares, picem liquidã miſceto: permiſcui adhæc interdum in vicem cerati mel, nihilóque ſegnius euaſit medicamentum. Quin & ea quæ ex adipibus cõficiuntur, quæque thapſię modicum accipiunt, ſimiliter iuuant: potiſsimum ſi adarcium & euphorbium addideris. Sint autem ex adipibus, leonini, & pardalij, & hyænæ ſingulorũ portio vna: admiſcéque, ſi ad manus fuerit, anſerinũ, & vrſinum, & omniũ thapſiæ, aut euphorbij partem duodecimã: quòd ſi efficacius volueris reddere, vtrũque ſimul inijce. Attamen poſt primũ vſum, vbi ſecundo vti decreuiſti, inſpiciendũ eſt, ecquidnam adhibitum medicamentum locum

affectum cõmutarit: inſpectáque mutatione, ad eius rationẽ medicamenti vis aut remittenda eſt, aut intendenda: ceu in hoc quem tractamus affectu, capilli nouacula tõdere, affectámque cutem linteo nec admodum aſpero, neque molli perfricare oportet. Quòd ſi poſt paucas frictiones, locus erubuerit, mediocris exiſtimandus eſt affectus: ſin poſt multas, difficilior. Adhæc poſt primam probati medicamenti applicationem, primùm ſpectare decet, nunquid antequã perfricetur cutis, coloratior videatur: deinde, num cum modica & leui frictione meliorem cõtrahat colorẽ, aut num magis rubeat. Sed in primis obſeruandum eſt, cum valentia das medicamenta, ne cutis nimis q̃ par eſt incaleſcat. hoc autẽ patebit, tum ex colore flauiore, tum ex calore, qui iniectis digitis perſentietur. Itaque omnib⁹ his animum diligenter aduertere oportet. periculũ enim ſubeſt ne cutis aduratur, poſt vnũ atque alterũ eius vſum. Quare ad molliora cõfugiẽdũ erit, aut idẽ, ſed exoluta facultate cerati adipíſve pmiſtione, vſurpãdum. Irrigare quoq; locum oportet, oleo dulci calido, aut panis cataplaſmatis in morẽ imponi, fouerédq;, ac ſcalpello pertũdere, cucurbitu láſq; admouere, ac ceratũ aſſumere. Vbi malũ iã vetuſteſcit, aſsiduè quoq; radere, & rubificãtibus ex ſinapi, ac inſequẽtibus diebus frictionibus, pice illita aut oleo cedrino, ac poſt frictiones ſcarificationibus vti conuenit. Nonnulli acubus iniectis, quæ cuſpide ac acie cutem tangant, ipſam

pertuderunt. Vbi autem ex frictione locus erubuit, ſcarificatúsque eſt, ad medicamenta quę ex alto educunt, μετασυγκριτικὰ appellant, profugiendum. Porrò in omnibus hic communis eſto ſcopus, vt tum uerno tempore medicamentum demus, tum in loco potius aprico, vbi nulla aura cutē perflet: hyeme verò præſtat in balneo his medicamentis vti. Atqui hæc compoſitio ad fluentes pilos valet oleo aut vnguento diſſoluta, adhęc iis qui in palpebrarum glabritiem, aut caluitium incidunt initio appoſita: eſt enim mire efficax. recipit, murium domeſticorum crematorum, lineæ veſtis attritę vſtæ, dētium equinorum vſtorum, adipis vrſini, medullæ ceruinæ, arundinis corticis, ſingulorum partem vnam: hæc terātur, deinde mellis quod ſatis eſt, vt in melleum coeat craſſamentum, admiſceatur & alopecia perfricetur, donec pili enaſcantur. Eodem modo profluí pili perfricandi ſunt. Aut liquida pice cantharidas uſtas excipiēs, vt ceratum liquidum fiat, & nitro aſſato extergens, ſplenio imponito, & per noctem relinquito. Mane autem tolle, & ſine vt locus exiccetur, donec perfringatur. Vbi autem pili ſuboriri cœperint, aſsidue locum abrade, aut ficulneis foliis, vel leui pumice cruore euocato, amygdalas crematas vnà cum aceto aut melle inunge: atque id aſsiduè facito, ac radito: ilico enim augentur pili. Idem pollent nuces Ponticæ crematæ, & herba pedicularis cum unguētó laurino. In vetuſtis uerò mirè efficax eſt, quod ca-

pit thapſię ſuccum, aut radicem: id autem cerato excipies, locóque impones, nulla alia cura adhibita: abſcedit enim ſuperne ſuperficies, ſaniémq; fundit, & ſua ſponte pili exoriuntur. Aliud, ſpumę nitri partes duæ, ſalis ammoniaci pars, ea uſta tere, & aceto quàm acerrimo maceratis, donec ſordis cœperint craſſamentum, utere: atque antea leuiter alopecia abraſa, vt locus denſetur, & cruētus modicè euadat, eo caput inunge, ac perfrica donec combiberit, & medicamētum quod antea inunxeris in altum penetrauerit: deinde quieſcere permittimus in proximam aurorã, eóque tum ſub ueſperam, ac tertio quartóque die, repetito, magnam inuenimus factam eſſe immutationem. ſiſtitur enim ipſum vlcus depaſcens, pilíque vellicati ac ui vulſi obnituntur, neq; ſe euelli patiuntur: poſthæc, inſequenti die aceto refricãtes, ſinimus quieſcere in crepuſculũ, eóq; peracto cataplaſma imponimus, donec puſtulæ oboriantur, cutíſque ſumma exulcerentur. Puſtulis adhæc ſcalpello diſruptis, ubi biduo profluxerit humor qui ab vlceribus emanat, denuò eodẽ vtimur linimento, abſtinentes à locis ulceratis, eóſque tranſilientes. Sanos autem abradimus, & modicè refricamus, in ſeptimũ aut octauum vſque diem, quo tempore non amplius ab extremis alopeciæ tenues lanuginoſóſque pilos, ut antea, ſed robuſtiores prodire conſpicimus, alióſque deinde paulatim, ſemper è locis glabris emergere, rurſuſque tenues & imbecilles deficere. Simile

enim quiddam hîc accidit, quod iis qui exulcerati ſunt. Siquidem in vlceribus, cicatrix ab extremo ſuum ſumit initium, atque ita extremas mediásq; partes vlceris abſoluit: ſic in alopecia partes quæ loco pilis obſito adiacent, primùm robuſtiores fiunt, & crebreſcunt: mediæ verò poſtremò omniũ pilos progignũt, Proinde cum ita curatio procedit, nihil opus eſt aliis prçterea medicamentis, ſed eo longiore tempore vſi ſumus, & placide ceſsit affectus, vbi omnino nulla permagna eſſet nuditas. Interea tẽporis perpetuò ſcalpello abradimus, atque interdũ cuſpide acus cutem ferientes, è puncturis modicũ cruorem elicimus. Quòd ſi pili ſerius exoriũtur, ad ſubſcriptas facultates profugimus. herinacei terreſtris capite aut cute exuſta tritáque in læuorem redige, & melle ſubigens vtere. Aut hippocãpum marinũ, & nitri pauxillum vnà cõburens, adipémque anſerinum cõmiſcens, illine, ſimul atque locum antea nitro abſterſeris. Aliud, pumice rubificatorio antea abſtergito, & loco præfomentato, thapſiæ ſuccũ illinito, deinde cerato roſaceo vtitor. Aut arundinis foliorũ & radicis vſtorum, adiãti, adipis urſini, picis liquidæ, pilorum caprarum vſtorum, cedriæ, omnium par pondus accipe, liquidáque cum aridis committe, dehinc illine, neque abradens, neque antea extergens. Aut fici folia cum aceto, donec lanugo prodierit affrica, & herbæ quæ ſtœbe nuncupatur, ſuccum illine. Aut ranas albas exure, & pici liquidæ tepidæ inſper-

ge & illine, neque præradens, neque præfricans. Aut ſpumæ nitri drachmæ quatuor, ſtercoris muris, corticis arundinis vſtæ, vtriuſque drachmas duas pice liquida excipe, & ſplenium forma, & loco antea abraſo nitróque præparato impone, neque ante biduum vel triduum auferto. Ad eos qui præter ætatem calueſcunt: pericalamitidis, hoc eſt arundinis cum cortice, vel lemniſtri, quod etiam adarcium uocatur, eo quod arundinibus adnaſcatur, drachma, myropiſſoceri, hoc eſt picis & ceræ cum laurino, aut lentiſcino, aut cedrino liquefactis, barbæ hircinæ ſordis, & pilorum, hoc eſt ladani, eo quòd in hircorum caprarúmque barbis aliquibus in locis reperiatur, ſingulorum ſelibra: adipis infantis informis, hoc eſt vrſini libra: foliorum Dionyſiacorum tenellorum ſucci, hoc eſt vitis: ladonidis foliorum tenerorum, hoc eſt lauri, ſucci callicereos, quod eſt fœnugræci, ſucci herbæ verbenacę, ſucci foliorū arundinis, ſingulorum cyathi tres: cynomori hoc eſt rubi caninę, herinaceorū marinorum crematorum, vtriuſque vnciæ duæ, acanthionis terreſtris cutē vſtā, hoc eſt herinacei terreſtris: hæc omnia in plūbeo mortario pluribus diebus in læuorē redigere oportet, vt omnia lęuigata probè vniantur, atque etiā à mortario quippiā deterſum accedat, vtere, locū antea crudo linteo perfricans, deinde autē cum althææ coæqualis radice detergens, illine. Hoc, inquit Galenus, medicamentum reperit Claudianus ſodalis eius,

ſcriptum in libello ex mēbranis contexto, eo qui illo fuerat vſus, vita defuncto: multi autem faciebat eius poſſeſsionem, propterea quòd quoſdam calueſcere iam incipiētes eo curatos cōſpexiſſet, ita vt neque ulterius caluities progrederetur, ipſéque denudatus locus pilis denſius redderetur. at verò nos ipſum ænigmaticè conſcriptum, planius, quo ad eius fieri potuit, explicauimus. Aliud, Adipis taurini inſolati librā, adarces uncias duas, ſucci thapſiæ unciam, myrrhæ bonę vnciā, polytrichi libræ dimidium, callitrichi libræ dimidium, membri aſinini librā, ſplenis aſinini librā, ladani tantundem. Ladanum uino modico madefactum conterito admixto adipe: deinde membrum aſininum aſſum radito, donec abſumptum fuerit: ſplenem uerò cum polytricho & callitricho in olla noua torrefacito, & contuſis quę cōtundi debent ac cribratis, gleucino aut ſabino oleo excipito, & ante balneum caput pectens vtitor. Patet autem, quòd eadem medicamenta ad menti quoque pilos non enaſcentes accommodantur. Aliud, fœnugræci ſextarios quatuor, ſeminis lini ſextarios duos, ladani beſſem, ſucci acaciæ ſelibram, foliorum malabathri ſeſquuncem, gallas numero uiginti, vnguis aromatici, bdellij, ſingulorum ſextātem, myrti tuſi ſextarium, bryj (alij ſplagni aromatici) quadrantem, iridis ſextantem, arundinis Syriacæ ſextantem & vnciæ dimidium. Contundito & in uaſe aſſeruato, deinde permiſtū uino Italico odorato vt liquidum fiat,

& carbonib⁹ impoſitum, rudicula agitato, donec ſemel bulliat, ſedulò cauens ne vratur. Deinde illines & irrigabis medicamento, ſenſimq́ue in ſolio ſedenti affricabis, ut moris tui eſt, & caput fotum ablues. Poſthęc, herbam etiam pedicularem per ſe tuſam ac cribratã, poſt quartum uſus diem medicamẽto cõmiſcebis, ſimilitérque decoctum eodem modo illines, id proſpiciens ne in oculos defluat. Vnguento autem à balneo vteris huiuſmodi, olei myrtini libra, ladani triente. Minimè fallax & certa eſt eius facultas. Porrò duo quæ ſubſequuntur medicamenta, admirãda ſunt, quæ ex verbis tradentis ita ſe habẽt: Ad alopecias, caluitia, pilorum raritatem ægrè curabilem in mento, in ſuperciliis: pilorum ouis vnciam, radicis arundinis ſelibram, filicis cum radice ſeſquũcem, caſtanearum hiſpidi corticis quadrantem, lanarum ſuccidarum ſeſquuncem, capita muſcarum numero triginta, muſcas quinque ſine capitibus, omnia in nouam ollam indita, furno imponito, deinde cinerem ipſorum terito: habeas autem in vino Aminæo prius trita ladani unciam, myrrhę vnciam, olei uetuſti ſextantem, cedrini unciã, fœniculi uncias duas, poſthæc inſperſis aridis excipe: vbi autem antea alopeciam linteo perfricueris, & leuiter uellicaueris aut allio, aut ſcylla, uel foliis ficulneis ſcalpſeris, ſenſim affricans medicamẽtum illine. Atque ubi ablueris, ualide linteo exiccans, inſequentibus diebus idem obito, & ad duos uſque menſes inungẽdo progreditor: quòd

ſi amplius perſeueraueris, caluitiem quoq; perſanabis. Cæterùm fluentium pilorum affectus, à prędictis generibus differt, quare neque eundem cum alopeciis ſcopum obtinet: ſiquidem in alopeciis propoſitus ſcop⁹ eſt cacochymiā exhaurire, hîc verò capitis habitus eſt roborādus, efficiendúmque vt probus humor adſit, cutíque quod ad raritatem denſitatémque ſpectat, mediocritas reſtituatur: quocirca humectātibus medicamentis, aliquid quoque quod aſtringendi vi polleat admiſcendum eſt, cuiuſmodi eſt ladanum, quod in ſe vtrunque quod ad hoc ſymptoma idoneum eſt obtinet, nempe commoderatum calorem cum aſtrictione ei proportione reſpōdente: quocirca oleo commiſtum vt illini poſsit, fluentium pilorum ſiſtit ſymptoma. Liquet autem quòd capitis frictio, vſum medicamenti præcedere debet, & ſi denſi ſunt capilli, auferendi: quinimmo, ſi anni tempus patitur, omnino ſunt tollendi. nanque poſt peractas frictiones inunctionésque, cutis robuſta calidáque erit, habebítque denſitatis commoderationem natiuam. Solet hic capillorū morbus ſæpenumero ægritudinibus ſuccedere, raróque citra morbum accidere, ac potius ratione victus, quæ à morbo ſe recreantibus competit, aut ſanitatem tuetur opus habet, ſæpéque citra medicamentorum opem, integrè eueſtigio perſanatur. Ne capilli capitis defluant, ladanum vino auſtero maceratum læuigato, oleum myrtinum vinúmque viciſsim affundens, quo mellis acqui-

rat craſsitudinem, eóque caput antè & poſt balneum illinito. prçſtat etiam polytrichi, quod nõnulli adiantum appellant, dimidium ad ladanum portione adijcere, & cũ myrtino nardinóve vti.

Aliud, ad gignendum capillos in capite: arundinum tenerarum radices tuſas exuccato, & muſcas in pulticula torrefacito, adipémq; vrſinum & oleum cedrinum ſigillatim terito, atque ſimul cõmiſta exhibeto ad illinendum, ac quo odorem retundas, vinum dulce ammiſceto. Aliud, ad capillos ex morbo defluos, braſsicam aridam tritã ex aqua impone, aut loti radicem eodem modo, aut anemones florem tritum cum oleo illine, aut verbenacam rectam vnà cum radicibus exiccatam & tritam cribrato: deinde, affuſo oleo vt ſtrigmentitiam habeat craſsitudinem, inungito.

Aliud, baccarũ myrti, ſeminis apij, ſeminis betæ, myrti ſurculorum, ſingulorúm ſextulam, ladani ſextulæ dimidium, adianti tantundẽ, vini nigri ſextarios ſex: coque donec omnino diſſoluãtur, cúmque ad tertias excocta fuerint, olei aut alterius hedyſmatis ſextarios duos adiice, rurſúsque coque: vbi autem bis térve ebullierit, liquore expreſſo, & ſedulò per ſaccum excolato, in hydria repone. Vſu verò expetente, eo omnino ſuccuſſo vtitor, inunctis ex eo bis in die capillis. Aliud, ſeminis apij, ſeminis betæ, callitrichi, ladani, thuris, ſingulorũ ſextans, nuces iuglãdes numero quindecim, corticis nucis pineæ libra, omnia in nouam ollã coniecta, & oſculo argillo obturato,

in balnei fornace aſſato, deinde exempta terito, & adiecta adipis vrſini libra, ſubactáque in pyxide ilignea recondito. Vſus uerò tempore medicamenti quod ſatis eſt accipito, & quod lubet hedyſmate conquaſſato, & caput bis interdiu illinito. Quidam capite deraſo, medicamentum inungunt, ſolo adipe vrſino ſubactum. Aliud, ualet & ad caluitium: leporum vẽtres ſex in uaſe teſtaceo torreto, adhæc baccarum, virgultorúmque myrti, ſucci acaciæ, adianti ſingulorum quadrantem, toſta, tritáque per cribellum excernito, iniecta adipis vrſini libra, & uitulæ marinæ tantundem, ac emollito & in pyxidem plumbeam conijcito: cúmq; vſus exigit, ſume medicamẽti quantum ſufficit, & quo uoles hedyſmate ſubigito. Cęterùm quia nonnulli canos dedecori probróque ac ſenio eſſe ducunt, nolúntque tales uideri, etſi pręſtaret nullam eorum haberi rationem, attamen ne, ſi quãdo eiuſmodi poſtulant, atque inſtant, ignorare videamur, qua ratione capilli nigri, aut flaui, aut criſpi reddantur, eatenus meminiſſe oportet, ne ſtupidos offendamus ſi eiuſmodi prætermitterentur. Quæ capillos denigrant hæc ſunt, Capparis radices cum lacte muliebri, aut aſinino uſq; ad tertias coctas noctu cataplaſmatis in morem imponito, aut lotio canino ad quinque dies adſeruato abſtergito, aut ilicis corticem coquito donec mollis euadat, atque eam pro cataplaſmate inducito, aqua uerò detergeto, aut argenti ſpumam, cimoliam, alumẽ liquidum

æquis

æquis portionibus commiſceto, eóque capillos exiccatos noctu illinito, & betæ folia ſupernè illigato: aut ſalignę corticis ſuccum cum oleo affricato. ſummè enim denigrat. Aliud, barbam denigrans, ſuber nō maceratum, & plumbū vſtum cum betæ crudæ ſucco mellis ſpiſsitudine illita, vſque ad prandium ſinito, deinde eluito: aut ferri retrimētum & plumbum in aceto cocta, vſque ad tertias, citra oleum illinito. Rufos porrò red dūt lupini crudi cum aqua & nitro illiti. Criſpos verò capillos facies, ſi ſpuma ſalis cū myrrha deterſeris: aut ſucco carpaſi illine, erúntque criſpi & nigri, aut myrti baccis & betæ ſemine æquali pondere cum oleo tritis vtere: aut haſtulæ regiæ radicem cum mero illine: aut lupinorum cortices & nitri parum in aqua macerato diebus quatuor, ac vtitor. Cæterùm quemadmodum medicamentorum capillos augentium vſus alius ad medicū ſpectat, alius ad eum qui de ornatu pertractat: ita & eorum qui capillos vitiant & corrumpunt. nonnunquam enim illis quoque vtendi offertur occaſio, iuxta triplicem eorum differentiam. dico triplicem, quoniam alia peculiari nomine appellantur, depilatoria, Græcè verò ψίλωθρα, alia capillos attenuantia, & quædam penitus tollentia. Atque horum quidē quæ poſtremo loco recenſui, vſus periculoſus eſt: ſiquidem non modo iis illitæ corporis partes depiles in poſterum prorſus redduntur, verùm caput quoque & mentum, & ſupercilia, ac cilia pilis denudan-

tur. Reliqua verò duo periculo vacant: nam pilos decutientia, quæ priuatim dixi ψίλωθρα & depilatoria appellari, in quotidiano vſu verſantur mulierculis propè omnibus & viris quibuſdam. Quæ autem tenues reddunt capillos, ac minores, accōmodata ſunt iis quibus duri, multi, magni craſsíque ſunt, atq; idcirco à ſuillis parum differunt. Proinde quædam ex his erodentem vim obtinent, alia adurentem, cuiuſmodi eſt lixiuiū quod ſtillatitium nominatur, & liquidum eſt: atque ex metallicis, auripigmentum, & ſandaracha, & calx, quam nonnulli ſolum ἄσβεστον, noſtri viuam appellitant. Præferuntur quæ erodente facultate prædita ſunt, quia vſu innocua ſunt: nam quæ vrentem vim poſsident, ſi nonnihil in loco negliguntur, vrentia in cute puſtulas vlceráque excitant: veruntamen eorum vſtionis vehementiam, imbecilliorum medicamentorum commiſtio refringit ac retundit. Pſilothrum capillorum, calcis non extinctę partes duas, auripigmenti partem, in mortarium plumbeum proiecta, aqua aut priſſanæ ſucco affuſo terito, atque vbi nigra reddentur, calefacta illinere iubeto, atque id in balneo. Aliud, Paridis ſaltatoris, e veſtigio pilos aufert: ſandarachæ & calcis viuę æquas partes terito, & in aqua diligēter coquito, cúmq; agere cœperit, auferto; & vtitor: id autem cognoſces, ſi in pſilothrum penna demiſſa ſtatim glabra fiat. Aliud, amyli, auripigmenti, vtriuſque vnciam, calcis nō extinctę ſeſquunciā, tuſa cribra-

táque repone, atque vt dictũ fuit, vtere. Aliud, lixiuij, calcis viuæ, pumicis cremati, cimoliæ, auripigmenti, ſingulorum pares portiones: vtere vt iam dictum fuit. Cæterùm eorum vſus præſtantior eſt, quemadmodum hac quoque tempeſtate mulieres vtuntur, quæ corpus illinunt, ac deinde in tepidã balnei domum ingreſſæ, ſimul atque ſudare cœperint, ſtrigili medicamentum ab aliqua corporis parte detrahunt: adhæc, ſi vnà quoq; pilos auferri ſenſerint, reliquũ totũ corpus abluũt. Cæterùm componunt etiam medicamenta, vt id quoque non ignores, quæ pilos diſperdant, ex lepore marino, iecinore thunni putrefacto, & cedria, & ranarũ earum quæ inter arundines degũt, ſanie, & teſtudinis marinæ cruore, lacryma vitis albæ ſimilitérq; bryoniæ, ac oleo quod inſulſum nũcupatur, ex marinis item ſcolopẽdris, vrticáq; marina, & marinis ſtellis, admiſta iis nitri, amurcę, cędriæq; parte. Quinetiã alia ex herinaceis & ſalamãdra his validiora cõficiunt, oleo percoquẽtes: quibus etiam alcyonia, ſandaracham, & id genus alia commiſcent. Iam vero pilos attenuantia, quæ etiam ῥυπτικὰ, hoc eſt ſordes extergentia, appellamus, differunt inter ſe maioris minoríſque ratione. Proinde ea quæ ex hordeo, fabis, eruo item, aphronitro, & nitro cõſtant iam omnibus ſunt familiaria, quippe quibus ad ſordium detractionem vtuntur: aſsiduus autem eorum vſus, ſtatim pilos quoque attenuat. Porrò quæ valentiorem vim extergentem obtinent, iis quibus duri

magníque pili ſunt, cōmodè adaptantur: eiuſmodi autem ſunt, nitrum vſtum, & nitri ſpuma, ipſumque aphronitrum ſpumoſum. Sunt in continuo vſu vaſa quoque Alexandreotica, quę *καλαΐνα* appellantur, contuſa nimirum & tenui cribro excreta. Ego, inquit Galenus, & fictilium, clibaníque teſtas, & pumicem non vſtum, & vſtum pauperib⁹ indicaui. Qui haud procul à mari degit, is facile & gratis habere etiam poteſt, buccinarum, purpurarúmque, atque id genus teſtas, eásque vrere. Sæpiæ uerò teſta etiam citra vſtionem valet, alcyoniúmq; & lanaria herba, adhæc, veratrum, bryoniæ radix, itémque dracūculi, ariſtolochia & canchry, panacísque radix, atq; eiuſmodi alia. Quòd ſi odorata efficere uoles, cyperum, & melilotum, iuncíque odorati florem, & roſas, necnon iridem & apiaſtrum, nardum item Indicam ac Celticam, amomúmque & thus, crocum, coſtum, & hedychroum admiſcebis. Smegma totius corporis, Butæ inuentum: ollam nouam capito quæ operculum habeat, in eámque conijce glebas cimoliæ, poſt hęc mala cotonea recētia, deinde cimoliam, rurſus cotonea, atque ita donec eam impleueris facito. Olla deinde operculata mala marceſcere ſinito, vſu uerò expetente, quod ſatis eſt ſumito, & terito. Monet autem eo vtendum eſſe poſt pſilothri impoſitionē. Aliud, roſas quæ in vmbra per diem contabuerunt in vaſe figulino compone, itémque glebas cimoliæ eo quo dictum fuit modo, vt roſæ ſubſternan

tur: & rurſus inter glebas interponantur: deinde operculo impoſito ſinito combibere: vſus eſt qui iam fuit indicatus. Quæ vocatur porrigo & furfures à prauis ſeroſiſque humoribus ortū ducunt, quos diſcutientibus extergentibúſque medicamentis explodere oportet, vniuerſo antea pręparato corpore, ſi prauis humorib⁹ videbitur refertum, ídque cibis boni ſucci & minimè excremētitiis, quinetiam, ſi res poſtulabit, medicamentis purgatoriis: ſiquidem eius vbique te meminiſſe uelim, etiamſi interdum inter commentandum prætermiſſum fuerit. ſunt qui prædictis medicamentis, aſtringentium quippiam admiſcuerūt, robur affectæ regioni addere cupientes, ne ſeroſos humores eo confluentes facile admittat, ſed renitatur repellátque. Itaque quibus furfures caput occuparunt, admiſce fœnugræco & betæ ſucco cum nitro cimoliam, & felle bubulo aut ſuillo & aceto ſubactā illine, deinde poſt horæ ſpatium eluas, oblináſque atramentum ſutorium, & nitrum cum oleo trita: aut myrobalanū farinámque fabaceam æquali pondere in læuorem redacta, coquito & affricato: aut amygdalas amaras detracto cortice cum aqua vel aceto affrica, & ubi capilli exaruerint calida ablue. aut maluam ſylueſtrem aqua marina excoctam, donec quinta pars ſuperſit, terito atque affricato. Aut nitri ſpumam, & atramentum ſutorium æquis portionibus cum vino ter aut quater in menſe affrica. hoc adeo efficax, vt in poſterum gigni

non permittat. Aut vini fæce roſaceíve, aut pumice & nitro æquali pōdere cum lupinis affrica. Aut cimolia cum lupinorū cremore. Aut nitro aſſo, & bulbo: his citra ſalem læuigatis vtere. Aut picis liquidæ ſero illito alumen inſperge. Pediculorum generatio quibuſdā contingit cōfertim in capite ex humoribus quamplurimis & calidis, non tamen eo caliditatis progreſsi, quo acres feroſique perueniūt. Ex quo liquet, pediculationis affectū in profunda cute oboriri, vbi hæc animalia gigni poſſunt: nō autē in ſuperficie, in qua porriginē conſiſtere diximus. Itaque neceſſe eſt, vt eorum medicamenta ſint exiccandi vi prædita, quæ vniuerſum humorē ex alto trahere euacuaréque queant, ídque efficacius, q̃ ea quæ furfuribus accōmodantur. Adijciam autem ex iis pauca quædam exempli gratia: herbæ pedicularis partes duas, ſandarachæ & nitri ſingulorum partē, cum aceto & oleo caput inunge. Aut rhoën culinarium cum oleo tritū illine. Aut acuti rumicis radicem cum oleo. Aut veratrū album, & herbā pedicularem, & nitrū æquali portione cum oleo in balneo adhibe. Aut cum aqua marina, aut muria meraca & aceto perfunde. Quòd ſi glabrum caput fuerit, herbam pedicularem cum aceto & oleo pro cataplaſmate imponito. Manās vlcus, quod ἀχὼρ nuncupatur Græcis, in capitis cute oboritur, & perquàm exiguis foraminibus tenuē humorem fundētibus, modicè viſcoſum, pertunditur. Proximè ad id ſpecie accedit alia cutis af-

fectio, quam fauum & Græci κηρίον nominant, ſed maiora habet foramina, quæ humorem melli adſimilem contineant. Gignitur ex humore mixto, qui partim tenuem ſeroſumque ac mordacem, partim craſſum in ſe habeat ſuccum. Itaque qui tenuis eſt, vtpote mordax, primùm ſcalpere cogit: temporis uerò longinquitate, poſt ſcalpturã tumor increſcit, & perforatur. Quare perſpicuũ euadit, euacuandos eſſe humores qui affectum cõmittunt. Quòd ſi quid etiamnum adfluit, impediendus eſt affluxus, tum capitis euacuatione, tum qui hanc præcedere debet totius purgatione, quemadmodum de alopeciis antea diximus. Cõpetunt autem, ob craſsitiem & lentorem humoris ipſum gignentis, ea quæ incidunt, & facultate ſua neceſſariò diſcutiũt. Habet autẽ acetum, quod in incidentium ordine recenſetur, egregiũ quippiã, quòd præterquam quòd diſcutiat, reprimat repellátque influxum, vtpote ſubſtantia ſua modicè calidum, & plurimum habens frigoris, ídque tenuium partiũ. Sit igitur acetũ inſigniter acre, nullã penitus præ ſe ferens vini qualitatem: quo modo hæc, modo illa metallica medicamẽta imbues, & achorib⁹ medeberis. Cæterùm ab imbecillioribus eſt inchoandum, potiſsimum ſi dolor fuerit cõiunctus. Ad hoc igitur idonea eſt cimolia, & Cretica Samiáque terra, & pompholyx aut ſpodium, argentíque ſpuma & cadmia. Patet autem, quòd antea abraſis capillis id perages. Quòd ſi his vitium non ceſſerit, medicamentum

ſiccum ex charta aceto imbutum illine. Quòd ſi acrius id tibi viſum fuerit, eius vires exolue, admixta argenti ſpuma. Inquit autē Galenus, quòd cum aliquando ruri degeret, neque medicamentum quod ex charta conſtat, ei ad manum eſſet, ſe arrepta charta ac exuſta, acetóque diluta locū affectum illeuiſſe, hominémque ita ſanaſſe: feret autem medicamenti vim, ſi alioqui durā habuerit carnē. Quòd ſi quando in vlcus manans phlegmonoſum, doléńsque incideris, dólor primùm liquido medicamento leniendus eſt, quod emolliendi coquendíque facultatem habeat, & morſus ſit expers, cuiuſmodi eſt quod πάρυγρον nominatur. Conueniunt & ea quæ ad ſedes dolentes ob ulcus aut rupturam idonea ſunt, de quib9 ſuo loco dicetur, veluti & ea quæ cancros mitigant. Ad manantia vlcera bryonia cum melle utitor, aut lente cum melle, aut pinus cortice cum cerato, aut cadmia cum oleo veteri illita, aut cinnabarim ſimiliter in læuorem redige, & cataplaſmatis more impone, admiſtis ei myrti baccis, aut hordeo vſto, aut oſtreis crematis, horū ſingula cum oleo veteri adhibe, aut betæ decocto cum pauxilla cimolia, aut uini fæce cum aceto uetuſto vtitor, aut ficuum agreſtiū decocto foueto, aut chalcitide cum myrto, aut felle ſuillo liquido illinito. Ex his quæ mediocrem obtinent facultatem, moderatioribus achoribus ſuccurrunt: quæ uerò validiorem, eos quoque qui ex craſsis admodū lentíſque humoribus nati ſunt, & ita cuti impacti,

vt ægrè elui queant, euacuare poſſunt. Aliud, terræ cimoliæ, ſulphuris ignē non experti æquas portiones cum aceto terito, & in balneo affricato. Aliud, argenti ſpumæ drachm. octo, tenellorum rutæ foliorum drachm. quinque, olei roſacei aut myrtei drach. octo, aceti heminæ quatuor, his tritis caput illine: hoc ſatis multa experientia nobis fuit comprobatum. Aliud, ad achoras recentes, gluten fabrile aqua incoctum illine, aut ficus virgulta, teneriorá ve folia trita cū aqua cataplaſmatis inſtar impone. Quòd ſi vetuſti fuerint, cum aceto terito. Aut internam partem nucum amararum in tepidam aquam coniectam, ac decorticatam, cum aqua terito, & ad cerati craſsitudinem redactam capiti antea abraſo imponito: in diuturnioribus uerò, cum aceto diſſoluito. Aliud, ſmegma ad achoras, porriginē, aſperitudinem, & ſcabiem: terrę cimoliæ, nitri rubri, ſingulorum libra, myrobalani retrimenti ſelibra, myrrhæ uncia, piperis albi, & iridis tantundem, nardi Celticæ, caſiæ, coſti, ſingulorū drach. quatuor: tuſa, cribratáque repone: vſus eius eſt in balneo. Ad pſydracia, achoras, puſtulas vlceroſas quas nuncupant ἑλκύδρια, capitíſque exanthemata, idoneum. Victus ratione & purgatione tum corporis, tum capitis vti conuenit, catapotiis ex aloë, colocynthide, & ſcammonio, ſucco braſsicę exceptis, poſthæc ad partialem curationem accedendum eſt, ceu dictum fuit. Egregiè item diſcutit lilij radix affricta, & thus cum vino

aut aqua, & lupinorum amarorum decoctū, thus ex aceto, malicoria cum laurino: aut anchuſę radices vſtas, tritáſque cum oleo ad ſordium vſque craſſamentum, penna illine, & iuuabis, ſed quæ capitis cutem infeſtāt vitia hæc ſunt, itaque ſunt curanda.

DE CAPITIS INTERNIS vitijs, Caput 2.

PORRO quia dum recenſemus quæ foris imponuntur, commentatio eas quoque affectiones attigit, quæ intus latēt (quippe quòd quæ extra adhibentur, interdum in altum penetrant) age ea annectamus quæ exterius data iis quibus ob quanuis affectionem caput dolet, opitulātur, ne laborantibus partibus externum etiam auxilium deeſſe videatur, etſi morbus interim intus infeſtet. Quinetiā hoc in reliquis corporis partibus faciemus, ſatius eſſe rati eandem rem nonnunquā repetere, quàm ſi id crimen euitare vellemus, multa quę tradi debebant, prętermittere: quoniā itaque vitia capitis ex intēperie antea explicata fuerunt, quóq; modo ea ſint dignoſcēda, & qua victus ratione emendāda per ea quę intro aſſumuntur, reliquum eſt vt pauca quædā addamus, quæ exterius applicātur. Igitur ſi capitis dolor ex ſolis ardore enatus fuerit, caput aſsiduè roſaceo perfunde, & lanei pāni partem roſaceo imbutam impone, aut eodē modo vnguēto melino vtere, aut portulacę folia minutim ſecta, tum per

ſe, tum cum farina tenella cataplaſmatis modo adhibe, ſimilitérque ſolanum: aut ſeſamũ tritum, cui roſaceum ſtillatim affuſum fuerit imponito. Quod ſi ob refrigerationem caput vexetur, poſt reliquã quæ tradita fuit diętã, caput irino vnguẽto perfunde, ac linteis laneíſque pannis eo intinctis vtere, ſimilitérque vnguento laurino. Liguſtrum quoq; tunde, & adipe anſerino permixtũ, capiti inunge. Prodeſt & ſpongijs calida imbutis ac expreſsis fouere, & maximè ſi in ea lauri tenella folia, aut amaraci, aut cyperi fuerint decocta. Cæterùm in antiquioribus capitis doloribus, caput neceſſe eſt abradere: aut cute tenus tondere, atque ita quàm breuiſsimos habenti capillos medicamẽta adhibere liquida, vel quę emplaſtri aut cerati formã obtineant: eſt autem eorum multiplex materia, quæ magis minúſque refrigerent, aut calfaciant, & quæ progrediente commentatione doceberis. Subnectam verò vnum atque alterum exempli loco. Si itaque calfacere eſt animus, cape euphorbij vnciam, ceræ quadrantem, olei libram: hæc liquefacta iungito. Sin contrà cupis refrigerare, ſume oleum roſaceum ac violaceum, & ceram albam: ea ad cerati craſsitudinem redacta, aceto vel aqua, aut ſtillatitio roſarum liquore elue tantiſper dum ceratum eorum qualitatem imbibat. Porrò tu ab hoc veluti rudimento, alia calefacientia aut refrigerantia conficere poteris medicamenta. Quibus ob ebrietatem caput dolet, aqua calida prius ebibita,

eos vomere præſtat, poſthæc, aluum quoq; eluere: abſtinere ab omni calidiori flatulétóque edulio oportet. Quòd ſi poſt coctionem etiamnum doluerit, refrigerantia reprimentiáque ſuper caput danda, cuiuſmodi eſt roſaceum per ſe, & cum aceto, aut hederę braſsicæ've ſucco. Quin ipſa quoque braſsicæ folia, calida madefacta, capitíq; impoſita & alligata, peculiari quadam naturę dote crapulæ aduerſantur. Porrò iis quibus ob vitioſum aliquem ſuccum in ventriculo collectum caput dolet, ſatius eſt primùm cauſſas præſcindere, tum leuibus boníque ſucci cibis, tum medicamentis quæ ſtomachum ventrémque abſtergāt: inter quæ omnium eſt præſtātiſsimum, quod ex aloë cōficitur, cuius antea quoque meminimus, poſthæc capiti per ea quę foris applicantur, conſulēdum, quòd ipſum ab vaporibus, qui inde exhalant, vnà etiam afficiatur. Ei autem cūcta quæ tenuium ſunt partium, & diſcutiendi cōcoquendíque vi prædita ſunt, opem ferre putātur: cuiuſmodi ſunt amygdalæ amaræ decorticatæ & tritæ, quæ cum aceto ac oleo maceratę, & ad cerati craſsitudinem redactę, per linteum fronti imponuntur. Aut mentā ſylueſtrem, amygdalas amaras, iridem, æquali portione cum aceto & roſaceo infunde, aut muſcerdam cum aceto itidem ac roſaceo. Aliud, rutæ folia, mentę, peucedani, iridis, ſingulorum drachm. duas, ſeminis ocimi drachm. octo, ſeminis papaueris nigri drach. quatuor, poſcę ſextarium, coque ad dimidias, de-

inde expreſſo humore, roſaceo adſperſo diſſeca, eóque aſsiduè caput irriga. Aliud, ad eos qui inueterato capitis dolore tenentur. Irini vnguenti expreſsionis, peucedani, caſtorij, ſingulorum partem, baccarum lauri, ſeminis viticis, roſarum ſiccarum, ſingulorum partes duas, rutæ, virgultorum foliorum partes quatuor: aceto diſſoluta excipe cerato quod ex roſaceo cōſtat, deinde linteo emplaſtri more inducta capiti abraſis antea capillis impone, faſciáque obligatum in ſequentē diem ſerua, & rurſum impone. Si qui ob bilem in ſtomacho coaceruatam ac immerſam, capite dolét, ea per victum ac purgatoria illi rei idonea, ſublata à dolore eueſtigio liberantur. Cæterùm de horū curatione, iam ante quæ neceſſaria ſunt docuimus. Porrò in κεφαλαία vocata, quæ vetuſtus eſt & qui ægrè ſolui poteſt capitis dolor, alia cura eſt certandum, veluti diximus: verùm capiti exterius proſpicies, ſiquando vſus poſtulat ea quæ reuellendi vim obtinent, per repellentes irrigationes. Quinetiam poſt totius corporis vacuationem, iam iis quæ caput quoque inanire valent, ac deinde roborare vtendum eſt. Repellunt quidem oleum omphacinum roſaceúmque tum per ſe, tum cum aceto: & quæ ex capitibus papauerum, oleæque ramulis, ac hederæ corymbis, & menta parantur. ſed ſi plenitudo frigidior fuerit ac crudiuſcula, remedia ſunt tepida applicanda: contrà, ſi calidior ac bilioſior, calida. Diſcutiunt oleum dulciſsimū, & magis vetuſtum, ac Sicyo-

nium. Quòd ſi humorum plenitudo fuerit craſſior, ſpondylium, aut ſerpillũ oleo incoctum, vel pulegij coma, aut nepeta, vel menta eã euacuare valent, atq; hæc eadẽ robur parti cõciliant: quare pſis etiam quouſque planè corrobarata fuerit, vti licet. Verùm præ cæteris diſcutit prorſusque roborat verbenaca recta, & potiſsimum viridis: quin & ſicca vnà cum radicibus in oleo excocta prodeſt: ita nanq; omni capitis dolori, quẽ craſſorũ humorũ putredo genuit, medeberis. In primis quoq; proſunt aſelli, qui ſub hydriis ſtabulantur, oleo incocti. Cæterùm quod neceſſarius hîc ſit eorũ quæ mandendo pituitam educunt, (ἀποφλεγματισμοὺς Græci nuncupãt) & quę in nares indũtur, ἔῤῥινα dicta, vſus, iam antea dictũ fuit, perſcriptáque materia, ex qua concinnari poſsint, quare inde ea quæ opportuna ſunt colligere oportet. Porrò ἡμικρανία, ijſdem doloribus quibus cephalæa caput inuadit, eaſdémque habet ſuæ originis cauſſas: ſed in eo diſsidet, quòd cephalæa totum caput, hemicrania verò ſolam dimidiam eius partem quæcunque tandem ea fuerit, dextra nimirum vel ſiniſtra, dolore infeſtet. Eadem quoque qua cephalæa curatur victus ratione. Paſtillus ad capitis dolorem mirè efficax, bis térve à temporibus in tempora illitus: capit croci drachmas quindecim, atramenti ſutorij drachmam, aluminis ſciſsilis vncias tredecim, myrrhæ, opij, omphacij, ſingulorum drach. tres, chalcitis vſtę drach. tres, gũmi drach.

decē & octo, omnibus contritis affunde vini auſteri quod ſatis eſt, ac poſt hęc in hemicraniis, in dimidia capitis affecta parte, in totius verò doloribus, in tota fronte, poſca diſſolutus imponitur. Aliud, continet ſcāmonij drach. ſex, croci drach. duas, comę hederę drach. ſex, ſulphuris ignē nō experti drach. quatuor, ſeminis aniſi drach. octo ſeminis apij totidē: diligenter trita ocimi ſucco in paſtillos cogito, hoc copioſiori roſaceo diſſolutum, fit capitis irrigatio, quæ lethargicos iuuet. Ad eadē, ac præterea tenebricoſam vertiginē valet, peucedani radicis drach. quatuor, iridis drac. duæ, violarū, acori, ſingulorum drach. ſpondylij drach. quatuor, piperis, caſtorij, ſingulorū drach. duæ & ſemis, ſerpilli drachm. quatuor & ſemis, baccæ lauri numero 45. rutæ viridis drach. octo, mētę viridis drach. quatuor, opij drach. hæc aceto excepta in paſtillos efforma. Vſu verò expetēte oxyrhodino diſſolue, & illine, quinetiā cerato quod roſaceo conſtat, exceptū, ceu malagma imponitur. Adhæc, euphorbij pars vna, cum tribus ceræ partib9, & duodecim, olei valet ad hemicraniam, ſi eo dimidia frontis pars vnà cū muſculo tēporali illinatur: nam id ſæpenumero vel ſemel illitū ante balnei ingreſſum, repēte affectionē curauit, vt poſt balneū ægri in ſanitatē ſint reſtituti. Iuuat præterea eos, oleū quoque calidū in aurem inſtillatum, ſi in olei librā euphorbij exiguū inijciatur. Cęterùm vbi ſuſpicio fuerit, hemicraniam à calidis vaporibus aut humoribus ortam

eſſe, non eſt hoc medicamentum accerſendum.

DE AVRIVM AFFECTIBVS, & parotidibus, Caput 3.

PORRO cum variis de cauſsis dolor aures exercere ſoleat, ſi eum ex refrigeratione natum ſuſpicamur, cæpe exculptum oleo implentes, ídque in calido cinere feruere ſinẽtes, hoc vtemur: aut piper tritum inijciemus, aut aliquid ex reliquis calefacientibus, quale eſt oleum amaracinũ, & rutaceum. Quòd ſi inflammatio quępiam obſidet, optimum eſt medicamentum, vnguentum nardinum infuſum, cum exiguo eius quod nominatur βασιλικὸν, hoc eſt regiũ, quódque τετραφάρμακον quoque nuncupatur: quemadmodum & id quod ex adipib⁹ cõponitur, de quo paulo pòſt loquemur. Quòd ſi dolor vim fecerit, neceſſe eſt vti iis quæ ſenſum ſtupefaciunt: quare opium lacti muliebri, & oui albumini permiſcetur, quæ ipſa per ſe ſæpenumero plegmonis profuere: porrò opium quoque caſtorio commiſcetur, at multo ante vſum tempore permiſtum ſiue pari pondere, ſiue duplo caſtorio, præparatum eſſe cõuenit. Liquor verò ſit ſapa ex muſto. ea enim multò magis dolorem ſedat, quàm vina dulcia. Cęterùm hæc tria, cùm vſus exigit, probè denuò ſapa diſſoluantur, ad eam vſque conſiſtentiam, vt per auricularium clyſterem, quem ὠτέγχυτον Græci appellant, in lucerna tepèfactum, infundi queat: ſit autem adeo tèpidũ vt ne ſuo calore offendat,

perpetuò

perpetuò cauens, non modo ne meatus tãgatur, eúmque moleſtet, verùm etiam ne reliqua auris. Si flatulentum aliquem ſpiritum, craſſúmve aut viſcidum humorem, qui exitum non reperiat, includi cõieceris, quippiam ex medicamentis quæ infarctu liberant, admiſceto, cuiuſmodi eſt nitrũ, & oleum amygdalinum: eius generis eſt, & ſtruthium, & amygdalæ amaræ, & vtrunque veratrum, & ariſtolochiæ, necnõ & iris, ac cinnamomum, carpeſiúmque. Aurium autẽ meatus obſtructione expediunt etiã ea quæ in renibus calculos confringunt, & quicquid citra morſum, ne dolor exacerbetur, tenuium eſt partiũ: inter quæ receſetur & radix cucumeris ſylueſtris, & bryoniæ, & ari, & dracunculi, & centaurij, & in ſumma amarorum omnium. ſiquidem citra roſionẽ moleſtiámque hæc meatus expurgãt, eáque quæ obſtruunt diſijciunt & incidunt. Porrò mediocres phlegmonæ, & quæ non pulſant, etiam per acetum, quod cum roſaceo exquiſite fuerit permixtum iuuantur: quemadmodum & per glaucium, quod in cote medica cum aceto fuerit tritum. Quinetiam collyria quæ glaucio & croco cõſtant, cum aceto attrita inſtillatáque proſunt. Auricularis ad omnem dolorẽ, omnéque vlcus, quo in febriente quopiã, ac ob dolorem delirante vſus ſum, & diuinum quippiam accidit: Myrrhæ drachma, thuris drachm. tres, alij ſeptem, aphronitri drachm. tres, croci drachm. quatuor, alij vna, papaueris ſucci drach. tres, galbani tan-

tundem, amygdalæ amarę delibratæ numero viginti: excipe aceto diſſolutum. Heras hoc vnum medicamentū ad omnē aurium dolorem vlcúsq; ſcripſiſſe fuit contentus: verùm ego dolores aurium, tum fotu qui fit per id quod ex adipibus cōſtat, vt dictū eſt, tum vnguento nardino vnà cum tetrapharmaco leniri aſſero, vnáque & affectiones ipſarum iuuari, velut etiā oui candido cum lacte muliebri, mitigari verò ſolùm, ſed affectiones haudquaquam iuuari, per papaueris ſuccum, niſi quis per accidens affectionibus opitulari dixerit. ſedato ſiquidem dolore, & ſomno accedente, natura affectiones quę dolorem cōmittebant, cōcoquit. Equidem aurium vlcera, perpetuò glaucio ex aceto curaui, quemadmodum ea quæ cum fluxione infeſtabāt, aut pus alebāt, paſtillis, à mitioribus orſus, cuiuſmodi eſt Polyidę, & poſt eum Andronius, & ab hoc qui vocatur Bithynus. Verùm nō ſemper omnium vſus eſt neceſſarius, ſed vnus omnino ſufficit, ſi quis eo vti nouerit, aliquando ſapa diluens, cū mitius reddere velit medicamentum, & rurſus vino dulci, deinde aceto nō acri, poſt hęc acri, poſtremò acerrimo. Quare cum per eiuſmodi miſturā aliàs aliter factā, medicamenti vim exoluere ac remittere potes, validiſſimum præparatum tantum habere poteris. Ad ſiccas & humiditatum expertes vlcerationes, eſt etiam peſſus præclara, hyſſopi, medullæ ceruinæ, adipis anſerini, ceræ Tyrrhenicæ, ſingulorū drachmę tres, terebinthinę drachma, olei ricinini,

amygdalini,&cyprini,ſingulorũ cyathi duo,olei picini cyathus: cõpone & vtere,oleo nardino diluens, vt mellis ſit craſsitudo. Aliud,ad purulentas uetuſtáſque affectiones: croci drach. tres, myrrhę drachma,nuces amarę repurgatę numero triginta, ſpumæ nitri,nardi Syriaci, aluminis ſciſsilis,ſingulorum drachma oboli tres: aceto acerrimo excipe,& ex aceto dilue. Ad ſanguinis ex auribus profluuium: marrubij ſuccũ expreſſum,& aceto cõmixtum infunde, aut mali punicæ in aceto coctæ ſuccum, vel ſanguinalis herbæ ſuccum,aut acaciam,aut lycium cum aceto. Porrò in quibus vermes ſunt, veratrum albũ immitte,aut aridum inſuffla,aut ſuccum rubi infunde. Cæterùm ſonitus,qui ob ſtomachi refrigerationem calorémve, aut eiuſmodi aliquem humorẽ exhalantem, adhæc ob vini potum, aut febrem, aut ventris obſtructionem gignuntur,cauſsis huiuſmodi ſublatis,ſedantur. Quòd ſi humor quiſpiã impactus fuerit,qui ſpiritus generet, prætermittenda nõ ſunt medicamenta. Quemadmodũ cum homo exquiſitum auditum obtinet, & ob ſenſus acrimoniã minima quæque ſentit, admiſcenda ſunt medicamenta quæ ſenſum ſtupefaciunt,cuiuſmodi eſt ſuccus mãdragoræ,& lacryma papaueris. In eo uerò ſonitu, qui de repente oboritur, acetũ cum roſaceo infunde, aut cuminum oleúmque ad mellis ſpiſsitudinem redactũ, aut radicis cucumeris agreſtis ſuccum,aut ipſam radicem oleo incoque. Quòd ſi pluſculum

temporis perſeuerauerit, omnib⁹ amaris & acribus & attenuãtibus, ac diſcutientibus, iiſque quę ad dolorem ex craſsis humoribus enatum deſcripta ſunt, vtaris: ſingulis in aceto coctis, & admixto melle. Aut reclinato ægro, & nitro crudo trito in aurem inſperſo, acre acetum tepidum infunde: aut allium, cæpe, adipem anſerinum æquali põdere trita, & percolata infunde. Porrò ſurdaſtri, tum hiera, tum catapotiis ex colocynthide purgãdi ſunt: quinetiam pituita per ea quæ ipſam mandendo proliciunt, eſt detrahenda, capútque ſiccandum, ac omni via ei robur eſt addendum, vtendum etiam victus ratione attenuante. In aurem verò iniicienda ſunt medicamẽta, quæ viſcidos craſſósque humores diſſecent, incidant, ac attenuent. Ad auditus grauitatem repẽtinam, atque è capitis dolore enatam, abſinthium aquæ incoquito, & foueto, nempe arundine halitũ excipiẽs, aut baccis lauri, aut foliis, aut origano, vel hyſſopo, aut aqua marina & aceto, eodem modo vtitor, vel adipem anſerinũ, felque bouis, & laurinum æquis portionibus mixta inſtilla. Aut hederæ agreſtis baccarum ſuccum guttatim immitte, vel veratrum nigrum cum aceto tritum melli diutius incoque, & fac collyria quæ glandis formam exprimant, ac impone, & ad quinque dies ſine, aut ſerpẽtis ſenium tritum cum aceto inſtilla: idem & cum felle bubulo aut caprillo, vel teſtudinis marinæ, & naſturtij modo ſufficienti valet, & fac collyria quæ auditus meatui congruãt,

& impone, ac poſt triduũ exime: hoc ſordes educit, & extemplo malum leuius reddit. In iiſdem quoque vtendum eſt fotu ex olla: oportet vt altera arundinis extremitas in auris cauitate adaptetur, & altera in olla, quæ operculum habeat perforatũ & vndiquaque probè obturatum, in qua ſit abſinthium in aqua feruens, vt ſublatus halitus in meatum auditorium illabatur. Quinetiã tauri maximè lotiũ, vel ſi id deſit, bouis validius in ollam anguſti oris infundito, & aceti tertiam ad lotium partem tritam, ac myrtum conciſam, deinde teſtam igni candentem in ollam conijcito, ac reclinatum hominem, appoſita ad ollam aure, foueto. Circum aurem uerò faſciculum è lana facere oportet, ne circũſita loca adurantur, atq; hoc pacto eiuſmodi fomenta conferent, verùm in dolentibus haudquaquam conueniunt. Eodem modo in auditus difficultate, raphani ſuccum cũ roſaceo aut cyprino tepefactum inſtilla, aut galbanum cum aceto & melle madefactum, aut collyriis ex ficubus, nitro, & ſinapi immiſsis, per triduum nõ extrahimus. Poſt id verò acutis vocibus aſsiduis, & viciſsim grauibus acclamamus, & demum per tubã ſono immiſſo liberamus. Poſthęc baſtulę regię radicem oleo veteri incoctam, vtiliter infundimus, aſsiduéq; lotio caprino eluimus. Cæterùm ad ſurditatem ex capitis dolore, radiculæ ſuccum cum roſaceo infunde, aut foliorum cucumeris ſylueſtris ſuccum, aut caſtorium cum lauri baccis ac aceto. Quòd ſi aqua in aurẽ

inciderit,auxiliatur,ſi vno pede eius lateris,cuius auris affecta fuerit,ſeſe inclinās aſsiliat:nam facilè inde ita excernitur. Et exuctio per os exile aut etiā per arundinem ſumme attrahit: dehinc per lanā ex prædictis vnguentis quippiā inſtilla: ſi verò calculus, aut faba,aut aliud quippiam in auris meatum inciderit,elue,aut circum auricularium ſpecillū lana obuoluta,reſináque intincta,aut per eorum quę glutino cōficiuntur,aliquod medicamentum protrahe. Quòd ſi neq; ſic ſequatur,in nares ſternutatorio indito,os ac nares obturato: ſiquidem per ſpiritus concluſi contentionem,id quod incidit, eliditur:ídque perpetuò,donec elabatur facito: ſi enim intus manſerit, aurem phlegmone prehendit,& cōuulſiones infert. Optimè etiā facit ad eorum quæ inciderūt, exploſionem, cōcuſsio. Proinde,ſi puer fuerit,pede apprehenſum,& in caput ſublatū,concutiens vibrabis:ſin æger fuerit adulta ætate,ipſum ſuper tabulā in id latus verſus, cuius auris eo modo laborat, caput ad tabulā firmare præcipito, deinde ſublata tabulę,cui caput innititur,parte deferri ſinito: atq; id ſępius repetito:mouebitur enim id quod incidit, &ad tractabiliores meatus partes ꝓlabetur: poſtea anguſta & cōcaua ſpecilli parte demiſſa, ſcitè extrahito. Si verò faba aut cōſimile quippiā quod inciderit,intus māſerit,ac madefactum intumeſcénsque dolores inferet,fieri nō poterit vt integrum eximatur. Quare ſpecilli cyathiſco,id dextrè diuidendū eſt, atque ita paulatim educēdum:

deinde ſapam vel vinum dulce calidũ infundere oportet, ac meatum ex lãcinatione offenſum, lenire. Quòd ſi animal aliquod illapſum ſit, ſcãmonium aceto diſſolutum, aut abſinthij ſuccum, aut peucedani pluſculum, & nitrum ſulphúrve cum radiculæ ſucco inijce. Eodem modo ad pulices, & vermes & reliquos quibus aures corripiuntur affectus, acetũ & oleum inſtilla, vel capparis ſuccum, aut veratrum album tritum inſperge, vel ariſtolochiã tritam, aut nepetæ ſuccũ, vel cinnabaris uiridis aliquid inſtilla. Porrò in auribus cõtuſis, myrrhã, mannam, thus, terrã qua aliqui ſe ceu ſmegmate cõfricant, cum aceto acri probe vnita ad cerati craſsitudinẽ imponito, ac nequaquam iritato. Itidem quibus aures ſunt cõtuſæ, internã expeditiorem ac tractabiliorem cõcauitatem cartilagineam terra figulina expleto, & ſequenti die, vbi exaruerit, ſolanũ cum abſinthio donec in integrum reſtituãtur, inungito. Inflãmata autem in aurium puerorũ puellarúmve fibris foramina, oleo in ænea lucerna quæ æruginẽ cõtraxit, illinẽs perſanabis: aut aloës partem unam admixtã impone: ſunt etiam qui mannam cõmiſcent, aut butyrum, & lac muliebre, adipémve anſerinum inſtilla. Ad exulceratas uerò ex ictu diffractáſque aures, panis calidi medullã tritam cum melle impone: aut myrrham tritam cum uino vetere illine: aut cochleas cum teſtis & myrrham cõmiſce, & dimidiam partem impone: aut pice circumlitis ſulphur ignem non expertum, aut mannam tri-

ta inſperge. Verũ hæc ne obligato, néve frequenter epithemata auferto. Secundum aurem abſceſſus, quos παρωτίδας Græci nominant, inter genera inflammationum recenſentur: generantur autem, cum glandulæ circa aures inflammantur, non tamen curatione inflammationibus dicata, vt plurimum in iis vtimur, quandò nõ fuerit malignum aut multum quod influxit, neque corpus totum plenitudine grauatur. ita nanque vel ſola ſpongia ex poſca impoſita, incipientes phlegmonas repreſsit, nec quicquam inde corpus perpeſſum eſt. Verùm in parotidibus contrà facimus, quippe qui attrahentibus medicamentis vtimur; quę ſi nihil memorabile pręſtiterint, cucurbitulam quoque affigimus, aut frequẽter locum fouemus: cupimus enim noxiũ humorem ex alto ad cutem prolicere. Verùm cũ vehementi impetu fluxus irruit, nihil nos præterea curioſius agimus, ſed totum negocium naturę cõmittimus. Quare tunc humorum propenſionem haudquaquã adiuuare decet, ſed mitigare potius, ac medicamentis, quæ maxima leniendi vi prædita ſunt vti: cuiuſmodi eſt, quod ex frumenti, aut hordei, vel ſeminis lini farina, cum mulſa: aut fœnigræci, vel althææ, aut chamæmelorum decocto, coquitur: & quæcunque præterquam quòd moderate humectam caliditatem obtineant, ob quam dolores mulcere queunt, hoc etiam habent, vt humores influentes concoquere, & ad ſuppurationem perducere poſsint: quale eſt, farina frumen-

ti cum caricarũ decocto & oleo, & quod ex polline fermentóque cõſtat. Vbi verò ſuppuratę fuerint parotides, tunc aut per ſectionem pus elicere oportet, vlcúsq; perſanare, velut hac in re omnibus eſt confeſſum, aut acri medicamento perrumpere, cuiuſmodi eſt ſmelinum, & quod ex alliis componitur; vel demum enitẽdum eſt, vt ipſum medicamentis tenuium partiũ, quæque tractoriam ſimul facultatem obtinent, diſcutiamus, & ſi durities quæpiam, ſimul atque maior puris portio fuerit diſsipata, reliqua fuerit, eam emollire oportet. Porrò Archigenes hæc ad parotidas tradit: parotidas diſſoluere volentes, plãtaginem cum ſale tritam aſsiduè cataplaſmatis modo imponimus, aut caprillum ſtercus cum aceto, aut rumicis ſylueſtris radices coctas in vino, aut ficus tritas coctas cum atramento ſutorio, aut ficus coctas cũ abſinthio & vino tritas, aut buccinas marinas purpurásve vſtas melle excipe, & impone, & ilico diſcutientur: idem præſtat & oſtrei teſta cremata, & cum melle impoſita, aut ceratum roſaceum, cyprinúmve, ruta exceptum, aut ſulphure viuo emollitum, vel cimolia cum aceto. Diſcutit quoq; maximè in aqua marina aut muria cocta, & trita impoſita. Idipſum efficit & marrubiũ cum ſale, ac lana butyro imbuta, & incipientibus parotidibus impoſita prodeſt, aut lupinorũ amarorum farinam cum melle coctam, modica calce viua addita, pro cataplaſmate imponito.

DE NASI VITIIS, Cap.4.

EX genere tumorum prꝫter naturam, polypi in naribus gignuntur, ex vlcerũ verò cenſu, ozꝫnæ, atque ex numero excretionum præter naturam habendæ ſunt, ſanguinis eruptiones. Itaque de ozænis primùm uerba faciam, quæ ex humorum acrium putriúmque influxu generantur, ita vt ſi acres ſolùm ſint, ægrè curabilia vlcera producere ſoleant, non tamen grauiter olentia. Curatio communis eſt his & polypo: nam primum exiccare, capútq; roborare oportet: liquet enim quòd ob prauorum humorum redundantiam, defluxus inde proueniat. Cum igitur caput validum reddideris, ad naris curationem in ozænis accede, hoc vnum ſpectans, vt per medicamenta reprimentia diſcutientiáque partem affectã exicces: quorum alia auſtera ſunt & acerba, alia facultate calida & ſicca. Proinde cum ozæna in naribus reſidet, nepetæ ſuccum infunde, aut ipſam nepetam ſiccam inſuffla, aut veratrũ album cum naſturtij ſemine quotidie inſpira, aut pſoricum cum melle, vel mel inſtilla, & ſternutatorio facta concuſsione, cruſtas ulceri obductas excutito: aut myrrham & naſturtium cum melle. Acre item acetum in vaſculum anguſti oris conjice, & ad multum ſatis tempus reſpirationi appone, deinde miſy Cyprij, & nardi Indicæ dimidiũ cum vino Chio tritum ad melleam craſsitudinẽ redige, ex eóque meatus pẽna illine, & lana ob-

ſtrue. Vlcera verò in naſo, ex malorum punicorum ſucco in æneo vaſe quouſque dimidium ſuperſit, cocto perline. Aliud Lamponis: facit ad ozænas, & ægilopas, & polypos, & quæcũque citra ſectionem vſtionémq; velis ſubmouere: oſſa quoque corrupta abſcedere facit: valet & ad ſerpentia vlcera, ac putrida inſperſum, & ad ſordida vlcera, linaméto exceptum cũ melle: ſcobis æris rubri vnciam, ſalis ammoniaci, ammoniaci ſuffimenti, ſingulorũ ſextantem, aluminis quadrantẽ, aceti heminas ſex, arida terito affuſo aceto, excipitóque in uaſe æris rubri, atque in ſole, radio æris donec medicamentum exiccatum fuerit, agitato. Deinde in mortarium tranſlatum, diligenter terito, & in fictili adſeruato. Vſu uerò expetente, aquam ſorbendam, oréque continendã dato, & medicamentũ per fiſtulã inſufflato. Aliud, habet adipis anſerini drachm. quatuor, hyſſopi drachmã vnam ſemis, medullę ceruinæ drachm. duas, ceræ Tyrrhenicæ drach. octo, plumbi vſti & loti drachm. octo, ladani, adipis vitulini, ceruſſæ, ſingulorum drachmas duas, terebinthinæ drachmas quatuor, argenti ſpumæ drachmam, roſacei quod ſatis eſt. Roſaceo diſſolue & ſubline. Cæterùm ea quæ in nares illabuntur, auriſcalpro, aut volſella exime, aut ſternutamentũ ciens medicamentum exhibe, ore apprehenſo, & nare altera (niſi in vtraque fuerit affectus) compreſſa. Verùm quibus ego, inquit Galenus, vſus ſum, in polypis narium & ozænis, proba-

tiſsima reperi ſubſcripta. Ac primũ, medicamẽtum quod ex malis puniciscõponitur. Sumantur autem ex tribus eorum differentiis æquali numero. aliqua enim ex ipſis auſtera ſunt, alia dulcia, quædam acida. Ea itaque recentia ac matura cõtundenda ſunt, atque integra accurate cõfringẽda, quo ſuccus ex iis exprimi queat, quem in vaſe ſtanneo reconditum adſeruare oportet, modicè coctum, ſi quidem liquidior quàm par eſt videatur. Quòd verò ex ipſis reliquum eſt ſolidum & craſſum, denuò diligenter contundi oportet, quo poſt contuſionem, in pila rurſus atteri poſsit, ac in collyria, quę nari ægroti accõmodata ſint efformari. induntur enim in naris meatum, quam polypus obſidet, quo citra morſum ac conſenſum, qualem acria medicamenta excitãt, longiori mora ipſum repurgent. Quòd ſi humidior, molliórque tibi polypus apparebit, pluſculum ex auſteris punicis cõijcies: ſi durior, ex acidis. Verùm quia perpetuò tolerare collyrium, moleſtum eſt, eius vſum intermittere conuenit, atque eo tempore quo non imponitur, expreſſum ſuccum aſſumere. Quinetiam ægrum vehementer hiantem, ea parte qua naſus ad palatum perforatus eſt, liquido expreſſo medicamẽto illinere oportet, ídque vel penna, vel lana ſpecillo quod oliuæ nucleum referat, obuoluta. Cæterũ ex aridis medicamentis, diphryge citra mordacitatem, interdum temporis longiquitate abſumptum polypum eſſe noui: probè quoque facit prædictũ collyrium, quod

ex malis punicis conſtat, ſi vbi exaruerit, ritè contundatur, & tritum inſuffletur. Omnia autē hæc nullo intermiſſo tempore ſunt obeunda, vt nunquam ab affecta parte medicamentum abſit. facile nanque præ humiditate eluitur. Quemadmodum igitur in lippientibus, ita & in his, ſi fieri poteſt, nunquam non medicamentum oportet imponere: abluitur enim facile, vt dixi, ab influente humiditate. Porrò cum quidam eunuchus nullum medicamētum adhibitum ferret, ſed ab omnibus iritaretur, roſis aridis contuſis, ac accuratè contritis, & inditis, citra morſum ſimul & mirum in modum hominem ab iis adiutum eſſe cognoui. Quare rurſus in mollibus humidíſq; corporibus, & quibus ægrè vlcera perſanantur, eo vſus ſum: nam ex duobus alterum cōtigit, vt aut nihil lęderet, aut omnino ſine moleſtia ageret: ſiquidem plurima ex efficacibus quæ polypos detrahunt, ſi quando ſcopum nō attingunt, eos exacerbare ſolent. Verùm vlcera in narium meatibus ſemper paſtillis curaui, nempe Andronio, & Paſionis, & Polyjdæ, Bithynóque, & quem ego compoſui: terens eos interdum vino dulci, aliàs auſtero, & quandoque mediocris ætatis, & nonnunquam vetuſto, & aliquando aceto, quod eaſdem quas vinum haberet differentias. In diuite verò quopiam, qui odoratum medicamentū ſibi adhiberi poſtulabat, in ozænæ curatione, hedychroi quod appellatur, vſum excogitaui, diſſoluens ipſum veteri vino Falerno, & mirum quàm

celeriter curatus eſt. Ad ſanguinis è naribus eruptiones, linamentũ longũ lycio imbutum indito, deinde exterius digitis naſum comprimito, aut chalcitidẽ mediocriter læuigatã & aqua intinctã eodem pacto per linamẽtum imponito: aut thus cum ſanguinalis herbę ſucco, aut ſpongiã aridam inſere, aut madefactam aceto, preme autẽ ſpecillo, donec propellatur: verùm ſatius eſt principiũ filo alligari, vt facilius educi poſsit, extrahe verò, ſimul atque opus ſuum peregiſſe credideris. Siverò inareſcit ſpõgia, atque intus agglutinatur, per auricularem clyſterem frigidam aquam immitte. Accommodatum quoque eſt, frontem ſpongiis poſca imbutis refrigerare, & artus laqueis excipere, adhæc potui dare ea quæ ad ſanguinis reiectiones conferunt, & aures linteis obturare aut cera, ac ore quoque frigidã continere. Quòd ſi cruoris aliquid deglutitum eſſe videbitur, etiã idipſum vbi multa eius ſit copia, per euacuans aliquod medicamẽtum educito: in grumos enim coactum in ventre ac inteſtinis incendium excitat. Eodem modo platani pilulas exiccatas attere ſuper pannum aſperum: & ſemen quidem abijce, tomenta verò collecta aſſerua, & lanuginoſa in arundinem indita inſuffla. Gypſo verò aut cœno figulino, narem frontémque obline. Ισχαιμος, hoc eſt ſanguinẽ ſiſtens, magna: Miſyos, atramenti ſutorij, ſingulorum drachmas ſeptem, corticis pini, ſquamæ æris, mannæ thuris, ſingulorũ drachmas quatuor, æris vſti, chalcitidis, ſin-

gulorum drachmas quindecim, calcis viuæ drachmas octo, gypſi torrefacti drach. quinque: Tritis ad omnem ſanguinis eruptionem vtere.

DE AFFECTIONIBVS OCVLORUM, Caput 5.

DE affectibus qui oculis contingunt, quinam ſint, & quibus de cauſsis oboriantur, quomodóque ſint dignoſcendi dictū fuit antea, nunc de ipſorum curatione, quibúsque medicamētis vti oportet, tradetur, iis ſcilicet, quæ antiquioribus ac recētioribus, tum Græcis, tum Barbaris celeberrimis, hodie maximè approbātur, nobíſque vtiliſsima videntur. Proinde hinc arrepto ſermone, de ſingulis medicamentis, quemadmodum in cæteris fecimus, agemus: diſtinctionésque quaſpiā præſtantiſsimorum olim medicorum, tum antiquiorum, tum recentium, tam Græcorum quàm Barbarorum cōmentationi apponemus. Itaque cum etiānum phlegmone, aut dolor quiſpiā oculos affligit, collyriis ex thure, & metallicis lotis, ſuccíſque minimè mordacibus vtimur. Verùm cum ex eorum vſu ſordida fiant vlcera, aliquid ex extergentibus iis eſt commiſcendum, quale eſt pacianum ex vino croceum, quo vtimur, modicum eius prædictis medicamentis admiſcentes: accipit id plurimum croci, atque inde croceum nominatur. Ei præterea etiam metallica extergētia admixta ſunt, quo fit vt aſpredines nō modò exiguas, verùm etiam magnas (quas fi-

cus vocant, & Græci σῦκα,) detrahendi vim obti neat. Quinetiam vngues attenuat. Vlcera verò quæ ob eroſionem corneæ enaſcuntur, vt vueæ quædã portiuncula procidat, tum ſua de cauſſa, tum ob id quod procidit, repellentibus aſtringentibúsque opus habere, neminem latet. Verùm ex eorum numero ea ſeligenda ſunt, quæ nullam efficiunt aſperitatem. His verò contrariis, nempe diſcutientibus, tum puſtulæ, tum pus quod nonnunquam intra corneam generatur, opus habẽt. Itaque recentia ac etiamnum inflãmata, iis quæ ex myrrha, thure & croco conſtant, compeſcuntur: quæ vetuſtiora ſunt, etiam ex diſcutientibus quippiam poſtulãt, veluti tunicarum quoque inflammationes, quæ in ſcirrhum abierunt: ſiquidẽ in his medicamenta quæ ex acribus ſuccis conficiuntur, commendãtur: quæque in collyriorum formam efformantur, & à medicis peculiari nomine facultates liquidæ ἐγχειςαὶ, ad illinendum, ſcilicet aptæ vocantur, cuiuſmodi inchoantibus etiam ſuffuſionibus parare ſolent. Verùm in vnguibus & ficubus ea quæ extergẽdi magis vi prædita ſunt, adhibentur, quorum alia in collyriorũ formam rediguntur, alia ſicca citra cõformationem imponuntur, quibus nonnulli etiã ex aſtringentibus quippiam admiſcuerunt. His proxima ſunt, quæ ſcabioſis palbebrarũ affectionibus medentur, atque idcirco etiam ψωρικὰ appellantur. Omnium autem validiſsima ſunt, quæ vetuſtos callos eliquant, & nuncupatas alulas vel vngues,

πτερύγια

(πτερύγια Græci nominant) curant, & ex detergen tibus aſtringentibúſque medicamentis cõficiun tur. Itaque minimè omnium mordax in oculorum affectibus, eſt fœnugræci decoctum, lac, & oui liquor candidus. In quorum genere habendum eſt gummi, & tragacantha. Poſthæc ſuccedunt quæ exiguum morſum obtinent, eo quòd ipſis quædam ex iis quæ nonnihil aſtringunt aut extergent admiſcentur, cuiuſmodi ſunt roſæ & thus: quòd exiguam aſtrictionem roſæ, & modicam extergendi vim thus obtineat: verùm cum thus facultate calidum ſit, habet ob id aliquam coquendi poteſtatem, & dolorem ſedat. In eodẽ cenſu quod quidem ad concoquendum, & modice diſcutiendum ſpectat, connumerantur crocus & myrrha: quæ hoc inter ſe diſsident, quòd ille moderatè aſtringat, hæc verò citra aſtrictionem nõ inſtrenuè diſcutiat, humiditatéſque exiccet: ſuntque generoſiora facultatib⁹ quàm thus, quapropter etiam diſcutiũt magis, verùm quòd detergendi vi careant, in vlcerum curatione thuri ceu inferiora cedunt. Ex hoc medicamentorũ genere, quod concoquat inquam & diſcutiat, eſt & lycium Indicum, nõ hoc quod in noſtris prouinciis oritur, & caſtorium. Ad quæ facultate propè accedit ea quæ nuncupatur ſarcocolla, quod coquens diſcutiénſque eſt medicamẽtum: quibus facultatibus eam galbanũ antecellit. Enulæ campanę decoctum præter concoquentem facultatem habet etiam aſtringens quippiam, quod

croco ferè affine congenérque eſt. Et lapis hæmatites appellatus, qui exiccādi vi præditus eſt, non ſecus quàm cadmia. Cæterùm hac mitius medicamentum eſt lapis, vtpote qui ex humida ſubſtantia, & non terreſtri ceu cadmia, ſuum ortum ducit: ſiquidem talem eius eſſe naturā indicat diſſolutio in cote medica: quòd in attritu cum quopiā liquore in ſuccum reſoluatur, quinetiam ſeparatim abſque liquore tritus, nō vt cadmia in fruſtula diſsilit, ſed in corpus quoddam ſimilare ac continuum. Cōſimilis ei ſubſtantiæ eſt lapis quoque, qui χιστὸς, quaſi ſciſsilis dicas, nominatur, niſi quòd facultate validior ſit. Stibium verò quod nuncupatur, ſi nō eſt lotum, validam præ ſe fert aſtringentem vim: verùm vbi eluitur, retunditur adeo vt ferè ſit morſus expers. Valentioris eo extergentis facultatis eſt æs vſtum, eiúſque ſquama & flos. Non minus eſt efficax, licet non æquè mordeat, chalcitis vſta. Quòd ſi eiuſmodi lauentur, adhuc extergentem poteſtatē retinent, verùm eo ſunt in actionibus imbecilliora, quo fiunt minus mordacia. Huius generis eſt & miſy, & ærugo, validiſsima medicamenta, ſi iis quę ad ficoſas calloſaſque palpebras adaptantur, permiſceas: quidam iis etiam gallas, validè aſtringens medicamentum, adiecerunt: quemadmodū nonnulli id quod omnium horum eſt vehementiſsimum, quod ad aſtrictionem ſimul & acrimoniam pertinet, quod χάλκανθον Gręcis, nobis atramentum ſutorium nominatur. Liquet autem

quòd multo euadat moderatius, ſi vratur lauetúrque. Ex huiuſmodi materia eſt ſquama quoque στομώματος, ita dicta, quòd ex acie aut mucronibus decutitur. Cortex adhæc thuris, & ipſe non ignauiter aſtringit, verùm ſuperioribus omnibus longè eſt inferior. Quinetiam miſy appellatum, tum ad eaſdem affectiones, tum ad ſcabioſas palpebras quidam collyriis admiſcuerũt. Porrò mánnam priuatim appellant, quod ex confracto in magnis oneribus thure ſuccutitur: in ea ſiquidem feruntur exigua cõfracta fruſtula corticis thuris: diſtat id medicamentum à thure eo quòd exiguam quampiam aſtrictionem nactum ſit. Proinde ex ſufficienter aſtringentibus quæ terreſtri conſtant cõſiſtentia, ea aſperitudines, & ficus, callóſque liquant. Quæ vero in ordine ſuccorum recenſentur, ceu omphacium, & hypocyſtis, facilè, vtpote cum lacrymis effluentia, in inunctionibus eluuntur: huius claſsis eſt glauciũ, & acacia. Porrò citra morſum exterget cerui cornu vſtum, velut & caprarum. Dictum autem fuit thus quoque ex eorũ numero eſſe, niſi quòd hoc, ceu docuimus, omnino exiguæ detergentis facultatis eſt particeps, doloréinque ſedat, & concoquentem vim obtinet. At prædictorum animalium cornua, ſunt quidem extergentia, verùm nihil habent quod dolorẽ mitiget, aut concoquat, quippe quæ frigida ſiccáque ſunt temperamento. Obtinet autem extergens quippiam id quod nuncupatur Armeniũ, velut id quoque quod In-

dicum nigrum vocitatur, quare etiam phlegmo-
nes expertibus vlcerib⁹ citra moleſtiam inditur.
Cæterùm mixta quodammodo facultate cõſtat
aloë, quemadmodum & roſa: habet enim quip-
piam amarum, quòd extergere aptũ eſt, ac præ-
terea aſtringens quoddam, quo cõtrahere, ac ad
cicatricẽ perducere vlcera poteſt. Porrò ex me-
dicamentis quæ ad ſcabras affectiones aptantur,
ſunt ſales ammoniaci, & lapis Aſius, tum ipſe, tũ
eius flos: adhæc pſoricũ quod vocatur, quod ne-
que ſimplex quippiam eſt, neque ſua ſponte ena-
ſcitur, ſed habet quandam præparandi rationem:
admiſcetur his & miſy vſtum, & ſandaracha, &
quod dicitur Græcis ἀῤῥενικὸν, noſtris auripigmẽ-
tum. Ex medicamentis iam aromaticis, caſiam
& malabathri folium, amomúmque, & cinnamo
mum quidam facultatibus ocularibus cõmiſcue-
runt, quorum cinnamomum facultatem habet
diſcutientem, reliqua verò etiam aſtrictionem
participant. At verò id in vniuerſum de omni-
bus extergentibus medicamentis non ignoraſſe
licet, tum mediocria, tum quę ficus callóſque ab-
ſumunt, ea omnia craſsis quoque cicatricibus
competere. earum enim craſsitiem extenuant,
& de ſuperficiei ſubſtantia demoliuntur. Cæte-
rùm facultates, quæ ad induratas oculorum tu-
nicas conueniunt, velut antea quoque dictum
fuit, ex ſuccis & ammoniaco thymiamate con-
cinnantur: quibus etiam ex moderatioribus, quę
facultate nõ aduerſantur, aliquid commiſcetur,

myrrha videlicet, thus, ac galbanum, & cætera id genus. Ad ſuffuſos verò facultates quoque medici compoſuerunt, ex quibus inter liquida medicamenta primum ferè locum obtinet ea quæ ex fœniculi ſucco, & felle hięnæ, ac melle Attico conditur: alij caprinum fel capiunt. Poſt hæc, alius aliud fel admiſcuit: hic enim galli, alius viperæ, ille teſtudinis marinæ, quidam callionymi piſcis. Hac tempeſtate celebre eſt, quod ex felle ſcarorum paratur medicamẽtum, quemadmodum & id quod ex myrrha ſtacte conſtat. Ex præſcripta materia medicis arida quoque medicamenta conficiuntur, quæ ab ipſis priuatim ξηροκολλύρια, hoc eſt arida collyria nuncupātur: quorum quędam liquant abſumúntque callos & ficus, excreſcentes item in naſi angulo caruncula, ἐγκανθίδας appellatas, ac vngues: alia ſcabris palpebris idonea ſunt, earúmque pilorum defluuiis, μίλφωσις nominant, opitulantur: quæ aliam ab acribus collyriis retinent facultatem, quare à quibuſdam medicis, ἀποδακρυτικὰ & ἀποκρουστικὰ, hoc eſt lacrymas repellentia, & reprimentia, non ſecus quàm ipſa collyria appellantur. Ex his plurima hebetibus oculis ob ſenium, aut humorum oculorum craſſitiem refrigerationémve, vel ſpiritus caliginoſi copiam, non parum opis adferunt. Nonnulla adhæc ex ſiccis medicamentis, quippe quæ humorum defluxus coercent, vnde oculi malè affici ſolent, affectum aliquem conſiſtere nō permittunt. Inter ea prȩſtantiſsimum experientia probatum

videtur quod ego compoſui, atque idcirco apud multos, & propemodum apud omnes gẽtes, quibus Romani imperant, in vſu eſt, quod oculis bene valentibus proſpicit. Lapis Phrygius in minutas partes confractus, vt maxima nõ excedat nucem Ponticam, vritur. Vrendi autem modus eſt, quem in aliis quoque ſeruamus. Lapidem in ollulam nouã conijcimus, deinde luto foris obturamus, operculo impoſito, quod vel in vertice ſolo fuerit perforatum, vel, quod etiam ſatius eſt, alijs pluribus partibus, quo prõptius per eas fuliginoſę fumidæque eorum quæ vrũtur exhalationes efferãtur. Simul atq; verò lapis fuerit cãdens, tunc ollula euacuata in nitidum quoddã vaſculũ, butyrum minimè vetuſtum affundere oportet, & partes vſti lapidis tandiu agitare, donec omnes extinguantur. Poſthæc eas denuò in ollulam cõiectas, ardentibus prunis, quo nihil fumidi ſentiant, ſuperimponere, & flabello, vt citius vſtio perficiatur, ventilare. Deinde vbi lapides fuerint igniti, nulláque amplius fuligo exhalauerit, eos exemptos rurſus vino Falerno, alióve fuluo & odorato extinguere. Adhæc, denuò in ollulã immiſſos, tertio carbonibus ardẽtibus vt nullum fumum habeãt, vrere: ac poſtquam lapis candet, iterum Attico melle non multo reſtinguere: euadet enim medicamentum non ſiccum, ſed quod lentoris quippiam habebit. Verùm ſint ad manus antea trita hæc ſubſcripta, æris vſti vncia, piperis albi tantundem, foliorum malabathri æquale põ-

dus, ſtibij drachm. duodecim, his admiſce lapidis vſti libram. Atque vbi omnia probè fuerint in lęuorem redacta, & medicamentum volueris excipere, adijce opobalſami Syriaci ſeſquunciam: ſit autem tenue & pellucidum, quod ad conſiſtentiam ſpectat, nō craſſum, quale eſt quòd ſubſidet: nam quod ita craſſum eſt impedimēto erit, quo minus medicamentū ſit aridum. Vſus autē illius eſt in palpebris tantùm, inducendo ſpecillum citra tunicarum oculi contactum. Oportet adhæc eum qui inungitur, palpebras tenere apertas, atque vbi illitum fuerit, non conniuere, nictaréve. Hoc ego medicamentum cōcinnaui, quod eum qui rite vtitur, haudquaquā lippitudine corripi ſinit. Deinceps autem ſcribam, quę ad varias affectiones accōmodantur. Pſoricum aridum ad maiores oculi angulos eroſos, Spodij Cyprij drach. quatuor, omphacij aridi drachmas duas, nardi obolos tres, piperis fricti grana quindecim: tritis vtere. AElij pſoricum, Cadmię trientem, æris vſti drachmas duas: cū aceto in ſole terito, & exiccato, ac diſſoluto excipiēs vtitor. Aliud, ad ſiccam lippitudinem, & ficum, & putredinē, & carnem excreſcentem, Cadmiæ drachm. decem, chalcitidis drachm. octo, piperis grana duodecim, nardi Celticæ drachma. Tere chalcitidem Cadmiámque cum vino, cúmque exaruerint inijce nardum ac piper: atque in puluiſculum redactis vtere. Ad glaucos oculos vt nigri fiant, Malicorij dulcis ſuccū infunde, deinde ſpatio in-

terpoſito, herbæ apollinaris florem cum vino tritum, inſtilla, aut herbæ apollinaris ſuccũ. Aliud, acaciæ fructum, & gallarum exiguum diligenter tritum, anemones ſucco excipe, vt mellis habeat craſsitudinem: deinde liquorem ſedulò per linteum expreſſum, repone, vtereque vt dictũ fuit. Ad eos quibus pili inutiles & pungentes in palpebris enaſcuntur, τριχιῶντες appellantur: auis qui cinædus nominatur fel, & aconiti dimidium miſce & repone, cúmq; vſus poſtulauerit, pilo euulſo, medicamento locum illine. Aliud, Fel piſcis pagri, & aconiti dimidium in ſquama ferri lota, adipe ſubigito, híſque olei amygdalini exiguum adijcito, & ſanguinis veſpertilionis modus qui ſufficit, deinde mixtis & exceptis vtitor. Agglutinatorium pilorũ: Ceræ, picis, lithocollę æquas portiones ſimul liquefacito, & ſpecilli ſummo pilos agglutinato. Aliud, Reſinæ ſiccæ, picis aridę, ſulfuris ignem non experti, bituminis, ſingulorum drachma, ceræ drach. dimidium: liquefactis vtere. Ad palpebrarum hordea, quas κριθὰς Græci nuncupant. Galbani partem vnam cum nitro modico mixtam imponito. Aliud, Ceram & miſyos crudi exiguũ, cõmixta impone. Valent & ficus aridæ in vino mulſo coctę & tritæ, modico ſimul galbano contrito. Aliud, Sagapenum cum aceto terito, & vnà cum farina hordeacea vtitor. Ad ægilopas, Succi illecebrę, ſucci ſolani, vtriuſque libræ dimidium, thuris drachm. octo, maſtiches quadrantem, galbani libram dimidiã:

ſuccos cum thure coquito, cúmque diſſolutum fuerit, galbanum inijcito. maſtichen enim repudiamus. Cataplaſmata lippientium, ad ingentes dolores, & maximos humorum impetus, Roſarum viridium aut ſiccatum drachmas quatuor, croci, opij, vtriusque drachmam: excipe ſertulæ Campanæ decocto & paſſo. Aliud. Roſarum, violarum albarum, ſertulæ Cāpanæ, capitum papaueris, ſingulorum drachmas duas, croci, opij, myrrhæ, ſingulorum drachmā, oui aſsi vitellum; tritis & paſſo exceptis vtere vt dictū eſt. Illitiones ad dolores ingentes, Aloës, lycij Indici, roſarum viridium, croci, opij, myrrhæ, vniuſcuiuſque æquas partes vino ſubactas in paſtillos redigito, eósque in vmbra ſiccato, vſu poſtulāte paſſo dilutos, oculis illinito, & fronti, & temporibus. Agglutinatorium quod fluxiones coercet: Pollinis, myrrhæ, mannæ thuris, omnium æquas partes excipe oui candido, deinde linteolo inducta, temporibus ac fronti impone. Aliud, Seminis apollinaris herbę drachmas duas, opij drachmā, croci, pollinis, ſingulorū drachm. quatuor, ouorum aſſatorum vitellos duos, caſtorij drachmā: omnia ſubacta excipe & vtere. Collyrium Heronis pſittacus ad ingentes dolores & fluxum largum, eueſtigio ſomnum conciliat: Glaucij drachmas ſexdecim, croci, ſarcocollæ, vtriuſque drachmas octo, opij drachmas quatuor, ſucci mandragoræ drachmas duas, tragacanthæ drachmas duas, aqua pluuia ſubige. Aliud, ad ingentem

dolorem,omnémque phlegmonem, ac intenſas inflãmationes: Glaucij drachm. vigintiquatuor, ſarcocollæ,croci,opij,miſyos vſti, ſingulorũ drachmas octo,myrrhæ drachmas quatuor,gummi drach.duodecim : aqua pluuiali formato. Vſus eius eſt cum ouo. Φαιὸν, hoc eſt fuſcum inſcriptũ, ad omnem fluxionem, omnémq; lippitudinem: in alio παιδικὸν, hoc eſt puerile legitur. Aeris vſti drachmas duodecim, cadmiæ drachm. trigintaduas,gummi drachmas trigintaduas,myrrhæ,opij,vtriuſq; drachmas quatuor:aqua pluuia. Nectarium,valet ad inchoantes lippitudines, & fluxionum multarũ curſus,chemoſes,tumores,mẽbranarum extuberationes, & adomnem prope lippitudinem:facit & ad craſſas palpebras. Opus eſt ante omnia fouere,deinde fluxionis initio infundere aqueo oui liquore, at progrediẽte curatione temperamentum intendere & augere. Verùm ad aſperas palpebras vtimur collyrio ex aqua. Apud alios appellatur σφραγὶς,hoc eſt ſigillũ. Aeris vſti & eloti, Cadmiæ, acaciæ, ſingulorum drachmas quatuor, croci, opij,vtriuſque drach. duas,gummi drachm.ſex: aqua excipe, & vtere. Aliud Neapolitæ, Valet ad maximos humorum impetus, potiſsimum in oculis qui ægrè humectantur,& qui in phlegmonis ſubalbicant, vt chemoſi adſimile quippiam appareat : hoc nos vſi ſumus,monentes vt ab illitionibus lauarentur. Lapidis ſchiſti, æris vſti & loti, opij,gummi, ſingulorum drach. octo,thuris drach.ſeptem,myrrhæ

drachm.quatuor. vino efforma. Vſus eius eſt ex ouo: temperamentũ eſt aquoſum. Malabathrium Galeni: facit ad ingentes dolores, & affectiones in declinatione: Cadmię drachm. ſexdecim, acaciæ drachm. quadraginta, æris vſti & loti drach. quatuordecim, opij drachmas duas, lycij drach. duas, myrrhæ drachmas quatuor, malabathri drachmas duas, nardi, caſtorij, croci, aloës, ſingulorum drach. duas, ceruſſæ, ſtibij loti, vtriuſque drachmas octo, gummi drachmas quadraginta: aqua excipe, & vtere cum ouo. Aliud ex thure, ad fluxiones & chemoſes, Cadmiæ, thuris, vtriuſque drachm. octo. ceruſſæ quadraginta, opij, gummi, vtriuſque drach. ſex: aqua pluuia excipe. Verùm nos ita parauimus, Cadmiæ, pompholygis, thuris, ſingulorum drachmas decem, ceruſſæ drachmas quadraginta, opij, gummi, vtriuſque drachmas ſex: excipe aqua pluuiali, & vtere ex ouo.

Doloris expers ad omnem fluxionem, vlcera omnis generis, ingentes dolores, puſtulas quas ψύδρακας nominant, oculi procidentias, chemoſes, quoſuis affect⁹. Ceruſſæ, terrę Samię, vtriuſque drachm. octo, ſpodij, pompholygis, tragacanthæ, ſingulorum drachm. duodecim, opij, gummi, vtriuſque drachmas duas, excipito aqua pluuiali, & cum ouo vtitor. Aliud cycnus inſcriptus reginæ, ad maximos dolores, & ingẽtes affectiones, Cadmiæ drachm. ſexdecim, ceruſſæ lotæ drachm. octo, amyli, tragacanthæ, acaciæ, opij, gummi, ſingulorum drachmas duas: excipe aqua

pluuiali, & ad excipiendum adijce ouorum crudorum recẽtium albumina quatuor. Collyrium ὑγίειον inſcriptũ: cadmiæ, myrrhæ, vtriuſq; drac. octo, acaciæ drac. ſex, opij, æris vſti & loti, myrrhæ, galbani, ſingulorum drachm. octo: aqua excipe. Medicamẽtum ex galbano, quo vſus eſt Nicetes, ad dolores & lippitudines: Cadmiæ, ſpodij Cyprij, æris vſti & loti, opij, myrrhę, galbani, ſingulorum drach. octo, aqua excipe, ex valde probatis eſt, recipítque amplius gummi drach. octo, alia exemplaria ſpodium non habent. Aliud ex roſis, ὡραῖον appellatum, ad ingentes dolores, fluxionem largam & tenuem, puſtulas, oculi procidentias: Roſarum reſectis vnguibus drachm. vigintiquatuor, croci drachm. duodecim, amyli drach. ſex, floris ſylueſtris punici, opij, vtriuſque drachm. quatuor, tragacanthæ drach. octo, foliorum herbæ apollinaris ſucco excipe. Aliud ex roſis, quod roſarum ſeptuagintaduabus drach. conſtat, magnum appellatum. Eo vſus eſt Lucius præceptor, ad dolores ingẽtes, puſtulas, inuſtiones, vuationes, oculorum prolapſus, ſugillata, fluxiones vetuſtas, inueteratas lippitudines, & affectiones ægrè cedentes. Roſarum viridium citra vngues drachm. ſeptuagintaduas, cadmiæ vſtę & lotæ drac. vigintiquatuor, croci drachm. ſex, opij drac. tres, ſtibij drach. tres, alij ſex, æruginis drac. duas, alij tres, ſquamę æris, nardi Indicę, vtriuſq; drachmas duas, myrrhæ drach. ſex, gummi drac. vigintiquatuor: excipe aqua pluuiali. Melinum

delicatum,commodum iis qui nullũ penitus medicamentorum morſum perferre poſſunt: Valet ad puſtulas,inuſtiones, procidentias, fluxionem largam &acrem,& ad recentes affectiones. Cadmiæ vſtę,& lacte extinctæ drachm.ſexdecim,ceruſſæ lotæ drach.octo,croci drach.quatuor,opij drachmam,tragacāthæ drachmas duas, aqua pluuiali excipitur,vſus eius eſt ex ouo. Aliud,quod ſumme valet ad multam,antiquã, & tenuem fluxionem,vlceráque. Pompholygis drachm. quatuor, opij fricti tres obolos,gummi drach. quatuor:aqua pluuia aut fontana.Cęterùm ad cruentas ſuffuſiones ex ictu,&ſugillationes prodeſt columbę ſanguis inſtillatus,præcipuè qui ex tenellis pennis exprimitur.Quinetiam oui albumen ſi oculo infunditur,eodem pacto opitulatur.Confert & oui aſſati vitellus, cataplaſmatis modo cũ vino inductus,aut ſertula Cāpana cum vino cocta & impoſita. Adhæc & folia roſarum ac flos per ſe, & cum vino trita, aut braſsicæ folia cataplaſmatis more impoſita.Quòd ſi αἰγίλωψ perſtiterit,thus,bitumẽ,æquis partibus miſceto,& oculum ſuffito,aut hyſſopi comam tritam accipe, & in panno lineo illigatam in feruẽtem aquam demitte,atq; oculo admoue:inſequitur enim cruor vt ex linteolo compreſſo exprimatur. Ad tumores ex ictu circa oculos enatos,cõuenit vt aſsiduè molli ſpongia foueantur, deinde ſpongia noua aceto diluto madefacta imponatur,adhęc valet& ſinapi vetuſtum ex aqua tritum, & nunquã non

appoſitum atque ablatũ, naſturtium item, ſi poſt eius ablationẽ locus perpetuò aqua foueatur. Ad oculos propter ſolem aut omnino puluerem ſicca ſcabráque lippitudine laborãtes, aqua copioſa æſtate quidem frigida, hyeme verò calida affuſa iuuat, au ſpongiæ ex calida aqua, aut lentis decocto imbutę fotus. Ipſis verò oculorũ angulis, rubi, lentiſci, myrti, roſarum ſuccũ priuatim quenque cum aqua adhibeto. In his qui craſſas ac calloſas palpebras habent & pilis carent, pilos egregiè reſtituit id quod accipit, acaciæ drach. duas, atramenti ſcriptorij aridi drachm. quinque, ſucci porri heminas quatuor, vini tantundem: coque donec ſtrigmenti habeat craſsitiem: aut muſcerdas, fimum caprinum, pari menſura vſta, cineris arundinis Græcæ duplum cum melle illinito. Ad palpebrarũ glabrities, æruginis tritę partem, ammoniaci tantundem: trita adaptato. Hoc ſummè quoque prodeſt ſcabris oculis, aut Cadmiam tritam melle ſubigito, & in ollula aſſato, deinde æris vſti tantundem admiſceto, ac tritis vtitor. Ad pilos in palpebris enaſcentes, pilos euelle, & cimicis ſanguinem illine, ac in poſterum haudquaquam renaſcentur: aut ricini à cane fœmina cruore, aut erinacei terreſtris ſuccum, & ſanguinis eiuſdem pares partes. Aut euulſis pilis, cicutæ folia, & cædriam æquis partibus cum veſpertilionis cruore inunge, & contine donec exareſcat. nam ſi oculum contigerit, lædit: aut felle caprino cum braſſicę ſucco illine. Vuationes tolles, ſi canthari-

dum ſuccum illeueris. Albugines verò ilico ſanat nitrū cum oleo vetuſto diligēter tritum, illitúmque: aut croci, piperis æquas partes cum felle felis in collyria efforma ac illine. Aut ſepiæ teſtā tritam cum melle ſubigito, & tritam inungito. Porrò obſcurationem omnem, aut inchoantem ſuffuſionem curat vulturis fel cum ſucco marrubij, & melle Attico: aut teſtudinis marinæ fel cum mellis quadruplo: aut fel vrſinum cum aqua. In vnguibus verò oculorum atramenti ſutorij, ſalis ammoniaci æquas portiones, gummi dimidium, aceto in collyrium efforma, & illine.

Ad glaucos oculos, Solani ſuccus infuſus nigros oculos reddit. In noctu cæcutientibus, elaterij obolum, ſeminis portulacę drachmam, cum melle illine. Enata hordeola, muſcæ capite abiecto, reliquo corpore cōfrica. In ſugillatis, ὑπώπια Græcis vocatis, cum nimirum exigui grumuli, ex diſperſo in multas cutis partes ſanguine coguntur, priuſquam nigreſcant, diſsipare decet: nā vbi in grumos coaluit, ægrè diſcuti poteſt. Verùm ne ſolum is ſanguis qui effuſus eſt per halitum digeratur, verùm etiam vt aliquid qui in cōtuſis venis continetur, ſanguinis per rimulas extrahatur, cum diſcutientibus medicamentis aliquid quoque aſtringentium cōmiſcetur. Vbi verò venulæ ad ſtatum ſuum naturalem redierint, tunc etiam citra aſtringentium admixtionem ad diſsipantia medicamenta eſt oportunum tranſire. Itaque collyriū Nili ex roſis ex aqua in ocula-

ria cote conterens, inunge ſugillationem, ac ſertulæ Campanæ, fœnigræcíque decocto foue, atque inde cum his collyrium diſſolue, poſtea per ipſum ſolum fœnugræcum. Quòd ſi aliquæ adhuc ſuperfuerint reliquiæ, collyria, quę quòd ex myrrha conſtent, διάσμυρνα vocantur, in fœnigræci decocto diſſoluta inunge. Porrò præſtat medicamētum bis in die inungere, ſimúlque antea per ſpongiam mollem calidis decoctis imbutam, fouere, principio quidem, ex fœnigræci & ſertulę Campanæ decocto: deinde vetuſteſcente affectu, ex ſolo fœnugręco. Eodem modo radicula pro cataplaſmate impoſita perſanat, verùm ſimul atque rodere cœperit, tollenda eſt: nam ſi relicta fuerit, ſua mordacitate venarum oſcula reſerabit: quare circa initia ea haudquaquā vtendum eſt, vti diximus. Vbi verò inueteratæ fuerint ſugillationes, cum iam nigreſcunt, etiam ſi quis longiori ipſam impoſitam relinquat, magis iuuabit. Valet & nitrum cum hyſſopo, & vua paſſa, melléque mixtum: & ſinapi cum adipe ouillo, præcipuè in antiquioribus, ſic & farina fabacea cū melle, potiſsimum ſi fabam maſticaueris: oui itidem vitellus, aut cardamomum cum myrrha impoſitum, aut cuminum panno indue, eóque in feruenti aqua intincto foue: aut ſinapi cum cerato impone, aut malabathrum tritum, aut hordeaceam farinam cum aceto mulſo coctam. In recentibus verò cicutam cum aqua cataplaſmatis more impone, vel abſinthium cum aqua. Quod ab Hera

eſt

eſt conſcriptum, aufert ipſas, vt inquit, trium horarum ſpatio: vult autem cum adeſt phlegmone, vt antea caſeus viridis pro cataplaſmate imponatur, & pane foueatur. Capit cicutæ ſucci obolos duos, croci drach. duas, myrrhæ drachmam, opij drachm. duas, ſucci thapſiæ drachmam, gummi drachmam: aqua excipe. Hoc Heras ſcripſit, at ego, inquit Galenus, periculũ feci nucis quæ per ætatem iam oleoſa euaſit, & interdum cruẽtatos perſanauit: debet autem ea diligenter teri, atque ita homini ſupinè reclinato imponi, vt medicamentum duabus tribúsque horis adhæreat: nam ſi ita fecerit, etiam ſi poſtea aſſurrexerit, diu tamẽ adhærebit, debétque vbi prius deciderit, alterum ilico apponi. Αἰγίλωψ, qui abſceſſulus quiſpiam eſt inter naſum & magnum oculi angulum, ſæpenumero perrumpitur in angulum. Proinde curandus eſt medicamentis diſcutiendi vi præditis, quæ citra morſum id agunt: nanque ab acribus oculus vnà afficitur, ipſaque affecta pars inflammata augetur: quippe vt in oculos inde aliquid confluat neceſſe eſt. Valent ad ægilopas maluæ folia cum ſale & melle. Cæterùm in nondũ perforatis herbam pedicularem, & ammoniacum thymiama cum melle ceu ſplenium impone, aut alumen ſciſsile cum terebinthina. Quòd ſi ita non fuerint perſanati, oſſe denudato cauterium adige, ita nanque ſquamæ abſcedent, & ſanabuntur. Quidam diuiſo angulo, oſsi qua parte perforatũ eſt, anguſtum infundibulum admouẽt, ac plum-

bo liquefacto infuſo vrunt, atque ita optimè ſanant. Aſclepiades, ſucci illecebræ libræ dimidiũ, ſucci ſolani, thuris, vtriuſque drach. octo, maſtiches drac. tres, galbani libram dimidiam: ſuccos cũ thure coquito, atque vbi diſſolutũ fuerit, galbanum adijcito: maſtichen verò repudiamus. Aliud, Thuris ladani, vtriuſque drach. octo, ceræ, aluminis ſciſsilis, coaguli leporis, ſpumæ nitri, ſingulorum drach. quatuor: tunde medicamentum, & cum irini vnguenti fæce emollito.

DE FACIEI VITIIS, Cap. 6.

VARVS, qui ἴονθος Græcis nuncupatur, exiguus durúsque tumor eſt, qui in faciei cute enaſcitur, & ab humore craſſo generatur: emollientibus opus habet diſcutientibúsque medicamentis, perinde atque ficoſi tumores, qui in mento exoriuntur: differunt autem hi à varis, quòd non ſolùm craſſus ſit, qui eos excitat humor, verùm tenuiſsimus quoque, ac tenuis cuiuſdã saniei ſimilis ſit particeps. Quare niſi curentur vt decet, celeriter exulcerantur. Quapropter magis exiccantibus, quàm vari indigent medicamentis. Adhæc & tumores lichenoſi in mento ex mixto quopiam humore oriuntur: vbi tenues ſeroſique humores cum acribus commiſcentur, atque idcirco celeriter in ſcabiem leprámque cõmigrant: indigent autem validè exiccantibus: ſimul verò atque in ſcabiem aut lepram tranſierint, præter exiccantia quibus egent, etiã detergentibus opus

habent. Quin & reliqua exanthemata in mento, & ipſa quoque exiccãtibus medicamentis egent. Porrò furunculi ex cõſimilibus quibus vari, humoribus in toto corpore creantur, ſuntque quadantenus duûm generum: quidam enim ſunt, vt ita dixerim, varoſi, duri, ægréque cõcoctiles, alij ſunt phlegmonoſi, ex quib⁹ febres quoque interdum conſiſtunt, & quorum tumor in molem excreſcit, atque in pus commutatur: vnde curatio eorum, vtplurimum eadem eſt cum phlegmones cura. Atq; de his hactenus, nũc ſigillatim de medicamentis agemus, quæ ab antiquioribus medicis tradita ſunt. Crito igitur ait, mellis & aceti æquas portiones diligenter miſceto, & digito varos confricans inungito. Aut ſpumæ argenti chemam, terebinthinæ, fabę Aegyptiæ magnitudinem, his adde olei albi parum, deinde deterſa facie, digito medicamenti exiguum cape, & varos inunge. Aut amygdalas amaras aceto diſſolue, & tere, ac faciem illine. Quòd ſi vetuſti fuerint, hęc facito, Saponis Gallici drac. quatuor, ammoniaci ſuffimenti, thuris, vtriuſque drachmam, aqua diſſoluta ad cerati craſsitudinem redige, eóque inunge, ac poſt horæ ſpatium tepida faciem abluere iube. Aut nitri rubri, pulegij viridis, ſalis foſsilis, coſti Indici, ſeminis ocimi, ſingulorum æquas partes tuſas ac cribro excuſſas, adipe anſerino vel gallinaceo, vt cerati fiat craſsitudo, excipe: ex eo verò in linteolũ inducito, & donec omnino liberetur, imponito. Ad affectus eminẽtes,

facieíque pruritus, ac principiũ elephantię: Gummi albi, nitri ſpumæ, thuris, ſulphuris viui, vniuſcuiuſque pares partes aceto diſſolutas, ſedulóque tritas in panificia cõformato, atque in vmbra ſiccato. Vſu verò expetente, aceto diſſolue & inunge, vbi exiccati fuerint ſubſcripta compoſitione deterge. Aliud ad varos, Saponis Gallici librã, ammoniaci ſuffimenti tantundem, thuris, maſtiches, vtriuſque quadrantem, ſpumæ nitri drach. tres. Saponem & ammoniacum in vas fictile cõiectum, in duobus ſextariis aquæ coquito, cúmque diſſolutum fuerit, arida contrita ac creta adijcito. Deinde in pilam coniecta, ac diligenter cõtuſa, in vaſe vitreo recondito. Cúmque vſus flagitat, faciem ex eo inquinato, & paruo interpoſito tempore, liberali aqua ipſam ſedulò perfricans, abluito. Vtendum eſt autem hac inunctione per totam varorum curationem. Ad ficoſamenti tubercula, Argenti ſpumæ, miſyos crudi æquales portiones terito, & pro cataplaſmate imponito. Aut thuris drachmas duas, ſpumæ argenti drachmas quatuor, ſalis foſsilis drachm. octo, ſandarachæ drach. octo, in læuorem redacta impone. Quòd ſi vlcerata fuerint vliginoſa, (aqua enim ab ipſis defluit) vtendum eſt hoc quod capit ſquamæ æris drachm. quatuor, atramenti ſutorij, aluminis ſciſsilis, glutini fabrilis, ſingulorũ ſiciliquum: glutinum aceto maceratur, deinde cũ reliquis teritur, ac formantur paſtilli. Vſus tempore aceto diſſoluimus ac inungimus: hoc etiam

ſiſtularum callos exterit. Ad recentes in mento, aut alia quapiam parte impetigines, Tritici grana multa incudi imponito, deinde laminam æris igne candentem tritico ſuperponito, ac humorem inde emanantem adhuc calidum colligito, & impetigines illinito. Eodē pacto maluæ ſylueſtris ſemen tenerū collectum mundato, ac tundito, & ſuccum reponito, eóque aſsiduè illinito. Eodem modo portulacæ quoque ſuccum, aut vlmi lacrymam aceto dilutam illine. In inueteratis verò vtendum eſt ſubſcriptis: Viticis folia cum exiguo aceto trita imponito: eodē modo & capparis folia. Paſtillus lichenicus, Glutinis fabrilis drach. quatuor, allij ſiciliquum, ſulphuris ignem non experti drachm. duas, chamæleonis drach. quatuor, thuris ſiciliquum, aceti heminæ dimidium: gluten aceto diſſoluitur, dehinc aridis adijcitur. Vſu expetēte, aceto quod ſatis faciat diſſolutum calidū impone. Aliud, Alcyonij vſti ſiciliquum, chamæleonis nigri drachm. quatuor, radicis haſtulæ regiæ drachm. quatuor, ſulphuris viui, thuris, pyrethri, ſpumæ nitri, ſingulorum ſiciliquum, glutinis taurini drachm. quatuor, aceti quod ſatis eſt. Vbi increſcit affectio, & calloſa euadit, ſubſcriptis compoſitionibus eſt vtēdum. Humida ad impetiginum affectiones. Miſyos, thuris, myrrhæ, aluminis ſciſsilis, ſingulorū drac. octo, aloës, ſulphuris ignem non experti, vtriuſque drach. quatuor: excipe paſſo vt ad ſtrigmentitiam veniat ſpiſsitudinē, & bis térve in die de,

terſis inunge, & foris membranam fellis tutelæ gratia impone. Illitio cocta ad lichenas inueteratos, vt citra exulcerationem liberet: Atramenti ſutorij, fœnigræci moliti, cardamomi, cuiuſque ſiciliquum, gith, foliorum caprifici, vtriuſque ſeſquidrachmam, aceti quod ſufficit: trita miſceto, quouſque in mellis craſsitiem coeat, deinde coquito: cúmque nigrũ euaſerit, & condenſatum, tollito & inungito, antea ablutis impetiginibus. Aliud, Aceti acerrimi ſextarios ſex, farinæ hordeaceæ ſextarios duos, mannę ſextariũ, radicis rumicis agreſtis drachmas viginti, veratri albi drachmas decem, alcyonij drach. quindecim, cardamomi drachmam, cimoliæ drachmas octo, glutinis taurini, & ſpumæ nitri, vtriuſque drachm. ſexdecim, virgultorum viridium halicacabi manipulum componito. Verùm quia complures, facultates medicamentorũ quæ illinendo ſunt idoneæ renuunt, malúntque emplaſtra, quæ neque ſudoribus obortis diffluunt, neque exiccata cutem extendunt, de his quoque eſt agendum. Emplaſtrum lichenici, valet ad impetigines ſublatas ac eleuatas, adeò vt reprimat ea quæ reliqua eſſe videntur. Mannę, thuris, picis, bituminis, ceræ, reſinæ pineæ, ſulphuris viui, ſingulorum drachm. octo, olei Cyprini parum: coque, & in linteolũ inducto vtere. Aliud, Picis Brutiæ liquidæ, mannæ, ſulphuris viui, farinæ lupinorum, ſingulorum drachmam. Compone, deinde adde galbani ſiciliquum. Eſt ex eo-

rum numero quæ valde probata ſunt. Quòd ſi affectus pertinacius perſeuerat, atque ejuſmodi non proſunt, medicamentis excoriatoriis vocatis eſt vtendum: etenim ſupremam cutem de repente abſcedere faciunt. Aliud impetiginum excoriatorium: ſquamæ æris drachm. tres, auripigmenti, ſandarachæ, vtriuſque drachm. quatuos, æris cremati, veratri, ventrium cantharidum, ſingulorum ſeſquidrachmam. Tere vnumquodque ſigillatim, deinde ſimul mixta excipe cedria, & ad ſpiſſamentum ſtrigmētitiūm redactū, in pyxidem æream repone. Cùm vſus poſtulat, nitro ac exiguo aceto lichenas abſtergēs inunge ſpathula, atque affrica: deinde deterſos ſpathula abrade, & denuò medicamentum impone: poſthæc vbi bis térve illud peregeris, & leuiter abraſeris, enitere iterū imponere, illita loca fellis alicuius animalis veſicula cooperiēs: etenim ea obſtat, ne medicamentum diffluat, & leuis eſt: poſt pelliculæ verò impoſitionem faſciolam leuiter inducito, ac ſinito pernoctare. Quòd ſi hoc non licuerit, ſaltem aliquod horarum ſpatio permaneat, donec puſtulas excitauerit, quæ ſaniē craſſam glutinoſamq; cōtineant. Ad hæc lauare iubemus, & in balneo quod curationi opitulatur, morari. Quòd ſi quid obſtat, quo minus balneo vti poſsit, larga calida aqua fouere oportet, deinde abſtergere, & panē mulſa ſubactū ꝓ cataplaſmate imponere. Vbi ſordida fuerint vlcera emplaſtrū viride impone, adiecto pauxillo excoriatorij

Cæterùm ſanie iam expurgata, cùm nõ amplius cruſtula incumbit, albũ cum ſplenio impone, atque hac vtitor curãdi ratione, donec cicatrix planè obducta fuerit: verùm ſingulis diebus foueto, recénsque ſplenium inducito. Poſtquã iam cicatrice locus penitus coaluit, ſi qua reſtat ſuſpicio, eandem curationis viam teneto. Verùm antea quàm excoriatoria imponantur, loca extra impetiginem medicamento quod inflammationem ꝓhibere poteſt ſplenio inducto tutari oportet, linea circum lichenẽ antea deſignata. Aliud quod ad alopecias quoque valet: verùm alopeciȩ in ſole aut iuxta ignem ſunt inungendæ, cúmque puſtula eruperit, acu eſt pungenda, dehinc excreto humore, locus ceratis eſt perſanãdus: poſt inductam autem cicatricem, pili enaſcuntur. At in impetiginibus ita, vt prædictũ fuit, eſt aggrediendum. Sandarachæ, auripigmenti, ſquamæ æris, cuiuſque ſiciliquuum, veratri nigri, elaterij, vẽtris cantharidum, ſingulorum drach. excipe cedria. Emplaſtrum viride, quod in mentagra appellata, poſt rupturam puſtulæ, quæ ob vſum excoriatorium oboritur, imponi debet. Ceræ libram, æruginis raſæ quadrantem, reſinæ frictæ libram, olei cyathos quatuor, aceti quod ſatis eſt: ȩrugo in ſole cum aceto terenda eſt, & quæ liquari poſſunt, liquantur, ac refrigerantur, poſthæc liquidis adijciuntur. Viride Herophili, AEruginis drach. duodecim, mannæ drac. quatuor, adipis vitulini drach. duodecim, galbani drach. tres, ceræ drach.

octoginta, reſinæ drachm. viginti, aceti quod ſufficit. Poſt viridia, mundis iam factis ab excoriatione vlceribus, huiuſmodi eſt vtēdum, quę multam ad tactum leuitatem inferunt. Albū poſt impetiginum excoriationem, Spumæ argenti, cerę, ceruſſæ, vniuſcuiuſq; libram, olei ſextariū, aquæ ſextarium. Spumam argenti, ceruſſam, & aquam terito, cúmque optimè in læuorem redacta fuerint, paulatim oleū inſtilla, aſsiduéque tere. Vbi vnitum fuerit, in vas fictile trāsferto, igníque impoſitum aſsiduè agitato, & abſumpta iam aqua, ceram adijcito. Pancratiaſtarum τρυφερὸν, hoc eſt delicatum appellatum: valet ad ambuſta, vt citra cicatricis veſtigium ſanentur. Spumæ argenti, ceruſſæ, plumbaginis, ſingulorum drachm. viginti quinque, ceræ terebinthinę, vtriuſque drac. ſexdecim, olei heminā, & aquæ tantundem, compone quemadmodum prædictum fuit. Aliud, Diophantis, ad ambuſta, & intertrigines: faciem quoque præmunit, ac præſeruat, ſi roſaceo diſſoluatur. Argenti ſpumæ frictæ ſiciliquum, medullæ ceruinæ drach. ſexdecim, ceruſſæ torrefactæ ſiciliquum, ceræ, thuris, terebinthinę, ſingulorū drachm. octo, olei heminas quatuor. Ad menti exanthemata, Baccarum myrti, malicorij, argenti ſpumæ, floris æris æquas portiones cum vino inunge. Porrò in ficoſis mēti eruptionibus quas mentagras, & nonnulli lichenas feros appellant, valent ex his quę ad impetigines tradita ſunt, valentiora: adhæc, ea quoque quæ ad ſcabies & le-

pras inſcribuntur. Verùm mirè celebratur hoc quod capit, atramenti ſutorij, veratri nigri, auripigmenti, ſingulorum drachmam, ventrium cantharidum, ſiciliquum, nonnulli obolos tres: tritis vtere cum oleo, aut cedria, aut roſaceo, loco antea abſterſo. Puſtulis autem quæ enaſcuntur diſruptis, cuſpide ſpecilli locum attere, quo medicaméti quippiam penetrare morderéque poſſit. Deinde vbi locum foueris poſt horę ſpatium, ceratum roſaceum ſuperinijce, atque id donec cicatrice coëat effice. Quòd ſi primùm præualere nequiuerit, ter quatérque inunge. Valet eximiè & ad lepras, & vitiligines, quas λεύκας appellant, & alopecias, & ſcabies. Aliud ad capitis & menti ficoſos tumores, aut ſi alia quapiam parte vlcera prominent. Elaterij & ſalis paribus partibus commixtis vtere; ſuprà verò ſemen lini crudum cum aqua impone, aut ficus tritas. Eodem ad tubercula quoque, quæ φύματα vocant, vtendũ eſt.

DE ORIS AFFECTIBVS, Caput 7.

CVM dentes doleant partim ob neruos qui illis inſeruntur, partim ob ſuam ſubſtantiam, aut gingiuas, quæ vel ex intemperie quapiam, aut humorum quorundam defluxu laborent: aliàs item proprium ſuum affectum ſentiant, aliàs ob caput materiam ſuppeditans, quemadmodum & cum totum corpus plenitudine abundat, patiãtur: auxilia quæ affectui proportione reſpondeant, ad-

uocanda ſunt. Quare aut totũ corpus, aut caput tantum, vel etiã vtrunque purgatorio inanimus. Et vt propter humorũ defluxum phlegmonę enaſcuntur, ita dentes etiam ex humorũ acrium erodentiúmque defluxione perforantur, non ſecus quàm vlcera in cute oboriuntur. Proinde perſpicuum eſt, quòd corpora quę eroduntur, per ea quæ vitioſum cõfluentem humorem exiccent curari debent: dentésque qui exedũtur, ceu quibus idipſum præ nimia mollitie accidat, per auſtera aſtringentiáque medicamẽta duriores atque ad patiendum ineptiores reddi. Eos verò qui liuidi ſunt, per exiccantia, (quippe quibus id ob prauorum humorum copiam eueniat,) ſanare oportet: eandem enim quam perforati curationem poſtulant. Quòd ſi gingiuę ob inflãmationem doluerint, oleum lentiſcinum, ſi moderatè calidum ore contineatur, pręſtantiſsimum eſt remedium. ſit autem recens, nam quod vetuſtũ eſt, deterius eſt: porrò id in duplici vaſe calefieri debet. Eſt igitur hoc gingiuarum inflãmationi quàm maximè accõmodatum, nec verò minus, ſi quis in alia quapiam parte mẽbranę, tum linguã veſtientis, tum ſuccingẽtis totum os, dolor ob inflammationem oriatur, cum lentiſcinum ſedare poteſt: repellit enim placidè, & citra aſperitatem, quam auſterorum plurima obtinent: adhæc, abſque morſu diſcutit, quo inflammata omnia in primis opus habent: nam quæ validè aſtringunt, partes exaſperant, ipſisque ſimile quippiam, quale in con-

tuſionibus vſu venit, nimirum quòd ipſarũ ſubſtantia violenter contrahatur. Ab iis verò quę vehementer per halitum digerunt diſcutiúntque, quòd ea acria iam ſint, eroſioni quippiam adſimile oboritur. Cæterùm dolentes dentes aceto acri calido, cum galla, aut halicacabi radice collue, aut tædulis pinguibus cum aceto, aut cappari, vel aliis, cucumerís ve agreſtis radice. Egregiè verò conferre fertur, ranæ in aceto & aqua probe coctæ decoctum, ore contentum. Itidem, ſi dentem caninum vſtum triueris, deinde cum aceto benè calido coctum ore continueris, aut acetum ſquilliticum ore retentum: aut tædarum ramenta, malicorium, alumen, in aceto ad tertias coquito, & ore contineto: cúmque os ſaliua fuerit refertum, eo hiante effluere ſinito. Aut pyrethrũ cum hyſſopo & colocynthide, itidem in aceto decoctum ore teneto. Aut alliorum, ſeminis erucæ, & nitri decocto collue. Oblitionibus verò & epithematis huiuſmodi vtitor: ſory reſina terebinthina exceptum obline, eáque cauernulę inſere. Aut compoſitionem ex duobus piperibus nardino aut roſaceo, ſed potiſsimum amygdalino diſſolutã, impone, atque in aurem eiuſdẽ lateris inſtilla. Aut ſulphur ignem non expertum cum lycio excipe, & in exeſum dentem inde. In maximis dentium doloribus valet hoc: anguis ſenectam, & ad mellis craſsitudinem redactam cum oleo obline, & in cauernam impone. Aut terræ inteſtina frige teréque, & in cauernulam inſere. In aurem oleum

ſeſaminũ, in quo terræ inteſtina fuerint incocta, infunde. Apophlegmatiſmi quoq; ſunt dentibus dolẽtibus accõmodatiſsimi: in aduerſam verò aurẽ, duos hederæ corymbos roſaceo ſubactos inſtilla. Quòd ſi eximere dentẽ animus fuerit, pyrethrum acerrimo aceto dies quadraginta maceratum terito ac reponito: vſu verò expetente, vbi reliquos cera obducta munieris, ipſumque dolentem præmundaueris, medicamentum illine, deinde horę interiecto ſpatio, digitis extrahe. Aut ſory cum aceto acerrimo plurib⁹ diebus oblinito: educit eximiè tithymali ſucc⁹, & ſory vnà cum galbano impoſitum. Quinetiam betæ radicis ſuccus in narem inditus, dentium dolores ſedat, reliquáque omnia medicamẽta quæ naribus inſeruntur, de quibus antea egimus. Vt dentes eroſi non confringantur, nec grauiter oleant, veratrum nitrum erui magnitudine melle coquito & inſerito: ſal foſsile melle ſubactum aſſa & tere, & myrrha admixta vtere. Arida ad dẽtes emotos & vacillantes. Terebinthi fructus torrefacti drachm. octo, aluminis ſciſsilis cremati, ſylueſtris Punicæ florum, vuæ acerbę ſucci, ſingulorum ſiciliquum, gallarum, croci, myrrhę, ſingulorũ drachmã. Tritis vtitor. Aliud, Cornu ceruini drac. octo, rhois rubri, balauſtij, vtriuſque drach. quatuor, corticis pinus, gallarum, croci, myrrhæ, ſingulorum drachmam. Terito & vtitor. Maſticatorium ad molarium dolorem: roris marini ſeminis drachmas duas, origani, piperis albi, vtriuſque

drachmam, vuarum paſſarum pinguiſsimarum ſextarij dimidium: in maſſæ formam redigito, & præbeto commanducandum: poſt vſum vero, os vino colluat. Aliud, Vuæ paſſæ exacinatæ ſextarij dimidium, piperis albi acetabulum, grani cnidij, ſpicę nardi, ſingulorum ſiciliquum, pyrethri & myrrhæ pares portiones, caſiæ drachmam, vtere vt dictum eſt. Ad exeſos dentes, Piper coctum cum melle tere diligenter, & in cauernulam inſere, atque exterius impone. Aliud dolorem mitigans, ad dentes dolētes eroſosque, confert tuſsi quoque: Lacrymæ papaueris, myrrhæ, ſtyracis, cuiuſque ſiciliquum, piperis albi, galbani, vtriuſque drachmam: paſsi quod ad cōprehendendum ſufficit. Iam ſi leporino cerebello infantem dentientem illeueris, dentes citra dolorem atque ilico emittet. Aiunt ſi ranunculi folia ei cui dens dolet, in eiuſdem lateris brachio impoſueris, dolore quidem liberare, verum brachium exulcerare, cuius curam, prout decet habebis. Dentes pręſeruantia hæc ſunt, Tithymali radicem in vino vſque ad dimidias coquito, & bis in menſe dentes colluito, & nunquam dolebunt. Item, alumine cum modico myrrhę confricato, & nunquam exedētur: ſi verò hoc nimiū aſtringat, melle vtitor. Optimè verò facit & ad dentes à dolore præſeruandos, & ad gingiuarum dentiúmque eroſionem, atque ad decorem hoc quoque: Lanas ſuccidas linteolo illigatas vrito, deinde ſalis tertiam partem admiſceto, eáque tri-

ta affricato. Aut leporis capite vſto tritóque vtitor. Aut ſal & mel in læuorem redacta, ac in mundo linteolo illigata vrito: adhæc iridis pauxillum commiſceto, & confricato. Ad dentes vacillãtes, & gingiuas humore grauidas, eásque corruptas: Alumen rotũdum chartæ inuolutum vritur, deinde tritum rubrica inficitur, eo continge gingiuas, & ſub corruptis inſere. Ad gingiuas vlceratas, Nitrum, Cyperum, hordeum, æquali portione cõbuſta, cum melle miſceto, & illinito. Vt molaris citra dolorẽ eximatur, farinę erui drach. duas, cum ſucco tithymali ſubige, dentíque impone, ſupráque hederæ folia inijce, & poſt horæ ſpatium tolle, ſua ſpõte in minuta fruſtula diffringetur. Valet hoc etiam ad eroſos dentes. Verùm vſus tempore ceratum emollitũ impone. Ad gingiuas præhumidas, ac cruẽtas, dẽtes emotos, ozęnas, parulidas, putredines, omniáque oris vitia: Capit herbæ perdicialis, aut ſyderitis, minam, ſalis candidi & tenuis ſextarium, mellis ſextarium, contundito, & in maſſæ formam redigito, deinde in ollam cõiectam, operculo probè obturato. habeat autẽ in medio ſui foramen, per quod rudicula agitetur, donec nihil amplius fumi aut vaporis exhalauerit: dehinc, vbi ab igne ſublatũ fuerit, ac refrixerit, inde ſumito drachmas quatuordecim, piperis albi drach. quinque, piperis nigri drachm. ſex, pyrethri drachm. ſex, aluminis ſciſsilis cremati extinctíque vino. auſtero drach. duas, pumicis, myrrhæ, hyſſopi, ſeminis apij,

pulegij, ſingulorũ ſiciliquum, mẽtę, iridis, vtriuſque drac. tres: hęc tundito, & cribrata ei quod ex olla ſumpſiſti commiſceto, ac vtitor. Aliud, Tragorigani drach. duas, hyſſopi drac. quatuor, herbæ perdicij melle & ſale tenui ſubactæ, atque in olla donec in prunas redigatur, crematę, quadrãtem, piperis trientem. Tunde, incerniculo excute, & vtere. Quo ſi vſus fueris, neque dentes dolebunt, neque findentur, neque gingiuarum inflammationes, παρουλίδες dictæ, cruorem fundent, neque carunculę in iis ſuperexcreſcent, neque defluxionib⁹ tentabũtur: erit porrò os odorum, & dentes nitidi. Nõnulli ſalſamenta in olla medicamẽto adijciunt. Cæterùm prædictis ſuccedunt quę eo quòd oris affectibus accõmodantu, ϛοματικὰ Græcis appellantur, quæque ad oris cauitatem, tonſillas, & vuam inflammatione correpta, defluxionéque laborãtia adhibentur. Debet autem initio mali in his qualitas aſtringens præualere, vt quicquid influit repellatur reprimatúrque: poſthæc aſtringentibus quædam per halitum digerentia admiſcenda ſunt, vt quæ iam defluxerunt diſcutiantur: Declinante verò iam malo, plura iam & valentiora ſunt commiſcenda diſcutientia, quorum ſigillatim medicamẽta partim antea dicta fuerũt, velut id quod cõſtat ex nucibus, ex moris, ex fructibus rubi, βάτινα vocant, & ex malis Punicis, ex cotoneis, & ſi quod eiuſmodi conducere creditur: partim iam proponentur, ne ea omniquaque in hoc libro deſiderẽtur.

Heræ

Heræ ſtomatice, ἡ διὰ τοῦ βησασοῦ, quæ ex ſemine rutæ ſylueſtris concinnatur: valet ad anginas, ad inflammationes tōſillarum, & vlcera quæ in ore oboriuntur. Conuenit & ſtomachi vitio, & inteſtinorum difficultate laborantibus, ex frigida ad fabæ tuberculum propinata. Eſt etiam arteriaca præclara, & dolorem mitigans. Aniſi, ſeminis rutæ ſylueſtris, ammis, floris iūci odorati, caſiæ, iridis, aluminis ſcisilis, ariſtolochiæ longę, aliqui etiam caſiæ fuluæ, ſingulorū vnciam, coſti ſeſquidrachmam, gallas immaturas mediæ magnitudinis numero octo, crocomagmatis, floris roſarū, vtriuſque vncias duas, croci ſeſquiunciam, amomi racemi vnciæ dimidium, myrrhæ vnciæ dimidium, cinnamomi, ſeminis apij, vtriuſque vnciā, ſpicæ nardi ſeſquiunciam, hirundinū recrementi vnciam. Myrrhā cum melle terito, reliqua verò contuſa & incerniculo excuſſa inijce: ac medicamentum melle craſsius reddatur. Vſu verò poſtulante, melle diſſolutum inunge, atque ex aqua, vel mulſa, vel ptiſſanæ cremore præbe gargariſſandū. Διάχριστος, hoc eſt illitu apta, ad oris putredines, rhois rubri drach. quatuor, acaciæ drachmam, medullæ ceruinæ drachm. quatuor. Vino diſſoluta, melle cocto excipe, vteréque ad illinendum. Aliud, Succi hypocyſtidis ſiciliquū, floris mali Punicæ drachmam, lycij drachmam, acaciæ drachmā. Excipito oliuæ immaturæ ſucco & melle. In humidis calidíſque corporis locis, cuiuſmodi eſt os, cito putredo accedit, qua-

cunque tandem de cauſſa fuerint exulcerata. Ad eam etiã rem facit, quòd nullum medicamẽtum, quemadmodũ in aliis vlceribus aſsiduè incũbere poteſt: ſiquidẽ perpetuò à ſaliua eluitur: atq; idcirco in ipſis validiſsimis ſæpenumero vti cogimur: ſunt autem vehemẽtiſsima, quæ perinde ac cauteria cruſtã appellatam faciunt. Itaq; in externis quando pars quæ curatur, cruſta obducitur, à fortibus medicamentis abſtinemus, atque ad ea quæ cruſtas tollunt, trãſimus, quæ facultate qualitatéque abſtergente prædita ſunt. At in ore, ob regionis naturam, cõſultum tutúmque mihi eſſe videtur, admiſcere detergentibus nõnihil ex vehementibus, quæ ſigillatim admota cruſtas inducunt. Atque eiuſmodi quædã antea tradita fuerunt, vbi percenſui ea quæ ad oris vlcera, à paſcẽdo Græcis νομὰς dicta, faciunt: eadẽ nanque cruſtis cõuenire diximus. Crito conferre inquit miſy aſſum cum melle, donec ad ſtrigmentitiam venerit ſpiſsitudinem: aut chalcitidem aſſatam cum melle. Archigenes verò ad cruſtas dictas priuatim cõducere ait, ſtercus caninum cum melle illitum. Et Muſa de hoc ita habet: Ad anginã ſtercus caninum album accipito, exiccatum, & tritũ cribro excernito. Vſus verò tempore, melle dilue, & tunc inunge vt diglutiatur: nullum medicamentum eo vehementius nouimus in angina laborantibus, aut in phlegmone tonſillarum aut glandularum linguæ adiacentium, quæ ſtrangulatus periculum minitatur. Alia ad cruſtas faciẽs,

& ad gingiuas præhumidas, & fœtidas. Miſyos cremati drach. octo, iridis drachm. quatuor, croci drachmam. His tritis tum ſeorſum, tum cum melle vtitor. Ad putredines autem, atque abſcedentes gingiuas, & cruentas, arido, ad cruſtas verò vtere cum melle hoc quod vocatur ἀνθηρὰ, hoc eſt florida: capit iridis, ſandarachæ, cyperi, ſingulorũ drach. quatuor, aluminis ſciſsilis, myrrhę, croci, crocomagmatis, ſingulorũ ſiciliquum. Quidam etiã floris roſarum, & gallarũ vtriuſque drach. duas adijciũt. Quòd ſi putredo fuerit validior, libellorũ cõbuſtorum partes tres, auripigmenti partem: trita miſceto & vtitor, & ſuprà linamentum cõcerptum, roſaceo imbutũ expreſſumque dato: quidam libelli partes octo capiunt. Quòd ſi putredo his non euincitur, iube vt vrat, cõtectis in orbem circunſitis partibus: ſit autem cãdens pellucénsq; cauteriũ, quod tãtiſper adhibeatur, dum nihil amplius humoris defluat, & locus videatur euictus: poſthęc, colluere prędictis, & ἀνθηρᾶς facultatẽ vti cum melle oportet, donec cruſtæ diffringãtur, inde melle vtendũ eſt. Cum gurgulio ex humorum defluxu inflammatione corripitur, ſi mediocris fuerit defluxus, mediocribus opus habet aſtringentibus: ſi verò eſt validior & vehementior, opus quoque eſt ijs quæ magis aſtringunt. Vbi iam inflãmatio fluxúsque declinat, ex ijs quæ per halitum digerunt quædã cõmiſcẽda ſunt. Collutiones itaque moderatę ſunt quæ fiunt ex palmulis, quæ modo in aqua ſola,

modo pauxillo quoque mellis adiecto, decoquũtur. Huic adſimilis eſt quæ fit ex roſis, pampinis vitis, rubo, rubo canis, lentiſco, hedera, terebinthina, rhamno, aſpalatho, flore Punicæ domeſticæ, ſiliquis, malis auſteris, pyris, & ſorbis. His fortiora ſunt, tum myrti, eiúſque baccarum decoctum, tum coroneorum acerborum & meſpilorum, & cornorum. Generoſiſsimum autẽ eſt decoctum gallarum, & rhois culinarij coriariíque, & fructus myricæ. Ex his ſingulis tum per ſe, tũ ſimul coctis, ex aqua gargariſſare oportet. Quin & aridis tritis gurgulionem attingere debemus per cochleariũ, tum prędictis, tum ſimilibus. ſunt autẽ eiuſmodi roſæ ſiccæ, & hypocyſtis, & rheũ, cyperúſque, & aloë, nardi item radix, & alumen ſciſsile, ac lapis qui ἀγήρατος dicitur. Paruæ quidẽ affectiones per eiuſmodi facilè eueſtigio compeſcũtur. Vbi verò vitium obortum, maiori nititur fundamento, fieri nequit, vt id per repellentia penitus curetur, potiſsimum cum ægri corpus humoribus abundat, aut pars laborans fuerit natura imbecillis. Qua de re ſæpe initio, ſæpius paulo pòſt iis aliquid ex diſcutientibus admiſcere cogimur: & ſi dolor ingens fuerit, etiam ex ijs quæ eum lenire poſſunt adiicere. Cæterùm ex diſcutientibus moderatiora ſunt adhibenda, quòd valentiora iritandi vim obtineant: ſunt autem eiuſmodi, iris, thus, myrrha, quæque eiuſmodi prædita ſunt facultate. Lenire verò dolorem ſolent, quæ læuorem inducunt, quæque lenta, dul-

cia, & pinguia ſunt. Proinde ex his atque eiuſmodi incipiens, medicamenta cōcinnabis affectibus accommodata: ſi verò inualeſcit vitium, neque vlli eorum cedit, aluus ſubducatur, & gargariſſet lupinorum loturam, aut ptiſſanæ cremorem, aut paſſum tepidum, aut ficuum decoctum, & vuarū paſſarū, & glycyrrhizę cū hyſſopo. Prodeſt quoque, ſi oleum amygdalinum in aures infuderis, foríſque ſpongiis expreſsis leuiter foueris. Quinetiam polentam, quam ὠμὴν λύσιν vocant Græci, ex farina hordeacea, aut ſeminis lini, aut fœnugręci, aut ex his mixtum imponere oportet. Si igitur in ſuppurationem verti tonſillæ apparuerint, ea adiuuanda eſt, & in primis ficuum decocto aſsiduè gargariſſentur. Si verò nihil eiuſmodi videatur, ſed ægrè deglutire poſsint, & ſtrangulatum ægri metuant, acri enemate aluus eluenda eſt, venáque in cubito tundenda, & cucurbitulæ in collo ac mento, conciſa prius ſcalpello cute, ſunt affigendæ: continuis item fotibus & cataplaſmatis, iíſque validioribus ac gargarizationibus eſt certādum. Quòd ſi etiamnum malum increſcat, venæ ſub lingua ſecentur, aut iuxta oculorum angulos, aut ea quę in fronte conſpicitur. Quinetiā per halitum ore receptum fouebim⁹, hoc pacto, Satureiam, aut origanum, aut hyſſopum in aceto ferueutem in olla circumquaque oblita obturatáque concludimus, ac per foramen inſerta arundine halitum ex olla expirātem excipimus: ſi verò à feruente arundine os aduratur, ouū vacuum

perforatum ore cõtineatur. Quidam nitrum & origanũ,& naſturtij ſemẽ,oleúmque trita in poſca miſcent,ac eodem modo fouent:aut hirũdinũ recrementum illinunt,ſimilitérque fouent. Atq; de his quidẽ hactenus. In ſumma cute oris obortas vlcerationes,ἄφθας Græci nominant, quæ quippiã igneæ caliditatis obtinent. In infantibus vt ſemper gignũtur,quãdo vel lac nutricis prauũ fuerit, vel ipſum infantulus ritè concoquere nequiuerit,ſunt omnino curatu faciles,quippe quæ moderatis aſtringentibus ſedentur: interdum tamen cum moram traxerint, ægrè ſoluuntur, temporíſquẹ ſpatio vlcus euadit putridũ,quod à medicis Gręcis νομὴ,à paſcendo denominatur. Simpliciſsimum autem medicamentum eſt,portulaca melle imbuta,ac commanducata: adhæc,collutio ex foliis oliuæ, itidémque quod conſtat ex alba myrto,& amygdalæ amaræ cum melle. Ad nigras verò aphthas valet vua paſſa vinaceis purgata,& aniſum cum melle tritum ac illitum. Validiſsimum eſt,æruginis vermiculatæ tribus obolis in vino tritis os collue,aut gallam in aceto tere & inunge. Ad albas aphthas: chalcitiden oleo tritam pẽna illine: hoc extẽplo ſedat, ſimul atque pura facta fuerit, myricæ fructum tritum, & mulſa aut vino dilutum inunge: hoc pręcipuè infantibus accommodatur. Poſſunt etiam nutrices,cùm iam offis infantem alunt,lẽtem cum modico pane, & medulla ceruina aut vitulina exhibere. Miſceo quoque alimẽto mala cotonea,aut

alia quæ adſtringunt. Quinetiam nõnunquã lactucam, intubum ſatiuum, ſolanum, & portulacã offulæ commiſceo, ſi aphtha perquam ignea eſt. Quòd ſi nondum offa ali poteſt, nutricem eiuſmodi cibo alo, & vt probè nimirum coquat proſpicio. Attamen medicamentis quoque vlcera illino. Quòd ſi aphthas prærubras eſſe conſpexero, principio moderatiſsimè aſtringentibus refrigerantibúsque, deinde citra morſum digerentibus vtor: ſin ſubflauas videro, eadem quidem adhibeo, ſed quæ refrigerent magis. Si verò pituitoſiores fuerint, aſtringentibus: at ſi nigreſcẽtes, generoſius diſcutientibus vtor. Cæterùm in maioribus natu pueris, eiuſdẽ generis medicamentorum facultatibus vtens, vim ipſorũ augeo: quẽadmodũ ſanè in adultis & duris corporibus, ſingulis commemoratis facultatibus validiſsimis vtor. Suffecit autem mihi perpetuò in iis miſyos cum vino aſtringẽte vſus, remittenti intendentíque eius facultatẽ, prout opus erat. Quòd ſi ſordida appareat aptha, tero miſy cum vino mulſo. Ijs qui valentioribus, q̃ miſy ſit, opus habẽt medicamentis, ærugo ſimiliter cũ vino aut vino mulſo eſt accõmodata. Talibus nimirum affecta loca oris ſunt inungẽda. Aptum quoque ad eam rem eſt medicamẽtum, chalcitis oleo trita: atque hæc ſunt ualida: moderata verò, & potiſsimum ad affectiones incipientes, eſt omphacium cum vino, aut uino mulſo, thus item. In puerulis porrò ſatis facit roſarum flos, ipſæque roſæ ſiccæ, &

collutiones ex mediocriter aſtringẽtibus. Atque vt vno verbo abſoluam, moderatæ aphthæ, potiſſimum in tenellis corporibus moderata poſtulãt medicamenta: fortiores verò, & maximè in duris corporibus à fortioribus curãtur: cuiuſmodi ſunt quæ valide aſtringunt & mordent, vt mediocria ſunt, quæ nihil prorſus mordent, & nonnihil adſtringunt. Verùm de his commentatio, hîc ita ſuum finẽ habeat. Atqui nobis quibus in pręſenti libro inſtitutum erat de externis verba facere, ea tradita ſunt quæ in capite ac facie, & præterea ore apparent, ac quo pacto ea, quibúsque medicamentis ſunt curanda, reliqua iam dicentur. Quòd ſi quando internorum vitiorum meminerimus progrediente ſermone, id ob medicamentorum quod inter ſeſe obtinent, cõmercium euenit: nam quemadmodum ob ea quæ foris apparent, interdum purgatoriis ac reliquis alterantibus medicamentis, quo exuperantem humorem coerceamus, vtimur: ita & ob ea quæ intus infeſtant, foris emplaſtra, inunctiones, atque illitiones aliquando damus: quòd ab exterius adhibitis, non minus ægro opis accedat, ſiue illi ſtomachus exempli gratia, ſiue iecur, ſiue aliud quodpiam viſcus, etiam ex interioribus & penitiorib⁹ doleat, aut aliter afficiatur. Nunc de reliquis, quę ſummæ cuti adaptantur, quod ſatis eſt, eſt agendum: atque ita in libri calce, de cõmunibus multiplicémque vſum præſtantibus oleis, emplaſtríſque, ac quæcũque alia cutis ſuperficiei auxilij ali-

cuius gratia admouētur, aliquid addendum: deinde, de omni eo quod venenum virúſque eiaculatur, in quo etiam pollicitis ſatis dabitur. Verùm antea de vlceribus quę decet proponētur, & quibus in ipſis vtendū ſit medicamentis docebimus.

DE VLCERIBVS COMMVnibus toti corpori, Caput 8.

ATQVE de elephante vbi apparuerit, quo pacto eius curatio ſit inſtituenda, iam antea fuit explicatum: verùm vbi in toto corpore graſſari ac dominari cœperit, præſtat tunc quoque conuenienti victus ratione vti, & plagis emollientia, aut per halitū digerentia, aut citra morſum exiccantia, vel extergentia, vel cicatricem obducentia, prout vnicuique parti commodum iudicaueris, adaptabimus. Materiam verò his idoneā iam orationis proceſſus proponet. Quæ impetiginibus dicta ſunt cōducere, eadem ſcabiei & lepræ, vnà cum reliqua curationis ratione adhibemus, quare non eſt opus vt eadem denuò repetamus. In vitiligine verò, quam λεύκην vocant, nonnulli eam ferro adurendam exiſtimauerūt, probantes eam vſtionem, quaſi ſola valetudini ſufficiat: alij aduſtionem doloroſam, atque ex hac cicatricem ceu indecoram fugientes, medicamētis quæ cruſtam inducunt vſi ſunt, qualia & cicatricem concolorem efficiunt. Vtendum autem eſt, Adarcę, ſeminis roris marini, ſulphuris ignem nō experti, æquis portionibus. hęc cum aceto trita, in ſole

illine, non confertim, ne cutis exulceretur: procedente verò tempore, aliquid veratri albi, & gallæ tantundem adijcito. Porrò alphis cõueniunt calx aqua abluta, aut dracunculi radix cum aceto impoſita ceu cataplaſma, veratrũ item vtrunque, & lupinorum decoctum. Stigmata curabis, ſi lotij fæces, quæ matulę adhærent, cum acerrimo aceto oblines. Habet Crito, loco nitro pręfricato, terebinthinam cataplaſmatis modo impone, atque alligatam ſine ſex dierum ſpatio: ſeptimo verò diſſoluito, & ſtigmata acu compungito, & breui interpoſito tempore cruorem ſpongia detergeto, & tenui ſale locum confricato: deinde ad dies quinque medicamentum impoſitum relinquito, quod ſit huiuſmodi, Thuris, nitri, lixiuij, calcis viuę, ceræ, ſingulorum drachm. quatuor, mellis octaua pars. Quod vbi ſolueris, nigrum in medicamento reperies. In exanthematis autem, & maximè quæ craſsi frigidíque humores generant, lauri folia tenella, & rutæ, & mannæ æquis ſingulorum partibus terito, & pro cataplaſmate imponito: & thus cum oleo inungito, aut ceram, ſulphur viuum, ſal in oleum conijce & obline. In epinyctibus uerò, ſuccum laſerpitij aqua dilutum illinito: exiccat enim citra mordacitatem. Vel cicutam in læuorem redactam imponito, aut braſsicam crudam cum aqua. Valet & ad epinyctidas, & puſtulas, φλυκταίνας dictas, & calidas eruptiones, & ea quę à feruore ingenti φελζέματα nuncupantur, & manantia ca-

pitis vlcera, incipientésque furunculos, & exuſtiones, ſi argenti ſpumæ, & ſulphuris viui æquas portiones cum aceto & oleo myrtino commixtas in ſtrigmentitiam illitionem redegeris, eáque vteris. Cæterùm ambuſta, quæ moderatè aſtringentia requirunt, terra Chia, aut Cretica, aut cimolia, omníſque terra cum aceto aquæ permixto illita, prohibet ne puſtulæ enaſcantur. Ad exuſtiones autem aquæ feruentis, prius quàm puſtulę oboriãtur, oliuarũ ſalſarum muria continuè adſperge, ipſaſque oliuas ſale conditas, cũ farina tritas, cataplaſmatis more impone, aut alumen ſciſsile cum aceto tritum illine. Atqui ei qui vapulauit, pellem ouillam recẽter detractam calidã circunda: id enim reliquis omnibus præſtat medicamẽtis. Pili verò ex ambuſtis enaſcuntur, ſi fici folia aſſa, in olla cum cerato emplaſtri more impoſueris. Formicas autem & verrucas penſiles, quas ἀκροχορδόνας appellant, tollit elaterium cum ſale impoſitũ, aut thus, aut groſsi cum aceto, & farina ac nitrum. Cæterùm furunculos diſsipat, & ad ſuppurationem ducit triticum manſum impoſitúmque, aut vuæ paſſę exenteratæ, & cum ſale admotæ: vel fermentum cum nitro, vel lini ſemẽ cum melle, aut hyoſcyami folia cum butyro. In carbunculis verò, poſt vniuerſo dicatam victus rationem, ad partem laborantem, ea quæ modicè repellunt digerúntque dabimus: cuiuſmodi eſt cataplaſma, quod ex plãtagine & lente cocta cõſtat, quod capit panis fur-

nacei, nec admodum puri, neque ob furfures ſordidi, micam. Super vlcus autē, vehemens aliquod medicamentum impones, quale eſt Andronis, & Polyidæ, & Paſionis, quæ paſſo, donec ad ſordiū venerint ſpiſsitudinē, diluentur. Iam verò gangrænam, quamplurimi ſanguinis ex loco affecto, inanitione, curare oportet: etenim aut vena ſecta, ſi quæpiam magna circa ipſam partem reperitur, corruptum ſanguinem euacuare decet, aut cute circumcirca multis altísque adactis plagis, ſcalpello diſſecta, ſanguis ſatis copioſus eſt ducendus: mox quæ ad putrida accommodantur, imponemus, cuiuſmodi eſt quod ex aceto mulſo, farina erui, aut lolij, aut fabarum, & ſale componitur: aut Andronis medicamentum. Cancer longè omnium curatu eſſe videtur difficillimus: decet tamen eos qui artem humaniſsimam profitētur, experiri quid in eo quoque vitio profligando ipſa valeat. Proinde poſt totius corporis, ceu docuimus, curam, ad partialia & ea quæ loco admouētur, eſt accedendum, ſed quæ mitigandi vi prædita ſint. Quare ad canceroſos affectus, ſedis item tuberoſa, & pudendorū, teſtiúmve, aut mãmarum phlegmonas, in plūbea pila, piſtillo plumbeo, Lemnium ſigillum ex poſca, vel mulſa, vel lacte terito, donec nigreſcat: aut roſaceū, omphacinúmve oleum, vel ſuccum ſemperuiui, aut vmbilici veneris, vel lactucæ, aut pſyllij, vel vuæ immaturæ terito ſimiliter & inungito. Archigenis ad canceroſa & maligna vlcera: Cancrorum flu-

uiatilium crematorū, & cadmiæ parem, inquit, modū læuigato, & inſpergito: aut cancrorum cinerē vnà cum cerato imponito. Porrò laxis tumoribus, quæ οἰδήματα nuncupantur, interdum abundè ſuccurrit ſpongia poſca imbuta, cum ligamento ſtringente impoſita, quod ab inferna parte incipiens, ſuprà finiat: eſto autem ſpongia noua, quæ ſi non fuerit ad manum, nitro aut lixiuio, quod ſtillatitium nominant, expurgentur. Quòd ſi per hæc tumor nō ſubſidet, paululum quoque aluminis admiſcere oportet. Verùm quod ad reliquos molles laxóſque, atque omnes in vniuerſum tumores, qui ex aqua intercutem cōtrahuntur, ſpectat, eorum dignotiones, ac qua in ſumma curationis ratione opus habeāt, iam antea didiciſti: at quibus hic quoq; foris opus ſit medicamentis, paulo poſt explicabitur. Ad rupta verò & auulſa, ariſtolochia rotunda idonea eſt, ſimiliter centaurij maioris radix, & bdelliū, & antidota illa quæ antea his conferre diximus. At verò vermes, qui in vlceribus generātur, & qui vocantur dracunculi, quę amara acriáque natura ſunt, perimunt: quorum ſigillatim materiam, ex libris de ſimplicium medicamentorum facultate petes. Cæterùm iam nos alio quaſi denuò ſumpto exordio, de omni medicamento, quod exterius adhibetur, verba facere oportet, tam de eo quod ad plures vſus accommodatur, quàm quod ad vnum alterúmve affectum aſſumitur. Tu verò, qui ſingulos affectus dignoſcere potes, cuíque tradita

eſt medendi methodus,tum ex vniuſcuiuſque fa cultate medicamenti,tum ex eo quod frõte promittit,facilè ſingulis affectibus ſua ſibi dicata medicamenta tribues.Itaq; ab iis quę linamentis cõcerptis excipiũtur,ἔμμοτα Græci vocãt, & vulneribus induntur ex Galeni ſententia exorſi, ad ea quæ à mollitie μαλάγματα appellantur,ac ad reliqua accedemus. Denique quo ſuis numeris integra conſtet hæc noſtra cõmentatio,oleorum vnguentorúmque rationem explicabimus.

DE EMPLASTRIS MALAGmatis & linimentis, Cap. 8.

EMPLASTRVM è chalcitide Galeni, quod etiã palmeũ nominant,capit veteris adipis, quã vendẽtes appellant axungiã, libras duas,olei vetuſti libras tres,chalcitidis trientem. Hæc hoc pacto coquere oportet: adipis mẽbranulę omnes eximuntur,ipſeque contunditur,vt facilè liquari poſsit: poſt hæc,ad ignem liquefit: deinde, per colum trãſmittitur vt purus fiat,túncque prędictas duas libras pendeat : poſtea chalcitidis læuigatę triens cũ olei tribus libris adipi permiſcetur,adiectis argenti ſpumæ tribus quoq; libris. Atque vbi omnia ſimul in mortario in vnitatẽ coierint,conijciuntur in cacabum,ac ligno palmæ agitantur, ſufficiet autẽ ramus vnus maiuſculus, vt ſolida ligni parte mouẽs vtaris,quo modo quæ ſpatha dicitur,vti ſolemus: ita enim nominant, quo miſturas mouent. Quod autẽ ſolidæ parti rami adhæ-

ret circunciditur, & tenelli vtrinq; procedentes ramuſculi abijciuntur, ſed cortice prius exuto, vt ſegmenta iniecta, medicamēto ſuccum ſuum impertiant. Proinde ſtatim ab initio ſpatha vtēdum eſt, ſed tenuia palmæ ſegmēta inijcienda, vbi medicamentum ad conſiſtentiā cerato ſimilem peruenerit: nam ſi ipſa initio immittantur, ſuccus iniectorum, quem manere cupimus, abſumetur. Quin & ſpathæ, qua medicamentum mouetur, pars intincta vbi inaruit, vt proprium nequaquā amplius ſeruet ſuccum, amputata abijcitur, & reliqua vtimur: rurſusque eodem modo, ſi quæ in medicamento inareſcit, amputatur. Porrò perſpicuum eſſe puto, palmæ ramū non debere multis antè diebus ab arbore abſciſſum eſſe: ſiquidē tempore areſcit. Itaque hyeme pridie abſcindatur, & æſtate eo ipſo die, quo medicamentū es cocturus. Vbi autē ita coctum fuerit medicamentū, vt manus non inquinet, ipſo emplaſtro vtere ad vlcera quæ ægrè cicatricem ducunt, & ſanguinem fundunt, oleo item liquefactū aptatur locis inflāmatione obſeſsis, podagris, arthritidi, bubonib⁹, tuberculis, ambuſtis, pernionibus, fracturis, affectibus quos deſtillatio peperit omnibus. Iam multi quoque qui hernias ſecant, poſt manus operam, ilico ipſum imponunt. Heræ emplaſtrum candidum, aduerſus rabioſorum morſus, facit & efficaciter ad eos qui aquam reformidant, liberat item à periculo ſtatim vulneri inditum: verùm his quibus iam nimium morbus dominatur,

catapotium, nucis auellanæ magnitudine, ex eo eſt dãdum, ídque diebus quadraginta. Cæterùm in lienoſis colorem immutat, nigrúmque euadit. Efficax eſt & ad hominũ morſus, & canum, abraſa quæ difficulter cicatricem admittunt. Tollit etiam ſugillata, ὑπώπια vocant, vnius diei ſpatio, vulnera conglutinat: bene facit tuberculis & ſedis rimis, eſt & peſſus emolliens: oportet tamen poſt diem ſoluere, & nigredinem vlceribus obortam ſpongia detergere: ídque tantiſper dum nulla nigredo amplius appareat. Idẽ cicatricem inducendi vi præditum eſt, & ad omnia idoneum. Eius autem cõpoſitionis ratio hæc eſt: Ceræ Põticæ libræ duæ, argenti ſpumæ chryſitidis libra, ceruſſæ libra, myrrhæ ſextans, medullæ ceruinæ ſextans, thuris vncia, olei vetuſti ſextarius. Argẽti ſpuma coquitur, & vbi in ſtrigmenti cõcrementum coijſſe videbitur, cera, mox ceruſſa aſpergitur, ac agitatur. Cúmque in vnitatem coierint & manus non inquinauerint, à carbonibus depoſito, medulla immiſcetur: poſtquam refrixit medicamentum, myrrha ac thus iniicitur, manúque ſubigitur. Melinum Heræ ad inueteratos ſinus, etſi in vacua perforati ſint: idem etiam diſcutit ſtrumas, quæ in pueris nuper ortę ſunt: facit & ád artus, qui loco moti ſunt. Argẽti ſpumę chryſitidis, reſinę pineę ſiccę, vtriúſque drachm. centum, cerę Põticę drachm. duodecim, olei ſeſquihemina, vini heminę dimidium: argenti ſpuma cum vino lęuigatur dum ſicceſcit, poſt vnà cum

oleo

oleo tantiſper coquitur, dũ mutata fuerit, & tunc reſina læuis additur, ac cera coquitur donec tangentem non polluat. Nigrum optimum ad oſſium fracturas: hoc medicaméto vſus ſum in fracturis, cum multa oſſa innatarent, omnibus exhortantibus vt innatantia eximerem, & præſtantiſsimum quiddam, quod omnium opinionem vinceret, miraculo ſimile effecit: ſiquidem oſſa quæ vagarentur, atque ab aliis eſſent ſeparata, adeò retinuit, vt per toſum cum aliis committeret & coagmentaret. Eius autem compoſitio huiuſmodi eſt: Argenti ſpumæ, bituminis, vtriuſque drach. ducentæ, picis aridæ, ceræ, vtriuſque drac. tres, reſinę terebinthinę drachm. quinquaginta, aluminis ſciſsilis, propolis, vtriuſque drach. centum, ammoniaci ſuffimenti drachm. vigintiquatuor, æruginis drachm. decem, olei ſextarij quatuor. Andreæ, quod eminentias omnes deprimit: vulneribus quoque adhibetur, & cruẽtis vlceribus, ac ab inflammatione defendit: efficax item eſt ad recẽtia vulnera, atque ea quæ paſcendo ſerpunt, ſinus agglutinat, facit & ad vlcera, quæ fluxionibus tentantur, & vetuſta, quæque ægrè cicatricem admittũt. Argenti ſpumæ libræ tres, ſquamę æris, chalcitidis, æruginis raſilis, ſingulorũ quadrans, aceti hemina, olei veteris bes.

Helleſpontium, cutem perſpirabilem reddit, ab inflammatione liberat, ſtrumis, panis, parotidibus cõfert: impoſitum ex eo ſplenium, attrahit, & pus gignit: cutem rumpit, glutinat: & in

ſumma, ambuſtis ſubuenit, podagricorum dolores mitigat. Olei veteris drachm. centum, picis aridæ drach. quinquaginta, ladani drach. quinque & viginti, ſpumæ argenti drachm. centum, æruginis raſilis drachm. tres ſeſquiſcriptulum, galbani drachm. quatuor. Spumam argenti cum oleo tritam coquito, cúmque collecta fuerit, picem & æruginem adijcito, mox ladanum & galbanum, atque ita in mortariũ coniectis, & tædaceo ligno ſubactis vtitor. Cteſiphõtis emplaſtrum, quædã dirimit, quædã cõtrahit & rumpit: Spumę nitri libra, mannæ libra: thuris, lixiuij ſtillatitij, cerę, terebinthinæ, ſingulorũ libra, quidam etiam viſci libram adijciunt. Aliud è viſco, attrahendi & diſcutiendi vi pollens, mammis prodeſt: Argenti ſpumæ, olei, vtriusque libr. duę, viſci quercini triens, gallarum triens.

Emplaſtrum è ſeminibus, vt Philonides concinnabat: ſeminis fœnigræci, aniſi, ſtyracis, bdellij, mannæ, thuris, cardamomi, cyperi, radicis panacis, iridis, ſpumę nitri, ſingulorum drach. quinque & viginti, ammoniaci, terebinthinæ, vtriusque drachm. quinquaginta, adipis taurini drachm. ſexaginta, ſertulę Campanæ drach. ſexaginta, cerę drachm. centum, mellis heminę dimidium, vini hemina.

Ex ruta emplaſtrum, ad coxendicis dolore tentatos: ſeminis rutæ ſylueſtris, laſeris, baccarum lauri, ſpumæ nitri, abrotoni, colocynthidis, cardamomi, ammis, ſingulorum drachm.

quatuor, rutæ viridis, picis, terebinthinæ, ammoniaci ſuffimenti, ceræ, adipis, ſingulorũ drac. octo, (nonnullis, ſingulorum drachm. viginti,) galbani drach. ſex, opopanacis, ſulphuris, vtriuſque drachm. quatuor. Malagma contra ſtomachi inteſtinorúmque defluxiones: conſtat œnanthæ beſſe, omphacij triente, carnis palmularum, quæ ſolibus illuſtratæ maturuerunt, ſextante: acaciæ, roſarum, vtriusque vncia, aloës, gallarum, picis, aluminis rotundi, ſingulorũ ſextante, ceræ quadrante: aliqui thuris, & myrrhæ, vtriusque quadrantẽ adijciunt: vini quod ad arida excipiẽda fuerit ſatis. Ad hydropicos, & inflationes: picis, ceræ, vtriusque libra, nitri, ſulphuris viui, aluminis ſciſsilis, ſingulorum ſelibra.

Baſsi medicamentum, quo ipſe vtens, neruorum antea reſolutione laborans, ſanitati eſt reſtitutus: habet olei myrrei, cyprini, vtriusque trientem, olei veteris, atramenti ſutorij, vtriusque ſeſquilibram, galbani quadrantem, mannę trientem, ceræ librã, terebinthinæ ſeſquilibrã, opopanacis ſextantem, radicis bryoniæ, æruginis, ſpumæ nitri, propolis, pyrethri, euphorbij, ſingulorum trientem, adipis hœdini ſelibram, aceti quod ſatis facit: bryonia, & pyrethrum ex aceto coquitur, deinde liquor exprimitur, & aridis admixtus ac accuratè lęuigatus liquefactis excipitur: vſus eſt, quem antea explicauim⁹.

Medicamẽtũ è caſtorio, mẽbris reſolutis, παρέτοις vocãt Gręci, opitulatur, & ad omnes affectus

vetuſtos valet: hyſſopi, terebinthinæ, vtriuſque quadrans, medullæ ceruinæ triens, ammoniaci ſuffimenti, galbani, caſtorij, piperis candidi, euphorbij, adarces, ſpumæ nitri, opopanacis, ſingulorũ vncia. Linimentum è ſale ad podagricos, & arthriticos, omnem affectũ emollit. Vſus eius ſit quotidianus: Salis ſordidi, hoc eſt ipſius terrę libræ duæ, aluminis ſciſsilis libra, fæcis vini ſextarius, floris lapidis aſij triens: terito arida diligenter, fæcémque ſedulò læuigatam addito, quibus contritis olei veteris ſextarius affunditur, & vbi contuderis ad vſum excipitur: in alijs exemplaribus ſcriptum eſt, melle excipi. Neapolitæ medicamẽtum, podagricis, arthriticis, & iſchiadicis omnem affectum adimit. Thuris, piperis candidi, ammoniaci ſuffimenti, myrrhæ, nitri, floris lapidis aſij, aluminis ſciſsilis, ſucci centaurij, ſingulorum ſextans, fæcis vini ſextarius, olei cyprini, laurini, myrtacei, ſtyracini, ceræ, ſingulorũ libra, terebinthinæ ſemiſsis, galbani vncia, opopanacis ſemuncia: liquefacta tritis inſeruntur.

Medicamentum Piſcatoris inſcriptum: nam cum piſcator in antro degeret, & à morbo adfligeretur vſqueadeo, vt totũ corpuſculum diſtortum peruerteretur, hoc medicamento vſus eſt, & à toto affectu liber euaſit. Olei ſabini libræ tres, ſurculorum populi nigræ libra (quod ſi ſurculi deſint, vtendũ eſt ſampſucho, vt eius duplex mod⁹ ſufficiatur. capit enim & ſampſuchi librã) vnguenti crocini, irini cyprini, cuiuſq; libra, me-

ſtiches vncia, myrrhæ ſtactę ſelibra, picis nauib⁹ deraſæ, pinguedinis ſuillæ, vtriuſque libræ tres, ſulphuris ignem non experti, ſpumæ nitri, galbani, ſingulorum quadrans, medullæ ceruinæ triẽs, ſanguis decem teſtudinum terreſtrium medicamento trito iam & parato inijciendus eſt. Conficitur autem, vt antea dictum fuit: vſu expetente ſummouere è medicamento libram vnam oportet, cui ſuauitatis gratia opobalſami, & vnguenti malabathrini vncia infundatur. Flauij Clemẽtis medicamentum: hoc nouimus ob podagram chiragrámque toto corpore obtortos vſos eſſe, atq; ita ſanitati reſtitutos, vt ſine nocumento & illæſi obambularent. Accipit olei ſabini libras duodecim, radicis cucumeris ſylueſtris libras duodecim, ceræ, terebinthinæ, medullæ ceruinæ, galbani, ſingulorum librã, ranas ſex. oleum partimur: atque in hoc ranas, in illo radices coquimus: adhæc, liquore percolato vtimur. Medicamenti ἀκόπου, hoc eſt laſsitudinem diſcutientis vſum præſtat, ſi addimus ſcripturæ ſampſuchi ſeſquilibrã, vnguẽti crocini, malabathrini, vtriuſque libram, opobalſami vncias tres, & decem teſtudinũ ſanguinem. Aliud acopum, quod ex alto euocat, coxendicis, articulorum doloribus, membris relaxatis, & tremulis accommodatum: vetuſtos affectus innouat, & caput dolentibus prodeſt. Adarces uncia, myrrhæ, ſpumę nitri, euphorbij, opobalſami, ſingulorum ſextans, ſtyracini vncia: cõcoctionem item iuuat. Acopum aliud, aduer-

ſus vetuſtos coxendicis cruciatus, & articulos contractos, ἀγκύλας vocant Græci, & ad reſolutiones neruorum apprimè efficax: Habet olei veteris libras duas, irini, laurini, ſtyracini, ſingulorũ ſelibram, terebinthinæ, euphorbij, caſtorij, ammoniaci ſuffimenti, piperis, opopanacis, galbani, ſingulorum quadrantem, medullæ ceruinæ trientem: liquatis liquabilibus, ipſa aridis affundũtur, atque vbi in vnitatem coierint ad vſum aſſumuntur. Acopum viride, admodum efficax: quare inter laſsitudinis initia non confert, niſi frigus vehemẽs violenter prehẽderit, verùm in diuturnis laſsitudinibꝰ magis prodeſt: podagricis & arthriticis ſuccurrit, ſi ante balnea, pedes neruíque incraſſati medicamento perfricentur: ita nanq; noui quoſdam valetudinem priſtinam recuperaſſe. Capit ammoniaci ſuffimenti libras duas, thuris, ſpumæ nitri, æruginis, hyſſopi, ſingulorum vnciã, myrrhæ, galbani, opopanacis, ſingulorũ beſſem, euphorbij, adarces, vtriusque trientem, ceræ libras duas, terebinthinæ libras duas drachmas quatuor, olei laurini, cyprini, gleucini, ſingulorum libram, irini, lẽtiſcini, vtriusque libras duas: cum aceto ſubiguntur, & efformãtur vt reliqua.

Emplaſtrum aureũ, & polyarchion cõtra frigidiores ſuccos, qui ventriculum obſident, & quartanas febres, poſt concoctiones præcordijs impoſitum: item aduerſus iecinoroſos, ſtomachicos, lienoſos, & lateris inflammationes, cóſque qui frigido affectu afficiũtur: at in calida in-

temperie minimè idoneum eſt. Et, vt in vniuerſum dicam, infarctum extricat. πολυάρχιον: amomi, xylobalſami, croci, ammoniaci, ſtyracis, aloës, thuris, cyperi, roſarum ſiccarum, inulæ Campanæ, ſucci abſinthij, celticæ, bdellij, piperis, iunci odorati, cardamomi, caſiæ, myrrhæ, adipis anſerini, cyphæi, ſingulorum vncia, folij, balſami, vtriusque ſextans, ſpicæ nardi triens, terebinthinæ, ſertulæ Campanæ, vtriusque ſelibra, maſtiches libra, ceræ libr. tres, vini odori quod ſatis eſt. Aureum, pulueris nardi, & œnanthæ, vtriusque quadrans, ſampſuchi, iridis, celticæ, ligni aloës, liquoris Cyrenaici, galbani, ſingulorum ſextans, croci vncia, maſtiches, ſtyracis, opopanacis, ſagapeni, ſingulorũ triens, balſami ſextans, nardini quantum ſuffîcit: pulueres nardi tradentur in eorum confectione. Odoratum medicamentum, quod conſtat, croci, aloës, comarum abſinthij, calami, roſarum aridarum, cyperi, ſpicæ nardi, micarum, lentiſcini olei, nardi, ſingulorum triens, maſtiches, carnis palmularum & cotoneorum, ammoniaci, bdellij, ſingulorum ſelibra, terebinthinæ bes, ſtyracis, propolis, vtriusque vncia, ladani, ceræ, colophoniæ, ſingulorum libr. duæ: palmulæ & micæ cum œnanthe macerantur, eáque læuigata ac trita in vnitatem rediguntur eo quo dictũ eſt modo. Τὸ κοπτὸν, ad iecinoroſos, ſtomachicos, omnémque duritiã: Maſtiches, ſtyracis, ladani, ammoniaci, ꝓpolis, ſingulorum

libra, thuris, galbani, ſingulorum ſelibra, terebinthinæ quadrans, nardini ac vini qnod ſatis facit.

Medicamentū è ſeminibus diſcutiēs omnē inflationē ac duritias emolliēs: lini ſeminis, ſeminis fœnigræci, aniſi, baccarū lauri, petroſelini, ſampſuchi, myrrhæ, celticæ, cardamomi, ſextulæ Campanæ, iridis, caſiæ, herbę Sabinæ, thuris, croci, radicis panacis, nitri, ſtyracis, ſeminis apij, cyperi, ſingulorum ſextans, adipis taurini libra, ammoniaci libr. quinque, terebinthinę libr. duæ cum ſemiſſe, ceræ, colophoniæ, vtriuſque libr. quatuor, mellis, ſelibra, vini quantum ſufficit. Medicamentum è baccis lauri, ad ſtomachicos, aqua intercute laborantes, iſchiadicos, lienoſos. Cerę, reſinæ pinus, nitri, baccarum lauri, colophoniæ picis, cuiuſque libr. quatuor, ammoniaci libra, ſinapis, floris roris marini, pyrethri, galangę, euphorbij, ſampſuchi, cardamomi, iridis, adipis ſuilli, adipis taurini, ſingulorum triens, Cyprini olei, pars decima & ſexta. Rutaceum emplaſtrum, iſchiadicis, iis qui lumborū, humerorúmque dolore torquentur auxilio eſt: item iis qui diſtillationibus ſunt obnoxij, & quibus ad thoracem humores defluere ſolent eſt idoneus: ceræ libr. quinque, colophoniæ libr. tres, ammoniaci, ſulphuris ignem non experti, vtriuſque ſeſquilibra, foliorum rutæ, adipis ſuilli, ſpumæ nitri, ſingulorum libra, adipis taurini libr, tres, butyri ſextās, olei quod ſatis eſt. Ex œnanthe medicamentū, pollet aduerſus iecinoris imbecillitatem, ſtoma-

chicos, cœliacos, & dyſentericos. Oenanthæ herbæ, acaciæ, roſarum, croci, gallarum, rhois Syriaci, thuris, aloës, ſucci vuarum acerbarum, florum ſylueſtris Punicę, ſingulorum quadrans, palmulę quindecim, abſinthij ſelibra, ammoniaci libra, colophoniæ librę duæ, ceræ libræ quatuor cum ſemiſſe, lentiſcini & melini quantum ſatis faciet. E butyro, ad dolores pectoríſque perfrictiones, ac tuſsiculas inde enatas: Ceræ libræ quinq;, butyri ſelibra, terebinthinę ſeſquilibra.

Anethinum ad eadem: Ceræ libr. decem, adipis ſuilli libræ duæ, olei anethini, & chamæmelini quod ſufficit. Emplaſtum è ſalicibus, quod cruentis vulneribus, & vlceribus accõmodatur, conglutinans: valet item ad eos quorum articuli fluxionibus tentantur, aut ſcapulæ, vel lũbus, aut coxendix, dilatatum explicatúmque aſtrictionis ratione, obſtat quo minus fluxio deferatur, intus cõcludens ac firmans locales partium facultates: præhumida quoque vlcera, & quæ manus óperã poſtulant, exhaurit. Ceræ, reſinæ pinus, bituminis, ſingulorum libræ quatuor, miſyos, chalcitidis, æruginis raſilis, ceruſſę, gallarum, aluminis ſciſsilis & rotundi, atramẽti metallici, malicoriorum, ſingulorũ libra, atramenti ſutorij libræ duæ, picis libræ quatuor, foliorum ſalicis libræ quatuor, olei & aceti modus qui ſufficit. Aſclepiades citra atramentum ſutorium & malicoria conficiebat. Emplaſtrum ex ochra, pollet aduerſus nephriticos, & ictum: habet quoque vim emol-

liendi. Capit ceræ, reſinæ pinus, colophonię, ochræ, ſingulorum ſelibram, maſtiches, thuris, vtriusque trientem, terebinthinæ ſeſquilibram.

Ex ſucco emplaſtrum, recens illata vulnera ab inflammatione tuetur, diuulſaque conglutinat: docuit quoque nos inflammatione correpta vlcera, ac muſculos vulneratos, citra alterius cataplaſmatis, quod auxilio eſſe poteſt, opem, aut ſpongias, aut prædictas irrigationes curare: præſtantiſsimum item eſſe peſſum, tam in vetuſtis quàm recentibus vteri inflammationibus: adhęc vlcera caua, roſaceo aut myrtino madentia, implere, ac cicatricem obducere. Seminis fœnigræci, ſeminis lini, radicis althææ, ſucci horum trium libr. 12. ſpumæ argenti tantundē, olei omphacini libr. tredecim, aut quindecim, vini quod ſatis facit. Mnaſæi emplaſtrū, emolliendi, diſcutiendíque vi præditum. Spumæ argēti boici libr. quindecim, adipis taurini libr. quinque, olei quod ſufficit. E ſale emplaſtrum, repellendi ac diſcutiēdi facultatem obtinens: Conſtat argenti ſpuma, ceruſſa, vtriusque libris ſex cum ſemiſſe, olei libris decem, aquæ marinę libris duabus, ſalis communis quincunce. E melle emplaſtrum, ad ictus: vlcera quoque repurgandi vi pollet. Ceræ, colophoniæ, adipis ſuilli, argenti ſpumæ boici, olei veteris, mellis, ſingulorum libr. quinque, terebinthinæ dodrans. E micis, emolliendi, diſcutiendíque vim obtinet: Radicis althææ, palmularum, ceræ, terebinthinæ, fœnigræci, ſe-

minis lini, ſingulorum libra, chamæmeli, ſertulę Campanæ, vtriusque ſelibra, vini cadi duodecim, ceruſſæ, ſpumæ argenti, colophoniæ, olei vetuſti, ſingulorum libr. quinque, παξιμάδια libr. quinque: fœnigræcum, lini ſemen, ſertula Campana, althæę radices in vino maceratæ ferueant, ac ſaccis tranſmittantur, proijcianturque. Carnes verò palmularum probè tritæ, vnà cum chamęmeli floribus, cum reliquis in vnitatem coeant. E maſtiche emplaſtrum, μαστιχηρὰ Græcis dictum, valet contra ictus, articulorúmque dolores. Ceræ libr. duæ, colophoniæ libr. quatuor, maſtiches bes, terebinthinæ triens, galbani bes, ammoniaci libra.

Flauum vnguentum, enutriendi, detrahendíque vim obtinens: Ceræ, reſinæ pineæ, vtriusque libr. quatuor, adipis ſuilli libr. quinque, thuris, maſtiches, galbani, terebinthinæ, ſingulorum ſelibra, adipis gallinacei, & anſerini, vtriusque ſextās, medullæ ceruinæ quadrans. Tetrapharmacum, carnem alit, emollit, cōcoquit: Ceræ, picis, colophoniæ, adipis bubuli, ſingulorum libr. ſeptem. E ceruſſa medicamentum, cicatrices complet: Spumæ argēti ſeſquilibra, ceruſſæ libr. quatuor, ceræ albæ libr. ſeptē, olei quod ſufficit: oleum & argēti ſpumā tādiu coquito, donec manus non polluat, deinde reliqua adijcito. Porraceum, ad carnis excreſcētias, vetuſtáque vulnera, ac ex cicatricibus relictas notas: Cerę libr. quatuor, colophoniæ libr. quinque, æruginis raſilis

libra,aut libræ duæ,olei & aceti quantū ſubigendo ſatis facit. E myrto vnguentum,Ceræ libris octo,plumbi vſti libris quatuor, argenti ſpumæ libris octo,ſerici libris quinque, ceruſſæ beſſe,olei myrtacei libris ſex conſtat. Ex oſtrea medicamētum, Ceræ candidę libræ quatuor,cadmiæ crematę & elotæ libra,oſtrearum vſtarum & ablutarum libra,ceruſſæ libra vna aut duæ, argenti ſpumæ lotæ libra,olei myrtini modus ſufficiēs.

Ex anchuſa,Ceræ libræ quatuor,aut ſeptē,anchuſę libr. tres,aut duæ, olei roſacei quantū ſufficit. E ſandyce,Cerę libr. ſex,ſandycis libr. duæ, olei roſacei quod ſatis eſt. Neruos emolliēs medicamentū,Ceræ libr. octo,colophoniæ libr. tres myrrhę,bdellij,galbani, āmoniaci,aloës, opopanacis,maſtiches,butyri,olei cyprini,gleucini,nardi,olei rutacei,bituminis,ſingulorū libra,terebinthinæ,adipis vrſini,vtriuſq; libr. duæ,adipis taurini,adipis ſuilli,vtriuſq; libr. tres, medullæ ceruinæ, olei tædacei, olei laurini ,ſingulorum libra triens,euphorbij,naphthæ, vtriuſque bes,olei cōmunis libræ octo. Emplaſtrum quinque ſimplicibus conſtans, ἡ πεντάθεος dictum, ad vetuſta pedum capitiſque tubercula. Ceræ,colophoniæ, ſeui bubuli, calcis,picis, ſingulorum librę ſeptē.

Album roſaceum emplaſtrum, carne explens & ad cicatricem perducens. Ceræ cādidę ſeſquilibra,aluminis ſeptunx,thuris ſelibra,terebinthinæ ſelibra,ceruſſæ libræ ſex,ſpumæ argenti librę quatuor,roſacei quantū ſufficit. Ex althææ me-

dicamẽtum vim emolliendi poſsidet. Colophoniæ, ceræ, vtriuſque libra, olei, ſucci althææ libræ duæ. E Caſtorio, pollet aduerſus eos qui coxẽdicis dolore vexãtur. Maſtiches, opopanacis, ammoniaci, euphorbij, adarces, caſtorij, hyſſopi humidæ, medullæ ceruinę, ſingulorum vncia, galbani, terebinthinæ, ſucci tiberiadis, ſingulorum ſextans, cumini triens, ſinapis quincũx, ſtyracis ſelibra, chamæleonis, fœnigræci, vtriuſque bes, colophoniæ, reſinæ pineæ, ceræ, ſingulorum libr. duæ, picis libr. quatuor, cyprini quantum ſufficit. Primmionis emplaſtrum mirabile, vlcera cicatricib⁹ obducit. Valet ad deplorata, quæ multi curare conati, fine ſuo ſunt fruſtrati. Malicorij, calcis ignem non expertæ, aluminis, ſingulorum ſextans, thuris, gallarum, vtriuſque triens, iridis quadrans, ceræ libra quadrans, adipis vitulini libra, olei veteris dodrans. Flauum emplaſtrum repertum apud Heram, efficax ad omnem vetuſtiorem duritiem, ad cruciatus cuiuſcunque generis, ſinus item ſi vetuſti fuerint conglutinat: cõuenit quoque arthriticis, & qui affectibus deſtillatoriis infeſtantur, foris impoſitum. Olei veteris ſextarij tres, ceræ libr. ſex, ſpumæ argenti libr. quatuor & ſemis, reſinę pineæ ſiccæ drach. octoginta, chalcitidis aſſę drachm. quatuor, chalcitidis crudæ libræ duodecim, aceti hemina. Scabiei dicatum linimentum: Habet chamęleonis, lupinorum, cretæ, herbæ pedicularis, ſulphuris ignem non experti, ſingulorum librã, ſpumę ar-

genti libras duas, gith, ſtyracis, ſpōdylij, cadmiæ, floris cretę figularis, alcyonij, ſingulorū ſelibrā, lyſſomodi, rumicis radicis, ſingulorū beſſem, ſpumæ nitri quadrātē, olei & aceti quantum ſufficit.

Maſuphæ confectio, conijci debet in noſtram, quæ odorata inſcribitur: caryophylli, coſti, vtriuſque duella, folij, ſpicæ nardi, roſarum, ſingulorum ſextulæ octo ſcrupuli duo, amomi, ſtyracis, vtriusque duella, gummis ſextulæ quatuor. Ex ampare medicamentum, ad ſtomachi perfrictionem, ac imbecillitatē, palpitationē item, metúsque inde exortos, ac melācholias. Maſtiches ſextulæ decem, ladani dextans, ceræ, terebinthinæ, ſtyracis, ſingulorum ſextans, piperis, ſpicæ, cinamomi, ſingulorum ſextula, ligni aloës, amparis, vtriusque ſextulæ tres, olei balſamini ſextula.

E charta medicamentum, ad ſerpentia vlcera: Squamę æris, chartæ vſtæ, vtriusque drachm. viginti quatuor, auripigmenti, ſulphuris ignem nō experti, vtriusque drach. duodecim, plumbi vſti drachm. ſex. Puluis ad externas ſanguinis eruptiones: Thuris, aloës, aluminis, ſarcocollæ, gummis, ſpumæ argenti, ſucci acaciæ, ferri recremēti.

Linimenti genera, quibus in balneo oblinuntur, qui ſcabie, lepra, & vetuſtis pruritibus tentantur, ſunt hæc: auripigmenti duella, piperis longi ſextula, herbæ pedicularis ſextula. Cæterùm pro habitus, ſenſus facilitatis, ac humorum copiæ ratione, ſpecies vel demes, vel adaugebis. Scabiei idoneum, ad incipientem elephātiam: nitri, alu-

minis,ſulphuris viui,ceræ,ſingulorum ſextans,picis triens,olei,in quo rhododaphnę frutices fuerint cocti libra: ſunt qui addant ſulphuris ſelibrã. hoc totũ corpus ad oculos vſque illinendum eſt: quidam eius vſu decem dierum ſpatio repurgati fuerunt. Malagma τὸ μονομάχιον, quaſi quod vnicè contra noxas pugnat, valet ad iecinoris, lienis, alui, vteri inflãmationes ac duritias, ad loca in tumorẽ ſublata, ad ſtrumas, inguinum inflãmationes, tubercula, ac, vt vno verbo abſoluã, omnem duritiam mirum in modum diſſoluit. adhæc, aduerſus inteſtinorum inflationes, & dolores, vt exploratum probatur. Spumæ argenti ſelibra, farinæ radicis althææ dodrans, ſeminis maluæ ſylueſtris quadrans, adipis ſuilli vetuſti quadrans, adipis anſerini ſeſquuncia, adipis gallinacei vncia, farinæ fœnigræci quadrãs, ſeminis lini vncia, farinæ ſertulæ Campanæ ſemuncia, medullæ cerui quadrans, ceræ ſelibra, galbani, colophoniæ, vtriuſque ſextans, olei vetuſti vnciæ quindecim, farinæ anethi ſemuncia, chamæmelini quadrãs, veratri candidi drachm. tres, ſampſuchi vncia. liquantur quæ liquari poſſunt, & arida adijciuntur. Ad hęmorrhoidas, hæ emortuæ ceu vuę paſſę exiccantur, & ſeptem dierum ſpatio decidunt citra vlcerationem. Condylomata quoque & fiſtulæ hoc cataplaſmatis modo inunguntur, ac perſanantur: vini fæcis crematæ drach. tres, miſys ſiciliquus, alij, mannæ ſiciliquus. Fæx vritur, donec inalbeſcat.

DE PESSIS, Caput 9.

PESSVS, ad vteri ſtrangulatus: Adipis anſerini ſelibra, adipis phaſiani quadrans, ceræ ſelibra, croci vncia, ſpiſſæ nardi, amomi, maſtiches, ſingulorum vncia, opobalſami quadrãs, irini ſelibra. Alter, Ceræ candidę dodrans, adipis anſerini, terebinthinæ, vtriuſque ſelibra, maſtiches, ſtyracis, croci, ſingulorũ quadrans, vnguenti nardi ſelibra. In vtero hydropico affectu correpto, poſt reliquam curationem, his eſt vtendum, Nitri, colocynthidis pares portiones melle excipito, & peſsi modo ſubdito, eúmque in Cyprino oleo intingito. Alius, Cumini, nitri pares portiones cum melle ſubijcito. Alius, Colocynthidis, ſalis, vtriuſque drachma: ficuum pinguiũ carne excipitur, vt nucis Ponticę æquet magnitudinem, ac ceu glãs ſubtus datur: attrahit nãque graueolẽtem humiditatem, & mirificè prodeſt: hoc digito quoque admotum, alui fęcem prolicit, humoréſque craſſos, & flatus diſcutit, vterúmque leniorem efficit. In vteri verò inflammatione, huiuſmodi peſſorum vſus accommodatur: papaueris capita in paſſo decocta, vſque dum liquefiãt exprimito ac percolato, & medulla ceruina aut vitulina adiecta, vel adipe anſerino vtitor. Alter, qui aureus nuncupatur, efficax ad vteri inflã mationes, eiúſque in latus inclinationes. Vitelli ouorum aſſatorum numero ſex, medullæ ceruinæ drachm. quatuor, croci, hyſſopi, vtriusque ſi-

ciliquus,

ciliquus, ceræ candidę, terebinthinæ, adipis anſerini, ſingulorum drachma. Ad vetuſtas formicas, ſulphuris viui, ſandarachę, æquas partes cum aceto ſubigito. Addidimus & elaterium, ac mirum in modum formicis, verrucíſque penſilibus, quas ἀκροχορδόνας vocãt, profuit. Hæmorrhoidas delet, mororum ſeſquuncia, chalcitidis tantundem, medici drachm. pennarum corui ſcriptula viginti vnum. Vbi pẽnarum ſumma torrefacta in læuorem redegeris, omnia vino excipiuntur, vt ſtrigmenti habeant ſpiſsitudinem. Atque ſi venę ſedis ſanguine turgẽtes intus latent, medicamentum infunde, ſin foris prominent, inunge. Mirè quoq; ſuccurrit rimis in pręputio, tam incipientibus, quàm inueteratis, propter lotium, quod inter meiendum inter glandem ac præputium detinetur.

DE VNGVENTORVM ET OLEORUM compoſitorum viribus ac ratione, Caput 10.

SERMONEM de oleorum compoſitione reliquis nõ minus vtilem, iis quidem qui methodũ in medendo ſequuntur, iam, vt ne hac quidem parte ratio medica per omnia proficiſcens, deficiat, explicabimus. Et quemadmodũ ex iam dictis ſumpta occaſione, alia ad eorum formam conſimilia condere, & in alia incidens medicamenta, qua vi polleant, quibúſque potiſsimũ adfectibus magis cõgruant, nouiſſe potes: ita & ra-

tionibus, quibus oleorum cõpoſitiones cõtineri videntur, expoſitis, ac q̃ maximè opportuna cõplectentibus, te ea quæ iam tradentur, inſequentem, alia quoque iuxta eam rationem cõcinnare permittã. Ac primum à nardino, ceu cæteris ſumptuoſiore exorſi, deinceps reliquorũ, quæ nobis magis explorata ſunt, mentionẽ faciemus. Nardinum igitur vnguentum, excalfacit & aſtringit: quocirca iis auxiliatur, qui aſtrictione caloréque indigent, nẽpe ſtomachicis, cœliacis, deſtillationi & thoracis vitio obnoxiis, & ſuſpirioſis: admiſcetur quoque emplaſtrorũ cõpoſitionibus. Eius autẽ cõcinnandi ratio ita ſe habet: Olei libr. tres, enulæ Cãpanę, ligni aloës, iridis, foliorũ myricę, ariſtolochiæ, arboris thuriferæ, frõdium lauri, caſiæ, xylocaſiæ, iunci odorati, coſti, amomi, ſtyracis, myrrhæ, cardamomi, caryophylli, hali, ladani, aſari, zarnabę, myrobalani, fructus balſami, terebinthinæ, ſingulorũ vncia, aſpalathi, piperis, cinamomi, ſingulorũ duella, cyperi, xylobalſami, folij, ſpicæ nardi Celticę, xylocinamomi, bochi, ſingulorũ ſeſquiſextula, balſami duella, vini odorati quantũ ſatis eſt. Gleucinũ efficax cõtra horrores, neruorumque affectus. Olei porracei libr. tres, vini veteris cadi quatuor, muſti libr. vigintiduæ, foliorũ myricæ aridorũ, caſiæ, vtriuſque vncia, frondiũ lauri vnciæ duæ, ſecuridacæ, artemiſiæ, cyperi, piperis, ſpagni, bdellij, iridis, carpobalſami, crocomagmatis, aſari, fœnigræci, ſingulorũ vncia: myrrhæ, lini balſami, ariſtolochiæ rotũdę,

cuiuſque ſemuncia,ſtyracis,ladani,croci, opopanacis,cardamomi,amomi,ſertulæ Campanę,roſarum ſiccarum,ſampſuchi,fœniculi,ſingulorum ſeſquuncia, aſpalathi, thuris,roriſmarini, calami odorati,caſiæ nigræ,coſti,nardi Celticæ,inuolucri fructus palmę adhuc florentis,ſingulorum ſelibra,cambi,hoc eſt,baccarum myrti, ſeſquūcia, enulæ Campanæ libra. Conficitur verò hoc pacto: viridibus in mortario contuſis,oleum & muſtum cum vino vetere toto conijcito: debet autem impleri dimidium oleo, aut vino vetere, reliquúmque muſto, quod mediam olei menſuram pēdat: ea diebus quinque macerari ſinuntur: poſtea vſque dum muſtum ferueat, vinúmque vetus,coquuntur,deinde percolato decocto, herbas abijcito, atque vt iacturam ſuppleas, olei quod remanſerat, & muſtum vnà cum radicibus,præcocto oleo,cæteríſque tuſis, ac denſo incerniculo excuſsis, adijcito: atque omnibus ad vnitatē redactis,diebus quinque madeſcere permittito, rurſúsque vſque ad totius muſti feruorē coquito, & colata ſex diebus ita ſinito: demum colo tranſmiſſum oleum in vaſe vitreo reponito.

Cyprinū oleum facultatē obtinet calfaciendi, emolliēdi,vuluę,& neruorū adfectibus ſubuenit, laterū inflāmationib⁹ illitū auxiliatur,lienoſis itē cum exiguo aceto inungitur,miſcetur & ceratis & malagmatis, cōuenit iis quibus ceruix in ſcapulas conuellitur, angina laborantibus & inguinum inflammationibus, illitum: præſtātiſsimum

quoque eſt linimentũ iis qui ob laſsitudinem febriunt: foliorũ citri, cyperi, iridis, ſaluiæ, ſampſuchi, cumini AEthiopici, myrrhę, ſtyracis, maſtiches, ſingulorum quadrans, arboris thuriferę, ariſtolochię, ſeminis ammis, ligni balſami, xylocaſiæ, ſingulorum triens, enulæ Campanę, aſpalathi, floris liguſtri, ſingulorum ſelibra, violarũ vncia, cupreſsi ſextans, foliorum lauri quadrans, rutæ ſextans, opopanacis ſextans, olei cadus: hæc vbi vini veteris & adſtringentis tribus cadis fuerint pręmacerata, vnà cum oleo decoquuntur tribus horis, folia citri, arbor thurifera, folia lauri, cyperus, enula, aſpalathus, ariſtolochia, iris, ſaluia, ſemen ammis, ruta, & cupreſſus: deinde deterſis ſordibus herbę proijciuntur, ac oleo reliqua ſuprà enumerata adijciuntur. Sicyonium, calfacit, diſcutit, & emollit: Floris roriſmarini, pyrethri, euphorbij, agarici, caſtorij, nitri, ſingulorum quadrans, radicis cucumeris ſylueſtris libr. duæ, olei & vini modus qui ſatis facit. Roſaceũ oleum refrigerat, & aſtringit, inflammationibus, & phrenitidi ex aceto capiti illitum accommodatur. Roſarum rubrarum detractis vnguibus, & nocte diéque marceſcẽtium quadrantem, in olei ex acerbis oliuis expreſsi ſeſquilibra, operculato vaſe, dies quadraginta inſolato: hoc potũ aluum ſoluit, & ventriculum æſtuantem reſtinguit, vlcera caua nutrit, & ad vteri inflãmationem pollet: cum melle ac ſalis exiguo infuſum inteſtina laceſsit ac iritat, & in dolore dentium vtiliter col-

luitur. Anethinum, ad horrores circuitu repetentes callidum illitum, laſsitudines, & articulorum dolores valet: ſubter item inditum, vteri duritias emollit. Anethi viridis per diem & noctem marceſcẽtis vncia, in olei dulcis ſeſquilibra, operculato vaſe dies quadraginta inſolatur. Chamęmelinum illitum per ſe, vel cum vino bene diluto calido, rarefacit, febrem præcipuè diuturnã diſcutit: quinetiam omniũ corporis membrorũ dolorem illitum leuat. Chamęmeli florum ſine candidis foliolis ſextãtem, in olei libra vitreo vaſe linteolo cooperto, quadraginta dies inſolato.

Oleum è lilio, muliebribus vitijs cõgruit, vlcera capitis manãtia, furfures, feruidas eruptiones hyeme cõtractas, illitum ſanat, atque ad omnem inflãmationem cum vitellis ouorum inunctum accommodatur: potum deiectionem bilis per aluum molitur: ſtomacho aduerſatur, & nauſeam parit: Foliorũ lilij, demptis vnguib⁹, ab imis partibus ſextans, olei dulcis libr. tres. vbi triduo inſolaueris, alia prioribus abiectis adijci debẽt, rurſumque triduo exacto, alia, térque id negociũ eſt obeundum. hoc tepefacientem facultatem obtinet. Rutaceum calfacit, & exiccat: quare deſtillationibus ac doloribus thoracis, reliquorúmque corporis membrorum, quę calfieri poſtulant, accõmodatur. Comarum rutę & foliorum die noctéque vna tabeſcẽtium vncia, olei libra: anethini modo ſoli exponitur. Violaceum oleum, vtpote refrigerans, ad feruentes inflãmationes idoneum

neum eſt. Violarum quadrans, olei libræ duæ.

Myrtaceum refrigerat ac aſtringit: quocirca cœliacis affectibus conuenit, ambuſta item & exanthemata illitu perſanat: valet ad attritus quos hyems genuit illitum, ad ſedis rimas, cōdylomata, atque ad artus laxatos: ſudorem quoque reprimendi vi pollet. Accipit foliorum myrti tenerorum vnciam: conciduntur, & in olei immaturi ſextarium demittuntur, & vt cætera adminiſtrātur. Irinū calfacit, emollit, roborat, iridis, aſpalathi, baccarum viticis, piperis, enulæ Campanæ, ſingulorum vncia, opopanacis, iunci odorati, vtriusque vncia, anchuſæ duella ſcriptula duo, caſiæ ſemuncia, xylobalſami vncia, nardi Celticæ vncia, olei modus qui ſufficiet. Melinum aſtringit, quamobrem ad ſtomachi iecinorísque imbecillitates eſt vtile, & ad ventrem defluxionibus infeſtatum: malorum cotoneorum exempta medulla, ſelibra, olei omphacini ſextarius, mala in minutas partes diſſecta adiecto oleo dies quadraginta inſolato. Maſtichinū, leuiter calfacit, & amplius aſtringit: quadrat cœliacis, ſtomachicis, & dyſentericis, vitia faciei illitum delet, & colorem cutis commendat: maſtiches vncia, olei immaturi ſeſquilibra: coquuntur in duplici vaſe. Ratio compoſiti maſtichini ita ſe habet, olei libr. ſeptuaginta, xylobalſami libr. decem, iunci odorati libr. quinque, xylomaſtiches libr. octo, terebinthinæ libr. tres, comarum abſinthij libra, vini odorati libr. quindecim: arida in vino tribus an-

te diebus macerata oleo & vino miſcentur, & horas ſex coquuntur, mox maſtiche & terebinthina probè liquefacta iniiciuntur, colatáque & refrigerata in vas transfunduntur. Laurini cōpoſitio eſt huiuſmodi, Olei maturi libr. ſeptem & ſemis, baccarum lauri maturarum ſeſquilibra, cōmiſtis & mollitis oleum excernitur. Quidam baccas ſeparatim molliūt, & ita oleū exprimunt: eſt autem hoc merū & ſyncerum laurinum excalfacit vehementer, & emollit: ideóque ſcabie infeſtatis, & aſperis impetiginibus cōflictatis illitum medetur. Cæterùm eo abſtinendum eſt in impetigine ac ſcabie inflammationem minante, ac in calida bilioſaque temperie: nanque frigidis & humidis ac pituitoſis, necnon quorum articuli perfrictione tentantur, & coxendicum dolore laborant, accommodatur. Vermes & pediculos enecat: capitis furfures, alopecias & ophiaſes corrigit: vſus eius eſt in lauacro, deinde abſtergere oportet ouo & melle ac fœnigræci farina, ſed cauendum eſt ne capite calido admoueatur.

Omphacinum oleum eſt, quod acerbis vuis exprimitur, Græci ὠμοτριβὲς appellant, ſtomacho propter ſuam aſtrictionem idoneum, prægnantes gingiuas reprimit, & ore detentum dentes labentes firmat, ſudores cohibet illitum, contra venena lethifera aſsiduè potum & vomitione reiectum datur: decoctum verò cum ruta torſionibus correptis exhibetur: eſt & in vetuſtis febribus præſentiſsimum linimentum.

Amygdalinum prodeſt aduerſum inflammationes & vteri in latus inclinationē, eiúsque ſtrãgulatus, infuſum: capiti irrigatum, eius doloribus medetur: aurium labores, ſonitus, ac ſibilos inſtillatum diſcutit: valet & ſorptum ad nephriticos, ægrè lotium reddentes, calculoſos, iecinoroſos, ſuſpirioſos, tabidos: maculas faciei delet, eámque erugat, ſi melle & radice lilij ac roſaceo, tãquam cerato abſtergatur: oculorum abolet hebetudines, manantia capitis vlcera, furfurésque ex vino deterget: hoc quidam μετώπιον nuncupant. Conficitur autē hoc pacto: amygdalarum amararum chœnices quatuor, purgatas & exiccatas piſtillo ligneo in mortario leuiter tantiſper contundito, dum maſſa fiat, eíq; aquæ feruentis cyathos duos affundito, itaq; ſemihorę ſpatio dimittito, poſthęc validius terito, deinde manibus complicatis exprimito, & quod per digitos defluit ſubiecta concha excipito: rurſuſque in id quod expreſſeris aquæ heminam infundito, & ſpatio vt eam cõbibere poſsit interiecto, opus redintegrato, quatuor chœnices heminam ſiue cotylen reddunt.

Eodē quo prædicta modo paratur è ſeſamo ſeſaminũ, & ex nucibus ingl̃adibus caryjnũ. Quin & hyoſciaminũ, ita è ſemine apollinaris herbæ cõficitur: valet & ad aurium dolores, & peſsis emollientibus admiſcetur. Simili quoque ratione gnidijnum, è grano gnidio concinnatur, vim obtinet purgatoriam: eo pacto & è cnico cnicinum, ſed infirmius eſt: ſimiliter & raphaninum, ſubue-

nit iis qui ex morbo phthiriaſi laborant, faciei quoque aſperitudines deterget. Melanthinum adhæc eandem habet facultatem, & componendi rationem. Sinapinum conſtruitur, ſinapi in læuorem redacto, & aqua calida macerato, deinde admixto oleo, ac expreſſo: facit ad inueteratos dolores, ex alto id quod infeſtat euocans.

DE VENENATIS, Cap. II.

NVNC verò, quod nouiſsimum eſt, nec minus vtile, de venenatis quæ neceſſaria ſunt diſſerentes, reliquum eius quod hoc libro polliciti ſumus, perſoluamus, atque initio à familiari nobis animali ſumpto, deinceps de reliquis pertractabimus. In rabiem igitur in vehemẽtiſsimis æſtibus vtplurimum canis agitur: atque vbi ea corripuit, potum cibúmque auerſatur, multúmque pituitæ ſpumoſæ ore & naribus profundit, & prauis oculis intuetur, ac ſolito eſt triſtior: ſine latratu belluas & homines, notos iuxta ac ignotos, nullo diſcrimine inuadit. Porrò vbi momordit, nihil moleſtiæ ſtatim, præter dolorem è vulnere, infert: ſed proceſſu vitium, quod ab aquæ formidine ὑδροφοβικὸν Græci nominant, progignit: oboritur autem id cum neruorum conuulſione ac totius corporis rubore, pręcipuè totius faciei ſudore & anxietate. Nonnulli ex demorſis lucem fugitant, alij perpetuo mœrore contabeſcunt, ſunt qui canum more oblatrant, & obuios demordent, mordentésque eiuſdem mali auctores euadũt. Accõ-

modatum his eſt medicamentum è cācris fluuiatilibus, quod cōſtat parte vna gentianæ miſtæ cū crematorum cancrorum cineris partibus duab⁹. Diximus autem antea de huiuſmodi medicamento, vbi de iis quæ aduerſus venenata valēt meminimus, vnde de omni medicamento diſces, quod ad venenatorum ictus quoſlibet valet. Nec verò timēda ſunt vlla æquè rabioſorum animaliū vulnera, vt exigua, ac ſcarificationibus ſimilia: nam ex maioribus cumulatus copioſusque ſanguis dū effunditur, aliquid quoque veneni eluitur: at ex minoribus, nequaquam. Atque ex maioribus abſcedentes carnes adimendæ ſunt, & labiorū margines acie ſcalpelli deglubi debent: cum caro intenditur, cauo ſcalpello excindenda eſt, & vtrinque altius adactis ictibus, quo ſanguinis euacuatio ac profuſio, veneni affectui aduerſetur. Quin & cucurbitula cum multa flāma admota, copioſum pręſtat iuuamentum, vt vim veneni eneruet ac diſſoluat. At longè efficaciſsimum in venenatis ictibus præſidium eſt vſtio: nam cum ignis facultas quauis alia ſit validior, ſimul veneno potitur, impeditque quo minus penitius ſerpat, ſimul eius deuicta portio non cōtemnendam occaſionem inſequenti curationi largitur, quod diutius ſcilicet exulceratio perduret: in id enim imprimis eſt inuigilandum, ne citius quàm res exigit, partes coaleſcant. Præſtant hoc & ſalſamenta impoſita, & cōtritum allium, cepéque, liquor item Cyrenaicus, & ouorum vitella tam cōmanduca-

ta, quàm ſecus. Quòd ſi, vt crebro vſu venit, cicatrices prius quàm dies poſtulet, obducantur, opus eſt circum carne amputata aut exuſta, vulnera aperta tenere ac refricare. Cæterũ certo præſcriptóque dierum numero tranſacto, permittendum eſt vt vlceribus cicatrices obducantur, atque emplaſtro è ſale, regio omnis eſt cõprehendenda. Deinde paucis interpoſitis diebus, locus ſinapi exulceratur. Cibus ſit allium & cæpe, & porri: potus verò, vinum meracius. hæc enim difficulter mutantur, ægréque exitum reperiunt: ſiquidem eorum qualitates ad plures dies permanent, quando vi illa lethifera non vincantur, neque immutẽtur, ſed ex aduerſo ipſam oppugnare ſoleant. Vtilia ſunt & antidota, eáque pręcipuè quæ pluribus aromatis cõponuntur: etenim aromata & odoramenta omnia, ſua natura ac facultate ægrè mutationem ſentiunt. Nõ eſt tamen ignorandum, vitium quod ab aquæ metu, diximus ὑδροφοβικὸν nuncupari, haudquaquam præſcriptũ ſtatutúmque habere diem, quo ingruat: ſiquidẽ vtplurimum quidem poſt quadrageſimum diem negligentiores adoriri ſolet, attamen interdum & poſt ſex menſes & anno elapſo inuadere contigit, vt nos experientia comperimus. Sunt qui narrent aquæ pauorem poſt ſeptimum demum annum quoſdam corripuiſſe. Porrò cibi acres, potionéſque meracæ quotidie aſſumantur, quæ locum hebetare queant: ſudor quoque qui cibum antecedat & ſequatur prouo-

candus eſt, adhæc picatio & ſinapiſmus, tum in parte, tum in toto corpore eſt vtilis. Verũ omnium præſtãtiſsimus eſt elleboriſmus, & ſacra ex colocynthide antidotus. Quin & lac ſciſsile purgare poteſt. Atque de his hactenus, nunc reliqua ſubnectamus. Quos phalangium momorderit, iis locus rubeſcit, & exiguas punctiones oſtẽdit, ſed neque intumet, neque plurimum calet, verùm modicè rubet, & frigidus ex aduerſo ſentitur. Comitatur tremor toto corpore, & inguinũ ac poplitum collectio contentióque conuulſioni adſimilis: circa lumbos dolor, & perpetua vrinæ reddendæ ſtimulatio, ac difficilis recremẽtorum excretio, ſudor ſimiliter frigidus tota corporis ſumma cute prorumpit. His imponendus eſt cinis ficulneus cum ſale ex vino ſubacto: aut radix ſylueſtris Punicæ trita, vel ariſtolochia cum farina hordei ex aceto macerata. Adhæc, vlcera marina aqua fouenda ſunt, apiaſtriíque decocto, & folia eius inſpergenda, frequentius in balneũ demittere oportet, ac hæc medicamenta propinare, abrotoni ſemen, aniſum, ariſtolochiam, cicer ſylueſtre, cuminũ AEthiopicum, fructus cedri, platani corticem, trifolij ſemen, ſingulorum ſiciliquum cum vini hemina. Aiunt quidam expreſſum è cancris fluuiatilibus ſuccum cum lacte, & apij ſemine addito, à moleſtia liberare. Veſparum & apum ictibus malua cataplaſmatis more impoſita ſuccurrit, item farina hordeacea cum aceto, & lac ficus morſibus inſtillatum, fotúſ-

que è muria, aut aqua marina. Demorſis ab ea quæ ſcolopendra nominatur, locus in ambitu liueſcit, ac nonnunquam fæculentus, rubérque raro apparet. Exulceratur autem ab ipſo morſu ducens initiū, eáque exulceratio laborioſa, ac propemodū intolerabilis efficitur, præter hæc pruritus toto corpore perſentiūtur. Super vulnus inijcienda eſt ruta ſylueſtris trita cū ſale & aceto: foueri itē debet locus muria acida: potui quoq; exhibetur ariſtolochia cū vino, aut ſerpillū, vel nepita, aut ſylueſtris ruta. Iis quos ſcorpius morſu laceſsiuit, eueſtigio vulnus inflammatione tentatur, dureſcit, & rubore ſuffunditur, atque nō ſine cruciatu dolet, alternis vicibus, modo calor ingens, modo frigus perſentitur, & labor repentinus, qui nunc leuis eſt, nunc ingraueſcit. Comitatur ſudor, & horroris ſenſus, tremórque, & extremorum perfrictio, inguinū tumores, in ſede pilorum erectio, & grauis moleſtia. In ſumma itē cutę dolens quidam punctionis occurſus perſentitur. Lac ficus vulneribus inſtillatū, ipſéque, qui vulnus inflixit, ſcorpius in puluerem redactus, lo cóque vulnerato impoſitus, tāquam vulneris ſui medicus, opitulatur, ita iubēte naturæ rerum diſſidio, quam ἀντιπάθειαν Græci nominant. Succurrit & ſulphur ignem non expertum reſina terebinthina exceptum, item galbanum ſplenij more extenſum, & loco inductum, & in vino pararum cum rutæ decocto. Semen quoque trifolij herbæ tritum ac impoſitum auxilio eſt. Vtēdum

eſt & potionibus ariſtolochiæ cum vino, & gentiana, & pulegio, & baccis lauri, & nepita cum poſca. Vſus adhæc balnei continuus, cum ſudoris prouocatione copioſa, & potione vini diluta commendatur. Paſtinacæ marinæ morſum cõfeſtim graues dolores ſubſequi incipiunt, continuæ item conuulſiones, & labor ac imbecillitas, mentíſque vacillatio ac vecordia: poſthæc, vocis priuatio, oculorum caligo, & ipſe locus qui plagam accepit, in ambitu, & quæ vicina ſunt, nigra euadunt, & tangentem non ſentiunt. Et ſi quis eum preſſerit, ſanies inde nigra, aſpera, & graueolens excernitur. Iuuant hos omnia quæ contra viperæ morſum valere trademus. pręterea in potu datur abſinthium, ſaluia, ſulphur cum aceto, ipſaque diſſecta atque impoſita ſuo vulneri medetur. Quos vipera demordit, corpora intumeſcunt, & vehementer ſiccantur, coloréque ſubalba conſpiciuntur. Sanies adhæc è vulnere ꝓmanat, primũ ſubpinguis, poſthæc cruenta, puſtulæ ambuſtis ſimiles erumpunt, mox ſerpit venenum longè latéque depaſcens adiacentia, ídque non modo ſumma cute, verùm & in altum ſubiens. Gingiuæ ipſis ſanguine ſuffunduntur, & iecur inflammatio parum conſtans corripit. Torſiones item, & vomitus bilioſis oboritur. accedit præterea tremor, & carus, & vrinæ difficultas, frigidíque ſudoris effuſio. Auxiliatur fimus caprillus ex vino iniectus, item laurus, abrotonum, galbanũ impoſita, adhæc pulli galli-

nacei diſſecti, atque ilico appoſiti: præterea cortex raphani validè tuſus, & ſcilla aſſa, ac chamæmelinum tritum. Bibitur & leporinum coagulũ efficaciter pondere trium obolorum, & ſuccus porri inſtar heminæ in meraco vino, necnõ apiaſtri ſuccus, & ruta ſylueſtris in vino, ipſum quoque vinum ſumpſiſſe iuuat, & allia, & porros, ac cepas, ſalſamentáque. Gallinacea item cerebella ex vino pota, ſeménque ſatiuæ braſsicæ ex vino. Habes quoque Andromachi theriacen antidotũ, quæ pota aut appoſita, nulli alteri medicamento vtilitate cedit: ſcripta præterea fuerũt & alia antidota, quorum vſu laboranti ſuccurres. Similia iis eueniunt quos amphisbæna aut ſcytale momordit, quare & conſimilia ſunt auxilio, itaque & inde quæ hîc peragi debent ſunt petenda.

Morſui quem druinus intulit, vehementes oboriuntur dolores, & in loco puſtulæ prorumpunt, ex quibus conſequenter aquoſa ſanies effunditur: adhæc roſiones & torſiones comitantur. His opitulatur ariſtolochia cum vino pota, trifoliúmque herba & radix haſtulæ regię eodem modo aſſumpta, necnón quercus cuiuſcunque glandes epotæ, ac ilicis radix aſſa & cataplaſmatis more inducta auxilio eſt. Quos hæmorrhous momordit, validis corripiuntur doloribus, atque macilenta, ac prorſus ſtrigoſa ob cruciatuum continuitatem corpora redduntur, ex vulnere multus cruor excernitur, & ſi qua parte corporis cicatrix reperiatur, ſanguine

manabit. Alui quoque excrementa ſunt ſanguinea, cruórque qui emanat, in grumos concreſcit, adhæc è pulmonibus ſanguinem tuſsi reijciunt, eúmque euomunt citra auxilij opem. Iam qui à dipſade mordētur, iis tumor qui cælari nequit accidit, ſitíſque adeò vehemens, vt neque ſatiari poſsit, neque vllo tēpore intermittat. Ictus ab hæmorrhoo & dipſade illati, deplorati ſunt, ceu qui remedia reſpuant. Attamen enitendum eſt, vt vſtio, ſi locus patitur, membríque præciſio ac mutilatio accerſatur, deinde acria cataplaſmata imponere cōueniet, cibóſque acres exhibere, & meracum bibere, & frequēter lauare, atque id genus reliqua aſsiduè obire. Vlcus ab hydro, quem nonnulli natricem vocant, morſu illatum dilatatur, ac in medio liueſcit: ſanies ex eo emanat copioſa, nigra & graueolens, tanquam ex vlcere paſcente, quod νομὴν vocant. Prodeſt origanum aqua ſubactum, vel lixiuium quernum cum oleo, vel ariſtolochiæ cortex radíxve trita, farina item hordeacea cum hydromelite potatur, & ariſtolochia cum poſca, aut marrubij ſuccus cū vino, & recens fauus cū aceto oblatus. Quòd ſi cenchrus nocuit, morſus eius viperæ ſimilis euadit, putredo comitatur, & carnes tumefactæ prius, vt in aqua inter cutem, defluunt, fiúntque lethargo obnoxij, & delatione in ſomnum corripiuntur. Teſtatur Eraſiſtratus, iecur ipſis, & veſicā ac inteſtinum laxum affici: ſiquidē diſſectis partes hæ quodammodo corruptæ reperiuntur. His lactu-

cæ

cæ ſemen vnà cum lini ſemine cataplaſmatis in modum applicatum auxiliatur. Succurrit & ſatureia, & ruta ſylueſtris, ac ſerpillũ cum haſtula regia læuigatum : centaurij item radicis ſiciliquus cum vini cyathis duobus, aut ariſtolochiæ radix & cardamomum ac gentiana pota. Si ceraſtes momordit, locus attollitur cũ duritia ac puſtulis. Manat è vulnere ſanies, modo nigra, modo ſubpallida. Quin & totus corporis coalitus varicum modo attollitur, genitale arrigitur, mens alienatur, oculi caligant, & neruorum diſtentione tandem intereunt. Hos membri præciſio celeris ſanabit: quare amputandum eſt quod morſu contigit, aut partes demorſæ quæque his ſunt vicinæ ilico ſunt excarnificandæ: reliquæ verò ferro candenti exiccandę. Aſpidis morſus acus puncturæ ſimilis, omnino exiguus ſine tumore apparet. Sanguis nõ multus, ſed paucus & niger deſtillat: ſubita oculorum hebetudo inuadit, dolor totius corporis multiplex, ſed omnino leuis, & nõ ſine quodam voluptatis ſenſu comitatur, cordis morſus exiguus infeſtat, frons aſsiduè cõuellitur, palpebræ dormientium inſtar, ereptis ſenſibus mouentur, atq; inter hęc mors prehẽdit, ne diei quidem tertia parte interpoſita. Eadem quæ in ceraſte ſunt auxilio. Celerrimum eſt huius venenũ, quòd ſanguinem in arteriis ſuo frigore coaguler.

Quum baſiliſcus quempiam momorderit, vulnus ſubaureo colore tingitur, & mors auxilia anticipat, ſed tam peſtilens veneni pernicies in Li-

byæ deſertis ſeceſsit, raróque aliqui in eum incidunt, illíve occurrunt. Quod vitium prius quàm demorſi ipſum perſentiant, aut cum medico cõmunicent, mors repentina inuadit, omnem quæ de eo haberi poteſt præripiens curam ac diligentiam. Quæ verò familiaria ſunt, atque ad viuendi rationem loco concedente, aſſumere licet, ea partim vict⁹ ratione calidiore, & meraca potione, partim medicamentis quæ vulneribus admota virus prolicere queunt, partim antidotis huic rei accommódatis, vſurpare decet: quemadmodum de ijs ſuperius ſatis ſupérque diſſeruimus.

Porrò aduerſus omnem venenatum ictum adhibendus eſt qui vulnus exugat; non tamen exugẽtem ieiunum eſſe oportet, verùm cibum ſumpſiſſe debet, ac vino os colluiſſe: deinde olei pauxillum in ore contineat, atque ita ſugat. Ipſe prẹterea locus ſpongia fouendus eſt, ac ſcalpello altioribus plagis ſcarificãdus eſt, quo omnem euomat luem: quinetiam carnis in circuitu exciſio atque ablatio vicinas partes tuetur, ac à labe vindicat. Quòd ſi locus carnem excindi nõ patitur, cucurbitulam cum flamma copioſiore defigere oportet. Quòd ſi ægrè abſciſionẽ demorſæ partis admittit, citra cunctationem ac moram, tota particula amputanda eſt, præcipuè ſi fera malignior fuerit, quę ictum intulit. Imponitur autem cinis ſarmentitius, aut ficulneus, cum ſtillatitio lixiuio, ſubactis cum garo acri, ſalſamentis, porris, cepis, allijs, ac tritis: gallinacei item pulli diſciſsi,

& quàm calidiſsimi vulneratæ parti admoti, magnopere auxiliantur: quippe qui peſtilens ad ſe virus pelliciant. Habes & diſputationem de virulentis feris ſufficienter tibi explicatã, vt ne hac quidem parte quicquam quod ad medẽdi rationis notitiã pertineat, deſiderare queas. Cæterùm quia de morborũ agnitione ac cauſsis, duobus primis libris à nobis tractatum eſt, & in duobus alijs ſequentibus de ijs quæ ad affectuum qui ſingulis partibus incidunt, curãdi rationem ſpectant, diſſeruimus: ac demum duobus his poſtremis quæ tum internis, tum externis vitiis aſſumpta opitulari cenſentur, tradidimus; túque denuò legationem obire ſtatuiſti, ex his quæ docuimus, abunde quenuis morbum agnoſcere, eíque quæ neceſſaria ſunt adaptare, hinc ſumpta occaſione, potes. Quòd ſi quippiam in hoc commentario deeſſe videbitur, ne vllis alijs egeas medicorum libris, vbi legatione functus redieris, id quoque, ſi quidem vitæ aliquid adijcietur, Deo concedente abſoluetur. Interea temporis, hîc opus finẽ nunc accipiat. Vtinam autem hæc omnia percurrenti euoluentíque, fructu atque vtilitate quæ in eis ſunt, perfrui liceat, quo & nos hinc gratiam aliquam reportemus, & ne fruſtra laborem ſuſcepiſſe videamur.

QVÆ INTERPRES
ſparſim his ſex de methodo medendi libris annotarat.

Pag.58, Ita enim progrediēte ſermone) Poſt hæc verba deſunt quædam.

91, Verum cum in ea tractatione) Lib.2.cap.15.

146, Vocatúrque affectus ἕρπης) Hunc alij herpetem exedentem appellant, ſiue ἕρπητα ἐσθιόμενον.

130, Dictæ porrò ſunt χοιράδες) Quidam Latini etiam ſcrophulas vocant.

180, Cæterùm de ſingulorum horum facultate) De ſomno nihil hoc loco: vide lib.2.de Spiritu animali,cap.11.

192, ὀπώρας Græci nuncupant) Latini quidam ὀπώρας, poma vocanda putant.

330, Scammonij ſextulam terito) ἑξάγιον cũ Ruellio ſextulam verto, & hexagia duo, duellam: hexagij verò ſemiſſem, ſcriptula duo.

331, Seminis cucumerum, intubi erratici, &c.) Nō conuenit cum Ruellij editione.

334, Seminis portulacę ſemuncia) Ruell. drach. tres.

334, Amaraci, chamæmeli, & artemiſię, ſingulorum ſemuncia) Ruell. ſextula.

336, Tragacanthæ, maſtiches, vtriuſque ſcriptula duo) Ruell. ſeſquiſextula.

337, Roſarum, ſpodij, &c. vtriusque drach. quatuor) Non conuenit cum Ruell.

339, Florũ ſylueſtris Punici, amyli torrefacti, &c.

ſingulorum ſextula ſcriptula) Non conuenit cum Ruell.

Rhois culinarij) σοὺχ, Ruell. ſequimur.

341, Paſtillus è veſicaria) Habet Ruell. alterũ Paſtilli è corallio conficiendi modum, qui ſequitur, Altera eiuſdem paſtilli conficiundi ratio, Lapidis corallij vncia, anagallidis herbæ vncia, rhei barbarici ſextans, ſpicæ nardi ſextans, ariſtolochiæ longæ triens, gariophyllorum quincunx.

Croci oboli terni, herbæ apollinaris ſeminis drachm. quatuor) Ruell. ſex.

345, Rhei Pontici, nepetæ, &c.) Non conuenit cum Ruell.

346, Sapientiſsimus Galenus) De compoſitione Theriacæ ex Galen. lib. 1. de Antidotis.

351, Theriaci paſtilli) Vide libro de Theriaca ad Piſonem.

355, Accipit mameræ vnciam, &c.) Hoc antidotum corruptum eſt in Ruell. vt ſatis conſtat ſi conferatur cum Nicolao Myrepſo, vbi hoc legitur in ordine 148.

356, Sanguinis draconis vnciam, cinabaris, &c.) Notent qui cinabarin putant eſſe ſanguinem draconis officinarum.

358, In aliis lybiſtici) Ruell. habet, elaterij, vbi noſter codex legebat, ἐν ἄλλοις.

363, Piperis candidi, nardi Indicæ) Pondus deſiderabatur, vt in Ruell.

369, Penidiorum drachm. ſedecim, &c.) Sub fi-

nem non conuenit cum Ruell.

370, Gallia moſchatæ) Græcè legitur σοὺκ μοσχάτον, quod nos Ruellium ſecuti ita reddidimus: ſuprà tamen fol.339. σοὺκ rhoen culinarium vertimus eundem Ruellium ſequentes.

371, Ambaris, agallochi, vtriuſque tar) Tar, Nicolaus Myrepſus habet ſcrupulos duos, apud quem interdum legitur Tarium.

Stimmi) Puto legendum, Folij.

377, E Punicis malis cōpoſitio ſtomatica) Ruell, ſtomachica. ſic Codex Græcus CL.V.Ranconeti habet, τὸ διὰ ῥοῶν ςομαχικόν.

383, Pulegium, atram bilem pellit) Doſis, vnciæ duæ cum dimidia ex mulſa.

388, Pedicularis herba, ſi quis eius grana decem) In Dioſcoride legitur quindecim.

389, In cibis autē decocto præbetur) In Dioſcoride obſonio.

Semen eſt quale thymi) In Dioſcor. ſemine epithymi.

390, Id medicamētum quod triphalium paruam nuncupant) Infrà legere eſt triphyllon. Ex hoc colligas quàm peruerſus ſit ordo in Ruellij editione.

392, Nymphææ, œnanthæ) ἀκανθόκοκκα legitur Græcè: nos Ruellium ſequimur.

394, Seminis apij, ſeminis fœniculi) Deerat pondus. Ruell. habet, ſingulorum vnciam.

395, Compoſitio orbiculorum, quod Græci κοκκία) Κοκκία, quòd granum coccineum magni-

tudine adæquent orbiculi.

399, Maſtiches, aniſi, ſtœchadis) Videtur hîc aliquid deſiderari.

401, Si verò agaricum & medullam) ſ. colocynthidis.

409, Imbecillioribus verò, ſiliquos nouem) Legebatur duos: ſed puto cum Ruellio legēdum nouem, vt ſit dimidium drachmę.

Olei Cyprini drachmæ) Deerat nota ponderis. Ruellius habet, centum.

416, Cæterū quia purgantia, &c.) Hæc in Ruellij editione deſiderantur.

429, Rhaphanus item & ſinapi, & cardamomū) Forte naſturtium vt κάρδαμον, non καρδάμωμον legatur.

432, Atque de his hæc ſatis faciant, &c.) Hactenus deſunt in Ruellio: ſequebatur caput de emplaſtris & malagmatis, quod nos in ſuum locū reſtituimus.

433, Quibus in calce libri alia quoque adiunguntur) Docent hæc nos recte contra exemplaris Gręci fidem, quintum librum in medicamentis exitialibus finiuiſſe. Hoc libro de medicamentis quæ exterius adhibentur, pertractat.

435, Quoniam, vt diximus) lib. 2. cap. 5.

Inquit Galenus) Galeni curatio lib. 1. de compoſ. med. ſecundum loca.

437, Poſt euphorbium cenſetur ſinapi, & naſturtium) Naſturtium, licet in exemplari legeretur cardamomum.

λιμνῆτις dicta) Paulo poſt vocat hanc λιμνιστρον.

442, Aut, Arũdinis foliorum, &c.) Locum hunc ex Galeno reſtituimus.

443, Hoc, inquit Galenus) Lib. 1. Compoſ. med. ſecundum loca, cap. 1. in fine.

444, Aliud, Adipis taurini, &c.) Locus ex Galeni reſtitutus.

Myrti tuſi ſextarium, bryi.) In Galen. vſti ſextarium, muſci.

469, Cum roſaceo aut cyprino tepefactum) Galen. feruefactum.

475, Habet adipis anſerini drachmas quatuor, hyſſopi) Galen. œſypi pro quo Actuarius ſæpe habet hyſſopi, vt ſupra lib. 5. monuimus.

486, Quod ego compoſui) Galenus ſcilicet.

487, Cadmiæ trientem) Galen. drachmas quatuor: atque ita puto legendum eſſe.

489, Tragacanthæ drachmas duas,) Galen. octo.

491, Cadmiæ, thuris, vtriuſque drachm. octo) Viginti legitur in Galeno.

494, Aut erinacei terreſtris ſuccum) Fel, Galen.

499, Aut ſpumæ argenti chemam) Chema capit cochlearia duo, ſeu drachm. duas ſcriptulum vnũ, grana quatuor, & quatuor quintas grani.

503, Singulorum drachmam cõpone, deinde adde galbani ſiciliquum) Pondus hîc non conuenit cum Galeno.

509. Cornu ceruini drachm. octo, rhois rubri) Græcè tamen legebatur, ἰοῦ, hoc eſt, æruginis.

513, Coſti ſeſquidrachmã) In Galen. ſeſquunciã.

Rhois rubri drach. quatuor) Et hîc legebatur, æruginis.

518, Aut hirundinum recrementũ) Cinerẽ, alias.

520, Nunc de reliquis quæ ſummæ cuti adaptantur) Et hic locus monuit me vt ordinem exemplaris & editionis Ruellij immutarem.

530, Quidam etiam viſci libram adijciũt) In Galen. legitur, aceti, lib. 6. Compoſ. medicam. κατὰ γένη.

532, Hyſſopi, terebinthinæ, &c.) Intelligit œſypũ antiquioribus dictũ, vt ſæpe alibi in emplaſtris.

Medicamentum Piſcatoris) Confer cum Galen. lib. 7. Compoſi. medicament. κατὰ γένη.

533, Picis nauibus deraſę) ἀποχύματος.

Medicamẽti ἀκόπου) Habet hoc Gale. lib. 7. Cõpoſit. medicam. κατὰ γένη, ſed inde multa eſſent hîc addenda.

535, Cyphæi) κυφαίου.

558, Boici) βοεικοῦ.

541, Habet chamæleonis, lupinorum, cretæ) ζυγαίας.

553, Amygdalarum amararum chœnices quatuor) Chœnix pendet libras duas & quadrantem, ex omnium ſupputatione.

554, Diximus autem antea de huiuſmodi medicamento) Hæc in noſtro exemplari deſiderantur. nulla enim antea horum facta fuit mentio.

558, Potionibus ariſtolochiæ cum vino, &c.) Videtur hîc aliquid deeſſe. non conſentit cum Ruellio.

561, Quin & totius corporis coalitus varicũ modo attollitur) Legebatur κιῤῥοειδὴς, quod ſequutus eſt Ruell. nos tamen κιρσοειδὴς cenſemus legendum.

ERRATA CORRIGE.

Pag. 21, verſ. vltimo, lege, vndoſus. 105, verſ. vlti. lege, turgentium humorum concoctio. Interpres ὀργάνων pro ὀργώντων legerat.

RERVM AC VERBORVM magis inſignium Index.

A

AD Abraſa 528
abſceſſus in aure curatio 283
abſceſſus diſruptus ſupra renes raro p veſicã expurgatur 78
quomodo diſcernatur 79
abſceſſus qui facilius & qui difficilius curantur 105
abſceſſuum differentiæ ibidem
abſceſſuum ſub aurib⁹ aut in collo futurorũ ſigna 104
abſceſſuũ thoracis tunicę ſi educuntur ſecurius eſt 57
Acacia 483
in Acceſſionibus ventriculus ſit inanis 210
acceſſionum ſignificationes quomodo cognoſcantur 20
aceti mulſi ſimplicis cõpoſitio 376
acetum mulſum deiectorium 403
acetum ſquilliticũ 378
aceti vis peculiaris 455
ad Achoras 549
ἀχὼρ 120
ἀχῶρος curatio 454
acida quibus cõueniãt, & quibus non 206
ἀκμαστικὴ febris quę 94
aconiti poti ſigna & curatio 427
acopa varia 532
ἀκροχορδὼν 144
ad ἀκροχορδόνας 523
ἀκροχορδὼν, vide Verruca penſilis.
actiones naturales quę immutare poſsũt 187
Actuarij liber conſolatorius 177
acuti cõparatione longorum, qui 119

acuti morbi ſimpliciter qui ibidem
acutiſsimi morbi quando iudicentur, & qui 119
in Acutiſsimis morbis quare ægrum in inedia cõtineamus 199
acutorum morborum iudicia quouſq; extenduntur 117
ad AEgrum ingredienti medico quid faciẽdum 106
αἰγίλωψ 128
ægilopis curatio 286
ad AEgilopas 475, 488, 497
ad ægilopa vetuſtũ 493
ærugo 482
æris ſquama & flos ibidem
æs vſtum ibidem
de Affectibus cutis capitis 121, & in ſequentibus
affectus cõmunes omnibus membris 12
affect⁹ ex ſcirrho lienis q̃ iecinoris ſunt moderatiores 261, 262
affectus proprij ſingulis membris 13
affectus vetuſtos innouans 534
in Affectu nõ ſtatim auxiliis cedente, nõ eſt ad alia tranſeundum 219
affectuum partium genitalium notę 78
ad Afflictos ſine ratione 368
agarici nigri aſſumpti curatio 429
agaricum quid purget 386
aiuga quid vacuet 387
albugines 131
ad Albugines 495
albuginum craſſarũ curatio 290, 291
de Albuginũ tenuium curatione 291
alentia multum aut parum, quæ poſtulant 189
ali plus deſiderant adoleſcentes & iuuenes 188, 189

alimenta variant iuxta temperamenta 188
alimēta boni ſucci, mali, crudi, quæ vocentur 187
alimenta deteriora interdum appetentia melioribus adæquat 191
alimēta alij proprietate quadam peculiaria ibidem
alimenti quantitatē immutantia 189
alimenti ſumēdi opportunum tempus 191
alimenti vtilitas, vnde iudicatur 186
alimentum paucū exigunt declinantes & ſenes 189
alimētum quoties aſſumendum 191
alimentū ſemel aut bis aſſumendum ibidem
de Alimentis, & victu inſtituendo 186, & inde
ſi Alimētis oblatis euētus nō reſpōdet, quid incuſandum 187
alimento nondum coċto non eſt aliud ingerendum 190
alimentorum differentiæ 187
alimentorum qualitates iudicantur collatę ad corpus temperatum ibidem
alimentorum quātitas nō eadem omnibus opportuna ibidem
allium quid purget 387
aloe 380
aloe quibus & quātum danda ibidem. & 381
aloes facultas 484
ἀλωπεκία quid & vnde dicta 123
alopeciæ curatio 435
ad Alopecias 504, 506
ad Alopecias in capite frigido 551
ἄλφοι 143
alphi albi & nigri ibid.
alphi quid differant à leucis ibidem
ἄλφων curatio 303, 304
alphi leucis modera-

tiores 143
ad Alphos 522
altercum, vide Apollinaris herba
ex Althęa medicamentum 540,541
alula oculi 131
alui difficultas, vide Dyſenteria
alui excrementa qualia & quanta debent eſſe in ſano 58,59
alui flux⁹, vide Alui profluuium
ad Alui inflammationes 543
alui profluuium à cruditate quid poſtulat 193
in Alui profluuio, quãdo vino ſuccurendũ, & antidotis ibidem
ad Alui profluuiũ 354
alui profluuij cauſſa 59
alui profluuij impetus non eſt temere coercendus 65
alui profluuium ſola copia offendit 61
alui profluuiũ ab expultrice facultate 64,65
in Alui profluuio, quãdo aſtringẽdũ & calfaciendum 193,194.
quando diureticis ſit vtendum 322
alui ſoluendę ſigna 103
alui ſuppreſſę dignotio 72,73
alui ſuppreſſæ varijs de cauſſis curatio 248
aluo ſuppreſſa, primũ cibus, poſtea ſtercus vomitur 73
aluo ſuppreſſę vrinę copia & ſudores ſuccedunt ibidem
aluum deijcere in febribus prodeſt 204
aluum ducens in pituitoſis 401
aluum emolliens 331
aluum ſoluẽs citra moleſtiam 408
aluum ſolutã & vomitũ natura nõ fert 166
aluum ſuppreſſam affectuum inſequẽtium notæ 73
aluũ ſuppreſſã inſequẽ-

tia ſymptomata ibid.
aluus cita in quib⁹ mor bis nocet 204
aluus, vide Venter
de ijs quę Aluus demit tit 251
aluus in febribus nō eſt negligenda 208
quare copioſiora red dit 251, 252
quibus de cauſsis ſup primitur 22
aluus ſoluta vomitui o-pitulatur 167
in morbis thoracis quādonā ſit ſalutaris, & quādo nō 55
alypi facultas 389
alypū quid purget 383
amaritudo oris vnde 60
ἀμαύρωσις 132
ἀμβλυωπία ibidem
ad Ambuſta 505, 523, 527, 530, 550
ex Ampare medicamētum 542
amphisbænę ictus curatio 559
ἀναφροδισιακοὶ qui 55, 231
ἀναφροδισιακῶν curatio 231
ad ἀνὰ σάρκα 343
αἰγίλωψ 128
anchilopis curatio 287
ex Anchuſa medicamentum 540
ἀγκύλωσις, vide Articuli contracti
ἀγκυλώσεως curatio 311
anethinū medicamentum 537
angina 140
anginæ curatio 299
in Angina quæ vena ſecanda 160
ad Anginam 356, 358, 377, 513, 514, 547
ſi Anginæ pulmonia ſuperuenit, occidit 140
anginoſorum ſigna ibidem
animalis affectus ꝓ humorū diuerſitate 49
animalis ſpiritus, vide Spiritus animalis.
ad Animi defectū quēuis 369, 370
animi deiectionis curatio 227
animum exhilarās 403

animi perturbationib⁹ quomodo medendũ 176
anni temporum viciſſitudinis vtilitas 113
ἀνθηρά compoſitio 515
ἄνθρακες 147, 148
ἀντιάδες. vide Tonſillæ
antidota quæ 318
antidota quare componantur 327
ex quibus componãtur. ibidem
antidotorum duratio 328
antidotum cyphoides 375
antidotum Eſdrę 353
antidotum incomparabile 365
antidotum ex ambare 371
antidotum Dioſpolitæ 360
antidotum è camaris 367
antidotum dictum ſanitas 358
antidotum ex eruo 359
è floribus 368
è fructibus æſtiuis 374
ex hermodactylo 360
antidotum Hippocratis 362
antidotum è lithoſpermo 364
è marrubio 359
ex moris 377
è moſcho 360, 371
ex nepeta 360
ex penidiis 369
è pæonia 356
antidotũ Philonis 358
Procli 364
antidotũ è ſatyrio 368
è ſcinco 360, 361
antidotũ Sungeli 403
antidotum è ſulphure 357
è tragacantha 369
è tribus piperib⁹ 357
ex vnionib⁹ 396, 370
ἄφθαι 139
aphtharum infantium cauſſa 518
de Aphthis oris 297
ad Aphthas 518
ad Aphthas nigras, albas ibidem. & inde de cæteris

cęteris aphtharũ coloribus.
ad Aphthas ſordidas 518,519
ἀποδακρυτικὰ quę ſint 485
apollinaris herbę aſsũptę ſigna & curatio 423
ἀποφλεγματισμῶν cõpoſitio & inde 414
ἀπόζεμα, vide Decoctio
appetentia abſurda 60
appetentia canina. vide Canina appetentia 39
appetentia carbonum & ſimiliũ vnde 71,72
appetentiã excitãs 403
appetentibus multa ob calorem ventriculi, qui cibi offerẽdi 190
appetitui naturali imponit interdum humor vẽtriculo inhęrens 191, 192
apum ictus curatio 556
Aqua primũ frigidũ 6
primũ humidũ ibid.
aqua intercus, vide Hydrops
aquæ inter cutem curatio 263
aquæ inter cutem generationis cauſſæ 261
aquæ inter cutem incipientis potio 325
ad Aquam inter cutem 334,343,359,367, 408,531,536.
aquam inter cutẽ purgans 395,396
aquę formido quo tempore inuadat 555
ad Aquæ formidinem 344
aquę frigidæ aſſumptæ curatio 430
ad Aquæ pauorẽ 527, 528
aquæ perfectio 180
aquarum inter cutem cauſſæ, & earum curatio 264,265
ardens febris, vide Febris ardens
areæ capitis 123
ἄργεμον 130
argenti ſpumæ aſſumptæ curatio 431

argenti viui aſſumpti curatio 431
ariſtolochia clematitis quid purget 386
armenium 483,484
quibus & quantum dandum 383,384
arquati ſine febre curatio 32
arquati à liene colores varij 33
curatio 266
arquati proprie dicti curatio 266,267
arquatorum deiectiones ferè candidæ 65
ad Arquatum 330,339 343,366,376,397
arquatus à liene 33
arquatus à liene nomine caret proprio 33, 267
arquatus duplex 266
arquatus peculiaris iecinoris affectus 31
arquatus quãdo diſcernitur 32
ars medica, quouſque perueniat 211
artem & ſenſum quid fugiat 211
arſenicum, vide Auripigmentum.
arteriæ contractionis vſus 15
dilatationis vſus ib.
arteriæ dilatationis & cõtractionis celeritas & magnitudo quid notet 20,21
arteriæ quæ & in quibus affectibus ſecandæ 162,163
arteriæ ſectio quæ mala inferat 159
de Arteriæ ſectiõe 162, & inde
in Arteriæ ſectiõe cauteria præferũtur 163
ad Arteriam exulceratam 373
arteriarũ mot⁹ & quid in ijs cõſiderandũ 15
arteriarum maiorũ ſectiones vitandę 163
ex Arteriarum ſanguine morboſo, qui affectus gignantur 162
arteriaca cõpoſitio 513
ad Arteriacos 367

arthritidas podagráſq; gignens humor, vnde cognoſcendus 75
arthritidum potiſsima cauſſa 74
ad Arthritidem 528
ad Arthriticos 304, 343,360,365,532,541
ad Articularios 407
ad Articulos contractos 534
articulorum cōtractorum curatio 311
ad Articulorum dolores 367,373,399,403, 534,539,549
ad Articulorū fluxionem 537
refrigerationem 551
ἀσκαρίδες, vide Lumbrici tenues.
aſius lapis 484
aſpidis morſus ſigna & curatio 561
aſpritudinis oculorum curatio 289
aſthmatici, vide Suſpirioſi
aſtringentia in febrientib⁹ quādo dāda 206
ἀθέρωμα 151
atræ bilis curatio 224
ad Atræ bilis dominiū 307
atram bilem præparās zulapium 393,394
atramentum ſutorium 482,483
ἀτροφία 132,252
de Atrophiæ curatione 261
ad Attritus hyemis 550
ad Auditorij meat⁹ obſtructionem 465
ad Auditorium meatū obſtructum à re aliqua externa 470,471
auditus quomodo fit 124
ad Auditus difficultatem 342,469
auriculares cōpoſitiones 465
aurigo, vide Arquatus.
auripigmenti aſſumpti curatio 431,432
auripigmenti facultas 484
in Aure parui affectus pro magnis ſunt ha-

bendi 283
ad Aures contuſas 471
ad Aures exulceratas & diffractas 471
ad Aurium affect⁹ 464
de Aurium affectibus 124
aurium affectuum curatio 282
aurium communes & primi affectus, & ſecundi 124
ad Aurium dolorẽ 125
aurium doloris vehementia 125
ad Aurium dolorẽ 362, 464, 552
ad Auriũ foramina inflammata 471
aurium peculiares affectus qui 124
ad Aurium purulenta vitia 467
ad Aurium ſiccas vlcerationes 466
ad Aurium ſonit⁹ 406, 552
aurium tinnitus curatio 284
ad Aurium tinnit⁹ 467
vermes ibidem
vlcus 466
auulſum 149, 150
in Auxilijs magnis aliquid remittẽdum ſecuritatis gratia 157

B

BAlnea artificialia nimis calidis obſunt 181
balnea frigida quib⁹ inepta 182
conſuetis idonea 183
balnea ſpõte nata quibus morbis vtilia 180
de Balneis 180
balneis quibus non eſt vtendum 181, 182
balneorum artificialiũ moderatorum vtilitas 180, 181
balneorum ſponte naſcẽtium facultas 180
βαβάχιον, vide Ranula.
βάτραχος 138
baſiliſci morſus ſigna & curatio 561, 562
Baſsi medicamentũ 531

Bellaria quæ 319
Bilioſi humores qui 37
bilem ducens 380,381
ad Bilem in ore vētriculi 400
bilem vacuans 408
ad Bilis flauæ feruorē 397
bilis flaua, vide Flaua-bilis.
bilis porracea & æruginoſa vbi gignatur 246
bilis vomitu reiecta quæ optima & quæ minus 62
ad Bilis impetus ad inteſtina 332
ad Bilis vomitum ibid.
bilis vomitum ſiſtēs potio 323
βοθρίον 130
βυβών 147
βύλιμος quid 71
Braſsicæ folia crapulæ aduerſantur 460
Bubo 147
ad Bubones 527,543
bubonis curatio 307
bulbi vomitorij facultas 389
bupreſtis epotæ ſigna & curatio 420
è Butyro medicamentum 537

C

Cachexia vnde 32
καχεξία, vide Malus habitus
κακόχυμα 187
in Cacochymia cibi qui apti 201
ad Cacochymiam 376
cadmia 482
cæcitudo nocturna 132
καλάϊνα vaſa 457
calculi curatio 270
calculi generationis loca 79
calculi in renibus à colico dolore dignotio ibidem
calculi ſpeciem prębentis vitij curatio 272
ad Calculos 343,362
ad Calculoſos 179, 362,552
ad Calculum 362,364, 552

ad Calculum aut fabā in aure 470
calida primo quo ad ſenſum noſtrũ quę 6
ad Calidas eruptiones 522
caligationis curatio 293
calli in palpebra curatio 287
ad Callos in articulis 364
callus palpebræ 129
calorem retundēs 321
ex Calore externo cõflictato quid agēdum 178
caluitia 122
caluitij cauſſa ibidem
calcis aſſumptæ curatio 431,432
cancer 148,149
vnde dictus 148
cancri curatio 308
ad Cancrum 524
cancer oculi 131
cãcrorum in oculo curatio 291
canina appetentia vnde proueniat 71
canini ſtercoris vsꝰ 514
canis rabidi morſus curatio 315
canis rabidi ſigna 553 & inde, eiúsque curatio 553
ad Canum morſus 527, 528
cãtharidum epotarum ſigna & curatio 419
capilli, vide Pili
capitis affectuũ externorum curatio 435
de Capitis dolore 216
ad Capitis dolorē 331, 353,362,364,403,533, 549
ad Capitis dolorem ex ebrietate 459,460
capitis doloris ex quacunque cauſſa curatio 216,217
capitis dolor per cõſenſum ventriculi 60
ad Capitis dolorem ex refrigeratione 659
è ſanguine aut bile 336
ex ſolis ardore 458
ob ventriculum 460

ad Capitis & oculorū vitia ob ventriculum 401
capitis doloris ſigna ſiue ex nuda intemperie, ſiue ex humorib⁹ 218
ad Capitis dolorem vetuſtum 365, 414
ad Capitis exanthemata 457
è Capitis externis vitijs 280
ad Capitis ficoſos tumores 506
capitis furfurum curatio 453
ad Capitis glabritiem 454
manantia vlcera 549
tubercula vetuſta 540
ad Capitis vetuſtos dolores 342, 343, 459, 461
capitis vlcuſcula 123
à Capite vſque ad vngues purgans 408
ſi Caput grauatur ob repletionem, quid agendum 197
caputpurgia, vide ἔρρινα
caput totum repurgās 405
carbunculi 147
carbūculi curatio 307
carbunculi nigri 148
ad Carbunculos 523
carbunculorum in oculo curatio 291
carbunculus oculi 131
ad Cardiacos 343, 358, 405
carnem alens 539
carnem explens 540
ad Carnis excreſcētias 539
ſi cum Caro febris coniungitur quid agendum 223
cari curatio 223
caſsiæ nigræ fruct⁹ deſcriptio 321, 326
caſsiæ nigræ vſus 322, 390
caſtorij vis 481
è Caſtorio medicamētum 531
καταπεραστικὰ medica-

menta 172
καταπότια quæ, & vnde dicta 318
catapotia ex colocynthide 402
ex lapide Armeniaco 406
catharticum, vide Purgatorium
καθαρτικά 169
in Catoche quæ vena ſecatur 161
cauitas, vlcus 130
cauſſæ internæ quare inueſtigentur 64
καῦσος, vide Febris ardens
Cenchri morſus ſigna & curatio 560
cẽtaurium minus quid purget 384
ceraſtę morſus ſigna& curatio 560
cerebri ægrotãtis ſigna vnde ſumantur 110
cerebri calefacti vitia 46
cerebri eryſipelatis curatio 219
cerebri inflãmationis curatio, ibid. & inde
in Cerebri inflãmatione quæ vena ſecanda 161
cerebri propria vitia 13, 14
cerebri refrigerati humectatíve affectus 45
cerebri ſphaceli curatio 219
cerebri ſpinalis medullę & neruorum vitia quomodo cognoſcãtur 13
cũ Cerebri vitijs ſi adeſt febris, ea languida eſt 46
cerebri vitiorũ ſigna 45
in Cerebro variant vitia pro humorum diuerſitate 49
cerebrum fons & origo ſenſus & mot⁹ 43
cerebrum per conſortium affici quomodo cognoſcitur 45
κηρίον quid, & vnde vocatur 123, 151
quibus locis enaſcatur ibidem

χηρὶς curatio 454,455
è Ceruſſa medicamentum 539
ceruſſæ aſſumptæ ſigna & curatio 430
χαλάζιον 129
χάλκανθον, vide Atramentum ſutorium
chalcitis 482
Chamæpitys, vide Aiuga
è Charta medicamentum 542
χήμωσις quid 137
ad Chemoſes 491
chemoſis curatio 286
de Chiragra 251
ad Chiragram 533
χοιράδες 150
vnde dictæ ibidem
ad Cholericos 343,405
cholagogis quādo vtendum 379
chyli ſecunda ſecretio in cauis iecinoris 34
ad Cibi faſtidium 340, 360,366
cibi faſtidium vnde 60
ex Cibi medicamentoſi intempeſtiuo vſu quid metuēdum 190
ex Cibo nimio qui morbi 178
ex Cibo parciori q̃ neceſsitas poſtulat 179
ex Cibo praui ſucci qui morbi ibidem
ex eſu Ciborum mali ſucci, qui morbi ibi.
cibus, vide Alimentū ſi quis Cibū praui ſucci facile ſuſtinet, ob id non effugit noxā 179
cibus in ægris quis ſit primus 200
cibus medicamentoſus quis 179
à familiaribus corpori quid differt, ibid.
quando opus 179
cibus plenior 200
tenuis, validus, ibid.
cicatricem inducentia 314,528,529,538,539, 540
ad Cicatricū notas 539
cicatrices oculorū 131
ad Cicatricem perducens 540
cicatrices replens 539

cicutæ potę ſigna & curatio 423, 424
κιονίς 139
κιόσια mulierũ vnde 72
clauus oculi 130
clematis 389
clyſma prodeſt remotiſsimis obſtructionibus 167
clyſmata ex quibus cõponantur 168
quę adhibẽtur in abraſionibus inteſtinorum, ibidem
qui educant 166, 167
clyſmata ſint frequentiora cõſuetudine egeſtionis in ſanitate 167
in Clyſmatis infundendis conſuetudinis ſanitatis habẽda ratio, ibidem
de Clyſmatis 166
clyſmatũ acrium vſus 168
clyſmatum iniectionẽ impedientia 167
clyſter, vide Clyſma
Cnicus quibꝰ & quantum dandus 386
cœliacę affectiones vnde dictæ 66
cœliacæ affectionis notæ ibidem
ad Cœliacos 340, 343, 354, 365, 374, 376, 537, 546, 550
ad Cœliacos, ex lęuitate inteſtinorum 337
κοιλιακὰ πάθη quæ 66
cœleſtia corpora ſunt diuinæ prouidentiæ inſtrumenta 111
à Cœleſtibus corporibus aër ambiens & corpora noſtra quatenus alterẽtur, ibid.
κοίλωμα 130
coindicantia & cõtraindicãtia morbos 11
collyrium Neapolitæ 490
collyria quæ 319
collyria varia 487, & inde
colis exolutionis cauſſa 81
ex Coli commutatione iſchias & vrinę dif

ficultas oritur 75
ad Coli dolorem 343, 356,358,362
ad Coli dolorem ex frigore 413
coli dolor in quos affectus mutetur 250
ad Coli inteſtini flatus 330
colici doloris cura 250
ſymptomata 73
ad Colicos 403,408
colicus dolor vnde 73
colli venarũ ſectio parum tuta 161
quando vtilis, ibid.
colocynthis quib⁹ danda 384
colocynthidis vtendæ ratio, ibidem
κῶλον affectus quib⁹ affectibus contrarius 71
colorem reſtitués 403
columella 139
κῶμα, vide Sopor
comatis curatio 222, 223
ad Comitiales 342,372, 379,404,405,413
ad Comitiales ob ſtomachi cõſenſum 407
comitialis morbi curatio 222,223
commoderatum fit ex tẽperie maximè contrariorum 59
compendium reſpuit medicina 1
compendio diſtinctio aduerſatur 154
componendi medicamenta ratio 321
de Compoſitione medicamẽtorum liber, quibus ſit vtilis 238
compoſita duo vix eandem habent temperiem 5
compoſita omnia, ſimpliciter temperatum reſpiciunt 7
ad Concoctionis difficultatem 379
ad Condylomata 543, 550
de Confuſionibus oculorum ex ictu 293
conſuetudo nõ eſt temerè ſemper tenenda 183

conſuetudo quantum poſsit 182
contemperantibus humorẽ medicamentis quãdo vtẽdũ 171, 172
cõtemperantibus medicamentis quando vtendum 208
contenta vrinarũ, vide Vrinarum contenta
contractionis articulorum curatio 311
cõtuſionis in membris curatio 309
ad Conuoluulum 343
aduerſus Cõuoluulum 338
conuoluulus quid 73
ad Conuulſiones 378
κοπλὸν medicamentũ 535
cor roborans 336, 371
cordis affectus quomodo agnoſcantur 14
de Cordis affectuum curatione 225
cordis proprij affect⁹, qui 13
cordis ex conſortio laborantis vitia 225
ad Cordis pulſum 371
ad Cordis palpitationem 333, 370
coriãdri epoti ſigna & curatio 423
cornu caprarum 483
cornu cerui, ibidem
ad Corporis refrigerationem 371
ad Corpus diſtortũ 532
Corpus colorans 379
corpus quando ali deſinit 252
corpus vniuerſum purgandum ante localiũ vſum 453
corrigiatio 139
corrumpẽtia medicamenta 170
corrumpentia modice aſsũpta humores cõtemperãt, & noxios vacuant, ibidem
coxendix morbus, vide Iſchias
de Coxendicis dolore 250
in Coxendicis dolore quæ vena ſecãda 161
κρίσις, vide Iudicium
κρίθη 129

critici dies, vide Iudicatorij
croci facultas 481
cruditatis in ventriculo cauſſa 59
cruenti mictus curatio 268, 269
Cubiti venæ, vide Venæ cubiti
ſub Cubiti infima vena, arteria ſubſternitur 159
cucumis ſylueſtris quid ducat 387
cucumeris ſatiui vs⁹ 388
de Cucurbitulis 165, 166
cucurbitularũ vs⁹, ibid.
cucurbitulę cum ſcarificatione ibidem
ſine ſcarificatiõe, ibi.
cucurbitulæ applicatæ ſtomacho, ĩteſtinis, mammis, viſcerib⁹ quãdo proſunt 166
quando non ſunt applicandæ ibidem
curatio affectuũ digno tione potior 153
curatio non rectè inſtituitur, niſi affectus dignoſcatur, ibidem
curandi methodus circa plenitudinem, vacuationem, & alteratione verſatur 155
cutem rumpens 529
ad Cutis colorem 550
cutis exanthematũ curatio 304, 305
quibus Cutis indurata eſt abſtinẽdum à frictionibus & vnctionibus 197
ad Cutis perſpirationẽ 529
vlcera maligna 355
cyclaminus quid purget 387
cycnus collyrium 491
κυνάγχη 140
κυνάγχη, vide Angina.

D

Decoctio magna 402
decoctum 318
decretorij dies, vide Iudicatorij
deiectiones albę ceu canũ ſtercora vnde 65

candidæ & lacteæ quid ſignificẽt, ibid.
deiectiones flauæ, ruffæ, rubrę, æruginoſę, porraceæ, caules referentes vnde proueniant 65,66
deiectiones in cholerã mutatæ quales 65
deiectiones ictericorũ albæ quare, ibidem
deiectiones nigræ vnde 66
ruffæ, & flauæ quid denuncient 65
deiectiones variæ 66
quando ſalubres & quando non, ibidẽ.
deiectionum differentia 64
dignotio ibidem
deiectorium, vide Purgatorium
διηλυτική 169
delicta noſtra, quibus morbi naſcũtur, quæ 178
dentes dealbare nouiſſe medico dignũ 296
ad Dentes eroſos 509
vt Dentẽ eximas, ibid.
ad Dentes labãtes 378, 551
liuidos 507
mobiles 359,511
dentes præſeruãtia 510
ad Dentes vacillantes 509
vt Dentiant citò infantes 510
dentium affectus 137
ad Dẽtium affect⁹ 377
dentium dolores 137
ad Dentium dolorem & eroſionem 354
ad Dentium dolorem 359,365,507
ad Dentium dolorem epithemata 508
dentium doloris curatio 296, & inde
in Dentium vetuſtis vitijs quę vena ſecanda 140
depilatoria 449
ad Deplorata 541
deriuãdum quãdo 157
ad Deſtillationem continuam 340
ad Deſtillationib⁹ ob-

noxios 536,546
ad Deſtillationem 365, 541
ad Deſtillationē in ventriculū 340, & inde
ad Deſtillationes 356
Diabetes 31
diabetis curatio 267, 268
ad Diabeten 339
in Diabete ſitis quare 80
diabetes, vide Profluuium in matulam
δίαιτα, vide Victus
διάφραγμα, vide Septū tranſuerſum
diaria aduſque quartū diem aliquando extenditur 93
diariæ cauſſæ euidētes 94
diaria eſt moderatiſsima febris 93
diarię febris cauſſæ 199
diarię febres magna ex parte eodem die ſoluuntur 93
diaria febris, quare ita dicta ibidem
in Diaria febre, cauſſa non negligenda 199
diaria febris, vide Febris diaria
diariæ longiſsimæ non excedunt quartum diem 198,199
diaria nonnunquam in hecticā mutatur, 94
quando in putrē migrat ibidem
in Diariis pulſus quales 94
vrina qualis ibid.
διάῤῥοια εἰς οὖρα 31
διάῤῥοια, vide Alui profluuium
διάῤῥοια εἰς ἀμίδα, vide Profluuium in matulam
διαστολή, vide Arterię dilatatio
διάθεσις quid differat ab ἕξει 99
διάθεσις id eſt affectio vel diſpoſitio quid ſit ibidem
dies intra vigeſimū nō iudicantes qui 120
dipſadis morſus ſigna

incurabilis 560
ad Diſtenſionem vaſorum 366
diſtincta tractatio compendio eſt contraria 154
ad corpus Diſtortū 532
diuinaculi qui 47
dolorē leniens 343, 513, & inde
ad Dolorem omnium corporis membrorū 549
ad Dolores quoſcūque 540
ad Dolores vetuſtos 553
dorſi medulla, vide Medulla dorſi
dorycnij poti ſigna & curatio 426
δοθιὴν 147
Dracunculorum curatio 311
ad Dracunculos 525
druini morſus ſigna & curatio 559
Dulcia quib⁹ febribus & morbis apta 206
ad Duritiem omnem 536, 543
ad Duritias 354
ad Duritiē vetuſtā 541
Dyſenteria, vide Inteſtinorum difficultas.
dyſenteriæ cauſſæ 67
notæ 67, 68
dyſenteria ſalubris & lethalis notæ 68
dyſenteria hepatica 31
quid differat ab vrinæ difficultate 259
dyſenterię hepaticę curatio ibidem
in Dyſenteria dolor locum affectum commonſtrat 68
dyſenteria ex nigra bile, lethalis ibidem
dyſenteriæ malignæ ſigna ibidem
mediocris ſigna ibi.
ad Dyſentericos 365, 374, 537, 550
δύσπνοια, vide Reſpirationis difficultas
dyſpnœæ & orthopnœæ ex defluxu à capite curatio 230
dyſpnoici quinā facile liberentur

liberentur 55
dyſpnoici qui ſoli euadant ibidem.

E

Ἐκχύμωμα 149
ἐκχυμώματος ſpecies ibidem
curatio 309
ἔκλειγμα, vide Illinctus
ἐκπιεσμός 134
ἔκθυμον 128, & inde
ad Eczemata 549
Effuſionis curatio 309
Elaterij aſſumpti curatio 309
elateriū quibus & quātum dandum 385
elementa quæ vocentur 405
ἐλέφας morbus 141, & inde
elephantia, ibidem
elephantię curatio 300
elephantiæ incipientis & inueteratæ notæ 141
ad Elephantiæ principium 500
ad Elephantiam 343, 355, 405, 521
ad Elephantiam incipientem 542
ad Eminentias omnes 529
Emolliens 538, 541
emolliens & diſcutiens 538
emolliens concoquens 539
ἐμφυσήματα 128, 141
emplaſtra quæ 319
emplaſtrum Andreæ 529
emplaſtrum aureū 534
emplaſtrum è chalcitide 526
emplaſtrū Cteſiphontis 530
flauum 541
Helleſpontium 529
emplaſtrum Heræ 527
emplaſtrū è maſtiche 539
emplaſtrum melinum Heræ 528
emplaſtrū è melle 538
è micis, ibidem
emplaſtrum Mnaſæi, ibidem

emplaſtrum nigrū 529
ex ochra 537
emplaſtrū polyarchion 534
Primmionis 341
emplaſtrum è quinque ſimplicibus 540
roſaceum albū ibid.
è ruta 531, 536
è ſale 538
è ſalicibus 537
è ſeminibus 530
è ſucco 538
è viſco 530
ἐμπνευματώσεως cauſſæ 73
ἐμπροσθότονος quid, & eius cauſſa 45
ἐναιώρημα quid 41
ἐγκανθίς 129
encāthidis curatio 288
ad Encanthidas 487
enema, vide Clyſma
enemata 409
ἐντεροκήλη quid 81
ἐνθεαστικοί, vide Diuinaculi
enulæ campanæ facultas 481
ἐπακμαστικῆς febres quæ 94
ἔφηλις 136
ephelidis cura 295
ephemera, vide Diaria
ephemeri aſſumpti ſigna & curatio 426
ἐφήμερος πυρετὸς, vide Febris diaria
ἐφιάλτης 48
ἐπίαλος, vide Febris epialus
ἐπίκαυμα 130
ad Epidemicos morbos 357
epilepſiæ curatio 222, 223
epilepſiæ tres ſpecies 47
epilepſiarum differentiæ quib⁹ diſtinguantur ibidem
epileptici quare cōuellantur ibidem
epilepticis vnde ſpuma ore ꝓfunditur ibid.
ad Epilepticos 365
ἐπινυκτίδες 144
epinyctidum curatio 305
ad Epinyctidas 522

ἐπιπλοκήλη quid 81
epithemata quæ 319
epithemata deiectoria 409
epithymbrum quibus & quantũ detur 383
epithymum quibus & quãtum detur ibid.
ἐπουλὶς 137
epulidis cura 296
ἔῤῥινα 168
ἐῤῥίνων compoſitio 413
ἔῤῥινα vnde conficiantur 168
ἔῤῥινα mediocria 223
validiora ibidem
ἐρυσίπελας 145
eryſipelatis curatio 306
ἐρυσίπελας φλεγμονῶν 145
εὔχυμα 187
euphorbium quid purget 387
Exãthemata varia 70, 71, 87
ἐξανθήματα propriè quę 143
exanthematum palati curatio 297
ad Exanthemata 549
ad Exanthemata cutis 522, & inde
exanthemata in cute cauſſa 87
in cute enaſcentium examen ibidem
exanthemata pulicum morſibus ſimilia vnde 88
pulicum morſibus ſimilia ibidem
purpurea ibidem
excretiones ſolitę ſuppreſſæ purgãdũ ſuadent 171
excretionũ alui dignotio 64
exercendum paulatim 184
exercitatio inſpicienda, ſi quis victum inſtituit 190
de Exercitijs 183
exercitiũ quid ſit ibid.
exercitia leuia quibus ſunt idonea, & quæ ſint ibidem
poſt exercitia habenda ratio ſudoris 185
poſt Exercitia ſudanti

balnea ſunt opportuna ibidem
ſi poſt Exercitia ſudanti deſunt balnea quid agendum ibidem
exercitia valida quibus obſunt ibidem
exercitia vehementia quibus competāt, & quæ ſint ibidem
exercitij finis quis debet eſſe 183
exercitij tēpus quodnam eſt 184
ab Exercitiis leuiorib⁹ inchoandum 185
exercitiorum ſcop⁹ & vtilitas 183
exitialia non ſunt idiotis cōmunicanda 418
exitialia domeſtica quę 419
exitialia ĩter animalia, ſemina, lacrymas, radices, frutices quæ ſunt 418, 419
ad Exitialia venena 342
de Exitialibus medicamentis 416
exitialibus nō eſt vtendum ad perniciē hominum 418
expirationis vſus 51
expultrix facultas alui profluuium facit interdum 64
exquiſita ratio artē & ſenſum latet 210
extuberationum in collo futurarū notæ 104
exuccatio 149
exulcerationes ſcabioſæ 89
ad Exuſtiones aquę 523

F

FAciei cadauroſæ notę 100
faciei colorem reſtituens 366, & inde
in Faciei exanthematis quæ vena ſecāda 160
ad Faciei maculas 552
rugas ibidem
tumores 499, 500
faciei vitia 136, & inde
ad Faciei vitia 498, 550
faciei vitiorum curatio 295

facultas prima eſt ĩ corde 11,12
ſecanda eſt in cerebro, & ſpinali medulla ac neruis ibid.
tertia in iecinore & venis ibidem
facultates corp⁹ gubernantes ſunt quatuor ibidem
facultates magni momẽti in homine tres 11
facultates ſuas habent ſedes ibidem
fæx ſuccorum attrahitur à liene 34
ad Falſas imaginationes 370
inter Familiaria & domeſtica quæ ſunt exitialia 419
fames ingens quid 71
fames ingẽs vix poteſt ſanari 72
in Fame ĩgẽti ęger penit⁹ cibũ auerſatur 71,72
ad Faſcinum, laruas, & dæmonia 362
fauus quid 123
fauus tumor 151
faui curatio 311
ad Fauum 454,455
ad Faucium calorem & ſiccitatem 337
exaſperationẽ ibid.
fauciũ & gutturis muſculorũ vitia 139,148
Febris quid 93
febris ardens breui terminatur 98
vnde ibidem
febris ardẽtis æſtus quomodo extinguitur 204
febris ardentis victus 201, & inſequentibus
ad Febris circuitus 373
febris continens quæ proprie 94
febris cõtinentis cauſſa ibidem
febris continua quę ꝓprie ibidem
febris diaria vnde 93
febris diariæ cauſſę ibi.
febris diaria, vide Diaria febris
febris epialus quæ, & vnde dicta, & quas

habet cauſſas 98,99
febris errans quæ 95
ſi Febris ex aucto interno calore affligit, an æqualia competāt 188
febris ex frigore quando 177
febris hectica, omnium febrium deterrima 99,100
quæ curabilis 211
quæ ſit curatu facilis, & quæ non 99
febris hecticę calor qualis 100
febris hecticę cauſſę 99
curatio 211
pulſus & vrina 100
febris lipyria, quæ & vnde dicta 98,99
maraſmatica 100
febris quartanæ victus, & curatio 210
quotidianæ curatio 209, & inde
tertianæ victus 207, & inde
febris vaga quæ 95
ad Febrem 208
ad Febrem acutam 336
diuturnam 549
ad Febrem ex laſsitudine linimentum 548
in Febre tertiana ſimplici aut duplici leuata quomodo purgandum 208, 209
ad Febres acutas bilioſas 397
ſanguineas ibidem
ad Febres acutas vere & autumno 398
febres cōtinuæ quomodo cum intermittentibus cōplicentur 97
ad Febres errantes 334
febres errātes vnde 97
ad Febres longas 357
periodicas 361
febres putres hecticæ variè cōplicātur 100
febres quomodo inter ſe diſtinguantur 96
ad Febres quotidianas 372
vetuſtas 552
de Febribus complicatis 211
in Febribus cōſideran-

da 210
in Febrib⁹ omnib⁹ ſanguis mittendus 207
ex Febribus ſimplicib⁹ duplices, triplicésq; ſunt dignoſcēdæ 96, 97
febribus vetuſtis opitulans 329
in Febribus vtile eſt vt aluus egerat 204
febricitantibus potiones accōmodatę 319
febrientibus quādo aſtringētia dāda 206, & inde
quomodo refrigerātia danda 205
in Febrium ardoribus potiones accommodatæ 204
febrium differētiæ 198
intermittentium differentiæ 95
intermittentium, inter ſe permiſtarum tres ſunt coniugationes 97
febrium inter ſe aut cū aliis permiſtarum cōſideratio 96, 97
febrium permiſtarum differentiæ ibidem
febrium putrium differentiæ 94
febrium ſimpliciū examen 95, 96
febrium ſpecies 93
febrium ſynocharum occaſio vnde 37
ad Ferarum ictus 342
ad Feruidas eruptiones 549
feſtucas & paxillos educentia 315
Ficationis in oculo curatio 287
ficoſa palpebra 129
ficus quid 123
ficorum curatio 311
ad Ficus oculorū 480
filicula, vide Polypodium
finis iis quæ ſpectant finem dignior 153
fiſtulæ curatio 314
fiſtula lachrymalis 128
fiſtulæ in ano curatio 257, & inde
ad Fiſtularū callos 501

ad Fiſtulas 543

Flatus diſcutiens 330

flauij Clementis medicamentum 533

flauam atrámque bilẽ expurgans 396

ad Flauam bilem purgãdam zulapiũ præparans 392

ad Fletus inuolũtarios 333

flos ſuccorum in iecinore attrahitur à fellea veſica 34

fluctuationum curatio 249

fluida corpora in purgationibus requiruntur 171

fluoris muliebris differentiæ 84

fluxionem omnem cohibens 341

fluxionem prohibens deferri 557

fluxiõis in hæmorrhoidas decumbentis curatio 256

fluxionis oculi ſpecies 127

fluxio oculi 126

fluxus humoris ad inteſtina curatio 252

fluxus muliebris albi & rubri curatio 277

fluxus mulierum, vide Muliebre profluuiũ.

Fœminarũ peculiares affectus circa genitalia 82

fœminis peculiariũ vitiorum curatio 275

fœtum mortuum expellens 343, 361

formica 144

formicarũ curatio 305

ad Formicas 523

ad Formicas vetuſtas 544

foſſula vlcus 130

ad Fracturas 527

frigida quando fugienda in febrientib9 205

ex Frigore quæ mala, & quo pacto iis occurrendum 176, 177

fructus æſtiui 192

Functiones hominis tẽperati 9, 10, 11

functiones quæ mor-

bum præſentem eſſe vel impendere ſignificant 10
fungorum aſſumptorum ſigna & curatio 428
furfures capitis 121,122
ad Furfures 551,552
furor quid 46,47
vnde ibidem
furoris curatio 224
ad Furorem 365
ad Furore percitos 354
furunculus 147
benignus & malign9 ibidem
furunculi curatio 307
furunculi ſunt duûm generum 499
ad Furũculos ibidem, & 523

G

GAlbani vis 481
ex Galbano collyrium 492
γάγγλιον 144
γάγγραινα 146
gangrænę curatio 307
ad Gangrænam 524
gargariſmi ex quibus conſtent 168
gargariſmorũ vſus 169
Geniſtę facultas 389
genitalium partium affectuum notæ 78
vitiorum curatio 268
in Genitalium partium inflammatione quæ vena ſecatur 161
de Genitalium partiũ vitijs 268
ad Gingiuarum dolorem 507
ad Gingiuas cruentas 511
fœtidas 515
præhumidas 378, 515,551
ad Gingiuas nimio humore vitiatas 511
vlceratas ibidem
Glabrities, vide Caluitium
glabritiei capitis curatio 454
de Glandularum affectibus 146,147
glandiũ cõpoſitio 412
dę Glandibus 166,167

glandes in inteſtinorum abraſionib⁹ 168
glaucedo oculi 132
glaucium 483
γλαύκωμα 132
γονόῤῥοια, vide Seminis profluuium
Grando 129
grandinis in oculo curatio 287
granorum componendorum ratio 395
granũ Gnidium, quid purget 386
grauis auditus 124
Gurgulionis affect⁹ 139
gurgulionis vitiorum curatio 298
ad Gurgulionis aſperitatem 369
inflammationem 515
ad Guſtum imbecillum 342
guſtus iniucundus verbis inexplicabilis, ob quos humores & vnde 60
in Gutturis affectibus quæ vena ſecãda 166
gutturis & fauciummuſculorum vitia 139, 140
guttur indurans 378
Gypſi aſſumpti curatio 431

H

HAEmatites lapis 482
hęmorrhoides familiares non ſunt ſupprimendæ 70
vnde primum oriuntur 71
ad Hæmorrhoidas 545
vt exiccentur 543
hæmorrhoidum curatio 256
fluxus vtilitas 70
hęmorrhoidum immodice fluentium mala ibidem
ſuppreſſarũ mala comitantia ibidem
hæmorrhoi morſus ſigna 559
curationẽ renuit 560
ad Halitũ fœtidum 378
Hebetudo 136

hebetudinis curatio 293
ἑκτικοὶ febres, vid Febris hectica
hectica vnde dicta 99
hectica febris, vide Febris hectica
hecticæ febri putres quomodo cōplicentur 100
hecticæ victus ſit medius 211
in Hectica vetuſta facies cadaueroſa 100
hecticarum refrigerationum curatio 212
hecticis quæ balnea & quando ibidem
de Hecticis refrigerationibus ibidem
hecticis ſomnus à cibo prodeſt ibidem
hedychroi compoſitio 345
ἑλκύδρια 457
ἕλμινθες, vide Lumbrici rotundi
ἧλος, vide Clauus 130
hemicrania quid differat à cephalæa 462
ad Hemicraniam 406, 462
ἡμιτριταῖος 98
hepatici, vide Iecinoroſi
ἡπατίτης 31
hepaticus fluxus ibid.
ad Hernias 527
ἕρπης 146
herpes miliaris ibidem
herpetis curatio 307
ἕξις quid à diatheſi differat 99
hiera Galeni magna 403
Logadij 404
Memphitæ 405
Rufi 404
hiera picra Galeni 400
iecur calidum lædit 401
ἱμάντωσις 139
poſt Hirudines cucurbitulas applicamus quando 164
hirudines quibus locis applicandę 165
quando deſinunt ſugere 164
ſunt aqua dulci ante

vſum aſſeruādæ ibid. 488
de Hirudinibus 164
hirudinibus ſcarificationes ſubſtituimus 165
hirudinum admouendarum modus 164
hirudinum deuoratarum ſigna & curatio 422
hirudinum vſus in quibus vitiis 164
Homo eſt quiddā maxime temperatum 7
homo vndiquaque tēperatus, mente concipitur 8
hominis temperamentum 7, 8
tēperatura vel æqualis eſt, vel inæqualis 9
hominis temperati functiones 10, 11
ad hominū morſus 528
hordeolum 129
hordeoli in oculo curatio 287
ad Hordea palpebrarū 488
ad Hordeola 495
ad Horrores periodicos 549
ad Horrores febriū pituitoſarum 336
ad Horrorem febrium vetuſtum 343
Humeralis vena 158
humeraria ſi in cubito non apparet, vbi ſecanda 160
humerariæ venæ muſculi caput ſubiicitur 158
humeraria vena ī quib⁹ affectibus ſecāda ibidē
quæ ab Humeraria ꝓpagatur, vena quando tundenda ibidem
ad Humerorum dolorem 536
humidum primum aqua 6
in Humore peccante obſeruanda, eius copiæ, ſpecies, cruditas & coctio, via qua educi cupit, anni tēpus, conſuetudo 171

humores, niſi cōcocti, non ſunt medicamētis aggrediendi 244
humorem coctum eſſe non ſufficit, niſi corpora ſint fluida 171
humores fluidi quomodo reddantur 223
ὑδατόχολα excreta quæ 65
hydragogis quādo vtēdum 380
hydragogum purgatorium 408
hydri morſus ſigna & curatio 560
ὑδροκήλη quid 81
hydropici affectus curatio 263
hydropicis & cachecticis conferunt balnea ſponte erūpentia 180
ad Hydropicos 376, 531
hydropis iam cōſiſtentis curatio 263
ὕδρωψ, vide Aqua intercutem
hydrops tympania, vide Tympania hydrops
hydroſaccharis vſ⁹ 319
hydrozulapij vſus ibid.
ad Hyemis frigus 344
ὑγίδιον collyrium 492
ὑπόχυμα 132
hypocyſtis 483
ὑπώπια 136
ὑπώπιοι, vide Suggillati
ὑπόσφαγμα quid 127, 128
ὑπόσφαγμα ſpecies eſt ἐκχυμώματος 199
hypoſtaſis quid 35

I

Ικτέρος quis ſit 32, vide Arquatus
ad Ictus 537, 539
ad Iecinoris calorem 331, 336, 366
iecinoris caloris auxilium 329
ad Iecinoris dolorem 364
iecinoris & venarum vitia peculiaria 13, 14
ad Iecinoris feruorem potio 323

ad Iecinoris imbecillitatem 550
infirmitatem & calorem 330
in Iecinoris lieníſque affectibus quæ vena tundenda 160
de Iecinoris lieníſq; affectibus curandis 259
ad Iecinoris obſtructiones 336,339,397
iecinoris ſcirrhus non facile curatur 32
iecinoris vitia quæ ſint 31,& inde
ad Iecinoroſos 357,360 376,403,405,535,536
ad Iecoris affectiones 343
iecoris vitia quomodo cognoſcantur 13
iecur iuuans 336
iecur roborans 396
Ignis primo calidus 6
ignis primũ ſiccũ ibid.
ignis ſacer 145
ειλεος 71,73
ad Ileum 258
ad Ileum ex frigore 338
ad Ileum lethalem 363
ad Ilium & renum dolorem ibidem
illinctus reſtauratorius 372
Imaginationis locus 50
ad Imaginationes ex atra bile 344
ad Imbecillitatem omnem 368
impetigines 142
neglectæ in ſcabiem & lepram migrant ibidem
impetiginis curatio 302
ad Impetiginem aſperam ſine inflammatione 551
ad Impetigines 501
ad Impetigines feras 405,504
impetiginum excoriatorium 503
in Inæquali intemperie quid agẽdum 218
incubo 48
incubo quę mala portendat ibidem
Indicum nigrum 484

an Inedia ſit genus cibi 200
infantium aphtharum cauſſæ 518
inflammatio 145
inflammatio oculi 126
ad inflammationē omnem 549
inflammationes quę in gangrænam & ſphacelum migrant 146
ad Inflāmationes 548
ad inflammationes feruidas 549
ad inflāmata loca 471
inflatio, tumor 145
inflatio vnde 73
inflationis curatio 309
ad Inflationem 357, 531 536
inflationes diſcutiens 336
inflationes in palpebris 128
ad Inflationes 531
inflationū curatio 249
inguinum inflammatio, vide Bubo
ad Inſaniam cogitabūdam 366
inſitus calor, vide Natiuus calor
inſpirati aeris vſus 51
intemperatus quis dicatur 8
intēperies quæ ſit ibid.
intemperies in morbis cognoſcuntur ibid.
ſimilibus exacerbatur 59
intercus anaſarca 33
ad Intertrigines 505
inteſtina circa vmbilicum vnde torquentur 59
inteſtini laxioris dolor, vide Colicus
inteſtinorum affectuū curatio 239
in Inteſtinorum abraſionibus quibus clyſmatis vtamur 168
ad Inteſtinorum collectionem 365
defluxionem 531
difficultatem 332, 340
ad Inteſtinorum difficultatem potio 323
ad Inteſtinorum dolorem omnem 238,

358
inteſtinorum à fluxione corroſorum curatio 253
ad Inteſtinorum inflationes 365,543
inteſtinorũ lęuitas, vide Lęuitas ĩteſtinorũ
inteſtinorum morſus vnde 39
ad Inteſtinorũ roſionem 365
de Inteſtinorum vitiis 14,248
intubum domeſticum cui rei aptum 206
inunctio pedum pituitam ducens 412
inunctiones deiectorię 409
inuſtio vlcus 130
ἴουϑι 136
ioſaccharis vſus 320
iozulapij vſus ibidem
Iræ curatio 227
ἴσχαιμος antidotus 478
ad Iſchiadem 399,541, 551
ad Iſchiadẽ vetuſtã 534
ad Iſchiadicos 361,380, 408,530,532,533,536
iſchiadis cauſſà 74
ἰσότονος febris quæ 94
in Iudicandis tria ſunt examinanda 105
iudicati citra rationem non ſunt præcipitanter nutriendi 120
iudicatorij dies qui 116
poſt quadrageſimum qui 117
iudicatorij dies plures in prima ſeptimana quàm in ſequentibus quare 119
in Iudicatoriis numerãdis quare primę ſeptimanę ĩtegræ numerẽtur, reliquæ nõ 116
de Iudicatorijs diebus 111,& inde
iudicatorius tertius & quintus 118
iudicia circa notas coctionis quid denotent 106
à vigeſimo die vſque ad quadrageſimum, qualia 117
iudicia bona 101

mala ibidem
minime mala in tertio & quinto 118
perfecta 109
per ſeptimanas perfecta ſunt 115
peſsima quãdo operienda 109
quamobrem varient 102
varia in humorũ cõplicatione 105
iudicia variantur iuxta humorum naturam ibidem
iudicij futuri naturæ prȩludia in indicibus diebus 109
iudicij futuri per vrinas ſigna 104
iudicij per abſceſſum ſigna ibidem
per ſudorẽ ſigna ibi.
per ſanguinis fluxum ſigna ibidem
iudiciorum differentię 101
iudicij per decubitum ſigna 104,105
per vomitum aut alui excretionẽ ſigna 103
iudicij ſanguinis fluxui per hæmorrhoidas ſigna ibidem
de Iudiciis præſagienti quæ ſint obſeruanda 120
iudicium quid 101
iudicium de frigidis & calidis eſt penes ſenſum 177,178
iudicium in abſceſsib⁹ quid vocetur 105
iudicium per ſomnum in quibus ibidem
per citam aluũ quid ſignificet 102
per vomitum aut citam aluũ quãdo malum 102,103
quid ſignificet 102
iudiciũ quando in quarto, in ſeptimo, in vndecimo, & decimoquarto expectãdum 120
iudiciũ ſexti inſequentia ſymptomata 118
iulepum quid 318

Ixiæ aſſumptę ſigna & curatio 429

L

LActis coagulati poti ſigna & curatio 430
ad Laruas & dæmonia 358,362
ad Laſsitudines diuturnas 534
ad Laſsitudines 533, 549
in Laſsitudinibus quid agendum 197
laſsitudo tenſiua, vlceroſa, & ſpontina, vnde 195
ad Lateris dolorē 342
in Lateris dolore omnia ſunt offerenda calida 233, & inde
de Lateris dolore 132
lateris dolori propria medicamenta 134
ad Laterum inflammationes 262,265,356, 372,376,535,547
lathyris quib⁹ dāda 385
è Lauri baccis medicamentum 536
Lēticulæ ſiue Lentigines 136
lentiginis in facie curatio 295
lentiſcini olei vſus 507
leporis marini aſsūpti ſigna & curatio 421, 422
lepra 142
vnde dicta ibidem
lepræ curatio 302
ad Lepram 506,542
ad Lethale medicamētum 376,405
lethargi curatio 222, 223
ad Lethargū 405,463
λεύκαι 142
λεύκη, vide Vtiligo alba
λευκώματα. 131, vide Albugines
leuitas inteſtinorū quare ita dicta 69
vnde oritur ibidem
leuitatis inteſtinorum ſalubris ſignū ructus acidus ibidem
λειχήν, vide Impetigo

λειχῆνες 142
ad Lichenas feros 505
ad Lienem 547
lien communicat ſua vitia cum iecinore 33
lienem obſtruens 229
expurgans 411
ad Lienis dolorem 354 364
duritiem 330,359
de Lienis & Iecinoris affectuum curatione 259,& inde
in Lienis iecinoríſque affectibus quæ vena ſecanda 160
ad Lienis inflammationes & duritias 543
obſtructiones 238, 339,397
ad Lienis ſcirrhum 343
tumorem 354,379
lienis vitia ſunt qualia iecinoris 33
ad Lienoſos 376,403, 405,535,536
λειεντερία, vide Leuitas inteſtinis
lienteria hepatica 67
linguæ affectus 138
ad Linguę aſperitatem 369
linguæ augmentum ſupra modum 138
ad Lippientes oculos 489
lippitudo 126
lippitudo arida 128
ſcabioſa ibidem
ad Lippitudinem 358
ad Lippitudinem ſiccā 487
vetuſtam 413
lippitudinis curatio 286
λειπυρίας πυρετὸς, vide Febris lipyria
in Lipyria nō ſentitur calor 99
liuores faciei 136
liuorum faciei curatio 295
Lōgi morbi qui vocentur,& quomodo iudicentur 117
ad Lumborum dolorē 536
fluxionem 537

lũbrici ante criſin eie-
ċti quid notent 76
lumbrici ĩ aluo quomo
do gignantur ibid.
lúmbrici cucurbitini
77
lumbrici lati vnde ori-
antur ibidem
quomodo excernun
tur 77
rubri albis deterio-
res ibidem
tenues ἀσκαρίδες di-
cti, vbi gignantur
75,76
lumbricorum compa-
ratio inter ſe 78
lumbricorum latorum
inſeparabile ſignum
77
locus ibidem
lumbricorum rotun-
dorum differentiæ
76
locus ibidem
ſymptomata ibidem
luna increſcens decre-
ſcénsque quomodo
temporum viciſsitu
dines imitatur 113
luna in imbecillis cor-
poribus promptius
manifeſtat ſuas vires
114
ob propinquitatem
facile noſtra corpo
ra immutat ibidem
quatuor maximas
ſubit mutatiões 115
quanto tẽpore pera-
gret zodiacum 114
lunæ aſpectus quadra-
tus viribus pollens
quare 115
robur quantũ 114,115
lunæ & ſolis actiones
ſunt euidentes 112
luſcioſi 134
luxationum curatio
309
ad Luxata 550
ad luxatos artus 528
Lycãthropia & eius ſi-
gna 48
lycij Indici vis 481

M

MAciem & graci-
litatẽ inducen-
tia 273

μαδάρωσις 129
malabathrium collyriū Galeni 491
malacia quid 72
malagma τὸ μονομάχιον 543
μῆλον 130
eius curatio 290
è Malis zulapij vſus 320
de Malo habitu curando 263
malum oculi 130
ad Malum habitū 334, 360
mammis vtile 530
manantia capitis vlcera 123
mandragoræ potæ ſigna & curatio 425
μανία, vide Furor
manna thuris 483
mannæ vſus 390
μαρασμώδης febris 100
ad Maraſmum 372
ad Maraſmaticos 369
maribus fœminíſq; cōmunis affectus 78,79
marib⁹ peculiarium vitiorum curatio 272
marium naturalium peculiares morbi 80
maſſuphæ medicamentum 542
materia turgens quib⁹ medicamentis purganda 171,172
in Materia turgente an eadē purgatoria omnibus cōpetent ibid.
ad Maxima & deterrima vitia 403
Media vena, vide Vena media, & Vena quæ ab humeraria deſcēdit
mediæ venæ neruus ſubijcitur 158
medicamenta in curationibus qualia deligenda 283,284
medicamenta ijſdē affectibus dicata, quare non omnibus ex æquo proſunt 215
quibus vaſculis reponenda 328
ad. Medicamenta exitialia 360
medicamenta quæ fo-

tis dătur habent cōſortium. cū ijs quæ intus 520
quæ naribus induntur 168
medicamēti impetum diuerſus humor aliquando ſequitur 172
medicamētis cōpoſitis quis tuto vtatur 317
cum Medicamētis debet reliquus victus conſentire 228
de Medicamentis exitialibus 416
medicamentorum duratio 327
compoſitorum formæ 318, & inde
purgantiū vſum quæ debent præcedere 391
medicamētorum quæ foris applicantur formæ 319
medicamentorum vſus debet eſſe qualis terebra fabrilis 247
medicamentum aridū quibus dandum 174
liquidum quib⁹ propinandum ibidem
medicamētū ꝓpriū ſibi humorē ducit 172
medico ad ægrū ingredienti, quid faciendū aut obſeruādum 106
medico curanti obſeruanda quæ 1, 2
mediocria medicamenta reddunt humores fluidos 223
medulla dorſi alterum neruorū principiū 43
ciuſdem naturæ qua cerebrum ibidem
à Medulla dorſi vitiata eadem ferè mala quę à neruis læſis 44
μελικηρίς 150
mel roſaceum purgans 402
mellis Heracleoti aſſūpti curatio 429
melancholia quid 46, 48
melancholiæ curatio 224
melancholici affectus ſpecies 47

melancholicorum affe ctuum curatio 223
complicatorum curatio 124
ad Melancholicos 379, 402, 403, 542
ad Melancholicum ſuccum 404, 405, 406
melinum collyriũ 492, 493
mellifauiorum curatio 310
membra quib⁹ de cauſſis motu, aut ſenſu priuentur 43
ad Membrorum reſolutiones 343, 531
memoriæ locus 50
menſes, vide Menſtrua
menſes prouocans 343, 361, 405, 409, 411
ad Mẽſes ſuppreſſos, & eorum ſymptomata 343
ad Mẽſiũ profluuiũ 366
in Mẽſiũ ſuppreſsione quę vena ſecanda 161
menſtruæ purgationis anticipãtis vel poſtponẽtis cauſſæ 82, 83
ſuppreſſæ cauſſæ & notæ 82
cum Menſtrua non rectè purgantur, quæ vena ſecanda 161
mẽſtrui ſanguinis differentiæ 83
menſtruorum profluuiorum notæ 104
ad Mentagram 504
ad Mẽti exãthemata ib.
ficoſa tubercula 500
ficoſos tumores 498
pilos 444
tumores lichenoſos 498
mercurialis quid purget 387
μετώπιον quid ſit 552
metus curatio 227
μίλφωσις 129 miſy 482
mœroris ſine ratiõe curatio 227
mola quid 84
quomodo à conceptu diſcernatur 85
molæ curatio 277
molam quæ geſtant aliquãdo ſe vterum gerere putant 85

morbi longi quomodo iudicentur 117
morbi ex frigore qui 176, 177
ex vſu ciborum mali ſucci 179
quando per commutationẽ ætatis ſoluuntur, & qui curã nõ admittũt 118
quibus noſtris delictis inuadant 178
qui repetant 119
in Morbis quando recidiua timenda ibid.
morborum cauſſæ, alię externæ, aliæ internæ 176
ad Morbos ex frigidis recrementis 399
vetuſtos periodicos 408
morbus comitialis, vide Epilepſia
morbus ſacer, vide Epilepſia
μώρωσις 46
moroſi vnde ægri 60
mortifera 169
motus mediocris iuuat purgationem 173
ad Muliebres affectus 403
ad Muliebre profluuiũ 341
ad Muliebria vitia 549
muliebris fluxus curatio 277
mulſæ loco quid dare licet 200
muſcarum, vermiúmq; generationis cauſſa 76
ad Muſculos vulneratos 558
de Muſculorum intercoſtaliũ inflãmatione & eryſipilate 232
μυδρίασις, vide Pupillæ dilatatio 131
μυοκέφαλον 130
μυωπίαι 134
μυρμηκία, vide formica 144
myrobalanorum omnium facultas 389
myrrhæ vis 481
è Myrto vnguentum 540

N

NArium affectuum curatio 294
ad ea quæ in Nares inciderunt 475
de Narium & olfactus vitijs 134, & inde
ad Narium vlcera 475
naſalia 169, quæ & caputpurgia, vide ἔῤῥινα
ad Naſi vlcera 475
de Naſi vitijs 474
ad Natiuum calorem exuſcitandū 360, 371
natricis morſus ſigna & curatio 560
natura aſſueta fluxionibus ſimilis eſt loco decliui 252
naturales actiones, vide Actiones naturales
naturales excretiones variāt alimenti quantitatem 189
naturales facultates quæ ſint 12
naturales facultates recreans 403
naturalium facultatum delicta vnde 12
errores quid differāt ibidem
naturalium partium vitijs pluribus fœminæ corripiuntur, quàm mares 82
nauſeam faciens 549
ad Nauſeam 359
Neapolitę medicamētum 532
neceſsitas nihil nō vtile facit 161
nectarium collyrium 490
νεφέλιον 131
νεφέλια, vide Albugines
νεφέλη in vrinis quid 41
ad Nephriticos 333, 343, 356, 364, 376
nerui à ſiccitate & ictu grauiter afficiuntur 44, 45
nerui alij ſenſum, alij motū largiuntur ibi.
in Nerui pūctura quando neruus præſecandus 159
nerui quare ad ſua prin

cipia cõtrahãtur 44
ad Neruorum affectus 546,547
neruorum cõuulſionis curatio 225
ad Neruorũ collectiones 367
neruorum diſtentionis curatio 225
inflammatorum pulſus qualis 29,30
ad Neruorum reſolutionem 531,534
neruorum reſolutionis curatio 225
neruos emolliens medicamentum 540
neruorum vitia 31
Nigram bilem purgantibus quando vtendum 379
nigredines faciei 136
nigredinis faciei cura 295
ad Noctu cæcutientes 495
noctu cæcutiétium curatio 295
nocturna cæcitudo 132
νομαὶ ex aphthis vetuſtioribus 518
νομῶν curatio 313
nonus dies quomodo iudicet 119
Nubecula quid 41
nubecula oculorum 131
nuſcitioſi qui 132
ad nuſcitioſos 495
νυκτάλωψ 132
νυκταλώπων curatio 292
ex Nymphæę floribus zulapij vſus 319,320

O

OBſcuratio oculi 132
ad Obſtructiones viſcerum potio 324
poſt Obſtructionis apertionẽ potio ibid.
in Occipitis inueteratis doloribus quæ vena ſecta iuuet 161
ocularium medicamẽtorum catalogus ac ſingulorum explicata facultas 487
ad Oculi angulos maiores eroſos 487
oculi diſtortio 135
ad Oculi dolores ma-

ximos 489,491
oculi expreſsio 133
oculi expreſsionis curatio 293
oculi fluxio quid differt ab inflammatione 126,127
oculi ı̄minutio 131,132
inflammatio 126
ad Oculi intenſas inflā̄mationes 490
inuſtiones 492
ad Oculi mēbranarū extuberationes 490
oculi obſcuratio 132
procidentia 130
ad Oculi ꝓcidētias 492
ad Oculi ψώδρακας 491
oculis ſanitatem cōſeruans 486
oculi tabes 131
ad Oculi tumores ex ictu 493
oculi vitiorum primæ cauſſæ 126
ad Oculorum affectiones 485
ad Oculorum affectus difficiles curatu 492
de Oculorum affectuū curatione 126
oculorū alula, vide Vnguis oculorum
ad Oculorum aſpredines 485
oculorū cicatrices 131
oculi vlcerum curatio 293
ad Oculorum deflux⁹ vetuſtos 354
dolorem 365,373
epiphoras 489
oculorum fluxiones coercens ibidem
ad Oculorum fluxionem 491
hebetudinem 342, 403,552
inflammationem & dolorem 485
ingētes dolores 489
ad Oculorum obtenebrationem 406
obſcurationem 495
tunicas ı̄duratas 404
de Oculorū vitijs 126
oculorum vlcera 130
ad Oculorū vlcera 485
ad Oculos glaucos 487,495

ad Oculos qui ægre hu mectantur 409
ad Oculos ſcabros 494
Odoratus proprij affectus 134
communia vitia ibi.
odoratis quando poſt purgatorium vtendum 173
odoratum medicamẽtum 535
οἴδημα 145, vide Tumor laxus
οἰδήματα palpebrarum 128
œdema 145
ad Oedemata 308
ex Oenanthe medicamentum 536, 537
Oleũ amygdalinũ 552
caryinum ibidem
oleorum cõpoſitorum vires 545
oleum cnicinium 552
gleucinum 546
irinum 550
laurinum ibidem
maſtichinum ibid.
melinum ibidem
nardinum 546
raphaninum 552
rutaceum 549
ſinapinum 553
violaceum 550
anethinum 548
chamæmelinum 549
cyprinum 547
gnidijnum 552
hyoſciaminum ibidẽ
liliaceum 549
melanthinum 553
myrtaceum 550
omphacinum 551
roſaceum 548
ſeſaminum 557
ſicyonium 548
ὠμόχυμα 187
ὠμοτριβές 551
omphacium 483
ὄνυξ 131
ὀφίασις vnde dicta 123
ophiaſis curatio 435
ad Ophiaſes in frigido capite 551
ὀφθαλμία 285, 286
ὀπισθότονος quid & eius cauſſa 45
ad Opiſthotonicos 347
opium, vide Papaueris liquor

ὀπώραι 192
Orbiculi è ſagapeno 399
orbiculorum cõponendorum ratio 395
ὄρεξις, vide Appetentia
ὀρθόπνοια quid 53
orthopnœæ curatio 230
ad Orthopnoicos 342, 360
Oris affectus 137
ad Oris affectus 506
oris amaritudo, vnde 60
ad Oris cruſtas, & putredines 513
inflammationes 377
oris internorum vitiorum curatio 296
ad Oris omnia vitia 512
ad Oris putredines 513
vlcera 377, 513
oris vlcera aphthæ dicta 139
ad Oſſa in fracturis innatantia 529
ad Oſsiũ fracturas ibi.
ex Oſtrea medicamentum 540
Oxoſaccharis cõpoſitio 329
ad calefacta corpora 397
oxoſaccharis è radicibus vſus 320
& componendi ratio 320
ex cotoneis vſus & compoſitio ibid.
oxoſaccharis vſus 320
oxymeli, vide Acetum mulſum
ozæna 135
vulgo imponit ibid.
ozænæ curatio 295, 474
ad Ozęnas Galeni medicamenta 475, 476

P

Palati exãthemata 139
curatio 297
palati vitia 139
palmeum emplaſtrum 526
palpebra ficoſa 129
palpebræ aſperitudo

128
callus 129,
inuerſio ibidem
glabrities 129
grando ibidem
inuerſionis curatio 286
ad Palpebrarum callos 480
palpebrarum glabritiei curatio 288
ad Palpebrarum glabritiem 494
palpebrarum οἰδήματα 128
palpebrarũ prurigino-ſę ſcabiei curatio 286
ad Palpebras aſperas 483,490
palpitationis cauſſæ, & curatio 227,228
panus 147
pani curatio 307
ad Panos 529
papaueris corniculati aſſumpti curatio 425
papaueris liquoris aſſumpti ſigna & curatio 424
pappi poti ſigna & curatio 427
papulæ priuatim quæ 143, vide Exanthemata
παρακμαστική febris quæ 94
παρακυνάγχη 140
παράλυσις, vide Neruorum reſolutio
παρασυνάγχη 140
ad παρέτοις 531
παρίσθμια, vide Tonſillę
parotides quomodo curentur 472
ad Parotidas 529
παρωτίδων futurarũ notæ 104
παροξυσμός, vide Acceſſio
partes poſt principes maximè vitam tuentes quæ ſint 50,51
parthenium quid purget 383
ad Partus difficultatẽ 376
dolores ibidem
παρουλίς 137
parulidis curatio 296
ad Parulidas 512

paſtilli 318,335
paſtillorum compoſitio & vſus 326
ſcillinorum compoſitio 350
theriacorum compoſitio 351
paſtillus aſter 340,341
Andromachi 363
paſtillus ad capitis dolorem 462
è corallio 340
ex eupatorio 336
ad lethargum 463
lichenicus 501
è maſtiche 337
ex rheo Indico 335
è roſis 336
è ſeminibus 340
è ſpodio 336
è veſicaria 341
paſtinacæ marinę ictus ſigna & curatio 558
Peccat quiſque in eo quod ſecundum naturam eſt 11
ad Pectoris & ſepti trãſuerſi calorem 337
ad Pectoris perfrictionem 537
pedicularis herbæ vires 388
pediculatio palpebræ 129
pediculationis curatio 288,454
pediculorum generationis curatio ibid.
pediculos necans 551
πελιώματα 136
πέμματα quæ 319
penis exolutionis curatio 273
ἡ πεντάθετος 540
pepliũ quibus & quantum dandum 382
perforationis ani curatio 257
ad Periclitantes de vita 367
ad περιζέματα 522
ad Perniones 527
perturbatio oculi •126
ad Peruigilia 365,366, 376
pedis venæ internæ & externæ quando ſecandæ 161
ad Pedũ tubercula vetuſta 540

peſsi varij 544
peſſus aureus dict' ibi.
emolliens 528
aduerſus Peſtilentem cõſtitutionem 344, 357
ad Peſtem 357
φακοὶ 136
φαιὸν collyrium 490
φαλάκρωσις 122
phalangij ictus ſigna & curatio 556
pharmacum, vide Medicamentum
phlegmagogis quãdo vtendum 380
φλεγμονὴ 145
φλεγμονὴ ἐρυσιπελατώδης ibidem
phlegmone, vide Inflãmatio
phlegmones curatio 305
ad φλυκταίνας 522
de Phrenitide 219
in Phrenitide inũctiones & reliqua remedia 220
ſi conferta vacuatio prohibetur, quid agendum ibidem
phrenitis vnde 219
in Phrenitide vnde ſanguis mittendus, & quando ibidem
ad Phrenitidem 548
phrygij lapidis vrendi modus 486
φθειρίασις 129, vide Pediculatio
ad Phthiriaſin 552
φθίσις oculi 131
φύγεθλον 147
φῦμα ibidem
Pilare malum 129
pilaris affectus curatio 288
pilulæ 318
cur excogitatę 327
quibus dandæ 174
pilularũm duratio 327
pili quibus de cauſsis defluant 280
pilorum attenuantium vſus 449, 450
defluuij curatio 280 446
ad Pilorum generationem 447
pilorum palpebrarum agglutina-

agglutinatoriũ 488
pilos corrũpentia 449
criſpos reddẽtia ib.
ad Pilos enaſcentes in palpebris 494
pilos tingentia 448
pilus ex ſiccitate & humiditate mediocri generatur 122
piſcatoris medicamentum 532
pituitam præparans zu lapium 393
pituitam & bilem repurgans 406
ad Pituitam inteſtinis inhærentem 407
ad Pituitoſas affectiones 259
ad Pituitoſos & craſſos humores 404, 551
pityocampes epotæ ſigna & curatio 420
πιτυρίασις 121, 122
πλανὴς πυρετὸς, vide Febris errans, & Febris vaga
plenitudo in parte, & non in toto, quo pacto agnoſcatur 170
plenitudinis in vẽtriculo, inteſtinis, veſica, viſcerũ cauis, venis, cauſſę 155
πλήρωσις 155
ad Pleuriticos 258, 365, 405
pleuritis, vide Laterum inflammatio 56
in Pleuritide, peripneumonia, ac labe, nocet cita aluus 204
de Podagra & chiragra 251
podagræ chiragræque cauſſa 75
ad Podagrã 343, 364, 399, 527, 534
ad Podagricos 360, 364, 365, 530, 532, 533
polypodium quibus & quantum detur 383
polypus 134
polypi curatio 294, 474
ad Polypos naſi Galeni medicamenta 475
poma 192
porraceũ medicamentum 539

porrigo quid & ei⁹ cauſſæ 121, vide & Furfures
porriginis curatio 453
portulaca quãdo ſiſtat aluum 255
πόθαι quæ dicãtur 488
potio è capitibus papaueris 376
potiones ſi ventriculus mordeatur 204
potiones vtiles in ardoribus febrium ibid.
potionum varia genera 319
Prægnantes, vide Vterum gerentes & geſtantes
ad Præputij rimas 545
πριαπισμός quid, vnde dictus, & eius cauſſæ 80,81
priapiſmi curatio 272
ſigna 81
principes partes cõmunicãt ſua vitia cum proximis 14
cum ignobilioribus ſuas noxas cõmunicant, nõ cõtra 50
in Principio morbi vniuerſali ęgrũ in inedia continemus 199,200
procidentia oculi 130
procidentiæ oculi varia nomina ibidem
ad Procidentias oculi 491
profluuij in matulam cauſſa 79
proprietas occulta experimẽto cognoſcitur 105
πρόπτωσις 130
è Prunis Damaſcenis zulapij vſus 320
pruritus 142
in cute cauſſa 88
ingentes vnde ibid.
in ſenibus nunquam ex toto conſaneſcunt 142
ad Pruritus vetuſtos 542
ψίλωθρα 449
pſittacus collyriũ 489
ψῶρα 142
ψωρικά quæ dicantur 480
pſorica varia 487

pſoricum artificiale eſt 484
ψωροφθαλμία 128
cura 286
ad Pſydracia 457
ad ψύδρακας oculi 491
pſyllij hauſti ſigna & curatio 424
πτερύγιον 131
πτίλωσις 129
curatio 288
Pudẽdorum affectuum notæ 78
pueris, ſenib⁹, prægnantibus, quæ purgantia ſint apta 175
pulegiũ quibus & quãtum detur 383
pulmone maxime op⁹ habet natura 55
de Pulmonis, & cæteris thoracis affectib⁹ 229
ad Pulmonis humiditatem 365
inflammationes 358, 365, 372
pulmonis inflãmationis & eryſipelatis curatio 232
in Pulmonis & reliquorum viſcerum inflãmatione, victus 233
pulmonis vitia propria quæ 52
in Pulmonis vitijs proprijs exigua eſt ſalutis ſpes ibidem
pulmoniæ altera ſpecies lethalis 53
cauſſæ ibidem
in Pulmonia & pleuritide nihil expuere peſsimum 56
quando nam æger euadit 55
pulſus quid 15, 17
pulſus æſtatis 26
ætatum 25
pulſus alterationis differentia 15, 16
pulſus autumni 26
balneorum 28, 29
bis feriens 22
capriſſans & ei⁹ cauſſa 23
celer quis 17
pulſus celeritas & magnitudo minus bona quàm vehemẽtia 24

pulſus κλονώδης 22
pulſus commoderatus 15
conuulſiuus 22
decurtatus 23
δίκροτος ibidem
durus quis 18
durus quid notet 20
pulſus ex cibis 24,26, 28
exercentium 27
expergiſcentium 27
ex vini potu 28
fœmınarum quis 24
formicans 22
pulſus gracilium 25
hyemis 26
in doloris genere 29
inæqualis quis 18
quid notet 19
inæqualis ſpecies 18
pulſus inæqualitas accumulata quæ 19
pulſus in inflãmationis principio, augmẽto, mutatæ in ſcirrhum 29
in mœrore 28
pulſus inordinatio, quã do ordine melior 19
in ſomni prĩcipio 26
in ſomni fine ibid.
intercidens intermittẽte minus malus 16,17
intermittens certam mortem notat 16
intermittens minus malus quàm eius ablatio 16,17
in timore 28
in voluptate ibidem
languidus quis 18
magnus quis 17
quid ſignificet 19
pulſus marium qualis 24
μείυρος 23
mollis quis 18
pulſus non ſolùm ſignificat affect⁹ cordis 31
ordo in Pulſu quando inordinatiõe melior 19
pulſus paruus quis 17
pulſus præcipue in ægris attendẽdus 110
quare variat 30
quos affectus oſtẽdat

15
rarus quis 18
ἀπασμώδης 22
tardus quis 17
temperamentorũ 25
turbulentus 22
pulſus variat ſecũdum partem quæ inflammatur 30
pulſus vehemẽs quis 18
quid ſignificet 19
pulſus vehementia 23
velox quid ſignificet 19
pulſus veris 26
vermiculans 22
vnde dictus ibidem
vibratus 23
quid diſtet à bis feriente ibidem
vndoſus vnde dictus 21
pulſus examen 15
pulueres qui 319
puluerum & triturarum vſus 327
pupillæ dilatationis curatio 291
pupillæ tabis curatio 292
pupillæ vitia 131
purgandum quando in maximis æſtibus & frigoribus 171
purgãti quid obſeruandum 170
purgantia acria 173
purgãtia ex cenſu ſunt venenorum 169
mediocria quæ 172
requirunt fluida corpora 171
de Purgantibus medicamentis 169
purgare volenti, an æger facile vomat obſeruandum, & quam ob cauſſam 173,174
purgatio parcior quando metuenda 175
purgationem poſtulãt ſuppreſſæ excretiones ſolitæ 171
purgationis facilitas & difficultas in ægro obſeruanda 175
purgatoria ad agẽdum ſtimulat motus mediocris 173
purgatoria medicamẽ-

ta 169
mediocria 172
purgatoria quę dā duos trésve humores educunt 173
purgatorijs quæ admiſcenda & quare 173 395,394
de Purgatorijs complexis 394
à Purgatoriis mediocribus incipiendum 416
in Purgatorijs obſeruanda 415
à Purgatorijs qui ſunt arcendi 175
purgatoriis ſuauia guſtui quando, & quantum miſcere oportet ibidem
purgatorium vis, quo pacto augetur 173
purgatorium è prunis Damaſcenis 406
purgatorio guſtui ingrato quid cōmiſcendum 174
purgatorium neruorū & capitis 402
ob inſuauitatem ſi faſtiditur, quid agendum 174
purgatorium omnium humorum 397
poſt Purgatoriū quando odoratis vtēdum 174
ſomnus & quies vitanda 173
purulenti mictus curatio 269
pus gignens 529,530
ad Puris mictum 333
ſputum 356,369,372
pus quare meitur 78
puſtularum feruētium curatio 522
puſtularū in oculo curatio 290

Q

QVartana, quæ, vnde & eius ſigna 95,96
quartana duplex quæ 96
ad Quartanæ horrorē 343

quartana triplicataquę 96
ad Quartanam 357, 362, 365, 373, 534
ad Quartanarios circuitus 334
quartus interdum ſexti index 119
quintanæ, ſextanæ & ſimiles febres vnde gignantur 97
quotidiana febris quæ, vnde, & ei⁹ notę 95. vide Febris quotidiana

R

ad Rabioſorum morſus 527
ῥαγάδες, vide Sedis rimæ
ramex aqueus quid 82
ramex aquoſus in pudendo muliebri 85
ramicis adipoſi, aquei, inteſtinalis, & omēti curatio 274
ramicis inteſtinorum cauſſæ 81
ramicis omenti cauſſa 82
ramicum genera 81
rana morbus 138
ranæ ruberæ epotæ ſigna & curatio 422
ranulæ in ore curatio 297
ratiocinatione læſa reliquę principes actiones vitiantur 50
ratiocinatiōis ſedes ibi.
de Raucedine 230
Recidiuarum notæ 21
rectitudo venarū quando ſeruanda 157
refrigerans potio 321
refrigerantia febribus vtilia 205
regius morbus, vide Arquatus
ῥῆγμα, vide Ruptio
renes à iecinore & venis ſerum attrahunt 80
ad Renū abſceſſus 364
dolorem ibidem
in Renum dolore, quæ vena ſecanda 161
ad Renum & ilium dolorem 364

exulcerationes 341
imbecillitatem 368
inflãmationem 356, 537
renum inflammatio, vide Nephritici
renũ phlegmone quo pacto diſtinguatur à calculo 79,80
repellens & diſcutiens 538
repletio quid 155
ex Repletione parte aliqua grauatis, quid agendum 196
ad Reſoluta mẽbra 531
ad Reſolutos 357,361, 367
reſpirantes difficulter qui facile ſanantur 55
reſpirãtium difficulter vnicum & maximũ remedium quod ſit 54
reſpiratio continua & frequens quando 52
reſpiratio quando abo letur aut deprauatur 52
reſpiratio quando eſt commoderata 51
reſpiratio quib⁹ de cauſſis immutetur ibid.
reſpirationem difficilem reddunt omnia impediẽtia thoracis dilatationem 54
reſpirationis difficultas vnde 52
vnde proprie excitetur 53
maior minórque vnde 54
ad Reſpirationis difficultatem 354,360, 365,367,374
in Reſpirationis difficultate natura nõ patitur moram 55
reſpirationis magnę & raræ cauſſa 51
maximæ & celerrimæ cauſſa ibidem
paruæ & frequentis cauſſa ibidem
paruæ & tardę cauſſa ibidem
ῥεῦμα in oculo 126,127
reuulſione quãdo opus eſt 157

Rhodomeli, vide Mel roſaceum
rhœadis curatio 288
Riſus Sardonius 425
ῥοιας vel ῥυας 129
roſarum facultas 481
ex Roſis collyrium magnum 492
è Roſis zulapij vs⁹ 320
Ructus acidus vnde 60
ad Ructum acidũ 337, 357
ructus nidoroſus vnde 59
rugæ 136
ruptio 149
ad Rupta & auulſa 525
de Ruptis & conuulſis 309
ῥυπτικὰ etiam pilos tenuant 451

S

SAcra amara Galeni 400
ſacra Galeni magna 403
ſacra Logadij 405
Memphitæ 405
Rufi 404
ſal ammoniacus 484
purgatorius 407
è Sale linimentum 532
ſalamandræ aſſumptæ ſigna & curatio 421
ſalubris potio 377
de Salubri victus ratione 176
ſambuci facultas 389
Sandarachæ facultas 484
ſandarachæ ſumptę curatio 431, 432
è Sandice medicamentum 540
ſanguificatio vitiatur affecto iecinore 33
ſanguis an p inteſtina, an ab hæmorrhoidib⁹ fluat dignotio 69
ſanguis iecur egreſſus bifariam ſecatur 34
mittendus in febrib⁹ bis térve 208
mittendus in omnibus febribus 207
an Sanguis ob iecoris imbecillitatem ſecedat indicium 70

ſanguis ob quas cauſſas expuitur 234
ſãguis qui ex ſũmo corpore vomitu reijcitur decolor eſt 64
quib⁹ de cauſsis meitur 78
qui vomitur ex imo corpore nigreſcit 63
ad Sanguinem deglutitum 478
ſanguinem in nare ſiſtentia ibidem per nares elicientia 410
expurgans 366
ad Sãguinem mingentes potio 324, 339, 341, 363
ſanguinẽ ſpuentes non laborant ſpiritus difficultate 56
ad Sãguinem ſpuentes aut meientes 340, 341
ſanguinem ex vulneribus in ventriculo vel inteſtinis retinẽs 338
ſanguinem proliciens 411
ſanguinem ſiſtens compoſitio 478
ſanguinis è naribus ꝓfluuij curatio 295
ad Sanguinis eruptiones externas 542
ſanguinis fluxus nariũ affectus 135
ſanguinis fluxuri per nares ſigna 103
ad Sanguinis fluxũ 332
ex auribus 467
ſanguinis fluxũ ob vteri venam ruptam ſiſtens 338
ſanguinis fluxus per hęmorrhoidas vrilitas quanta 70
ſanguinis infrà ſecedẽtis dignotio 69
ad Sãguinis mictũ 333
ſanguinis miſsio, vide Venæ ſectio
ad Sanguinis ꝓfluuium è naribus 478
ſanguinis reiectionis communis curatio 234
de Sanguinis ſputo ibi.
ob oſculorum aper-

tioné, vaſis ruptionem ob eroſionem 235
ad Sanguinis ſputū 339, 340, 342, 354, 359, 362, 365
ad Sanguinis & puris ſputum potio 323
ſanguinis ſubter cutem coitus 149
ſanguinis taurini epoti ſigna & curatio 429
ſanguinis vomit⁹ cauſſæ 63
ſanguis vomitur interdum ob facultatis vētriculi tractricis robur ibidem
de Sanguinis vomitu 247
ad Sanguinis vomitum 239
in Sanguinis vomitu ventriculus non ſit inanis 248
ſanitas ad quæ expenditur 4
ſanitatis latus eſt campus ibidem
ad Sanitatem tuendam 358, 400
è Santalis zulapij vſus 320
ſarcocollæ vis 481
ſardoniæ herbæ aſſumptæ ſigna & curatio 425
ſardonius riſus 425
ad Scabram & ſiccam lippitudinem 494
ſcabies 89, 142
ſcabiei cauſſa 88
curatio 302
ad Scabies 397, 506, 542
linimentum 541
ad Scabiem ſiue inflammationem 551
ad Scabiem & lepram valent quę & ad impetiginem 521
ſcabioſæ exulcerationes 89
ſcammonium quibus dandum & quātum 213
ad Scapularum fluxionem 537
ſcarificationes hirudinib⁹ ſufficiuntur 165
ſcarificationes quibus

locis adiguntur 155
ſcarificationum potiſſimus vſus ibidem
ſchiſtus lapis 482
ſcirrhus exquiſitus, & non exquiſitus 150
ſcirrhi curatio 310
ſcolopendrę morſus ſigna & curatio 557
ſcorpij morſus ſigna & curatio ibidem
σκότωμα 49
ſcytales ict⁹ curatio 559
ſcrophulæ, vide Strumæ 150
Secundas expellēs 361
ad Sedis rimas 528,550
ſedimentum vrinæ, vide Vrinę ſubſidentia
è Seminibus medicamentum 536
ſeminis profluuiū quid & eius cauſſa 80,81
curatio 274
ſemitertiana quę 97,98
ſenibus quæ purgantia ſint idonea 175
ſenna quādo dāda 390
ſenſus eſt principium non errans 186
ſenſus ratione potior 59
ad Senſuum difficultatem 333
ſeptimanarum vis vnde 115
ſeptimanarum medietates quantum poſſunt, & quare 115,116
de Septi tranſuerſi inflammatione 232
σπέρμιον quid 318
ſerapiorū duratio 327
ſerapij ex abſinthio deſcriptio 330
σέρις, vide Intubum domeſticum
ſeri vſus in maſſa ſanguinis 34
ſeſami vſus 388
ſextus peſsime iudicat, & quare 118
Signa ī ægro nō admodū formidoloſa 109
ex vultu 107
in ægro peſsima 107 108,109
mala inter ſe malignitate differunt 108
ſigna morborum tho-

racis vnde petenda 110
quæ ex decubitu ſumuntur 107
quæ multum poſſunt in ægro 108
ſigna ventriculi inteſtinorum laborantium deſumenda 110
ſignorum tractatio 107
ſigna ſingula prædicenti futura ſunt expendenda 110
ad Singultum 366
ſinus curatio 314
ad Sinus īueteratos 528
vetuſtos 541
ad Sitim 330, 331, 377
ad Sitim cōtinuam 336
ingentem 375
ſitis ex pituita ſalſa curatio 243
ſitis ob quos humores in ventriculo 60
Solis actiones in plātis eædē quæ in noſtris corporibus 113
ſole vtitur Deus ceu inſtrumento ad ortus & interitus rerū 113
ſolis & lunę actiones in hæc inferiora 112
ſolani furioſi epoti ſigna & curatio 426
ſomnus & quies obſunt purgatorijs 173
ſomnum cōcilians 354, 356, 373
ſonitus auriū, vide Aurium tinnitus
ſoporis curatio 222, 223
σπάσμα 149
σπασμὸς, vide Neruorū conuulſio
σφάκελος 146
σφραγὶς collyrium 490
ſpinali medullæ & neruorum affectus proprij 13
ſpiritus animalis oritur à cerebro 43
tranſmittitur per neruos ibidem
ſpiritus difficilis, vide Reſpirationis difficultas
ſpirit⁹ difficultas citra pulmonis offenſam 53
ſpiritus in auribus vn-

de gignantur 124,125
ſpuma quid 47
ſputa in pleuritide & pulmonia morbi lõgitudinem ſignificantia 56
quę venam & quę arteriam ruptam ſequũtur qualia ibid.
in pleuritide & pulmonia quæ concocta habenda ibid.
ſputum incraſſans 365
ſputum quod à pulmone educitur quale 57
thoracis locũ affectũ oſtendens quale ibi.
de Sputo ſanguinis 234
Squama στομώματος 483
ſquama æris quid purget 388
Staphis agria, vide Pedicularis herba
σταφυλή 139
σταφύλωμα 130
στέατωμα 150
ſteatomatum & melliſauiorũ curatio 310
ſtercus expellens 366
ad Stercoris inuitã deiectionem 405
ſternutationem ciẽtia, vide ἔρρινα
ſternutatorium 413
ſtibium 482
ſtigmatum curatio 304
ad Stigmata 522
ſtomachus, vide Ventriculus
ad Stomachi abſceſſus 403
affectus 512
ſtomachi affectuum cura 239
ad Stomachi defluxionem 531
dolorem & imbecillitatem 400
ex refrigeratiõe 354
ad Stomachi & ventris frigus 325
humiditatem 365
imbecillitatem 550
ſtomachi intemperiei cum materia, cura 240
ſtomachi intemperiei nudæ curatio 240
ſtomachi orbiculi 406
ad Stomachi refrige-

rationem 357,542
ad Stomachi ſubuerſionem 408
ad Stomachicos 358, 360,379,407,535,536, 546
ſtomatica è punicis malis 377
ſtomatice ἡ διὰ τῶν βασαστῶ 513
διάχειστος ibidem
de Stomaticis medicamentis 512
ſtomaticorum methodus 297
στραβισμός 133
στρόφος vnde 59
στρόφος affectus quib⁹ affectibus cõtrarius 71
στρόφοι vnde 73,74
ſtrumę 150
ſtrumarum curatio 310
ad Strumas 529,543
ſtrumas diſcutiens 528
ſtuporis, quem ἔκπληξιν vocant, curatio 227
ſtyrax quid purget 387
Sublimamētū quid 41
ſubſidentia improprie quę dicitur ibidem
optima quę 35
quę fit ex crudis humoribus quo ſublimior, eo maiorem coctionem ſignificat 42
ſubſidētię bonę diſtinguendę à crudis humoribus ſubſidentibus 40
craſſę quid notēt 41
in vrinis color quis ſecundum naturā 40
quare locum naturalem mutent 41
ſedes naturalis ibidē
tenues quid iudicent ibidem
ſubſidētiæ orobeę, furfureę, lamineę, ſimilaceę quid ſignificēt 40
ſubſidētiarum colores improbādi qui 40,41
ſuccatiuncularum duratio 227
ad Succum melancholicum 406
ſuccus qui deprauatus

eſt in cauis iecinoris, fertur cũ ſero ad gibba eius 34
ſudamina vnde 88
ſudorum materia 87
ſudores miliares quid notent ibidem
ſudor bonus & malus quis ibidem
ſudor frigid⁹ cum acuta febre quid ſignificet ibidem
in febriẽtibus aut aliter ægrotãtib⁹ quid notet 87,88
non prorumpit in ſanis 87
ſudorem reprimẽs 550
ſudores prouocans 373
ſudores qui morbum exacuunt quid ſignificent 87
ſudoris cauſſæ ibidem
ſudoris glutinoſi ſignificatio ibidem
ſudoris poſt exercitia habenda ratio 185
ſudorũ examinatio 87
ſuffuſio 132
ſuffuſionis in oculo curatio 292
ad Suffuſiones cruẽtas 493
ad Suffuſos 485
ſuggillata 156
ad Suggillata 315,495, 528
ad Suggillationes oculorum 492
ſugillatorum curatio 290
ſuperciliorum defluuij curatio 288
ſuperpurgatio quando verenda 175
ſuppreſſa aluus, vide Aluus ſuppreſſa
ad Surdaſtros 468
ſurditas 124
ad ſurditatem 468
ſurditatis curatio 284
ad Suſpiria 330
ad Suſpirioſos 242,358, 359,365,370,552
συγκαμμένων curatio 311
σῦκον quid & vnde dictum 123
σύγχυσις 128,129
ſyderatio 146
σύμμετρον, vide Commoderatum

moderatum
συνάγχη 140, vide Angina
ſyncopes curatio 226
in Syncope vinũ optimum remediũ ibidẽ
συνεχὴς πυρετὸς, vide Febris continua
ſynocharum febrium occaſio vnde 37
σύνοχος πυρετὸς, vide Cõtinens febris, vel Febris continens
ſyrupus quid 318
συστηματικὴ ἀνωμαλία 19
συστολὴ, vide Arteriæ cõtractio

T

TAbes oculi 131,132
tabis & diminutionis pupillæ curatio 292
ad Tabidos 354,359, 367,369,370,378
τάραξις in oculo quid 126
tardæ coctionis cauſſa 59
ad Tardam concoctionem 360
taxi potæ ſigna & curatio 427
Temperamẽta ſunt nouem 8,9
temperata qualitas vna eſt ibidem
temperaturæ functionibus diſtinguũtur 9
temperies expendendi ratio 6,7
ad Tenebricoſam vertiginem 365
tepidum quibus partibus vtile 205
terebinthus 147
τέρμινθος ibidem
tertiana duplicata quæ 96
tertiana febris, vide Febris tertiana
tertiana febris quę, vnde, & eius notæ 96
tertianę ſpuriæ curatio 209
tertius & quintus quomodo iudicatorius 118
teſtudinis caro aut de-

uoranda, aut non guſtanda 213
τέτανος, vide Neruorum diſtenſio
τέτανος quid ſit & vnde fiat 44
tetrapharmacum 539
Thapſię aſſumptę curatio 429
thapſiæ facultas 388
theriaces componedæ ratio 345, 346
inuentor Andromachus ibidem
quomodo ſumenda ibidem
quando componenda ex Galeno 346
quibus noxius vſus 344
Thorax quid cõtineat 51
thoracis mot⁹ vnde ib.
de Thoracis abſceſsib⁹ qui pulmonem non attingunt 237, 238
thoracis abſceſſus raro per vrinã aut aluum repurgantur ibidem
in Thoracis abſceſsib⁹ nondum ruptis quid proprium 57
thoracis abſceſſum curandi ratio 237
ruptorum humorum qualis eſſe debet 58
ad Thoracis calorẽ & ſiccitatem 337
ad Thoracis deſtillationes & dolores 549
de Thoracis ecchymomate 239
ad Thoracis & lateris dolorem 342
thoracis & pulmonis venas claudens 338
ad Thoracis exaſperationem 337
ad Thoracis exulcerationem 356
thoracis locum affectũ ſputum oſtendit 57
in Thoracis morbis quãdo catharticis vtendum 231
thoracis morborum ſigna vnde petẽda 110
thoracis venas ruptas vniens; 338
ad Thoracis vitia om-

nia 375,546
quomodo certo agnoſcuntur 51
ſunt leuiora quã pulmonis 249
de Thoracis vitiis 229
thuris facultas 481
ex Thure collyriũ 491
thymus quid ducat 387
θύμφοι curatio 311
ad Timorem incertum 371
Tineæ, vide Lumbrici
ad Tineas & lumbricos 343
τεινεσμὸς vnde dict⁹ 67
tineſmi curatio 256
notæ 67
tinnitus aurium 125
tithymalus quibus dandus 385
Tonſillarum curatio 297
ad Tonſillarum inflammationes 514
ad Tonſillas ſuppurantes 517
tormina, vide Dyſenteria
torſiones inteſtinorũ, vide Inteſtinorũ torſiones
ad Torſiones inteſtinorum 342,365,551
torſionum cauſſæ 73
toxici aſſumpti ſigna & curatio 427
toxicum vnde nominatum ibidem
τράχωμα 128
tragoriganum quibus detur 383
tremor quomodo fiat, & quare 44
tremoris curatio 225
ad Tremulos 534
τριχίασις, vide Pilaris affectus
ad Trichiaſin 488
triphylla parua 400
τρίχωσις quæ & τριχίασις 129
τροχίσκοι 318
ad Tubercula 527,528, 543
tuberculi curatio 307
tuberculi in pene curatio 271
tuberculum 147
ad Tumentia loca 543

tumor mollis & laxus 145
tumoris laxi curatio 307,525
tumores molliores in palpebris 128
de Tumoribus præter naturam & vlcerib⁹ 145
turgens materia, vide Materia turgens
tuſsiculare zulapiũ 331
ad Tuſsiculas ob pectoris frigiditatem 537
ad Tuſsiculoſos 370
ad Tuſsientes 362,367
tuſsi cuicunque quid commune 55
ad Tuſsim 330,337, 359,369,375
ex frigore 369
ad Tuſsim quamlibet 342
ſiccam 367,369
vetuſtam 365
tuſsis ſymptoma omnium thoracis affectuum 57
τύλος 129
tympania hydrops qđ ꝓprium exigat 264
tympaniæ hydropis cauſſa 75
tympanias hydrops vnde dictus ibidem

V

ad Valetudinem tuendam 357,358
ad Vapulantes 523
vari 136
varorum curatio 295
ad Varos 498,499
de Vaſorum vrinariorum vitijs 269
Vena cubiti infima 158
vena in cubito infima quãdo tundenda 159
vena humeralis 158, vide Humeraria vena
vena media 158
de Vena media & humeraria variæ ſententiæ ibidem
vena proxima quando ſecanda 158
quomodo à miniſtro ſecanda ibidem
venę cubiti quę 157,158
vbi deſinant 160

venæ internæ pedis quando ſecantur 161
venæ quibus plures apparent 158
quibus paucę cernantur ibidem
venæ ſectio in reliquis humoribus à ſanguine peccantibus iuuat 157
quando fugienda 156
quando vtilis ibid.
à Venæ ſectione qui prohibendi 174,175
in Venæ ſectione quid miniſtro obſeruandum 159
in Venę ſectionem dehortātibus quid agendum 156,157
venarū propria vitia 13
venarum arteriarúmque apertio vnde 56
venarū colli ſectio quādo vtilis 161
venis nō eodem modo nerui & arteriæ ſemper ſubijciuntur 160
ad Venena 358
ad Venena lethalia 353,405
ad eos qui Venenū hauſerunt 353
in Venenatis ictibus vſtio eſt præſtantiſsimum remedium 554
ad Venenatorum ictus 353
morſuū vel ictuum communis curatio 562
remedia 553
ad Venenatos ict⁹ 361, 376
venenoſa 169
venoſarū partium inflammatarum pulſus 29,30
ventrem molliens potio 321
ventrem ſupprimēs potio 323
ventris affectuum dignotio 58
curatio 239
ad Vētris defluxiones 550
ventris fluxiones ſiſtēs 332
ad Ventris fluxum 338

ad Ventris fluxus immodicos 332
de Ventris & inteſtinorum vitijs 248
ventris profluuium, vide Alui profluuium
ventriculi affectuū ſigna 66
ad Vētriculi calorē 330
ad Ventriculi dolorem 342, 354
vētriculi flatus vnde 59
ad Ventriculi imbecillitatem 342, 366, 367
ad Ventriculi inflationem 342
ventriculi & inteſtinorū affectus vt cognoſcantur 14
ventriculi & inteſtinorum laborantium ſigna vnde ſumēda 110
ventriculi morſus vnde 59
in Vētriculi morſu potiones 204
quid agendum 195
ad Ventriculi pituitam 534, 535
ad Ventriculi refrigerationē 337, 357, 360
ventriculi ventríſque bene valēris ſigna 58
ventriculum roborans 331, 336
cum Ventriculus grauatur quādo vomendū, & quando nō 194
venerem ſtimulans 368
veratrum album quando dandum 388
veratri aſſumpti curatio 429
veratrum nigrum quibus & quantum dandum 382
ad Vermes 551
ad Vermes vlcerum 525
verruca penſilis 144
verrucarum penſilium curatio 305
ad Verrucas penſiles 523, 544
ad Vertiginem 342
ad Vertiginē tenebricoſam 331, 379, 408, 414, 463
vertigo ob humores vētriculo infixos 60
veſica fellea 34

ad Veſicę abſceſſus 363
ad Veſicæ exulceratio-
nem 341,343
ad Veſicę imbecillita-
tem 368
ad Veſicā repurgandā
363
ad Veſicæ vitia 341
veſparum ictus cura-
tio 556
veterni curatio 222,223
ad Veterē inflamma-
tionem 366
ad Vetuſta vitia 405
Victū exhibēti vitādus
dies acceſsionis 204
victus diaria febre labo
rantium 198
victus eorū, qui citra ra
tionē leuantur 203
quibus cutis ſqualet
& induruit 197
quib⁹ ſtomachus gra
uatur, aut morde-
tur 195
quibus uiſcera aut ca
put vel pedes ex
plenitudine one-
rantur ibidem
victus febrientium 198
victus febriū cōtinua-
rū cum morbis acu
tis ſimpliciter 201
continuarū admodū
peracutarum ibid.
in Victu febriētiū quid
obſeruandum 198
à Victu in acceſsioni-
bus & iudicijs abſti-
nendum 203
victus in alui profluuio
poſt nimiam reple
tionem 193
in cito mouentibus
morbis cum ſignis
coctionis 202
in tarde mouentibus
ſine ſignis coctio-
nis ibidem
de Victu inſtituēdo 186
victus intrepide datur
poſt perfectum iudi-
cium 203
de Victu in uomitu ob
nimiā repletionem
194
vict⁹ mille ſpecies qua-
re 186
victus modū intertur-
bantia 202

de Victu refocillante 176
victus tertianæ febris 207
vigeſimus primus dies interdum iudicatorius 116,117
vina ὀλιγόφορα inter cibos valentes numerantur 200
vinum in quotidiana quale & quādo ibi.
quo coloratius eo calidius ibidem
vinum ſcillinum 377
viperæ ad paſtillos theriacos quales eliguntur 196
viperæ morſus ſigna & curatio 558
ad Virulētos ictus 342
vires ſemper cōſeruandæ 194
ſi Viſcera ex repletione grauantur, victus 109
ad Viſcerum obſtructiones 324
potio ibidem
obſtructiones & tumores 334
viſus inſtrumentorum morbi 125
viſus oblæſi cauſſæ ibi.
viſus primæ cauſſæ ibi.
ad Vitalium membrorum offenſam 370
vitiligines 142,143
ad Vitiliginem 506,521
vitiliginis albæ curatio 303
vitiligo ſanabilíſne ſit an non, quomodo dignoſcitur 143
ὕλαι oculorum 131
vitia omnib⁹ membris communia 12
ad Vitia omnis generis 341
vitia propria vniuſcuiuſque membri 13
vlcera bona 152
caua ibidem
vlcera caua replens 538
vlcera circumcirca rubentia 152
vlcera cruda ibidem
ad Vlcera capitis manantia 549
ad Vlcera cutis mali-

gna 355
vlcera depaſcentia 152
emorientia ibidem
nigreſcentia ibid.
oculorum quæ 130
plana & rubra 151
ad Vlcera quæ difficilẽ admittũt cicatricem 527
vlcera repurgans 538
ad Vlcera ſanguinẽ fundentia 527,529
vlcera ſordida 151
ſuperexcreſcẽtia 152
vetuſta 529
ſerpentia 542
de Vlceribus 151
vlceris capitis manantis curatio 454
vlceris ſimplicis, recentis, caui, ſordidi curatio, 312,313
differentiæ 151
in oculo curatio 289
Vmbilicare lienem expurgans 409
vmbilicaria purgatoria 411
Vnguenta quæ 319
vnguentorum vires 545
vnguẽtum flauum 539
purgatorium 411
vnguis 131
vnguium in oculo curatio 291,292
ad Vngues oculorum 480,495
Voluptatem augẽs 367
pariens ibidem
vomentes quid percontari oporteat 62
in vomitu bilis quæ cõſideranda ibidem
in Vomitu bilioſo, conſiderãda, permiſtio, cõſiſtentia, color, inſequentia ibidem
vomitu reiectorum dignotio 61
de Vomitu ſanguinis 247
ad Vomitum 366
ob deſtillationẽ 340
vomit⁹ aluo ſolutæ accommodati 167
bilioſi in bonitate ordo 62
vomitus bilis porraceę & æruginoſæ 246

vomitus cauſſa 59
citra cauſſam externam quales ſunt 61
vomit⁹ flauæ bilis 246
vomitus curatio ibid.
vomitus futuri ſigna peculiaria 103
humoris melancholici vnde 246
ob bilem uentriculo inhærentem qualis 60
ob ventriculi frigiditatem qualis ibid.
ob uteri uitium 246
vomitus omnis cũ coctionis notis & viriũ robore bon⁹ 64
periodici cura 246
vomitus poſt cibum & potum moderatum quid ſignificet 60
vomitus, quòd meatus & exitus infra nõ patet 245
vomitus ſanguinis, vide Sãguinis uomitus
vomitus utiles, inutiles 167
ad Vocẽ exercẽtes 373
vocem reſtituens 369
ad Vocis ablationẽ ibi.
Vrbanis hominib⁹ exercitium eſt deambulatio 185
vrina commoderata & naturalis quæ 35
vrina frequens & paulatim micta cuius affectus ſignum 80
humores in venis cõmonſtrat 110
non ſolùm ſignificat affect⁹ iecinoris 31
pellucida & turbida 38
quid ſignificat 30
vrina uerus nuncius & quare 35
vrinæ cãdidæ quid denotẽt interdum 36
commoderatæ color qui 35
cõſiſtentia quæ optima 38
cõſiſtentia perquam tenuis quid denotet, & quid admodum craſſa ibid.
difficultatis & ſuppreſsionis, calculus

fit cauſſa 79
crudæ, turbidæque quid indicent 39
ad Vrinę difficultatem 343,354,363
ex obſtructione 356
vrinæ difficultatis cauſſa 74
vrinæ nigræ interdum ſalubres 37
mortem ferè denotant ibidem
ad Vrinę mictum inuoluntarium 405
vrinę oleoſo colore infectæ 37
pallidæ, ſubpallidæ, charopæ, albę & aqueæ, quæ, & vnde fiant 36
percolatæ quæ & vnde ibidem
ad Vrinæ profluuiū inuoluntarium 340
vrinæ quibus color tingēs innatat vnde 36
vrinæ ruffę, flauæ, ſubrubræ, rubræ, vinoſæ, cœruleæ, virides, liuidæ, nigræ, vnde fiant & quid ſignificent 36,37
vrinæ ſtillicidij curatio 271
ad Vrinæ ſtillicidium ex veſicæ humiditate 340
vrinæ ſubſidentia optima quæ 35
ſubſidentia quid ſit, & eius ſignificatio ibidem
vrinam ciens potio 321
mouens 330
vrinarum colores intenſi qui & eorum ordo 36
naturalib⁹ ꝓpinquiores, meliores ibid.
quare varij 35,36
cum Vrinarū cōſiſtentijs colores ſpectādi, & qui laudadi 39,40
vrinarum cōtenta quæ improbanda ibid.
infra cōmoderatum colores qui 35
ad Vteri affectus 366
vteri ad ilia aut podicē conuerſionis curatio

155
ad Vteri diſtentionem 366
hydropicum affectũ 544
vteri immodicæ purgationis cauſſæ 85
ad Vteri inflammationes & duritias 543
ad Vteri inflammationem 544, 545
ad Vteri quaſcũque inflammationes 538
in latus obliquationes 366, 544
vteri morbus qui 82
ad Vteri præfocationẽ 341
vteri præfocationis curatio 279
procidẽtiæ cauſſæ 85
procidẽtiæ, & cõuerſionis in latus curatio 279
vteri ſtrangulationis cauſſæ 85
ſtrangulationis curatio 86
in Vteri ſtrangulatu locorum ad quę vterus recurrit dignotio 86
ſpiritus, pulſuſq; intercipitur, & quare ibidem
ad Vteri ſtrangulatus 544
vteri vitiorum curatio 275
vtero gerentibus quæ purgantia accommodentur 175
ad Vterum fluxione laborantem 340
vterus ijs morbis corripitur quib⁹ reliqua membra 84
qua parte ſuppuratur 83
quare conniuet 82
ex Vuis acerbis zulapij vſus 321
vuis vinoſis quando vtendum 206
vua morbus 139
vuatio 130
vuationis curatio 290
ad Vuationes 492
vueæ tunicæ procidentiæ curatio 288

vulnera ab inflammatione defendens 538
glutinans 528
ad Vulnera recentia 529
vulnera & vlcera ab inflãmatione defendens ibidem
ad Vulnera & vlcera cruenta 529
vetuſta 539
vulua, vide Vterus

X

ad Xerophthalmiam 494
ξηροφθαλμία 128
ξηρία quæ 319
ξηροκολλύεια quibus conſtent 485

Z

è Zeziphis zulapij vſus 321
ζυλάπιον quid 318
zulapiorum variorum vſus 320

PARISIIS M.D.LVI
EXCVDEBAT GVIL. MO-
RELIVS IN GRAECIS
Typographus Regius.

ea